

Ya/abtór hho'

Iraqw Bible (Portions)

Language:
Country:
Publisher:
Copyright: © Bible Society of Tanzania
Last Updated: 2023-10-20
ID: 76274c3c-a50d-4ee1-8b00-b8bd70b07c9b
ISO: lrk
ISBN:

MATAYO	4
MARKO	28
LUKA	43
YOHANA	68
LEHHEMA'ÁÁ YA/ABUUSE	88
RUMI.....	115
1 KORINTO	128
2 KORINTO	141
GALATIA.....	150
EFESO	155
FILIPÍ	159
KOLOSÁI.....	163
1 TESALONIKE	166
2 TESALONIKE	169
1 TIMOTEO.....	171
2 TIMOTEO.....	175
TITO	178
FILEMONI.....	180
EBRANIA.....	181
YAKOBO.....	191
1 PETRO.....	194
2 PETRO.....	198
1 YOHANA	201
2 YOHANA	204
3 YOHANA	205
YUDA.....	206
GEEHHOEEMAÁ.....	208

MATAYO

¹ Kaangwí an iidíguú tlahhoó Yesu Kristo. Inós oo tlahhoó Daudi, Daudi oo tlahhoó Abrahamu. ²Abrahamu Isaka guri laqwaál. Isaka Yakobo guri laqwaál. Yakobo Yuda guri laqwaál, nee hhaewós. ³Yuda Peresi nee Sera giri laqwaál, aayírín a Tamari. Peresi Esromu guri laqwaál. Esromu Aramu guri laqwaál. ⁴Aramu Aminadabu guri laqwaál. Aminadabu Nashoni guri laqwaál. Nashoni Salmoni guri laqwaál. ⁵Salmoni Boasi guri laqwaál, nee aayíros a Rahabu. Boasi Obedi guri laqwaál, nee aayíros a Ruti. Obedi Yese guri laqwaál. ⁶Yese waawutmo Daudi guri laqwaál. Daudi Sulemani guri laqwaál, nee aayíros a harér Uria. ⁷Sulemani Rehoboamu guri laqwaál. Rehoboamu Abiya guri laqwaál. Abiya Asa guri laqwaál. ⁸Asa Yehoshafati guri laqwaál. Yehoshafati Yoramu guri laqwaál. Yoramu Usia guri laqwaál. ⁹Usia Yotamu guri laqwaál. Yotamu Ahasi guri laqwaál. Ahasi Heseikia guri laqwaál. ¹⁰Heseikia Manase guri laqwaál. Manase Amoni guri laqwaál. Amoni Yosia guri laqwaál. ¹¹Yosia Yekonia nee hhaewós giri laqwaál, qoomár múk Israeli kuwa loohotís baraa yaamaá Babelír i alé. ¹²Nee alaá muu kuwa loohotís amór Babeli, Yekonia Shealtieli guri laqwaál. Shealtieli Serubabeli guri laqwaál. ¹³Serubabeli Abihudi guri laqwaál. Abihudi Eliakimu guri laqwaál. Eliakimu Asori guri laqwaál. ¹⁴Asori Sado-ki guri laqwaál. Sadoki Akimu guri laqwaál. Akimu Eliudi guri laqwaál. ¹⁵Eliudi Eleasari guri laqwaál. Eleasari Matani guri laqwaál. Matani Yakobo guri laqwaál. ¹⁶Yakobo Yosefu guri laqwaál, hhawaatuú Mariamu aayír Yesu kudá' ta babay Kristo. ¹⁷Gawaá adoorihe iimír iimu/úngw xwaylár Abrahamu ay Daudi a qari mibá nee tsiyáhh. Nee iimír xwaylár Daudi ay qoomár loohotimisuú muu baraa yaamaá Babelír i alé a qari mibá nee tsiyáhh. Nee iimír loohotimisuú muu baraa yaamaá Babelír i alé ay Kristo kuwa laqwaál a qari mibá nee tsiyáhh. ¹⁸Xwaylár Yesu Kristo a adoorí. Mariamu, aayór Yesu, Yosefu gana lehhiíta. Nee ala qoomár inooín tiwa i tseewuy'iiká, Mariamu naxés kari tsaáhh tawa tsiiháy ar /uuruú Qeeruú hhoohhoó'. ¹⁹Yosefu, hhawaatuú Mariamu, inós a heé ganaá', nee ga slaiiká ngiwa mureekesi. Iri baraa muunuúwós i oó', "A qawtí máw." ²⁰Ala iwa kaangwí axweesi malaykamoó Aako guna i daqáy ar baraa tlata, guri báy, "Yoséfu oo tlahhoó Daudi, ma da'ayuutaar Mariamu kawa dux, tawa hareerók, asma tsiihaywós oo Qeeruú hhoohhoó'. ²¹Inós na/oó garma gu xwayluúr, nee umuúwós kway beer Yesu, asma inós mukós gu ba/amis baraa tlak-

weemaaine." ²²Tí sleémeero ina tleehharút, as tidá' Aako aa oó' ar loohír aarusmo iwa bo/, ar gídaabá, ²³"Ga/aaweeek, /amatliito'o i tsít, na/oó garma gu xwayluúr, ku umí tsaat, ku bay Imanueli" gídaabárós, "Mungú nee atén dinkwa." ²⁴Yosefu qoomár niwa tláy baraa gu'uteero, tidá' malaykamo ngwa báy guri tleéhh, hareerós guri duúx. ²⁵Nee ala taa hara tseewuy'iiká tam ay qoomár garmaawós nguwa xwayluúr. Umuúwós guri tsaát guri báy Yesu.

² Yesu kuna laqwaál baraa gixsár Betilehemu ar baraa yaamaá Yudea qoomár waawutmo tawa Herode. Qoomaadae xu'utuuserka ar tsatse/ nina da/aáw wa hardát ay Yerusalemu. ²Tari oó', "Waawutmooduú múk Yahudi oo taa laqwaál i amá? Asma atén tsatsee/irós ana araán da/aáw wa ale. Nee atén nguna xirfayeemisuú awaán." ³Herode adoorí ngiwa axaás iri kwisliít, tam múk Yerusalemu sleémeero iri kwisliít. ⁴Herode geeraharuusér uren sleémeero ar saalíngw múk Yahudi nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa guri ateét gari yaahamiís gídaabá, "Kristo díx kuy laqwaali a diimá?" ⁵Inooín kuri báy, "Baraa gixsár Betilehemu ar baraa yaamaá Yudea, asma aarusmo adoorí gana alki/iít gídaabá, ⁶Kííng gixsár Betilehemu ar baraa yaamaá Yuda, kííng ti baloó niinaweeká baraa gixsadaá Yuda-wo, asma waawutmo i tíiit baraaawoge oo muk'éé' kú Israeli gu de'eém.'" ⁷Aluuwo Herode mukduú xu'utuuser tsatse/ gari dimbé ateét ar sufa, iidík guri dirín wa sláy oo tsatsee/idá' iimír kawa ár. ⁸Giri ya/aáw ay Betilehemu, giri báy, "Tlawse', iidíguú na/aay ku yaahasa hhe'esá'. Nee bura aandé', iidíguusíng ngu hubá' amor'éé' alé, as aníng sleeme nguwa xirfayeemisuú aw." ⁹Inooín axweesanoó waawutmo kuwa axaás, tari tláy, nee tsatsee/idá' taa da/í ár giri geerahát, iri sihhít didár do'duú na/aay i diri'i. ¹⁰Tsatsee/idá' kawa ár, tari qwalaá/ kángw kilá' wa ale. ¹¹Tari dáh baraa doó i alé, na/aydá' kuri ár nee Mariamu aayoorose. Kuri i tumbarara'aátb kuri xirfayeemiís. Nee inooín ilahhoarín kari gweér kari haniís díx na/aay. Muruú taa hanimiís a kwí Miisli nee garka xarángw tsuú' koom qoomár barka daá/, nee mooyangwko ta babay manemane. ¹²Inooín kiri gurbuú' nee Mungú ar baraa tlata ar gídaabá, "Ma díx Herodér ki/aara'." Nee inooín tari kíí/ ar loohír hatlá'. ¹³Xu'utuuseedár tsatse/ iwa qútl, malaykamoó Aako iri hardáh díx Yosefu ar baraa tlata, iri oó', "Na/aay ar guweek, nee aayo, ay baraa yaamaá Misri, hoót amoodá' wa aleeró ay díx án kuúng uy ateet. Asma Herode i na/oó leelehhiit as nguwa gaasi." ¹⁴Qoomár

xweeraawo Yosefu na/aay nee aayo girir tláy ay yaa-maá Misri. ¹⁵Iri amoodá' wa hotaatin ay qoomár Herode iwa gwaá'. Adoorí ina tleehharút as /aymuudá' Aako aa oó' ar afkwá aarusmo, iwa boo/i gídaabá, "Gar-maaéé' una ateét yaamaá Misrí i alé." ¹⁶Herode ngiwa ár gídaabá kwa al/aáy nee xu'utuuseedár tsatse/, iri ló'wa buúhh, muu guri ya/aáw na/aá daaqaay sleémeero kiwa tsu/i, awa baraá gixsár Betilehemu nee inslaawaywós, awa har kureeraá tsár nee awa kureeraá tsár ngaa ay'iiká sleémeero, ar adoodá' ngira yaahamiís díx xu'utuuseedár tsatse/uú wa ale. ¹⁷Gawaá adoorihe /aymi'idá' aarusmo Yereimia aa oó' niri boo/iyé' gídaabá, ¹⁸"Afoo kana baraá Ramár i axaás, /aa/ee nee tsuunqusmoó yaariír, Raheli na/iwós gin al/aa/amiín. Gurkwa/asa gaa ya/aandiiká asma iwa kahhiya'." ¹⁹Herode iwa gwaá', malaykamoó Aako iri hardáh baraá Misri díx Yosefu ar baraá tlata, iri oó', ²⁰"Tláv, na/aay nee aayo ar quutleek, ta kí/ ay baraá yaamaá Israeli. Asma mukdaádá' na/oó gaasár wa slaá' aa qaátl." ²¹Yosefu iri tláy, na/aay nee aayo girir kí/ ay yaamaá Israeli. ²²Ala Yosefu ngiwa axaás gídaabá Arkelao a waawutmoó yaamaá Yudea, kitángw Herode wa ale, baabuúwós, iri da'ayuút amoodá' keemuuwo. Ala inós gurbu'utá baraá tlataawo kuwa hhe'eés, iri tláy ay yaa-maá Galilaya. ²³Iri hoót baraá gixsár Nasaretír wa ale. Adoorí ina tleehharút as /aymuudá' aaruuse aa ó' iwa boo/i, iwa oó', "Inós ku bay a heé Nasareti."

3 De'emaadaadae Yohanudá' Baatimaamiís nina hardáh, axweesantá Mungú gana alki/iít baraá darmuú Yudeár wa ale, iri káh, ²"Hhu'u'umé, asma waawuti'iimár Mungú naa naká/." ³Asma kwí an kudá' taa axweés nee aarusmo Isaya gídaabá, "Afór hee iiar i qaasaak ar tseeamiim baraá darmuú wa ale, ar kah, 'Amohhe'eesaak loohír Aako, nee waarahhmawós gan'aasaak.' " ⁴Nee Yohana tlawuú aa tsiít a oo taa tleéhh ar seéngw angamía, nee afetlowós a himuú kaa-hari, nee muruú /aymaarós a iingigi nee danuú darma. ⁵Múk Yerusalemu nee yaamaá Yudea sleémeero nee yaamaá bihhaá Yordani kuri i daqáy. ⁶Tlakweemaain kiwa hhu'uu'ún, giri baatimiís baraá yaaér Yordanír wa ale. ⁷Múk yaariír oo Farisayo nee oo Sadukayo kuna i daqáy, as ngiwa baatimiisi. Yohana ngiwa ár giri báy, "Kuungá' xwaylár dayshe, heé kuungá' naa gurbuu' sakwasleemár híit kawa ilagogoba?" ⁸Tleehhaak muruú hhu'ungwhúng gu laqaqaám, gídaabá aga war-geeré' baraá lohuhunge. ⁹Sleeme ma kaahara' baraá munerhunge gídaabá, 'Abrahamu a baabuúren.' Án a kah, Mungú xwaylár Abrahamu ga aleesláy ngiwa tleehhi baraá tlaa/ekae. ¹⁰Nee tsawo kaa hhe'eés qaasaro baraá gam'éer xaii. Gawaá adoorihe umuúqo xa'ano oo na/aá hho' gi laqwaalaaká, ku tsaat, kway kwaahh baraá asla. ¹¹Ar ló', aníng gár kuungá' nur baatimiis a ma'aay as hhu'u'úngw. Ala kudá' aluueé' wa hardáh, inós i /uuruú kón ta aníng. Tam aníng a hariimaaká ar ya/ataawós ngiwa gagaar. Inós nun baatimiis ar Qeeruú hhoohhoó' nee ar asla. ¹²Impeerós ar har-

itleemis ga kón, nee dirós tidár haritleemis ga fiitsa hhe'eés, nee balaangw guri baraá kuuntír i qaas, ala muundáy gun daa/ ar asltá baloo gwaa'aaká." ¹³Qoomaadae Yesu nina tláy amór Galilayár wa aleeró ay amór Yordani, díx Yohana, as kuwa baatisi nee Yohana. ¹⁴Ala Yohana aa lak ya/aniká, iri oó', "Án gár ni slaa' bar án kuúng in baatís, kuúng adór nir hardat amor'éé'?" ¹⁵Yesu iri oó', "Adoorí na ya/aameek, asma gár atén tiwa hariím, tí an tleehhaán as gan'amuú Mungú kuwa boo/eesaan." Yohana iri ya/án. ¹⁶Yesu baatiismoowo kuwa hhe'eés, hamtidár kilae iri tíiít baraá yaaero. Doorí nay gweeriitiyé', Qeeruú Mungú guri ár iwa gawaawós i awdiiti adór hhookír wa ale. ¹⁷Afoo nay gawaá doorí wa ilawáts iri ó', "Kwí a Gar-maaéé', sla'aarusmoee' oo aníng iga qwal/atis."

4 Yesu kuri huúw nee Qeeruú hhoohhoó' ay baraá darma, as kuwa iaraa'ari nee Neetlaangw. ²Iri gwaawín deelo mibeeri tsiyáhh tlaatla/aangw nee xweeraawo, iri qwariít. ³Neetlaangw guri i daqáy guri báy, "Kuúng barqo Garmoó Mungú, tlaa/anoowí i ilawatseek i muruú /ayma tleehhiti." ⁴Ala Yesu iri oó', "Kaa gooín gídaabá, 'Hee gár ir slafi a muruú /ayma kiloseeká, ala aqo har umuúqo axweesantá amór Mungú daahh.' " ⁵Yesu kuri huúw nee Neetlaangw ay baraá Gixsár Hhoohhoó' ar Yerusalemu, kuri qaás gawaá tsintá Doó Mungú. ⁶Kuri báy, "Kuúng barqo Garmoó Mungú, ti yaamí kwahh, asma kaa gooín, 'Malaykeerós ngi amoorók i ya/aaw. Kuúng u gagát ar dabaain, as yaaeerók makawa tunqalaá/ nee tlaa/a.' " ⁷Yesu guri báy, "Ala tí sleeme kaa gooín, 'Aakoó Mungúwók mu iaraa'araar.' " ⁸Neetlaangw Yesu guri malé gawtí tsa/aás gawaá tloomár tleer ló'wa ale, guri waawuti'iimár yaamuú i laqán sleémeero, nee xirfuu-wose, ⁹guri báy, "Muruuwí sleémeero aning ngu kuúng i haniís, aníng bira i tumberara'át." ¹⁰Yesu iri oó', "Neet-laangw, quútl. Asma kaa gooín, 'Aakoó Mungúwók na i tumberara'ateek, nee ku sagadiyús inós kilós.' " ¹¹Neet-laangw guri geexáy, malayke nay hardát, guri sagadiyús. ¹²Yesu ngiwa axaás gídaabá Yohana kwa tseék, iri kí/ ay yaamaá Galilaya. ¹³Iri lóh díx gixsár Nasaretír wa ale, iri hotángw áy gixsár Kapernaumu. Kapernaumu a gixsár afaá tlawtá Galilayár i dirií, didár yaamaá Sabuloni nee Naftali. ¹⁴Adoorí ina tleehharút asma /aymuuwí aarusmo Isaya aa oó' iwa boo/i, ¹⁵"Yaa-maá Sabuloni nee yaamaá Naftali, yaamaá bihhaá tlawtí tseew, gayuú Yordani, Galilayár bartá xoordaá hatlá, ¹⁶mukdá' aa hoot baraá giwtír wa ale gwa/ateemaá ur kaa ár. Nee kudá' naa yaamaá geehaanta-moó gwa'arár wa hootiye', gwa/ateema ngaa i gwa/aatiyé'." ¹⁷Iimír qoomaadá' Yesu axweesantá Mungú gari alki/iít, iri káh, "Hhu'u'umé' asma waawuti'iimár doori naa naká/." ¹⁸Yesu iwa waaraahhi díx afaá tlawtá Galilayaro, hha'aá tsár giri ár. Kookoo a Simoni, kudá' ta babay Petro, nee hhiyaawós Andrea, ta baratsufóó kwakwaahh baraá tlawi, asma tawa ohuusér siyó. ¹⁹Yesu giri báy, "Qwalaasé, án eeharaaré, án kuungá'

nu intsaahhatís adór muu ngur amor'ee' huwahuba'." ²⁰ Baratsufay'ín kuri geexáy, kuri eehaár. ²¹ Iwa geerí kumiít hha'áá tsár awa hatlá' giri ár. Inooín a Yakobo nee Yohana, daaqó Sebedayo. Inooín ta baraa' miring-amooínc i dirií' dinkwa nee baabuúin Sebedayo, ta baratsufay'ín amohhe'eemiis. Giri ateét. ²² Hamtidár ki-lae miringamooín nee baabuúin kiri geexáy, Yesu kuri eehaár. ²³ Yesu ina hi'iimiít baraa' yaamaá Galilaya sleémeero, iri intsaahhatimís baraa' maraa saalíngw wa ale, nee Ya/abtór hho' ar waawuti'iimár Mungú gari alki/iít. Múk tiqtuuse guri hungu/uumiís nee kudá' slaqo tlakwen sleémeero. ²⁴ Iidíguuwós iri tsiyaayaaxaát baraa' yaamaá Shamu sleémeero. Múk tiqtír dimbadimbé kunguri huúw dirós i alé, nee kudá' slahha'amuú koomá', múk neetlaame aa eér, múk /araraám, nee múk tiqtír sol'omit, giri hungu/umiís. ²⁵ Yesu kway ee-haár nee boo/oó yaariir oo amór Galilayár daáhh, nee yaamaá Gixsoó Mibaangw nee Yerusalemu nee yaamaá Yudea nee gayuú Yordani.

5 Yesu boo/oó muu nguwa ár, iri tsa/án gawaá tlooma, iwtanaango iwa hhe'eés eeharuuseerós guri i daqeér. ² Giri iimu/ún intsaahhasto, iri oó, ³ "Múk amohhoó' a kudá' narkuú qeeruúin tsatsahhaamá, asma waawuti'iimár doori a tooín. ⁴ Múk amohhoó' a kudá' gurhaamuút, asma inooín gurkwa/asa ngi slayá'. ⁵ Múk amohhoó' a kudá' tsaén, asma inooín yaamu ki aal. ⁶ Múk amohhoó' a kudá' gan'amuú ak leelehiit ta muruú hatlae, asma inooín gan'amu ngu slayá'. ⁷ Múk amohhoó' a kudá' gurtleemuú koóm, asma inooín Mungú gi gurtláy. ⁸ Múk amohhoó' a kudá' mune hho-hhó', asma inooín Mungú ngu ariyá'. ⁹ Múk amohhoó' a kudá' wayduú tlehiit, asma inooín ki na/aá Mungú báy. ¹⁰ Múk amohhoó' a kudá' ta slahhe'eemisi as gan'amu, asma waawuti'iimár doori a tooín. ¹¹ "Kuungaasingá' an múk amohhoó', burtundu niqimiis, nee burtundu gusiisín, nee burtundu tli/imis ar /ayseeno asma aníng. ¹² Qwalaala/é' nee baraa/é', asma slaqwerhúng ka ur gawaá dooriwo. Asma adoosíng an adór aaruuseedár aáng kaa /imiís." ¹³ "Kuungá' a diwi nee gwa/ateemaá yaamu. Ala diwi bira hhitarút, gár ki qaasi a milá iwa maamahh? I sangw gaa bu'uká, aqo kan kwaahh tsee/áy alé, kari adarah nee muu. ¹⁴ "Kuungá' a gwa/ateemaá múk baraa' yaamu. Gixsár gawaá tloomár i dirií', ti lu/uká. ¹⁵ Muu bar tsaa'asi ngaa daá/, ga tuntuukiiká ar lakwaanti, ala gan qaas didá' kawa geehhoó', asma múk baraa' doó i dirií' sleémeero nguwa i gwa/at. ¹⁶ Gawaá adoorihe gwa/atamaayerhúng i gwa/at dí'r geerá muko, as tlehhe'iihúng awa hhohho' kiwa ari, nee Baabuúhúng kuduú gawaá doori dirií' kuwa xirfayeesi." ¹⁷ "Ma kaahaara' gídaabá, án nina hardáh as hara'ayár Musa nee gooír aaruuse ngina warqeesár áw. Aasla'áy, án naa hardahiiká ngiwa warqees, ala nina hardáh as ngiwa boo/ees. ¹⁸ Án a kah, ay dí' doori nee yaamu i waarahhiya', ala tam gár wák ar niiná laqaá tam gár niiná ar tí ba/a baraa' gooír aaruuseero i baloó waarahká ay dí' sleémeero kay boo/

eesi. ¹⁹ Gawaá adoorihe, hee bar hara'ayár wák gaa geeqáy tam hara'ayaadá' niina, nee muu guri adoodár intsaahhatimís, inós a heé niiná ló'wa ale baraa' waawuti'iimár dooriwo. Ala heé hara'ayaarí gaa boo/ees, nee muu guri adoodár intsaahhatimís, inós a heé úr ló'wa ale baraa' waawuti'iimár dooriwo. ²⁰ Án a kah, slafing-whúng barnaxes ku hhohhoeeká ta slafíngw intsaahhatuusér hara'ayár Musawo nee múk Farisayo, kuungá' a baloó data'aaká baraa' waawuti'iimár dooriwo." ²¹ "Kuungá' aga axasé' bariisér bál geera adór kara báy, 'Hee mu gaasaar. Hee bar hee ngwa gaás, gár kuwa hariím a sakwasleema.' ²² Ala án kuungá' nu baw, 'Umuúqo heewo oo hhiyaawós gwa i buuhh, gár kuwa hariím aqo sakwasleema.' Umuúqo heewo oo hhiyaawós gu babáw, 'Kuúng a gan'aká,' gár kuwa hariím kun sakwasleemuut baraa' doó sakwasleemár wa ale. Nee umuúqo heewo oo hhiyaawós gu babáw, 'Kuúng a daktani', gár kuwa hariím aqo in dah baraa' asltá baloó gwaa'aaká. ²³ Ala barnaxes kuúng ilahhooarók ngaa húp geerá meésár Aako, didaádae naxés aga insleér gídaabá hhiyaawók i /aymuú kón daandu-uwoqe, ²⁴ ilahhooarók ala geexaweek dí'r geerá meésár Aakoó i alé, daqaní ta daqeér dí' hhiyaawók, tiwa ala axweesani axasa', daqaní ta ki/, ilahhooarók ka hanís. ²⁵ "Nee sakwasleemusmoowók ti axweesani axasé' ar gaanslaay, qoomár tawa dinkwár i dí'ra' baraa' loohiro, sakwasleemusmoowók inós kuúng muwa huúw amór doó sakwasleema, doó sakwasleemaro kuúng turi malé haniís dí'r askaarmoó i alé, inós kuúng uri dahaas baraa' doó tseegamo. ²⁶ Ar ló' án a kah, a baloó ti'itaká baradaae ay dí'r heelmooduú alhhe'eesaay kway bu'." ²⁷ "Aga axasé' adór taa káh gídaabá, 'Fuqi ma awaar.' ²⁸ Ala án a kah, umuúqo heewo oo /ameeni gaa alqaytsiit ar ilatleeri aa fuquús nee /ameenidá' baraa' muunaáwose. ²⁹ Nee iltók ar doó /iyáy bar kuúng u paslimís baraa' loohír ganaa'a, tu/EEK, ka kwáhh amór saáw i alé. A tsiní dí'r wák ar slaqwtók iwa qwat, ta slaqwtók sleémeero kawa kwahhi baraa' asltá baloó gwaa'aaká. ³⁰ Nee dakók oo doó /iyáy bar kuúng u paslimís baraa' loohír ganaa'a, tsateek, ku kwáhh amór saáw i alé. Asma a tsiní dí'r wák ar slaqwtók iwa qwat, ta ak slaqwtók sleémeero kawa kwahhi baraa' asltá baloó gwaa'aaká." ³¹ "Kaa oó' sleeme gídaabá, 'Hee bar hareerós gaa guús, ngi talaákár i haniisi.' ³² Ala án a kah, hee bar hareerós gaa guús, as tlehhe'iihúng fuqtooká, /ameenidá' aa fuqús as hhawaatuudá'. Nee heé /ameenidá' taa guús gaa duux, heedaadá' sleeme aa fuquús." ³³ "Slám aga axasé' bariisér bál geera adór kara báy gídaabá, 'Lo'o bara húp geerá Munguhe, al'axweesani kawa boo/es, al'axweesantadá' ma mawaar boo/eesaro.' ³⁴ Ala án nu baw, lo'o ma baloó huwaara', tam tawa kata', 'Doori i slahhiye', asma doori a kitángw aleesleemuú Mungú. ³⁵ Laqaá lo'o ma huwaara' ar yaamu, tawa kata', 'Balángw kurkí muwa /aáy', asma yaamu a kitángw ya'aá Mungú. Laqaá lo'o ma huwaara' ar gixsár Yerusalemu, asma a gixsár Waawutmoó úr. ³⁶ Laqaá

lo'o ma huwaar ar sagók, asma tam se'eemír wák kawa /awaakes laqaá kawa boo/es a aleesleeraaká. ³⁷Ala axweesantahúng masók a 'Ka hhoó,' laqaá 'Aasla'áy'. Axweesantá dír tihe aa waarahh, a tidá' amór Kudá' tlaákw daahh." ³⁸"Aga axasé' adór kara káh gídaabá, 'Hee bura ila gaás, kuúng inós ila gaaseek sleeme, nee hee bura sihhino kwaáhh, kuúng inós sihhino kwah-heek sleeme.' ³⁹Ala án kuungá' nu baw, miti tlaampa'aamisaara' nee heé tlaákw. Heé tlaaqarmoowók oo doó /iyáy gwa slaahh, nee tlaaqarmoó tsár warqeeseek nguwa slaahhi sleeme. ⁴⁰Nee heé kuúng ugwa sak-wasleemuut nee shaátirók gari hayóh, inqwaarirók ti geexeer sleeme. ⁴¹Heé kuúng uga harakees kuwa haydoohis kilomeétár wake, haydoohiseek ay kilomeétár tsár. ⁴²Heé kuúng u firiím mu /itaar, nee heé kuúng u kirkíit mu /itaar." ⁴³"Aga axasé' adór kara káh gídaabá, 'Inslaawmoowók na slaek nee wakusmoowók na aah-heek.' ⁴⁴Ala án nu baw, wakuuserhúng sla'aak, nee kudaáda' kuungá' nu buhhtimiisá' aleefiriiriimaak, ⁴⁵as kuungá' tawa na/aá Baabuúhúng kuduú gawaá doori tleehhitá'. Asma inós tsee/amá gun gwa/atimis dír múk tlákw nee kudá' hhoé, slám tluwaay gun hanmiis dír kudá' gan'amuú koomá' nee dír kudá' gan'amuú kooma'aakahe. ⁴⁶Asma kuungá' bira sla'é kudaáda' kuungá' nu sla'á, slaaslawár ta sleera' a umós? Tam mukduú ohómér ohíim adoosíng ga tlehhaahhíitíke? ⁴⁷Slám kuungá' barnaxes hhaeehúng kilooín in laaw'eemisá', gár kuungá' taa tlehhé' a milá ta múk hatlae? Tam múk xoordaá hatlá' sleeme adoosíng ga tlehhaahhíitíke? ⁴⁸Gawaá adoorihe kuungá' masók a múk ganaá', adoodár Baabuúhúng kuduú gawaá doori ir ganaai."

6 "Gimsé', hhoeeemaahúng mi tlehhiitara' dír ilaá múk wa ale as tunduwa ga/ay nee inooín. Asma adoosíng bara tlehhé' slaaslawár ta sleera' i káhh dír Baabuúhúng kuduú gawaá dooriwo. ²"Kuúng bar gaa a heé i haniisár wa slá', ma tsimahhuusaar as muu ngiwa xui, adór múk hhaahhafuuse i tlehhaahhiiti baraá maraá saaliingo nee baraá lohu. Inooín gár ta slai masók kin xirfayeemiis nee muu. Án a kah, bu'utuúin ngwa qaroó slayé'. ³Ala kuúng bar hee u alee/isár wa slá', tam dakók oo doó basáy mingiwa xuú' gár dákw doó /iyáy i tlehhiiti. ⁴Alee/isaywók masók oo baraá lu/aaráy. Nee Baabuúwók kudá' lu/aaroó xuú', inós kuúng u qáy." ⁵"Slám kuungá' bar Mungú firiiriindá', masók a adór hhaahhafuuseerooká. Asma inooín tan firiirín tawa sihhimiiti baraá maraá saaliingo, nee baraá afaá lohuwo, as muu ngiwa ara'ari. Án a kah, slaaslawarín kaa qaroó sláy. ⁶Ala kuúng bar firiiriín, dáh baraá do'ók kudá' tawa kilók; nee afkuú do' bura hhe'és tseegaro, firiím dír geerá Baabuúwók kudá' geehhoeeká. Nee Baabuúwók kudá' lu/aaroó xuú', kuúng u qáy. ⁷"Kuungá' bar Mungú firiiriindá', /ayma'aá yaariir mir firiiriimaara' adór múk xoordaá hatlá'. Asma inooín ngi xuiya' ki iiar i qaas nee Mungú asma /aymi'i'ín kudá' yaariir. ⁸Kuungá' ma adór inooín tleehhitaara', asma

Baabuúhúng gár kuungá' ta sla'a' ga xuú' iimír kuungá' kuwa firiindi'iikahe. ⁹Kuungá' bar firiiriindá', ta oa', 'Baabuúrén oo gawaá doori dirií', umuuwók i xirfuuti, ¹⁰waawuti'iimarók ni xeer, adór kuúng ta sla' i tlee-hharut baraá yaamuwo, adór gawaá dooriwo ira tlee-hharút. ¹¹Muruú /aymaarén oo laarí haniisang. ¹²Tlakweemaarén gurtlaweeek, adór atén múk tis daku-maamiis kur gurtlaatlawaan. ¹³Atén miti baraá iiaa'aduú uhisar, ala atén ti ba/amis kuduú tlakusmoowo. [Asma waawuti'iima a tók, nee aleesleemu, nee xirif, ay alhhe'eesay wasle. Amin.] ¹⁴"Asma kuungá' tlakweemaá muu bira gurtlatleeré', daqaní Baabuúhúng oo gawaá doori tlakweemaahúng gi gurtláy. ¹⁵Ala kuungá' tlakweemaá muu bira gurtlatleeri'iiká, tam Baabuúhúng tlakweemaahúng ngi gurtlayká." ¹⁶"Slám kuungá' bar gwaawaawiindá', gitsee/erhúng ma quy'uumsaara', adór múk hhaahhafuuse. Asma inooín adoorí kan tlehhiit as muu ngiwa ari adór tara gwaawín. Án a kah, inooín bu'utuúin kwaa qaro hhe'és sleemuuwo. ¹⁷Ala kuúng bara gwaawín, sakók slikeek di/ito, nee gitsee/aawók ki hamátl. ¹⁸Asma muu mingiwa tsaáhh adór kuúng tara gwaawín. Ala heé ga tsaáhh masók a Baabuúwók kudá' geehhoeeká. Ala Baabuúwók kuduú lu/aaroó xuú', kuúng u qáy." ¹⁹"Daqaari'iimarhúng ma baraaká' yaamí qamiimara', didár babi nee kútu ngiwa hhitina', nee fisuuse ngiwa hara dat nee gari fis. ²⁰Ala daqaari'iimarhúng gawaá doori ti qamiinde', didaádár babi ngiwa hhiitiindaaká, nee kútu, slám fisuuse i datká ngiwa fis. ²¹Asma didár daqaari'iimarhúng i diri', an didá' munerhúng sleeme i diri'." ²²"Tsaa'astá slaqwa a ila. Ala iltók bar ka hhoohhoo', slaqwtók sleémeero i gwa/át. ²³Ala iltók bar ka tlaakw, slaqwtók sleémeero i gíp. Ala gwa/ata-maayeedá' baraawók i diri' bir gíp, gaasíng a umú giwtirooká." ²⁴"Heé daqaarér tsár sagadiyeede ga aleeslaw i kaahh, asma kookoo gu aahh, kuqá' gway slaa'. Laqaá nee kookoo ti oohiyá', kuqá' gway waaqaa'. Mungú nee daqaari'iima tsaraawo kiwa sagadiyusa' i aleesleera'aaká." ²⁵"Gawaá adoorihe, án a kah, ma daawimitaara' as slafingwhúng, tawa kata', 'Ma /ayaán nee ma wahaán?' Laqaá slaqoohunge, tawa kata', 'Ma tsiitaán?' Asma slafiingw a gár afhamíteéke ta muruú /aymaaro? Nee slaqwa a gár afhamíteéke ta tsitaywo? ²⁶Tsir/o ga/aawaak, i dahaasiindaaká, i bu'uundaaká, tam muruú /aymár i burumburiin baraá kuuntáy i kaahh. Baabuúhúng oo gawaá doori inós gan /aymiis. Kuungá' a ak tsiniíheéke ta tsir/ooro. ²⁷Hee i deéro dirhunge oo slafiingós doogaro gu aleeslaw tam har qoomár niiná, tam ti daawiitimiisi. ²⁸"Nee tlaab' gár ki har daawimita? /Ayo ga/aawaak, i gadiyuská, slám i hhutlitká. ²⁹Án a kah, Sulemani tam daqaarmoowo ló'wa ale, inós aa tsiitinká ar hhohhoaari adór /ayoorír alé. ³⁰Bar Mungú /ayór baraá qamu gan adooqár tsiitimiis, ar laarí dáw nee matlo kari kwaahh gawaá ufú xwaansláy, xáy, kuungá' nu ak tsiitísiike, kuungaásingá' haratlintaaór niina. ³¹Gimsé', ma daawimitaara' tawa

kata, 'Ma /ayaán?' laqaá 'Ma wahaán?' laqaá 'Ma tsi-itaán?' ³² Asma múk xoordaá hatlá' tí sleémeero gan leelehhiit. Ala Baabuúhúng oo gawaá doori ga xuu' tí sleémeero adór kar sla'á'. ³³ Waawuti'iimarós na geerí leelehhiitaak, nee gan'amkós, muruuduú hatlá' daqaní kungu aluú wa dook. ³⁴ Muruú matlo mu sadaawimi-taara'. Kángw matlo looarós ngus tleér. Umuúqo deelo i daawitimeerós koón ar buu'uut."

7 "Muu mu sakwasleemuutara' as kuungá' mutunduwa sakwaaleemuút. ² Asma sakwasleemadá' kuungá' muu kura sakwasleemuté', kingi kuungár sakwasleemuut. Harqoomaydá' ta qoomeemesa', kungu kuungár qoomeemees sleeme. ³ Kuúng mas suwito'ór baraá iltá heewók an ga/eér, ala waaqaasír baraá iltók a tsatsahhaandaaká? ⁴ Laqaá adór heewók kur beer, 'Xáda, suwito'oosír baraá iltók án ngi hingeés', bar waaqaasi i baraá iltók i dirí'. ⁵ Kuúng adoosinge a hhaahhafusmo. Waaqaasír baraá iltók ala geerí hingeeseek. Daqaní suwito'oodár baraá iltá heewók i dirii' a tsaahha hheés nee kawa hinges. ⁶ "Gár hhoohhoo' ma seeaawér i hanmiisara', asma inooín kuungá' nu i warqayá' nuwa kikiihhiya'. Slám miisli ma baynuú i kwakwaahhara', asma inooín mingiwa yaamí adaraahiyé.'" ⁷ "Firiiriimé', nee kuungá' tundu qáy, leelehhiitaak nee kuungá' a sleerá', ateetimé' afér maráy wa ale, nee piindo ka duux. ⁸ Asma umuúqo heé firiiriím, ku qáy, nee kudá' leelehhiit, ga sláy, nee kudá' afkuú doó wa ateetiím, piindo ka duux. ⁹ Baraá tla/angwhunge hee i deéro oo na/aywós gu tlaa/anoó i haniís mukatmo burngwa firín? ¹⁰ Laqaá siyó burngwa firín, dayshimo gu haniísi? ¹¹ Ala kuungaásingá' tlakw muruú hho' u xuá' kuwa na/iíhúng i hanmisa'. Xáy, Baabuúhúng oo gawaá doori dirii' i ak waaraahhiíke muruú hho' nguwa haniisi dír kudá' inós ngu firiiriimá'. ¹² "Gawaá adoorihe umuúqo gaaro ar kuungá' ta sla'a' muu ni kuungí tleehhi, kuungá' adoodá' tleehhaak sleeme dir'ine. Asma hara'ayár Musa nee gooír aaruuse adoori gan kát." ¹³ "Daraahé' ar waarahhamuú afkuú iiraákw, asma afkuú iintlaáxw nee loohír iintlaaxw an tidár baraá qwanoó kaw. Nee múk loohidá' ga óh ku úr. ¹⁴ Ala afkuú iiraákw nee loohír iiraakw an tidár baraá slafíngw kaw. Nee múk loohidá' ga ár ku niiná." ¹⁵ "Ti harmagahhe' nee mukdá' káh, 'Atén a aaruuse,' ala a loeká, kudá' tlaabá bee/aangw nga tsiitiye', ala laati baraaine a tawerú xaraásl. ¹⁶ Mukwí uqo tsahhá' ar muruudá' taa tleehhi. Xáy, muu sabiíbu gu gawaá xaa'aá laqayaá wa búí? ¹⁷ Gawaá adoorihe umuúqo xa'anoó hho' na/aá hho' gin laqwaal. Nee xa'anoó tlaákw na/aá tlakw gin laqwaal. ¹⁸ Xa'anoó hho' na/aá tlakw gi laqwaaliiká. Slám xa'anoó tlaákw na/aá hho' gi laqwaaliiká. ¹⁹ Umuú xa'anoó na/aá hho' laqwali-imaaká, kun tsaat, kway kwaahh baraá asltí ale. ²⁰ Gawaá adoorihe kuungá' mukdaádá' u tsahhá' ar tlehhmi'iín kudá' ta tlehhhiiti." ²¹ "Heé aní tawó babáw, 'Aáko, Aáko,' i dahiiká baraá waawuti'iimár dooriwo. Heé dáh a kudá' sla'aarír Baabuúeé' oo gawaá doori

dirií, ga tlehhhiit. ²² Baldá' múk yaariír aníng i bay, 'Aáko, Aáko, aaru'uuma aga tleehhánííke, nee neetlaame aga gusisimánííke, tam muruú yaariír oo waa/oo/amo ug-wa tlehhhiitánííke ar /uuruuwók kudá' naa atén i hanís.' ²³ Aluuwo án ngiri baw ar gwa/ateema, 'Án kuungá' nu baloó xuaaká. Quutlé' dir'eene, kuungaásingá' muruú tlákw tlehhahhitá.'" ²⁴ "Umuúqo heé axweesanay'eé' kwí gwa axaas nee gway tleéhh, a slaqás nee heé fuqurángw koóm, oo do'ós gwa tleehh gawaá daanduú tlaa/a. ²⁵ Tluwaay iri tluúw, yau niri wa/iyé' amór doó i alé, nee fur'a guri i fukuukú', ala do'dá' aa huuiiká, asma koo/irós kaa tleéhh gawaá daanduú tlaa/a. ²⁶ "Nee heé axweesanay'eé' kwí gwa axaas, ala gway tleehhiiká, a slaqás nee heé daktani, oo do'ós gwa tleehh gawaá daanduú hhasaangw. ²⁷ Tluwaay iri tluúw, yau nay wa/iyé' amór doó i alé, nee fur'a guri i fukuukú', do'dá' guri diingís iri huú'. Nee adór do'dá' ira huú' ka ló'wa slasla/aar." ²⁸ Yesu /aymi'iiká' ngiwa hhe'eés axweesanto, boo/oó yaariír oo muu ina waa/oó/ ló'wa aleeró asma intsaahhatimisuuwós. ²⁹ Asma gina intsaahhatimís adór heé hara'ayár koóm, tam a adór intsaahhatuusér hara'ayár Musawooká.

8 Yesu iwa gawaá tloomár wa aweér, boo/oó úr oo muu guri eehaár. ² Heé tiqtír tsatimituú koóm iri amoorós i hardáh, guri i tumarara'aát, iri oó, "Aáko, kuúng bar slá', i aleesleér iwa hhehhe'es." ³ Yesu guri dakós i gan'aás guri kwatiit, guri báy, "Án a slaá', hhoohhooúw." Hamtidár kilae tiqtirós tidár tsatimit iri hungú/. ⁴ Yesu iri oó, "Ga/aaweeek, tí ma heé bawaar, ala tláw, ti laqaan dír geeraharusmoó saalíngw múk Yahudi. Muruudá' Musa aa hara'ayín haniiseek, tí i lam-abu'uungw tleehhit dir'ine." ⁵ Yesu iwa dáh baraá gixsár Kapernaumu, geeraharusmooko askaári iri hardáh dír Yesu, iri oó, ⁶ "Aáko, lawaalmooeé' i dír dó' wa tiq, tiqtír sol'omituuwo, i ló'wa slahhaa'." ⁷ Yesu iri oó, "Án ni hardáh, ngu hungu/uusár áw." ⁸ Geeraharusmooduú askaari iri oó, "Aáko, aníng a hariimaaká ar kuúng niwa dat baraá dooeé' alé. Ala kuúng /aymu na ooeek, nee lawaalmooeé' i hunguu/. ⁹ Asma aníng sleeme múk i baliit i deer, slám askaárír án ni baliit i deer. Kwí bura báw, 'Tláw,' aqo in tláy, nee kwí bura báw, 'Qwaláng,' aqo nin hardah. Nee lawaalmooeé' bura báw, 'Adoori tleehheek,' aqo gan tleehh." ¹⁰ Yesu /aymi'iidá' ngiwa axaás, iri waa/oó/, iri oó' dír mukdá' nee inós ti alkoomá', "Án a kah, haratlintaaór ur ar adór tí aga baloó ariiká tam dír heé wake baraá múk Israeliwo. ¹¹ Án a kah, múk yaariír ni hardah, oo da/aá daáhh nee /uwaawo. Inooín ta al iwiit dír muruú /ayma dinkwa nee Abrahamu nee Isaka nee Yakobo baraá waawuti'iimár dooriwo. ¹² Ala mukduú waawuti'iimarí kun kwaahh tsee/áy alé baraá giwti, an didá' tawa /aa/amin nee sihhina' kiwa qirirtlimisi." ¹³ Ala Yesu geeraharusmooduú askaari guri báy, "Tláw waátli, tising taa haratlintí' i tleehharut diroge." Lawaalmooowós kudá' iri hunguú/ siiwaadár kilae. ¹⁴ Yesu iri hardáh dír doó Petro. Aayór harér Petro gari didí áy, i gawaá qatani, i

tiq ga/atanto. ¹⁵ Yesu dákw aayoodá' guri kwatiít. Ga/atanto iri huungú/, iri tleér, guri sagadiyús. ¹⁶ Qoomár tsiindoowo múk yaariir oo neetlaamér koóm kuna huwahuúw dír Yesu. Inós neetlaameedá' gari hingeemiís ar /aymi'iíwós, muu sleémeero guri hungu/uumiís oo tiqtír dimbadimbé. ¹⁷ Asma /aymuudá' aarusmo Isaya aa káh iwa boo/i, gídaabá, "Inósuú kilá' slaqwaatlakweerén gana óh, nee tiqtírén gari gagaár." ¹⁸ Yesu ngiwa ár gídaabá boo/oó úr oo muu ngwa harweér, iri oó, "A gayuuqá' i waaraahhaán." ¹⁹ Intsaahhatusmooko wák oo hara'ayár Musa guri i daqáy guri báý, "Intsaahhatusúmo, án kuúng u eehaár umuúqo dír ta keera." ²⁰ Yesu iri oó, "Intsaawe i mar'ór koón, nee tsir/o i maray'ín koóne, ala Garmoó Hee tam dír sagós ngu i qaasi i káhh." ²¹ Eeharusmoowós oo hatlá' ina oó, "Aáko, ala ya/ám, baabuúeé' ngu ala foól." ²² Ala Yesu guri báý, "Án eeharáng. Mawaagáy múk adór tu'u, tu-aá muk'ín ngi foliitiye'." ²³ Yesu iri tsa/án gawaá miringamo, eeharuuseerós guri eehát. ²⁴ Fur'a tlawi gari ló'wa leexwaanduúr, tam ma'aay niri tsifaqamiitiyé' baraá miringamoó i alé. Ala Yesu qoomaadae aa guú. ²⁵ Eeharuuseerós guri i daqeér, guri tlés guri beér, "Aáko, atén ti ba/amis, aga qwaaraán." ²⁶ Giri báý, "Mas da'ayumitá', kuungaasingá' haratlintaaróor niina." Hamtidár kilá' iri tláy, fur'a nee tlawi giri iigahhaát, umuúqo gaaro iri xaslít. ²⁷ Mukdá' iri waa/oó/, tari oó, "Heewí a heé adoomá, asma tam fur'a gu ilaiwaawá/ nee tlawto." ²⁸ Yesu iri gayuuqá' i waaraáhh, baraá yaamaá múk Gerasi. Nee múk tsár oo neetlaame tiri doogiyé', i baraá /aantaá dahhiyá'. Slám a múk xaraásl. Tam hee waarahamaa loohidá' gi qiitliká. ²⁹ Tari tseé, tari oó, "Atén nee kuúng a milá, Garmoó Mungú? Nina hardáti as atén tiwa slahhe'eemis dír qoomaaren ira xeeriká?" ³⁰ Daqtaka yaariir ar baynu i deer ar qaw, dir'ín tidaádae ka saaw. ³¹ Neetlaameedá' Yesu guri harhheehheés, iri ó, "Atén birta gús, ti meer, atén a dahamaá awaán baraá daqtá baynuuqá'." ³² Gari báý, "Tlawsé'." Tari ti'iít, tari dahamaá áy baraá baynuudá'. Naxés daqtá baynuudá' sleémeero iri /e/eetiín ar gaanslaay ay baraá tlawi, iri baraá ma'áy qátl. ³³ Ala de'eamuusér baynuudá' iri ta'aiín, tari tláy ay baraá gixsa. Iidiguudá' sleémeero kuri alki/iít, nee iidiguú neetlaameedá' sleeme. ³⁴ Múk gixsadá' tindiri ti'iít as Yesu nguwa artá ay. Nee qoomár kuwa ár, kuri harhheehhe'eés iwa quutli baraá ayaaine.

9 Yesu iri tsa/án gawaá miringamoó i alé, iri waaraáhh ar baraá tla/ángw tlawi, iri hardáh ay baraá gixsadá' inós i hooti. ² Heé tiqtír sol'omit kuri huúw dír Yesu i alé, aa qaát gawaá qatani. Nee Yesu haratlintaar'ín ngiwa ár, iri oó' dír heedaáduú tiqtír sol'omit, "Ma da'ayumiitaar, garmaaeé'. Tlakweemaawók kaa gurtláý." ³ Intsaahhatusér hara'ayár Musa bahh'alé ta baraá muner'ín i kaahi, "Heewí i Mungú /ooslislín." ⁴ Ala Yesu tidá' ta baraá muner'ín i axweesi gari tsaáhh, iri oó, "Muruusing tlákw mus axwesá' baraá munerhunge?" ⁵ Gár ák inslaahh a gaalá,

a tawa oói, 'Tlakweemaawók kaa gurtláý', laqaá tawa ooi, 'Sihhiít, hi'iít?' ⁶ Ala kuungá' xuaak gídaabá Garmoó Hee aleesleemu gu kón baraá yaamuwo oo tlakweema hingeesa." Tiqtusmoodá' guri báý, "Sihhiít, qatanirók gagaareek, waátl amór do'ók." ⁷ Iri sihhiít, iri waátl amór do'ós. ⁸ Boo/aydá' didí dirií' adoodá' ngiwa ár iri da'ayuút. Mungú kuri xirfayeemiís, oo aleesleemuú adoorí gwa haniis dír múk i alé. ⁹ Yesu iri tláy didaádae. Qoomár iwa waraahhi heeko guna ár, oo aa iwiit dír doó ohome. Umuuwós a Matayo. Yesu iri oó, "Án eeharáng." Iri tláy guri eehaár. ¹⁰ Nee qoomár Yesu iwa iwiit dír muruú /ayma dír doó Matayo, ohomuusér koódi ar yaariir nee múk tlakuuse tari hardáh, tari iwiit dinkwa nee Yesu nee eeharuuseerós. ¹¹ Múk Farisayo adoodá' ngiwa ár, eeharuusér Yesu kari báý, "Ahaá, asma milá, intsaahhatusmoohúng mis /ayín dinkwa nee ohomuusér koódi nee tlakuuse?" ¹² Yesu axweesanay'ín kudá' nguwa axaás giri báý, "Múk slaqo hhó' i qwaslaarmoó leelehhiitiiká, aqo har tiqtuuse. ¹³ Ala tlawsé', gídaabár /aymi'iiká' aldakuutaak, 'Gár ni slaa' a ilahhooarooká, ala a kuungá' tiwa kiloohúng gurtleera'." Aníng naa hardahiiká asma múk gan'amuuse nguwa ateetiim, ala a múk tlakuuse." ¹⁴ Qoomaadae eeharuusér Yohana Yesu guri i daqeér iri ó, "Ahaá, atén nee múk Farisayo mas gwaawawimaán, ala eeharuuseerók gaáláy i gwaawawiin?" ¹⁵ Yesu guri báý, "War/á heé duuxuuxuúm adór ir tsuunqumiisiya' a idoomá, qoomár bar ta dinkwár i dirií' nee heedaáda' duuxuuxuúm? Ala deelo i hardát ar heedaáda' duuxuuxuúm kuwa hingeesi. Daqadá' an qoomár inooín tawa sangw gwaawin. ¹⁶ "Hee i kaahh oo warqamo gu tsaát gawaá inqwaarir /abén wa ale, guri qaas gawaá inqwaarir aa gwa'. Asma warqamoodá' /abén taa qaás, inqwaaridá' qaren ga hhitín, nee didaáda' aa fox iri tláhh. ¹⁷ Tam muu buurár hamhaamif ga qamaminká baraá dahhaaroó qarén. Ala birnga qaás, buuraadár hamhaami dahhaaráyda' gu tsú/, buura iri ku'út, nee dahhaaráyda' iri hhitiruut. Ala buurár hamhaami dír ki qamamin a baraá dahhaaroó /abén, daqaní muruúwí tsaraawo ku amohhoó'." ¹⁸ Tí ngiwa dir'ín i kaahi, naxés heeko úr oo múk Yahudi nina hardáh, guri i tumbarara'aát, iri oó, "Dasir'eé' hamír kilá' aa gwá, ala kuúng qwaláng, dakók i qaaseek, inós daqaní i sláf." ¹⁹ Yesu iri tláy, guri eehaár, inós nee eeharuuseerose. ²⁰ Hamtidae /ameenirka wák nina hardát, ar tiqaaqiim kureeri mibá nee tsár ar tiqtír ubíngw tseerdu. Aluwós nginara ót, pasltá inqwaarirós gay kwatít. ²¹ Asma ina baraá muunaawós i ó, "Pasltá inqwaarirós bara sa kwatiít, a hunguú/." ²² Yesu iri alí warqáy, gari ár, gari báý, "Mune hhe'eés, dasir'eé', haratlintaaróorók iga hungu/ús." Siwadár kilae /ameenidá' iri hungú/. ²³ Yesu iwa dír doó waawut-moodí hardáh, múk filimbó ifhhaám guna didí áy, nee boo/oó muu oo tsuunquumiís. ²⁴ Giri báý, "Quutlé', asma dasiirí aa gwaiká, in gú'." Kuri ló'wa wa qasén. ²⁵ Ala boo/aydá' kuwa quutliís, Yesu ina dáh, dasiidá' gari

dawa óh, iri sihhít. ²⁶ Iidíguuwí iri xu'utiít baraá yaa-muudá' sleémeerowo. ²⁷ Yesu iri didá' wa tláy. Iwa geerí kumiít, múk tsár oo taampu gway eehaár, iri tseemín i kaahi, "Atén ti gurtleer, Garmoó Daudi." ²⁸ Yesu iwa hardáh doó i alé, taampuudá' nguri i daqayé. Yesu giri báy, "Kuungá' aga haratlinti'íi gídaabá aníng tle-hhamuú adoosíng u aleesláv?" Tari oó, "Eeít, Aáko." ²⁹ Ilaaín giri kwatimiít, iri oó, "Tisíng taa haratlintié, i tleehharut dirhunge." ³⁰ Ilaaín niri qaytsitiyé. Ala Yesu giri ló'wa gurbuú' gídaabá, "Iidíguuwí mu baloó heé bawaara'." ³¹ Ala inooín tari tláy, iidíguuwí kuri tsiyayaáx baraá yaamuudá' sleémeerowo. ³² Tam mukwí qoomár iwa ti'imiiti, heé afa wásl oo neetlaamér koóm kunguri huúw dír Yesu. ³³ Neetlaameedá' kawa hingeés, heedá' afa wásl iri axweés. Boo/oó muu iri waa/oó/ iri káh, "Gár adoorí aga araaniiká qooma sleémeerowo baraá Israeliwo." ³⁴ Ala múk Farisayo tana oó, "I neetlaamér gusiisín ar /uuruú kuduú úr oo neetlaame." ³⁵ Yesu ina hi'iimiít gixsadu sleémeero wa ale nee ayeemo. Iri intsaahhatimís baraá maraá saalingw'ín wa ale. Ya/abtór hho' ar waawuti'iimár Mungú gari alki/iít, nee tiqti sleémeero gari hungu/uumiís, tam slaqwaatlakwér dimbadimbé. ³⁶ Yesu boo/oó muu nguwa ár, iri gurhaamuút, asma boo/aydá' aa slaqamiít nee taa diyaayaa/aát adór bee/ángw de'eamusmo wásl. ³⁷ Yesu eeharuuseerós gari báy, "Bu'uungw ku yaariír, ala múk gadiyeét ku niiná. ³⁸ Ala gawaá adoorihe Aakoó bu'uungw na firiimaak as múk gadiyeét nguwa ya/aawi baraá bu'uungós."

10 Ya/abuuseedá' mibá nee tsár gari ateét, gari aleesleemuú i haniís oo neetlaame kawa gusiisin, nee tiqti sleémeero kawa hungu/uumisi, nee slaqwaatlakwér dimbadimbé. ² Nee umér ya/abuuseedár mibá nee tsár a tí. Oo geera a Simoni, kudá' ta babay Petro, nee Andrea hhiyaawós; Yakobó Sebedayo nee Yohana hhiyaawós; ³ Filipo nee Bartolomayo; Tomaso nee Matayo, kuduú ohomusmoó koódi; Yakobó Alfayo nee Tadayo; ⁴ Simonudá' yaamuuwós aleeslaáqwg, nee Yuda Iskariote. Kwí an kudá' Yesu gu sakii/. ⁵ Eeharuuseerí mibá nee tsár Yesu gari ya/aáw, gari hara'ayár i haniís, iri oó, "Yaamaá múk xoordaá hatlá' mi i daqawara', tam ma dahaara' baraá umuúqo gixsár múk Samariawo. ⁶ Ala múk Israeli na i daqawak, kudá' aa qwaar adór bee/ángw wa ale. ⁷ Baraá aai-hunge alki/iité, tawa kata', 'Waawuti'iimár doori naa naká./' ⁸ Tiqtuuse hungu/utimisaak, múk aa qaatl waasle/atimisaak, múk tiqtír tsatimit hhoohhooemisaak. Neetlaame gusisimaak. Aga tawó sleeré', hanmiisaak tawo alé. ⁹ Baraá tlin'iihunge sa-haábu ma huuwaara', laqaá peésár /awak, laqaá sentír da/aten. ¹⁰ Tam tlakoó aai mu huuwaara', tam inqwaruú tsár, tam ya/ata', laqaá tam hhara. Asma heé gadiyuús i harín muruú /ayma nguwa slay. ¹¹ "Umuúqo gixsaro laqaá yaamuwo awa ta i data'aa, heé inkihiimuú koóm leelehhiitaak, ta dír do'ós wa hotá' ay dír ti qutla'. ¹² Kuungá' bara daté' baraá do', oé, 'Wayda dirhúng."

¹³ Nee múk do'dá' bir wayduú wa harín, wayduuhúng i dir'ín wa hooti. Ala mukdá' bir wayduú wa harinaká, wayduuhúng i amorhúng i ki/i. ¹⁴ Nee hee barnaxes nu dahi'iimisiiká, laqaá axweesanayhúng gu axamiisiiká, bar ti'imitá' baraá do'dae, laqaá baraá gixsadae, teerír baraá ya'aahúng alí kuukuuak. ¹⁵ Án a kah, deelór al-hhe'esoo yaamuwo gixsár Sodoma nee Gomora a tsiní sakwasleemar'ín ngiwa ilí oohiya', ta gixsadae." ¹⁶ "Qaytsité, án kuungá' nu ya/aáw adór bee/aangw baraá tla/ángw tawer, ala sagalooa koomaak adór dayshe, slám kuungá' masók a múk tsatsaa'arén adór hhooka. ¹⁷ Ti harmagahhe' nee muu, asma kuungá' tundu huuw baraá maraá kwasleema, nee dír maray'ín kudá' awa saalingw, tunduri muux. ¹⁸ Kuungá' tundu huuw dír geerá ga/awuuse nee dír waawitá as aníng, asma lamabu'uungw kuwa dir'ín i oa', nee dír múk xo-ordaá hatlá'. ¹⁹ Ala qoomár barnaxes kuungá' tundu huwahuuw, ma daawimitaara' gár ta oa', asma qoomaadae gár ta oa' kingi haniis. ²⁰ Asma heé axweés a kuungaeeká, ala a Qeeruú Baabuuhúng oo axweés baraahúng wa ale. ²¹ "Hhiya' hhiyaawós gu sakii/ as kuwa gaasi, nee baabá na/aywós gu sakii/, nee na/'ii xwaylitér'ín ngi i tlayá', ngay tsu/iyá'. ²² Kuungá' muu sleémeero nu aahh as aníng. Ala heedaádá' aa qiitl ay alhhe'eesaay, an kudá' ba/ám. ²³ Kuungá' bartunda guús baraá gixsarí wa ale, ta gobá' baraá gixsár hatlá'. Asma án a kah, gixsadaa múk Israeli i fak'aaká tam ay dír Garmoó Hee nay ki/i. ²⁴ "Eeharusmo intsaahhatusmoowós gur ba/iiká, laqaá tam lawaalmo aakoowós gur ba/iiká. ²⁵ Ala i ya/aán eeharusmo tawa adór intsaahhatusmoowós, tam lawaalmo tawa adór aakoowós sleeme. Bar heé do' loó' kuna ateetín ar Beelsebuli, xáy tí a ak ba/átoóke dír kudaádá' awa dír do'ós i diriia'a." ²⁶ "Inooín mi da'ayumitaara'. Asma umuúqo gaaro ar taa tuntuúk, ka waatlees, nee umuúqo gaaro ar taa luú/, ka geehhooes. ²⁷ Tidá' án naa dirhúng i axweés baraá giwtír wa ale, kuungá' na ooaak dír gwa/aát wa aleeró. Nee tidá' taa axamisa' ar saasahhaangw, kuungá' alki/itaak gawaá daanduú maráy wa ale. ²⁸ Mi da'ayumitaara' kudá' awa slaqwa ngi gaasá', ala qeeru gaasaro ngu aleeslay'aaká. Ala Mungú na da'ayumiitaak, kuduú aleesleemu gu koóm oo slaqwa ngiwa qwaareesi nee qeeru sleeme, baraá asltá baloó gwaa'aaká. ²⁹ Ahaá, qawoó tsár kwa weerisiíke ar sentimoó wák. Ala tam ar wák i yaamí hu'uká didá' Baabuuhúng ngiwa xuiiká. ³⁰ Nee kuungá', tam se'éngw gawaá sagerhúng sleémeero kwaa faár. ³¹ Gawaá adoorihe, ma da'ayumitaara', kuungá' a ak tsiní ta qawoó jaarire." ³² "Heé aníng iga lamabu'un dír geerá múk wa ale, aníng inós u ya/aám dír geerá Baabuúee' kuduú gawaá dooriwo. ³³ Ala umuúqo hee-wo oo án iga sa tlaank dír geerá múk wa ale, aníng inós u sií' dír geerá Baabuúee' kuduú gawaá dooriwo." ³⁴ "Kuungá' ma kaahaara' gídaabá án nina hardáh as wayda nguwa huuw baraaká' yaamuwo. Aasla'áy, ala án gár naa huúw a slaqwara. ³⁵ Asma án nina hardáh

as tlaahhi ngiwa qaas díř hee nee baabuúwós, nee dasi nee aayoorós, nee aayo nee harér garmaawós. ³⁶Wakuusér hee a mukduú baraá doós i dirií. ³⁷“Heé baabuúwós nee aayo gi slaá’ ta aninge, i aníng wa harinaká. Slám heé garmaawós gu slaá’ laqaá dasiirós, ta aninge, i aníng wa harinaká. ³⁸Hee barnaxes msalaábarós ga gagaariiká nee naa aluueé’ wa ee-harinká, inós i aníng wa harinaká. ³⁹Umuúqo heewo oo slafiingós gu amohhe’eemiís, gu qwaarees, nee heé slafiingós gu qwaarees as umuueé’, gun amohhe’eemi-is.” ⁴⁰“Heé kuungá’ naa ilaoh, a án ina ilaóh, nee heé án iga ilaoh, a kudá’ án iga ya/aaw guna ilaóh. ⁴¹Heé aarusmo gwa ilaoh as tawa aarusmo, bu’utú adór kuduú aarusmo gu sláy. Nee heé heé ganaá’ gwa ilaoh as tawa heé ganaá’, bu’utú adór kuduú heé ganaá’ gu sláy. ⁴²Án a kah, umuúqo heewo oo heé wák gwa wa-haas, baraá kuká’ ninakwe, tam ma’aá niiná awa tsá’, as tawa eeharusmoeeé’, bu’utuwós i qwaariiká.”

11 Yesu eeharuuseerós tidá’ mibá nee tsár hara’ayaaro ngiwa hhe’eés, iri tláy didae, iri intsaahhatimisúú áy, nee iidíguú Ya/abtór hho’ guri alki/iít baraá gixsaduúin wa ale. ²Yohana iidíguú tlehhe-ma’aá Kristo aa tleéhh nguwa axaás, baraá doó tseegamór wa ale, eeharuuseerós gari ya/aáw amór Yesu as kuwa yaahasí gídaabá, ³“Kuúng a kudá’ hardáha, laqaá heé hatlá’ un daamaán?” ⁴Yesu iri ilawaáts giri báý, “Tlawse’ tí taa aandé’ nee taa axasé’ Yohana ti beere’, gídaabá, ⁵Taampu i xumisiyá’, taqooraaý i hí’iimiit, múk tiqtír tsatmit ku hhee-hhe’eemiis, múk iia wásl i axamiis, tu’u ki waasle/atimis nee liitlakuuse ka Ya/abtór hho’ i alki/iit. ⁶Heé amohhoó’ a kudá’ insarehmoó koomaaká daanduueene.” ⁷Eeharuusér Yohana iwa tleér, Yesu kángw Yohana guri alki/iít díř boo/ayduú múk i alé, iri oó’, “Kuungá’ tawa baraá darmuú keeré’, maga qaytsuú eeré? Gár taa qaytsuú eeré’ a gitsoóro, tidá’ fur’a i dingimis? ⁸Bar gitsoorooká, ala a milá? A heé taa inqwaruú hhohhoár tsi-itísi? Múk inqwaruú hhohhó’ gu tsitatíft ala baré díř i dirií’i a baraá maraá waawitá. ⁹Maga qaytsuú eeré’, ala? Ana aarusmoó artá eerí’i? A ló’, án a kah, slám a kudá’ úr ta aarusmoowo. ¹⁰Kwí an kudá’ tí kasa gooín, ‘Ga/aaweek, aníng ya/abusmoeeé’ u ya/aáw geer-aawók wa ale, oo loohirók ga amohhe’eés geeraawoge.” ¹¹“Án a kah, baraá múk /ameena naa laqwali, heé úr oo Yohanudá’ Baatimaamiís gu baá’ i kaahh. Ala kudá’ niiná baraá waawuti’iimár dooriwo kun úr ta inose. ¹²Iimír de’emá Yohanudá’ Baatimaamiís ay hamí waawuti’iimár doori kan i qwatliit ar /uuru, nee múk /uuruú koóm ga hayohín ar /uuru. ¹³Asma aaruuse sleémeero gana aaririín, nee hara’ayár Musawo, ay qoomár Yohana niwa tí’iit. ¹⁴Ala kuungá’ bar slaá’ haratlintaaooro, inós an Eliyadá’ hardáh. ¹⁵Heé iia gi koóm, ngi axaasi. ¹⁶“Mukuú de’emaaká’ gár ngur qoomes a milá? Gár ngur qoomes a na’/aá naa iwi-itiye’ díř muu kuwa yaariir, i didá’ wa na’/aá hatlá’ ateetiná, ¹⁷ta kaahi, ‘Filimbi ngiwa ufaahhaán, aga neti’iiká,

tawa tsuunqumisaán, aga /a/i’iiká.’ ¹⁸“Asma Yohana niwa hardáh, i /ayinaká, slám i wahanká, tari oó’, ‘Kwí i neetlaamér kón.’ ¹⁹Garmoó Hee nina hardáh i /ayín nee i wahán, tari oó’, ‘Kwí a hheehhusmo, xuufiitusmo, mulqumoó ohomuusér koódi nee múk tlakuuse.’ Ala sagalooár Mungú adór tar ló’ kingina laqán nee tleh-hemi’iíwós.” ²⁰Yesu muruú xuawaslén oo yaariir guna tlehhiit baraá gixsaduukae, ala múk baraá gixsaduuká’ aa hhu’u’unká. Gawaá adoorihe Yesu gixsaduuká’ giri naanaaq iri oó’, ²¹“Kííng gixsár Korasini, nee kííng gixsár Betsaida, a tsaxwa sakwasleemahúng kawa wa /akuta’. Asma muruudá’ xuawaslén aa tleehharumiit dirhunge geera bar ina tleehharuút baraá Tiro nee Sidonír wa ale, geera taa qaroó hhu’u’ún, nee gunyadu kay tsiit tay iwiit gawaá da/ara as hhu’u’ungw’ín kuwa laqan. ²²Án kuungá’ nun baw, bál deelór sakwasleemaro Tiro nee Sidoni a tsiní sakwasleemar’ín kawa ilí oohi, ta kuungane. ²³Nee kííng gixsár Kaper-naumu, xáy, ti tsa/aási ay gawaá doori? Aaslaáy, tin /aytiis ay baraá múk aa qaatlh. Asma muruú xuawaslén aa tleehharuut diroge, geera díř iwa tleehharuút bar baraá Sodoma, geera Sodoma i deer ay laarí. ²⁴Án kuungá’ nun baw, bál deelór sakwasleemaro yaamaá Sodoma a tsiní sakwasleemar’ín ngiwa ilí oohiya’, ta kiinge.” ²⁵Qoomaadae Yesu iri axweés iri oó’, “Aníng kuúng u sluufiís, Baabá, Aakoó doori nee yaamu, asma muruuwí ugwa laqaandiiká díř múk dahareemá koóm nee fuquraangw, ala una laqaán díř na’/aá ninakw. ²⁶Eeít, Baabá, asma an adoodá’ kuúng kara slá.” ²⁷Iri oó’, “Umuú gaaro kinga dabaeeén i qaás nee Baabuúeeé’. Ala heé Garma gu xuú’ i kaahh, aqo har Baabá kilós. Slám heé Baabá gu xuú’ i kaahh, aqo har Garma kilós nee kudá’ Garma xu’utisaro aa slaá’. ²⁸“Qwalaasé’ amor’eeé’ kuungá’ sleémeero awa daaw-imiitá’ nee awa huuwa aa al iilouúr, án kuungá’ nu hun-gu/uús. ²⁹Ingitir’eeé’ gawaá sum’ihúng i qaasaak, dir’eeé’ wa intsatsahhaak. Asma aníng tí tsatsa’aár, nee muunuúeeé’ ku gurrhhoó’. Daqaní kuungá’ amohhooa a sleerá’ baraá munerhunge. ³⁰Asma ingitir’eeé’ i natsatsá’ nee huuwar’eeé’ ka inslaahh.”

12 Qoomaadae Yesu ina waaraáhh ar baraá tla/ángxw qamaá angaáno bál deelór hungu/umaawo. Eeharuuseerós iri qwarít, angaáno guri pikimís guri/ák. ²Múk Farisayo adoodá’ ngiwa ár, tari oó’ díř Yesu, “Ga/aaweek, eeharuuseerók gár i tlehh a gár hariimaaká deelór hungu/umaawo.” ³Yesu giri báý, “Aga soomusi’iikáhe adoodá’ Daudi aa tleéhh, qoomár iwa qwariit? Inós nee mukdá’ ti alkoomá’ ⁴tana dáh baraá Doó Mungú. Inós mikaáteedá’ taa qaás as Mungú gari /aáy, tidá’ inós wa hariimaaká /aymaaro, tam mukdá’ nee inós ti alkoomá’ sleeme, aqo har geer-aharuusér saalíngw múk Yahudi kilooín. ⁵Slám aga soomusi’iikáhe baraá hara’ayár Musawo? Baraadae kaa gooín gídaabá geeraharuusér saalíngw múk Yahudi hara’ayár deelór hungu/uma gan giquaqeér baraá Doó Munguhe bál hungu/umaawo, ala tam adoorihe taa

dakuusiiká. ⁶ Ala án nu baw, diirihe heé ak úr i deer ta Doó Munguhe. ⁷ Kaa gooín gídaabá, 'Gár ni slaa' a ilah-hooarooká, ala a kuungá' tiwa kiloohung gurtlatleera.' Kuungá' gídaabár /aymi'iká' geeraawo bar xuá', múk tlakweemaá koomaaká geera u sakwasleemuta'aaká. ⁸ Asma Garmoó Hee an Aakoó deelór hungu/uma." ⁹ Yesu iri amoodá' wa tláy, iri dáh baraá dooín oo saalingw. ¹⁰ Nee heeko dakós aa sol'oot i baraadí diri'. Yesu kuri yaahaás, tari oó', "Xáy, i hariínda muu kuwa hungu/uumisi deelór hungu/umaawo?" Adoorí kana oó' as kuwa sakwasleemár wa slai. ¹¹ Yesu giri báy, "Dirhunge hee a heemá oo bee/irós ar wák aa /et baraá bohóngw i aleeró, oo ga máw duuxaro as tawa deelór hungu/uma. ¹² Hee i ak slahhaaiikáhe ta bee/iro. Gawaá adoorihe hhoeeema kiwa tleehhi deelór hungu/uma i hariná." ¹³ Aluuwo heedaádá' guri báy, "Dakók gan'aaseek." Dakós guri gan'aás, iri hunguú/, iri hhoóy adór kuduú tsár wa ale. ¹⁴ Ala mukduú Farisayo tari ti'íit, tari kwasleemár tleehhiit daanduú Yesuwo adór kur gaasi. ¹⁵ Yesu adoodá' ngiwa tsaáhh, iri tláy didaádae, nee múk yaariír guri eehaár. Sleémeero giri hungu/uumiís. ¹⁶ Yesu mukdá' guri báy, "Tí ma heé bawaara." ¹⁷ Asma /aymuudá' aarusmo Isaya aa oó' iwa boo/i, kudá' iwa oó', ¹⁸ "Ga/aaweek, sagadiyusmooeé' kudá' naa tsawaár a sla'aarusmooeé' kudá' muunaáee' gwa qwal/atis. Qeeruueé' u dirós i haniís. Iidíguú sakwasleema gu alki/iit dír múk xoordu sleémeero. ¹⁹ Inós i kaantinká, nee i tseeiká ar afór ur. Slám hee afoorós ga axaasiiká loohiro. ²⁰ Daaír aa qwaambit ga geeqayká, slám taambír quuir duxuum ga gaasiiká, ay dír gan'amuú inós i huuwi i baalin. ²¹ Nee múk xoordu inós guri haraxuu'." ²² Qoomaadae heé neetlaamér koóm kunguri huúw amór Yesu. Heedaádá' a taampa, slám a heé afa wásl. Yesu guri hungu/uús, heedá' afa wásl iri axweés, nee iri xumiís. ²³ Boo/aydá' sleémeero iri waa/oó/, tari káh, "Heewí a Garmoó Daudiwoóke?" ²⁴ Ala múk Farisayo adoodá' ngiwa axaás tari oó', "Kwí bir neetlaamér gusiisín, gár ngir gusiisin a /uuruú Beelsebuli, kudá' úr oo neetlaame." ²⁵ Ala Yesu inslaway'ín nguwa tsaáhh giri báy, "Umuúqo waawuti'iimaro birti tlaampa'aamís kilós alé, i hhitirút. Slám gixsa, laqaá umuúqo do'o birti kilós tlaampa'aamiis, do'dá' i sihiitiiká. ²⁶ Nee Neetlaangw bir Neetlángw hingeemiis, inós ti kilós gusiisín. Ala waawuti'iimarós adór ir sihhit a adoomá? ²⁷ Nee aníng barnaxes a neetlaamér gusiisiím ar /uuruú Beelsebuli, xáy, mukhúng /uuruú ngir gusisina' a /uuruú heemá? Ala gawaá adoorihe mukhúngú kilá' kuungá' nus kwasleemuut. ²⁸ Ala aníng bar neetlaamér gusiisiím ar Qeeruú Mungú, waawuti'iimár Mungú naa qaroó amorhúng i hardát. ²⁹ "Hee dahamu gu aleesláya baraá doó heé /uuruú koóm, heedaádá' /uuruú koóm burungwa tseegiiká ala alé. Ala burungwa tseék, daqaní do'ós hayoharo gu aleesláy. ³⁰ "Heé barte'eén i diriiaaká, kwí a án iga sii', nee kudá' burumburiimaaká dinkwa nee aníng, inós in tsaafimiis. ³¹ Gawaá adoorihe, án nu baw, muu ku gurtláy umuúqo

tlakweemaawo nee umuúqo /aymuú /ooslimto. Ala kuduú Qeeruú hhoohhoó' gwa /ooslin, ku gurtlayká. ³² Umuúqo heewo oo /aymuú /ooslima gu oó' daanduú Garmoó Heewo ku gurtláy. Ala umuúqo heewo oo /aymuú /ooslima gu oó' daanduú Qeeruú hhoohhooe, ku baloó gurtlayká baraá yaamuukae, tam baraá yaamuudá' xaw'a." ³³ "Xa'ano burku hhoó', na/'iíwós ki hho', laqaá xa'ano burku tlaákw, na/'iíwós sleeme ki tlakw. Asma xa'ano gár kur tsaahhi a na/'iíwós. ³⁴ Kuungá' xwaylár dayshe, kuungaásingá' tlakw, adór axweesanoó hho' kur axwesá? Asma hee gár i axweesi a tidá' muunaáwós iwa hatsi. ³⁵ Heé hhoó' gár i hanmiisi, a muruú hho' baraá daqaari'iimarós tidá' hhoé. Heé tlaákw gár i hanmiisi, a muruú tlákw baraá daqaari'iimarós tidá' tlakwe. ³⁶ "Ala án a kah, umuúqo axweesantá gídaabár koomaaká ar muu i ooi, faarór axweesantadá' ka haniis bál deelór sakwasleemaro. ³⁷ Asma kuúng tu gan'amí harafaar as axweesanaywók kudá' taa axwés, laqaá kuúng tu sakwasleemuut as axweesanaywók kudá' taa axwés." ³⁸ Qoomaadae intsaahhatuusér hara'ayár Musa bahh'alé nee múk Farisayo kuri báy, "Intsaahhatusúmo, atén laya a sla'aán arto ar kuúng ta tlehh." ³⁹ Giri báy, "Qartá tlakw nee ar tsaatuuse i layár leelehhit. Ala layár ta slay i káhh, ala a har layár aarusmo Yona kilós. ⁴⁰ Asma adoodá' Yona ira hoót baraá guruú siyó wa ale deelo tám, tlaatla/aangw nee xweeraawo, Garmoó Hee sleeme in hoot baraá guruú yaamuú wa ale. ⁴¹ Bál deelór sakwasleemaro múk Ninawi i sihiit dinkwa nee múk de'emaaká. Ala múk de'emaaká' ku sakwasleemuut as tlakweemaain nee múk Ninawi. Asma múk Ninawi ina hhu'u'ún, axweesantá Mungú tidá' Yona aa alki/iit ngiwa axaás. Ala diirihe heé úr i deer oo Yona gu baá/. ⁴² Bál deelór sakwasleemaro waawuto'ór basa i sihhit dinkwa nee múk de'emaaká, nee inós gin sakwasleemút as tlakweemaain. Asma inós amór saaw ngina wa tleér, as sagalooár Sulemani ngiwa axaasár eer. Ala diirihe heé úr i deer oo Sulemani gu baá/." ⁴³ "Neetlaame bar hee ngwa geemeér, aqo in tleér in harweeriiriin baraá yaamaá kaahaár wa ale, as dii ngiwa leelehhit ar i hungu/us, ala ga sleeraaká. ⁴⁴ Iri ó, 'Aníng a kií/ amór dooeé' kudá' ni daahh.' Ala binda kí/, do'dá' burungwa aán, ku kaahaár, slám kwa fiíts nee kwa parootuús, ⁴⁵ in tleér, neetlaamér hatlá' faanqw gan léhh, ar ak tlakw inós ba/a. Nee tari dah, tari baraadá' wa hoot. Nee tlehhemuú heewí in ak tlakúy ló'wa ale ta kuduú geera ba/a. Adoorí an adoodá' mukwí tlákw oo de'emaaká' ku laqi." ⁴⁶ Qoomár iwa axweesi nee boo/aay, aayoorós nee hhaeewós naxés ta tsee/aá wa sihhimiit, ta axweesantá slaa' nee inós. ⁴⁷ Heeko wák iri oó', "Aayoorók nee hhaeewók ta tsee/aá wa sihhimiit, kuúng tu artá wa slaa'." ⁴⁸ Iri oó' dír heedaádá' iidík ngwa huuw, "Aayor'éé' a heemá, nee hhae'eé' a in heemá?" ⁴⁹ Diitsa gari looloqós amór eeharuuseerós, iri oó', "Ga/aaweek aayor'éé' nee hhae'eé'." ⁵⁰ Asma umuúqo heewo oo sla'arír Baabuúee' kuduú gawaá

doori ga tleéhh, an hhiyaaé' nee hho'or'éé' nee aay-or'éé'."

13 Baalaadae Yesu ina dí'ir doó wa tláy, iri iwiít afaá tlawi. ² Boo/oó yaariir oo muu guri i burumburiít, tam Yesu iri gawaá miringamoó i tsa/án, iri iwiít gawaadí alé. Boo/ayduú muu sleémeero iri afaá tlawí sihiít. ³ Yesu muruú yaariir guri dí'ín i axweés ar slaqsi'i, iri káhh, "Dahaasusmo ina tláy iri dahaasingw áy. ⁴ Nee qoomár iwa dahaasin, dahaasingw bahh'alé ina paáhh afaá loohi. Tsir/o niri hardát, dahaasingwdá' guri /ák. ⁵ Dahaasingw hatlá' ina paáhh gawaá tla/u, di-daádár hhapér yaariir iwa kahh. Nari ti'íít ar gaanslaay, as hhapér bu'uut iwa kahh gawaá daanduú tla/uudae. ⁶ Nee tam tsee/amá iwa gwa/aát iri káhh, asma dí'ir dee/ár nguy sihi i káhh. ⁷ Dahaasingw hatlá' ina paáhh baraá laqaya', laqayaadá' niri uraarayé', dahaasingwdá' kuri tliíq. ⁸ Nee dahaasingw hatlá' iri paáhh dí'ir hhapér hho', iri laqwaál, oo wák tsiiru, nee oo wák mibeeri lahhoó', nee oo hatlá' mibeeri tám. ⁹ "Heé iiaá axamis gi koóm, i axaasi." ¹⁰ Eeharuuse nari hardát, Yesu guri beér, "Asma milá, mas axwés nee inooín ar slaqsi'i?" ¹¹ Yesu giri i ilawaáts, giri báy, "Kuungá' xu'uti aga sleeré' ar lu/aaroó waawuti'iimár doori kuwa xue'. Ala inooín xu'uti kaa slayká. ¹² Asma umuúqo heewo oo gár koóm, ka dook. Slám kay tlahhaasa hhe'ees. Ala umuúqo heewo oo gár koomaaká, tam tidá' niina i kon ka hayoh. ¹³ Gawaá adoorihe an gár nis axweés ar slaqsi'i nee inooín. Asma inooín barta xumiis, gár ta ara'ari i káhh, nee barta axamiis, gár ta axamiisi i káhh, slám gár ta tsatsahhan i káhh sleeme. ¹⁴ Nee /aymuú aarusmo Isaya aa boó/ dí'ine, kudá' iwa káhh, 'Axaasaro a axasá', ala a tsahha'aaká. Qaytsitaro a qaytsitá', ala a aanda'aaká. ¹⁵ Asma munér mukwí ka gawden, nee iiaawo i ak axamiisiaká, nee ilaáin kaa gumamaá', as makawa ár ilaaine, matawa axaás iiaaine, makawa tsaáhh ar muner'ín, mindiwa warqayé', nee aníng miwa hungu/uús.' ¹⁶ "Ala kuungá' a múk amohhoó', asma ilaahúng ngi ga/ayá', nee iiaahúng i axamiisiyá'. ¹⁷ Án a kah, aaruusér yaariir nee gan'amuuse gana slá' arto tidá' kuungá' ta ga/eera', ala gaa aandiiiká. Nee gari slá' axaasaro tidá' kuungá' ta axamisa', ala gaa axasiká." ¹⁸ "Ala kuungá' slaqsoó dahaasusmo iia'ar i qaasaak. ¹⁹ Umuúqo heewo oo axweesantá waawuti'iima gaa axaas, nee gidaabárós birnga tsaahhiiká, kudá' tlaákw nin hardah, nee /aymuudá' taa dahaás baraá muunuú heé i alé guri hingees. Kwí an kudá' aa paáhh afaá loohi. ²⁰ Nee kudá' aa paáhh gawaá tla/u, an mukdá' axweesani gaa axaas, nee axweesantadá' kari ilaóh ar qwala/. ²¹ Ala dee/áru ta kon i kaahh, nee deelór tawa hooti ka ureeká. Slahha'amu binda ti'íít as axweesantadá', laqaá gusiisingw, axweesantadá' kari máy. ²² Nee kudá' aa paáhh baraá laqaya', an mukdá' axweesantadá' gaa axaas, ala daawitimér yaamu nee al/aymár daqaari'iima axweesantadá' gari tliq, axweesantadá' iri laqwaliká. ²³ Nee kudá' aa paáhh baraá hhapér hho', an mukdá' axweesantadá' gaa axaas, nee gidaabárós gari

tsaáhh. Axweesantadá' iri laqwál baraá muner'ín i alé, oo wák tsiiru, nee kuqá' mibeeri lahhoó', nee oo hatlá' mibeeri tám." ²⁴ Yesu gina slaqsoó hatlá' báy, iri oó', "Waawuti'iimár doori aa slaqamiimís nee heé dahaasingw hhó' gwa dahaas baraá qaymoorós i alé. ²⁵ Qoomár xweeraawo tawa guú' sleémeero, waks-mooko wák nina hardáh, sla/a gari dahaás baraá tla/ángw angaáno, iri quútl. ²⁶ Qoomár angaáno iwa hapapaa'amiít nee iwa /uuntluumisi, sla/a sleeme iri gee-hhoouúr. ²⁷ Lawaalér heedaáduú qaymo loó' guri i daqeér, guri yaahás ar gidaabá, 'Ahaá, baré kuúng dahaasingw hhó' una dahás, ala sla/ataqá' i dáhh?" ²⁸ Inós giri báy, 'Wakusmooko wák adoosíng gana tleéhh.' Inooín kuri yaahaás, 'A slá'a sla/atadá' ngiwa burumburtá awaan?' ²⁹ Inós iri oó', 'Aasla'áy, mawaak, asma aluuwo dahaasingwdá' hhó' u sla/atá altu/uundá'. ³⁰ Mawaagáy sleémeero ay dí'ir i uraaraya' nee dí'ir qoomár bu'uungw ni xeer. Qoomár bu'uungo daqadá' aníng kaangw u oó' dí'ir kudá' bu'uuma'a, sla/a ala tu/aak, daqada' ka dinkwár i tsegá', nee ka kwahhá' baraá asltí alé. Daqani angaano ku burumbudá' baraá meewér'éé' i alé.' " ³¹ Yesu slaqsoó hatlá' guri dí'ín i káhh, iri oó', "Waawuti'iimár doori a slaqás nee ilmoó xa'anooko ta bay haradaáli, oo hee aa dahaás baraá qaymoorós i alé. ³² Nee ilmoodá' ku ló'wa niiná ta dahaasingw hatlá' sleémeerowo. Ala binda ti'íít, ku ló'wa úr xaa'aa mamui sleémeero ba/a. Iri xa'aanoó úr tleehhiit. Tam tsir/o iri hardát, maray'ínj giri gawaá haleemiidí tlehhít." ³³ Yesu slaqsoó hatlá' guri dí'ín i káhh, iri oó', "Waawuti'iimár doori a slaqás nee gár mikaáte ir sluufaasluf, ar /ameeni aa qás baraá puuruú, oo har afi qoomár deebedaá tsár, tam puuruúdá' sleémeero iri sluuf." ³⁴ Tí sleémeero Yesu gana axweés dí'ir boo/oó múk i aleeró ar slaqsaay. Umuúqo gár aa dí'ín i axweesi, gana axweés ar slaqsi'i, ³⁵ as /aymuuduú aarusmo Isaya aa oó' iwa boo/i, kudá' iwa káhh, "Aníng an axweés ar slaqsi'i, an tsee' ar afór ur tidaádá' taa luú/ iimír tlehhmuú yaamuú wa ale." ³⁶ Yesu boo/aay guri deelór i oó', iri dah baraá doó i alé. Eeharuuseerós guri i daqeér, guri beér, "Slaqsaywú sla/atadá' baraá qaymo, gí-daabárós atén i ooang." ³⁷ Yesu iri oó', "Heedaádá' dahaasingw hhó' gwa dahaas a Garmoó Hee. ³⁸ Qaymoodá' a yaamu. Dahaasingwdá' hhó' a mukdá' baraá waawuti'iimár Mungú i dirií. Nee sla/atadár baraá qaymo a mukdá' tlákw. ³⁹ Wakusmoodá' aa dahaasi a Neet-laangw. Bu'uungw a alhhe'eesoó yaamu. Nee mukdá' bu'uúm a malayke. ⁴⁰ Ala adoodá' sla/a kar burumburin nee kari daa/ baraá asltí alé, an adoodá' bál deelór alhhe'eesoó yaamuuwo tleehharuut. ⁴¹ Garmoó Hee malaykeerós ngi ya/aaw, nee malaykeedá' mukdá' sleémeero aa dukuutse tleehhiit nee mukdá' tlakweema gaa tleehh, guri burumbút guri hingés baraá waawuti'iimár Garmoó Heewo. ⁴² Nee kuri kwaahh baraá asltá baloó gwaa'aaká. Nee didaádá' an dí'ir /aa/ ee nee sihhina' kiwa qirirtliimisi. ⁴³ Mukdá' gan'amuú koóm qoomaadae i gwa/aat adór tsee/amaá wa ale

baraá waawuti'imár Baabuúine. Heé iiaá axamis gi koóm, i axaasi." ⁴⁴ "Slám waawuti'imár doori a slaqás nee peésár taa foól baraá qaymorka. Nee hee ngiwa ár, gari luú/, iri tláy ar qwala/, nee muruwós kudá' sleémeero i kon dír do' guri weerisár áy, nee qaymoodá' gari tlaáxw." ⁴⁵ "Slám waawuti'imár doori a slaqás nee heé halaanu'uumár tlehhiit, oo miislír hhoohhoo' ga leelehhiit. ⁴⁶ Nee inós miislirka wák ngiwa ár, ar tlaxór ur, iri tláy, muruwós kudá' i kon guri weeriís sleémeero, miislidá' gari tlaáxw." ⁴⁷ "Slám waawuti'imár doori a slaqás nee baratsufóo taa kwaáhh baraá tlawtí ale. Nee baratsufaydá' siyoó umuúqo daa'awi ngway ohín. ⁴⁸ Nee baratsufaydá' iwa haáts, kuri uuruúx afaá tlawi. Tari yaamí iwiit, siyoódá' kuri partliit baraá baratsufaydá' wa ale, kuri amohhe'eés. Ala siyoódá' tlákw kuri kwaáhh. ⁴⁹ Adoorí an adoodá' tleehharuut bál deelór alhhe'eesoó yaamuwo. Malayke nin hardát, nee giri partlít kudá' tlakw amór saáw i alé dír kudá' gan'amuú kooma'a. ⁵⁰ Nee kudá' tlakw kiri kwaáhh baraá asltá baloó gwaa'aaká. Nee didaádá' an dír /aa/ee nee sihhina' kiwa qirirtlimisi." ⁵¹ Yesu giri yaahaás iri oó, "Tí sleémeero aga tsahhí'i?" Tari oó, "Eeít." ⁵² Yesu giri báý, "Gawaá adoorihe umuúqo intsaahhatusmoó hara'ayár Musawo, oo sagalooá waawuti'imár doori ga koóm, a slaqás nee heé do' loó', oo muruwós kudá' /abén gu hanmiís, nee kudá' qarene." ⁵³ Yesu slaqsi'iiká' axweesanto ngiwa hhe'eés, iri tí'iit iri tláy. ⁵⁴ Nee iwa amór ayaawós i hardáh, muu guri intsaahhatimís baraá doó saalingw'ín wa ale, tam mukdá' iri waa/oó/, tari káh, "Kwí sagalooarí dír ngiwa sláy a diimá, nee muruwí oo xuawaslén oo i tlehhiiti. ⁵⁵ Kwí a garmoó heedá' maraá tlehahhítaáke? Nee aayoorós a tidá' ta babáyke Mariamu? Hhaewós awa daaqaay a Yakobo nee Yosefúwoóke, nee Simoni nee Yuda? ⁵⁶ Nee hhaewós awa dasu i ayaarén i dirií'íiaáke? Ala kwí tí sleémeero amór ngiwa sláy a amá?" ⁵⁷ Yesu kuri insareéhh. Yesu giri báý, "Aarusmo dír kuwa ilaiwawa/iiká i káhh, aqo har dír yaamuwós nee dír do'ósuú kilá'." ⁵⁸ Ala inós muruú xuawaslén oo yaariir gwa tleehhiiká amoodae, asma inoóin kuwa haratlinti'iiká.

14 Qoomaadae waawutmo Herode iidíguú Yesu guri axaás, lawaaleerós gari báý, ² "Kwisíng an Yohanudá' Baatimaamiís. Nina waasleé/ baraá múk aa qaátl wa ale. Gawaá adoorihe /uuruuduú baraawós i dirií' in gadiyér tleehh." ³ Asma Herode inós Yohana aáng guna óh guri tseék, guri dahaás baraá doó tseegamo as Herodia, harér Filipo hhiyoó Herode. ⁴ Asma Herode kuna báý nee Yohana, "A hariímarooká kuúng harér hhiyaawók kawa dux." ⁵ Ala Herode Yohana guna gaasár wa slaá', ala muu guri da'ayuút. Asma muu Yohana guna tsaáhh adór tar aarusmo. ⁶ Tam qoomár deeloódá' ur ar Herode kuwa laqwaál niwa xeér, dasír Herodia ina nét dír geerá múk wa aleeró, nee Herode guri qwal/atís. ⁷ Tam Herode al'axweesani gari haniís ar lo'o, ar gídaabá, "Umuúqo gaaro ar kíng ta slá' firi-

imang." ⁸ Dasi iri ó', "Gár án ni slaa' a ságw Yohanudá' Baatimaamiís baraá xooslmoó i qaasang." Ala gár dasi adoorí ngisa ó', a aayír'ín ngina adoorí beér. ⁹ Waawutmo Herode iri gurhaamuút, ala as lo'odá' aa huúw, nee as mukdá' didá' wa /ayiima, hara'aya gari haniís saga kuwa haniisi. ¹⁰ Hee guri ya/aáw, ságw Yohana kuri tsattá áy baraá doó tseegamór i alé. ¹¹ Sagwdá' kunguri xooslmór huúw, kuri haniís dír dasiidá', nee dasiidá' guri húp amór aayír'ín. ¹² Ala eeharuusér Yohana niri hardát, slaqwtá Yohana garir tleér, kari foól. Nee aluuwo tari tláy, iidíguuwí kuri xu'utisár áy dír Yesu. ¹³ Nee Yesu adoodá' ngiwa axaás, iri tláy ar miringamo ay dír muu iwa kahhi. Nee boo/oó muu adoodá' ngiwa axaás, kuri eehaár ar ya'a' amór gixsaduúin wa ale. ¹⁴ Yesu niwa tí'iit baraá miringamoó wa ale, boo/oó muu oo yaariir guri ár, guri gurtláý. Tíqtuuser'ín gari hungu/uumiís. ¹⁵ Tsiindo niwa xayé, eeharuuseerós guri i daqeér guri beér, "Diirí tay diriiaan a baraá darma, nee slám looa aa dát. Boo/oó muu deelór i ooeek as tawa ki/i baraá gixsaduúin as muruú /aymar'ín kuwa tlaxór ay." ¹⁶ Yesu giri báý, "Gár tas quutli i káhh, muruú /ayma kuungá' hanisaak." ¹⁷ Kuri báý, "Gár ta koomaan i káhh, ala a har mikaátér kooán nee siyoó tsár." ¹⁸ Iri oó, "Diirí huware'." ¹⁹ Hara'aya gari haniís, boo/aay iwa iwiiti gawaá gitso. Mikaáteedá' kooán nee siyoódá' tsár giri óh, iri gawaá doorí qaytsiit, iri sluufiís, giri eeharuuseerós i haniís. Eeharuuse giri boo/aydí hanmís. ²⁰ Sleémeero tari /ayín tari aáx. Parhheemaá naa meetiye' kiri sleemiís, katatoó mibá nee tsár iri haáts. ²¹ Nee múk aa /ayin a hhawaate kume kooán, ala /ameena nee na'/ii kaa harafaariiká. ²² Hamtidár kilae eeharuuseerós gari báý, "Tsa/amé' gawaá miringamo, ta geerí waarahhá' ay gayuúqá, dír án nir deelór kah dír boo/aay." ²³ Deelo ooaro ngiwa hhe'eés, iri tsa/án gawaá tlooma, iri firór áy dír muu iwa kahhi. Nee qoomár axweesuwo i gawaadí dirií' inós kilós. ²⁴ Nee miringamoodá' i tla/ángw tlawtí dirií', ku daawitimiís kángw kilá' wa ale nee gwaanduú ma'aay. Asma fur'a i ló'wa xarás. ²⁵ Qoomár dakiingo Yesu giri i hardáh, i gawaá daanduú tlawtár h'iimiit. ²⁶ Eeharuuse nguwa aán i gawaá tlawtár h'iimiit, tari da'ayuút tari káh, "Gaa a geehhaantamo." Tari uú' ar dae. ²⁷ Yesu iri ilawaáts giri báý, "Mune gawdeesaak. Hee a aníng. Ma da'ayumitaara'." ²⁸ Petro iri ilawaáts iri oó, "Aáko, hee bar kuúng, án ateetáng, ni hardáh amoorók i alé, ar gawaá daanduú ma'aay." ²⁹ Yesu iri oó, "Qwaláng." Petro iri aweér gawaá miringamoó wa ale, iri h'iit ar gawaá daanduú ma'aay, as iwa amór Yesú kay. ³⁰ Ala Petro fur'aadá' ngiwa ár iri da'ayuút, naxés i /e/etín baraá ma'aay, iri uú', iri oó, "Aáko, aníng ba/amisáng." ³¹ Hamtidár kilae Yesu dakós guri gan'aás, dákw Petro guri óh, guri báý, "Kuúng haratlintaaoorók ka tsuwa niina. Asma milá masa xurút?" ³² Nee qoomár inoóin tawa tsa/an gawaá miringamoó i alé, fur'a iri xaslít. ³³ Nee kudá' baraá miringamoó i diriíá', Yesu nguri i tumarara'atiyé, tari oó, "Ar ló', kuúng a Garmoó

Mungú." ³⁴ Qoomár tawa waaraáhh baraá tlawto, tari hardáh baraá yaamaá Genesareti. ³⁵ Nee múk yaa-muudá' Yesu kuwa tsaáhh, muu kuri ya/aáw amór yaa-maá bihihiidí tsewá, tiqtuuse sleémeero kingiri huúw dír Yesu. ³⁶ Kuri firín gídaabá tam pasltá inqwaarirós kilós ngi kwatiitiye'. Nee mukdá' sleémeero pasltá in-qwaarirós gaa kwatiit, tari hunguú/.

15 Qoomaadae múk Farisayo nee intsaahhatuuser hara'ayár Musa Yesu kuri i daqáy, ta amór Yerusalémúr daahh, kuri báý, ² "Ahaá baré eeharu-useerók i unaá múk urén giqueér. Asma daba' ki hamtli-itiiká qoomár barta /ayín." ³ Yesu iri ilawaáts giri báý, "Ahaá, baré kuungá' a hara'ayár Mungú giqueerá' as un-uuhúng. ⁴ Asma Mungú ina oó, 'Baabuúwók nee aay-oorók ilaiwawa/EEK.' Nee, 'Heé baabuúwós gu /ooslis-liím, laqaá aayo, gár kuwa hariím a gwa'ara.' ⁵ Ala ku-ungá' a kata', 'Hee baabuúwós laqaá aayo birnga báý, gadaadá' geeraawo aníng iwa hariím kuungá' i haniis-aro, aníng aga Mungú i haniís, ⁶ heewí daqani baabuúwós nee aayoorós gár ngis ilaiwawa/i i káhh.' Gawaá adoorihe kuungá' axweesantá Mungú ana war-qesé' as unuuhúng. ⁷ Kuungá' a hhaahhafuuse. Adoo-dá' aarusmo Isaya aa aarín as kuungá' i qoón, tidá' iwa kaahi, ⁸ 'Mukwí aníng in ilaiwawaa/ ar afér tawo, ala muner'ín ka saaw dir'eene. ⁹ Inooín aníng in tawó xir-fayeemisiyá', ala gár ta intsaahhatimisi a hara'aydaá muu hariímár axweesantá Mungú wa ale.' " ¹⁰ Yesu boo/aay guri ateét guri báý, "Tia qaasaak nee tsaah-haak. ¹¹ Gár hee i /ayi gu slasla/areská, ala tidá' afkwá heé wa ti'imiit, an tidá' gu slasla/arees." ¹² Eeharu-useerós guri i daqeér guri beér, "Kuúng aga tsáhh, múk Farisayo /aymuudá' nguwa axaás adór tara buúhh?" ¹³ Iri ilawaáts iri oó, "Umuúqo dahaasingw baabuúeé' oo gawaá doori aa dahaasiiká ku tuu/. ¹⁴ Mawaagáy. Muksíng a taampu oo tampaá hatlá' geeraharahaár. Taampa bar taampár hatlá' ngi geera-harahát, tsaraawo ta al /e/etín baraá bohoongw." ¹⁵ Petro iri oó, "Gídaabár slaqsaysíng ooang." ¹⁶ Yesu iri oó, "Kuungá' sleeme fuquraangw i káhh tam hamí? ¹⁷ Aga tsahhi'íikáhe gídaabá, gár hee i /ayi ar afa, in waaráhh ar baraá gura', kari kwaahh baraá bohóngw i alé. ¹⁸ Ala muruú afkwá heé wa ti'imiit, amór i dahhi a baraá muuná, an muruudá' hee gu slasla/aareés. ¹⁹ As-ma baraá muunuú heewo gár ti'imiit a inslawoó tlákw, tsu/uta, fuqi, tsaatu'uuma, fiiso, lamabu'úngw lama, nee /ooslislingw. ²⁰ Muruúwí an muruudá' hee gu slasla/areés. Ala hee daba' birnga hamaatliiká qoomár /aymaaro, i slasla/aruyká." ²¹ Yesu iri tláy didae ay amór yaamaá inslaawoó gixsár Tiro nee Sidoni. ²² Nee /ameenirka ar tlahhoó Kananayo, ar yaamuudá' hoot, Yesu guri i daqeér, iri tsé' ar afór ur, guri beér, "Aáko, Garmoó Daudi, án gurtlawáng. Dasir'eé' neetlaame gaa ló'wa slahhe'eemís." ²³ Ala Yesu gár ngaa báý i káhh. Ee-haruuseerós guri i daqeér, guri firiirín, guri beér, "Mawweek, i tleer, asma ti daawitimís ar tsimaahhi." ²⁴ Yesu iri ilawaáts, giri báý, "Aníng dír taa i ya/aáw a dír

múk Israeli kilós, kudá' aa qwaar adór bee/ángw wa ale." ²⁵ /Ameenidá' nay hardát, guri i tumbarara'át, guri beér, "Aáko, alee/isáng." ²⁶ Yesu gari báý, "I hariindaaká muruú /aymár na/"ii kuwa seeaawér i kwahhi." ²⁷ Inós iri ó, "Aáko, ala seeaawe tam muruú /aymár aakooín i paahhamiisi, baré guqo /ák sleeme." ²⁸ Yesu gari báý, "Aáyo, haratlintaaoorók ka ló'wa ur. Tidaadá' ta sla' i tleehharut." Nee qoomaadár kilae dasiirós iri hungú/. ²⁹ Yesu iri tláy didaádae, iri hardáh bihaá tlawtá Galilaya. Iri tsa/án gawaá tlooma, iri gawaadí iwiit. ³⁰ Boo/oó muu oo yaariir guri i daqáy. Nee múk aa sol'omiit kunguri huúw amoorós i alé, nee taampu nee múk afewaslén, nee taqooraa, nee awa hatlá' awa yaariir. Kiri qaás dír ya'aa Yesu, giri hungu/uumiís. ³¹ Tam boo/aydá' iri waa/oó/ múk afewaslén kuwa ár, iwa axweesi, nee múk aa sol'omiit aa hhoáy, múk taqooraa iwa hi'iimiiti, nee taampu iwa xumiisiya'. Boo/aydá' Mungú múk Israeli kuri xirfayeemiís. ³² Yesu eeharuuseerós gari ateét, gari báý, "Aníng guruueé' i tlatláy boo/aywihe, asma deeloóri tamaawo án nee in-ooín a dinkwár i dir'aitaán, ala muruú /ayma ku konká. Aníng a sla'aaká ngiwa geemaw tawa watli ar qwari, as matawa /ara/eerimiit loohír i alé." ³³ Eeharuuseerós guri beér, "Mikaátér yaariir dír kawa slawaan a diimá baraá xanxaywihe ar boo/oó yaariir kwí kur aaxiisi." ³⁴ Yesu giri báý, "Mikaátér ta koonda' a magá?" Tari oó, "A faanqw, nee siyoó niiná kilós." ³⁵ Hara'aya gari haniís boo/aydá' iwa iwiiti. ³⁶ Mikaátedá' faanqw gari óh, nee siyoódae, iri sluufiís, giri parhhamiís, giri ee-haruuseerós i haniís. Nee eeharuuse giri qasmís dír boo/aydí alé. ³⁷ Sleémeero tari /ayín, tari aáx. Parhheemaá naa meetiye' kiri sleemiís, katatoó faanqw iri haáts. ³⁸ Nee múk aa /ayin a hhawaate kume tsiyáhh, ala /ameena nee na/"ii kaa harafaariiká. ³⁹ Boo/aydá' guri deelór i oó. Inós iri tsa/án gawaá miringamo, iri tláy amór yaamaá Magadani.

16 Múk Farisayo nee múk Sadukayo Yesu kuri i daqáy as kuwa iiari, kuri firín laya ngiwa laqan ar gawaá dooraá daahh. ² Yesu giri báý, "Looa bir darát, kuungá' a kata', 'Matlo, doori ki /awaak, asma doori ki-wa daa/aát.' ³ Looa binda tleér a kata', 'Laarí tluwaay i tluuw, asma doori ki daa/aat, slám i hunkoó koná.' Ku-ungá' a hhaahhafuuse. Afaá doori tsatsahhaango i aleesleerá', ala layár de'emuuká' tsatsahhaango mas aleesleera'aaká. ⁴ Qartá tlakw nee ar tsaatuuse i layár leelehhít. Ala layár ta slay i káhh, aqo har layár Yona kilós." Giri geexáy iri quútl. ⁵ Eeharuuse iri tleér iri waaráhh ay gayuuqá'. Mikaáte kari gunqaareés huwto. ⁶ Yesu iri oó, "Qaytsité', ti harmagahhe' nee gadá' mikaáte ir sluufaasluf ar múk Farisayo nee múk Sadukayo." ⁷ Eeharuuseedá' iri kilooín tlánk tari káh, "Gár adoorí ngisa oó' asma adoodá' mikaáte ngiwa gunqareesaán." ⁸ Ala Yesu inslaway'ín guri tsaáhh giri báý, "Ahaá, ma kiloohúng tlankusá', kuungá' awa haratlintaaoór niina. Asma adoosíng mikaáte kawa koonda'aakáhe? ⁹ Aga tsahhi'íikáhe tam hamí? Slám a

insleera'aakáhe mikaáteedá' kooán, tidá' múk kumér kooán aa /aáy, katatoó taa hatsisé' a magá? ¹⁰ Nee slám mikaáteedá' faanqw, tidá' múk kumér tsiyáhh aa /aáy, katatoó urén taa hatsisé' a magá? ¹¹ Ala mas insleera'aaká ar gídaabá gár adoorí án ngisa oó' a mikaáteerooká. Ala ti harmagahhe' nee gadá' mikaáte ir slu-ufaasluf ar múk Farisayo nee múk Sadukayo." ¹² Nee qoomaadae eeharuuse gari sangw tsáhh ar gídaabá, gaa ádbayká tiwa harmagahhiya' nee gadaádár mikaáte ir sluufaasluf, ala gina adoodá' báy as tiwa harmagaahhiya' nee intsaahhatimisúú múk Farisayo nee múk Sadukayo. ¹³ Yesu iri tláy amór yaamaá Kaisaria Filipi. Eeharuuseerós gari yaahaás gari báy, "Muu gár i kaahi a milá daanduú Garmóó Heewo, inós a heemá?" ¹⁴ Eeharuuse iri ó', "Ta kaahi kuúng a Yohanudá' Baatimaamiís. Bahh'alé ta kaahi a Eliya, nee bahh'alé ta kaahi a Yeremia, laqaá aarusmoó wák baraá aaruuseedár aange." ¹⁵ Yesu iri oó', "Ala kuungá' ma kata' daanduueene, aníng a heemá?" ¹⁶ Simoni Petro iri oó', "Kuúng a Kristo, Garmóó Mungú kudá' slaáf." ¹⁷ Yesu iri oó', "Simóni, garmóó Yona, kuúng a heé amohhoó', asma कांगwi heé ngwa dirók i xu'utis i kaahh, ala aqo Baabuúéé' kuduú gawaá doorí dirií." ¹⁸ Ala aníng kuúng u baw, kuúng a Petro, gidaabárós a tlaa/a. Gawaá tlaa/ arihe aníng mukdá' aníng iga haratlintii' u gawdeemiís. Tam gwa'ara sleeme muk'éé' kwí gu aleesleeraaká arba/ato. ¹⁹ Nee aníng gweermór waawuti'imár doori ngi haniís dirók i alé. Nee umuúqo gaaro ar kuúng ta tsek baraaká' yaamuwo, gawaá dooriwo sleeme kaa tseék. Slám umuúqo gaaro ar kuúng ta gwet baraaká' yaamuwo, gawaá dooriwo sleeme kaa gweér." ²⁰ Siiwadár kilae eeharuuseeros gari hara'ayín ló'wa ale gari báy, "Kangwí mu hee bawaara' gidaabá án tawa Kristo." ²¹ Iimír qoomaadae Yesu eeharuuseerós gurbu'uungo gari iimu/ún gídaabá, "Aníng gár tiwa hariím an Yerusalemur káw, nee slahhe'eemisuú yaariír nguri sláw dir bariisér wa ale, nee geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa, nee tiri gaas. Ala bál tame niri waaslee/." ²² Yesu kurir bihhí suruúk nee Petro kuri iigahhaát, kuri báy, "Aaslaáy Aako, tisíng kuung muwa ar sleér." ²³ Yesu iri warqáy amór Petro, iri oó', "Quútl dir'eene Kuúng a Neetlaangw. Kuúng a dukutsmo dir'eene. Asma inslawó kuúng ta inslasleer oo Munguheeká ala a oo Neetlaangw." ²⁴ Qoomaadár kilae Yesu eeharuuseerós gari báy, "Umuuqo heewo oo aníng i eehartá wa slaá' gar kuwa hariím a sla'arirós gan gunqarees, nee msalaábarós gari gagaar, aníng iri eehaar. ²⁵ Asma heé slafiingós gu ba/amisár wa slaá', gun qwaarees. Nee heé slafiingós qwaareesaro gwa ya/an as aníng, a gun ba/amis. ²⁶ Ala hee yaamu sleémeero tim ngi slaya, gár i bu'uya' a milá, bar slafiingós oo amór Mungú aa qwaár? Laqaá hee gár i duuxi a umós ar slafiingós ngur ki/isi? ²⁷ Asma Garmóó Hee i hardah ar baraá xirfuú Baabuúwós dinkwa nee malaykeerós. Qoomaadá' an qoomár umuú heewo nguwa bui ar qoomóó tlehhe-

mi'iiwós. ²⁸ Án a kah, muu i deer baraá tla/ángw mukwí sihhimiita, oo gwa'ara ga baloó araaká, ay dír Garmóó Hee kway ari birna hardáh ar baraá waawuti'imarós."

17 Alaá deelór lahhoó' iwa waaráhh, Yesu Petro nee Yakobo nee Yohana hhiyaawós girira tláy ay gawaá tloomár tleer kilooín ale. ² Slaqsaywós iri geer-aain wa warqáy. Gitsee/awós niri gwa/aatiyé' adór looar wa ale. Inqwaruuwós iri ló'wa /awakúy iri miririí/. ³ Inooín kiri harati'íit nee Musa nee Eliya. Yesu nee Musa nee Eliya tari axweés. ⁴ Petro Yesu gway báy, "Atén tawa diirí wa hootaan ka hhoóééke? Isleeraá tám ngi diirí tleéhh. Kookoo a kók, nee kookoo oo Musa, kuquú Eliya." ⁵ Qoomár tawa axweesi, hunkír /awaak gina mahhtír i tléhh. Afoo nina baraá hunkidá' wa ilawáts i kat, "Kwí a Garmaaéé', sla'aarusmooeé' oo aníng iga qwal/atis. Inós iiar i qaasaak." ⁶ Eeharuuseedá' ngiwa axás, tari ló'wa da'ayuút, tari yaamí slar/amiít. ⁷ Yesu nay hardáh giri kwatmiít, iri oó', "Tlawaaré', ma da'ayumitaara." ⁸ Tawa qaytsiít, heé ta ara'ari naxés i kaahh, aqo har Yesu kilós. ⁹ Niwa gawaá tloomár wa awditiya', Yesu eeharuuseerós gari báy, "Idíguú kangwí taa aandé' mu baloó heé bawaara' ay dír Garmóó Hee i waaslee/i baraá múk aa qaátl wa ale." ¹⁰ Eeharuuseerós guri yaahás iri ó', "Ahaá, intsaahhatu-usér hara'ayár Musa mis kat gídaabá, Eliya gár kuwa hariím aqo nin geerí hardah." ¹¹ Yesu iri oó', "Ar ló', Eliya nin geerí hardah. Nee inós sleémeero gari amohheé'es. ¹² Ala án kuungá' nu baw, Eliya naa qaroó hardáh, ala muu inós gwaa tsaahhiiká. Ala inooín tidá' taa slaá' tlee-hhamooro, kana tleéhh dirós i aleeró. Garmóó Hee sleeme kun adoodár wa slahhe'eemiis nee inooín." ¹³ Qoomaadae eeharuuse gari tsáhh gídaabá iidíguú aa dir'ín i káh a iidíguú Yohanudá' Baatimaamiís. ¹⁴ Tindi-wa hardáh dír boo/aay, heeko wák Yesu guri i daqáy, guri i tumbarara'aát, ¹⁵ iri oó', "Aáko, na/ay'éé' gurt-lawang, asma inós i /araraarán, nee ku ló'wa slahhe'eemaamiis. Umuúqo daqto i huuhuaain baraá asla nee baraá ma'aay. ¹⁶ Una huúw dír eeharuuseerók, ala inooín hungu/uusaro kwa aleeslayká." ¹⁷ Yesu iri oó', "Kuungaásingá' qartá haratlintao wasl, tidá' aa qwat. Án nee kuungá' ta alhotaatimaan ay xaylá? Án kuungá' nu alqiqtlaatliim ay xaylá? Na/aay amor'éé' huware." ¹⁸ Yesu neetlaame gari iigahhaát, neetlaameedá' na/aay guri geexeér. Na/aydá' iri hunguú/ qoomaadár kilae. ¹⁹ Eeharuuse Yesu guri i daqeér qoomár inós tawa kilós, guri beér, "Ahaá, atéen neetlaameedá' masa harslaaqataán hengeesaro?" ²⁰ Yesu iri oó', "Asma haratlintaaorhúng ka /aár. Án a kah, haratlintaaór har qoomár ilmoó haradaáli bar koondá', a aleesleerá' tloomarí kawa beera', 'Quútl diirihe, tláw amorqá', alók geera tidá' taa oé' i tleehharút. Tam /aymuú ta harslaaqata' tleehhamooro i kaahh. [²¹ Ala neetlaamér adoorí gár hengeesaro ga aleeslaw i káhh, aqo har firo nee gwaawito.]" ²² Qoomár tawa harweeririn amór Galiláyár wa ale, Yesu eeharuuseerós gari báy, "Garmóó Hee daxta ku qaas baraá dabaá muu, ²³ nee kuri

gaas, ala bál tame kuri waaslee/atis." Eeharuuse adoorí ngiwa axás iri ló'wa gurhaamút. ²⁴ Tawa Kapernaúmí hardáh, mukdá' ohomér ohíim ar Doó Mungú Petro kuri i daqáy kuri báý, "Intsaahhatuismoowók ohomér Doó Mungú ga hanmaamisiikáhe?" ²⁵ Petro iri oó, "Ga hanmaamiis." Petro iwa baraa dó' i dáh, qoomár iwa gaa ooiiká, Yesu iri geerí yaahaás, iri oó, "A idoomá Simóni, waawituú baraa'ká' yaamu koódi ngiwa ohin, laqaá ohome, dí' ngiwa ohin a dí' muu gaalá? A dí' na/ií'ne, laqaá a dí' dahaaye?" ²⁶ Petro iri oó, "A dí' dahaaye." Yesu iri oó, "Ala bar adoosíng, na/ií' ki amohhoó." ²⁷ Ala atén ohomuuseerí a slá'aanaaká kawa buhhtisaan. Gawaá adoorihe kuúng tláw, baratsufi kwahheek baraa tlawi, siyoódá' ni geerí hardáh ooheek. Nee afkós bura gwét, shilingmo uqo aan. Daqaní ku húp, ku hanís ohomér wa ale as daanduueé' nee kók."

18 Qoomaadae eeharuuse Yesu guna i daqeér guri beér, "Heé úr baraa waawuti'imár dooriwo a heemá?" ² Yesu na/oó wák guri ateét, guri tla/angw'ín i huúw, ³ iri oó, "Án a kah, kuungá' barnaxes a warqeera'aaká nee tawa adór na/ií' tleehita', a baloo dat'aaká baraa waawuti'imár dooriwo. ⁴ Heé úr baraa waawuti'imár dooriwo an kudá' taa kilós niinawees adór na/aywí wa ale. ⁵ Hee bar na/oó wák oo adór kwí gwa ilaóh ar umuueé', a aníng iga ilaóh." ⁶ "Ala heé na/oó wák gwa paslis baraa loohír ganaa'a baraa na/iiká' ninakwe, kuká' án iga haratlinti'ií'i, gár kuwa hariím tlaa'ár ur ar xooslingw kawa gawaá istós i tseegi, kway /aytiis baraa iltá tlawi. ⁷ Múk baraa'ká' yaamu, a tsaxwa sakwasleemar'ín kawa wa /akuuti, asma muruú yaariir i deer oo múk paslimís baraa loohír ganaa'a. Muruú paslimís inqo tawó deer, ala heedaadá' ngu huwaahuúw, a tsaxwa sakwasleemarós kawa wa /akuuti. ⁸ "Dakók bar kuúng u paslimís baraa loohír ganaa'a, laqaá yaaeerók, tsateek, kwahheek amór saáw i ale. A tsiní slafiingw kuwa sleer dakók tawa wak, laqaá yaae, ta tawa dabaá koonda, laqaá ya'a', tuwa kwahhi baraa asltá baloo gwaa'aaká. ⁹ Nee iltók bar kuúng u paslimís baraa loohír ganaa'a, tu/eeek, kwahheek amór saáw i alé. A tsiní slafiingw kuwa sleer tawa heé ila wák, ta tuwa kwahhi baraa asltí alé tawa ilaawók koon tsaraawo." ¹⁰ "Ti harmagahhe', tam oo wák mu waaqa'ara' baraa kuká' ninakwe. Asma án a kah, malayker'ín umuú deellooro gawaá dooriwo i dí' geerá Baabuúeé' dirí', kuduú gawaá doori. [¹¹ Asma Garmoó Hee nina hardáh as tidá' aa qwat ngiwa ba/amisi.] ¹² "Xáy, hee barnaxes bee/ángw tsiiru gu kón, nee bee/ír wák iri qwát, bee/angwdá' mibeeri gwaleél nee gwaleél gu geexaykáhe, iri tláy gawaá tlooma as bee/idá' aa qwat ngiwa leelehitsuú ay? ¹³ Ala arto binga hhe'eés, án a kah, bee/idá' ga saqwalaalaa/ ta bee/angwdá' mibeeri gwaleél nee gwaleél, kudá' aa qwaariiká. ¹⁴ Sleeme tam Baabuúhúng kudá' gawaá doori dirí', ga slaiiká tam heé wák iwa qwaari baraa kuká' ninakwe." ¹⁵ "Hhiyaawók kuúng bura sadakuús, tláw gur-

bueek, kuúng nee inós kiloohúng. Kuúng bura iiar i qaás, hhiyaawók ugwa sleér. ¹⁶ Ala bar kuúng ugwa iiar i qaasiiká, tláw nee heé wák ti malé koonde', laqaá múk tsár, as umuúqo axweesanto ka tsati ar afér lam-abu'uusér tsár laqaá tám. ¹⁷ Nee inooín barnaxes gaa malé iiar i qaasiiká, haratlintaauuse xu'utiseek. Nee haratlintaauuse barnaxes gaa malé iiar i qaasiiká, heé adoosíng diroge masók a adór heé xoordaá hatlá' nee heé ohomér ohaahiim." ¹⁸ "Án a kah, umuúqo gaaro ar taa tsegé' baraa'ká' yaamuuwo, gawaá dooriwo kaa tseék sleeme. Nee umuúqo gaaro ar taa gwedé' baraa'ká' yaamuuwo, gawaá dooriwo sleeme kaa gweér. ¹⁹ "Slám án a kah gídaabá, múk tsár baraa'ká' yaamuuwo bar taa al'axwees baraa umuúqo gár ta firina', ka haniis nee Baabuúeé' kuduú gawaá doori. ²⁰ Dí' múk tsár laqaá tám i dirí'i, barnaxes taa burumburiit as aning, án a didár tla/angw'ín i dirí'i." ²¹ Aluudae Petro iri amoorós i daqáy guri báý, "Aáko, hhiyaaeé' án bir sadakumiis, ngu gurtlaw a sagaáwa magá? Tam ay sagaáwa faánqwe?" ²² Yesu iri oó, "Án a ooaaká, tam ay sagaáwa faanqw, ala a tam faanqw sagaáwa mibeeri faanqw. ²³ Adoorihe waawuti'imár doori aa slaqamís nee waawutmooko wák oo faarór muruuwós gaa slaa' dí' lawaaleerós i ale. ²⁴ Faaro ngiwa iimu/ún, kuna heekó i huúw oo ta shilingír kumér kúm i iinuusi. ²⁵ Heewí gár daqaarmoowós ngur bui iwa kahh, daqaarmo iri oó, 'Inós weerisaak, nee hareerós nee na/ií'wo nee umuúqo gár i kona, as iinaadá' kawa bui.' ²⁶ Lawaalmoodá' iri tumbara'aát geerá daqaarmoodí alé, guri harhheehhe'eemiis i kaahi, 'Aáko, qíitl gár niinawe, án muruuwók sleémeero ngu buú.' ²⁷ Heeduú daqaarmo guruuwós iri tláy, lawaalmoodá' guri gweér, guri gurtlay iinaadae. ²⁸ "Lawaalmoodá' iwa tláy, lawaalmooko nee inós al gadiyumamiisá' guna ár, oo iinaarós koóm ar shilingi tsiiruú wák. Guri óh, guri tsaweér, guri báý, 'Iinar'eé' ay dí' ngi bu' laarí.' ²⁹ Iinusmoowós kudá' iri tumbara'aát geeraawós i alé, guri harhheehhe'eemiis iri oó, 'Gám qíitl gár niinawe, án iinaarók sleémeero ngi buú.' ³⁰ Ala inós kangwdá' gwa ya/aniká, guri tseegár áy, ay dí' iinaadá' ngi bui. ³¹ Lawaaleedár hatlá' kaangwí nguwa aan, tari ló'wa gurhaamuút, kaangwí sleémeero kway ooár áy dí' daqaarmooín kudá'. ³² Daqaarmo lawaalmoodá' aáng aa gurtlay, guri ateét guri báý, 'Kuúng a lawaalmoó tlaákw. Iinar'eé' sleémeero ta koon ana gurtlaw án kuúng iwa harhheehhe'eés. ³³ Kuunge daxta i hariindaakáhe ar iinusmoowók kuwa gurtleer, adoodá' án kuúng ura gurtlaw?' ³⁴ Daqaarmoowós kudá' iri buúhh, guri huúw dí' múk gu slahhe'eemiis ay dí' iinaadá' sleémeero ngi faaki bu'utuuwo." ³⁵ Yesu iri oó, "Adoorí an adór Baabuúeé' oo gawaá doori kuungá' nu laqi, barnaxes umuúqo heewo hhiyaawós gu gurtlatlayká ar muunuú ló'."

19 Yesu axweesanaywí axweesanto nguwa hhe'eés, iri tláy yaamaá Galilayár wa ale iri hardáh ay Yudea, amór gayuú Yordani. ² Yesu kuri eehaar nee

boo/oó yaariir oo muu, nee inós guri amoodá' wa hun-gu/uumiís. ³Yesu kuri i daqáy nee múk Farisayo as kuwa iiari, kuri báy, "Xáy, hee hareerós ngiwa geexay as umuúqo gaaro a hariímáro?" ⁴Yesu iri oó, "Ahaá, aga soomusi'ikáhe adór kara gooín gídaabá, 'Tleehharus-moó muu iimír iimu/uungo hhawaata nee /ameeni gi-na tleéhh,' ⁵iri oó, 'Gawaá adoorihe hee baabuúwós nee aayoorós gin geexáy nee tay hoot nee hareerós, nee kuká' tsár tari slaqwtá wák tleehhiit.' ⁶Gawaá adoorihe inooín a tsareeká, ala a wak. Múk Mungú aa haragaás, hee munguwa paraátl." ⁷Tari oó, "Ala Musa adór hara'ayaarí ngira haniís a idoomá, ar hee talaáka ngiwa haniisi dír hareerós, nee hareedá' gari guus?" ⁸Yesu iri oó, "Musa ya/aámár /ameena kawa gusisiinda' ngina haniís as gawdeemaá munerhúng, ala aáng iimu/uungo a adoosingeeká. ⁹Án a kah, umuúqo heewo oo hareerós gaa guus, ala as fuqtooká, harér hatlá' gari duux, kwí aa fuquús. Nee heé hareedá' taa guús gaa duux, inós aa fuquús sleeme." ¹⁰Eeharuuse iri ó, "Kángxw hee nee hareerós bar qo adoosíng, a tsiní du-uxo bar kaa máy." ¹¹Yesu giri báy, "Múk axweesantí ilaooharo ga aleesláv, a sleémeeroowóká, aqo har kudá' taa aleesleemuú i haniís. ¹²Asma muu i deer oo duuxo ga aleeslawaká, asma kuna adoodár tleéhh iimír kuwa laqwaali. Múk hatlá' i deer oo duuxo ga aleeslawaká asma kuna adoodár tleéhh ar dabér muu. Kookoo sleeme duuxo ga máy asma waawuti'imár doori. Múk intsaahhastí ilaooharo ga aleesláv ngi ilaoohi." ¹³Hamtidár kilae na/aá ninakw kingiri huúw amoorós i alé as dabaawós ngiwa gawaain i qaasi nee ngiwa aleefirin. Eeharuuse mukdá' na/ii ngaa huuw guri iigahhát. ¹⁴Ala Yesu iri oó, "Na/aá ninakw mawaagáy, ni amor'éé' hardihiye', mi ila/aamara'. Asma awa adór kuká', waawuti'imár Mungú a tooín." ¹⁵Dabaawós giri gawaain i qaás, iri quútl didae. ¹⁶Heeko wák ina hardáh amor Yesu, iri oó, "Intsaahhatúsúmo, gár hhoo' ar ni tleehh a milá ar slafíngw alhhe'esay wásl nguwa slaw?" ¹⁷Yesu iri oó, "Asma milá mas iidíguú hhoeeemaá yaahamís dir'éé'. Oo hhoó' a wak. Kuúng bar dahmaá slá' baraá slafiingw, hara'aya na ooheek." ¹⁸Heedaádá' iri oó, "Hara'aya a gaalá?" Yesu iri oó, "A tí, 'Hee mu gaasaar, Ma fuquusaar, Gár hee ma fiisaar, /Aysani ma tsataar, ¹⁹Baabuúwók nee aayo ilaiwawa/eeek, nee Inslaawmoowók slaeeek adoodá' kuúng tir kilók sla'." ²⁰Masoomoodá' iri oó, "Tising sleémeero aga qaro óh, ala gár iga wa /aaruur a male milá?" ²¹Yesu iri oó, "Kuúng barnaxes a heé ganaá' tleehhitár wa slá', tláv, muruudá' ta koon weeriseek, ku hanís dír liitlakuuse, daqaní kuúng daqaari'iimarók a gawaá doorí eér. Daqaní aníng ir eehát." ²²Masoomoodá' /aymuudá' nguwa axaás, iri quútl ar gurhaami, asma inós daqaari'iimár yaariir ga kón. ²³Yesu eeharuuseerós gari báy, "Án a kah, ka gawit daqaarmo iwa dahi baraá waawuti'imár dooriwo. ²⁴Slám nu malé baw, ka inslaahh angamía iwa dat baraá fooxár laqwa, ta daqaarmo iwa baraá waawu-

ti'imár Mungú i dahi." ²⁵Eeharuuse adoodá' ngiwa axás, iri waa/ó/ ló'wa ale, iri ó, "Barqo adoosíng ala heé ba/ám a heemá?" ²⁶Yesu eeharuuse gari i qaytsiít gari báy, "Dír muko adoosíng i ya/aandaaká, ala dír Munguhe umuúqo gaaro i ya/aán." ²⁷Petro iri oó, "Qaytsiít, atén mura' sleémeero ugwa geexawaán, kuúng uri eeharaán, daqaní gár atén ta slawaan a milá?" ²⁸Yesu giri báy, "Án a kah, kuungaásíngá' aníng iga eehade', baraá yaamuudá' /aben, kudá' Garmoó Hee i iwiti baraá kitangwduú xirfuuwós, kuungá' daqaní sleeme a iwita' baraá kiteeriidá' mibá nee tsár, tlahhi'iidá' mibá nee tsár awa múk Israeli kiri sakwasleemutá'. ²⁹Slám malé alé umuúqo heewo oo do'ós gwa geexay, laqaá qaymo, laqaá hhiya', laqaá hho'o, laqaá baabá, laqaá aayo, laqaá na/ii, as aníng, muru-uwí sleémeero gu ilaoh sagaáwa tsiiru, nee slafíngw alhhe'esay wásl guri aal. ³⁰Ala baraá kudá' geerá hara'a, awa yaariir i alí ki/iyá', nee kudá' alaá hará', ta geerí waaraahh."

20 "Waawuti'imár doori a slaqás nee heé qaymór misabiíbuú koóm. Inós ina tseewa ti'íit doosluuse ngiwa leelehhiitú ay, ngiwa huuwi baraá qaymoorós ar misabiíbu. ²Tana al'axweés nee inós, umuú heewo nguwa bui ar shilingmoó wák tlaatla/aangw sleémeerowo. Giri huúw ay baraá qaymoorós ar misabiíbu. ³Iri malé ti'íit matlaatléero qoomár looár tám, múk hatlá' guna ár i sihhimiit baraá sokoónir wa ale, i gadiyér kon'aaká. ⁴Inós giri báy, 'Tlawsé' kuungá' sleeme, gadiyeét awaagáy baraá qaymor'éé' ar misabiíbu. Bu'utuuhúng oo hariím án ngu haniís.' ⁵Tari daqáy. Iri malé ti'íit looár lahhoó' nee looár gwaleél, aqo adoodár kilá' gana tleéhh malé alé. ⁶Looár mibá nee wake iwa malé ti'íit, awa hatlá' gina malé ár baraá sokoónir i alé, ta sihhimiit tawó alé. Giri báy, 'Baré a tawó sihhimitá' diirí wa ale, tlaatla/aangw sleémeero, slám a gadiyér koonda'aaká.' ⁷Kuri báy, 'Asma heé atén taa gadiyeét i haniis i kaahh.' Giri báy, 'Kuungá' sleeme tlawsé' ay baraá qaymór misabiíbu.' ⁸"Qoomár looa iwa dát, aakooduú qaymo loó' sageesihhitismoowós guri báy, 'Doosluuse ateeteegáy, bu'utuuín haniiseek. Bu'utu ku iimu/uún dír kudá' naa aluú wa hardah, nee daqadá' ku alhhe'es tam ay dír kudá' naa geerí hardah.' ⁹Mukdaáduú gadiyeét gaa iimu/un qoomár looár mibá nee wak, umuúqo heewo aqo shilingmoó wák guna sláy. ¹⁰Kudá' aáng gadiyeét ngaa geerí iimu/un, inooín tindiwa hardáh, inooín geera ngiwa xuiya', bu'utuú úr kun kár sláy. Ala umuúqo heewo gár aa sláy aqo shilingmoó wák. ¹¹Qoomár ooharo kuwa hhe'eés, tari qununuú/ dír heedaáduú qaymo loó' i alé. ¹²Tari oó, 'Mukwí naa aluú wa hardah, gadiyeét kana tleéhh ar qoomár looár wák kilós, ahaá kuúng bu'utuuín musa alqoomés nee koorén, ateédá' tsee/amá ugwa qiqt-laatlimaan tlaatla/aangw sleémeero?' ¹³"Inós heé wák dir'ine guri báy, 'Mulqúmo, án kuúng ugwa /aytimiiká. Aníng nee kuúng gár taa al'axweesaán a shilingmoówoóke? ¹⁴Ooheegáy tidá' kuúng wa hariím, waátl.

Aníng aga slaá' bu'utuú kudá' naa aluú wa hardah nguwa alqoomees nee kók. ¹⁵ I hariindakáhe aníng murueé' nguwa ar gadiyuus ar adór án ngur slaá'. Laqaá daxta kuúng da/i an ara'aánda asma aníng tiwa hhoó?' " ¹⁶ Yesu iri ilawaáts giri báy, "Gawaá adoorihe, kudá' alaá hará' ta geerí waaraahh, nee kudá' geerá hará' ta alhhe'eesáy kii/." ¹⁷ Qoomár Yesu iwa tsa/aa/an iwa Yerusalemúr kay, eeharuuseedá' mibá nee tsár kilooín gari huúw dinkwa nee inós. Tawa loohír i dirií'i, gari báy, ¹⁸ "Ga/aawaagáy, hamí a tsa/aa/amaán tawa Yerusalemúr kawaan, nee Garmoó Hee ku qaas baraá dabaá geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa. Inooín kuri sakwasleemuut ar kuwa gaasi. ¹⁹ Aluuwo kuri qaas baraá dabaá múk xoordaá hatlá' as kuwa niqimisi, nee kuri kikii' gawaá msalaába, nee bál tám kuri waaslee/atis." ²⁰ Aayór doó Sebedayo Yesu guri i daqeér dinkwa nee daaqaywós, guri i tumbarara'át, guri firiín /aymuuwo. ²¹ Yesu gari báy, "Gár ta sla' a milá?" Aayoodá' iri ó', "Na/iieé' kuká' tsár ya/aameek niwa iwiitiya' oo wák dakók oo doó /iyáy, kuqá' dakók oo doó basáy baraá waawuti'iimaroge." ²² Yesu iri oó', "Gár ta fiririinda' a xua'aaká. Slahha'amkwák án ni slaw, kuungá' u qitlá'a?" Kuri báy, "Adoosíng a aleeslawáan." ²³ Yesu giri báy, "Slahha'amkwá án ni slaw, uqo sleerá', ala kángw kuungá' tawa iwita' heeqá' dakw'eé' oo doó /iyáy, kuqá' dakw'eé' oo doó basáy, kangwsíng a kwe'eeneeká. Ala kiteeridá' ki haniis dí' mukdá' kisa amohhe'ees nee Baabuúeé'." ²⁴ Nee eeharuuseedár mibaangw adoodá' ngiwa axás, hhaeedá' tsár giri i búhh. ²⁵ Ala Yesu eeharuuseedá' gari ateét gari báy, "A xúa' gidaabá waawitú xoordu in waawuti'ií'ín ar /uuru, nee muk'ín oo aleesleemuú koóm gun hara'ayiyín. ²⁶ Ala dirhunge a adoosíng. Ala umuúqo heewo oo uroó slaá' dirhunge, masók a sageegadiyusmoohúng. ²⁷ Nee umuúqo heewo dirhunge oo geerí warhhamaá slaá', masók a lawaalmoohúng. ²⁸ Asma tam Garmoó Hee sleeme naa hardahiiká as kuwa sagadiyuusi, ala nina hardáh as muu nguwa sagadiyuusi nee as slafiingós nguwa haniisi as múk yaariír nguwa gweeri." ²⁹ Qoomár tawa tláy Yerikór wa ale, Yesu kuri eehaar nee boo/oó úr oo muu. ³⁰ Nee mukko tsár oo taampu aa iwiít afaá loohír i alé. Inooín ngiwa axaasiyé' gidaabá Yesu in waaraahh, tari tseé' ar afór ur, tari oó', "Aáko, Garmoó Daudi, atén ti gurtleer." ³¹ Mukduú taampu kuri iigahhaát nee boo/oó muu as iwa xasliitiya', ala inooín tseemooro tari ak búhhh tari oó', "Aáko, Garmoó Daudi, atén ti gurtleer." ³² Yesu iri sihiít, mukduú taampu guri ateét, iri oó', "Adór ta sla'a' ar nu laaq a adoomá?" ³³ Kuri báy, "Aáko, gár ta sla'aan, masók ilaaré in qaysitiya'." ³⁴ Yesu guruuwós iri tláy, ilaáin giri kwatiít. Hamtidár kilae ilaáin niri qaysitiyé', Yesu kuri eehaar.

21 Tari tseewúy Yerusalemú i alé, tari hardáh Betfage, dí' tloomár xaaiikaari ta babay Miseituni. Yesu eeharuusér tsár gari ya/aáw, ² gari báy,

"Tlawsé' ay amór gixsarqá' geeraahúng i dirií'. Bara har-daté' daqwaay uqo aanda', kwaa tseék, nee gwarendmoó daqwaay nee inós dinkwa. Gweerare', ngi hubá' amor'eé' alé. ³ Bar hee naa /aymuú báy, ku beera', 'Aako gan slaá'. Daqadá' inós ngi geemáy." ⁴ Tí sleémeero ina tleehharút as tidá' aarusmo aa oó' iwa bo/, ⁵ "Múk gixsár Sayuni bawaak. Waawutmoohúng naa hardáh dirhúng. Inós ku tsá'. Aa tsa/án gawaá daqwaay, gwarendmoó daqwaay." ⁶ Eeharuusér aáng iri tleér, adoodá' Yesu ngira hara'ayín kari tleéh. ⁷ Daqwaydá' nee gwarendmoó daqwaay kiri huúw, inqwaruuín kuri hhaáf gawaá daandeemaá daqwaayeedá', Yesu iri iwiít gawaadí alé. ⁸ Múk yaariír baraá boo/aydae inqwaruuín guri hhaafín baraá loohír i alé, bahh'alé haleemaá xaai ngiri tlaaqiyé', ngiri hhaafiné' baraá loohi. ⁹ Nee boo/aydá' geerá wa hi'íit, no alu, ta tseemín ta kaahi, "Hosana, Garmoó Daudi, i xirfuuti kudá' hardáh ar umuú Aako, i xirfuuti Mungú gawaá doori." ¹⁰ Qoomár iwa dáh baraá Yerusalemú i alé, muu sleémeero oo baraá gixsadá' i dirií' iri amooqwaqwadín, tari káh, "Heewí a heemá?" ¹¹ Boo/aydá' Yesu gwa eehaar iri oó', "Heewí a aarusmo, Yesu oo baraá Nasaretír Galilayár daáhh." ¹² Yesu iri dáh baraá Doó Mungú, muu sleémeero guri gusiisín, kudá' muruú weerimiís nee kudá' muruú tlaxuúm baraá Doó Mungú wa ale. Meesadaá múk peésár gaamiís giri warqeemiís, nee kiteeraá múk hhookár weerimiís. ¹³ Iri oó', "Kaa gooín, 'Dooeé' ku bay a doó saalíngw.' Ala hám daxta kuungá' ugwa mar'ír malguusel tlehhé'." ¹⁴ Yesu kuri i daqáy nee múk taampu nee oo taqooray, qoomár iwa baraá Doó Mungú i dirií'i, giri hungu/uumiís. ¹⁵ Ala geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa tari búhhh asma muruuduú waa/oo/ amo oo Yesu aa tleéh, nee asma na/i'niwa tseeminé' ar afór ur baraá Doó Mungú wa ale, iwa kaahiya', "Hosana, Garmoó Daudi i xirfuuti." ¹⁶ Yesu kuri báy, "Aga axási adór i kaahiya'?" Yesu iri oó', "Eeít, aga axaás. Kuungá' aga soomusi'ikáhe gidaabá, 'Kuúng xirfuuwók ugwa amohhe'és as kuwa boo/eesi ar afér na/aá nina kw nar na/aá du'uumá'." ¹⁷ Yesu giri didí geexáy, iri tí'it tsee/aá gixsár i aleeró ay Betania, iri amoodá' i deél. ¹⁸ Matlatleero looa niwa tleér, Yesu iwa baraá gixsár kay, ina qwariít. ¹⁹ /Aantsírka wák ar afaá loohír i dirií' gari ár, gari i hardáh. Ala na/aá /aantsí i kahhiyá', aqo har loo/o kilós. /Aantsídá' gari báy, "Timír laari na/aá /aantsí mikiwa sláy gawaawoge baloó alé." /Aantsídá' iri /óts siiwadár kilae. ²⁰ Eeharuuse adoodá' ngiwa aán, iri waa/ó/, iri ó', "Adoorí a milá, /aantsí mísa gaanslár /óts?" ²¹ Yesu iri oó', "Án a kah, kuungá' bar haratlintaao a koondá', nee a xuruumita'aaká, ar ta tleehha' a tí' /aantsí kiloseká. Tam tloomarí sleeme bara beeré', 'Quútl, tláw ti kwahhtá eer baraá tlawi', adoorí i tleehharút. ²² Slám umuúqo gár ta firiinda'a baraá firorhunge, bar aga haratlintié', a sleerá'." ²³ Yesu iri dáh baraá Doó Mungú. Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee bariisér múk Yahudi Yesu

guri i daqeér qoomár inós iwa intsaahhatimisi, tari oó, "Muruuwí aleesleemuú kur tlehhit a gaalá? Nee heé aleesleemuúwí ngwa kuúng i haniis a heemá?" ²⁴ Yesu giri báy, "Aníng sleeme gár wák ngi dirhúng i yaahaás, kuungá' nga oá'. Daqaní sleeme aníng ngi dirhúng i oó' aleesleemuú muruuwí ngur tlehiit. ²⁵ Baatiísmoó Yohana amór naa daáhh a amá? A amór Mungúhe laqaá a amór muu?" Tari kilooín axweés ta kaahi, "Bara ooaán, 'Amór naa daáhh a amór Mungú,' ti bay, 'Ahaá ala, Yohana musa haratlinti'íiiká?" ²⁶ Ala bara ooaán, 'Amór muu,' boo/aay u da'ayumiitaán. Asma muu sleémeero Yohana gwaá tsaáhh adór tar aarusmo." ²⁷ Yesu kuri báy, "A xuanaaká." Yesu inooín giri báy, "Aníng sleeme aleesleemuú muruuwí ngur tlehiit ngu dirhúng i ooaaká." ²⁸ "Kuungá' ma katá' daanduú iidígu-uwihe? Heeko wák daaqó tsár gu kón. Garmoó úr guri i daqáy, guri báy, 'Garmaaeé', tláw gadiyeét aweek laarí baraá qaymór misabiíbu." ²⁹ Garmaadá' iri oó', 'Ka hhoo', aáko.' Ala aa daqayká. ³⁰ Aakoodá' iri daqáy dírgarmoó niiná, guri adoodá' báy sleeme. Ala garmoó niiná iri oó', 'Án a daqawká.' Aluuwo iri hhu'u'ún, iri daqáy. ³¹ Xáy, baraá daaqaywí tsare heé sla'arír baabuúin gaa tlehh a gaalá?" Tari oó', "A kudá' niiná." Yesu iri oó', "Án a kah, ohomuúsér koódi nee tsaatuuse ta geeraahúng i waaraahh tawa dahi baraá waawuti'imár Mungú. ³² Asma Yohana nina dirhúng i hardáh ar loohír gan'amu, kuungá' kuri haratlinti'íiiká. Ohomuúsér koódi nee tsaatuuse guri haratlinti'. Kuungá' adoodá' kawa aandé' tam sleeme aga hhu'u'uundi'íiiká as kuwa haratlintia'." ³³ "Slaqsoó hatlá' iiar i qaasaak. Heeko i deer oo doós koóm. Nee inós misabiíbu guna dahaás baraá qaymoorós. Qaymo gari yaáw. Bohoongw guri foól baraá tla/ángw qaymo, oo ma'áa na/aá xaaíidá' ngiwa tsoo/iti. /Aampár xuuma gari tleéhh. Qaymo gari saayín dírdoo sluuse, iri aa'áa káy. ³⁴ Qoomár bu'uungw iwa naká/, sagadiyuuseerós gari ya/aáw amór doosluuseedá', as bu'uungós kuwa leehhi. ³⁵ Doosluuseedá' sagadiyuuseedá' gari ohíin, oo wák kuri muúx, oo hatlá' kuri gaás, nee kuqá' kuri tlaquút ar tlaa/e. ³⁶ Sagadiyuúsér hatlá' gari malé ya/aáw ar yaariir tam tidá' geera ba/a. Kari malé adoodá' laáq. ³⁷ Alhhe'eesaywo garmaawós guri amor'ín i ya/aáw, iri oó', 'Garmaaeé' ku ilaiwaa/.' ³⁸ Ala doosluuseedá' garmaadá' nguwa aán, inooín kilooín tari axweés tari oó', 'Kwí a aalusmoowós. Un gaasaán, as daqaní aali tawa toorén.' ³⁹ Kuri óh, kuri tsee/áy kwaáhh baraá qaymór misabiíbuwo, kuri gaás. ⁴⁰ "Xáy, aakoó qaymo loó' birna hardáh, doosluuseedá' adór ngi laqi a adoomá?" ⁴¹ Tari oó', "Mukdá' tlákw gu ló'wa qwaarees. Nee qaymór misabiíbu gari doosluúsér hatlá' i saayín, doosluúsér bu'uungós gu haniis ar qoomár hariim." ⁴² Yesu giri báy, "Aga soomusi'íikáhe baraá Gooiro, gídaabá, 'Tlaa/adá' qwatsiiruuse aa sí', aa tlaa/ár ur tlehhit ar do' ira gawdúy. /Aymuuwí amór i dahhi a amór Aako. Nee slám a waa/oo/amoóro díri laarene?" ⁴³ "Gawaá adoorihe án kuungá' nu baw, 'Waawuti'imár Mungú ka hengees dirhunge, nee kari

haniis dírgar múk xoorór hatlá' oo tlehhema'aá waawuti'imadá' wa hariim gi tlehiit.' [⁴⁴ Umuúqo heewo oo gawaá tlaa/arí huú', aqo in qeqetaatín, nee slám umuúqo heewo oo tlaa/arí i i huú', aqo gun naasuúr.]" ⁴⁵ Geeraharuúsér uren ar saalíngw múk Yahudi nee múk Farisayo slaqsi'iiwós kiwa axaás, kari tsaáhh gídaabá a inooín gin kah. ⁴⁶ Gawaá adoorihe Yesu kuna loohi leelehiit ar kuwa oohi, ala boo/oó muu kuri da'ayuút, asma Yesu kwaa tsaáhh nee muu adór tar aarusmo.

22 Yesu iri malé axweés ar slaqsi'i, iri oó', ² "Waawuti'imár doori slaqsaywós a adór waawutmooko wák oo muruú /aymár úr gwa tlehh as garmaawós oo duuxuuxuúm. ³ Lawaaleerós gana ya/aáw amór mukdá' taa dahi'ís i alé, nguwa ateetiya' as niwa hardihiya' amór doó duuxór i alé. Tari sí' daqeemuwo. ⁴ Lawaalér hatlá' gari male ya/aáw, iri oó', 'Mukdá' taa dahi'ís bawaagáy gídaabá, ga/aawaagáy, muruú /aymar'ee' ugwa amohhe'eés, awee nee damaay kudaádá' wahhaará' iga hhe'eés tsu/utaaro, nee mura' sleémeero aa hhooáy. Qwalaasaré' amór doó duuxo.' ⁵ Ala inooín kaa gaár i xuiiká. Tana tlatláy, kookoo ina tláy baraá qaymoorós i alé, kookoo ina tláy baraá halaanu'uumarós. ⁶ Nee mukdá' aa meet, lawaaleedá' gari ohín, gari muúx, gari tsuú/. ⁷ Waawutmoodá' iri ló'wa buúhh, daqtá askaári gari ya/aáw, mukdaádá' aa tsu/uut kuri tsuú/, nee gixsar'ín kari daá/. ⁸ Waawutmoodá' lawaaleerós gari báy, 'Muruú /ayma aa hhooáy, ala mukdá' taa dahi'ís aa harinká. ⁹ Ala tlawsé', tsa/amé' amór luhuudá' warangi, muu sleémeero kudá' taa aandé' ateetare' amór doó duuxór i alé.' ¹⁰ Lawaaleerós tidá' iri tleér baraá loohír ur, muu sleémeero kuri bu-rumbuúr, kudá' taaqo ari, múk tlákw nee múk hhoe. Doó duuxo iri haáts. ¹¹ "Waawutmo iri dáh baraá do', as dahaayeerós ngiwa taaqweesi. Heeko guri ár baraadae oo tlaabá duuxo gi koomaaká. ¹² Guri báy, 'Mulqumooeé', adór tara dát baraá do'wí aleró? Baré tlaabá duuxo i koondaaká.' Inós iri xasliit. ¹³ Waawutmo lawaaleerós gari báy, 'Heewí daba' tseegaak nee ya'aawo, kwahhtá awaak tsee/aá i alé baraá giwti, dírgar tawa /aa/amin nee sihhina' kiwa qirirtliimisi.' ¹⁴ "Asma múk taa ateét ku úr, ala kudá' taa tsawaár ku niiná." ¹⁵ Múk Farisayo iri tláy tari al'axweés adór Yesu kur oohi ar /aymi'iiwós. ¹⁶ Eeharuuser'ín kari ya/aáw amoorós i alé dinkwa nee múk Herode, tari oó', "Intsaahhatúsúmo, atén a xuaán gídaabá kuúng a heé ló', nee loohír Mungú adoodá' ir gana' tinar intsaahhatimís, tam kángw uroó hee u yaahamisaká, asma hhohhoartá muu a ga/eeraaká. ¹⁷ Tí atén i ooang, 'Xáy, ka ga/eer, a hariímáro waawutmoó múk Rumi kuwa koódír i haniisaan, laqaá aasla'áy?' " ¹⁸ Ala Yesu tlakweemaaín kudá' giri tsaáhh, iri oó', "Ahaá, án mis iiaara'adá', kuunngá' hhaahhafuúse. ¹⁹ Xáda, peesmoó koódi laqaamare'." Peesmo kunguri huúw. ²⁰ Giri báy, "Slaqsaywí gawaakí dirí' oo heemá, nee gooirihe?" ²¹ Tari oó', "Slaqsaywí oo waawutmoó múk Rumi, nee gooirihe." Yesu giri báy, "Ar

waawutmoó múk Rumi wa hariim, amoorós ti hanise', nee ar Mungú wa hariim, amór Mungú ti hanise'." ²² Adoorí kawa axaás tari waa/oó/, kuri geexáy tari quútl. ²³ Baalaadae múk Sadukayo, mukdá' káh gí-daabá waasle/ i kaahh, Yesu kuri i daqáy, kuri yaahaás, ²⁴ tari oó', "Intsaahhatusúmo, Musa tina báy gídaabá, 'Hee bira gwaá', harér aa geexáy bir na/aá koondaaká, hhiyaawós ngi aali, as doó hhiyaawós iwa tlay.' ²⁵ Hhaeekaari faanqw i dayá'. Oo geera ina duuxún, iri gwaá', na/oó aa geexáy i kaahh. Hareerós gari ge-exáy dí' hhiyaawós as ngiwa aali. ²⁶ Oo tsár sleeme gari aál, nee oo tame, ay sleémeero faanqwamaawo kari aál. ²⁷ Alhhe'eesaywo hareedá' sleeme iri gwá'. ²⁸ Bál deelór waasle/ bira xeér, /ameenidá' a harér heemá baraá mukdá' faanqwe? Asma inooínaadá' sleémeero kana aliít." ²⁹ Yesu giri báy, "Aga qwadé' adoosinge, asma tidá' taa gooín a xua'aaká, tam aleesleemuú Mungú sleeme u xua'aaká. ³⁰ Asma alaá waasle/uuwo muu i duuxuxunká, nee /ameena ka duxuutiiká. Asma inooín a adór malaykér gawaá doori. ³¹ Slám daanduú iidíguú múk aa qaatl iwa waaslee/i, kuungá' aga soomusi'íikáhe /aymuudá' Mungú aa oó' gídaabá, ³² 'Aníng a Mungú Abrahamu nee Mungú Isaka nee Mungú Yakobo.' Mungú a Mungú tu'uuwooká, ala a Mungú múk slaáf." ³³ Boo/oó muu adoodá' ngiwa axaás, iri ló'wa waa/oó/ as intsaahhatimisuuwós. ³⁴ Múk Farisayo ngiwa axaás gídaabá Yesu múk Sadukayo gwaa xasltís, tari dinkwár wa axweés. ³⁵ Oo wák baraá tla/angw'íne, nee inós a intsaahhatusmoó hara'ayár Musa, Yesu guri yaahaás ar iara, iri oó', ³⁶ "Intsaahhatusúmo, baraá hara'ayaro, hara'ayár ak ur a gaalá?" ³⁷ Yesu iri oó', " 'Aakoó Mungúwók na slaek ar muunuúwók sleémeero, nee ar qeeruuwók sleémeero, nee ar fuqurangók sleémeero.' ³⁸ Tí an hara'ayadá' ur, slám ar afhhamít. ³⁹ Nee hara'ayár hatlá' ar nee tisi slaqás a tí, 'Inslaawmoowók slaek adoodá' kuúng tir kilók sla.' ⁴⁰ Ala hara'ayár Musa sleémeero nee gooír aaruuse iimu/ungós a hara'ayaarí tsár." ⁴¹ Múk Farisayo iri burumburiít, Yesu giri yaahaás iri oó', ⁴² "Kuungá' ka ga/eera', Kristo a garmóó heemá?" Kuri báy, "A Garmóó Daudi." ⁴³ Giri yaahaás, "Ala Daudi musngwa Aakoowós ar ateetín, ar baraá aleesleemuú Qeeru, iwa kaahi, ⁴⁴ 'Aakoó Mungú Aakooé' guna báy, iwiít bih-haaé' awa doó /iyáy, tam ay dí' wakuuseerók ngi baal, ay dí' ngi gawaá dabaawók i qaas.' ⁴⁵ "Bar Daudi gun Aakoowós babáy, ala daxta adór tar garmaawós?" ⁴⁶ Ala heé /aymu ooaro gwa aleeslay i kaahh. Tam iimír baldá' heé yaahasaro gwa qitl i kaahh.

23 Yesu iri oó' dí' boo/oó muu nee eeharuuseerós, ² "Intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo taa iwiít gawaá kitángw Musa as hara'ayaarós kawa alki/iiti. ³ Gawaá adoorihe umuúqo gaaro ar ni kuungá' i ooiya', oohaak nee ka tlehhá'. Ala tlehhe'íidá' inooín ta tlehhiiti, mi tleehhara'. Asma inooín tidá' ta kaahi ka tlehhiitiiká. ⁴ Inooín huuwáá ilo' ki tsegiit nee kiri tsa/amiis gawaá sum'aá muu. Nee inooín tam

kwatiitár diitsaro ka slaiiká. ⁵ Asma tlehhe'íi'ín sleémeero kin tlehhiit as muu ngiwa ga/ay. Inooín slambaré/uuín kuduú firo ngun dogiitiyá' nee hirituú tsaafóo inqwaruuín ngun ureemisiyá'. ⁶ Kiteeraá geera ngin tsawdaaditiyá' doó kiwa dahi'isi, nee baraá maraá saaliingo sleeme. ⁷ Inooín kan slaa' kiwa taaqweemisi dí' boo/oó muu barkaa áy. Slám ka slaa' muu ngiwa intsaahhatuusér ar ateetín. ⁸ Ala kuungá' mutunduwa intsaahhatuusér ar ateetín asma Intsaahhatusmoohúng a wak, nee kuungá' sleémeero a hhae. ⁹ Kuungá' hee mu baabá ar ateetimaara' baraá yaamuwo, asma Baabuúhúng a wak, inós an kuduú gawaá doori dirií'. ¹⁰ Slám kuungá' mutunduwa geeraharuusér ateetín, asma geeraharusmoohúng a wak, inós an Kristo. ¹¹ Nee heedaadá' ú' dirhunge, masók inós a sagadiyusmoohúng. ¹² Umuúqo heewo oo ti kilós ureemiís ku niinaweés, nee kudá' ti kilós niinaweemiís, ku urees. ¹³ "Kuungá' hhaahhafuúse, intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta'. Asma kuungá' afkuú doó waawuti'íimár Mungú una tsegé' as muu miwa dáh. Gím kuungá' kilá' a ak data'aaká, slám mukdá' daráh u ak geemeera'aaká iwa dahi. [¹⁴ Kuungá' hhaahhafuúse, intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta'. Asma kuungá' muruú kwaeeli un /aa/agá', nee firór yaariir a firaariindá' ar hhaahhafiingw. Gawaá adoorihe sakwasleemarhúng ka ak ur.] ¹⁵ "Kuungá' hhaahhafuúse, intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta'. Asma kuungá' an harweeririindá' baraá tlawtá wa ale nee baraá yaamaa kaahare as heé wák kuwa eeharusmoohúng tlehha'. Ala bura eeharusmo tlehhe', kuri heé tlaákw tlehhá', oo kwahhtá baraá asltá daqisleém wa hariim, sagaáwa tsár ta kuungae. ¹⁶ "Kuungá' geeraharuúse, kuungaásingá' taampu, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta', kuungaásingá' kaahá' gídaabá, 'Hee birtaa lu'umís ar Doó Mungú, gaarós i káhh. Ala hee bir taa lu'umís ar miisliidár Doó Mungú, lo'oodá' gu eér.' ¹⁷ Kuungá' a daktana nee a taampu. Asma gár ak ur a gaalá? A miisliidáe, laqaá a Doó Mungú oo miisliidá' ga hhehhe'eemiís? ¹⁸ Slám kuungá' a kata', 'Hee bir taa lu'umís ar meésaadár baraá Doó Mungú, gaarós i káhh, ala hee bir taa lu'umís ar ilahhooár daanduú meésaadá' i dirií', lo'oodá' gu eér.' ¹⁹ Kuungá' a taampu. Asma gár ak ur a milá? A ilahhooadaádae, laqaá a meésaadár Doó Mungú, tidá' ilahhooadá' gaa hhehhe'ees? ²⁰ Gawaá adoorihe, heé ti lu'umís ar meésadár baraá Doó Mungú, aqo tin lu'umis ar meésaadá' nee ar muruudá' sleémeero oo gawaadá' i dirií'. ²¹ Nee heé ti lu'umís ar Doó Mungú, aqo tin lu'umis ar do'dá', nee ar kudá' baraadá' hoót sleeme. ²² Nee heé ti lu'umís ar doori, aqo tin lu'umis ar kitángw aleesleemuú Mungú, nee ar kudá' aa gawaadí iwiit. ²³ "Kuungá' hhaahhafuúse, intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo, a tsaxwa sakwasleemarhúng

kawa wa /akuta'. Asma kuungá' ilahhooár manákw nee daantláy nee pipirí an hanmaamisá', ar wák baráá mibaango tawa ar Mungú, ala muruú urén oo hara'aya ugwa meeré, gídaabá sla'aari nee gurtleemu nee haratlintaao. Gár kuungá' tunduwa hariím aqo muruúwí un tlehhá', ala muruquú hatlá' sleeme mu mawaara'. ²⁴ Ala kuungá' geeraharuúse, kuungaasingá' taampu, kuungá' a mak ineerár hingeemisá', ala a angamiár gu/uundá'. ²⁵ "Kuungá' hhaahhafuúse, intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo, a tsaxwa sakwasleemahúng kawa wa /akuta'. Asma kuungá' daanduú isaangi nee oo qwaree/amo in hamtlitá', ala baraadae gár aa hats a malgu'uuma nee har qoomay wasle. ²⁶ Kuúng heé Farisayo oo taampa, guruú isaangi ala hamaatleek, as daanduú isaangi sleeme iwa hhoohhooy. ²⁷ "Kuungá' hhaahhafuúse, intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo, a tsaxwa sakwasleemahúng kawa wa /akuta', kuungá' a slaqás nee /aantaá taa sliik ar chokaá'a. Bira tsee/aá wa aan, ki hhohho', ala baraadane gár aa hats a fadaá múk aa qaatl nee slasla/areema sleémeero. ²⁸ Kuungá' sleeme an adoodá', asma burtundu tsee/aá wa ga/áy nee muu, kuungá' a múk ganaá', ala gár baraahúng a hhaahhafiingw nee dee/aanu. ²⁹ "Kuungá' hhaahhafuúse, intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo, a tsaxwa sakwasleemahúng kawa wa /akuta'. Asma kuungá' /aantaá aaruuse in tlehhitá' nee díř /aantaá múk ganaá' kari parootuusé' as inslaslangw'ín. ³⁰ Slám a katta' gídaabá, 'Atén geera qoomaadár baabi'iirene bar an dawaán, atéen geera a kahhaán gawaá tseereedár aaruuse ku'uusaro.' ³¹ Gawaá adoorihe kuungá' ti kiloohúng lamabu'uundá' gídaabá kuungá' a na/aá mukdá' aaruuse gaa tsuu/. ³² Gimsé, qoomayduú baabi'iihúng hatsiisaak. ³³ Kuungá' a dayshe, slám a na/aá daysheedá' uren. Kuungá' sakwasleemár baráá asltá baloó gwa'aaká adór kar ilagoba' a adoomá?" ³⁴ Yesu iri oó, "Gawaá adoorihe xumiisé. Án aaruuse ngi amorhúng i ya/aáw nee múk sagaloene, nee intsaahhatuusér hara'aya. Inooín bahh'alé kuungá' i tsuu/á', bahh'alé i kiki'iindá', bahh'alé i muxá' baráá maráa saalingwhunge, nee kiwa gusisiinda' umuúqo baráá gixsaro. ³⁵ Gawaá adoorihe tseerdu sleémeero nu i ki/iyá', kudá' taa yaamí ku'uús, awa múk tlakweemaá koomaaká, iimír tseerér Habili, kudá' tlakweemaá koomaaká, tam tseerér Sakariú Barakia, kudá' taa gasé' didá' hhoohho' ar baráá Doó Mungú. ³⁶ Án a kah, कांगwí sleémeero ni hardah gawaá múk qartí." ³⁷ "Yerusalému, Yerusalému, kiídá' aaruusér tsu/aa/iim, nee kudá' tinda amoorók i ya/aáw kiwa tlaqwaaqut ar tlaa/e. A sagaáwa magá' án mukók nguwa dinkwár i burumburtá wa slaá', adoodár koonki tsiioorós ngir dinkwár i burumburaariin baráá hhaampi'iíwós i alé, ala kuungá' aga ya/aandi'iiká. ³⁸ Ga/aawaak, kuungá' tundu de-wa'aamér i geexáy. ³⁹ Asma án a kah, aníng i baloó anda'aaká daxta ay díř ti oa', 'I xirfuuti kudá' hardáh ar umuú Aako.'"

24 Yesu iri quútl, iri ti'iit baráá Doó Munguhe. Eeharuuseerós guri i daqeér as tlehhmuú Doó Mungú nguwa laqaan. ² Yesu eeharuuseerós gari báy, "Tí sleémeero a ga/eerá'a? Án a kah, tlaa/anoó gawaá kuqí meét i kaahh oo ta fee/iiká." ³ Tam qoomár Yesu iwa iwiit gawaá tloomár xaaiikaari ta babay Miseituni, eeharuuseerós guri i daqeér qoomár tawa kilooín, tari oó, "Atén i ooang, kangwsíng i tleehharuuti a xaylá? Nee layár ta araan a gaalá ar hardahamuúwók nee ar alhhe'eesoó yaamu?" ⁴ Yesu iri oó, "Magaahhé, hee munduwa al/aáy. ⁵ Asma múk yaariír ni hardah tiwa ateetin ar umuueé, tawa kaahi, 'Aníng a Kristo.' Nee inooín múk yaariír ku al/aay. ⁶ Kuungá' iidiguú slaqwara' uqo axasá', nee tsimaahhír slaqwara'. Ala ma da'ayuu-tara'. Asma tí gár kawa hariím aqo in geerí hardát, ala alhhe'eesaydá' aa xayká. ⁷ Asma xooro i tleér iwa slaqwarár eer amór xoororqá'. Nee waawutmoó xooro i slaqwarár áy amór waawutmoó xoorór hatlá'. Slám giyeét ni tleér. Nee yaamaá yaarire kunseeli i ti'it. ⁸ Tí sleémeero an iimu/úngw slahha'amu." ⁹ "Qoomaadae muu kuungá' nu sakii/ as slahha'amu kuwa sleera', nee nuri tsuu/. Nee kuungá' tunduri ahhiit nee xoordu sleémeero as aníng. ¹⁰ कांगwí iri dukutsmo tleehhiit díř múk yaarire, tiri kilooín sakikii/iyá' nee tiri ahhiitiyá'. ¹¹ Múk yaariír ni hardah, oo káh, 'Atén a aaruuse', ala a loeká. Inooín múk yaariír kuri al/aay. ¹² Qoomaadae dee/aanu i tlaahh, gawaá adoorihe sla'aarír múk yaariír i tsauúr. ¹³ Ala heé ba/ám a kudá' qíitl ay alhhe'eesaay. ¹⁴ Slám iidiguú hhó' oo waawuti'iimár Mungú ku alki/iit baráá yaamu sleémeerowo as iwa lamabu'uungw tleehhiiti díř xoordu sleémeerowo. Daqaní alhhe'eesaydá' in sangw hardah." ¹⁵ "Qoomár kudá' tlaákw oo Hhiturusmo bura aandé' aa sihhiit didaadár hhoohho' i alé, kudaádá' aaurismo Danieli aa oó' (heé soomuús gídaabárós ngi tsaahhi), ¹⁶ qoomaadae múk baráá yaamaá Yahudír i dirií' ta ta'aain gawaá tloom'i. ¹⁷ Nee heé gawaá daanduú doó i dirií' miwa aweér as muruú baráá do' nguwa leehhi. ¹⁸ Laqaá heé baráá qaymór i dirií' miwa kii/ as tlaabaawós ngiwa leehhi. ¹⁹ Ala /ameenár tsihaawe nee ar na/aá ninakw gi koom qoomaadae, a tsaxwa díř'ine कांगwí nguwa wa /akutiya'. ²⁰ Firiirimé' as guwayhúng mindiwa hardáh qoomár tluwoó úr i alé, laqaá deelór hungu/uma. ²¹ Asma slahha'amkwá deeloódá' ku úr adór taa baloó ariiká iimír iimu/úngw yaamuuwo ay laarí, slám slahha'amkwá adór kwí i baloó ki/iiká. ²² Ala deeloódá' barka /aareesiiká geeraawo, heé geeraawo ba/ám i kaahh. Ala asma kudá' taa tsawaár deeloódá' ka /aarees. ²³ "Qoomaadae hee bur-na báy, 'Kristo arengw i diirí,' laqaá bira oó, 'I amorqá,' ma ya/aamara'. ²⁴ Asma múk ni ti'iit i deer oo káh, 'Aníng a Kristo,' nee kookoo i kaahi, 'Aníng a aarusmo,' ala a loeká. Inooín laya ka tleehh nee muruú waa/oo/ amo as múk yaariír kuwa al/ayi, barnaxes ka aleesláy kiwa al/ayi tam kudá' Mungú aa tsawaár. ²⁵ Ga/aawaagáy, aníng kuungá' naa geerí gurbuú'. ²⁶ "Laqaá burtunda báy, 'Hanoosáy, i baráá darma,' ma

daqawara'. Laqaá bira oó, 'I dí' do', ma ya/aamara'.²⁷ Asma adoodá' mankari ir da/aáw wa gwa/at, tam /uwaawo kay ar, adoorí an adór Garmoó Hee ir hardihi.²⁸ "Asma dí' tuuaa i diri' an dí' gwares i burumburiiti."²⁹ "Slahha'amkwá deeloódá' bira waaraáhh, qoomaadár kilae, Tsee/amá iri giíw, nee slahhaangw iri gwa/aatiiká, tsatse/uú gawaá doori iri paahh, nee /uuruudá' doori gi koóm kuri dingiis.³⁰ Daqaní layár Garmoó Hee iri gee-hhouúr gawaá doori, nee xoordu sleémeero awa baraá yaamu tari tsuunqumiis. Nee Garmoó Hee kuri ar, niwa hardahi ar gawaá hunkoó doori, i /uuruú kón nee xir-fuú yaariir.³¹ Qoomár tarumbeéta barkaa ufaáhh ar afór ur, inós malaykeerós ngin ya/aaw, mukós oo taa tsawaár gun burumbút amór bihhér yaamu tsiyahhaawo, iimír alhhe'esaywú doorí wa ale ay alhhe'esayqá'." ³² "Slaqsoó ti'ita nu intsaahhatisi. Qoomór loo/orós bira páhh, ar /aben nay harmá/, a xuá' gí-daabá tluwaay naa tseewúy.³³ Nee kuungá' sleeme muruúwí bura aandé' naxés naa iimu/ún, tsaahhaagáy ar gídaabá qoomár alhhe'esaaay aa naká/.³⁴ Án a kah, muruúwí sleémeero i boo/ dí' mukú de'emaaká' ir kumiiti.³⁵ Doori nee yaamu i waaraahhiyá', ala axweesante'éé' i waarahhká baloó alé." ³⁶ "Ala iidíguú siiwadá' nee baalaarós heé gu xuú' i kaahh, tam malaykér gawaá doori, tam Garma, aqo har Baabá kilós.³⁷ Asma adoodá' aa tleehharuut qoomár Nuhuwo, an adoodá' tleehharuut sleeme bál hardahaamuú Garmoó Heewo.³⁸ Asma qoomaadár tluwoó da/atén iwa tluúw, muu ina /ayín nee ina wahán, slám tana duuxu-xún nee kina duxuút, tam ay deeloódá' Nuhu iwa dáh baraá miringamo.³⁹ Gár taa tsaáhh i káhh gawaá tidá' aa tleehharuti ay qoomár ma'aay niwa wa/iyé', muu sleémeero kuri hayóh nee ma'aay. Adoorí an adoodá' tleehharuut bál hardahaamuú Garmoó Heewo.⁴⁰ Qoomaadae múk tsár ta baraá qaymór i dirií', oo wák kuri ar tláy, kuqá' kuri geexáy.⁴¹ Nee /ameenár tsár i dinkwár wa alxoosliín, ar wák kari ar tláy nee tiqá' kari geexáy.⁴² "Gawaá adoorihe dalaaé', asma baalár Aakoohúng iwa hardahi a xua'aaká.⁴³ Slám /aymuuwi na xuaak gídaabá, heé do' loó' geera barnaxes ngaa xuú' gídaabá fisusmo i do'ós gaasár áy, geera alók aa dalaá'. Do'ós geera gwa mayká kuwa gaasi.⁴⁴ Gawaá adoorihe kuungá' ti amohhe'ese', asma qoomaadá' kuungá' ta haraxua'aaká, an qoomaadá' Garmoó Hee niwa hardahi." ⁴⁵ "Sagadiyusmoó inkihhimuú koóm nee oo sagaloó' a gaalá, oo aakoowós i qaasi daanduú do'ós i aleeró, as múk doó aakoowós nguwa muruú /aymár i hanmiisi ar qoomár hariima.⁴⁶ Heé amohhoó' a sagadiyusmoó adoodá' tleéhh nee aakoowós guri adoodí áy.⁴⁷ Án a kah, aakoowós guri qaas daanduú muruúwós sleémeero.⁴⁸ Ala sagadiyusmoó tlaákw a kudá' káhh baraá muunuúwós i alé gídaabá, 'Aakooé' naa tliík.' Iri tláy,⁴⁹ sagadiyusér hatlá' ar aakoowós gari muxtár áy, nee iri /ayín nee iri wahán dinkwa nee ooniituuse.⁵⁰ Sagadiyusmoodá' aakoowós gu adoodí áy baalaadá' nee siiwadá' i xuiiká.⁵¹ Sagadiyusmoodá'

guri tla/a tsaat, nee guri haragaas dí' hhaahhafuuse. An didá' tawa /aa/amin nee sihhina' kiwa qirirtliimisi."

25 "Qoomaadae waawuti'imár doori slaqsaywós a adór dasú mibaangw oo taa'aduuín gaa oh, tari tláy as heé duuxuuxuúm kuwa al'awér ay.² Dasú kooán a daktana, nee oo kooán a fuquruuse.³ Kuduú daktana taa'aduuín ngiri taataahhiyé', ala di/i ngaa huuwi'iká.⁴ Ala kudá' fuquruuse di/i ngi koná' baraá xooslar'ine dinkwa nee taa'aduuín.⁵ Heedá' duuxuuxuúm niwa adaá/, sleémeero tari gufmiís, tari guú'.⁶ "Qoomár dakiingo naxés gaa tsimaahhi, 'Xaysé', heedá' duuxuuxuúm hanoos, tlawse' ti'itité', al'awaak'.⁷ Dasú aáng iri tláy sleémeero ar gaanslaay, taa'aduuín kiri amohhe'eés.⁸ Kudá' daktana kudá' fuquruuse ngiri bayé', 'Di/itá niinawe ti qeere', asma taa'aduurén i gwagwa'aná' as di/i iwa fák'.⁹ Ala kudá' fuquruuse tari oó', 'Aasla'áy, di/ti atén nee kuungane ti bu'uká. A tsiní bara tlawxtá eeré' dí' mukdá' di/itá weerimiís'.¹⁰ Inooín tawa tláy, tawa di/itá tlawxór áy, heedá' duuxuuxuúm nay hardáh. Nee kudá' taa amohhe'eesiye' nee inós tari al dáh baraá duuxór i alé. Piindo kari qaás.¹¹ "Aluuwo dasuduú hatlá' nay hardáh tari oó', 'Aáko, Aáko, do' duux-eek'.¹² Giri i ilawaáts giri báy, 'A ló', án a kah, án kuungá' nu xuaaká.' "¹³ Naagáy Yesu iri oó', "Dalaaé', asma deelo a xua'aaká laqaá siiwa." ¹⁴ "Slaqsaywós a adór heé aa'aá káw. Lawaaleerós gari ateét, daqaari'iimarós gari saayín dabaá lawaaleedí alé.¹⁵ Gari qasmiís ar har qoomoó aleesleemuú umuúqo heewo. Oo wák guri talaántár kooán i haniís, nee oo tsár guri talaántár tsár i haniís, nee kuduú tám guri talaántár wák i haniís, iri aa'aá káy. (Talaánta gídaabárós a peesmooko taa tleéhh ar miislír tlaxo ur ló'wa ale.)¹⁶ Kudá' taa talaántár kooán i haniís, iri tláy hamtidár kilá', gari ar halaanuús, talaántár kooán ar hatlá' gari sláy.¹⁷ Tam kudaáduú talaántár tsár gaa slay, inós sleeme gari ar halaanuús, talaántár tsár ar hatlá' gari sláy.¹⁸ Ala kudaáduú talaántár wák gaa slay, iri tláy, bohoongw guri foól, peésár aakoowós gari típ baraadí alé.¹⁹ "Deelór yaariir iwa waaráhh, aakoó lawaaleedá' niri waátl, faaro kari altleéhh nee lawaaleedá'.²⁰ Kuduú talaántár kooán gaa slay niri hardáh, talaántár kooán ar hatlá' ngiri huúw, iri oó', 'Aáko, kuúng talaántár kooán ngina hanís. Qaytsiít, talaántár kooán ar hatlá' ngaa sláw baraá halaanu'uumaro.'²¹ Aakoowós iri oó', 'I qoon, kuúng a lawaalmoó hhoó' nee oo inkihhimuún koóm baraá tidá' niina tuy saayini. Án kuúng u muruú yaariir i saayiím daxta. Qwál daháng baraá qwal/uueé'.²² "Kudaáduú talaántár tsár gaa slay niri hardáh, iri oó', 'Aáko, kuúng talaántár tsár ngina dir'eén i hanís. Qaytsiít, talaántár tsár ar hatlá' ngaa sláw baraá halaanu'uumaro.'²³ Aakoowós iri oó', 'I qoon, kuúng a lawaalmoó hhoó' nee oo inkihhimuú koóm. Kuúng a inkihhimuú koón baraá tidá' niina tuy saayini. Án kuúng u muruú yaariir i saayiím daxta. Qwál daháng baraá qwal/uueé'.²⁴ "Kuduú talaántár wák gaa slay niri hardáh sleeme, iri oó', 'Aáko, án kuúng u xuú' adór tar /akusmo. A bu'uún

didaádá' gár taa dahás iwa kahh, nee an burumburiín didaádá' gár taa intlát iwa kahh. ²⁵ Aníng ana da'ayuút, talaántarók ngiri yaamí foól. Areek, talaántarók tidá' ooheek.' ²⁶ "Aakoowós iri oó, 'Kuúng a lawaalmoó tlaákw nee oo tli/usmo. Kuúng bar xú' gídaabá aníng a bu'uúm didaádá' gaa ngiwa dahaasiiká, nee a burumburiím didaádá' gaa ngay intlahiiká, ²⁷ kuúng gár uwa hariím geeraawo a peésar'eé' an ar halaanús, as án binda kíi/, peésar'eé' ngiwa slaw, dinkwa nee slaaslawarose.' ²⁸ Iri oó, 'Talaántasing i kon hayoohaak, hanisaak dí'r heeqá' oo talaántar mibángw koóm. ²⁹ Asma umuúqo heewo oo gár koóm, ka haniis, nee kari dooga hhe'eés. Ala kudá' oo gár koomaaká, tam tidá' niina i kon ka hayoh. ³⁰ Nee lawaalmooduú gídaabár koomaaká amór saaw ti i kwahhe', baraá giwtír tsee/a. Didaádá' an dí' tawa /aa/amin nee sihhina' kiwa qirirtlimisi.' " ³¹ "Garmoó Hee ni hardah ar baraá xirfuuwós nee malayke sleémeero tidá' hhohho' dinkwa nee inós. Qoomaadae iri iwiit gawaá kitaangós kuduú xirfuú koóm, ³² nee xoordu sleémeero giri burumbuur dí' geeraawós i alé, giri partliit adór de'eamusmo bee/aangw nee aara ngir partlatliti. ³³ Bee/aangw guri qaas amór dakós oo doó /iyáy. Nee aara giri qaas amór dakós oo doó basáy. ³⁴ "Waawutmo iri ooi dí' mukduú dákw doó /iyáy, 'Qwalaasé', kuungaásingá' awa taa tsuúq nee Baabuúeé'. Waawuti'iima aalaak, tidá' taa qaroó amohhe'eés kuungá' wa ale, iimír tlehmuú yaamu. ³⁵ Asma qoomár án niwa qwariit, kuungá' iga /aymisé'. Qoomár án niwa waxiit, iga wahasé'. Qoomár án tawa dahaaymo, iga dahi'isé'. ³⁶ Qoomár án tawa /aankwets, iga tsiitisé'. Qoomár niwa tiq, iga neetleesi eeré'. Nee qoomár tiwa tseék, iga artá eeré'. ³⁷ "Mukduú gan'amuú koóm tari ooi, 'Aáko, ahaá a xaylá kuúng tawa qwarit, uri /aymiisaán? Laqaá tawa waxit uri wa haasaán? ³⁸ Slám a xaylá uwa araán tawa dahaaymo, uri dahi'isaán? Laqaá tawa /aankwets uri tsiitisaán? ³⁹ Nee a xaylá uwa araán tawa tiq, uri neetleesi awaan, laqaá tawa baraá doó tseegamo, uri artá awaán? ⁴⁰ Nee waawutmo iri ooi, 'Án a kah, umuúqo gaaro ar taa tlehhé' dí' oo wák baraá hhaee'eé' kudá' ninakwe, a ngina aníng i tlehhé'. ⁴¹ "Aluuwo mukdá' dákw doó basáy i diri' guri báy, 'Quutlé' dir'eene, kuungaásingá' tunda lu'ús, tlawse' baraá asltá baloó gwaa'aaká, tidá' taa amohhe'eés as Neetlaangw nee malaykeerós. ⁴² Asma qoomár án niwa qwariit, iga /aymisi'iiká. Nee qoomár niwa waxiit, iga wahasi'iiká. ⁴³ Qoomár tawa dahaaymo, iga dahi'isi'iiká. Nee qoomár tawa /aankwets, iga tsiitisi'iiká. Qoomár niwa tiq, iga neetleesi eerí'iiká, nee qoomár niwa baraá doó tseegamo, iga artá eerí'iiká.' ⁴⁴ "Mukdá' sleeme iri ooi, 'Ahaá Aáko, a xaylá atén kuúng uwa araán tawa qwarit, laqaá tawa waxit, laqaá tawa dahaaymo, laqaá tawa /aankwets, laqaá tawa tiq, laqaá tawa baraá doó tseegamo, ar uwa sagadiyusaniiká? ⁴⁵ Inós iri ooi, 'Án a kah, umuúqo gaaro ar taa tlehhi'iiká dí' oo wák baraá hhaee'eé' kuká' ninakwe, a ngina aníng i tlehhi'iiká.'

⁴⁶ Nee kukaáká' niri tlayá', niri dahamaá ayá' baraá sak-wasleemár alhhe'eessay wasl. Ala mukdá' ganaá' tan dahamaá áy baraá slafíngw alhhe'eessay wásl."

26 Yesu axweesanaywí sleémeero ooaro nguwa hhe'eés, iri oó' dí'r eeharuuseerós: ² "A xuá' gídaabá deelór tsár bira waaráhh, daqaní a deeloodár ur ar Pasaáka, nee Garmoó Hee ku sakii/ as kuwa kikii'." ³ Qoomaadae geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee bariisér muu tari burumburiít baraá afenír doó geeraharusmoó saalíngw múk Yahudi, kudá' umuúwós ta babay Kayafa. ⁴ Tari dinkwár wa axweés as Yesu kuwa qawti oohi, nee kuwa gaasi. ⁵ Ala tari oó, "Adoosíng a tleehhanaaká deeloórí ure, as muu muwa tlaahhír awaán." ⁶ Qoomár Yesu iwa Betaniár i diri'i dí' doó Simónú tiqtír tsatimituú koóm, ⁷ /ameenirka nina hardát. /Ameenidá' i chupiito'ór mooyángw koón, ar tlaa/anoó miisli. Mooyangwdá' tlaxoorós ka ur. Iri tseewuúr dí' Yesu, chupiito'oodá' gari ku'ús gawaá ságw Yesu i alé, qoomár Yesu iwa dí' muruú /aymár i diri'i. ⁸ Eeharuuse adoodá' ngiwa aán, tari buúhh tari oó, "Gár mooyangwqá' kus adooqár hhitin a milá? ⁹ Asma geera burkwa weeriís, peésar yaariir ga sláy, kari haniis dí'r liitlakuuse." ¹⁰ Yesu axweesanay'ín nguwa tsaáhh, iri oó, "Asma milá /ameenirí mas daawitimisá? Gadiyeéri naa aníng i tléhh ka hhoo". ¹¹ Asma liitlakuuse nee kuungá' a dinkwa umuúqo daqto, ala án nee kuungá' umuú deelooro a dinkwaarooká. ¹² Inós mooy-aangw nguna ku'ús gawaá slaqwté'eé', as slaqwté'eé' ngiwa geerí' slik, as amohhe'eésar bál foolar'eé'. ¹³ Án a kah, umuúqo diiro baraá yaamu sleémeerowo ar Ya/abtór hho' kawa alki/iiti, nee tí /ameenirí aa tléhh sleeme ka alki/iiti as inslaslaangós wa ale." ¹⁴ Eeharusmoó wák baraá kudá' mibá nee tsare, kudá' ta babay Yuda Iskariote, iri hardáh dí'r geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi. ¹⁵ Iri oó, "Án barnaxes ngu dirhúng i sakií/, gár ni hanisa' a milá?" Shilíngi mibeeri tám kay haniís dirós i alé. ¹⁶ Iimír qoomaadá' Yuda pa/aangw guri leelehhiít oo Yesu ngur saki'i. ¹⁷ Bál deelór geera ar deeloodá' ur ar Mikaátér taa sluufitisiiká, Yesu eeharuuseerós guri i daqeér guri beér, "Dí' kuúng ta sla' a diimá ar muruú /aymár Pasaáka ku i amohhe'eesaan?" ¹⁸ Yesu iri oó, "Tlawse' baraá gixsa, dí' doó heeko, ku beera', 'Intsaahhatismo i kaahi, Qoomar'eé' aa tseewuúr. Án muruú /aymár Pasaáka u dí' do'ók wa /aáy, dinkwa nee eeharuuser'eé'." ¹⁹ Eeharuuse adoodá' Yesu ngira hara'ayín gari tléhh. Muruú /aymár Pasaáka kuri amohhe'eés. ²⁰ Qoomár tsiindowo, tawa iwiít dí' muruú /ayma dinkwa nee eeharuuseedá' mibá nee tsár, ²¹ qoomár tawa /ayin, Yesu iri oó, "Heé wák baraá tla/angwhunge aníng i sakií/." ²² Eeharuuse iri ló'wa gurhaamuút. Tiri wakeetiné' yaahamisuwo gídaabá, "A aníngé, Aáko?" ²³ Yesu iri oó, "Heé nee aníng aga altsaakwaan baraá isaangi, an kudá' aníng i sakií/." ²⁴ Ala Garmoó Hee inqo amór gwa'arár i hii'it, adoodá' kara gooin daanduucose. Ala heedá' Garmoó Hee gu sakií/, hhintluuwós ku gawít. Inós a tsiní geera bur kwa

laqwaaliiká." ²⁵ Yudadá' Yesu gu sakií/ iri oó, "Intsaahhatusúmo, a aníngé?" Yesu iri oó, "Kuúng aga ó." ²⁶ Qoomár tawa /ayin, Yesu mukatmo guna óh, iri sluufiís, guri parhhamiís, guri eeharuuseerós i haniís, iri oó, "Oohaak, /ayaak, gaarí a slaqwte'éé." ²⁷ Xooslmoó wahaangw guri óh, iri sluufiís, guri haniís, iri oó, "Kuungá' sleémeero baraá xooslmoowí wahaak. ²⁸ Asma gaarí a tseerer'éé' ar alqado, ar ku'uut as múk yaariir as hingeemisuú tlakweema. ²⁹ Án a kah, ma'áa sabíbu i baloó wahaaká ay bál deeloodá' awa /aben ngiwa wah dinkwa nee kuungá' baraá waawuti'imár Baabuúeene." ³⁰ Tawa hhe'eés daa'aango, tari tsa/án gawaá tloomár xaaikaari ta babay Miseituni. ³¹ Yesu eeharuuseerós gari báý, "Xweeraaká' laarihe kuungá' sleémeero insereehhi nu eér as aníng, nee aníng iri ge-exeera'. Asma kaa gooín gidaabá, 'De'eamusmoó bee/aangw u slaáhh, nee daqtá bee/aangw iri diya/át.' ³² Ala án binda waasleé', án a geerí tláw Galilayár i alé." ³³ Petro iri oó, "Tam sleémeero insereehhi gi eera as kuúng, ala án i baloó eeraaká." ³⁴ Yesu guri báý, "Án a kah, konkomo iwa uui xweeraaká' laarihe, án kuúng iga tlánk sagaáwa tám wa ale." ³⁵ Petro iri oó, "Barnaxes gár tiwa hariím a tawa alqatlaan nee kuúng, tam adoorihe u baloó tlankaaká." Eeharuuse sleémeero adoorí sleeme gay ó. ³⁶ Yesu nee eeharuuseerós tari tláy ay díř asalmooko ta bay Getsemane. Eeharuuseerós gari báý, "Diirí iwiitaak, daa aníng a amorqá' i firór áw." ³⁷ Petro gurir tláy dinkwa nee daaqaydá' tsár oo Sebedayo. Gurhaamír ur guri iimu/uún, nee iri amoqwaqwadín. ³⁸ Giri báý, "Muunuúeé' gurhaamír yaariir gwa eér ar hariímár gwa'ara. Diirí wa iwiitaak, dalaaé' dinkwa nee aníng." ³⁹ Iri geerí kumiit gár ninawe, giti gari yaamúr óh, iri firín iri oó, "Baabuúeé', barnaxes i ya/aán, qoomaarír slahha'amuo aníng i wa pa/. Ala ma tleehhaar ar adoodá' án ngir slaa', na tleehheek ar adoodá' kuúng ta sla'." ⁴⁰ Yesu iri kií/ díř eeharuuseerós, naxés naa guiyé'. Iri oó díř Petro, "Ahaá, aga aleesleeri'ikahe tawa dal'a' dinkwa nee aníng tam qoomár niinawe? ⁴¹ Dalaaé', firiiriimé', mutunduwa ar baá/ iara'aduuwo. Muuná ku hhoó' ala slaqwa i /uuruú koondaaká." ⁴² Yesu iri malé kií/ sagaáwa tsare, iri firín iri oó, "Baabuúeé', barnaxes slahha'amuuwíp hingeesaro i ya/anaká, barqo ay díř ngway slaw, sla'aarirók i bo/." ⁴³ Yesu nay malé kií/, naxés naa guiyé', asma ilaaín naa il'uu'uyé'. ⁴⁴ Yesu eeharuuseerós gari malé didí geexáy, iri tláy iri malé firín sagaáwa tame, /aymi'i aqo kudá' kilá' gina inkií/. ⁴⁵ Yesu iri kií/ díř eeharuuseerós, gari báý, "A kumitá'a gu'uteero asma tawa hungu/usa? Ga/aawaagáy, qooma aa xeér, Garmoó Hee ku qaas gawaá dabaá múk tlakuuse. ⁴⁶ Tlawaré', di-irí geexawaare'. Ga/aawaagáy, kudá' aníng i sakií/ naa tseewúy." ⁴⁷ Qoomár Yesu iwa baraá axweesanaydí kahhi, naxés Yuda, oo wák baraá eeharuuseedár mibá nee tsare, niri hardáh nee boo/oó úr oo muu. I pangadaá koná' nee guhhuli'i. Mukwí amór i dahhi a amór geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee bari-

isér muu. ⁴⁸ Yudadá' Yesu gu sakií/ laya gaa qaro geerí haniís gidaabá, "Heedaádá' án ni ma'aas an inós, ku otá'." ⁴⁹ Yuda niri hardáh díř Yesu, iri oó, "Intsaahhatusúmo laawaay." Guri ma'aás. ⁵⁰ Yesu iri oó, "Mulqúmo, tidá' nisa hardát tleehheek." Mukdá' ngwa oohár ay niri hardáh, Yesu kuri hara /akuút, kuri óh. ⁵¹ Nee heeko wák oo nee Yesu ti koomá', paángarós gari óh, gari duúx baraá qawáy wa ale, lawaalmoó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi guri iia tsaát. ⁵² Yesu iri oó, "Paángarók ki/iseek baraá qaway, asma mukdá' slaáqw ar pangadu, ta qwaar ar pangadu. ⁵³ Kuúng ka xu', aníng Baabuúeé' u aleeslawakáhe firooro, ar slawá mibá nee tsár awa malayke, tam awa ak yaariir sleeme, ngiwa haniisi hamír kilá'? ⁵⁴ Ala án adoorí bara tleéhh, adór Gooi ir bo/ a adoomá, tí kah gidaabá muruúwí gár kuwa hariím aqo in tleehharuut." ⁵⁵ Hamtidár kilae Yesu boo/aay guri báý, "Ahaá baré nina tí'tité' amor'eéni alé ar pangadu nee guhhuli'i, adór múk malgusmoó oohár áw. Umuúqo deellooro aníng a baraá Doó Mungú wa iwaawiit niwa intsaahhatimaamis, ala kuungá' i uhaahiinda'aaká. ⁵⁶ Ala tí sleémeero in tleehharút as gooír aaruuse iwa bo/." Eeharuuseerós sleémeero guri geexeér, tari goów. ⁵⁷ Yesu kuri óh, kway huúw amór Kayafa, geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. Diirí an díř intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee bariisee i burumburít. ⁵⁸ Petro iri eehararín ar saaweema ay díř afenír doó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. Iri dáh baraá do', iri iwiit dinkwa nee sagadiyuusér do'dá', as alhhe'esaydá' nguwa ari. ⁵⁹ Geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee múk doó kwasleema sleémeero lamabu'úngw lama kuri leelehhiit daanduú Yesuwo as kuwa gaasi. ⁶⁰ Ala lamabu'úngw taa sláy i kaahh, tam lamabu'uusér yaariir ar lama naa tí'ti. Aluuwo múk tsár niri hardáh, ⁶¹ tari káh, "Heewí ina oó, 'Án do'wí oo Doó Mungú fee/aro u aleesláv nee nguri tleéhh deelo tám.' " ⁶² Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi iri si-hhiit iri oó díř Yesu, "Masa xaslít? Mukwí gár daanduwoqe i kaahi a umós?" ⁶³ Ala Yesu aa ilawatsiiká. Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi Yesu guri báý, "Án kuúng u báv, lo'o huuweek ar Mungúdá' slaáf. Atén ti ádbeer kuúng barnaxes aqo Kristo, Garmoó Mungú." ⁶⁴ Yesu iri oó, "Kuúng aga ó. Ala án a kah, iimír hamí Garmoó Hee u aandá' aa iwiit dákw doó /iyáy oo kudá' aleesleemuú koóm, nee nay kii/ ar gawaá hunkoó doori." ⁶⁵ Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi inqwaruuwós guri feehhamiís, iri oó, "I Mungú /ooslislín. Gár lamabu'úngw hatlá' ngus ala leelehhi-itaan a milá? Qaytsité', /ooslisliingós kwí hám ugwa axasé. ⁶⁶ Xáy, ma katá' kuungá'?" Tari oó, "Gár iwa harin a gaasa." ⁶⁷ Kuri gitsee/a i nitsimiit, kuri tuu'uút ar kundi'i. Nee bahh'alé nguri tlaaqarma' muxiyé', ⁶⁸ tari káh, "Aá Krísto, atén i ooang, heé kuúng ugwa muux a heemá?" ⁶⁹ Petro i iwiit díř afenír doó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. Sagadiyuso'orka wák guna i daqeér, iri ó, "Kuúng a heé wák díř mukdá' nee Yesú

Galilaya ti kooma'a." ⁷⁰ Petro iri tlaánk geerá muu sleémeero wa ale, iri oó, "Gár kíng ta kat án a xuaaká." ⁷¹ Petro iwa tsee/aá i tííit, iwa afkuú do' i hardáh, dasír hatlá' guri aán. Dasiidá' mukko didaádí dirií' guri beér, "Kwí i dinkwár i dirií' nee Yesú Nasareti." ⁷² Petro iri malé tlaánk ar lo'o, iri oó, "Heesíng án u xuaaká." ⁷³ Deelór niiná iwa gwá', mukdaádá' naa baraadí hardah Petro kuri i daqáy, kuri báy, "Ar ló', kuúng a heé wák dir'ine. Asma tam axweesanaywók sleeme kuúng u laqaqán." ⁷⁴ Petro lo'o gari huúw iri oó, "Án heesíng burqo xuú' ni gwaá'." Hamtidár kilae konkomo iri uú'. ⁷⁵ Petro /aymuudá' Yesu aa oó' guri insláy, kudá' iwa káh, "Konkomo iwa uui, án kuúng iga tlánk sagaáwa tám wa ale." Petro iri tííit tsee/aá i alé iri /aa/amín ar gurhaami.

27 Looa niwa tleér geeraharuusér uren sleémeero ar saalíngw múk Yahudi nee bariisér múk Yahudi tari al'axweés adór ta laqi daanduú Yesuwo as kuwa gaasi. ² Yesu kuri tseék, kuri huúw ay amór Pilato, ga/awusmoó Kaisari. ³ Yuda, kudá' Yesu gwa sakii/, ngiwa ár gídaabá Yesu kwa qaro sakwasleemuút, iri gurhaamuút. Shilingidá' mibeeraá tám gari ki/ís dí' geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee bariisee, ⁴ iri oó, "Aga dakuús, asma heé tlakweemaá koomaaká nguwa sakií/." Inooín tari oó, "Gár atén ti huuw gawaá tisinge a milá? Kangwsíng a kók." ⁵ Peésadá' gari kwaáhh baraá Doó Mungú, iri quútl, iri tláy, tiri tareereéar áy. ⁶ Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi peésaadá' kari taataáhh, tari oó, "A hariímarooká peésaarí kawa qaasaan baraá sandakmoó ilahhooa, asma a peésár tseere." ⁷ Tari al'axweés, Qaymór tleeusmo kari tlaáxw ar peésadá', tawa dí' folituú dahaaye. ⁸ Gawaá adoorihe qaymoodá' kari báy "Qaymór tseere" tam ay laarí. ⁹ - ¹⁰ Gawaá adoorihe /aymuudá' aarusmo Yeremia aa oó' iri boó/, kudá' iwa káh, "Shilingidá' mibeeri tám kari taataáhh. Qaymór tleeusmo kari tlaáxw ar peésaadá', adoodár Aako ngira hara'ayín. Hariímarí a tidá' taa axweés nee múk Israeli asma weerisár heedaádá'." ¹¹ Yesu iri sihiit dí' geerá ga/awusmoó Kaisari. Ga/awusmo Yesu guri yaahaás iri oó, "Kuúng a waawutmoó múk Yahudíro?" Yesu iri oó, "Kuúng an kát." ¹² Ala qoomár kuwa sakwasleemuút nee geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee bariisee, gár aa oó' i káhh. ¹³ Pilato iri oó, "Kuúng a axamisakáhe mura' a magá' oo tindi daanduúwók i kaahi?" ¹⁴ Ala Yesu tam /aymuú wák gwa tlaxwiiká. Tam ga/awusmo iri ló'wa waa/oó/. ¹⁵ Umuúqo deelór Pasákuwo ga/awusmo heé wák gun gweer baraá múk taa tsegiiti, heedá' muu i gweerár wa slai. ¹⁶ Deeloodae heeko taa tseék i deer, inós a heé taa xuú' nee muu, umuúwós ku babay Baraba. ¹⁷ Boo/aydá' iwa burumburiit, Pilato iri oó, "Heé ta sla'a' a gaalá, Barabáwo laqaá Yesu, kudá' ta babay Kristo?" ¹⁸ Asma inós gaa xuú' gídaabá gár Yesu kungu sa duúx a da/i. ¹⁹ Nee Pilato iwa iwiit gawaá kitaangós kuduú kwasleema, hareerós hee nguri ya/áp, guri beér, "Kángxw heesíng gan'amuú koóm mu i dahaar. Asma laarí xweeraawo án

taa slahhe'eemaamiís ar baraá tlata as inós." ²⁰ Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee bariisee boo/aay kuri harakeemiís as Baraba kunguwa duuxi nee Yesu kuwa gaasi. ²¹ Ala ga/awusmo iri oó, "Heé ni gweer baraá mukwí tsare a heemá?" Tari oó, "A Baraba." ²² Pilato iri oó, "Ala Yesuwí ta babay Kristo án adór ngu laaq a adoomá?" Sleémeero tari oó, "Kikieek gawaá msalaába." ²³ Pilato iri oó, "Asma milá? Gár aa tlakweés?" Boo/aydá' tsimaahhiro iri ak buúhh, tari oó, "Kikieek gawaá msalaába." ²⁴ Pilato ngiwa ár gídaabá gár i bui i káhh, ala a tsimaahhi in tlahhaatláhh, ma'aay giri taataáhh, dabaawós giri hamaátl dí' geerá múk wa ale, iri oó, "Aníng tlakweemaá ni koom i kahhiyá' gawaá daanduú heewí gan'amuú kooma. Ala kangwsíng a koohúng." ²⁵ Muu sleémeero iri oó, "Tseereerós atén ti /ak, nee na/iirene." ²⁶ Pilato Baraba guri gweér. Nee Yesu muxtár qaw'iwo nguwa hhe'eés, guri dabaaín i qaás as kuwa kikii' gawaá msalaába. ²⁷ Yesu kuri huúw baraá boomár ur nee askaárír Pilato. Nee askaárír yaariir guri i burumburít. ²⁸ Inqwaruúwós kuri duúx, kuri tsiitiís ar inqwaarír siira/aat. ²⁹ Slamángw laqaya' kuri tlaatlaáw, kuri dahaás gawaá sagós. Daai kari haniís dákw doó /iyáy i alé. Tari tseemín geraawós wa aleeró kuwa niqimisi, tari káh, "Waawutmoó múk Yahudi, laawaay." ³⁰ Kuri i nitsimiit, daaidá' kari taataáhh dakós wa ale, kuri saga muúx. ³¹ Niqimisuuwo kuwa hhe'eés, inqwaaridá' kari hingeés, kuri inqwaruúwósú kilá' i dahaás. Kurir tláy, kuri kikiiar áy gawaá msalaába. ³² Qoomár tawa tí'imiiti, heeko kuri ár oo yaamaá Kirenér daáhh, umuúwós a Simoni. Heewí kuri harakeés as msalaábár Yesu ngiwa gagaari. ³³ Tawa hardáh didár ta babay Golgota, gídaabárós a "Fartá saaga ", ³⁴ difair taa garka qarqaár i aleedoók kari haniís. Ala ngiwa tsaáq, gay sií' wahto. ³⁵ Kikiiaro kuwa hhe'eés, inqwaruúwós kuri qasmiís ar loohír adór mugú. ³⁶ Tari iwiit yaamí alé as kuwa xun. ³⁷ Nee gawaá ságw msalaábarose gadá' kusa sakwasleemuút kari gooín gídaabá, "Heewí a Yesu, waawutmoó múk Yahudi." ³⁸ Qoomaadae mukko tsár oo malguuse kuri al kikiín nee inós, oo wák dákw doó /iyáy, nee kuqá' dákw doó basáy. ³⁹ Nee múk loohidae waraáhh Yesu kuri tloqomiís ta hara sagerín muumukuumiis, ⁴⁰ ta kaahi, "Kuúnguudá' Doó Mungú gu feé/, nee kuri tléhh deelo tame, ti kilók alee/is, kuúng barnaxes aqo Garmoó Mungú, aweeráng gawaá msalaábaro." ⁴¹ Slám geeraharuuseedár saalíngw múk Yahudi guri niqimís, nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa, nee bariisee, kuri babáy, ⁴² "Múk hatlá' guna alee/iimiís, ala inós kilós alee/iisaro ti aleeslayká. Inós a waawutmoó múk Israeli. Axáy, i aweeri gawaá msalaábár wa ale hamír kilá', daqaní atén u haratlintiaán. ⁴³ Inós Mungú gwa haratlintatií. Barnaxes Mungú inós ngu slaa', a ngu ba/amisi hamí. Asma inós ina káh, 'Aníng a Garmoó Mungú.'" ⁴⁴ Slám mukduú malguuse oo nee Yesu taa al kikiín, nguna adoodár /ooslisliné' sleeme. ⁴⁵ Looár lahhoó' iwa xeér, iimi iri gíp yaamu sleémeero ay looár

gwaleél. ⁴⁶ Looár gwaleele Yesu iri tsee' ar afór ur, iri oó, "Eloi, Eloi, laama sabaktani." Gidaabáros a "Mungúéé, Mungúéé, án misa meér." ⁴⁷ Múk didaadí dirií' bahh'alé adoodá' ngiwa axaás, tari oó, "Heewí i Eliyá ateetín." ⁴⁸ Hamtidár kilae heeko wák dir'ine iri ta'áin, warqamooko guri tikiís ar ma'áa qarqará' awa taa tsoó/ baraa na/aá xaaf wa ale, guri siíhh gawaá afkwá, daai, Yesu guri wahaás ar warqamoodá'. ⁴⁹ Mukduú hatlá' iri oó, "Xáda xáy, a araán, Eliya ngu aweerisár áya?" ⁵⁰ Yesu iri malé tsee' ar afór ur, iri gwaá'. ⁵¹ Inqwaarír baraa Doó Mungú, ar do' gwa qasis, iri tla/a feehhít gáwtá wa ale ay baraa. Yaamu nay daaraxaatiyé' as kunseeli, tla/u nay feehhamitiyé', ⁵² /aantu nay kisiitiyé' nee múk yaariír oo hhohhó' oo aa qaatl nari waasleé', ⁵³ baraa /aantu ngay geexáy. Nee alaá Yesu niwa waasleé' niri dahiyé' baraa Gixsadá' Hhoohhoo' nee múk yaariír giri ara'ár. ⁵⁴ Geeraharusmooduú askaári nee mukdá' nee inós Yésú xuumá', kunseelidá' kawa ár, nee muruudá' aa tleehharuuti, tari ló'wa da'ayuút, tari oó, "Ar ló', heewí a tsuwá Garmoó Mungú." ⁵⁵ Nee/ameenarka yaariir i amorqá' saáw wa xumís. Inooín an kudá' Yesu ngwa eehariye' amór Galilayár wa ale, nee nguri sagadiyusiyé'. ⁵⁶ Nee baraa nee heé dáw a Mariamu Magdalene, nee Mariamu aayór Yakobo nee Yosefu, nee aayór doó Sebedayo. ⁵⁷ Qoomár tsiindo niwa xayé', heeko daqaarmo nay hardáh. Inós a heé yaamaá Arimataya. Umuuwós a Yosefu. Nee slám inós a eeharusmoó Yesu. ⁵⁸ Heewí nina hardáh dír Pilato as slaqwtá Yesu ngiwa firin. Pilato iri ya/án. ⁵⁹ Yosefu slaqwtá Yesu gari aweeriís, gari untsuús ar inqwaarír /awaak. ⁶⁰ Gari qaás baraa baa'arós ar /aben, tidá' aa foól gawaá tlaa/ár i aleeró. Tlaa/ár yangaariir gari gwangwaraá' gawaá afkwá /aantaadá' i aleeró, iri quútl. ⁶¹ Ín Mariamu Magdalene nee Mariamu tidár tsár i didá' wa iwiwiitiyá', ta amór /aantaadá' ga/áy. ⁶² Tam bál tsár, an deeloodár alaá deelór amohhe'eemisuú deelór ur ar Pasaáka. Baldá' geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee múk Farisayo Pilato kuri i burumburiít, ⁶³ tari oó, "Aáko, aga inslawáan gídaabá heedaáduú al/aymusmo qoomár iwa slafi ina oó' gídaabá, 'Deelór tám bira waaráhh án ni waasleé'." ⁶⁴ Ala gawaá adoorihe hara'aya haniseek gídaabá /aanta kawa xun tam ay bál tám. Asma eeharuuseerós munguwa fiisór eér nee muu guri beer gídaabá, 'Aa waasleé' baraa múk aa qaátl wa ale.' Nee al/aymár alhhe'eesaay tidár geera gari bál." ⁶⁵ Pilato iri oó, "Askaári a koondá'. Tlawse', /aanta xumaak adoodá' kar xua'." ⁶⁶ Tari tláy, duguno kuri qaás gawaá tlaa/adá', askaári kari qaás as /aantadá' ngiwa xuun.

28 Tam deelór hungu/uma iwa fák, matlatlér boo/ ar deelór geera ar wiiki, Mariamu Magdalene nee Mariamu tidár tsár tana /aantár qaytsuú áy. ² Nee kunseelír ur niri hardát. Asma malaykamoó Aako nina aweér gawaá doorí wa aleeró. Inós tlaa/adá' gari gwangwaraá' gawaá afkwá /aantaaro, iri gawaadí iwiít. ³ Nee gitsee/aá malaykamoodá' a adór mankari, nee inqwaruuwós ku ló'wa /awák adór tlaa/aá tluwaay. ⁴ Mukdá' /aantár xuúm tari da'ayuút, daaraxaay giri áy, tari adór múk aa qaatl. ⁵ Malaykamoodá' gari báy, "Kuungá' ma da'ayumitaara'. Aníng a xuú' heé kuungá' ta leelehhita' a Yesu, kudá' taa kikií' gawaá msalaába. ⁶ Dirihe i kaahh, asma aa qaroó waasleé' adoodá' inós ngira oó. Qwalaasé', dír kway qaatiís artá awaare'. ⁷ Nee kuungá' tlawse' ar gaanslaay, eeharuuseerós ka beera', 'Aa waasleé' baraa múk aa qaátl wa ale. Nee hamí inós aa geerí tláy Galilayár i alé. Amoodae u aandá'. Hám daxta naa ádbáw." ⁸ Tari tláy ar gaanslaay dír /aantár wa ale, ar dae nee qwal/ uú úr. Tari ta'áin, eeharuuse kari ádbeemuú áy. ⁹ Naxés Yesu nee inooín tiri doogiyé', iri oó, "Laawaay." Tari tseewúy dirós i alé, kuri ya'a' óh, kuri i tumberara'aát. ¹⁰ Yesu iri oó, "Ma da'ayumitaara'. Tlawse', hhaee'eé' ádbawaak, i Galilayár i tlaye', amoodaádae aníng i ariyá'." ¹¹ Qoomár /ameenadá' iwa tleér, askaáridá' /aantár xuum bahh'alé tari hardáh baraa gixsa. Muruúwí sleémeero aa tleehharuut kuri xu'utís dír geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi. ¹² Tari burumburiít dinkwa nee bariisee, tari al'axweés. Askaári kari peésár yaariír i haniís, ¹³ kari báy, "Kuungá' ta oa' gídaabá, 'Eeharuuseerós nina hardát xweeraawo, guri fíis qoomár atén tawa guaán.' ¹⁴ Nee ala iidíguuwí ga/awusmo burngwa axaás, daqaní atén nee inós a axweesaán. Kuungá' ma da'ayumitaara' iidíguusíng wa ale." ¹⁵ Askaáridá' peésar'ín gari ót, adoodá' kaa báy gari tléhh. Gawaá adoorihe axweesanaydá' iri tsiyaayaaxaát dír múk Yahudiro tam ay laarí. ¹⁶ Nee eeharuuseedá' mibá nee wak tari tláy ay yaamaá Galilaya, ay dír tloomadá' Yesu aa dir'ín i hara'ayín. ¹⁷ Inooín kuwa ár, kuri i tumberara'aát. Ala bahh'alé baraa nina xuruumitiyé'. ¹⁸ Yesu iri tseewúy dir'ín i alé, giri báy, "Alesleemu sleémeero oo gawaá doori nee oo baraa yaamu kunga aníng i haniís. ¹⁹ Ala tlawse', xoordu sleémeero eeharuuse tleehhaak, ki baatimisá' ar umuú Baabá nee oo Garma nee oo Qeeruú hhoohhoó', ²⁰ nee ki intsaahhatimisá' kawa oohi tidá' sleémeero naa kuungí hara'ayíim. Nee ga/aawaak, aníng nee kuungá' a dinkwa deelo sleémeero ay alhhe'eesoó yaamu."

MARKO

¹ Gaarí a iimu/úngw Ya/abtór hho' daanduú Yesu Kristo, Garmoó Mungú. ² Asma baraá kitaábuú aarusmo Isayuwo kaa gooín gídaabá, "Ga/aaweek, ya/abusmooeé' u ya/aáw geeraawók wa ale, oo loohirók ga amohhe'eés. ³ Afór hee iiar i qaasaak ar tseeamiim baraá darmuú wa ale, ar kah, 'Loohír Aako amohhe'eesaak, nee waarahhmawós gan'aasaak.' " ⁴ Ala Yohana iri ti'íit, iri baatimiís baraá darmuú wa ale. Iri alki/iít iri oó, "Hhu'u'umé' tundu baatimiisi as Mungú tlakweemaahúng ngiwa gurtlay." ⁵ Xoorór yaamaá Yudea sleémeero nee múk Yerusalemu sleémeero kuri i daqáy, kiri baatimiís baraá yaaér Yordanír wa ale, tlakweemaain kiwa hhu'u'ún. ⁶ Nee Yohana tsitaywós a tsi-toó taa tleéhh ar se'éngw angamía, nee afeetloowós a himú kaahari, nee muruú /aymaarós a iingigi nee danú sla/a. ⁷ Iri alki/iít iri káh, "Heé aleesleemuú koóm oo án i baá/ ni hardah aluueé' wa ale. Tam aníng a hariimaaká niwa xupuu' as him'éer ya/ataawós ngiwa slakwek-we'eés. ⁸ Aníng nuna baatimiís ar ma'aay, ala inós nu baatimiis ar Qeeruú hhoohhoó'." ⁹ De'emaadaádane Yesu iri hardáh, i amór gixsár Nasaretír daahh, ar baraá Galilaya, kuri baatiís nee Yohana baraá yaaér Yordanír wa ale. ¹⁰ Hamtidár kilá' iwa ti'íit baraá ma'aywo, doori gina ár naa gweeritiyé', nee Qeeruú hhoohhoó' i awdiit gawaawós i alé adór hhooki. ¹¹ Afoo nay gawaá doorí wa ilawáts, i kat, "Kuúng a Garmaaéé', sla'aarusmooeé', oo aníng iga qwal/atis." ¹² Hamtidá' Yesu kuri huúw nee Qeeruú hhoohhoó' baraá darmuú i alé. ¹³ Ina hoót baraá darmuú wa ale deelo mibeeri tsiyáhh, kuna iiaarár nee Neetlaangw, inós i dinkwa nee makaá sla/a, nee malayke guna sagadiyús. ¹⁴ Tam alaá Yohana kuwa tseék, Yesu iri daqáy baraá Galilaya, Ya/abtór hho' ar Mungú gari alki/iít, ¹⁵ iri káh, "Qooma aa bó/, nee waawuti'iimár Mungú naa tseewuúr. Hhu'u'umé' nee Ya/abtór hho' haratlintiaagáy." ¹⁶ Yesu iwa waaraahhi dírf afaá tlawtá Galilayaro, Simoni guna ár, nee Andrea hhiyaawós, ta baratsufóó kwakwaahh baraá tlawi, asma tawa ohuusér siyó. ¹⁷ Yesu giri báý, "Qwalaasé', án eehararé', án kuungá' nu intsaahhatís adór muu ngur amor'éé' huwahuba'." ¹⁸ Hamtidá' baratsufay'ín kuri máy, kuri eehaár. ¹⁹ Iwa geerí kumiit gár niinawe. Yakobó Sebedayo nee Yohana hhiyaawós giri ár. Inooín sleeme ta baraá miringamoa, ta baratsufay'ín amohhe'eemiis. ²⁰ Hamtidár kilá' giri ateét, baabuúin Sebedayo kuri geexáy baraá miringamo dinkwa nee múk slaqwe, tari daqáy kuri eehaár. ²¹ Tari tláy ay Kapernaumu, nee hamtidae bál deelór hungu/umaawo iri dáh

baraá doó saaliingw, iri intsaahhatimís. ²² Tari waa/oó/ intsaahhatimisuuwose, asma gina intsaahhatimís adór heé hara'ayár koóm, aa intsaahhatimisiiká adór intsaahhatuusér hara'ayár Musa. ²³ Qoomaadae baraá doó saalingw'ine heeko i deer oo neetlaame aa eér, iri tseé', ²⁴ iri oó, "Atén nee kuúng a milá, Yesú Nasareti? Ahaá, nina hardáti as atén tiwa qwaares? Án kuú xuú' adór tar heemá, Kudá' Hhoohhoó' oo Mungú." ²⁵ Yesu neetlaameedá' gari iigahhaát iri oó, "Xasliité', ti'íité'." ²⁶ Neetlaameedá' hee guri pungahhamuúr, iri tsé' ar afór ur, guri geemeér. ²⁷ Tari ló'wa waa/oó/ sleémeero, tam tiri yaahamisiyé' tari káh, "Gár adoorí a milá? A intsaahhasár /abéne? Ahaá baré ar aleesleemuwo tam neetlaame gan hara'ayiyín, inós gway iwawá'." ²⁸ Iidíguuwós ina tsiyaayaaxaát hamtidár kilá' umuúqo diiro baraá yaamu sleémeero awa bihhér Galilaya. ²⁹ Nee tawa ti'íit baraá doó saaliingo, tari hardáh dírf doó Simoni nee Andrea, dinkwa nee Yakobo nee Yohana. ³⁰ Naxés aayór harér Simoni i gawaá qatani, ga/atani gaa ót, nee iidíguuwós kuri oó' dírf Yesu. ³¹ Gari i tseewúy gari dawa óh gari tleés, ga/atanto iri hungú/, giri sagadiyús. ³² Qoomár tsiindo looa iwa dát, kuna múk yaariir i huwahuúw oo tiqtuuse nee oo neetlaamér koóm. ³³ Nee múk gixsa sleémeero ina burumburiit afkuú doó i ale. ³⁴ Múk yaariir oo tiqtír dimbadimbé ga koóm guri hungu/umiis, neetlaamér yaariir gari hingeemiis, sleeme neetlaame gaa mayká iwa axwes, asma gwa xú'. ³⁵ Nee matlatlér boo/e iri tláy iri ti'íit ay dírf muu iwa kahhi, iri firín didaádá' wa ale. ³⁶ Simoni nee kudá' ti al koomá' kway leelehhiit. ³⁷ Inooín kuwa sláy kuri báý, "Muu sleémeero i kuúng leelehhiit." ³⁸ Inós giri báý, "Qwalaasé' amór hatlá', amór gixsadaá tsewen, as Ya/abtór hho' ngiwa alki/iit amorqane sleeme, asma gaarí an gár aníng nisa hardáh." ³⁹ Iri daqáy baraá ayaá Galilaya sleémeero, iri alki/iít baraá maray'ín awa saaliingo, nee neetlaame gari hingeemiis. ⁴⁰ Heé tiqtír tsatmit ina hardáh dirós, guri i tumbarara'aátb, guri firiirín iri oó, "Kuúng bar slá', án i aleesleér iwa hhehhe'es." ⁴¹ Guri gurtlay, guri dakós i gan'aás guri kwatiit guri báý, "Án a slaá', hhoohhooúw." ⁴² Nee hamtidá' tiqtirós tidár tsatmit iri qútl, inós iri hunguú/. ⁴³ Guri hara'ayín kángw kilá' wa ale, guri quutliis hamtidár kilá', ⁴⁴ guri báý, "Ga/aaweek, hee mu /aymuú bawaar, ala tláw ti laqaan dírf geeraharusmoó saalingw múk Yahudi. Muruudá' Musa aa hara'ayín haniiseek asma hungu/umaawók, as tí iwa lamabu'uungw tleehhit amor'ine." ⁴⁵ Ala heedá' iri ti'íit,

iidíguudá' guri alki/iít ar axweesanoó yaariír, nee guri tsiyaayaaxán, tam Yesu pa/aangw gwa slayká oo iwa dahi baraá gixsa ar geehhooeema. Ala iri tsee/aá wa iwiwiít díř muu iwa kahhi, nee umuúqo diiro kuri i daqaqáy.

2 Alaá deelór niinawe Yesu iri dáh baraá Kapernau-mu malé alé, kay axaás gídaabá i doó i dirií'. ² Múk yaariír ina burumburiít, tam pa/aangw aa meetiiká afkuú do'ó. Axweesantá Mungú gari dir'ín i alki/iít. ³ Muu iri hardáh oo heé tiqtír sol'omituú koóm gwa dirós i huuw, ku himbebeet nee múk tsiyáhh. ⁴ Nee i tseuwuto kuwa aleeslayká asma boo/oó muu, daanduú do' kuri fookiís afi qoomaadá' inós i dirií'. Fookis-aro kuwa hhe'eés, tiqtusmoodá' kuri aweeriís ar hhaftuuwós. ⁵ Yesu haratlintaor'ín ngiwa ár, tiqtusmoodá' kuri báý, "Garmaaeé, tlakweemaawók kaa gurtláý." ⁶ Nee baraá tla/angw'ine intsaahhatuusér hara'ayár Musa bahh'alé i deer ar iwiwiit, ta baraá muner'ín i axwees gídaabá, ⁷ "Asma milá mis adoorí kah? I Mungú /ooslislín. Heé tlakweema gurtleemuuwo gi aleesláv a heemá? A har Mungú kilóseéke?" ⁸ Ala Yesu gari tsaáhh baraá muunuúwose gídaabá ta adoodá' axwees baraá muner'ín i alé, giri báý, "Asma milá mas adoorí axwesá' baraá munerhúng i alé? ⁹ Gár ák inslaahh a gaalá, ar heé tiqtír sol'omituú koóm kuwa báýa, 'Tlakweemaawók kaa gurtláý', laqaá kuwa bay, 'Sihhiít, hhaftuuwók gagaareek, hi'imiít.' ¹⁰ Ala kuungá' xuaak gídaabá Garmoó Hee aleesleemuu gu kón baraá yaa-muuwo oo tlakweema ngiwa gurtlay." Tiqtusmoodá' guri báý, ¹¹ "Án a kah sihiít, hhaftuuwók gagaareek, waátl amór do'ók." ¹² Iri sihiít, hhaftuuwós guri gagaár, iri ti'íit geerá muu sleémeero, tam muu sleémeero iri waa/oó/, Mungú kuri xirfayeemiís, tay káh, "Adoorí aga baloó araaniiká." ¹³ Yesu iri ti'íit malé alé, iri tláy bihhaá tlawi, nee boo/aay sleémeero iri amoorós i daqáy, guri intsaahhatimís. ¹⁴ Tam qoomár iwa waaraahhi, Lawi oo Alfayo guna ár, aa iwiít baraá doó ohomér koódi. Guri báý, "Eeharáng." Iri tláy guri eehaár. ¹⁵ Tam Yesu iwa díř muruú /aymár i iwiít díř doó Lawiwo, ohomuusér koódi ar yaariir nee tlakuuse tana al iwiít nee Yesu nee eeharuuseerós, asma múk gwa eeharahaar ku yaariír. ¹⁶ Intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo kuwa ár, iwa dinkwár wa /ayin nee ohomuusér koódi nee tlakuuse, eeharuuseerós kana báý, "Asma milá mis al /ayiná' nee ohomuusér koódi nee tlakuuse?" ¹⁷ Yesu adoodá' ngiwa axaás, giri báý, "Múk slaqoo hhó' i kwaslaarmoó leelehhiitiiká, aqo har tiqtuuse. Aníng naa hardahiiká as gan'amuuse ngi-wa ateetiim, ala nina hardáh as tlakuuse." ¹⁸ Eeharu-usér Yohana nee múk Farisayo tawa gwaawín, naxés muu iri hardáh díř Yesu, kuri báý, "Ahaá baré eeharu-usér Yohana nee eeharuusér Farisayo i gwaawawiín, eeharuuseerók gaálay i gwaawawiín." ¹⁹ Yesu giri báý, "War/aá garmoó duuxuxuúm mihar gwaawiná' qoomár barta dinkwa nee garmaadá' duuxuxuúm? Qoomaadá' sleémeero tawa dinkwár i dirií' nee gar-

moó duuxuxuúm, gár tas gwaawin i káhh. ²⁰ Ala deelo i hardát ar garmoó duuxuxuúm kuwa hingsesi, nee deeloódá' an deelór tawa gwaawin. ²¹ "Hee i kaahh oo warqamoó /abén gu hiriít gawaá inqwaarír aa gwa'. Ala burungwa hiriít, warqamoodá' /abén inqwaaridá' aa gwa' ga hhitín, nee didá' aa feehhit i ló'wa doogiín. ²² Tam hee i kaahh oo buurár hamhaamic ga qamamiím baraá dahhaaroó qarén. Biringa qaás, buuraadá' dahhaaráydá' gu tsú/, buura iri ku'út, nee dahhaaráy iri hhitiruut. Ala buurár hamhaami díř ki qamamin a baraá dahhaaroó /abén." ²³ Yesu nee eeharu-useerós tawa waaraahhi ar baraá qamaá angaáno deelór hungu/umaawo, eeharuuseerós angaáno guri pikimís. ²⁴ Yesu kuri báý nee múk Farisayo, "Ga/aawee, eeharuuseerók baré adór hariimaaká gan tlehhít bál deelór hungu/umaawo." ²⁵ Giri báý, "Aga soomusi'ikáhe adoodá' Daudi aa tleéhh qoomár iwa gaa konká, nee iwa qwariít? Inós nee mukdá' ti al koomá' ²⁶ tana dáh baraá Doó Mungú qoomár Abiyatari tawa geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. Inós mikaáteedá' taa qaás as Mungú gari /aáy, tidá' hari-imaaká /aymaaro, aqo har geeraharuusér saalíngw múk Yahudi kilooín. Gari haniís sleeme díř mukdá' nee inós ti al koomá'." ²⁷ Giri báý, "Deelór hungu/uma kana tleéhh as hee, ala hee kwa tleehhiiká as deelór hungu/uma. ²⁸ Ala Garmoó Hee an Aakoó deelór hungu/uma sleeme."

3 Yesu iri dáh malé alé baraá doó saaliingw, nee baraadane heeko i deer oo dakós aa sol'oot. ² Kuri gigidín gídaabá kuwa ari, áx heedaadá' gu hungu/uúsi deelór hungu/umaawo, as kuwa sakwasleemuuti. ³ Heedaadá' dakós aa sol'oot guri báý, "Baraá tla/aangw i sihiiteek." ⁴ Giri yaahaás, "I hariínda deelór hungu/umaawo gár hhoo' tleehhamooro laqaá gár tlaakw, hee hungu/usa laqaá gaasa?" Tari xasliít. ⁵ Iri gurhaamuút asma gawdeemaá muner'ín, giri ilá i duxún bihhe sleémeero ar buhhta, heedaadá' guri báý, "Dakók gan'aaseek." Inós dakós guri gan'aás, dakós iri hunguú/. ⁶ Hamtidár kilae múk Farisayo iri ti'íit, ta kwasleemár tleehhiit daanduú Yesu dinkwa nee múk Herode, adór kur gaasi. ⁷ Yesu tiri paraátl, inós nee eeharuuseerós, iri tláy amór tlawi, kuri eehaár nee boo/oó yaariír oo muu. Mukwí sleémeero amór i dahhi a amór yaamaá Galilaya nee yaamaá Yudea, ⁸ nee gixsár Yerusalemu nee yaamaá Idumaya nee gayuú Yordani nee bihhér Tiro nee Sidoni. Mukwí Yesu guri i daqáy asma iidíguú muruudá' sleémeero aa tleehhiit, kwaa axaás. ⁹ Eeharuuseerós guri báý, "Miringamo tseweesare' dir'eé' ale, asma boo/aay miwa tliíq." ¹⁰ Asma múk yaariír guna hungu/uumiís, tam sleémeero awa slah-ha'amuú dimbadimbé ngu koomá' kuri i tseewúy ar tliqa as kuwa kwatitár wa slai. ¹¹ Nee mukduú neet-laame aa eér umuúqo siiwaro Yesu burkwa ár, in tumbarara'aamiit díř geeraawós i alé, tan tseeamín ta kaahi, "Kuúng an Garmoó Mungú." ¹² Giri ló'wa hara'ayín gídaabá, "Án mi xu'utisara'." ¹³ Yesu iri tsa/án

gawaá tlooma, kudá' inós aa slaá' giri ateét, kuri i daqáy. ¹⁴ Múk mibá nee tsár guri tsawaár as tawa dinkwa nee inós, nee nguwa ya/aawi alki/ituú axweesantá Mungú wa ale, ¹⁵ slám /uuru nguwa kona' oo neetlaame hingeemis. ¹⁶ Eeharuuseedá' mibá nee tsár gana qaás. Inooín a kuká', Simoni, kudá' aa umuú hatlá' i tsaát tawa Petro, ¹⁷ Yakobo garmóó Sebedayo, nee Yohana hhiyoó Yakobo, giri umuú hatlá' i tsaát, a Boanerge, gídaabárós a daaqóó tsimaahhuuse, ¹⁸ Andrea, nee Filipo, nee Bartolomayo, nee Matayo, nee Tomaso, nee Yakobó Alfayo, nee Tadayo, nee Simonudá' yaamuuwós aleeslaáqwd. ¹⁹ Nee Yuda Iskariote, kudá' Yesu gu sakií/. ²⁰ Aluudae Yesu iri waátl amór do'. Boo/aay iri burumburiít malé alé, tam inooín pa/ángw muruú /ayma kur /ayi kwaa slayká. ²¹ Múk dooín iidík nguwa sláy iri tiíít as kuwa oohi, asma ta kaahi, "Fuquraangós aa /aarúy." ²² Nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa, tidá' naa amór Yerusalemu wa awet ina kát, "Inós kwaa áy nee Beelsebuli, kudá' úr oo neetlaame, nee i neetlaamér gusiisín ar /uuruuwós." ²³ Muu guri ateét guri i axweés ar slaqsi'i, iri oó, "Neetlaangw kilós hingeesaro ti aleesláya? ²⁴ Nee waawuti'iima birti tlaampa'aamís kilós ale, waawuti'iimadá' sihhiita ga aleesleeraaká. ²⁵ Nee do' birti tlaampa'aamiis kilós ale, do'dá' sihhiita ga aleeslayká. ²⁶ Nee Neetlaangw bar inós kilós taa i haratlay bir slaqwd, sihhiita ga aleeslayká, alá iqo harki/isoó kón. ²⁷ "Heé dahamu gu aleesláv baraá doó heé /uuruú koóm i kaahh, xoosla gay hayoh, barnaxes heedaádá' /uuruú koóm gwa tseegiiká ala alé, daqaní do'dá' gway sangw /awa/awín. ²⁸ "Án a kah, tlakweema sleémeero awa muu ki gurtlay, nee /ooslingw'ín sleémeero oo Mungú kuwa /ooslislin, ²⁹ ala heé Qeeruú hhoohhoó' gwa /ooslin, tlakweemaawós ki baloó gurtlayká, aqo tlakweemaawós nin iwiwitiyá daanduuwós wa ale ay kureeraá kureér." ³⁰ Inós adoorí gana oó' asma adoodá' inooín tawa kaahi, "Neetlaame gwa eér." ³¹ Aayoorós nee hhaeewós awa daaqay tari hardáh, tari tsee/áy sihhiít, hee kuri ya/aaw inós nguwa ateeti. ³² Nee boo/aay aa iwiít, inós kwa harweér kuri báy, "Ga/aaweek, aayoorók nee hhaeewók ta tsee/áy dirii', ta kuúng leelehhiit." ³³ Giri i ilawaáts iri oó, "Aayor'éé' nee hhae'eé' a ín heemá?" ³⁴ Mukdá' aa iwiit guri i qaytsiít, kudá' gwa harweer bihhe sleémeero, iri oó, "Ga/aawaak, aayor'éé' nee hhae'eé' a kuká'. ³⁵ Asma umuúqo heewo oo sla'aarir Mungú ga tleéhh, kudá' an hhiyaaéé' nee hho'or'éé' nee aayor'éé'."

4 Yesu iri malé iimu/ún intsaahhatimisuuwo afaá tlawtá wa ale. Boo/oó yaariir guri i burumburiít. Inós iri tsa/án gawaá miringamooko baraá tlawtí dirii', as tliqa, iri iwiít. Nee boo/aydá' sleémeero gwa i burumburiit i afaá tlawtí dirii' amór yaamaá kaahaar. ² Muruú yaariir guri intsaahhatimis ar slaqsi'i. Qoomár iwa intsaahhatimisi iri oó, ³ "Tia qaasaak, dahaasusmo ina dahaasingw áy. ⁴ Nee qoomár iwa dahaasin, dahaasingw bahh'alé ina paáhh afaá loohi. Tsir/o niri hardát, dahaasingwdá' guri /ák. ⁵ Dahaasingw hatlá' ina paáhh

gawaá tla/u, didaádár hhapér yaariir iwa kahh. Nari tiíít ar gaanslaay, as hhapér bu'uut iwa kahh gawaá daanduú tla/uudae. ⁶ Nee tam tsee/amá iwa gwa/aát iri káh, asma dír dee/ár nguy sihhi i káhh. ⁷ Dahaasingw hatlá' iri paáhh baraá laqaya', laqayaadá' niri uraaráyé', dahaasingwdá' kuri tliíq, iri laqwaaliiká. ⁸ Dahaasingw hatlá' iri paáhh dír hhapér hho'. Dahaasingwdá' niri tiíít, iri uraaráy, iri laqwaál, oo wák mibeeri tám, nee oo wák mibeeri lahhoó', nee oo hatlá' tsiiru." ⁹ Iri oó, "Heé iiaá axamis gi koóm, i axaasi." ¹⁰ Boo/aydá' yaariir sleémeero iwa quútl, Yesu iri kilós meét. Nee mukdá' didí meet guri i daqáy dinkwa nee eeharuuseedá' miba nee tsár, iidíguú slaqsi'iidá' kuri yaahaás. ¹¹ Yesu giri báy, "Kuungá' xu'uti aga sleeré' daanduú iidíguudá' taa luú/ oo baraá waawuti'iimár Mungú, ala dír mukdá' hatlá' oo tsee/aawo kan kah ar slaqsi'i, ¹² gídaabá, 'Ta qaytsiti makawa ár, ta axaasi, ala gídaabá makawa tsaáhh, Mungú mukuwa i warqáy nee gurtleemuú tlakweema munguwa slayé.' " ¹³ Giri yaahaás, iri oó, "Kuungá' slaqsaywí u xua'akáhe? Ala slaqsi'i sleémeero adór kir tsahha? ¹⁴ Dahaasusmoodá' gár i dahaasin a axweesantá Mungú. ¹⁵ Axweesantá Mungú tidá' aa pahh baraá loohi, an mukdaádá' gaa axaas, nee Neetlaangw iri hardáh, gay hingeés tidá' taa dahaás baraá muner'ín i alé. ¹⁶ Tidá' taa dahaás gawaá tlaa/a an mukdá' axweesantadá' gaa axaas, nee gari ilaóh ar qwala/. ¹⁷ Ala dee/ár i kaahh baraaaine, nee tan hoot qoomár niinawe. Aluudaádae slahha'amaaye laqaá gusiingw binda tiíít as daanduú axweesantadá', tari dukuutse. ¹⁸ Nee axweesantadá' taa dahaás baraá laqaya' an mukdá' gaa axaas, ¹⁹ nee tari daawimiit as muruú slafiingw oo baraaká' yaamu. Daqaari'iimár yaamu gina uurúx, nee ilatleerir muruú dimbadimbé oo baraaká'. Gawaá adoorihe axweesantadá' pa/ángw ir laqwal gwa sleeriiká. ²⁰ Nee axweesantadá' taa dahaás baraá hhapér hho' an mukdá' axweesantadá' gaa axaas, nee gari ilaóh. Axweesantadá' iri laqwál baraá muner'ín i alé, oo wák mibeeri tám, nee oo wák mibeeri lahhoó', nee oo hatlá' tsiiruú wák." ²¹ Giri báy, "A adoomá? Hee i deéro oo tsaa'asi ga dír geetlákw i qaás, laqaá guruú qatani? Dír kay qamamin a dír geehhoo'. ²² Umuúqo gaaro ar geehhooeká i geehhooúur, nee umuúqo gaaro ar taa luú/, ka geehhooes. ²³ Hee barnaxes iiaá axamis gi kón i axaasi." ²⁴ Giri báy, "Qaytsité', har qoomaydá' kuungá' tar qoomaamesa', kungu kuungár qoomeemes, nee slamtí kungu har waarahhaas. ²⁵ Umuúqo heewo oo gár koóm ka dook, nee kudá' gár koomaaká, tam tidá' niina i kon ka hayoh." ²⁶ Iri oó, "Waawuti'iimár Mungú slaqsaywós a adór heé aa dahaasin. ²⁷ Dahaasingwdaádá' niri tiíít, iri uraaráy umuúqo deeloóro ar adór inós i xuiiká, asma inós xweeraawo in guú', tlaatla/ango in gadiyeeduwós i tláy. ²⁸ Asma balaangw ina baraá hhapér wa kilós /aluús, haywi niri tiíít, aluuwo hhaansli, aluuwo tari balaangw. ²⁹ Balaangw iwa haamaár, tsataay guri óh, asma bu'uungw aa xáy." ³⁰ Iri oó, "Waawuti'iimár Mungú

gár kar slaqsan a milá? Laqaá slaqsoó kar qoomeesaan a umós? ³¹ Waawuti'imari a adór ilmoó xa'anooko ta bay haradaáli. A ilmoó niiná ló'wa ale baraá dahaasi-ingw sleémeerowo. ³² Ala burkwa dahaás in uráy, iri ki-intuú úr tleehhiit oo xaa'aá gauuwós sleémeero gi baá/. Haleemaá uren gay tleehh, tam tsir/o maray'inf giri tle-hhít baraá mahhatíró's i alé." ³³ Axweesantós gana alki/iít dir'in i alé ar slaqsa'aá yaariir awa adoorí, qoomár har inoóin axaasaro taa aleesláy. ³⁴ Umú gár aa dir'in i axweesi, gana axweés ar slaqsi'i, ala dí'r eeharu-useerose sleémeero gana gwa/atís qoomár tawa kilo-oín. ³⁵ Baalaadár kilae tsiindo niwa xayé, eeharu-useerós gari báy, "A gayuuqá' i waarahhaán." ³⁶ Mukduú hatlá' kuri geexáy, tay al tláy ar miringamoodá' inós i dirii'i, nee miringér hatlá' tay koné'. ³⁷ Fur'ár ur gi-na baraá tlawtí eér, ma'aay fur'a giri leexwanduúr, nay tsifaqamiitiyé' baraá miringamoó i alé, nee miringamo iri lak haáts ma'aywo. ³⁸ Yesu inós i guu' baraá miringamoó wa ale amór alu, sagós gwa gawaá geeohomaár i qaás. Kuna tleés kuri báy, "Intsaahhatusúmo, a gaarookáhe diroge atén tawa qwaaraan?" ³⁹ Ina tláy, fur'a gari i gahhaát, tlawi gari báy, "Xaslít, amohhooúw." Hamtidár kilae fur'a iri xaslít, tlawi iri ló'wa amohhooúw. ⁴⁰ Giri i ilawaáts, "Mas adoosír da'ayumitá? Haratlintaarhúng i káhha?" ⁴¹ Daér ur giri eér, tari kilo-oín axweés, tari oó, "Heewí a heé adoomá? Asma fur'a nee tlawi tidá' ngaa báy ngi tleehhiitiyá'."

5 Tari hardáh gayuú tlawi baraá yaamaá múk Gerasi. ² Hamtidár kilae niwa gawaá miringamoó wa aweér, tina doogiyé' nee heeko neetlaame aa eér, i amór /aantaá daahh, ³ asma inós amoodár /aantu gan hootaatín. Tam heé ila/aro gwa aleeslay i kaahh, tam tseegamooro. Tam qutúr sleeme ila/aro guna harslaaqaát. ⁴ Asma daqtá yaarire ku tseegaagiit ar qutúr daba' nee ya'aawo, ala gun tlaqaqaat. Tam heé /uuruuwo gwa aleeslay i kaahh. ⁵ Nee deelo slémeero xweera nee tlaatla/aango amoodár /aantu gin wa iwaawiit, nee gawaá tlom'i. Nee slám in tseeamaamín nee tin tlaaqaqán ar tlaa/e. ⁶ Heedaadá' Yesu nguwa amorqá' saáw i ár, guna i ta'ain, guri i tumbarara'aát, ⁷ iri tseé' ar afór ur i kaahi, "Yésu, Garmoó Mungú Gawa, án nee kuúng a milá? Un firiím ar umuú Mungú, mi slahhe'eemisaar." ⁸ Asma geeraawo Yesu neetlaame gana báy, "Kuungá' neetlaame, dí'r heesíng geexawaak." ⁹ Yesu guri yaahaás, "Umuuwók a heemá?" Iri oó, "Umuueé' a Daqa, asma atén ti yaariir." ¹⁰ Heeduú neetlaamér koóm Yesu guri ló'wa harhheehhe'eemiís, asma neetlaameedá' mingiwa huúw baraá ayaá hatlá'. ¹¹ Nee daqtá ur ar baynu i deer didaádae ar ta de'en bi-hhaá tloomár wa ale. ¹² Neetlaameedá' Yesu guna harhheehhe'eemís guri beér, "Atén ti hup amór baynu asma kiwa awaan." ¹³ Yesu iri ya/án. Neetlaameedaadá' heedaadá' guna geexeér, baynu giri eér. Daqtadár baynu sleémeero iri /ét ar tí'ingw baráy alé, iri /ét baraá tlawi. Daqtadá' iri baraadí qátl, faaroorós a kume tsár. ¹⁴ De'eamuusér baynu iri góp, iidiguudá' guri alki/

ít baraá gixsár wa ale nee inslaawaydae. Muu niri tí'iít kawa ari gadá' aa tleehharut. ¹⁵ Tari daqáy amór Yesú i alé, heedaadá' geeraawo neetlaamér koóm kuri ár, aa iwiít, i tlabaawós kón, nee fuquraangose. Inós an kudaadá' geeraawo daqtadá' koóm. Tari da'ayuút. ¹⁶ Nee mukdaáduú tlehhemi'iidaadá' gaa geerí ar, kari alki/iít gár heedaadá' neetlaamér koóm gwa eer geeraawo, nee iidiguú baynu. ¹⁷ Yesu kuri firín iwa quutli didár ayaaine. ¹⁸ Qoomaadá' inós iwa tsa/a/an gawaá miringamoó i alé, heedaáduú geeraawo neetlaamér koóm guri firín as tiwa kona' nee inós. ¹⁹ Ala Yesu gwa ya/aniká nee inós tiwa kona'. Guri báy, "Tláv amór doohúng nee amór mukók, gár afhhamít ar Aako naa kuúng i tleéhh alki/iiteek dir'in i alé, nee adór inós ura gurtláy." ²⁰ Iri tláy baraá yaamaá Gixsadaá Mibaangw, muruudá' slahhaá' oo Yesu aa inós i tleéhh guri iimu/ún alki/ituuwo. Muu sleémeero guri waa/oo/amór wa ár. ²¹ Qoomár Yesu niwa gayuuqá' wa kií/ ar miringamo, múk yaariir guna i barumburiit qoomár iwa afaá tlawtí dirii'i. ²² Heeko úr oo doó saaliingw guri didí áy. Umuuwós a Yairo. Inós Yesu nguwa ár, iri tumbarara'aát dí'r ya'aawós i alé, ²³ guri ló'wa firín iri oó, "Dasir'eé' tooka niina i afkuú bohóngw i dirí'. Xa qwaláng, dakók i qaaseek, i hungu/, miwa gwá'." ²⁴ Tiri koné' nee inós. Mukdá' yaariir guri eehaár ar tliqa. ²⁵ Nee /ameenirka i deer ar tiqaaqim kureeri mibá nee tsár ar tiqtír ubíngw tseerdu. ²⁶ Slahhe'emisuú yaariir gwa slaasleér ar dabaá qwaslaarér yaariir. Muruuwós sleémeero iri faák, sleeme aa gaa buiiká, aqo har tiqtirós gana albúhh. ²⁷ - ²⁸ Iidiguú Yesu nguwa axás, iri baraá tla/ángw múk ar ót ay alaá Yesu, iri baraá muunaáwós i ó, "Inqwaarirós kilós bara sangw kwatiit, a hunguú/." Inqwaarirós gari kwatít. ²⁹ Hamtidár kilae tseerduuwós nay qawiyé', gari kilós tsáhh baraá slaqwtose gídaabá aa hungú/. ³⁰ Hamtidár kilae Yesu gari tsaáhh gídaabá /uuruuwós oo hungu/umis i gadiyuus dí'r heekó wa ale. Iri amór múk i warqáy iri oó, "Heé inqwaarir'eé' gaa kwatiit a heemá?" ³¹ Eeharuuseerós guri beér, "Múk yaariir adór ur tliqíit u qa/eerakáhe? Kuúng mas malé yaahamís gídaabá, 'Heé án iga kwatiit a heemá?' " ³² Iri qaytsíit bihhe sleémeero, asma heé adoodá' gaa tleehh nguwa artá wa slai. ³³ /Ameenir aáng iri daaraxát daero, asma gaa xú' gár ga wa tleehharut, iri hardát amór Yesu, iri dí'r ya'aawós i tumbarara'át, looeema sleémeero giri dirós i alki/ít. ³⁴ Yesu gari báy, "Dasir'eé', haratlintaaoorók kíing iga hungu/ús, tláv ar wayda, adoosíng tara hungú/ koomeek." ³⁵ Iwa baraá axweesantadí kahhi, mukko nina hardáh, i amór doó heedaadá' úr oo doó saaliingw daahh, ta kaahi, "Dasirók aa gwá', gár Intsaahhatusmo kus malé daawitimiisaan daxta i káhh." ³⁶ Yesu axweesantadá' ngiwa axaás kawa axweesi, heé úr oo doó saaliingw guri báy, "Ma da'ayumiitar, án haratlintiáng." ³⁷ Tam heé aa ya/án i kaahh oo nee inós ti koomá', a har Petro nee Yakobo nee Yohana, hhiyoó Yakobo. ³⁸ Tari hardáh dí'r doó heedaadá' úr oo doó saaliingw. Yesu múk yaar-

iír guri ár oo aa amowaa. Inooín ta /aa/amín nee ta tsuunquumiis ló'wa ale. ³⁹ Iwa baraa doó i dáh, gina báy, "Masa amowadé? Nee mas /aa/amiindá? Dasi aa gwaiká, in gú'." ⁴⁰ Kuri wa qaseesén ló'wa ale. Inós mukduú hatlá' nguwa hhe'eés tsee/áy duuxaro, baabuú dasiidaadá' nee aayir'ín ginara tláy, nee mukdá' nee inós ti koomá', tari dáh amoodár dasi i diri'. ⁴¹ Dasiidá' gari dawa óh, gari báy, "Talita kum," gídaabárós, "Dási, án a kah tláw." ⁴² Dasi iri sihhít, iri hii'imít, asma a dasír kureeraá mibá nee tsár gaa eer. Adoodá' kari waa/oo/ amór úr wa ár. ⁴³ Giri hara'ayín ló'wa ale gídaabá, "Kaangwí mu dír heé i oora'." Giri báy, "Dasi muruú /aymár i haniisaak."

6 Yesu nina tláy amoodá' wa ale iri kií/ ayaaín, nee eeharuuseerós ti koná'. ² Bál deelór hungu/umaa-wo múk yaariir guna intsaahhatimís baraa doó saalíngw wa ale. Inooín intsaahhatimisuuwós kuri waa/oo/amór wa ár, tari oó', "Kwí amór tí sleémeero ngiwa sláy a amá? Sagalooarí taa heewí haniís a sagalooár adoomá? Nee muruú xuawásl kwí i tlehhiiti a milá? ³ Kwí a kudá' oo maraa tlehahhitakáhe? Aayoorós a Mariamu, hhaewós a Yakobo nee Yose nee Yuda nee Simoni. Hhaewós awa dasu a kudá' ayaarén i diri-íá'áke?" Kuri insareéhh. ⁴ Yesu giri báy, "Aarusmo dír kuwa ilaiwawa/iiká i káhh, aqo har dír ayaawós nee dír mar'eefoowós nee dír múk dooín." ⁵ Ala inós gár aa tleéhh iri káhh baraa muruú xuawaslène baraa ayaadaádae, aqo har tiqtuusér niina gana dabáy qaás, gari hungu/uús. ⁶ Inós iri ló'wa waa/oó/ as haratlin-taor'ín wasle. Yesu iri baraa inslaawaydá' wa hi'imiit iwa intsaahhatimisi. ⁷ Eeharuuseedá' mibá nee tsár gari ateét gari iimu/ún ya/abitooro tiwa tsár wa koomakona', gari /uuruú i haniís oo neetlaame hingeemis. ⁸ Giri hara'ayín gídaabá, "Bar aa'aa keerá' gaa ma huuwara', aqo har hhara kilós. Muruú /ayma mu huuwara', tam tlakwaay, tam peésár baraa tlin'i. ⁹ Ya/ata' dahaasaak, inqwar mu tsadér wa huuwara'." ¹⁰ Giri báy, "Umuúqo diiro bara hardaté', dír doó wák wa hootaak ay dír deelórhúng i fak didae. ¹¹ Dír kuungá' tunduwa ilaohiiká, nee axweesantahúng kawa sláiká axaasaro, quutlé', didá' geexawaak, teeri ka alí kukuá', adór gurbua dir'ine." ¹² Tari tláy Ya/abtór hho' ar Mungú kawa alki/iiti gídaabá muu iwa hhu'u'un. ¹³ Neetlaamér yaariir kari hingeemiís, tiqtuusér yaariir kari sliik di/itár alé, kari hungu/uumiís. ¹⁴ Waawutmo Herode iidíguuwí guna axaás, asma iidíguú Yesu umuúqo diiro kwaa axaás. Muu i kaahi, "Yohanudá' Baatimaamiís naa waasleé', gawaá adoorihe /uuruuwí in baraawós wa gadiyuus." ¹⁵ Bahh'alé ta kaahi, "A Eliya." Bahh'alé ta kaahi, "Kwí a aarusmo adór aaruuseedár bál geera." ¹⁶ Ala Herode tí ngiwa axaás iri oó', "Heesíng a Yohana kudá' naa saga tsaát nina waasleé'." ¹⁷ Asma Herode inós muu guna ya/aáw, Yohana kuri óh, kuri tseék. Gár adoorí ngisa tleéhh a as Herodia, harér Filipo hhiyoó Herode, tidá' Herode aa duúx. ¹⁸ Asma Yohana Herode guna báy, "Adoosíng i gan'aaká ar harér hhiyaawók

kawa dux." ¹⁹ Herodia loohi gana leelehhít ar Yohana ngur gas, ala gaa sleeriiká. ²⁰ Asma Herode Yohana gu da'ayumiit, asma ga xuu' gídaabá a heé gan'amká koóm, oo hhoohhoó' dír Munguhe. Inós guna amo-hhe'eemiís asma mukuwa gaás. Axweesantá Yohana gana axamiís ar qwal/amaaye, ala axweesantadaadá' inós guri sakwasleemút. ²¹ Herodia deelór pa/aangw nguwa sleér, an deeloodá' ur ar xwaylár Herode kawa inslaslay. Baldae Herode múk yaariir guna dír doós i dahi'ís, waawituú baraa gixsadár ayaawós nee múk urén oo askaári, nee múk urén oo yaamaá Galilaya. ²² Dasír Herodia niri hardát iri nét, Herode guri qwala/ás, nee mukdá' didí dirií' sleeme. Waawutmo Herode dasiidá' gari báy, "Án firiimáng umuúqo gár ta sla'a, án ngi haniís." ²³ Lo'o gari huúw iri oó', "Umuúqo gár ta sla'a ngi haniís, tam waawuti'imar'ee' qasisaro a ya/aám." ²⁴ Dasi iri tleér ay amór aayir'ín, gari yaahás gídaabá, "Gár ni firiim a milá?" Aayo gari beér, "Ságw Yohanudá' Baatimaamiís na firiimeek." ²⁵ Hamtidár kilá' dasi nina kí/ ar gaanslaay ay dír waawutmo, guri firiín gídaabá, "Gár ni slaa' a ságw Yohanudá' Baatimaamiís hamír kilá' baraa xoosmoó i qaasang." ²⁶ Waawutmo iri gurhaamuút ló'wa ale. Ala si'ima gaa aslayká as lo'odá' aa huúw, nee as mukdá' didá' wa /ayíim. ²⁷ Hamtidár kilae waawutmo askaarmo guri ya/aáw ságw Yohana kuwa leehhi. Askaarmo iri tláy baraa doó tseegamo. Yohana guri saga tsaát, ²⁸ sagós nguri huúw ar baraa xoosmo, guri dír dasiidí haniís. Dasi guri dír aayir'ín i hanís. ²⁹ Eeharuusér Yohana iidíguuwí nguwa axás tari tláy, slaqwtá Yohana kari leéhh, kari foól. ³⁰ Yesu ya/abuuseerós guri i burumburít, tidá' sleémeero ar naa tleehhiyé', nee tidá' taa intsaahhatimís kari dirós i alki/iít. ³¹ Giri báy, "Qwalaasé' kuungá' kiloohúng amór muu iwa kahhi. Hungu/usé' gár niinawe." Asma múk yaariir i hardarah nee kuqá' i tlatláy, inooín pa/ángw tar /ayin sleeme iri qwaár. ³² Tari tláy gawaá miringamo inooín kilooín amoodá' muu iwa kahhi. ³³ Tawa tláy, múk yaariir giri tsaáhh, tari amoodí tláy ar gaanslaay ar ya'a' baraa gixsadu sleémeero, tari giirín hardahamuuwo. ³⁴ Inós iwa gawaá miringamoó wa aweér, múk yaariir guri ár, guri gurtláy, asma ngiwa ár a adór bee/ángw de'eamusmoó koomaaká. Muruú yaariir guri intsaahhatimís dir'ín i alé. ³⁵ Looa iwa niinawuúr eeharuuseerós guri i daqeér guri beér, "Yaamuukaáká' a dar-muú tawo. Hám daxta looa aa dát, ³⁶ mukwí geemaweek i tlay, ta áykwí ki/i, nee baraa gixsadu, asma ta /aymár ay." ³⁷ Yesu giri báy, "Muruú /aymár i hani-isaak kuungá'." Kuri báy, "Muruú /aymár shilíngi tsiire tsár un tlaxór awána kway haniisaán kuwa /ayi?" ³⁸ Giri yaahaás, "Kuungá' mikaáte ka koonda' a magá? Tlawse' araak." Arto kawa hhe'eés tari oó', "Mikaáte kooán nee siyoó tsár." ³⁹ Giri báy, "Muu iwitisaagáy gawaá gitsór naa/, múk niiná dirqá', kuqá' dirqá'." ⁴⁰ Tari iwiit ar daqooray, diirí mibeeri kooán, tiqá' tsiiru. ⁴¹ Mikaá-teedá' kooán nee siyoódá' tsár giri óh, iri gawaá doorí qaytsiit iri sluufiís, mikaáteedá' gari qasmiís dír eeharu-

useerós i alé kawa múk i hanmiisi. Nee siyoódá' tsár guri qasmiís dí' muu sleémeero. ⁴² Muu sleémeero iri /ayín tay aáx. ⁴³ Eeharuuse katatóo mibá nee tsár guri dalá/ parhheemaá naa meeti'i dí' mikaátér wa ale nee siyó. ⁴⁴ Múk aa /ayin sleémeero a kume kooán, hhawaate kilooín. ⁴⁵ Eeharuuseerós gari báý, "Tsa/amé' gawaá miringamoó i alé, geerí hi'it' ay gayuú Betsaida." Qoomaadae inós i deelór kah dí' boo/ayduú múk i alé. ⁴⁶ Deelo ooaro ngiwa hhe'eés, iri firór áy gawaá tlooma. ⁴⁷ Tsiindo niwa xayé, miringamo i baráá tla/ ángw tlawi. Yesu a kilós amor' yaamaá kaahare. ⁴⁸ Eeharuuseerós gari ár i baráá tlawtá wa daawimít, asma miringamo gan'aasa ga ya/a/anká asma fur'a gu ila/aán. Qoomár ságwlooa tleemu iwa xeér, inós i gawaá ma'áy wa hi'iimiit, i amor'ín káy. Qoomár iwa lak waaraahhi, ⁴⁹ kuwa ár i hi'iimiit gawaá ma'áy wa ale, inooine a hantamo. Tari uú'. ⁵⁰ Asma inooín sleémeero inós kuwa ár, tari amoqwaár. Inós giri báý, "Ma amoqwaqwadiimara', hee a aníng. Dae mawaak." ⁵¹ Iri gawaá miringamooín kudí tsa/án, fur'a iri xaslít. Tari waa/oó/ baráá muner'ín i alé, ⁵² asma kaa tsaahhiiká gídaabár mikaátedá' a umós, asma muner'ín adoodá' gaa ya/aandiiká. ⁵³ Tlawi kingiwa faák tari hardáh yaamaá Genesareti, miringamo kuri tseék. ⁵⁴ Inooín tindiwa aweér gawaá miringamoó wa ale. Yesu kuri tsaáhh nee muu. ⁵⁵ Tari haratláy sleémeero, yaamuudá' kiri harweér, tiqtuuse kari huwahuúw umuúqo dí' kwi axaasi. ⁵⁶ Nee umuúqo dí' aa kay baráá gixsaduwo nee tla/ángxw ayko tiqtuuse kana dinkwár i qaás. Kuri harhheehhe'eemiís kuwa kwatiiti tam pasltá inqwaarirós. Nee kudá' sleémeero ngwa kwatimiitiye' tari hungaaguú/.

7 Múk Farisayo tana geeraawós i burumburiit dinkwa nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa bahh'alé, tidá' Yerusalemú daahh. ² Eeharuuseerós kari ár bahh'alé ta /ayín ar dabaá taa hamatliiká ar adoodá' unuú múk Farisayo i kaahiya', gídaabá daba' ki hamaatli bar ta /ayín. ³ Asma múk Farisayo nee múk Yahudi sleémeero daba' birka hamatliiká ar adoodá' unuuín i kaahiya', ta /ayinaká, asma unuuín awa iimír múk urén. ⁴ Tam barta baráá boo/oó daahh, ta ayinaká ay dí' ti hamtlin. Nee muruú hatlá' sleeme ku tlehahhiit, oo taa hara'ayín dir'ine, adór xooslár muruú /ayma kawa hamtliti, nee dahhaaráy, nee xooslár muqsla. ⁵ Mukdaáduú Farisayo nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa kuri yaahaás gídaabá, "Ahaá, eeharuuseerók unaá múk urén misngi eeharahatká, masta /ayín ar dabaá taa hamatliiká?" ⁶ Giri báý, "Tidá' Isaya aa aarír wa oó daanduú hhaahhahingwhúng a ló', adoodá' kara gooín gídaabá, 'Mukwí aníng i ilaiwawaa/ ar afe, ala muner'ín ka saaw dir'eene. ⁷ Inooín aníng i tawó xirfeemisiyá'. Gár ta intsaahhatimisi a hara'aydaá muu hariimár axweesantá Mungú wa ale.' ⁸ "Kuungá' hara'ayár Mungú ana meeré, unaá muu kiri eehadé.'" ⁹ Giri báý, "Ka hhoo'. Mungú ugwa sié' asma unuuhung kiwa ota'. ¹⁰ Asma Musa ina oó, 'Baabuúwók nee aayoorók ilai-

wawa/eek. Heé baabuúwós gu /ooslisliím laqaá aayo, gár kuwa hariim a gwa'ara.' ¹¹ Ala kuungá' a kata', 'Hee baabuúwós laqaá aayo birnga báý, gadaádá' án tiwa hariim kuungá' i haniisaro daxta ngi haniisaaká, asma aga Mungú i haniís as tawa Korbani. Daqaní tari naagáy.' Korbani gídaabárós a gár taa Mungú i haniís. ¹² Gawaá adoorihe kuungá' ugwa ila/é' ar baabuúwós nee aayo ngiwa alee/iisi. ¹³ Axweesantá Mungú kari warqesé', as unuuhung kuwa intsaahhatimisa', kudá' taa ilaoté' amor' múk urén wa ale. Muruú hatlá' oo yaariir sleeme i deer oo ta tlehahhita' oo adór kwí." ¹⁴ Boo/aydá' guri ateét malé alé guri báý, "Sleémeero iiar i qaasaré' nee ka tsahhá'. ¹⁵ Gár hee i /ayi, gway slasla/arés, i káhh, aqo har tidá' baráá muunuú heé daahh, an tidá' gu slasla/arees. [¹⁶ Hee barnaxes iiaá axamis gi kón, i axaasi.]" ¹⁷ Dí' muu ngiwa geexáy iri dáh baráá do', eeharuuseerós guri yaahás iidíguú slaqsaydae. ¹⁸ Giri báý, "Tam kuungá' sleeme gár ta xua' i káhha? A xua'aakáhe gídaabá gár hee aa /aáy muunuúwós gu slasla/areská, ¹⁹ asma i datká baráá muunuú heé i alé, aqo har baráá gura' kilós, aluuwo nin ti'it, kari kwaahh." Axweesantihe gari xu'utís gídaabá umuúqo gár /ayma i hariin kawa /ayi. ²⁰ Giri báý, "Tidá' baráá muunuú heé daahh an tidá' gu slasla/arees. ²¹ Asma inslaslángw tlákw ám ni dahhi a baráá muunuú hee, kudá' oo hee iwa fuqtá ay, iwa fiisór ay, iwa tsu/tár ay, ²² iwa tsaatusmo tleehhiti, iwa qahusmo tleehhiti, iwa muruú tlákw tlehhiiti, iwa al/agin, iwa heé mure wásl tleehhiti, iwa iltá tlákw ar xuumiisi, iwa daanduú heé kaantin, iwa daara/an nee iwa daktu'uuti. ²³ Muruúwí tlákw sleémeero dí' i dahhi a baráá muunuú hee, nee an muruudaádá' oo hee gu slasla/arees." ²⁴ Yesu iri tláy didae ay amor' yaamaá inslaawoó gixsár Tiro nee Sidoni. Iri dáh baráá do', asma dí' i diri'i muu mingiwa tsaáhh, ala lu/uto taa aslayká. ²⁵ /Ameenirka dasiirós neetlaame aa eér, iidíguuwós nguwa axás, iri amoorós i daqeér, iri tumbalara'at dí' ya'aawós i alé. ²⁶ Nee /ameenidá' ar tlahhoó Yunani, ar bartá múk Sirofoinike. Inós Yesu guna harhheehhe'eés neetlaameedá' ngiwa hingsi dí' dasiire. ²⁷ Giri báý, "Lakiit na/'i i ala aaxiye', asma i hariindaaká muruú /aymár na/'i kuwa seeawér i kwahhi." ²⁸ Inós guri beér, "Adoosíng a ló', Aáko, ala tam seeawér dí' muruú /aymár wa xumiis, muruú /ayma kudá' na/'i i paahhamisiya' baré guqo /ák." ²⁹ Giri báý, "As adoosíng taa oi, kíng tláw, dasiirók neetlaameedá' gaa geemeér." ³⁰ Iri do'ós i wátl, dasiirós gari qatí eér, neetlaame gaa geemeér. ³¹ Yesu iri tláy malé alé baráá yaamaá inslaawoó Tiro, iri waaraáhh ar Sidoni ay tlawtá Galilaya, tla/ángxw yaamaá Gixsadaá Mibaangw gunara óh. ³² Heé iia wásl nee afa wásl kuri dirós i huúw, Yesu kuri harhheehhe'eés nguwa dákw i qaasi as nguwa hungu/uusi. ³³ Yesu heedá' gurira quútl dí' muko, dit-saawós giri baráá iiaá heedaadí qaás, iri tsuúq, guri tsifrangw kwatiit. ³⁴ Iri gawaá doorí qaytsiit, adoodá' gana huwá wa ár, guri báý, "Efata," gídaabárós a "Gweeriit." ³⁵ Hamtidár kilae iiaawós niri axaasiyé, nee

tsifrangós iri wanana'aát, axweesani gari aleesláy. ³⁶ Muu guri báy, "Kangwsíng mu heé i oora'." Ala inós timnga adoodá' bayi, tana ak ilakaaharúy alki/ituwo. ³⁷ Waa/oo/amooro tari harwaaraáhh, tari káh, "Mura' sleémeero tlehhemuwo gwa qoomeés. Múk iia wásl axamis gwa aleesláy, nee múk afe wásl axweesani gaa aleesláy."

8 Qoomaadae boo/oó úr ina malé burumburiít. Mu-ruú /ayma iwa faák, Yesu eeharuuseerós gari ateét gari báy, ² "Aga gurhaamuút asma boo/aywí wa ale, asma deelloorí tamaawo án nee inooín a dinkwár i diri-aán, ala daxta muruú /ayma aa faák. ³ Án bira geemáw tawa watli ar qwari, /ara/eeri gi loohír i eér, asma bahh'alé amór ta dahhi ka saaw." ⁴ Eeharuuseerós guri beér, "Mikaátér bu'uut mukwí /aymisiro heé ga sláw a heemá baraá darmuuihe?" ⁵ Gari yaahaás, "Mikaáte ka koonda' a magá?" Tari oó, "A faanqw." ⁶ Gari báy, "Boo/aay iwiitisaak." Mikaáteedá' faanqw gari óh. Mungú guri sluufiís, mikaáte gari parhhamiís, gay eeharuuseerós i hanmiís kawa múk i qasmiisi. ⁷ Sleeme siyoó ninákw ku kón oo niiná. Iri malé sluufiís siyoó wa ale, gari báy, "Dír múk i qasmiisaak sleeme." ⁸ Tari /ayín tari aáx. Alaá /aymaaro tawa hhe'eés, parhheemaá naa meetiye' kiri sleés, katatóo faanqw iri haáts. ⁹ Múk aa /ayin a afi qoomár kume tsiyáhh. Gari deelór i oó. ¹⁰ Inós nee eeharuuseerós tari gawaá miringamoó i tsa/án, tari tláy ay yaamaá ta babay Dalmanuta. ¹¹ Múk Farisayo niri hardáh, nee inós kuwa yaahamiisi asma layár gawaá dooraá daahh kawa dirós i slai, as kuwa tlaampa'amiisi. ¹² Iri /iíf gurhaamiro, iri oó, "A milá mukú de'emaaká' mis layár leelehhiit? Án a kah, layár ta laqan i káhh dír mukú de'emaakae." ¹³ Gari geexáy iri tsa/án malé alé gawaá miringamo, iri gayuúqá' i waaraáhh. ¹⁴ Eeharuuse muruú /ayma gwa gunqaarés huwto, aqo har mukatmoó wák kilós kun kón gawaá miringamoowo. ¹⁵ Gari gurbuú' gari báy, "Ga/aawaak, ti harmagahhe' nee gár mikaáte ir sluufasluf ar múk Farisayo nar múk Herode." ¹⁶ Tay kilooín axweés gí-daabá, "Gár adoorí ngisa oó' asma mikaáte kawa koomanaaká." ¹⁷ Yesu tidá' ta axweesi gari tsaáhh, gari báy, "A milá muruúsíng ta axwesa' daanduú mikaáte kawa koonda'aaká? Tam hamí a xua'aakáhe, sleeme aga tsahhi'ikáhe? Tundu sage wásle? ¹⁸ A ilaá koondá', a xumisa'aakáhe? A iiaá koondá', a axamisa'aakáhe? Sleeme a inslalseera'aakáhe ¹⁹ tidá' mikaáte kooán ngi-wa parhhamiís nee ngiwa haniís dír múk kumér kooán? Katatóo taa hatsisé' parhheemaá naa meeti'i a magá?" Kuri báy, "A mibá nee tsár." ²⁰ "Nee mikaáteedá' faanqw naa múk kumér tsiyáhh i haniís, katatóo taa hatsisé' parhheemaá naa meeti'i a magá?" Kuri báy, "A faanqw." ²¹ Gari báy, "Aga tsahhi'ikáhe tam hamí?" ²² Tawa hardáh gixsár Betsaidaro, heé taampa kuna amoorós i huúw. Yesu kuri harhheehhe'eés nguwa kwatiiti. ²³ Yesu hee-duú taampa guri dawa óh, gurira quútl baraá gixsaro, guri ila' i tsuúq, guri dabaawós i qaás, guri yaahaás, "A xumisa daxta?" ²⁴ Heeduú taampa iri qaytsiít, iri oó,

"Muu u ga/áw mak alé, ala a adór xaai tawa hi'iimiti." ²⁵ Yesu ilaá heedá' giri malé kwatiít, heé taampa iri qaytsita hhe'eés, ilaawós niri ganaaiyé' xumsooro, umuúqo gaaro iri geehhooowa hhe'eés. ²⁶ Guri báy, "Waátl amór do'ók, tam baraá gixsa mar oohaar." ²⁷ Yesu nee eeharuuseerós tari tláy amór gixsadaá Kaisaria Filipi. Tawa hi'iiti loohiro eeharuuseerós gana yaahaás gí-daabá, "Muu iwa axweesi mata kaáhi, án a heemá?" ²⁸ Kuri báy, "Ta kaahi kuúng a Yohanudá' Baatimaamiís. Bahh'alé ta kaahi a Eliya, bahh'alé ta kaahi a aarusmoó wák baraá aaruuseedár aange." ²⁹ Inós inooín giri yaa-haás gí-daabá, "Kuungá' ma katá', án a heemá?" Petro iri ilawaáts guri báy, "Kuúng an Kristo." ³⁰ Gari báy, "Tí ló' ma heé bawara'." ³¹ Gari iimu/ún intsaahhatimisuuwo gí-daabá, "Garmoó Hee gár kuwa hariím a slah-he'emisuú yaariír gun sláy, nee kuwa siasii' nee bari-isee nee geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi, nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa, kuri gaas, deelór tám bira waaráhh i waaslee'." ³² Inós axweesantí gana gwa/atís ooaro. Yesu kurir bihhí suruúk nee Petro, guri iigahhaát. ³³ Yesu iri amór eeharuuseerós i warqáy, Petro guri iigahhaát guri báy, "Tláv, aluueé' ki/eeek, kuúng a Neetlaangw, asma inslawaywók oo Munguheeká, oo múk tawo." ³⁴ Boo/ayduú muu guri ateét, nee eeharuuseerose, gari báy, "Umuúqo heewo bar aní eehartá wa slaa', gár kuwa hariím a sla'arirós gan gunqarees, msalaábarós ngi gagaari, aní eehaari. ³⁵ Asma umuúqo heewo oo slafiingós gu ba/amisár wa slaá' kilós ale, gu qwaarees. Nee heé slafiingós qwaare-saro gwa ya/an as aníng, nee as Ya/abtór hho', kwí slafiingós ku amohhoó'." ³⁶ Asma hee yaamu sleémeero timngi slay, gár ngwa gaabuiya' a milá bar slafiingós oo amór Mungú aa qwaár? ³⁷ Laqaá hee gár i duuxi a umós, ar slafiingós ngur ki/isi? ³⁸ Asma umuúqo heewo oo murumiít as aníng, nee as axweesante'eé', baraá mukú de'emaakae oo fuquuse nee tlakuuseero, heé adoorí ku sii' nee Garmoó Hee, qoomár Garmoó Hee birna hardáh ar xirfuú Baabuúwós dinkwa nee malaykér hhohho'."

9 Gari báy, "Án a kah, baraá tla/ángw mukwihe múk gwa'ara ga araaká i deer, ay dír ki ari gí-daabá waawuti'iimár Mungú naa hardát ar /uuru." ² Tam alaá deelór lahhoó' iwa waaráhh, Yesu ginara tláy Petro nee Yakobo nee Yohana, girira tláy ay gawaá tloomár tleer inooín kilooín. Slaqsaywós iri warqáy dír ilaáin wa ale. ³ Tlabaawós nay /awakukuyé' ló'wa ale, niri miririi/iyé' adoodá' hee baraá yaamuuwo ngir aleeslayká /awa-keesaro timngi hhuúnts. ⁴ Eliya nee Musa niri didaádá' wa ti'iitiyé', naxés ta axwees nee Yesu. ⁵ Petro Yesu guri báy, "Intsaahhatúsúmo, atén a diirí diriiaán, ka hhoóeéke isleeraá tám bira tleehhaán, oo wák a kók, kuquú Musa, kuquú Eliya." ⁶ Asma sleémeero niwa da'ayuutiyé', tam Petro iwa axweesi gár i kaahi ga xuui-iká. ⁷ Naxés hunki nina ti'ít, giri geehhantés. Afoo nay baraá hunkidá' wa ilawáts i kat, "Kwí a Garmaaeé', sla'aarusmooeé', inós iiar i qaasaak." ⁸ Nee hamtidár ki-

lae tawa qaytsiít, naxés heé dirín i dirií i kaahh, aqo har Yesu kilós. ⁹ Niwa gawaá tloomár wa awditiya' gina báy, "Tidá' taa aandé' ma heé i oora' ay dír Garmoo Hee ni baraá /aantár wa waaslee/i." ¹⁰ Tidá' ngaa báy kari gawaá sagerín i óh tiwa kilooín yaahamisiya', ta kaahi, "Gídaabárós a milá tiqá' iwa kaahi, 'Garmoo Hee ni baraá /aantár wa waaslee/?' " ¹¹ Kuri yaahaás ta kaahi, "Ahaá baré intsaahhatuusér hara'ayár Musa ta kaahi, 'Eliya ni ala geerí hardah?' " ¹² Giri báy, "A ló' gídaabá Eliya ni ala geerí hardah, nee mura' sleémeero nguwa /abeemaá i ki/isi. Ala tam adoorihe, adór taa gooín a adoomá gawaá daanduú Garmoo Heewo gídaabá, slahhe'eemisuú yaariir gu sláy nee kuwa waaqaqai? ¹³ Án a kah, Eliya naa qaro hardáh, inooín adoodá' ta slai sleémeero kari inós i tleéhh, adoodá' Gooi i kat." ¹⁴ Tawa dír eeharuusér i hardáh, taxés ti tlaampamisiyá' ar axweesani nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa, boo/oó yaariir oo muu inooín gaa harweér. ¹⁵ Boo/aay sleémeero nguwa ár, tari waa/oó/ tari amoorós i ta'áin sleémeero, kuri taaqweés. ¹⁶ Giri yaahaás, "Gár tiwa tlaampa'amisa' nee inooín a umós?" ¹⁷ Heeko wák baraá boo/aydane Yesu guri i ilawaáts iri oó, "Intsaahhatusúmo, garmaaeé' ngwa dirók i huúw, neetlaame gwa afa qwaarés. ¹⁸ Nee umuúqo neetlaame burngwa eér, gun yaamúr sláhh, slooro nay afkós wa tí'ít, nee i sihhinaá qirirtliimiis, nee inós sleeme i kaahakah. Eeharuuseerók ana ádbáw as neetlaameedá' ngiwa hinges, ala kaa aslayká." ¹⁹ Giri báy, "Kuungá' múk de'emaaká' oo haratlintaao wásl, án nee kuungá' ta al hotaatimaan ay xaylá? Nee nu hubaabiim ay xaylá? Garmaasing amor'eé' huware'." ²⁰ Kuri dirós i huúw. Neetlaameedá' Yesu nguwa aán, garma guri /araamis guri yaamí dáhh, iri gwangwara'amiít yaamuú wa ale, slooro i gawaá afkós wa tí'imít. ²¹ Yesu baabuú garmaadá' guri yaahaás, "Gaari ngwa eér a iimír xaylá?" Iri oó, "Iimír tawa na/aay. ²² Nee daqtá yaarire gu dararáhh baraá asla, nee baraá ma'aay, as ngwa gaasár wa sla'. Adór ta aleesleer bir deer, ti gurtleer nee ti alee/is." ²³ Yesu guri báy, "Mas kat, Bar aleesleer! Umuúqo gaaro i ya/aán dír kudá' haratlintaao kooma." ²⁴ Baabuú garmaadá' iri gáwtí tseé' iri oó, "Aga haratlintií', alee/isáng asma haratlintaao'eé' ka niina." ²⁵ Yesu ngiwa ár gídaabá boo/oó muu aa tlaáhh didae, neetlaameedá' gari iigahhaát gari báy, "Neetlaamér afa wasli nar iia wasli, án a kah, quutlé' dír heewihe, slám mu baloo i ki/ara'." ²⁶ Neetlaameedá' iri /á/, guri ak pun-gahhamuú úr ar eér, iri qútl, inós naxés a ád heé aa gwaa' daxta. Múk yaariir tariqo oó, "Aa gwaá'." ²⁷ Ala Yesu guri dawa óh guri tleés, iri sihhiít. ²⁸ Iwa baraá doó i dáh, eeharuuseerós guri yaahás qoomár nee inós tawa kilooín, "Ahaá, atén neetlaameedá' hingeesaro masa aleeslawaniiká?" ²⁹ Giri báy, "Neetlaamér adoorí taworo quutlma gi ya/aandaaká, gár ga aleeslaw a har /uuruú firog." ³⁰ Tari tláy, Galilaya kanara waaraáhh, nee inós gaa slaiiká amór ta kay hee ngiwa xui, ³¹ asma inós i eeharuuseerós intsaahhatimis. Gana báy, "Gar-

moó Hee ku qaas gawaá dabaá múk xoordaá hatlá', inooín kway gaas. Bar gaasaro kwa hhe'eés, deelór tám bira waaráhh i waaslee/." ³² Eeharuuseerós intsaahhastí gaa tsahhiká, ala kuri da'ayuút yaahasto. ³³ Tari hardáh Kapernaumu. Tawa baraá doó i dáh, giri yaa-haás, "Gadaadá' a milá ta kaangaanusa' baraá loohiro?" ³⁴ Tari xasliít, asma tawa hi'iti gár ta kaangaanuusi a gídaabá, heé úr a heemá dir'ine. ³⁵ Iri yaamí iwiít, kudá' mibá nee tsár giri ateét giri báy, "Heé dirhunge uroó slaá', gár kuwa hariím tin niinaweés muu sleémeero ba/a, nee muu sleémeero nguwa sagadiyuusi." ³⁶ Na/oó niiná guri dír tla/angwín i huúw, guri slaqwtós i óh, giri báy, ³⁷ "Hee bar na/oó wák oo adór kwí gwa ilaóh ar umuueé', aníng iga ilaóh. Nee hee bar aníng iga ilaóh, a gídaabaheeká án kilooeé' ina ilaóh, nee kudá' aníng iga ya/aaw guna ilaóh sleeme." ³⁸ Yohana iri Yesú i ilawaáts, "Intsaahhatusúmo, heé neetlaamér hingeemiis ar /uuruú umuúwók una araán. Kuri iigahhataán asma inós nee atén ti koomanaaká." ³⁹ Yesu giri báy, "Mu iigahhamitara', asma hee oo muruú xuawásl gu tleéhh ar umuueé' i kaahh, aluuwo iwa malé muruú tlákw daanduueén i axweesi. ⁴⁰ Asma heé atén ti tlaampa'amiisaaká i gayuurén i dirií'. ⁴¹ Án a kah, umuúqo heewo oo kuungá' na wahaas ar ma'aay asma tawa múk Kristo, xuaak, hariímarós ga sláy." ⁴² "Heé na/oó wák gwa paslis baraá loohír ganaa'a baraá na/iiká' nina-kwe, kuká' án iga haratlinti'i'i, a tsiní inose tlaa/ár xooslingw kawa gawaá istós i tseegi, kway kwaahh baraá tlawi. ⁴³ Dakók bar kuúng u paslimis baraá loohír ganaa'a, tsateek. A tsiní slafiingw kuwa sleer dakók tawa wak, ta tawa baraá asltá baloo gwaa'aaká keer ar dabaá tsár. [⁴⁴ Baraadaádane naanagah i qatlká, asla sleeme i gwa'aká baloo ale.] ⁴⁵ Yaaeerók bar kuúng u paslimis baraá loohír ganaa'a, tsateek. A tsiní slafiingw kuwa sleer yaaeerók tawa wak, ta tuwa kwahhi baraá asltí alé tawa ya'aawók koon tsaraawo. [⁴⁶ Baraadaádane naanaga i qatlká, asla sleeme i gwa'aká baloo ale.] ⁴⁷ Itók bar kuúng u paslimis baraá loohír ganaa'a, tu/ eek ka kwáhh. A tsiní tawa dat baraá waawuti'imár Mungú tawa heé ila wák, ta tuwa kwahhi baraá asltí alé tawa ilaawók koon tsaraawo. ⁴⁸ Baraadaádane naanaga i qatlká, asla sleeme i gwa'aká baloo ale. ⁴⁹ "Asma umuú heewo ku asltí qaas hariímár diwtá wa ale. ⁵⁰ "Diwi ka hhoo'. Ala diwi bar maamahhaywós aa faák, a sangw diwtooká. Gár ki qasa' a milá maamahhaywós iwa ki/i. "Adór diwi tleehhité' kuungá' baraá munerhunge, kuungá' kiloohúng ta waydúr hotá'."

10 Didaádane iri tláy iri hardáh yaamaá Yudea ay gayuú Yordani. Boo/oó yaariir guri i burumburiít malé alé, giri intsaahhatimis adoodá' /iisí i /imamiisi. ² Múk Farisayo guri yaahastá áy ar iara, tari oó, "A hariímaáro hee hareerós ngiwa talaákár i haniisi?" ³ Giri báy, "Gár Musa naa hara'ayín dirhunge a milá?" ⁴ Tari oó, "Musa ya/aama gana haniís ar hee hareerós ngiwa talaákár i haniisi." ⁵ Yesu giri báy, "Gár hara'ayasing ngisa gooín a asma munerhúng kawa gawdén. ⁶ Ala

iimír iimu/uungo Mungú yaamu ngiwa tleéhh, hhawaa-ta nee /ameeni gina tleéhh. ⁷ Gawaá adoorihe, hee baabuúwós nee aayoorós gin geexáy tiri haragwaaiyá nee hareerós. ⁸ Kukaáká tsár tari wák tleehhiít. Daxta kuká tsár a sangw tsareeká, a adór heé wák. ⁹ Ala bar adoorí, kuká Mungú aa haragaás hee mingiwa paraátl." ¹⁰ Tawa amór doó i waátl eeharuuseerós axweesantadá' gari yaahás. ¹¹ Giri báý, "Umuúqo hee-wo oo hareerós gaa guus, iri harér hatlá' duúx, hareerós gaa sadakuús as fuqi. ¹² Nee hare hhawaatu-uwós burngwa geexeér, iri duuxór eér díř heé hatlá', inos aa fuqús." ¹³ Na/aá ninakw kina amoorós i huúw ngiwa kwatimiiti. Eeharuuseerós mukdá' na/aá koóm guri iigahhát. ¹⁴ Yesu adoodá' ngiwa ár, iri ló'wa buúhh, giri báý, "Na/aá ninakw mawaagáy i amor'eé' hardihiye', mi ila/aamara'. Asma awa adór kuká' waawuti'iimár Mungú a tooín. ¹⁵ Án a kah, heé waawuti'iimár Mungú gaa ya/aniká adór na/oó niinár ale, i dahiiká baraa waawuti'iimarihe." ¹⁶ Yesu na/iidá' giri slaqwtós i óh, giri dabaawós i qaás, giri tsuúq. ¹⁷ Qoomár iwa baraa aai tlatlay, heé wák guna i daqáy ar gaanslaay guri i tumbaraa'aát, guri yaahaás, "Intsaahhatusmoó hhoó', adór ni laaq ar slafíngw alhhe'eesay wásl ngur aal?" ¹⁸ Yesu guri báý, "Mis hhooemár ateetiín? Heé hhoó' i kaahh, aqo har Mungú kilós. ¹⁹ Ahaá baré hara'aya a xú', 'Hee muu gaasaar, Ma fuquusaar, Ma fisisiimaar, Lamabu'úngw lama ma kaahaar, Ma al/agiimaar, Baabuúwók nee aayo ilaiwawa/EEK.' " ²⁰ Iri oó', "Intsaahhatusúmo, tisíng aga boo/eés sleémeero iimír na/u'umar'eé' wa ale." ²¹ Yesu guri i qaytsiít, guri slaá', guri báý, "Gár wák uga wa /aaruúr. Tláv, muruudá' ta koon weeriseek sleémeero, ku narkuutér i hanmís. Tók ar yaariir a gawaá doorí eér. Bara hhe'és, na hardát, aníng ir eehát." ²² Ala inós iri boo/áy as adoodá' Yesu ngwa báý, iri tláy ar gurhaami, asma inós a daqaarmo ló'wa ale. ²³ Yesu yaamu sleémeero giri xuuxuú', eeharuuseerós gari báý, "Ga/aawaak adór kar gawít muk daqaare tawa dahi baraa waawuti'iimár Mungú." ²⁴ Eeharuuseerós axweesantós gari waa/oo/amór wa aán. Yesu giri malé i ilawaáts, giri báý, "Muk'eé', ga/aawaak dahmaá baraa waawuti'iimár Mungú idór kir gawít. ²⁵ Angamía iwa dat ar baraa fookár laqwa, ka inslaahh ta daqaarmo iwa baraa waawuti'iimár Mungú i dahi." ²⁶ Inooín tari ló'wa waa/oó/, kuri báý, "Ala heé ba/ama ga aleesláv a heemá adoosinge?" ²⁷ Yesu giri i qaytsiít iri oó', "Dír muko aleesleemuuwós i kaahh, ala díř Munguhe a adoosingeeká, asma díř Munguhe umuúqo gaaro i ya/aán." ²⁸ Petro Yesu guri báý, "Ga/aaweegáy hamí, atén muruuren sleémeero ugwa geexawaán, kuúng uri eeharaán." ²⁹ Yesu iri oó', "Án a kah, umuúqo heewo oo dooín ngwa geexay, laqaá hhaewós, laqaá aayo, laqaá baabá, laqaá na/'ii, laqaá qamu, as aníng nee as Ya/abtór hho', ³⁰ inós tí sleémeero hám baraa yaamuukae ga sláy sagaáwa tsiiruú wa ale, maraay nee hhae, nee amu, nee na/'ii, nee qamu, inós tumku slahhe'eemisi. Aluuwo baraa yaamaá hatlae slafíngw alh-

he'eesoó koomaaká gu sláy malé alé. ³¹ Ala awa yaariir kudá' geerá hará' ta alhhe'eesáy kii/, nee kudá' alaá hará' ta geerí waaraahh." ³² Tawa tsa/a/an Yerusalemú i alé, Yesu gina geerahaár loohiro. Eeharuuse gari waa/oo/amór wa aán, nee mukdá' nee inooín ti al koomá' tari da'ayuút. Eeharuuseedá' mibá nee tsár gari ateét, adór inós ku laqi nee muu gari díř'ín i oó'. ³³ Giri báý, "Ga/aawaagáy hamí a tsa/a/amán tawa Yerusalemú kawaan, nee Garmoó Hee ku qaas gawaá dabaá geeraharuusér uren ar saalíngw muk Yahudi nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa. Inooín ku sakwasleemuut as kuwa gaasi. Sakwasleemaro burkwa hhe'eés kway haniis amór muk xoordu. ³⁴ Inooín kway niqín, kway i tsuúqún, kway muux ar qaw'i, kway gaas. Deelór tám bira waaráhh nay waaslee/." ³⁵ Yakobo nee Yohana, daaqó Sebedayo, kuri i daqáy kuri báý, "Intsaahhatusúmo, gár ta dířók i firór wa sla'aan i deer, xá ya/ameek." ³⁶ Giri báý, "Gár ta sla'a' ar ni tleehh a milá?" ³⁷ Kuri báý, "Atén ti ya/aan tawa al iwiitaan nee kuúng baraa xirfuuwoge, heeko dakók oo doó /iyáy, kuqá' dakók oo doó basáy." ³⁸ Yesu giri báý, "Gár ta firiiriinda' a xua'aaká. Slahha'amkwái án ni slaw kuungá' u qitlá'a sleemuwo? Laqaá didaádá' aníng ti dahaasi kuungá' idahamawo a qitlá'a?" ³⁹ Kuri báý, "Adoosíng a aleeslawaan." Yesu giri báý, "Slahha'amkwái án ni slaw, u sleerá', nee slahha'amkwái án ti dahaasi, kuungá' tundu dahaas. ⁴⁰ Ala kángw kuungá' tawa iwita' heeqá' dakw'eé' oo doó /iyáy, kuqá' dakw'eé' oo doó basáy, kangwsíng a kwe'eeneeká. Heé kangwsíng a Mungú. Mungú kiteeriidá' gi haniis díř mukdá' ngisa amohhe'eés." ⁴¹ Eeharuuseedár hatlá' mibaangw kaangwí nguwa axás, Yakobo nee Yohana kiri i buúhh. ⁴² Yesu giri ateét giri báý, "A xua' mukduú adór waawituú urén baraa muk xoorduwo tan waawuti'ií'ín ar /uuru, nee inooínadá' uren muu nguwa baliitiya'. ⁴³ Ala kuungane a adooriheeká. Heé uraay gu slaá' baraahunge, gár kuwa hariím a kuungá' nun sagadiyuus. ⁴⁴ Nee hee baraahunge oo gadiyér kuungá' nuwa geeraharahari ga slaá', gár kuwa hariím in lawaalmoohúng tleehhiit. ⁴⁵ Asma Garmoó Hee inós naa hardihiiká as inós kuwa sagadiyuusi, nina hardáh muu nguwa sagadiyuusi, nee iwa gwaai as muk yaariir nguwa gweeri." ⁴⁶ Tari hardáh Yeriko. Inós nee eeharuuseerós tari malé tláy Yerikó wa ale, dinkwa nee boo/oó' ur oo muu. Bartimayo, garmoó Timayo, kuna afaá loohír i áy, i iwiwiit. Inós an kudaáduú taampa oo muk firaariím. ⁴⁷ Inós ngiwa axaás gídaabá a Yesú Nasareti in waaraahh, tseeo gari iimu/ún i kaahi, "Yésu, Garmoó Daudi, án gurtlawáng." ⁴⁸ Muk yaariir guna iigahhamiít as iwa xasliiti, ala inós tseeoro iri ak buúhh, "Garmoó Daudi, án gurtlawáng." ⁴⁹ Yesu iri sihhiít iri oó', "Ateetare'." Heedaáduú taampa kuri ateét, kuri báý, "Dae maweeek, sihhiitáng, Yesu u ateetín." ⁵⁰ Inqwaarirós gari amorqá' i kwaáhh, iri tláy ar gaanslaay amór Yesu. ⁵¹ Yesu giri báý, "Adór ta sla' ar u laaq a adoomá?" Heedaáduú taampa iri oó', "Intsaahhatusmooeé', gár ni slaá' a ilaaé' niwa qaytsitiya'."

⁵² Yesu guri báy, “Tláv gimáy, haratlintaaoorók ugwa hungu/ús.” Hamtidár kilae ilaawós nay qaytsitiyé, nee Yesu tari koné.

11 Tawa tseewúy Yerusalemú i alé, inslaawoó gixsoó Betfage nee Betania, bihhaá tloomár xaaikaari ta babay Miseituni, eeharuuseerós ar tsár gay ya/aáw, ² gina báy, “Tlawsé’ ay amór gixsarqá’ ger-aahúng i dirií. Bara hardaté’, gwarendmoó daqway uqo aandá’, kwaa tseék, oo hee aa baloó daanda i tsa/aniká. Ngu gwedá’ ngu hubá’. ³ Hee burna yaahaás gídaabá, mas adoosíng /imisá’, ta oa’, ‘Aako gwarendmo gun slaa’, ngu gaanslár ki/is aluowo.’ ” ⁴ Tari tláy, gwarendmoó daqway kuri afkuú doó i áy, kwaa tseék dírfkuú do’ tsee/aá wa ale, afaá loohír ur. Kuri gweér. ⁵ Mukko taa didí áy, tari oó’, “A milá, gwarendmo mus gweditá?” ⁶ Adoodá’ Yesu ngaa báy kari dir’ín i oó’. Inooín tari ya/án, gwarendmo kway haniís. ⁷ Gwarendmoodá’ kuri huúw amór Yesu, inqwaruúin kuri hhaáf gawaá daanduúwós, Yesu iri gawaadí iwiít. ⁸ Múk yaariír inqwaruúin guri hhaafín baraá loohír i alé, nee bahh’alé loo/o ngina tlaaqiyé’ baraá sla/atá wa ale, ngiri hhaafíné. ⁹ Nee mukdaádá’ geerá wa hi’íit no aluowo ta tseemín, ta kaahi, “Hosana, i xirfuuti kudá’ hardáh ar umuú Aako. ¹⁰ I xirfut waawuti’iimadá’ hardah ar baabuúren Daudi. I xurfuuti Mungú gawaá doori.” ¹¹ Yesu iri dáh Yerusalemú i alé ay baraá Doó Mungú. Nee umuúqo gaaro arto ngiwa hhe’eés, naxés looa sleeme aa dát, iri ti’íit, tari tláy Betania nee eeharuuseedá’ mibá nee tsár. ¹² Looaytleér niwa Betaniár wa kií/, qwari guri loohír i áy. ¹³ /Aantsír loo/ór koom gari amorqí ár, iri amoodá’ káy asma ngiwa ari wane i na/aá koón. Iwa didí hardáh, naxés gár aa ár i káhh, aqo har loo/o kilós. Asma qoomár hamnoó /aantsí aa xeeriká. ¹⁴ /Aantsídá’ gari báy, “Timír laarí hee na/iwók mingiwa baloó /aáy.” Eeharuuseerós i axamís. ¹⁵ Tari Yerusalemú i hardáh. Yesu iri dáh baraá Doó Mungú i alé, mukdá’ muruú weerimiís nee kudá’ tlixuúm baraá Doó Mungú wa ale guri iimu/ún gusisiingo. Meesadaá mukdá’ peésár gaamiís, nee kiteeraá mukdaáduú hhookár weerimiís, giri warqeemiís. ¹⁶ Tam heé gár koóm gwaa mayká iwa baraá Doó Mungú waaraahhi. ¹⁷ Giri intsaahhatimís iri oó’, “Kaa gooinkáhe ar gídaabá, ‘Dooeé’ ku babay a doó saaliingw dírfxordu sleémeerowo.’ Hám daxta kuungá’ ugwa mar’ír malguusej tlehhé.’ ” ¹⁸ Geeraharuusér uren ar saaliingw múk Yahudi nee intsaahhatuúsér hara’ayár Musa iidíguudá’ kuri axaás, loohi kari leelehhiit ar Yesu kur gaasi. Asma kuna da’ayuút as adoodá’ boo/aay sleémeero intsaahhatimisuuwós nguwa waa/oo/amór wa ár. ¹⁹ Looa iwa dát iri quútl baraá gixsaro. ²⁰ Nee matlatleero tawa waaraahhi, /aantsídá’ kawa ár, naxés aa kát iimír baraá gamnángw wa ale. ²¹ Petro iidíguudá’ guri insláy, Yesu guri báy, “Ga/aaweegáy intsaahhatúsúmo, /aantsídá’ taa lu’ús aa kát.” ²² Yesu guri báy, “Mungú haratlentieek. ²³ Án a kah, heé baraá muunaáwose xurér koomaaká, tloomarí ga aleesláy ngiwa bay, ‘Quútl, ti kwahh baraá tlawí’. Birnga haratlinti’ gídaabá

tidá’ i kaahi i tleehharút, i tsuwá tleehharút. ²⁴ Gawaá adoorihe nun baw, umuúqo gaaro ar ta firiiriinda’ baraá saalingwhunge, haratlintiaak ar gídaabá aga sleeré, nee a toohúng. ²⁵ Kuungá’ umuúqo bara sihhité’ tawa saaliinda’, barnaxes gár hee nuwa sadakuús bir deer, gurtlawaa, as Baabuúhúng oo gawaá doori tlakweemaahúng ngiwa gurtlay. [²⁶ Barnaxes kuungá’ tlakweemaá muu i gurtleera’aaká, tam Baabuúhúng oo gawaá doori tlakweemaahúng sleeme gi gurtlayká.]” ²⁷ Tari Yerusalemú i hardáh malé ale. Qoomár iwa hi’iimiiti baraá Doó Mungú wa ale, geeraharuusér uren ar saaliingw múk Yahudi nee intsaahhatuúsér hara’ayár Musa nee bariisee guna i daqeér, ²⁸ guri beér, “Murruuwí aleesleemuú kur tlehhit a gaalá, nee heé aleesleemu ngwa kuúng i haniis oo murruuwí kur tlehhit a heemá?” ²⁹ Yesu giri báy, “Gár wák ngi dirhúng i yaahaás, kuungá’ nga oa’. Daqaní aníng ngi dirhúng i oó’ aleesleemuú murruuwí ngur tlehhiit. ³⁰ Baatiismoó Yohana amór naa daáhh a amór Mungúhe laqaá a amór muu? Amór naa daáhh ooare’.” ³¹ Tiri kilooín i warqayé’ tari káh, “Ma ooaán? Bara ooaán, ‘Amór naa daáhh a amór Mungú’, ti bay, ‘Ahaá ala, musa haratlinti’iiká?” ³² An ooaána, ‘Amór naa daáhh a amór muu?’ ” Ala tay da’ayuút adoodá’ oaro asma múk yaariír Yohana gwaa tsaáhh adór tar aarusmoó ló’. ³³ Yesu kuri báy, “A xuanaaká.” Yesu giri báy, “Tam án sleeme aleesleemuú murruuwí ngur tlehhiit ngu dirhúng i ooaaká.”

12 Iri dir’ín i axweés ar slaqsi’i, iri oó’, “Heeko xaaikaari ta babay misabiíbu gina dahaás, giri yaáw. Bohoongw guri foól oo ma’aá na/aá xaidá’ ngiwa tsoo/iti. /Aampár xuuma gari tleéhh. Qaymoorós gari dírfmúk i saayín, kay al’axweés gídaabá bu’uungw ku qasmiis. Inós iri aa’aá káy. ² Qoomár bu’uungw iwa xeér, lawaalmoowós guri ya/aáw amór mukdá’ aa qaymór i saayín, asma hariímár heedaádá’ qaymo loó’ kawa haniisi. ³ Kuri óh, kuri muúx, kwa gaár i haniisiiká, kuri guús. ⁴ Lawaalmoowós oo hatlá’ guri malé ya/aáw amor’ín i alé. Kwí kway saga tliqíís kway murekeemiís, kway baramaanuús. ⁵ Lawaalmoó hatlá’ guri ya/aáw. Kwí kway gaás. Nee awa hatlá’ awa yaariir bahh’ale kina muúx, bahh’ale kina tsuú/. ⁶ Garmaawós kuduú sla’aarusmo an heé aa meet, nee kwí sleeme alhe’eesaywo gway ya/aáw, i kaahi, ‘Inós ku ilaiwaa/ asma tawa garmaaeé.’ ” ⁷ Ala mukdá’ taa qaymór i saayín tari axweés ta kaahi, ‘Kwí an aalusmo, gaasare’, aali daqaní a toorén.’ ⁸ Kuri óh, kuri gaás, kuri tsee/áy kwaáhh baraá qaymór misabiíbuuwo. ⁹ “Xáy daxta, adór i laqi heeduú qaymór misabiíbu ka loó? Inós in hardah, mukdá’ aa qaymór i saayín nguwa tsu/i, qaymoodár misabiíbu gari múk hatlá’ i saayín. ¹⁰ Tam gooirí aga soomuusi’iiká, xáy? Tí kah gídaabá, ‘Tlaa/adá’ qwatsiiruuse aa sí’, aa tlaa/ár ur tlehhit ar do’ ira gawduy. ¹¹ Axweesantí amór i dahh a amór Aako, ala a waa/oo/amo diirene.’ ” ¹² Adoo kay leelehhiit ar kur oohi, asma kana tsaáhh gídaabá slaqsaydá’ ira axweés,

a inooín. Ala boo/aay kuna da'ayuút, kuri máy tari tláy. ¹³ Múk Farisayo bahh'alé nee oo Herode kuri amoorós i ya/aáw as kuwa yaahamiisi ar iira, as kuwa oohár wa slai. ¹⁴ Tawa dirós i hardáh, kuri báý, "Intsaahhatusúmo, a xuaán gídaabá kuúng a heé ló', tam kángw uroó hee u yaahamisaká, tam hhohhoartós, ala loohír Mungú adoodá' ir gana' tinar intsaahhatimís. Xáy, i ganá'a waawutmoó múk Rumi kuwa koódír i hanisaan, laqaá i gan'aká? ¹⁵ A hanisána, laqaá a hanisanaaká?" Nee inós hhaahhafingw'ín nguwa tsaáhh, giri báý, "Ahaá a milá, mihar iira'adá? Peesmo huware', án u ár." ¹⁶ Kunguri huúw. Giri báý, "Slaqsaywí oo gawaaká' nee gooirihe awa heemá?" Tari oó, "Awa waawutmoó múk Rumi." ¹⁷ Yesu giri báý, "Ar waawutmoó múk Rumi amoorós ti hanise', nee ar Mungú amór Mungú ti hanise'." Kuri ló'wa waa/oó/. ¹⁸ Mukduú Sadukayo káh, waasle/ i kaahh, kuna i daqáy kway yaahaás ta kaahi, ¹⁹ "Intsaahhatusúmo, Musa ngina atén i gooín gídaabá, 'Hee bira gwaá, harér aa geexáy bir na/oó koondaaká, hhiyaawós ngi aali, as doó hhiyaawós iwa tlay.' ²⁰ Hhaeekaari faanqw i dayá. Oo geera ina duuxún iri gwaá, na/oó aa geexáy i kaahh. ²¹ Oo tsár hareedaádá' gari aál, iri gwaá' malé alé. Na/oó aa dír hareedí geexáy i kaahh. Oo tám aqo male adoodá'. ²² Tam inooínadá' faanqw sleémeero hareedá' ngina aaliitiyé', ala aa laqwaliká. Alhhe'esaywo hareedá' iri gwá. ²³ Bál waasle/uuwo daxta a harér heemá? Asma inooínadá' faanqw sleémeero taa al hoót nee inós." ²⁴ Yesu giri báý, "Aga qwadi'ikáhe adoosinge, asma tidá' taa gooín a xua'aaká, tam aleesleemuú Mungú sleeme u xua'aaká. ²⁵ Asma alaá waasle/uuwo muu a adór malaykér gawaá doori, slám duuxo i káhh. ²⁶ Gawaá daanduú iidíguú múk aa qaatl iwa waaslee/i aníng nu yaahaás, 'Aga soomuusi'ikáhe baraá kitaábuú Musawo, didár iidíguú kitkintiro?' Didáe gár taa gooín a tí, Mungú Musa guna báý, 'Aníng a Mungú Abrahamu nee Mungú Isaka nee Mungú Yakobo.' ²⁷ Inós a Mungú tu'uwooká, ala a Mungú múk slaáf. Adoorihe kuungá' aga qwadé' ló'wa ale." ²⁸ Heeko wák baraá intsaahhatu-usér hara'ayár Musawo ina hardáh, giri axaás tawa kaanganusi, gari tsaáhh gídaabá gina i ilawaáts ar adór ganaa'. Guri yaahaás, "Baraá hara'aya sleémeero ar ak afhhamít a gaalá?" ²⁹ Yesu giri báý, "Ar ak afhhamít a tí, 'Tia qaasaak, múk Israeli, Aakoó Mungúrén, inós kilós an Aako. ³⁰ Nee kuúng Aakoó Mungúwók na slaeek ar muunaáwók sleémeero, nee ar qeeruúwók sleémeero, nee ar fuquraangók sleémeero, nee ar /uuruuúwók sleémeero.' ³¹ Ar tsár ar slahhaa' a tí, 'Inslaawmoowók slaeek adoodá' tir kilók sla.' Hara'ayár hatlá' ar afhhamít ar tí tsár ga baa/ i káhh." ³² Intsaahhatusmoodá' oo hara'ayár Musa guri báý, "A ló', Intsaahhatusúmo, tisíng taa ó' i ganá' gídaabá Mungú a wak, oo hatlá' i kaahh, aqo har inós. ³³ Nee hee inós nguwa slai ar muunaáwós sleémeero, nee ar fuquraangós sleémeero, nee ar /uuruuúwós sleémeero, nee inslaawmoowós nguwa slai adoodá' inós tir kilós slai, adoori

in ganá' ta hikwaá adoodá' koomá' kiwa ilahhooár wa da/i, laqaá umuúqo ilahhooár hatlae." ³⁴ Yesu ngiwa tsaáhh ar gídaabá guna i ilawaáts ar sagalooa, guri báý, "Kuúng tu ak saweeká dír waawuti'imár Munguhe." Aluudae heé gwa qiiitl yaahasto i kaahh malé ale. ³⁵ Qoomaadae Yesu iwa intsaahhatimisi baraá Doó Mungú wa ale, ina ilawaáts iri oó, "Intsaahhatu-usér hara'ayár Musa masta kaahi, Kristo kudá' taa qaás nee Mungú waawutmoó wa ale, a Garmoó Daudi. ³⁶ Daudi inósuú kilá' ina oó' ar aleesleemuú Qeeruú hhoohhoó, 'Mungú Aakooeé' guna báý. Iwiít bihhaaeé' awa doó /iyáy tam ay dír wakuuseerók ngi baal, ay dír ngi gawaá dabaawók i qaas.' ³⁷ Daudi inósuú kilá' gun Aakoowós ar ateetín. Daxta adór tar garmaawós?" Axweesantá Yesu boo/oó yaariir gana axamiís ar qwala/. ³⁸ Gár aa intsaahhatimís a tí, "Ti harmagahhe' nee intsaahhatu-usér hara'ayár Musa, kudá' tlaabá tlet dahamisuuwo ngi sla'á' barta hi'iimiit, nee ngi sla'á' kiwa taaqwemisi dír boo/oó muu barkaa áy. ³⁹ Inooín kiteeraá geera ngi tsawdaditiyá' baraá doó saalingo nee doó kiwa dah'isi muruú /aymaaro. ⁴⁰ Slám malé alé muruú kwaeeli kun /aa/aay, nee firór yaariir kan firarín ar hhaahhafiingw. Kudá' sakwasleemar'ín ka ur." ⁴¹ Inós iri iwiít dír bihhaá sandakmoó ilahhooa, adór ilahhooa ngir hanimisiya' gana ga/áy. Daqaarér yaariir peésár yaariir gana qamiín. ⁴² /Ameenirka wák ar kwaa-lo'o, slám a narkuto'o, niwa hardát, sentír tsár gana qás, hariímarós a adór sentimoodá' niiná. ⁴³ Yesu ee-haruuseerós gari ateét gari báý, "Án a kah, kwaalo'orqá' ar narkuto'o hariímár aa qás ka ur ló'wa ale mukquú hatlá' sleémeero ba/a, ⁴⁴ asma kuqá' sleémeero peésár taa qaás a tidá' aa harwarahh afer'ine, ala /ameenirí ar narkuto'o tidá' sleémeero i koon gana qás, tidá' geera ar muruú /aymaarós."

13 Qoomár Yesu niwa baraá Doó Mungú wa ti'imi-iti, eeharusmoowós oo wák guna báý, "Intsaahhatusúmo, ga/aaweek tlaa/eeeká', nee adór do'wí kura tleéhh." ² Yesu guri i ilawaáts guri báý, "Adór do'wí úr kura tleéhh a ga/eéra? Tlaa/anoó gawaá kuqí meét i kaahh oo ta fee/iiká." ³ Tam qoomár Yesu iwa iwiít gawaá tloomár xaaikaari ta babay Miseituni, iwa amór Doó Mungú i xuumiisi, Petro nee Yakobo nee Yohana nee Andrea tawa kilooín, kuri yaahaás kway báý, ⁴ "Atén i ooang, kangwsíng i tleehharuuti a xaylá, nee layár ta ari a umós, qoomár kaangwí birna tseewúy?" ⁵ Yesu alki/ituuwo gari iimu/ún dir'ín i ale gídaabá, "Ti harmagahhe', hee munduwa al/aáy. ⁶ Múk yaariir ni hardah tiwa ateetin ar umueé', tawa kaahi, 'Aníng a Kristo.' Ala inooín múk yaariir ku al/aay. ⁷ Kuungá' iidíguú slaqwara bura axasé', nee tsimaahhír slaqwara, ma da'ayuutara', asma tí niqo hardát geerí alé, ala alhhe'eesaay aa xayká. ⁸ Asma xooro i slaqwarár eér amór xoororqá', nee waawutmoó xooro i slaqwarár áy amór waawutmoó xoorór hatlá'. Yaamaá yaarire kunseeli i ti'ít, slám giyeét ni tleér. Tí sleémeero an iimu/úngw slahha'amu. ⁹ "Kuungá' ti harmagahhe' asma tundu huwahuu

baraá maraá tawa múk sakwasleemuuti, nee baraá maraá saaliingo tundu muux. Kuungá' sleeme tundu huwahuuw díř mukduú kwasleemár múk tlaáq, nee geerá waawitá asma aníng, as iwa lamabu'uunda' dir'ín i ale. ¹⁰ Ala Ya/abtór hho' aqo kan geerí alki/iit baraá xoordu sleémeero deelór alhhe'eesaay niwa hardata. ¹¹ Nee kuungá' burtunda uhín, tunday huúw as tunduwa sakwasleemuuti, gár ta ooa' ma geerí leelehhi-itará', ala tidá' siiwadaádae tindi haniisi na ooaak. Asma heé axweés qoomaadaádae a kuunganeeeká, a Qeeruú hhoohhoó'. ¹² Nee hhiya' hhiyaawós gu sakii/ kuwa gaasi, nee baabá na/aywós gu sakii/, na'ii nee xwaylitér'ín ti dakusiyá' sleeme, xwaylité kay tsuu/. ¹³ Kuungá' tundu aahh nee muu sleémeero asma aníng. Ala heé aa qiił ay alhhe'eesaay an kudá' ba/ám." ¹⁴ "Kudá' tlaákw oo Hhiturusmo bura aandé', aa sihiit didaadá' iwa harinaká" (heé soomuús gídaabárós ngi tsaahhi), "qoomaadae múk yaamaá Yudeár i dirií' ta ta'ain gawaá tlom'i. ¹⁵ Heé gawaá doó i dirií' miwa aweér as gár baraá do' ngiwa leehhi, ¹⁶ nee heé baraá qaymór i dirií' miwa kií/ iwa tlaabawós leehhi. ¹⁷ Ala /ameenár tsihaawe nee ar na/aá ninakw gi koom qoomaadae, a tsaxwa dir'ine कांगwí nguwa wa /akuutiya'. ¹⁸ Firiirimé' ala कांगwí mindiwa ti'iit qoomár tluwoó úr i alé. ¹⁹ Asma slahha'amkwá deeloóda' ku úr adór taa baloó ariiká baraá yaamuwo iimír iimu/uumaro Mungú yaamu ngiwa tleéh ay laarí, slám i baloó ki/iiká slahha'amkwá adór kwí ki/isaro. ²⁰ Ala Aako bar deeloóri gaa /aareesiiká geeraawo, heé geeraawo ba/ám i kaahh. Ala inós deeloóda' gana /aareés as mukdá' inós aa tsawaár. ²¹ "Nee qoomaadae heeko burna báy, 'Kris-to areengw i diiri', laqaá bira oó, 'I amorqá', ma ya/aamara'. ²² Asma múk ni ti'iit i deer oo káh, 'Aníng a Kris-to,' nee kookoo i kaahi, 'Aníng a aarusmo,' ala a loeká. Inooín laya ka tleehh, nee muruú waa/oo/amo, as múk yaariir kuwa al/ayi, barnaxes ka aleesláy kiwa al/ayi tam kudá' Mungú aa tsawaár. ²³ Ala kuungá' ti harmagahhe', asma án kuungá' naa gurbuú' geerí ale mura' sleémeerowo." ²⁴ "Ala deeloódaádae alaá slahha'amko looa i gíp, nee slahhaangw i gwa/aatiiká. ²⁵ Tsatse/uú gawaá doori i paahh, nee /uuruudá' doori gi koóm ku dingiis. ²⁶ An qoomaadá' Garmoó Hee kuwa ari niwa hardihi ar hunkáy, ar /uuruú úr nee xirif, ²⁷ nee malayke ngiwa ya/aawi, mukós kudá' aa tsawaár kuwa burumbuuri umuúqo diiro baraá yaamuwo, /uwa nee da/aawe, /iia nee basko." ²⁸ "Slaqsoó ti'ita nu intsaahhatisi. Qoomár loo/orós bira páhh, ar /aben nay harmá/, a xuá' gídaabá tluwaay naa tseewúy. ²⁹ Nee kuungá' sleeme muruúwí bura aandé' naxes naa iimu/ún, tsaahhaagáy ar gídaabá qoomár alhhe'eesaay aa xeér. ³⁰ Án a kah, muruúwí sleémeero i boo/ díř mukú de'eemaaká' ir kumiiti. ³¹ Doori nee yaamu i waarahhiyá', ala axweesante'eé' i waarahhká baloó ale." ³² "Ala iidíguú siiwadá' nee baalaarós heé gu xuú' i kaahh, tam malaykér gawaá doori, tam Garma, aqo har Baabá. ³³ Dalaáé' ti harmagahhe', asma qoomár siiwadá' niwa

hardat a xua'aaká. ³⁴ Slaqsaywós a adór heé aa aa'aa kay, oo do'ós gwa díř lawaaleerós i geexay, nee umuúqo heewo gwa gadiyeerós i haniis. Heé afkuú doó xuúm guri hara'ayín do' nguwa xun. ³⁵ Gimsé', ti harmagahhe', asma a xua'aaká qoomár heé do' loó' niwa hardihi, tam tsiindo, tam amsi, tam ságw loaytleemu, tam matlatle. ³⁶ Ti harmagahhe' munduwa hhaawiis nuwa gu'utér i ay. ³⁷ Nee tí naa kuungá' i káh ar gídaabá ti harmagahhe', an káh sleeme díř muu sleémeerowo."

14 Deelo aa mét tsár deelór ur ar Pasakuwo nee deeloóda' Mikaátér taa sluufitisiiká kawa /ayi. Geeraharuusér uren ar saalingw múk Yahudi nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa loohi kana leelehhiit ar Yesu kur oohi ar naaqo, nee kuwa gaasi. ² Tana oó, "Tí a tleehhanaaká deeloóri ure, as muu muwa tlaahhír ar awaán." ³ Inós iwa Betaniár i dirií', díř doó Simonú tiqtír tsatmituú koóm, iwa díř muruú /aymár i iwiit, /ameenirka nina hardát. /Ameenidá' i chupiito'ór koón ar taa tleéh ar tlaa/anoó miisli. Chupiito'o i mooyángw koón, mooyángw ta babay nardo, kudá' tlaxo gawít. Chupiito'oodá' gari gás, mooyangwdá' guri adaá wa ku'ús gawaá ságw Yesu. ⁴ Mukko iri buúhh ta kaahi, "Asma milá, mooyangwqá' musku adooqár hhitín? ⁵ Asma geera mooyangwqá' burkwa weeriis, tam shilíngi tsiire tám nee afiiri ga sláy, narkuute kay qáy." /Ameenidá' kari i gilín. ⁶ Yesu iri oó, "Mawaak, gár kahar daawitimisa? Gadiyér hho' nga aníng i tléhh. ⁷ Narkuute nee kuungá' a dinkwa umuúqo daqto, nee bar alee/isár wa sla'á, umuúqo siiwaro a aleesleerá' kawa alee/isa'. Ala án nee kuungá' umuú deelooro a dinkwarooká. ⁸ /Ameenirí adoodá' aa asleér gaa tléhh. Slaqwté'eé' gaa geerí slík ar mooyaangw, asma gana amohhe'és asma deelór foolar'eé' wa ale. ⁹ Ala án a kah, umuúqo diiro baraá yaamu sleémeerowo ar Ya/abtór hho' kawa alki/iiti, nee tí /ameenirí aa tléhh sleeme ka alki/aa/iit inslaslaangós wa ale." ¹⁰ Eeharusmoodá' ta bay Yuda Iskariote, oo wák baraá eeharuuseedár miba nee tsár, iri tláy amor geeraharuusér uren ar saalingw múk Yahudi as Yesu nguwa dabaain i qaasi. ¹¹ Inooín adoorí kawa axaás, tay qwalaá/ kuri báy, "Peésa ngi haniisaán bar adoosíng ngi tléhh." Loohi gari leelehhiit ar ngur dabaain i qaasi, nee qoomár ádhho'. ¹² Bál iimu/úngw deelór ur ar Mikaáteedá' taa sluufitisiiká, nee ar deemoó bee/i oo Pasaáka kuwa gaás, eeharuuse Yesu gu-na yaahás, guri beér, "Díř ta sla' a diimá ar ta amohhe'eesaan ar muruú /aymár Pasaáka kuwa /ak?" ¹³ Eeharuuseerós ar tsár gari ya/aaw gari báy, "Tlawse' baraá gixsa. Nee heeko tiqo dogá' oo sirwír ma'aa koóm, ku eehadá'. ¹⁴ Nee do'dá' inós i dahi, heé do'dá' loó' kwa beera', 'Intsaahhatusmo i kaahi, doó dahaaye gaálaay oo aníng ni dah, oo aníng nee eeharuuser'eé' muruú /aymár Pasaáka nguwa /ayaan.' ¹⁵ Inós doó úr oo goroófak ngu kuungá' i laqán ar taa amohhe'és. Muruú /ayma kwa gawaadá' wa amohhe'esá'." ¹⁶ Eeharuuse iri qúł, iri tleér baraá gixsa. Adoodádá' kaa báy iri bó/. Muruú /aymar'ín oo Pasaáka kuri baraadá' wa

amohhe'eés. ¹⁷ Qoomár tsiindowo Yesu nay hardáh nee eeharuuseedá' mibá nee tsár. ¹⁸ Inooín tawa /ayin, Yesu giri báy, "Án a kah, heé wák dirhunge oo nee aníng al/ayiimá, án i sakii/." ¹⁹ Tari gurhaamuút. Umuúqo hee-wo gway yaahamiís gídaabá, "A aníng?" ²⁰ Giri báy, "A heé wák baraa kuungaáká' mibá nee tsare, oo nee án altikimiisá' baraa isaangi. ²¹ Asma Garmoó Hee i amor gwa'arar i hii'it adoodá' kara gooín, ala heedá' Garmoó Hee gu sakii/, a tsaxwa sakwasleemarós ngiwa wa /akuuti. Inós tsini alók geera burkwa laqwaliiká." ²² Qoomár tawa /ayin Yesu mukatmo guna óh, iri sluufiís, guri parhhamiís, guri eeharuuseerós i haniís, iri oó, "Oohaak, gaarí an slaqwe'eé'." ²³ Xooslmoó wahaangw guri óh, iri sluufiís, guri haniís, sleémeero tari wahán. ²⁴ Giri báy, "Gaarí a tseerer'eé' ar alqado ar ku'uut as múk yaariir. ²⁵ Án a kah, ma'aá sabiibu i baloó wahaaká ay bál deeloodá' awa /aben ngiwa wah baraa waawu-ti'imár Munguhe." ²⁶ Tawa hhe'eés daa'angw alaá /aymaaro, tari tsa/án gawaá tloomár xaaikaari ta babay Miseituni. ²⁷ Yesu giri báy, "Kuungá' sleémeero insareehhi nu eér, nee aníng iri geexeerá'. Asma kaa gooín gídaabá, 'De'eamusmoó bee/aangw u slaáhh, bee/aangw iri diya/aat.' ²⁸ Ala bar waasle/atisaro taa hhe'eés, án a geerí tláw Galilayár i alé." ²⁹ Petro iri oó, "Tam sleémeero insareehhi gi eera, ala án i eeraaká." ³⁰ Yesu giri báy, "Án a kah, xweeraaká' laarihe konkomoó tsár iwa uui, án kuúng iga tlánk sagaáwa tám wa ale." ³¹ Petro iri ak kumiit axweesanto i kaahi, "Barnaxes gár tiwa hariím a tawa alqatlaan nee kuúng, tam adoorihe u baloó tlaankaaká." Kudá' hatlá' sleémeero adoodá' kay ooín. ³² Tari hardáh ay dirka ta bay Getsemane, eeharuuseerós gari báy, "Diirí iwiitaak ay dí' firooro ni hhe'eés." ³³ Petro nee Yakobo nee Yohana girira tláy. Gurhaamír ur guri iimu/uún baraa muunaáwose, iri amoqwaár daawitimeero. ³⁴ Giri báy, "Muunuúeé' gurhaamír ur gwa eér ar hariímár gwa'ara. Diisíng wa iwiitaak, dalaaé'." ³⁵ Iri geerí kumiit gár niinawe, iri tumbalara'aát, iri firiirín gídaabá qoomaariir slahha'amu ngu wa pa/, barnaxes i ya/aán. ³⁶ Iri oó, "Baabuúeé', Baabuúeé', kuunge umuúqo gaaro i ya/aán. Slahha'amkwíl hingeeseek dir'eene. Ala ma tleehhar ar adoodá' án ngir slaa', na tleehheek ar adoodá' kuúng ta sla'." ³⁷ Niwa kii/ naxés taa guú'. Petro giri báy, "Ahaá Simóni, aga guí? Aga aleesleeriikáhe tawa dala' tam qoomár niinawe? ³⁸ Dalaaé', firiiriimé', mutunduwa arbaá/ iiará'aduuwo. Muuná ku hhoó', ala slaqwa i /uuruú koondaaká." ³⁹ Iri firór áy malé ale, /aymí' aqo kudá' kilá' gina inkií/. ⁴⁰ Niwa kii/, naxés naa malé guiyé', asma ilaáin naa il'u'uyé'. Gár ku bay sleeme kaa xuuiiká. ⁴¹ Niwa sagaáwa tám wa kii/, giri báy, "A kumitá'a gu'uteero asma tawa hungu/usa? A ido. Qooma aa xeér. Ga/aawaagáy, Garmoó Hee ku qaas gawaá dabaá múk tlakuuse. ⁴² Tlawaré', diirí geexaware'. Ga/aawaagáy, kudá' aníng i sakii/ naa tseewúy'." ⁴³ Qoomaadár kilae iwa adoodí kahhi, Yuda nay hardáh, oo wák baraa eeharuuseedá' mibá nee tsare. Boo/oó

yaariir oo pangadá koóm, nee guhhuli'i, nee inós ti koná'. Tindi amor geeraharuusér urén daahh ar saalíngw múk Yahudi, nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa, nee bariisee. ⁴⁴ Kudá' inós gu sakii/, gaa layár i laqán gídaabá, "Kudá' án ni ma'aas an inós. Ku otá', ku hubá', ku harmagahhá'." ⁴⁵ Inós niwa hardáh iri amoorós i huwís, iri oó, "Intsaahhatuusémo." Guri ma'aás. ⁴⁶ Inooín tindiri haratláy, kuri óh. ⁴⁷ Heeko dí' bihhaadá' wa sihhimiit paángarós gana duúx, lawaalmoó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi guri slaáhh, gway iia tsaát. ⁴⁸ Yesu iri oó, "Misna hardaté' amor'eéní ale ar pangadu nee guhhuli'i adór múk malgusmoó oohár áw? ⁴⁹ Umuúqo deellooro án a dirhúng i diri' baraa Doó Munguhe, niwa intsaahhatimaamis, ala kuungá' i uhahiinda'aaká. Ala tí in tleehharút asma Gooi iwa bo/." ⁵⁰ Eeharuuseerós guri geexeér, sleémeero tari goów. ⁵¹ Garmaako inqwaarír /awaak gaa tsiit, Yesu guri eehaar. Kuri óh. ⁵² Inós kuwa óh, inqwaarirós gari geexáy, iri /akuút ar /aankwets. ⁵³ Inooín Yesu kuri huúw ay amor geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi, nee bariisee, nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa sleémeero tari burumburiit. ⁵⁴ Petro iri eeharín amorqá' saáw wa ale, iri dáh baraa afeenir doó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. I asltá axwaanemiis nee múk dí' do'dá' wa gadiyuús. ⁵⁵ Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee múk dí' kwasleema sleémeero lamabu'ungw kway leelehhiit daanduú Yesuwo, as kuwa gaasár wa slai. Ala lamabu'ungw ló' taa sláy i kaahh. ⁵⁶ Asma awa yaariir lamabu'ungw naa alki/iitiyé' a oo lama, nee lamabu'ungw'ín a dimbadimbé, taa slayká. ⁵⁷ Bahh'alé tana sihhíit kuwa lamabu'ungw lám'tí kaahi, ta kaahi: ⁵⁸ "Atén ugwa axaasaán i kaahi, 'Doó Mungú kwí taa tleéhh ar daba', án un feé', nee baraa deelór tame doó hatlá' u sihhitis oo taa dabaár tleehhiiká.'" ⁵⁹ Tam hamí lamabu'ungw'ín taa slayká. ⁶⁰ Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi niri tláy, iri tla/angw múk i sihhíit, Yesu giri báy, "Masa xaslí? Mukwí gár daanduwooge i kaahi a umós?" ⁶¹ Ala inós aqo ina xasliit, aa ilawatsiiká. Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi guri malé yaahaás, "Kuúng a Kristówo, Garmoó Mungú Xirif?" ⁶² Yesu iri oó, "Aníng an inós. Kuungá' sleeme Garmoó Hee u aandá' aa iwiit dákw doó /iyáy oo /Uuru, ni hardah ar hunkoó gawaá doori." ⁶³ Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi inqwaruuwós guri feehhimiis i kaahi, "Lamabu'ungw ta leelehhitaa oo milá malé alé. ⁶⁴ Aga axasí'iike adór ir Mungú /ooslislin. Xáy ma katá?" Sleémeero kwasleema kay tsaát gídaabá gár kuwa hariím a gaasa. ⁶⁵ Bahh'alé kuri iimu/ún i tsuuquungo, kuri ila' tuntuúk, kway tuu'uút ar kundi'i, ku babay, "Ooang, heesíng u tuu'uút ar kunday a heemá?" Tam mukduú gadiyuuse sleeme tlaaqarmaawós giri muúx. ⁶⁶ Nee Petro iwa baraa afeenidí kahhi, /ameenirka wák niri hardát. Inós a sagadiyuso'ór doó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. ⁶⁷ Petro giri aán iwa asltá axwaanemiisi, guri

ló'wa xuuxú' iri ó, "Kuúng sleeme toomák a dinkwa nee Yesu, kuduú Nasareti." ⁶⁸ Petro iri tlaánk, i kaahi, "U xuaaká, tam kangwsíng kííng ta kat u tsatsahhaamaaká." Iri tláy didae amór gara/áym alé. Konkomo iri uú'. ⁶⁹ /Ameenidá' guri malé aán. Mukko didá' wa sihiimiít guri beér, "Kwí a heé wák díř mukdá' nee Yesu ti kooma'a." ⁷⁰ Iri malé tlaánk. Qoomár niina iwa waaráhh, mukdá' didaádá' wa sihiimiít Petro kuri báý, "Ar ló', kuúng a heé wák díř mukdá' nee Yesu ti kooma'a, asma kuúng sleeme a heé Galilaya." ⁷¹ Iri oó, "Án heesíng ta kata' burgo xuú', ni gwaá'." ⁷² Naxés hamtidár kilae konkomoó tsár iri uú'. Petro adoodá' Yesu ngwa báý geeraawo gari insláy gídaabá, "Konkomoó tsár iwa uui, án kuúng iga tlánk sagaáwa tám wa ale." Adoodá' ngiwa insláy, hhirhheeri gay ku'uús.

15 Looa niwa tleér matlatleero hamtidae geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi kwasleema kari tleéhh nee bariisee, nee intsaahhatuuser hara'ayár Musa, nee mukdaáduú kwasleemár wa hariím sleémeero oo kwasleemár ur. Yesu kuri tseék, kuri huúw, kway dabaá Pilató i qaás. ² Pilato guri yaa-haás, "Kuúng a Waawutmoó múk Yahudíro?" Inós guri báý, "A adoosíng ta kat." ³ Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi ngwa sakwasleemuutiýé' muruú yaarire. ⁴ Pilato guri malé yaahaás, "Mas ilawatsaká? Muruú yaariir oo tuwa sakwasleemuuti u ga/eéaáke?" ⁵ Ala Yesu aa malé ilawatsiiká. Tam Pilato gay waa/oo/ amór wa ár. ⁶ Umuúqo deelór ur ar Pasákuwo heé wák baraá múk taa tsegiiti kun gweer, kudá' muu i gweerár wa slai. ⁷ Heeko ta bay Baraba kuna tseék dinkwa nee múk hatlá', asma tana slaáqw asma axweesantá serikáli kawa sií', muu kuri tsuú'. ⁸ Boo/oó muu niri hardáh díř Pilato, kari iimu/ún kawa firin ngiwa tleehhi adoodá' aa intsaáhh. ⁹ Pilato iri ilawaáts iri oó, "Xáy, a sla'á'a Waawutmoó múk Yahudi nguwa gweer?" ¹⁰ Asma inós gana geerí xuú' gídaabá geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi kuna huúw amoodí alé asma da/ itá tawór wa ale. ¹¹ Ala geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi boo/oó muu gway fuqunáy qás gídaabá Baraba kungu gweeri. ¹² Pilato giri báý malé alé, "Ala kwí ta babeera' a Waawutmoó múk Yahudi adór ngu laaq?" ¹³ Tari tseé' ta kaahi, "Kikiieek gawaá msalaába." ¹⁴ Pilato ngiwa yaahaás gídaabá, "Gár aa tlakweés a milá?" tari kumiít tseeoro ló'wa ale gídaabá, "Kikiieek gawaá msalaába." ¹⁵ Pilato Baraba guri gweér, asma adoodá' muu i slai gana slaá' tleehhamooro. Yesu kuri muúx ar qaw'i, guri haniís kuwa kiki'i' gawaá msalaábár i alé. ¹⁶ Askaári guri húp ay baraá boómár ur. Askaári sleémeero kari didí burumbuú. ¹⁷ Kuri tsiitiís ar in-qwaarír siira/aat, slamángw laqaya' kuri tlaatlaáw kuri qaás gawaá sagós. ¹⁸ Kuri taaqweemiís ta kaahi, "Laawaay, Waawutmoó múk Yahudi." ¹⁹ Kuri saga muúx ar daa'a, kuri i tsuuqún ta geeraawós i tumbarara'amiít, as ilaiwa/amer'ín kawa laqaqan ar niqaay. ²⁰ Niqaywo kuwa hhe'eés, inqwaarirós tidá' siira/aat kari hingeés, kuri tlaabaawós i ki/ís. Kuri tsee/áy huúw as kuwa kikiiár

ay gawaá msalaábár i alé. ²¹ Loohiro heeko wák oo baraá gixsár káw kuna /uurutís as msalaabár Yesu ngiwa gagaari. Umuuwós a Simonú ayaá Kirene, baabuúin Iskanda nee Rufo. ²² Yesu kuri huúw ay dirka ta babay Golgota, gídaabárós a "Fartá saga". ²³ Muruuko wa-haangw oo taa garka ta bay manemánér i qaás, kuna mak haniís nguwa wahi, ala guri sií'. ²⁴ Kuri gawaá msalaábár i kikií'. Inqwaruuwós kuri qasmiís ar loohír adór mugú', as gídaabá umuúqo heewo gár i slay a umós. ²⁵ Kuwa kikií' a looár tám. ²⁶ Gadá' kusa sakwasleemuút kaa didí gooín ar /aymi'iiká, "Waawutmoó múk Yahudi." ²⁷ Malguusér tsár nee inós kina alkikií' gawaá msalaabadu, kookoo dakós oo doó /iyáy, kuqá' dák'w doó basáy. [²⁸ Gooi iri bó/, tidá' kah, "Kuna tla/ ángw tlakuusér i harafaár."] ²⁹ Múk yaamuudae waraáhh Yesu guri tloqomiís, ta hara sager'ín muumukuumiis, ta kaahi, "Aháee, kuúngudá' oo Doó Mungú gu feé/, kway tléhh baraá deelo tám i alé, ³⁰ kár ti /is gimáy, ti aweeris gawaá msalaábaro." ³¹ Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi sleeme kuna niqín, inooín dinkwa nee intsaahhatuuser hara'ayár Musa, ta kaahi, "Awa hatlá' gina /iimiís, ga/aaweek, kilós /iisaro ti aleeslayká. ³² Kristo, Waawutmoó múk Israeli, daxta ni aweeri gawaá msalaábaro, atén ku araán, daqaní u haratlintiaán." Tam mukdá' nee inós taa alkikií' sleeme inooín kuri tloqomiís. ³³ Looár lah-hoó' iwa xeér, iimi iri gíp yaamu sleémeero ay looár gwaleél. ³⁴ Looár gwaleele Yesu iri tseé' ar afór ur, "Eloi, Eloi, laama sabaktani", gídaabárós a "Mungúee', Mungúee', misa meér?" ³⁵ Múk díř iisaapaydá' wa axamiís iri oó, "Ga/aawaagáy, i Eliyá ateetín." ³⁶ Heeko wák niri amorqá' wa ta'áin, warqamooko guri tikiís ar ma'aá qarqará' awa taa tsoó/ baraá na/aá xaá wa ale, guri siíhh gawaá afkwá daai, Yesu guri wahaás ar war-qamoodá' i kaahi, "Mawaagáy, daxta a araán, Eliya gu aweeriísi?" ³⁷ Yesu iri tseé' ar afór ur, iri gwaá'. ³⁸ In-qwaarír baraá Doó Mungú, ar do' gwa qasis, iri tla/a feehhít gawtá wa ale ay baraay. ³⁹ Geeraharusmoó askaári, kudá' inós gura qon aa geeraawós i sihiit, adoodá' ira gwaá' ngiwa ár, iri oó, "Ar ló' heewí a tsuwá Garmoó Mungú." ⁴⁰ /Ameenarka amorqá' saáw wa xumiis i deer. A ín Mariamu Magdalene nee Mariamu aayor'ín Yakobodá' niiná nee Yose, nee tooka a Salome. ⁴¹ Kuká' an kudá' nee inós ti komkakoomá' Galilayaro, nee ngu alee/iimamisá'. Nee /ameenár hatlá' ar yaariir i deer, tidá' nee inós naa al Yerusalemu' i tsa/ane'. ⁴² Baldá' a deelór tiwa amohhe'eemisiya', asma loaytleérós a deelór hungu/uma. Qoomár tsiindowo. ⁴³ Yoséfú Arimatayár daáhh nina hardáh. Inós a heé ilaiwa/amér koóm oo doó kwasleema, nee inós sleeme i waawuti'iimár Mungú daamaarán. Inós guruuwós guna gawdeés iri dáh ay amór Pilato, slaqwtá Yesu gari firín. ⁴⁴ Ala Pilato gari waa/oo/amór wa ár asma iwa tseewa gwaá', geeraharusmoó askaári guri ateét, gway yaahaás iri oó, "Aaqo gwaái?" ⁴⁵ Geeraharusmoó askaári iwa oó, "Aa gwaá'", Pilato iri ya/án slaqwtá Yesu

ngiwa haniisi. ⁴⁶Yosefu inqwaarír /awaak gari tlaáxw, guri gawaá msalaábár wa aweeriís, guri untsuús ar inqwaaridá, guri qaás baraá baa'ár taa foól gawaá tlaa/a. Tlaa/ár hatlá' gari gwangwaraá' gari afkuú baa'ár ar tuntuúk. ⁴⁷Ín Mariamu Magdalene nee Mariamu aayór Yose didá' Yesu kway qaás kari xuuxuú'.

16 Deelór hungu/uma iwa waaráhh, Mariamu Magdalene nee Salome nee Mariamu aayór Yakobo mooyaangw kuna tlaáxw oo slaqwtá Yesu kar sliki. ²Matlatleero bál deelór geera ar wiiki tari amór /aantár káy qoomár looa niwa tsiiríh. ³Loohiro ta axwees kilo-oín ale ta kaahi, "Heé tlaa/adár gawaá afkwá baa'a ga gwangwaraá' a heemá?" ⁴Tawa qaytsiít, kana ár naxés tlaa/adá' kaa gwangwaraá', nee inós ka ló'wa yangaariir. ⁵Tari dáh baraá baa'ár i alé, masoomoó inqwaarír /awaák koóm kuri ár, aa iwiít bihhaá doó /iyáy alé, tari waa/oó/. ⁶Inós giri báý, "Ma waa/oo/amimara'. Heé ta leelehita' a Yesú Nasareti, kudá' taa gawaá msalaábár i kikií'. Aa waasleé/. Diirihe i kaahh. Ga/aawaak, didá' geeraawo kway qaás a diirí. ⁷Ala tlawsé', Petro ádbawaak, nee eeharuuse sleémeero, gídaabá, 'Aa geerí tláy Galilayár i alé. Amorqae u aandá' adoodá' ngira geerí oó.'"⁸Tari tsee/áy ti'íit, tari ta'aín dír /aantaro, asma daaraxaay gina áy nee waa/oo/amo. Taa sangw heé i ilawatsiiká asma taa da'ayuút. [⁹Inós iwa waasleé/matlatlér bál deelór geera ar wiikiro, heé aa geerí harati'íit a Mariamu Magdalene, tidár aáng neetlaamér

faanqw ngiwa hingeés. ¹⁰Inós mukdá' geeraawo nee Yesu dinkwa guri ádbeemuú eér. Inooín qoomaadae ta kumiit tsuunqumisuwo nee /aa/ee. ¹¹Inooín kawa axaás gídaabá Yesu i slaaf, nee ar gídaabá inós ngwa aán, taa ya/aniká. ¹²Alaá tihe múk tsár guri harati'íit baraaine ar slaqsoó dimbé. Inooín qoomaadae ta loohír i dirii' ta aykwí waatl. ¹³Nee kuká' nay tlayé', iidík kuri haniís amór kudá' hatlá'. Ala naa malé ya/ani'íiká. ¹⁴Alhhe'eesaywo eeharuuseedá' mibá nee wak giri harati'íit qoomár tawa /ayin. Giri i gilín asma haratlintaaooowasler'ín nee munér gawden, asma inooín axweesantá mukdá' inós gwa ar, alaá inós niwa baraá /aantár wa waasleé/, kaa haratlintii'íiká. ¹⁵Giri báý, "Tlawsé' baraá yaamu sleémeero, Ya/abtór hho' alki/iitaak dír muu sleémeero. ¹⁶Oo gaa haratlintatii' kway baatiís ba/ama ga sláy. Oo gaa haratlintii'íiká ku sakwasleemuut. ¹⁷Nee layuuká' ti koná' nee mukdá' gaa haratlintii': Neetlaame ka hingeemiis ar /uuruueé', ta axwees ar tsifrír /aben, ¹⁸dayshe tamka ohín, laqaá gár tsu/uut barka wáh, gár gi aw i káhh tam ar niiná. Dabaain birka gawaá tiqtuuser i qaás, ta hunguu/."¹⁹Aako Yesu inooín i axweesanto iwa hhe'eés, kurira tláy gawaá doori, iri iwiít dákw doó /iyáy oo Mungú. ²⁰Inooínadá' tari tláy, Ya/abtór hho' kari alki/iít umuúqo diiro. Aako nee inooín tay al gadiyuús, /uuruú axweesantós guri geehhoo'otís ar layaá naa tleehharumiitiye' qoomaadae.]

LUKA

¹ Amór Teofiló xirif. Múk yaariír iidíguú muruudá' yaariír aa tleehharuut diirene gwaa iiar gooiro, ² adór kungura atén i alki/iít nee mukduú aáng gwa ar ar ilaain iimír geerá wa ale, nee oo axweesantadá' gaa alki/iit. ³ Ánuú kilá' iidíguuwí ugwa ló'wa tsee/aariím iimír amoodár iimu/úngw wa ale. Án ngi slaá' sleeme ka hhoo' ngiwa kuúng i gooim adór umuúqo gaaro ira tleehharút, ⁴ asma kuúng kawa tsahh adór tar ló' tidá' kuúng tuwa intsaahhatimís. ⁵ De'emaá waawutmooko yaamaá Yudea oo ta babay Herode, geeraharusmooko saalíngw múk Yahudi i deer. Umuuwós a Sakaria, oo bartá múk Abiya. Hareerós ar tlahhoó doó Haruni, umuuwós a Elisabeti. ⁶ Inooín tsaraawo a múk ganaá' dír Munguhe, hara'ayár Aako sleémeero kana óh, nee axweesantós adoodá' ir hariin. ⁷ Inooín na/oó ta kon i kaahh asma Elisabeti a kampeeri, nee inooín tsaraawo naa diné. ⁸ Looarka wake Sakaria ina gadiyér tleéhh ar saaliingw geerahara dír geerá Munguhe, qoomár baalaqaasír múk bartós. ⁹ Inós tsawdo guna sleér, adoodá' ta tleehhaahhiiti /iisi nee geeraharusér saalíngw múk Yahudi, iwa dahi baraá Doó Aako asma garka xarángw tsuú' koom ngiwa da/i ilahhooár Mungú wa ale. ¹⁰ Nee boo/oó muu sleémeero i tsee/aá wa firirín, qoomár gadaádá' xarángw tsuú' koom kawa da/a/an. ¹¹ Malaykamoó Aako guri haratí'íit, aa sihiit bihhaá doó /iyáy awa meésadár muruudá' xarángw tsuú' kuwa da/a/an. ¹² Sakaria nguwa ár iri amoqwaár, dae guri eér. ¹³ Ala malaykamoodá' guna báy, "Sakaría, ma da'ayumiitaar, asma firoorók kaa axaás, nee hareerók Elisabeti na/oó garma gu xwayluúr. Umuuwós ku beer Yohana. ¹⁴ Kuúng tay qwalá/ tay bará/, nee múk yaariír xwaylarós gay saqwalalaa/. ¹⁵ Asma uraay gu sláy dír Aakoowo. Difaái ga wahiiká laqaá umuúqo gár ooniitimisa. Inós ku hatsiis Qeeruú hhoohhooe iimír kunguwa laqwaali. ¹⁶ Múk yaariír oo Israeli gu ki/is amór Aakoó Mungúin i ale. ¹⁷ Inós in geeraawós wa hi'it ar muunuú adór kuduú Eliya nee /uuruuwós, as munér baabi'i ngiwa warqeesi iwa amór na/ií ki/, nee mukdá' aa dakuus kuwa fuqurángw i haniisi, fuqurangwduú múk gan'amu, as múk Aako nguwa geerí amohhe'eesi." ¹⁸ Sakaria malaykamo guri báy, "Kangwsíng án adór ngur tsaahh? Asma án a aako, nee harer'eé' a aamár aa qaroó diin." ¹⁹ Malaykamo iri oó, "Án a Gabrieli, kudá' geerá Mungú i dirií'. Nee aníng tina ya/aáw ngiwa dirók i oo', nee iidíguuwí hhó' nguwa haniis. ²⁰ Hám ga/aaweegáy, a afawasli tleehhít, axweesani a harslaaqát, ay bál deelooodá' कांगwí i boo/i. Asma

axweesante'eé' aga ya/aandiiká. Ala inós iqo bó/ qoomaarós bira xeér." ²¹ Mukdá' Sakaría daamaaraám iri waa/oó/ as tligmaawós baraá Doó Mungú wa ale. ²² Niwa ti'íit, naxés amor'ín i axweesani ngiwa aslayká, kari tsaáhh gídaabá iigu'utu gwaa sláy baraá Doó Munguhe. Iri amor'ín i dabaár axweés, iri sangw axweesántí ki/iiká. ²³ Deelór baalaqaasirós iwa fák, iri do'ós i waátl. ²⁴ Deelooodá' iwa waaráhh, hareerós Elisabeti iri tsít, tiri lú/ slahheeraá kooane, i kat, ²⁵ "Adoorí Aako ngina án i tleéhh baraá deelooodá' sleémeero iwa ga/ay, asma murer'eé' ngiwa hingsesi dír muko." ²⁶ Qoomár slahheeriwós tawa lahhoó', malaykamo Gabrieli kuna ya/aáw nee Mungú ay gixsár Galilaya, ar ta babay Nasareti, ²⁷ amór dasír /amatlito'o tooka ta lehhiitia nee heeko ta babay Yosefu oo tlahhoó Daudi. Umuú /amatlito'oodá' a Mariamu. ²⁸ Malaykamo iri baraá do'ós i dáh iri oó, "Laawaay, kírs tsuuqa iga sleer. Aako nee kíng a dinkwa." ²⁹ Inós iri ló'wa amooqwát asma /aymi'iidá', iri baraá muunuúwós i ó', "Laawaaywí a laawoó adoomá?" ³⁰ Malaykamo gari báy, "Ma da'ayutaar Mariámu, asma tsuuqaá Mungú iga sleér. ³¹ Ga/aaweegáy, a tsít, na/oó garma kway laqwál. Umuuwós kway beer Yesu. ³² Kwí uraay gu sláy, ku bay Garmoó Kuduú Gawa. Nee Aakoó Mungú gu waawuti'iimár Daudi i haniis, gídaabá waawuti'iimár baabuúwós. ³³ Hhay Yakobo gan sawaawuti'ín kureerisleém, nee al-hhe'eesoó waawuti'iimarós i kaahh." ³⁴ Mariamu malaykamo guri beér, "Adoosí ta kat adór ir tleehharut, asma án taa duuxiiká." ³⁵ Malaykamo gari báy, "Qeeruú hhoohhoó' ni dirók i hardah, nee /uuruú Kudá' Gawtí dirií' kíng i tuntuuk. Gawaá adoorihe na/oó ta laqwaali ku bay oo hhoohhoó', Garmoó Mungú. ³⁶ Slám malé ale mar'afto'oorók Elisabeti na/oó garmaawo a tsiháy baraá diimaywós wa ale. Slahhaangwí oo lahhoó', in-ósaadá' geeraawo tawa kaahi a kampeeri. ³⁷ Asma dír Munguhe gár ya/aamaaká i káhh." ³⁸ Mariamu iri ó', "Án a lawaalo'ór Aako. Adoodá' taa ó' daanduueene i tleehharut." Malaykamo iri quútl dirose. ³⁹ Mariamu deelooodae iri tleér ar gaanslaay ay baraá yaamaá tlom'i ay dír gixsarka wák ar yaamaá Yudea. ⁴⁰ Iri dát baraá doó Sakaria, Elisabeti gari taaqwés. ⁴¹ Elisabeti laawoó Mariamu nguwa axás, na/oó niiná iri neét baraá guruuwós wa ale, Elisabeti kari hatsiis Qeeruú hhoohhooe. ⁴² Iri afór qwal/amaayér ar tsé', iri ó', "Kíng taa tsuúq baraá /ameenaro, nee na/oó ta laqwal kwa tsuúq sleeme. ⁴³ Adoorí adór ira tleehharut laarí tam aayír Aakooeé' niwa amor'eé' keér? ⁴⁴ Asma afór laawaaywók

án ngiwa axaás, na/oó niiná iri neét ar qwala/ baraá gurueé' wa ale. ⁴⁵ Amohhooso'o a inós tidá' aa haratlin-ti', asma tidá' Aako ngaa báy i bó/." ⁴⁶ Mariamu iri ó', "Muunuúéé' adór Aako kur úr gaa tsaáhh, ⁴⁷ nee qeerueé' in Mungú saqwalalaa/, Ba/amusmoóéé', ⁴⁸ asma lawaalo'oorós ar liitlaakw gaa gurtláy. Ga/aawweek, iimír hamihe qari sleémeero án i beer tidá' tsuuqa gaa sleer, ⁴⁹ asma Kudá' /uuruú koóm án iga gár úr i tleéhh. Nee umuúwós a kudá' hhoohhoó'. ⁵⁰ Nee gurtleemuúwós i kumaamiit umuúqo qarto dír kuká' inós ngu ilaiwawa/ a'a. ⁵¹ Kángw úr gwa tleéhh ar /uuruú dakós, Kudá' daara/aamá' baraá inslaslángw muner'ine gaa diyaá/. ⁵² Waawitá gwa hingeés gawaá waawuti'iimar'ine. Kudá' liitlakwen gaa uráy haniís. ⁵³ Awa qwariitá' gaa aaxiís ar muruú hhoó', nee daqaare gaa tawó ki/ís. ⁵⁴ Lawaalmoowós Israeli ngwa alee/iisár áy. Gurtleemuúwós gwa gunqareesiiká, ⁵⁵ kudá' aa dír baabi'iirén i axweés, ar gídaabá gurtleemuúwós i baloó faakiiká dír Abrahamuwo nee xwaylarose." ⁵⁶ Mariamu nee inós tari alhoót afi qoomár slahheeraá tám, aluuwo iri wátl amór do'ós. ⁵⁷ Elisabeti deelór xwaylarós iwa xeér, na/oó garma gway xwayluúr. ⁵⁸ Inslawaywós nee mar'eefowós kari axaás gídaabá Aako gaa ló'wa gurtláy, sleémeero tari qwalalaa/ nee inós. ⁵⁹ Bál deelór dakaate tindina na/oó hheehhe'esár áy. Umuú geera kway tsattá wa slai a Sakaria, umuú baabuúwós. ⁶⁰ Ala aayoorós iri ó', "Áa, uma kwisingeeká, umuúwós a Yohana." ⁶¹ Kari báy, "Heé umuúsing i kaahh baraá mar'eefowoge." ⁶² Tari dabaár ilawaáts amór baabuúwós i ale, ax inós umuú i slai a heemá. ⁶³ Peehhi gari firín, iri gawaadí gooín gídaabá, "Umuúwós a Yohana." Sleémeero kari waa/oó/. ⁶⁴ Hamtidár kilae afkós axweesani gari ya/án iri axweés, Mungú gway xirfayeemiís. ⁶⁵ Múk yaamaá isaapaydá' sleémeero dae guri eér, nee कांगwí aa tleehharuut sleémeero iri hardáh ay baraá yaamaá tlo'm'aa Yudea sleémeero. ⁶⁶ Muu sleémeero oo कांगwí gwa axaas, kari baraá muner'ín i qaás, ta kaahi, "Na/aywí aluuwo a heé adoomá?" Asma /uuruú Aako i baraawós. ⁶⁷ Baabuúwós Sakaria kari hatsiís Qeeruú hhoohhooe, iri aarín i kaahi, ⁶⁸ "Aakoó Mungú Israeli i xirfuuti, asma aa hardáh dír mukós i alé nguwa gweeri. ⁶⁹ Ba/amusmoó /uuruú koóm ngwa sláy baraá tlahhoó Daudí wa ale, lawaalmoowós, ⁷⁰ adoodaádá' ngira qaroó oó' ar afér aaruuseerós ar hhohho', ⁷¹ tiwa ba/amisi dír wakuuseerene nee gawaá dabaá kudá' sleémeero atén ti ahhiitá'. ⁷² Baabi'iirén gina gurtláy, alqadoorós tidá' hho'hho' gari insláy, ⁷³ tidá' aa qaroó alqadín dír baabuúrén Abrahamu, ⁷⁴ gídaabá tiwa gweeri gawaá dabaá wakuuseerene, nee kuwa sagadiyuusaan ar munér hhoohho', nee ar ganaa', ⁷⁵ tawa da'ayuumitaanaaká dirose deelór slafingwrén sleémeerow. ⁷⁶ Ala ná/aay, kuúng sleeme tu bay aarusmoó Kudá' Gawtí dirií', asma geerá Aako in hát, luhuuwós kiwa amohhe'es, ⁷⁷ nee iidíguú ba/ama kuwa dír mukós i xu'utis ar tlakweemaáin kiwa gurtlay ⁷⁸ ar gurtleemuú Mungúren.

Kwí gwa/ateemá dooraá dahhá' ngi diirén i hardahaas, ⁷⁹ as kudá' baraá giwtír i diriíá' nee kudá' baraá mahhtír gwa'ara ngiwa i gwa/aatiya', nee as atén tiwa gan'aasi baraá loohír amór waydí hardah." ⁸⁰ Na/aydá' iri uráy, /uuruúwós iri doogín oo qeeru. Iri baraá darmuú wa hoót ay bál deeloodá' iwa amór múk Israeli tí'iít.

2 Qoomaadae waawutmoó múk Rumi, kudá' ta babay Augusto, hara'aya gana qaás, gídaabá umér múk baraá yaamu sleémeero ka gooin. ² Gooirí ar geera qoomár Kirenio tawa waawutmoó yaamaá Shamu. ³ Muu sleémeero tari umer'ín gooír áy, umuúqo heewo dír gixsar'ín. ⁴ Yosefu sleeme iri Galilayár wa tláy, baraá gixsár Nasaretír wa ale, iri tsa/án yaamaá Yudea, ay dír gixsár Daudi, ar ta babay Betilehemu, asma inós a oo tlahhoó Daudi, ⁵ as kuwa gooin inós sleeme. Nee Mariamu tina koné', tidá' aa lehhiítb nee inós a tsiiháy. ⁶ Tawa amoodí kahhi, deelór xwaylarós iri xeér, ⁷ na/oó garma guri xwayluúr oo baris. Guri tsiitís ar inqwaruú na/oó qawrí i alé. Guri qaatís baraá miringamoó gitsór hikwa ki qamaamin. Asma baraá doó dahaayeero pa/aangw kwaa slayká. ⁸ Nee baraá yaamuudae de'eamuuserka i deer ar baraá tleasantá hoot, nee bee/angw'ín kun xumxaaxún xweeraawo ar baalaqaasi. ⁹ Malaykamoó Aako giri haratí'íit, xirfuú Aako gay i gwa/aát bihhe sleémeero, daér ur gay eér. ¹⁰ Malaykamo giri báy, "Ma da'ayumi-itara', asma án kuungá' nuna iidíguú hho' i huúw oo qwal/amaayér ur dír muu sleémeero. ¹¹ Asma laarí baraá gixsár Daudiwo ba/amusmoohúng kwaa laqwaál, an Krístó Aako. ¹² Layár ta aanda' a tí, 'U didí eerá' na/oó qawri, oo taa tsiitiís ar inqwaruú na/oó qawri, kwaa qaatiís baraá miringamoó gitsór hikwa ki qamaamin.' " ¹³ Naxés qoomaadár kilae daqtá yaariir ar gawaá doori ta dinkwa nee malaykamoodá', ta Mungú xirfayeemiis ta kaahi, ¹⁴ "I xirfuuti Mungú Gawtí dirií', nee wayda ni baraá yaamí hardihi dír mukdá' aa gurtleemuú i haniís." ¹⁵ Malaykeedá' iwa gawaá doorí kí/, de'eamuusér aáng tari axweés ta kaahi, "Gimsé, a tlawaán ay Betilehemu, a artá awaán tidá' aa tleehharut, Aako naa atén i oó'." ¹⁶ Tari gaanslár tláy, Mariamu kay didí áy nee Yosefu, nee na/ayduú qawri kwaa qaatiís baraá miringamoó gitsór hikwa ki qamaamin. ¹⁷ Na/aydá' kuwa ár, kangwdá' kaa báy gawaá na/aywi-he kuri oó'. ¹⁸ Mukdá' aa axaas sleémeero tari waa/oó/, asma tí de'eamuuse aa ó'. ¹⁹ Ala Mariamu tí sleémeero gari baraá muunaáwós i qás, ngiwa alqaytsit. ²⁰ De'eamuuseedá' iri kí/, ta hara Mungú xirfayeemiis, nee kuwa diidi'iimisi, as tidá' sleémeero taa axaás nee taa ár, adoodá' kara dir'ín i oó' nee malaykamo. ²¹ Bál deelór dakaát, tidár hheehhe'esarose, umuúwós kuri báy Yesu, adoodá' malaykamo ngura oó' iimír kuwa tsihiiká. ²² Tsiku niwa huuiyé' adoodá' hara'ayár Musa i kat, tari Yerusalemú káy kuwa dír Aakoó i haniisi, ²³ (adór kara gooín baraá hara'ayár Aakoowo, "Umuúqo na/oó garma oo baris dír aayoorose ku bay oo hhoohhoó' dír Aakoowo.") ²⁴ Gár hatlá' sleeme a ilah-

hooa kawa haniisi, adoodá' hara'ayár Aako i kat, "Hhooka tsár laqaá na/aá tsár awa hhooka." ²⁵ Baraadá' Yerusalemuwo heeko i deer, umuúwós a Simeoni. Inós a heé ganaá' oo Mungú gwa haratlintii'. Gurkwa/asár múk Israeli gan daamaarán ar haraxu'uti. Inós Qeeruú hhoohhoó' gu kón. ²⁶ Inós kwa geerí báy nee Qeeruú hhoohhoó' gídaabá i gwaaiiká ay dí' Krístó Aako ngway ari. ²⁷ Iri baraa' Doó Mungú káy, Qeeru nguwa gan'aás. Yesu xwayliteérós nguwa húp baraa' doó Mungú as hariimadaá hara'aya kiwa tleehhi inós wa ale, ²⁸ Simeoni guri ilaóh ar dabaawós, Mungú guri xirfeemiís iri oó, ²⁹ "Aáko, daxta sagadiyusmoowók ya/aámár gwa'ara ngi slay ar wayda adoodá' kara ó', ³⁰ asma ilaaéé' ba/amarók ngaa ariyé, ³¹ tidá' taa amohhe'és dí' ilaá muu sleémeero, ³² tawa gwa/ateemaá gwa/aatá' dí' xoorduwo, nee tawa xirif dí' mukók Israeliwo." ³³ Baabuúwós nee aayooro kari waa/oo/amór wa ár tidá' ta inós i kaahi. ³⁴ Simeoni giri tsuuqáy haniís, Mariamu aayír na/aay gari báy, "Ga/aaweegáy, kwí kwa qaás asma awa yaariir niwa huuiya', nee kuqá' niwa si-hhiitiya', baraa' múk Israeliwo, nee iwa laya tleehhiti ar tar kaangaanuusi, ³⁵ asma inslawoó baraa' munér múk yaariir iwa geehhoouy. Nee kíng sleeme gurhaami a aan baraa' muunaáwoge." ³⁶ Aarusó'orka ar /ameeni i deer, umuúwós a Anár Fanueli, ar hhay Asheri. Inós a /ameenír aa diin ló'wa ale. Tana al hoót nee hhawaatu-uwós kureeri faanqw alaá duuxoro. ³⁷ Daxta inós a kwaalo'ór kureeraá mibeeraá dakaát nee tsiyáhh. Baraa' Doó Munguhe i ququtlaatliindaaká, aqo in saalaaliín xweera nee tlaatla/aango, iwa gwaawiwiin nee iwa firiiriin. ³⁸ Inós nina tí'ít hamtidár kilae, i Mungú sluufimís. Iidíguú na/aay guri ó' dí' kudá' sleémeero awa harahhifor'ín ngaa qaasiye' gawaá ba/amár Yerusalemu. ³⁹ Tidá' sleémeero baraa' hara'ayár Aakoowo taa oó, tlehhmuwo kawa hhe'eés, tari kií/ Galilaya ay dí' gixsar'ín Nasareti. ⁴⁰ Nee na/aydá' iri uráy, /uuru gway tleéhh, fuquraango i haats, nee i tsu-uqaá Mungú kón. ⁴¹ Xwayliteérós i Yerusalemu kaakeér umuú kurko qoomár deelór ur ar Pasákuwo. ⁴² Inós qoomár kureeraá miba nee tsár ngiwa áy, tari tsa/án Yerusalemu alé, adoodá' ta /iimamisi. ⁴³ Deeloodá' ur iwa waaráhh, qoomár ki/imaine, na/ay'ín Yesu iri alí meét Yerusalemu alé. Ala xwayliteérós iidík gu koon-daaká. ⁴⁴ Inooín geera kawa xui inooine ta al dinkwa nee Yesu baraa' boo/ayduú aauuseero. Tari kumiít aai-iwo. Looa iwa dát kuri leelehhiít dí' mar'eefooine nee dí' múk ta xui. ⁴⁵ Kuwa slayká, tay kií/ Yerusalemu kuwa leelehhiiti. ⁴⁶ Alaá deelór tame kuri baraa' Doó Mungú wa sláy, aa tla/ángw intsaahhatuusér i iwiít, gi iíár i qamín nee ngiwa yaahamiisi. ⁴⁷ Mukdá' axamiís sleémeero sagalooarós kari waa/oo/amór wa ár, nee adór axweesani ngira warqeemiís. ⁴⁸ Xwayliteérós nguwa aán, tari waa/oó/, aayo guri beér, "Garmaaeé', mista adoorí lág? Ga/aaweegáy, aníng nee baabuúwoge kuúng una leelehhahhitaán ar gurhaami." ⁴⁹ Gari báy, "Ahaá, mihar leelehhiitá? Aga xui'íkáhe gídaabá

gár án tiwa hariím, an baraa' doó Baabuúéé' wa hoót?" ⁵⁰ Ala adoodá' ngaa báy inooín ngaa tsaahhi'íiká. ⁵¹ Tari al aweér ay Nasareti. Inós iri kumiít ilaiwa/ameero. Aayíró's tí sleémeero gari baraa' muunaáwós i qás. ⁵² Yesu iri kumiít iwa uraray, fuquraangós iwa doogi-igin, Mungú guri qwal/aatís nee muko.

3 Kurkú mibá nee kooán iimír Tiberio tawa waawutmoó múk Rumi, qoomár Pontio Pilato tawa ga/aawusmoó waawutmoó múk Rumi oo baraa' yaamaá Yudea, Herode tawa waawutmoó yaamaá Galilaya, hhiyaawós Filipo tawa waawutmoó yaamaá Iturea nee yaamaá Trakoniti, qoomár Lisinia tawa waawutmoó yaamaá Abilene, ² qoomár geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi tawa Anasi nee Kayafa, Yohana, garmoó Sakaria, axweesantá Mungú guna i hardát baraa' darmí ale. ³ Baraa' yaamu sleémeero awa inslaawoó Yordani gina wa hí'iimiít, iri alki/iít iri oó, "Hhu'u'uumé' tundu baatimiisi, as Mungú tlak-weemaahúng ngiwa gurtlay." ⁴ Adoodá' kara gooín baraa' kitaábuú axweesantá aarusmo Isayuwo, "Afór hee iíár i qaasaak ar tseeamiim baraa' darmuú wa ale, ar kah, 'Amohhe'eesaak loohír Aako nee waarahmawós gan'aasaak. ⁵ Umuúqo wa/eeriwo ki tipi, nee umuúqo tloomaro nee gongo'oma' ki alqoomeesi, luhaá gana'aaká ki gan'aasi, luhaá guhhér koomá' ki natsat-sa'aasi. ⁶ Nee umuúqo muko ba/amár Mungú ka ar.' " ⁷ Múk yaariir nay hardáh amór Yohana, kuwa baatimiisí, giri báy, "Kuungá' xwaylár dayshe, heé kuungá' naa gurbuu' sakwasleemár hí'it kawa ilagogoba? ⁸ Muruú hhu'u'ungwhúng gu laqaqaám na tleehhaak, gídaabá aga warqeeré' baraa' luhuhunge. Sleeme ma baraa' munerhúng i kaahara' gídaabá, 'Abrahamu a baabuúren.' Án a kah, Mungú ga aleesláy baraa' tlaa/ekae xwaylár Abrahamu ngiwa tleehhi. ⁹ Nee hám tsawo kaa hhe'eés qaasaro dí' gam'é'r xaai. Gawaá adoorihe umuúqo xa'anoó mamaác hho' gi laqwaalaaká ku tsaat kway kwaahh baraa' asla." ¹⁰ Yohana kuri yaahaás nee boo/oó muu, ta kaahi, "Adór ta laqaan a adoomá ala?" ¹¹ Giri báy, "Heé tlaabá tsár gi koóm, kudá' tlawuú koomaaká ngu qay, nee heé muruú /aymár koóm sleeme kudá' gu koomaaká ngu qay." ¹² Ohomuusér koódi sleeme nina hardát kawa baatimiisi, kuri yaahaás, "Intsaahhatuusúmo, atén adór ta laqaan?" ¹³ Giri báy, "Gár hee ma hara/untsimaara', aqo har hariímadá' tinda hara'ayín kilós." ¹⁴ Askaári sleeme guri yaahás, iri ó', "Atén sleeme, adór ta laqaan?" Giri báy, "Hee mu hara/untsimaara', laqaá mu sakwasleemuutara' ar lama. Slaqwerhúng ar bu'uu-taak." ¹⁵ Ala muu kangwdá' hardáh nguwa daamaarán ar haraxu'uti, sleémeero tay iidíguú Yoháná axweés baraa' muner'ine, gídaabá inós wane a Krísto. ¹⁶ Yohana giri i ilawaáts gay báy sleémeero, "A ló', án gár nir baatimiis a ma'aay, ala heé /uuruuwo aní baá/ ní hí'it. Án a hariimaaká sleeme tam him'é'r ya/ataawós ngiwa gweer. Inós nun baatimiis ar Qeeruú hhoohhoó' nee asla. ¹⁷ XoosImoowós oo haritleemis gu kón, nee dirós

tidár haritleemis ga fiitsa hhe'ees, nee balaangw guri baraá kuntír i qaas, ala mundáy gun daa/ ar asltá baloó gwaa'aaká." ¹⁸ Nee ar gurbu'ungw yaariir oo hatlae Yohana Ya/abtór hho' gari alki/iit dír múk i alé. ¹⁹ Waawutmo Herode Herodia gana duúx. Herodia a harér hhiyaawós. Yohana Herode guna iigahhaát as tlakweemaadá' nee tlakweemaá hatlá' sleeme awa aa tlehhiit. ²⁰ Yohana kuri tseék nee Herode as iigahhaatadá'. Gawaá adoorihe Herode tlakweemaawós gina doók. ²¹ Qoomár muu sleémeero baatisaro kuwa hhe'eés nee Yesuwo, Yesu iwa firiirin, doori niri gweeritiyé, ²² Qeeruú hhoohhoó' nay aweér gawaawós i alé ar slaqsoó slaqwa adór hhooki. Afoo nay gawaá doori wa ilawáts, "Kuúng a Garmaaéé', sla'aarusmoóéé' oo aníng iga qwal/atis." ²³ Yesu qoomaadae kureeriwós a afi qoomár mibeeraá tám gadiyeérós ngiwa iimu/ún. Inós a garmóó Yosefu, adoodá' muu ngira xuú'. Xwayliteérós adór tira harahát a adoorí Yosefu, Eli, ²⁴ Matati, Lawi, Melki, Yana, Yosefu, ²⁵ Matatia, Amosi, Nahumu, Esili, Nagai, ²⁶ Maati, Matatia, Semei, Yosefu, Yuda, ²⁷ Yoana, Resa, Serubabeli, Shealtieli, Neri, ²⁸ Melki, Adi, Kosamu, Elmadamu, Eri, ²⁹ Yoshua, Elieseri, Yorimu, Matati, Lawi, ³⁰ Simeoni, Yuda, Yosefu, Yonamu, Eliakimu, ³¹ Melea, Mena, Matata, Natani, Daudi, ³² Yese, Obedi, Boasi, Salmoni, Nashoni, ³³ Aminadabu, Admini, Aramu, Hesroni, Peresi, Yuda, ³⁴ Yakobo, Isaka, Abrahamu, Tera, Nahori, ³⁵ Serugi, Ragau, Pelegi, Eberi, Sala, ³⁶ Kenani, Arfaksadi, Shemu, Nuhu, Lameki, ³⁷ Metusela, Henoko, Yaredi, Mahaleli, Kenani, ³⁸ Enoshi, Seti, Adamu, Mungú.

4 Yesu Qeeruú hhoohhooe i haats nay Yordanír wa kií/. Kuri huúw nee Qeeru baraá darma deelo mibeeri tsiyáhh, ² kuwa iiaara'ari nee Neetlaangw. I /ayaayinká deeloódá' sleémeerowo. Deeloódá' iwa fák iri qwariit. ³ Neetlaangw iri oó', "Kuúng barqo Garmóó Mungú, tlaa/anoowí i ilawatseek, i muruú /ayma tlee-hhiti." ⁴ Yesu iri oó', "Kaa gooín gidaabá, 'Hee gár ir slafi a muruú /ayma kiloseká.' " ⁵ Guri gáwtí tsa/aás, guri waawuti'iimár i laqán sleémeero ar har qoomár niina. ⁶ Neetlaangw iri oó', "Waawuti'iimarí sleémeero ngi kuúngí haniís nee xirfuuwose, asma sleémeero kinga án i haniís, nee án a aleesláv ngiwa umuúqo heé i haniis oo ngir sla'a. ⁷ Aníng kuúng bira i tumbarara'átd, sleémeero daqaní a tók." ⁸ Yesu iri oó', "Kaa gooín, 'Aakoó Mungúwók na i tumbarara'ateek nee ku sagadiyús inós kilós.' " ⁹ Yesu kuri huúw nee Neetlaangw ay Yerusalemu, kuri qaás gawaá tsintá Doó Mungú, kuri báy, "Kuúng barqo Garmóó Mungú, ti yaamí kwahh, ¹⁰ asma kaa gooín, 'Malaykeerós ngi ya/aaw uwa amohhe'es,' ¹¹ nee ar gídaabá, 'Kuúng u gagát ar dabaain, as yaaeerók makawa tunqalaá/ nee tlaa/a.' " ¹² Yesu iri oó', "Kaa oó' gídaabá, 'Aakoó Mungúwók mu iiaara'arar.' " ¹³ Neetlaangw umuúqo iiaara'at nguwa hhe'eés, guri geexáy ala alé. ¹⁴ Yesu iri kií/ ar /uuruú Qeeru, iri Galilayár káy. Iidíguuwós umuúqo diiro kuri axaás baraá yaamuudae. ¹⁵ Ina baraá mará saal-

ingw'ín wa intsaahhatimís, muu sleémeero guri dii-di'imiís. ¹⁶ Iri tláy Nasaretír i alé amoodá' kunguwa ureés. Deelór hungu/umawo iri dáh baraá doó saaliingw adoodá' /iisi i /imaamisi. Iri sihiit as iwa soomuusi. ¹⁷ Kuri kitaábuú aarusmo Isáyí haniís. Kitaábu guri gweér, dír aa gweér a tí ar taa /aymi'iikí gooín, ¹⁸ "Aako aníng iga Qeeruuwós i haniís, asma inós aníng iga tsawaár, Ya/abtór hho' ngiwa alki/iit dír narkuutero. Iga ya/aaw amór múk baraá tseegamo as iidíguú gweermor'ín nguwa ooár aw, nee taampu iwa malé qaytsitiya', nee kudá' ta slahhe'eemisi ngiwa amohhooár i haniis, ¹⁹ nee kurkú gurtleemuú Aako nguwa oo'." ²⁰ Kitaábu guri tuntuúk guri ki/ís dír heedaáduú gadiyusmo. Inós iri iwiit, nee mukdá' sleémeero oo baraá doó saalíngw i dirií, kari dirós i dán gár i ooi. ²¹ Tidá' i ooár wa slai gari iimu/ún, iri oó', "Tí taa gooín diirihe kari axasé, laarí aa bó/ dirhunge." ²² Axweesantós giri qwal/ás, axweesantá gurtleemu kari waa/oo/amór wa ár, tidá' aa axweés ar afkós, tay káh, "Kwí a garmóó Yosefuwoókáhe?" ²³ Giri báy, "Án ngi slaá' kuungá' daxta i slaqsaywí beerá' gídaabá, 'Qwaslaármu, ti kilók hungu/us.' Nee sleeme án ngi slaá' i malé beerá' gídaabá, 'Muruudá' sleémeero taa axaasaán aa Kapernaumú wa tleehharuut, tleehheek sleeme diirihe baraá ayaa-woge.' " ²⁴ Iri oó', "Án a kah, aarusmo i kaahh oo ta ya/an nee múk ayaawós. ²⁵ "Ala tí a ló' gídaabá kwaeeli ki yaariir baraá yaamaá Israeliwo aáng qoomár Eliyawo, qoomár tluwaay iwa qwaár kureeraá tám nee slahheeraá lahhoó', giyé ur aya nguwa eér. ²⁶ Ala Eliya kwa ya/aawiiká amór heé hatlae, aqo har dír kwaalo'oodár Sarepta ar baraá yaamaá Sidoni. ²⁷ Slám malé alé múk tiqtír tsatmit ku úr baraá yaamaá Israeliwo qoomár aarusmo Elishawo, ala oo taa hungu/uús i kaahh, aqo har Naamani, heé yaamaá Shamu." ²⁸ Múk baraá doó saalíngw i dirií' sleémeero tari buúhh adoorí kawa axaás. ²⁹ Tari tláy, kuri duúx baraá gixsaro, kuri gawaá kaankír tloomár i huúw, tloomadá' taa gixsar'ín i tleéh, as kuwa yaamí kwahhi. ³⁰ Ala inós ina baraá tla/angw'ín ar waaraáhh, iri tláy. ³¹ Iri aweér ay Kapernaumu, gixsár Galilaya, giri intsaahhatimís deelór hungu/umaawo. ³² Intsaahhatarós kari waa/oo/amór úr wa ár, asma axweesantós i aleesleemuú koón. ³³ Baraá do'duú saaliingo heeko neetlaame aa eér i deer. Ina tseé' ar afór ur, iri oó', ³⁴ "Ahaá, atén nee kuúng a milá, Yesú Nasareti? Nina hardáti as atén tiwa qwaares? Án kuú xuú' adór tar heemá, Kudá' hhoohhoó' oo Mungú." ³⁵ Yesu neetlaameedá' gari iigahhaát iri oó', "Xasliité', tí'iité'." Neetlaameedá' guri baraá tla/angw'ín i dáhh, guri geemeér, gwa slahhe'esiká. ³⁶ Sleémeero waa/oo/amo gay eér, tiri i axweesiyé', "Kaangwí a milá? Baré ar aleesleemu nee /uuru neetlaame birnga iigahhaát, aqo in qútl." ³⁷ Iidíguuwós iri tsiyaayaaxaát umuúqo diiro baraá yaamuudae. ³⁸ Iri tláy dír do'duú saaliingo, iri hardáh dír doó Simoni. Aayór harér Simoni naxés i ló'wa tíq ga/atanto. Yesu kuri firín as inós. ³⁹ Iri dír bihaawós i sihiit, ga/atani gari iigahhaát, iri hungú/ ga/atanto. Inós

iri gaanslár tleér, giri sagadiyús. ⁴⁰ Looa iwa dát, muu sleémeero oo tiqtír dimbadimbé koóm, kunguri huúw nee muk'ín dír Yesu. Yesu dabaawós giri qaás gawaá umuúqo tiqtusmoowo, giri hungu/uús. ⁴¹ Múk yaariír sleeme neetlaame guri geemeér, ta tseemín ta kaahi, "Kuúng a Garmoó Mungú." Yesu giri iigahhaát asma matawa kumiít tawa axweesi, asma ka xuu' adór inós tar Kristo. ⁴² Looa niwa tleér, iri quútl amór muu iwa kahhi. Boo/aay guri leelehiít. Tari amoorós i hardáh ku ila/án, asma miwa quútl dir'ine. ⁴³ Giri báy, "Gár tiwa hariím Ya/abtór hho' ar waawuti'imár Mungú ngiwa alki/iit baraá gixsadaá hatlae sleeme, asma an gár án tisa ya/aáw." ⁴⁴ Ya/abtór hho' gari alki/iit baraá maraá saalingw awa yaamaá Galilaya.

5 Múk yaariír oo axweesantá Mungú axaamiís inós guna tliq qoomár iwa sihiít afaá tlawtá Gene-saretír i alé. ² Miringére tsár gana ár, i afaá tlawi. Ala ohomuusér siyó aa ti'ít baraadae, i baratsufay'ín hamtlít. ³ Yesu iri baraá miringamoó wák i dáh oo Simoni, guri firín nguwa surukusi gár niinawe afaá tlawto. Iri gawaadí iwiít, boo/oó muu guri intsaahhatimís. ⁴ Axweesanto iwa hhe'eés, iri oó' dír Simoni, "Miringamo surkuseek baraá tla/ángw tlawi, baratsufayhúng /aytisaak baraá ma/aay, siyó kwa oohiindá'." ⁵ Simoni iri oó, "Aáko, gadiyér ur tina ló'wa slaaqatís xweeraawo, ala gár taa slawaán i káhh. Ala adoosíng taa oi baratsufay u /aytiís." ⁶ Naxés adoodá' kawa tleéhh, siyóo yaariír kuri sláy. Baratsufay'ín iri tsatimituú áy. ⁷ Mukdá' nee inooín algadiyuusá' oo baraá miringamoó hatlá, kiri kuútl ar daba', as kiwa alee/iisár ay. Tindiri hardáh, miringe tsaraawo kari hatsiís, iri lak /ee/etiín baraá ma'aay. ⁸ Simoni Petro adoodá' ngiwa ár, iri tumbarara'aát dír ya'aá Yesu, iri oó, "Aáko, dir'eene quútl, asma án a heé tlakusmo." ⁹ Asma waa/oo/amo guna eér, nee mukdá' sleémeero ti koomá', asma siyóódá' yaariír taa sláy. ¹⁰ Yakobo nee Yohana sleeme, daaqoó Sebedayo, kudá' nee Simoni algadiyuusá', kari waa/oó/. Yesu Simoni guri báy, "Ma da'ayumitaar, iimír hamí daxta kuúng a heé múk huuwahuúw amor'eé' alé." ¹¹ Miringér'ín kawa dír afaá ma'áy duúx, umuúqo gaaro kay didí geexáy, inós kway eehaár. ¹² Iwa baraá gixsár wák i diri'i baraá gixsaduudae, heé tiqtír tsatmituú koóm i deer baraadae. Inós Yesu nguwa ár, iri dirós i tumberara'aát, guri firín iri oó, "Aáko, kuúng bar slá, i aleesleér iwa hheehhe'es." ¹³ Inós guri dakós i gan'aás, guri kwatiít iri oó, "Án a slaá, hhoohhoúw." Hamtidár kilae tiqtirós tidár tsatmit iri hungú/. ¹⁴ Guri báy, "Tí ma heé bawaar, ala tláw ti laqaan dír geeraharusmoó saalíngw múk Yahudi. Ilahhooadá' Musa aa hara'ayín asma hungu/umaawók haniiseek, tí i lamabu'uungw tleehhit amor'ine." ¹⁵ Ala iidíguuwós iri ak tsiyaayaaxa-aát, boo/oó muu in burumburiimaamiit kuwa axaasi, nee tiqtir'ín kawa hungu/uumisi. ¹⁶ Ala inós siiwarkaaro gin geexaaxáy, in tlaatláy amór muu iwa kahhi, as iwa firór ay. ¹⁷ Looarka wake iwa intsaahhatimisi, múk Farisayo nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa, kudá'

baraá umuúqo gixsár Galilayár dahhá' nee yaamaá Yudea nee Yerusalemu, taa didaádí iwiít. Nee inós aleesleemuú Aako gu kón oo ir hungu/uumisi. ¹⁸ Naxés muu nina hardáh, ta heé tiqtír sol'omituú kón, ku loohi-is ar hhafta. Geera kun dahaasár wa slaa' baraá do', kuwa huuwi dír geeraawós i alé. ¹⁹ Pa/ángw kur dahaasi baraá do' iwa qwaár, asma daqtá muu, tari tsa/án gawaá daanduú do', dír aweerisa kari tleéhh, kuri aweeriís ar hhaftuuwós dír tla/ángw i alé geerá Yesu. ²⁰ Inós haratlintaor'ín ngiwa ár, guri báy, "Mulqúmo, tlakweemaawók kaa gurtláy." ²¹ Intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo tiri yaahamiisiyé' ta kaahi, "A heemá heewí /aymi'iká' gi káh, awa Mungú /ooslisliingw? A heemá oo tlakweema gurtleemuuwo gi aleesláv, a har Mungú kilosekáhe?" ²² Yesu axweesantaín gari tsaáhh, giri i ilawaáts iri oó, "Asma milá mas axwesá' baraá munerhunge?" ²³ Gár ák inslaahh a gaalá ooaro, 'Tlakweemaawók kaa gurtláy,' laqaá, 'Sihhiít, hi'iimiít?' ²⁴ Ala kuungá' xuaak gídaabá Garmoó Hee aleesleemu gu kón baraá yaamuuwo oo tlakweema ngiwa gurtlay." Heedaádá' tiqtír sol'omituú koóm guri báy, "Án a kah, sihiít, hhaftuuwók gagaareek, waátl amór do'ók." ²⁵ Hamtidár kilae iri geeraaín i sihiít. Hhaftuuwós guri gagaár, iri waátl amór do'ós, i hara Mungú xirfayeemiis. ²⁶ Sleémeero waa/oo/amo gay eér, Mungú kuri xirfayeemiís, dae giri eér ta kaahi, "Laarí muruú waa/oo/amo ugwa araan." ²⁷ Aluuwo iri ti'iít, ohomusmoó koódi guri ár, umuuwós a Lawi, i baraá doó ohomér koódír i diri'i, guri báy, "Eeharáng." ²⁸ Umuúqo gaaro gay geexáy, iri tláy guri eehaár. ²⁹ Lawi muruú /aymár yaariír guri tleéhh dír do'ose as Yesu. Boo/oó úr i didá', oo ohomuusér koódi nee múk hatlá' oo nee inooín naa al iwiitiye' dír muruú /ayma. ³⁰ Naxés múk Farisayo nee intsaahhatuusér'ín ar hara'ayár Musa eeharuusér Yesu kari i qununuú/ ta kaahi, "Mas /ayiindá' nee tawa al wahaanda' nee ohomuusér koódi nee tlakuuse?" ³¹ Yesu giri báy, "Awa slaqo hho' qwaslaarmo ngu leelehhtiaaká, aqo har tiqtuuse. ³² Aníng naa hardahiiká as gan'amuuse ngiwa ateetiim, ala nina hardáh as tlakuuse iwa hhu'u'uun." ³³ Inooín kuri báy, "Eeharuusér Yohana i gwaawawiín daqtá yaarire, nee tawa firaarin, nee eeharuusér múk Farisayo sleeme, ala eeharuuseerók i /ayiín nee i wahaán." ³⁴ Ala Yesu giri báy, "War/aá heé duuxuuxuúm kiwa /aymár /ita' i aleesleerá'a, qoomaadá' nee heedá' duuxuuxuúm tawa dinkwár i diri'i?" ³⁵ Ala deelo i hardát ar heedaádá' duuxuuxuúm kuwa hngeesi. Daqadá' an qoomár inooín tawa sangw gwaawin." ³⁶ Giri slaqsaywí báy sleeme, "Hee i kaahh oo warqamo gu tsaát gawaá inqwaarír /abén wa ale, guri qaas gawaá inqwaarír aa gwa'. Adoorí birnga tleéhh, inqwaaridá' /aben gaa tawó tsaát, slám warqamoodá' /abén nee inqwaaridá' aa gwa' ti oohiaaká. ³⁷ Tam hee i kaahh oo buurár hamhaamif ga qamaamiím baraá dahhaaroó qarén. Birnga qaás, buuradár hamhaami dahhaaráyda' gu tsú/, buura iri ku'út, dahhaaráy iri hhitiruut. ³⁸ Ala bu-

urár hamhaami dí r ki qamaamin a baraá dahhaaroó abén. ³⁹ Hee i kaahh oo buurár aa hamat gaa wah iri ar hamhaamír ilatleerus, asma i kaahi, 'Tidá' aa hamat an tidá' ak hho'."

6 Deelór hungu/umaawo baraá qaymór angaáno ganar waaraáhh, nee eeharuuseerós angaáno gu-na geqeér, guri pikimís nee kway /aáy. ² Múk Farisayo bahh'alé eeharuuse kari báy, "Adór ta tlehhta' baré i hariindaaká deelór hungu/umaawo?" ³ Yesu giri báy, "Aga soomusi'íikáhe adoodá' Daudi aa tleéh qoomár iwa qwariit? Inós nee mukdá' ti al koomá', ⁴ tana dáh baraá Doó Mungú. Inós mikaáteedá' taa qaás as Mungú gari /aáy, tidá' hariimaaká /aymaaro, aqo har geeraharuusér saalíngw múk Yahudi kilooín. Nee gari haniís dí r mukdá' nee inós ti al koomá'." ⁵ Giri báy, "Garmoó Hee an Aakoó deelór hungu/uma sleeme." ⁶ Deelór hatlá' ar hungu/umaawo ina dáh baraá doó saaliingw, iri intsaahhatimís. Heeko dakós oo doó /iyáy aa sol'oot i baraadí dirií'. ⁷ Intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo kuri gigidín kuwa ari, áx gu hungu/uúsi deelór hungu/umaawo, asma loohír kur sakwasleemuuti kawa slay. ⁸ Ala Yesu tidá' ta baraá muner'ín i axweesi gari tsaáhh, heedaadá' dakós aa sol'oot guri báy, "Tláv, baraá tla/aangw i sihhiiteek." Iri tláy iri didaadí sihhiit. ⁹ Yesu giri báy, "Án kuungá' nu yaahaás, xáy, i hariínda deelór hungu/umaawo gár hhoo' tleehhamooro laqaá gár tlaakw, hee hungu/usa laqaá gaasa?" ¹⁰ Múk didaadí dirií' sleémeero giri ilaá i duxún, heedaadá' guri báy, "Dakók gan'aaseek." Guri gan'aás, dakós iri hunguú/. ¹¹ Buhhta ngiri ayé, tiri i axweesiyé' daanduú Yesuwo gídaabá adór ku laqi. ¹² Qoomaadae iri gawaá tloomár i tláy iwa firór ay. Looa gari gawaadá' wa tleés, iwa Mungú firiirin. ¹³ Looa niwa tleér, eeharuuseerós gari ateét. Awa miba nee tsár giri baraáín wa tsawaár, kudá' aa báy ya/abuuse. Inooín a kuká', ¹⁴ Simoni, kudá' aa umuú hatlá' i tsaát tawa Petro, nee hhiyaawós Andrea, nee Yakobo nee Yohana, Filipino nee Bartolomayo, ¹⁵ Matayo nee Tomaso, Yakobó Alfayo nee Simonudá' yaamuuwós aleeslaáqwg, ¹⁶ Nee Yuda oo Yakobo nee Yuda Iskariote. Kwí an kudá' Yesu gu sakií/. ¹⁷ Nee inooín tindiri gawaá tloomár wa aweér, iri sihhiit baraá xatsa. Eeharuuseerós ar yaariir i didá', nee boo/oó ú r oo muu oo yaamaá Yudea sleémeero ngi daáhh, nee Yerusalemu nee afaá tlawi yaamaá Tiro nee Sidoni. ¹⁸ Kuká' nina hardihiyé' nguwa axaasiya', nee tiqtir'ín kawa hungu/uusi. Nee kudá' neetlaame aa daawitimís kiri hungu/uús. ¹⁹ Nee boo/aay sleémeero inós guna kwatiitár wa slaá', asma /uuruudá' hungu/uumiís oo amoorós daáhh, kudá' sleémeero gi hungu/uumiís. ²⁰ Iri qaytsiit amór eeharuuseerós i alé, iri oó', "Múk amohhoó' a kuungaásá' narkuute, asma waawu-ti'imár Mungú a toohúng. ²¹ Múk amohhoó' a kuungaásíng qwariitá' hamí, asma a axá'. Múk amohhoó' a kuungaásíng /aa/amiimá' hamí, asma a qaseendá'. ²² "Múk amohhoó' a kuungaásíng muu burna aáhh, nee burtunda baynitiís dir'ine, tunduwa niqin, nee kuungá'

burtunda sií' adór gár tlaákw wa ale asma Garmoó Hee. ²³ Qwalaala/é' baalaadae, ta ni/iindá', asma ga/aawaagáy, ar ta sleera' gawaá dooriwo ka ur. Asma adoosíng muu ni kuungá' i laqan, an adoodá' baabi'íi'ín aaruuse ngaa laqiyé' aáng. ²⁴ Ala kuungaásíngá' awa daqaare, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta', asma qwal/amaayerhúng sleémeero aga hhe'esé' sleemuwo. ²⁵ Kuungaásíngá' aga axe' hamí, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta', asma kuungá' a qwaritá'. Kuungaásíngá' awa qaseseemá' hamí, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta', asma kuungá' a tsuunquumisá' tay /aa/amiindá'. ²⁶ "Kuungá' muu sleémeero burna xirfayeemiís, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta', asma baabi'íi'ín ngina adoosíng laqiyé' aáng mukdá' ti baabáw, 'Atén a aaruuse,' ala a loeeká'." ²⁷ "Kuungaásíng aní axamisa'a, án a kah, Wakuuserhúng sla'aak, kudá' nu ahhiitá' hhooeemáy tlehhiitaak, ²⁸ kudá' kuungá' lu'umisá' tsu-uqáy haniisaak, kudá' kuungá' nu slahhe'eemisá' aleefiriiriimaak. ²⁹ Hee bura tlaaqarmo slaáhh, ku tlaaqarmoó tsár i warqés nguwa slahhi sleeme. Hee in-qwaarirók birnga hayóh, tam shaáti sleeme ka hanís. ³⁰ Umuúqo heé firiiriím qaweek, heé muruuwók gu hayohahiím mu iinuusaar nguwa bui. ³¹ Adoodá' kuungá' ta sla'a' muu ni kuungí tleehhi, kuungá' adoodá' tleehhaak sleeme dir'ine. ³² "Asma múk ta sla'a' bar kudá' kuungá' nu slaá', gár hhoo' ar taa laqaandé' a umós? Asma tam múk tlakuuse mukdá' inooín gi slaá', ngu slaiyá'. ³³ Kuungá' bar hhooeema iga tlehhé' dí r mukdá' kuungá' wa hhó', gár hhoo' ar taa laqaandé' a umós? Asma tam tlakuuse adoosíng ga tlehhaahhít. ³⁴ Múk kirkimeero ta ya/a/anda', bar kudá' ta gaár i daamaaraanda', gár hhoo' ar taa laqaandé' a umós? Asma tam tlakuuse i tlakuusér kirkít, as aluuwo kawa ki/isi hariímadá' adoodá' wa ale. ³⁵ Ala wakuuserhúng sla'aak, hhooeemá i tlehhiitaak, nee kirkimo ka ya/aandá', ma ki/isár i daamaara'. Ala ar yaariir a sleerá', kuungá' daqaní a na'ii awa Kuduú Gawa. Asma inós ku hhoo' dí r kudá' sluufay wasle nee tlakuuseero. ³⁶ Gim-sé', gurtleemu koomaak, adór Baabuúhúng ir gurtleemuú kon." ³⁷ "Muu mu sakwasleemuutara', nee kuungá' tundu sakwasleemuutiiká. Muu mu tawó bareetimaara'h kahhó' kuungá' tundu bareetinká. Muu gurtlatlaawaak, kuungá' tundu gurtlý. ³⁸ Muruú ta koonda'a muu qaqawaak, kuungá' tundu qáy. Ar qoomoó taa hatsiís, kway tiíl, kway /umamaa', iri yaamí waa/, an kudá' muu ni kuungí haniisi. Asma qoomaydá' tar qoomeemesa', an kudá' tindi kuungí qoomeesi." ³⁹ Giri slaqsaywí báy, "Heé taampa taampár hatlá' geer-aharto ga aleesláya? Tsaraawo ta al baraá bohóngw i /eétiíke? ⁴⁰ Eeharusmo uraywo intsaahhatismoowós gur ba/iiká. Ala heé intsaahhatisa gaa faak, nee intsaahhatismoowós tawa al qon, i ya/aán. ⁴¹ "Kuúng mas suwito'ór baraá iltá heewók an ga/eér, ala waaqaasír baraá iltók a tsatsahhaandaaká? ⁴² Adór heewók kur beer, 'Xáda, suwito'osír baraá iltók án ngi

hingeés', bar kuúng waaqaasír baraá iltók a tsatsahhaandaaká? Kuúng a hhaahhafusmo adoosinge. Waaqaasír baraá iltók ala geerí hingeeseek, daqaní suwito'oodár baraá iltá heewók ka sangw aluú wa hingés." ⁴³ "Xa'anoó hhoó' i kaahh oo na/aá tlákw laqwaliím, laqaá xa'anoó tlaákw oo na/aá hhoó' laqwalíím. ⁴⁴ Asma umuú xa'anoowo gár kur tsatsahhan a na/iwós. Asma /aantsí ka gawaá sla/atá laqayaá koomá' wa buainaká, tam na/aá sabiibu ki gawaá xaa'aá laqayaá koomá' wa buainká. ⁴⁵ Heé hhoó' gár i axweesi a muruú hhoó' baraá daqaari'imár hhoó' ar baraá muunaáwose. Heé tlaákw gár i axweesi a muruú tlákw baraá daqaari'imár tlaakw ar baraá muunaáwose. Adoorihe afkwá hee gár i axweesi a tidá' muunaáwós iwa hatsi." ⁴⁶ "Aníng mihar babeera', 'Aáko, Aáko,' ala tidá' án ni kah a tlehhita'aaká. ⁴⁷ Umuúqo heewo oo naa dir'éé' hardah, axweesante'éé' gaa axaas gari tleehh, slaqsaywós ngu dirhúng i laqaám. ⁴⁸ Slaqsaywós a adór heé doó tleéhh, gway yaamí foola hhe'éés, koo/irós gari tleéhh gawaá tlaa/a. Duxér ma'aay niwa wá/, ma'aay do'dá' nguna i dahiyé' ar /uuru, ala do'dá' ngwaa dingisi'iká, asma kwaa tlehhmo hhe'éés. ⁴⁹ Ala kudá' axweesante'éé' gaa axaas, ala gaa tleehhiiká, slaqsaywós a heé do' gwa tleehh gawaá hhasaangw, koo/i gaa gawdeesiiká. Ma'aay niwa amoodí wa/iyé' ar /uuru, nguri adaá dahhiyé'. Adór do'dá' ira huú' ka ló'wa slasla/aar."

7 Axweesantós sleémeero díř múk i oaro ngiwa hhe'éés, iri tláy ay Kapernaumu. ² Lawaalmoó geeraharusmooko askaári i tiq, i afkwá bohóngw i dirií'. Askaarmoodá' lawaalmoowós kudá' gu ló'wa slaa'. ³ Iidíguú Yesu nguwa axaás, bariisér múk Yahudi gari amoorós i ya/aáw, Yesu kuwa firin lawaalmoowós nguwa hungu/uusár ay. ⁴ Inooín tawa díř Yésú i hardáh, kuri ló'wa harhheehhe'éés tari oó', "I hariín heewí adór i kaahi kawa tlehh, ⁵ asma xooroorén ga ló'wa slaa'. Nee inós a kudá' atén taa doó saalíngw i tleehh." ⁶ Yesu nee inooín tiri koné'. Iwa díř bihhaá dó' i tseewúy, geeraharusmooduú askaári mulqeerós gari amoorós i ya/aáw, kuri báy, "Aáko, ma tawó daawitaar, asma aníng a hariimaaká kuúng tawa baraá dooeé' dat. ⁷ Gawaá adoorihe sleeme ana ár gídaabá a hariimaaká niwa amoorók kaw. Ala /aymu na ooang, lawaalmooeé' i hunguú/. ⁸ Asma aníng sleeme múk i baliit i deer, slám askaárir án ni baliit i deer. Kwí bura báw, 'Tláw!' aqo in tláy, nee kwí bura báw, 'Qwaláng!' aqo nin hardah. Nee lawaalmooeé' bura báw, 'Adoorí tleehheek,' aqo gan tleehh." ⁹ Yesu tí ngiwa axaás, heedaádá' guri waa/oó/, iri warqáy amór boo/aydá' ngwa eehaar, iri oó', "Án a kah, tam baraá múk Israeliwo haratlintaáor ur ar adór tí aga baloo ariiká." ¹⁰ Nee mukdá' taa ya/aáw iwa kií/ amór do', tawa hardáh naxés lawaalmooodá' aa hunguú/. ¹¹ Aluudae iri tláy díř gixsarka ta babay Naini. Nee eeharuuseerós tina koné', nee boo/oó' ur oo muu. ¹² Díř dahmuú gixsa kuwa áy, tuuarka kana didí áy, kingi tsee/áy loohiis. Inós a na/oó' garma oo wák aayoorose,

slám aayoorós a kwaalo'o. Múk yaariir oo baraá gixsa nee inós ti koná'. ¹³ Aako ngiwa ár, gari gurtláy, gari báy, "Ma /aa/amiimaar." ¹⁴ Iri tseewúy, xaiidá' kingir gagarin giri kwatiit, mukdaádá' ga loohiis tari sihiit. Iri oó', "Gárma, án a kah, kuúng tlawáng." ¹⁵ Heedaáduú tuuaa iri tláy, iri iwiit, iri ilawaáts. Guri aayoorós i haniís. ¹⁶ Muu sleémeero dae guri eér, Mungú kuri xirfayeemiis ta kaahi, "Aarusmoó ur naa ayaarén wa ti'iit," nee "Mungú naa mukós ba/amisár áy." ¹⁷ Tí Yesu aa tleéhh iri xu'utit yaamaa Yudea sleémeerowo, nee baraá yaamu sleémeero awa inslaawaydá'. ¹⁸ Eeharuusér Yohana iidíguú kaangwí sleémeero guri amór Yoháni húp. Eeharuuseerós ar tsár gari ateét, ¹⁹ gari ya/aáw amór Yesu, kuwa yaahasi gídaabá, "Kuúng an kudá' hardáha, laqaá heé hatlá' un daamaán?" ²⁰ Inooín tawa dirós i hardáh tari oó', "Yohánudá' Baatimaamiis taa amoorók i ya/aáw i kaahi, 'Kuúng an kudá' hardáha, laqaá heé hatlá' un daamaán?' " ²¹ Nee hamtidár kilae múk yaariir oo tiqtuuse nee oo slahhahhaá' guna hungu/uús, nee oo neetlaame aa eér, nee taampaá yaariir niri qaytsitiyé'. ²² Iri oó' díř mukdá' tinda ya/aáw, "Tlawsé', tí taa aandé' nee taa axasé' Yohana ti beere', gídaabá taampu i xumiisiyá', taqooraa y i hii'imiit, múk tiqtír tsatmit ku hheehhe'eemiis, múk iawásl i axamiis, tu'u ki waaslee/atimis, nee liitlakuuse ka Ya/abtór hhoó' i alki/iit. ²³ Heé amohhoó' a kudá' insarehhmoó koomaaká daandueene." ²⁴ Mukdá' Yohana aa ya/aáw iwa tláy, Yesu káangw Yohana guri alki/iit díř boo/ayduú múk i alé iri oó', "Tawa baraá darmuú keéré', maga qaytsuú eéré'? Gár taa qaytsuú eéré' a gitsoóro, tidá' fur'a i dingimis? ²⁵ Bar gitsorooká, ala a milá? A heé taa inqwaruú hhohhó' ar tsiitisi? Kuungá' a xuá' gídaabá múk inqwaruú xiríf gu koóm, nee kudá' diihhoár /aáy, ala baré díř i dirií' a baraá maraá waawitá. ²⁶ Ala maga qaytsuú eéré'? Ana aarusmoó artá eerií'? A ló', án a kah, slám a kudá' ur ta aarusmowo. ²⁷ Kwí an kudá' tí kasa gooín, 'Ga/aaweek, aníng ya/abusmooeé' u ya/aáw geeraawók wa ale, oo loohirók ga amohhe'éés geeraawoge.' ²⁸ Án a kah, baraá múk /ameena naa laqwali, heé ur oo Yohana gu baá/ i kaahh. Ala kudá' niiná baraá waawuti'imár Munguhe kun ur ta inose." ²⁹ Muu sleémeero nee ohomuusér koódiro adoorí kawa axaás, looeemá Mungú kiri ya/án, asma kiwa baatimiis ar baatiismoó Yohana. ³⁰ Ala múk Farisayo nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa slá'aridár Mungú daanduine kana sií', asma inooín baatiismoó Yohana kwa ya/aniká. ³¹ Aako iri oó', "Múk de'emaaká' slaqsoó ngur qomees a umós? Nee gár ki slaqamís a milá? ³² Nee gár ki slaqamís a na/aá naa iwiitiye' díř múk yaariir, ti didá' wa ateetiná' ta kaahi, 'Filimbi ngiwa ufaahhaán, aga neti'iká, tawa tsuunqumisaán, aga /aa/i'iká.' ³³ Asma Yohánudá' Baatimaamiis niwa hardáh, i mikaátér /ayiká, tam difaái ga wahahanká, kuungá' a kata', 'Neetlaame gwaa eér.' ³⁴ Garmoó Hee niwa hardáh, i /ayín nee i wahán, kuungá' a kata', 'Ga/aawaagáy, hheehhusmoowí nee xuufutismo, mulqumoó ohomuusér

koódi nee tlakuuse.’ ³⁵ Ala sagalooár Mungú adór tar ló’ kingina laqán nee mukdá’ gaa ya/an sleémeero.” ³⁶ Heeko wák oo Farisayo Yesu guna huúw, iwa dí’r do’ós wa /ayin. Iri dáh baraá doó heedaáduú Farisayo, iri iwiít dí’r muruú /aymár i alé. ³⁷ /Ameenirka wák ar baraá gixsadá’ ar tlakuso’o, ngiwa axás gídaabá i dí’r /aymár i dirii’ baraá doó heedaáduú Farisayo, chupiito’ór mooyaangw ar tlaa/anoó miisli ngina húp, ³⁸ iri alaá Yesú i sihhít dí’r ya’aawós, i /aa/amiín. I hhirhheeraá paahhamís gawaá ya’áa Yesu, nee gi se’engw sagós ar fitsít. I ya’áa Yésú slikiín ar mooyaangw, gi hara ma’amís. ³⁹ Heedaáduú Farisayo oo Yesu gwaa dí’r do’ós i huuw, adoodá’ ngiwa ár, ina baraá muunaáwós i oó, “Heewí geera bar aarusmo, /ameenirí gu kwatimiit gaa tsaáhh gídaabá a heemá nee a heé adoomá, asma a tlakuso’o.” ⁴⁰ Yesu iri ilawaáts, iri oó, “Simóni, gár ni kuúng i ooár wa slaa’ i deer.” Iri oó, “Intsaahhatusúmo, ooang.” ⁴¹ Guri báy, “Heeko wák peésarós kana kiriík nee múk tsár. Oo wák shilíngi tsiire kooán, kuqá’ shilíngi mibeeri kooán. ⁴² Inooín sleémeero bu’utuwo kuwa harslaaqaát, tsaraawo giri gurtláy. Baraá mukwí tsare heé inós gu ak slaa’ a heemá?” ⁴³ Simoni iri oó, “Án ngi slaa’ a kudá’ taa peésár úr wa gurtláy.” Guri báy, “Adoosíng taa ó’ i ganá’.” ⁴⁴ Iri warqáy amór /ameenidá’, Simoni gway báy, “/Ameenirí a ga/eéa? Án nina baraá do’ók i dáh. Kuúng ma’áa ya’aaé’ ngir slawawa/aas ngaa hanisiká, ala /ameenirí ya’aaé’ ngaa hhirhheeriwós i taxamaamís, giri fits ar se’engw sagós. ⁴⁵ Án kuúng iga ma’asiká, ala /ameenirí iimír án niwa dáh, ya’aaé’ gina ló’wa ma’amaamís. ⁴⁶ Kuúng sagw’eé’ ugwa di/itár slikiiká, ala /ameenirí ya’aaé’ gina mooyángw ar slík. ⁴⁷ Gawaá tihe án a kah, sla’arirós tidaáda’ ur gan laqaqaán ar gídaabá tlakweemaawós awa yaariir kaa gurtláy. Ala heé taa tlakweemaá niiná wa gurtláy, sla’arirós ka niina.” ⁴⁸ /Ameenidá’ gari báy, “Tlakweemaawók kaa gurtláy.” ⁴⁹ Mukdá’ nee inós taa al iwiit dí’r muruú /ayma, naxés ta baraá muner’ín i axwees ta kaahi, “Inósuuwí a heemá tam iwa tlakweemaá gurtlatlay?” ⁵⁰ Ala Yesu /ameenidá’ gari báy, “Haratlintaaoorók iga ba/amís. Tláw ar wayda.”

8 Aluwo iri hii’imiit baraá gixsaduú wa ale nee baraá aya, i Ya/abtór hhó’ alki/iit ar waawuti’iimár Mungú. Eeharuuseedá’ mibá nee tsár nee inós ti koná’, ² nee /ameenarka geeraawo neetlaame aa eér nee tiqti, kari hungu/uús. Umer’ín a Mariamudá’ ta babay Magdalene, tidár neetlaamér faanqw kawa hingeés, ³ nee Yohana harér Kusa, kudá’ daqaari’iimár Herode ki saayín, nee Susana nee awa hatlá’ awa yaariir. /Ameenadá’ inooín gina sagadiyús ar daqaari’iimar’ín. ⁴ Boo/oó yaariir oo muu iwa burumburiit, nee kudá’ ngwa axaasár aye’, awa baraá gixsadaá dimbadimbé dahhá’, ina dir’ín i oó’ ar slaqsaay, ⁵ “Heé dahaasiím ina tláy iwa dahaasiingós dahaasár ay. Iwa dahaasin dahaasiingw guna tsaafimiís. Nguwa tsaafimiisi, bahh’alé ina paáhh baraá loohír i alé, kuri kal/án nee muu, tsir/o guri /ák. ⁶ Oo hatlá’ ina paáhh gawaá tlaa/a. Niwa ti’iit

iri káh asma hhapér kilá’ i káhh gawaadae. ⁷ Oo hatlá’ ina paáhh baraá laqaya’, nee laqaya’ niri al ti’iitiyé’, laqaya’ ngway tliiqiyé’. ⁸ Oo hatlá’ iri paáhh baraá hhapér hho’, niri ti’iit iri laqwaál oo wák tsiiru.” Kaangwí nguwa dir’ín i kaahi, ina tseé’ iri oó’, “Hee barnaxes iiaá axamis gi kón, i axaasi.” ⁹ Eeharuuse Yesu guri yaahás, “Gídaabár slaqsaywí a milá?” ¹⁰ Giri báy, “Kuungá’ xu’uti aga sleeré’ daanduú iidíguudá’ taa luú/ oo baraá waawuti’iimár Mungú. Múk hatlae an slaqsi’ír kaahaán, as gídaabá ta qaytsiiti makawa ár, nee ta axaasi ala gídaabá makawa tsaáhh.” ¹¹ “Nee gídaabár slaqsaay a tí, ‘Dahaasiingw a axweesantá Mungú. ¹² Kuduú baraá loohi an mukdá’ gaa axaas, aluuwo Neetlaangw nay hardáh, axweesantadá’ gari hingeés baraá muner’ine, kari sangw haratlinti’iiká tawa ba/an. ¹³ Kuduú gawaá tlaa/a an mukdá’ axweesani gaa axaas, kari ilaóh ar qwal/amaaye, ala dee/áruuín i kaahh. Haratlintaaoor’ín ar deelór niina. Qoomár iiaa’at birna xáy, kay máy. ¹⁴ Kudá’ paahh baraá laqaya’, an mukdá’ gaa axaas, baraá hotaine kiri tliiq nee daawitime nee daqaari’iima nee qwal/amaayér slafíngw baraá yaamu, axweesantadá’ mamuwós gay hamaaresiká. ¹⁵ Kuduú baraá hhapér hho’ an mukdá’ axweesani gaa axaas, kari ooha hhe’eés ar muner’ ganaa’ nar hho’, iri laqwál ar qitla.’ ” ¹⁶ “Hee i kaahh oo tsaa’asi birnga hhe’eés da/ato, ga tuntuúk, laqaá ngiwa qaasi baraá guruú qatani. Aqo gan kaas dí’r geehhoo’, asma múk daraha daqani do’ i gwa/aat. ¹⁷ “Umuúqo gaaro ar geehhooeeká i geehhooúur, nee umuúqo gaaro ar taa luú/ ka xu’utis iri geehhooúur. ¹⁸ “Gimsé’, iia’r i qaasa hhe’eesaak, tidá’ ta axamisa’. Asma umuúqo heewo oo gár koóm ka dook, nee kudá’ gár koomaaká, tam tidá’ geeraawo i tós i xui ka hayoh.” ¹⁹ Aayoorós nee hhaeewós awa daaqaay tari amoorós káy, dirós i tseewuwto kana harslaaqaát asma muu kuwa úr. ²⁰ Kuri báy nee muu, “Aayoorók nee hhaeewók awa daaqaay ta tsee/aá wa sihhimiit, ta kuúng artá wa slaa’.” ²¹ Giri báy, “Aayor’eé’ nee hhae’eé’ an kudá’ axweesantá Mungú axamiisá’, nee ngi tlehhi-itá’ adoodá’ i kat.” ²² Looarka wake Yesu ina tsa/án nee eeharuuseerós gawaá miringamo. Eeharuuse gari báy, “Gusé’, a gayuuqá’ i waarahhaán.” Tari tláy. ²³ Tawa hi’iiti Yesu iri guú’. Baambao gay baraá tlawtí eér, miringamo naxés i hatsmuú slaa’ ma’aywo. Naxés ta baraá tsaxwa. ²⁴ Tari Yésú tleesár áy ta kaahi, “Aáko, Aáko, aga qwaaraán.” Iri tláy, fur’a gari iigahhaát, nee ma’aydá’ tsifaqamiitá’. Fur’a nee ma’aywo nay xasliitiyé’, umuú gaaro iri xaslít. ²⁵ Giri báy, “Haratlintaaoorhúng aa keér?” Tari da’ayúút, waa/oo/amo gay eér, ta kilooín axwees ta kaahi, “Heewí a heemá, kwí fur’a nee ma’aywo gi hara’ayiyiím, inooín ngu ilaiwawa/iya’?” ²⁶ Tari ti’iit yaamaá kaahaar, yaamaá múk Gerasi, kudá’ naa Galiláyár ar qone’. ²⁷ Inós iwa aweér, nee heeko wák oo yaamuudá’ tina doogiyé’ oo neetlaame aa eér. Deelór yaarire tlabá’ gi tsitatitiiká, tam i doó hootiiká. Dí’r i hooti a baraá /aantu. ²⁸ Heedá’ Yesu nguwa ár iri tseé’, iri dí’r geeraawós i tumbarara’aát, afór ur ganara tseé’,

iri oó, "Aníng nee kuúng a milá, Yésu, Garmoó Mungú Gawtí dirií? Un harhheehhe'eés, mi slahhe'eemisaar." ²⁹ Adoodá' gana oó, asma Yesu neetlaameedá' gaa iigahhaát iwa qutl. Asma daqtá yaarire gun aaeér, tam kun tsegaagiit ar qutúr daba' nee ya'aawo, nee kun xumxaaxún. Muruudá' kur tsegaagiti gun tlaqaqaat, neetlaame gun gusaasiín baraá darma. ³⁰ Yesu guri báý, "Umuuwók a heemá?" Iri oó, "Umuueé' a Daqa." Asma neetlaamér yaariir guna eér. ³¹ Neetlaame Yesu guri harhheehhe'eés mingiwa kwaáhh baraá bohóngw qwanaay. ³² Didaádane daqtá ur ar baynu i deer, ar ta deaaen gawaá tloomár wa ale. Neetlaame Yesu guri firiín baynuudá' ngiwa eer. Iri ya/án. ³³ Neetlaame heedaádá' guri geexeér, baynuudá' giri eér. Daqtá baynu iri /ét ar ti'ingw, nay /e/eetiné' baraá tlawi, niri qatliyé' baraá ma'aay. ³⁴ Mukduú baynaá de'eém adoodá' aa tleehharut kawa ár, tari diya/aát, tay iidíguudá' alki/iít baraá gixsa nee baraá ayko. ³⁵ Muu iri tláy i kangwdá' artá áy. Tawa hardáh díř Yesu, heedaáduú neetlaame kawa hingeés kuri didí áy, i iwiwiit díř geerá Yésu wa ale, i tlabawós kón nee fuquraangose. Tari da'ayuút. ³⁶ Nee mukdaádá' kaangwí gwa ar, gari alki/iít adór heedaáduú neetlaame aa eér kura hungu/uús. ³⁷ Muu sleémeero kuduú yaamaá Gerásír daáhh, Yesu kuna firín iwa quutli, asma naa ló'wa da'ayuutiyé. Yesu iri dáhh baraá miringamo, iri tláy. ³⁸ Heedá' neetlaame kawa hingeés Yesu guna firín gídaabá nee inós tiwa kona'. Ala Yesu guna ki/ís guri báý, ³⁹ "Kií/ amór doohúng, tidá' ur Mungú naa kuúng i tleéhh alki/iiteek." Iri tláy, kangwdá' guri alki/iít baraá gixsa sleémeero, adór Yesu aa tleéhh dirose. ⁴⁰ Yesu niwa kií/, eemeé guri ilaót ar qwala/, asma geera kun daamaarán sleémeero. ⁴¹ Heeko wák ta babay Yairo nina hardáh. Inós a heé úr oo doó saaliingw. Ina tumbarara'aát díř ya'aá Yesu, nguwa harhheehhe'eemisi iwa baraá doós i dahi, ⁴² asma dasiirós i afkwá bohóngw i dirií, tidá' wák ayí'ine, nee kureeriwós a mibá nee tsár. Yesu iwa amoodí tláy, muu guna ló'wa tliíq. ⁴³ Nee /ameenirka i deer ar tiqaaqim kureeri mibá nee tsár ar tiqtír ubíngw tseerdu. Muruuwós sleémeero guna qwaslaarér i fák, ala oo gaa hungu/uus i kaahh. ⁴⁴ Ina alaá Yésúr ót, guri pasltá inqwaari kwatít, nee hamtidár kilae tseerduuwós niri qawiyé. ⁴⁵ Yesu iri oó, "Heé án iga kwatiit a heemá?" Umuúqo heewo iri oó, "A aningeeká." Petro iri oó, "Aáko, múk yaariir kwí kuúng ugwa harweér nee ugwa tliíq. Kuúng mas malé kat, 'Heé án iga kwatiit a heemá?' " ⁴⁶ Yesu iri oó, "Hee iga kwatiit, asma aga tsaáhh gídaabá /uuruueé' oo hungu/uumis i gadiyuus díř heekó wa ale." ⁴⁷ /Ameenidá' ngiwa tsáhh gídaabá lu/uto ti asleeraaká, nina hardát ar daaraxaay, iri tumbarara'át díř geerá Yésu i alé. Gídaabár ngusa kwatít gari ó' díř geerá muu sleémeero wa ale, nee adoodá' ira hara hungú/ hamtidá' alé. ⁴⁸ Gari báý, "Dási, haratlintaaorók iga hungu/uús. Tláv ar wayda." ⁴⁹ Iwa díř axweesantadí kahhi, hee nina hardáh oo amór doó heedá' úr oo doó saalíngw daáhh, i kaahi, "Dasiirók aa

gwá'. Intsaahhatusmo mu tawó daawiitimisaar." ⁵⁰ Ala Yesu adoorí ngiwa axaás, guri báý, "Ma da'ayumitaar, án haratlintiáng, inós i hungú/." ⁵¹ Iwa díř doó i hardáh, inós nee Petro nee Yohana nee Yakobo nee baabuú na/aydá' nee aayo kilooín tana dáhh baraá do', heé hatlá' gwa dahaasiiká. ⁵² Muu sleémeero tawa na/aydá' sat-sunqumiisi, giri báý, "Ma /aa/amiimara', aa gwaiká, ina gú'." ⁵³ Kuri ló'wa wa qasén, asma inooín ka xuu' adór ira gwá'. ⁵⁴ Inós gari dawa óh, iri tseé' iri oó, "Dási, tláv." ⁵⁵ Qeeruuwós gari i kií/, hamtidár kilae niri sihhít. Yesu giri báý, "Muruú /ayma ti hanise'." ⁵⁶ Xwayliteérós gari ló'wa waa/ó/. Ala inós gana báý, "Kaangwí ló' mu heé i oora'."

9 Eeharuuseedá' mibá nee tsár gari ateét, gari aleesleemuú i haniís nee /uuru, neetlaame sleémeero kawa hingeemisi nee tiqtuuse kawa hungu/uumisi. ² Gina ya/aáw waawuti'imár Mungú kawa alki/iiti, nee tiqtuuse kawa hungu/uumisi. ³ Giri báý, "Baraá aaiihunge ma gaa huuwara', hhara laqaá tlakwaay, laqaá muruú /ayma, laqaá peésa. Tam heé wák inqwar munguwa tsár wa huúw. ⁴ Doó taa i hardaté' na hootaak ay díř yaamuudá' ki geexeera'. ⁵ Múk kuungá' na si'i, bar qutlá' díř gixsadae, teerír ya'ahúng ka alí kukuá', iwa lamabu'uungw tleehhit dir'ine." ⁶ Tari tláy tari hii'imiit baraá ayko, ta Ya/abtór hhó' alki/iit, nee muu kuwa hungu/uumisi umuúqo díro. ⁷ Waawutmo Herode iidík sleémeero oo kangwdá' aa tleehharuut nguwa axaás, iri amoqwaár. Asma múk yaariir ta kaahi, "Yohana naa baraá gwa'arár wa waasleé/." ⁸ Bahh'alé ta kaahi, "Eliya nina ti'iit." Bahh'alé ta kaahi, "Aarusmoó wák oo aaruuseedár qaro nina waasleé/." ⁹ Herode iri oó, "Yohana una saga tsaát, daxta heewí kaangós án ni axamiis a heemá? Guri artá wa slaá'." ¹⁰ Ya/abuuseedá' niwa kí/, muruudá' taa tleéhh sleémeero kuri díř Yésu i alki/iit. Girira tláy ar sufa ay baraá gixsár ta babay Bet-saida. ¹¹ Eemeé nguwa axás guri eehát. Giri dahi'isi, iidíguú waawuti'imár Mungú guri dir'in i axweés. Kudá' hungu/uumisuú sla'á' giri hungu/uumiís. ¹² Looa iwa darat eeharuuseedá' mibá nee tsár guri i daqeér guri beér, "Muxsínq watliseek, as tawa ki/i baraá tla/ángw áykwí alé, díř qatuuín kawa leeleehhi nee muruú/ayma, asma diirí ti diriiaan a baraá darmuú tawo." ¹³ Inós giri báý, "Muruú /aymár i haniisaak kuungá'." Tari oó, "Gár ta koomaan i káhh, aqo har mikaátér kooán nee siyoó tsár kilós. Muruú /ayma un tlaxór awána oo mukwí sleémeero i /ayi?" ¹⁴ Asma hhawaate kilooín a afi qoomár kumér kooán. Eeharuuseerós gari báý, "Muu iwiitisaak ar daqoo, umuúqo daqto muu mibeeri kooán." ¹⁵ Adoodá' kari tleéhh, sleémeero kiri iwiitiís. ¹⁶ Mikaáteedá' kooán nee siyoódá' tsár giri taataáhh, iri gawaá doorí qaytsiit, iri sluufiís, giri qasmiís giri eeharuuseerós i haniís, as kiwa múk i qasmiisi. ¹⁷ Tari /ayín sleémeero, tari aáx. Nee muruú /aymár aa meet kuna burumbuú, katatoó mibá nee tsár kuri hatsiís parhheemaá naa meeti'i. ¹⁸ Qoomár iwa firiirin kilós ale, eeharuuseerós i didaádí diri' nee inose. Giri báý,

"Muu iwa axweesi, mata kaáhi, án a heemá?" ¹⁹ Kuri báy, "Ta kaahi kuúng a Yohánudá' Baatimaamiís. Bahh'alé ta kaahi a Eliya. Bahh'alé ta kaahi a aarusmoó wák nina waasleé/ baraá aaruuseedár aange." ²⁰ Giri báy, "Kuungá' ma katá', án a heemá?" Petro iri oó', "Kuúng a Krístó Mungú." ²¹ Giri báy, "Kaangwí ló' mu heé bawaara'." ²² Iri oó', "Garmóó Hee gár kuwa hariím a slahhe'eemisuú yaariír nguwa slay, nee kuwa siaasi'i nee bariisee, nee geeraharusér uren ar saalingw múk Yahudi, nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa, nee kuri gaas, ba+l tame nay waaslee/." ²³ Sleémeero giri báy, "Umuúqo heewo bar aní eehartá wa slaa', gár kuwa hariím a slá'arirós ngi gunqareesi, msalaábarós ngi gagaari umuú deellooro, aní eehari. ²⁴ Asma umuúqo heewo oo slafiingós gu ba/amisár wa slaá' kilós alé, gu qwaarees. Nee heé slafiingós qwaareesaro gwa ya/ an as aníng, slafiingós ku amohhoó'. ²⁵ Asma hee yaa-mu sleémeero timngi slaya, gár nguwa gaabuiya', inós birta kilós qwaareés? ²⁶ Asma umuúqo heewo oo aní murér wa ara'ár nee axweesante'eé', Garmóó Hee heé adoorí gus muruut, birna hardáh baraá xirfuuwós nee oo Baabá nee oo malaykér hhohho'. ²⁷ Tír ló' án ngi ku-ungí oó', 'Muu i deer baraá kwí diirí wa sihhimita, oo baloó qatlaaká ay dí' waawuti'imár Mungú kay geerí ari.' " ²⁸ Alaá axweesantihe deelór dakaát iwa waaráhh, Petro nee Yohana nee Yakobo ginara tláy, iri firór ay gawaá tlooma. ²⁹ Iwa firiirin, slaqsoó gitsee/awós ina warqáy, tlabaawós nay /awakukuyé', i miiri/iyá'. ³⁰ Múk tsár nee inós ta axwees. Mukwí a Musa nee Eliya. ³¹ Ni-na geehhoouiyé' ar xirif. Ta iidíguú gwa'araarós axwees ar i boo/eesi baraá Yerusalémú wa ale. ³² Petro nee mukdá' ti koomá', gu'ute girira bá/. Ala niwa daarki-itiyé', xirfuuwós kuri ár, nee mukdá' tsár nee inós al sihhimiitá'. ³³ Qoomár mukdá' tsár nee Yesu tiwa paraatliyé', Petro iri oó' dí' Yesu, "Aáko, ka hhoo' atén tawa diirí diriiaan. Isleeraá tám i tleehhaán. Oo wák a kók, kuquú Musa, kuquú Eliya." Inós laati gár i kaahi gaa xuiiká. ³⁴ Inós iwa adoorí kaahi, huunki nina tí'ít, giri geehhantés. Tari da'ayuu't tawa baraá mahhtír hu-unkidí dáhh. ³⁵ Afoo nay baraá huunkidá' wa ilawáts, ar kah, "Kwí a Garmaaeé', kudá' naa tsawaár. Inós iiar i qaasaak." ³⁶ Afoodá' iwa xasli't, naxés Yesu a kilós. In-ooín tari xasli't, kangwdá' taa ár kwaa ooiiká dí' heewo deelloodae. ³⁷ Looaytleérós niwa gawaá tloomár wa aweeriyé', tina doogiyé' nee boo/oó úr. ³⁸ Heeko wák baraá boo/aywo ina tseé' i kaahi, "Intsaahhatusúmo, án kuúng u firiím, na/ay'eé' areek. Asma an na/ay'eé' oo kilós. ³⁹ Ga/aaweek, neetlaame gun aaeér. Qoomár burngwa eér in tseemín, slám gu /aramiimís. Nee slooro i gawaá afkós wa tí'imít. Neetlaameedá' gu slah-he'eemís, slám gu gimeeraká, aqo ar ma/iís. ⁴⁰ Eeharu-useerók ana firiiriím ngiwa hinges, ala kaa harslaaqaát." ⁴¹ Yesu iri oó', "Kuungá' múk de'emaaká' oo haratlintaao wásl oo aa paasl, án nee kuungá' ni al hootaatimaan ay xaylá?" Yesu heedaádá' guri báy, "Na/aywók diirí huwang." ⁴² Iwa amoodá' kay, na/aydá'

neetlaame guri yaamí dáhh, guri pungahhamuúr, Yesu neetlaame guri iigahhaát. Na/aay guri hungu/uús, guri dí' baabuúwós i ki/ís. ⁴³ Muu sleémeero tari waa/oó/ adór Mungú kur úr kawa ár. Muruuwí sleémeero Yesu aa tleéhh kuwa waa/oo/amór wa ara'ari, eeharu-useerós guri báy, ⁴⁴ "Axweesantí ooha hhe'eesaak baraá iiaahunge, 'Garmóó Hee ku gawaá dabaá múk i qaas.' " ⁴⁵ Ala inooín tidá' i kaahi kaa tsaahhiiká. Inooine kaa luú/ makawa tsaáhh. Yaahasto kuri da'ayuu't, gídaabár axweesantadae. ⁴⁶ Kaangaani kari iimu/ún ar gídaabá, heé úr a heemá dí'ine. ⁴⁷ Yesu tidá' taa baraá muner'ín i axweesi ngiwa tsaáhh, na/oó niiná guri óh, guri dí' bi-hhaawós i qaás. ⁴⁸ Giri báy, "Heé na/aywí gwa umuueén ar ilaoh, heé aa ilaóh a aníng. Nee kudá' aní ilaóh, kudá' aníng iga ya/aaw guna ilaóh. Asma kudá' ló'wa niiná dirhunge, an kudá' úr." ⁴⁹ Yohana iri ilawaáts, iri oó', "Aáko, heé neetlaamér hingeemiís ar /uuruú umuuwók una araán. Kuri iigahhaataán asma inós nee atén ti koomaanaaká." ⁵⁰ Yesu iri oó', "Mu iigahhamiitara'. Asma heé kuungá' nu tlaampa'aamisaaká, a oo gayu-uhúng." ⁵¹ Qoomár deelloorós ar kuwa gáwtí huuwi ni-wa tseewuúr, inós iri pííhh iwa Yerusalémú kay. ⁵² Muu gway geerí ya/aáw. Tari tláy tay dáhh yaamaá Samaria, asma dirós kawa amohhe'eesi. ⁵³ Ala mukduú yaa-muudá' gwa ilaohiiká, asma adoodá' iwa Yerusalémú kay. ⁵⁴ Eeharuuseerós Yakobo nee Yohana adoorí kawa ár, tana oó', "Aáko, a slá'a asla kawa ateetaan, niwa gawaá doorí wa awet, mukwí nguwa qwaares." ⁵⁵ Iri amor'ín i warqáy, giri iigahhaát. [Iri oó', "Kuungá' qeeruú ta eeharahada' ugwa tsahhi'iká. ⁵⁶ Asma Garmóó Hee naa hardahiiká muu nguwa qwaareesár ay, ala nina hardáh nguwa ba/amisi.]" Tari tláy tari quútl amor hatlá'. ⁵⁷ Qoomár tawa hí'iti, heeko loohiro guna báy, "Án kuú u eehaár umuúqo dí' ta keera." ⁵⁸ Yesu guri báy, "Intsaawe i mar'ór koón, nee tsir/o i maray'ín koónj, ala Garmóó Hee tam dí' sagós ngu i qaasi i káhh." ⁵⁹ Heé hatlá' guri báy, "Eeharáng." Heedaádá' iri oó', "Aáko, ala ya/aám, baabuúeé' ngu ala foól." ⁶⁰ Guri báy, "Maweegáy múk adór tu'u tuaá muk'ín ngi foliitiye'. Kuúng tláw, iidíguú waawuti'imár Mungú alki/iiteek." ⁶¹ Heeko hatlá' sleeme Yesu guri báy, "Aáko, án kuúng u eehaár. Ala, ya/aám ala haniisang, múk dooeé' nguwa ala kángw baw." ⁶² Yesu iri oó', "Heé kurumoó doosla gwa oh, aluuwo iri alí qaytsiit, waawuti'imár Munguhe gár i bui i káhh."

10 Aluuwo Aako awa mibeeri faanqw nee tsárk awa hatlá' gina qaás. Giri ya/aáw tiwa tsár wa koomakona', tawa geeraawós wa tlay, umuúqo didá' in-ós i keemuú wa slai, baraá gixsadu nee amor hatlá' aa slaá' keemuuwo. ² Giri báy, "Bu'uungw ku yaariír, ala múk gadiyuús ku niiná. Ala gimsé', heé qaymo loó' firi-imaak, múk gadiyeét ngu huuwi baraá bu'uungós i ale. ³ Tlawse', án kuungá' nun ya/aáw adór deeloó bee/ aangw baraá tla/ángw tawer i ale. ⁴ Peésa ma tlin'ír hu-uwara', laqaá tlakwi'i, laqaá ya/ata', loohiro hee mu taaqwesara'. ⁵ Doó ti data'a ta geerí oa', 'Wayda

doohúng ngu ay.' ⁶ Heé wayda gu koóm bir deer, wayduuhúng gu áy. Bir kaahh, wayduuhúng ni amorhúng i kii/. ⁷ Ta baraá do'dá' wa hotá', muruú /aymár dooín kwa /agá' nee kwa wahaandá'. Asma heé gadiyuús bu'utuúwós i harín. Ma lolohiimara' maraá hatlá' i ale. ⁸ Umuúqo gixsár ti data'a burtunda ilaóh, muruú /aymár tinda geeraahúng i qaás kwa /agá', ⁹ tiqtuusér dáu ka hungu/uumisá', muu ku beera', 'Waawuti'imár Mungú naa tseewuúr.' ¹⁰ Umuúqo gixsár ti data'a ar tunduwa ilaohiiká, ta ti'itá'. Baraá luhuuwose bar hi'itá', ta oa', ¹¹ 'Tam teerír baraá gixsarhúng ar ya'arén gaa leer, ngi kuukuuaán amorhúng i alé. Ala tí xuaak, ar gídaabá waawuti'imár Mungú naa tseewuúr.' ¹² Án a kah, deelór alhhe'eesoó yaamuúwo, gixsár Sodoma a tsiní sakwasleemarín ngiwa ilí oohiya', ta gixsarihe." ¹³ "Kííng gixsár Korasini, nee kííng gixsár Betsaida, a tsaxwa sakwasleemahúng kawa wa /akuta'. Asma muruú xuawaslén aa tleehharuut dirhunge, geera dí r iwa tleehharuút bar baraá Tiro nee Sidoni, geera iimirihe naa qaroó hhu'u'uné', nee gunyadu kay tsiít, tay iwiwiít baraá da/ara as hhu'u'ungw'ín kuwa laqan. ¹⁴ Bál deelór sakwasleemaro Tiro nee Sidoni a tsiní, sakwasleemarín kawa ilí oohi, ta kuungane. ¹⁵ Nee kííng gixsár Kaper-naumu, xáy ti tsa/aási ay gawaá doori? Aasla'áy, tin /aytiis ay baraá múk aa qaatll." ¹⁶ Iri oó' dí r eeharu-useerós, "Heé axweesantahúng gaa ya/án, axweesante'eé' gana ya/án. Heé kuungá' naa sii', a án ina sii'. Oo aníng iga sii', kudá' án iga ya/aaw guna sii'." ¹⁷ Kudá' mibeeraá faanqwm nina ki/iyé' ar qwala/, ta kaahi, "Aáko, tam neetlaame sleeme tina ilaiwawá/ as kuúng." ¹⁸ Giri bá y, "Án Neetlaangw ugwa ár, i gawaá doori wa /e/eetín adór mankari. ¹⁹ Ga/aawaagáy, aleesleemu nguna haniís oo dayshe nee xeeraawe kiwa adarata', nee /uuru sleémeero kuduú wakusmo, tam gár kuungá' nu aw i káhh. ²⁰ Ala ma qwalala/aara' as adoodá' neetlaame nuwa ilaiwaawa/. Ala na qwalala/ é' as umerhúng kawa gooín gawaá dooriwo." ²¹ Hamtidár kilae Yesu kuri qwal/aás nee Qeeruú hhoohhoó', iri oó', "Án kuúng un sluufiís, Baabá, Aakoó doori nee yaamu, asma muruúw ugwa laqaandiiká dí r múk dahareemaá koóm nee fuquraangw, ala una laqaán dí r na/aá ninakw. Eeít, Baabá, asma an adoodá' kuú kara slá'." ²² Iri oó', "Umuú gaaro kinga dabaaeén i qaás nee Baabuúeé'. Ala heé Garma gu xuú' i kaahh, aqo har Baabá kilós. Slám heé Baabá gu xuú' i kaahh, aqo har Garma kilós, nee kudaádá' Garma xu'utisaro aa slaá'." ²³ Yesu iri amór eeharuuseerós i warqáy, in-oóin kilooín giri i axweés iri oó', "Múk amohhoó' a kudá' ngi ga/aawá' tí kuungá' ta ga/eera'. ²⁴ Án a kah, aaru-usér yaariir nee waawitá arto kana slaá' tí kuungá' ta ga/eera', ala kaa ariiká. Nee axaasaro kana slaá' tí kuungá' ta axamisa', kari axaasiiká." ²⁵ Aluuwo intsaah-hatusmooko hara'ayár Musa ina sihhiít, Yesu guri yaa-haás ar iira, iri oó', "Intsaahhatusúmo, adór ni laaq a adoomá ar slafíngw alhhe'eesay wásl ngur aal?" ²⁶ Yesu guri bá y, "Gár taa gooín a milá baraá kitaabuú

hara'ayaro? Kawa soomús, mi kát?" ²⁷ Intsaahhatus-mooduú hara'ayár Musa iri oó', "Ar taa gooín a tí, 'Aakoó Mungúwók slaek ar muunaáwók sleémeero, nee ar qeeruúwók sleémeero, nee ar /uuruuúwók sleémeero, nee ar fuquraangók sleémeero', nee 'inslaawmoowók slaek adoodá' kuúng tir kilók sla'." ²⁸ Yesu guri bá y, "Tisíng i qoón. Adoosíng na tleehheek, daqaní a sláf." ²⁹ Inós tina laqaamisár wa slaá' gawaá /aymi'iíwós kudá' aa káh gídaabá awa ló', iri Yésú adoorír malé yaahaás, "Ahaá, inslaawmooeé' a heemá?" ³⁰ Yesu iri oó', "Heeko wák nina Yerusalémú wa aweér, i Yeríkór káy. Kuri óh nee malguusen. Kway tlabá' hingeés, kway muúx, gwa'ara ngiwa nakaá/ kway geexáy. ³¹ Naxés geera-harusmooko saalíngw múk Yahudi gitsee/awo nina aweér ar loohidá'. Heedaádá' nguwa ár, iri bihhí paásl. ³² Nee heeko tlahhoó Lawi aa malé didaádí hardah, nguwa ár, aqo ina paásl sleeme. ³³ Ala heeko Samaria oo hhaytusmo, didaádá' heedaádí diri'i ngiwa á y, nguwa ár, guri gurtlá y. ³⁴ Iri dí r heedaádá' taa muúx i tseewú y, inkaahhi'iíwós giri tseék, giri di/itár sliík, nee difaái. Guri gawaá daanduú daqwaywós i tsa/aás, guri huúw ay dí r doó dahaaye, guri amohhe'eemiís. ³⁵ Looaytleérós shilingír tsár gay heeduú doó da-haayeér i haniís. Iri oó', 'Heewí amohhe'eemiseek, nee gár aa waarahh shilíngirí tsare, án birna kií/ ngi buú'." ³⁶ "Xáy, bar kuunge, baraá mukwí tame, inslaawmoó heedaádá' malguuse aa ót a heemá?" ³⁷ Iri oó', "A kudá' gwa gurtlay." Yesu intsaahhatusmooduú hara'ayár Musa gway bá y, "Gím tláw daxta, kuúng sleeme adoo-dá' na tleehheek." ³⁸ Tawa hi'iiti, ina hardáh dí r yaa-muukaari. /Ameenirka umuuwós ta babay Marta, guri dí r doós i dahi'iso. ³⁹ Inós i hho'ór koón, umuuwós a Mariamu. Mariamu ina dí r Yésú i iwít, iri axweesantós axamís. ⁴⁰ Marta ina daawiimít gadiyér yaarire. Iri dí r Yésú i daqeér, i kat, "Aáko, adoorí ka hhoóe kuunge, hho'or'eé' án iwa gadiyér i geexeér, niwa kilooeé' gadiyuus. Ádbaweegáy, aní alee/is." ⁴¹ Aako gari bá y, "Márta, Márta, an daawiimít nee tawa amowaqwadiin asma muruú yaariir. ⁴² Ala gár slahhaa' a wak kilós. Mariamu gana tsawát tidaádá' hhoo', tidá' ta hingeesi-iká dirose."

11 Yesu iwa dirká wa firiirin, firooro iwa hhe'eés, kuri bá y nee eeharusmoowós oo wák, "Aáko, atén ti intsaahhatis firooro, adoodá' Yohana eeharu-useerós ngira intsaahhatís." ² Yesu giri bá y, "Qoomár bar firiiriindá', an oa', 'Baabuúren [oo baraá doori dirií], umuuwók i xirfuuti, waawuti'iimarók ni xeer, [Adór kuú ta sla' i tleehharut baraá yaamuúwo, adór baraá doori-wo ira tleehharút.] ³ Muruú /aymaarén umuúqo deellooro hanmiisang. ⁴ Tlakweemaarén gurtlaweek, asma atén sleeme umuúqo heewo oo iinarén koóm un gurtlatlawaan. Nee atén miti baraá iira'aduú uhisar, [ala atén ti'ba/amis Kuduú tlakusmoowo].'" ⁵ Giri bá y, "Heeko wák i deer oo mulqumoó koóm. Heewí ina daqáy dí r doó mulqumoowós xweeraá dakingo, iri oó', 'Mulqúmo, gám u kiriík mikaátér tame, ⁶ asma dahaay-

mooeé' oo mulqumo naa hardáh. Nee inós i aa'áa daahh, ala án gár ni geeraawós i duux i káhh.' ⁷ Xáy, ka ga/eera', heeduú baraá do' mi oo? I oói, 'Án mi daaw-itiimisar, Aníng tleemu ngu aleeslawaa'ká ngiwa haniisár aw, asma aníng nee na/'iieé' aga qaataán, slám piindo kaa qaroó hatsiís.' ⁸ Án a kah, ala tam tleemu ngu slaiikahe ar ngiwa haniisár ay as tawa mulqumoowós, ala heedaádá' iwa kumiiti firooro, in tláy nee gay haniisár áy hariímaarós tidá' inós i slai. ⁹ "Aníng daxta kuungá' nun baw, 'Firiiriimé' nee kuungá' tundu qáy, leelehhiitaak nee kuungá' a sleerá', ateetimé' afér maráy wa ale, nee piindo ka duux.' ¹⁰ Asma umuúqo heé firiiriím, ku qáy, nee kudá' leelehhiít, ga sláy, nee kudá' afkuú doó wa ateetiím, piindo ka duux. ¹¹ Asma baraá tla/angwhunge baabá i deéro oo na/aywós [gu tlaa/anoó i haniís, mukatmo burngwa firín? Laqaá] siyó burngwa firín, dayshimo gu haniísi? ¹² Laqaá bar qanhhi gaa firín, gár i haniisi a xeerángo? ¹³ Ala kuungaásingá' tlakw muruú hhó' u xuá' kuwa na/'iihúng i hanmisa'. Xáy, Baabuúduú gawaá doorí dirií' i ak waaraáhhíike Qeeruú hhoohhoó' nguwa haniisi dí' kudá' ngu firiiriima'a." ¹⁴ Yesu neetlaamér hee gwa afa qwaares gana hingeés. Nee neetlaameedá' nguwa geemeér, heedá' iri ilawaáts. Muu iri waa/oó/. ¹⁵ Ala múk hatlá' iri oó', "I neetlaamér gusiisín ar /uuruú Beelsebuli, kudá' ú' oo neetlaame." ¹⁶ Múk hatlá' layár gawaá dooraá daahh gana dirós i leelehhiít, as kuwa iiaara'ari. ¹⁷ Yesu tidá' ta baraá muner'ín i axweesi gari tsaáhh, giri báy, "Umuúqo waawuti'iima birti kilós tlaampa'aamís, waawuti'iimarí aqo in hhitirút. Nee múk doó wák barnaxes ti kilooín tlaampa'aamiis, múk do'dá' aqo tin paraatl kilooín ale. ¹⁸ Neetlaangw sleeme barnaxes ti kilós i slaqwa, waawuti'iimarós adór ir sihhit a adoomá? Asma kuungá' a kata' aníng a neetlaamér hingeemiís ar /uuruú Beelsebuli. ¹⁹ Ala barnaxes aníng neetlaame a hingeemiís ar /uuruú Beelsebuli, mukhúng gár ngir hingeemisi a milá? Ala gawaá adoorihe mukhúnguú kilá' kuungá' nus kwasleemuut. ²⁰ Ala barnaxes aníng neetlaame a hingeemiís ar /uuruú Mungú, waawuti'iimár Mungú naa amorhúng i hardát. ²¹ "Heé /uuruú koóm oo xooslaarós ar slaqwara gaa amohhe'ees, bir do'ós xún, muruú do'ós sleémeero ku amohhoó'. ²² Ala heé /uuruú koóm birna hardáh oo inós gu baá/, guri /awa/awín gurir baa/, xooslaarós ar slaqwara sleémeero gari hayoh, tidá' geeraawo ir hhawati'iimisi dí' do'ose, nee muruudá' sleémeero i dirós wa hayohi guri qasmiis. ²³ "Heé barte'eén i diriiaaká, kwí a kudá' án iga sii', nee kudá' burumburiimaaká dinkwa nee aníng, inós in tsaafimiis." ²⁴ "Neetlaame bar hee ngwa geemeér, aqo in tleér, in harweeririín baraá yaamaá kaaháará' wa ale, as dii ngiwa leelehhiit ar i hungu/us. Ala bar dii ngaa sleeriiká', aqo in o', 'A kií/ amor dooeé' kudá' ni daahh.' ²⁵ Barnaxes aa hardát, do'dá' gwa aán gídaabá kwa fiíts, nee kwa parootuús. ²⁶ In tleér, neetlaamér hatlá' faanqw gan léhh, ar ak tlakw inós ba/a. Heedá' nguwa eer, tay al amoorós wa hoot. Nee tlehhe-

muú heewí in ak tlakúy ló'wa ale ta kuduú geera ba/a." ²⁷ Yesu /aymí'iká' ooaro ngiwa hhe'eés, /ameenirka wák baraá dinkwadae ina tsé', iri ó', "Heé amohhoó' a aayoodá' kuúng ugwa laqwal nee ugwa du'umis." ²⁸ Ala inós iri oó', "Geera tsiní bar kat, 'Múk amohhoó' an kudá' axweesantá Mungú ngi axamiisá' nee ngi ilaohi-imá'." ²⁹ Boo/aydá' sleémeero qoomár iwa burumburiít dí' Yésú i alé, Yesu iri oó', "Múk de'emaaká' a múk tlákw, asma a múk layár leelehhiít, ala layár ta laqan i káhh, aqo har layár Yona kilós. ³⁰ Asma adoodá' Yona ira laya tleehhiit dí' múk Ninawiro, Garmoó Hee sleeme in laya tleehhiit dí' múk de'emaakae. ³¹ Bál deelór sakwasleemaro waawuto'ór basa in sihhít dinkwa nee múk de'emaaká', nee inós gin sakwasleemút as tlakweemaain. Asma inós amor saaw ngina wa tleér, as sagalooár Sulemani ngiwa axaasár eer. Ala diirihe heé ú' i deer oo Sulemani gu baá/. ³² Slám bál deelór sakwasleemaro múk Ninawi i sihhit dinkwa nee múk de'emaaká', nee múk de'emaaká' kway sakwasleemuut as tlakweemaain nee múk Ninawi. Asma múk Ninawi ina hhu'u'ún axweesantá Mungú tidá' Yona aa alki/iít ngiwa axaás, ala diirihe heé ú' i deer oo Yona gu baá/." ³³ "Hee i kaahh oo tsaa'asi ga daá/ nee gari qaas dí' geetlaákw i alé, laqaá ngiwa tuntuuki ar xoosmo. Ala aqo gan qaas dí' geehhoó' i alé as múk daráh gwa/ateema ngiwa ari. ³⁴ Tsaa'astá slaqwa a ila. Ala bar iltók ka hhoo', slaqwtók sleémeero i gwa/atamaayér koón, ala iltók bar ka tlaakw, slaqwtók sleeme i gíp. ³⁵ Ala ti al qaytsit, dooqa gwa/ateemaá baraawók i diriíá' a gwa/ateemaawooká, ala an giwti. ³⁶ Ala slaqwtók bar gwa/atamaayeero i háts, tam dí' giwtir koom i káhh, daqaní slaqwtók sleémeero i gwa/át, adoodár tsaa'asi ir gwa/at amoorók i alé ar gwa/atamaayeerós." ³⁷ Yesu qoomár axweesanto iwa hhe'eés, heeko wák oo Farisayo Yesu gway dahi'ís iwa amor do'ós i hardahi as muruú /ayma. Iri dáh iri iwiít dí' muruú /ayma. ³⁸ Heeduú Farisayo adoodá' ngiwa ár, ina waa/oó/ asma Yesu daba' gaa hamaatliiká qoomár /aymaaro. ³⁹ Aako iri oó', "Kuungá' múk Farisayo daanduú isaangi nee oo qware/amo in hamtlitá', ala baraahunge gár aa hats a malgu'uuma nee tlakweema. ⁴⁰ Kuungá' a daktana. Mungúdá' daanda gwaa tleehh, a kudá' baraá gura' gaa tleéhhiíke sleeme? ⁴¹ Ala tidá' sleémeero ar baraá isaangi nee qware/amo hanmiisaak dí' narkuute, nee mura' sleémeero dirhunge daqaní ku hhohhó'. ⁴² "Kuungá' múk Farisayo, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta'. Asma ilahhooár manákw nee sugdáyp nee da'awemo sleémeero awa naanú in duxuundá', oo wák baraá mibaango tawa oo Mungú, amorqaáqae gan'amu nee sla'arír Mungú aga meeré'. Gár tunduwa hariím a tír geera an tlehhá', dinkwa nee tír tsár sleeme. ⁴³ "Kuungá' múk Farisayo, a tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta', asma gár kuungá' ta sla'a' a an iwitá' dí' kiteeraá geera baraá maráa saaliingo, nee tunduwa laawe'eemisi dí' boo/oó muu kuwa ú'. ⁴⁴ A tsaxwa sakwasleemarhúng kawa wa /akuta', asma kuungá' a

slaqás nee /aantu, kudaáda' awa getlakw, nee múk gawaadár waraáhh gár i xui i káhh." ⁴⁵ Heé wák baraa' intsaahhatuusér hara'ayár Musawo iri oó' dír Yesu, "Intsaahhatuusúmo, gawaá axweesanaysíng ta kata, kuúng baré atén sleeme tin tsi'imís." ⁴⁶ Yesu iri oó', "Tam kuungá' intsaahhatuusér hara'ayár Musa sleeme, a tsaxwa sakwasleemahúng kawa wa /akuta'. Asma muu un huuwá iiloó i tsa/amisá', ala kuungá' kilá' huwadá' i kwatimita'aká ditsaahunge. ⁴⁷ A tsaxwa sakwasleemahúng kawa wa /akuta', asma kuungá' a /aantaá aaruusér parootusá', aaruuseedá' taa tsuú/ nee baabi'iihúng. ⁴⁸ Gawaá adoorihe an lamabu'uundá' nee ana ya/aandé' gadiyeédár baabi'iihúng. Asma inooín aaruuseedá' kana tsuú/, nee kuungá' an /aantuuín parootusá'. ⁴⁹ Gawaá adoorihe an gár Sagalooár Mungú isa ó', 'Ga/aawaak, aníng aaruuse nee ya/abuuse an ya/aaw amor'ín i alé, nee inooín kin tsuu/ bahh'alé, nee bahh'alé kin gusiisín,' ⁵⁰ as tseerér aaruuse sleémeero ar aa ku'ut iimír iimu/úngw yaamuú wa ale, kawa iinuusi dír múk de'emuukí alé, ⁵¹ iimír tseerér Habili tam tseerér Sakaria sleeme, kudá' taa gaás geerá meésaadá' baraa' matla/ángw Doó Mungú i dirii'. Án a kah, tí sleémeero ka gawaá daanduú múk de'emuukí iinuus. ⁵² "Kuungá' intsaahhatuusér hara'ayár Musa, a tsaxwa sakwasleemahúng kawa wa /akuta', asma kuungá' gweermór xu'utír mura' aga hayoté', ala kuungá' kilá' muruudá' ugwa gaár i xui'iká kuwa xua', slám mukdá' muruudá' xu'utír wa slaá' ugwa ila'é'." ⁵³ Qoomár iwa tí'íit, intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo tari haratláy as kuwa yaahamiisi ar yaahamisuú yaariir, ⁵⁴ as gídaabá /aymuú kur oohi kuwa slay.

12 Boo/oó kumér yaariir iri burumburiit tam tiri adaráh kilooín alé. Qoomaadae Yesu iri dír eeharuuseerós i axweés ala alé, gari báy, "Ti harmagahhe' nee gár mikaáte ir sluufasluf ar múk Farisayo, gídaabárós a hhaahhalingw'ín. ² Umuúqo gaaro ar taa nahhatís ka geehhooes, nee umuúqo gaaro ar taa luú/ ka xu'utis. ³ Asma tidá' taa katé' baraa' giwtír wa ale, ka axaas dír gwa/aát wa aleeró, slám tidá' taa saasahaandé' baraa' qul/áy wa ale, ka tsee' gawaá daandeemaá maráy wa ale." ⁴ "Kuungá' mulqer'eé', án kuungá' nu baw, mi da'ayumitaara' kudá' slaqo ngi tsu/á', gár aluuwo tleehhamooro i aleeslaya' i káhh. ⁵ Ala án ngu xu'utís oo kuungá' ta da'ayuta'. Mungú na da'ayumitaak, kudá' aleesleemu gu koóm oo hee ngur kwahhi baraa' asltá baloo' gwaa'aaká, alaá gaasaro burkwa hhe'eés. Eeít, án a kah, kwí na da'ayumitaak. ⁶ "Ahaá, qawoo kooán kwa weeriisiike ar sentír tsár. Ala tam oo wák kwa gunqareesiiká dír Munguhe. ⁷ Slám se'éngw gawaá sagerhúng sleémeero kwaa faár. Kuungá' ma da'ayumitaara', asma kuungá' a tsiní ta qawoo yaarire." ⁸ "Án a kah, heé aníng iga lamabu'un dír geerá múk wa ale, inós ku ya/án nee Garmoó Hee dír geerá malaykér Mungú wa ale. ⁹ Nee kudá' án iga sa tlaank dír geerá múk wa ale, nee inós ku sii' dír geerá malaykér Mungú

wa ale. ¹⁰ "Umuúqo heé axweesantá Garmoó Hee gaa sii', tlakweemaawós ki gurtláy, ala kudá' Qeeruú hhoohhoó' gwaa /ooslin, tlakweemaawós ki gurtlayká. ¹¹ "Kuungá' burtunda huúw dír geerá maraa' saaliingw as tunduwa sakwasleemuuti, nee dír geerá waawitá nee mukduú hara'ayár koóm, ala kuungá' ma daawim-itaara' kawa leelehhita' adór tir aleeslaqwa', nee ar ta oa' dir'ín i alé. ¹² Asma Qeeruú hhoohhoó' kuungá' nu intsaahhatis siiwadaádae ar hariim ooaro." ¹³ Heeko wák baraa' boo/aydaádae iri oó', "Intsaahhatuusúmo, hhiyaaé' ádbaweek gídaabá aalir'eé' ngiwa qasiisi." ¹⁴ Yesu iri oó' dirós i alé, "Aá hee, heé án iga qaas a heemá tawa har'ohusmo dirhunge, laqaá daqaari'iimarhúng ngiwa qasmiis?" ¹⁵ Yesu giri báy, "Qaytsité', ti harmagahhe', ma múk qahuuse tleehhi-taara'. Asma daqaari'iima tam ka yaariir dír heewo, i slafíngw hupká." ¹⁶ Yesu slaqsaywí guri dir'ín i oó', "Qaymór heeko daqaarmo ina ló'wa hamát. ¹⁷ Iri kilós oó' baraa' muunuúwós i alé, 'Adór ni laaq a adoomá? Asma dír balangw'eé' nguy qaas i káhh.' ¹⁸ Aluuwo iri oó', 'Adoorí an tleéhh. Kuuntáy'eé' un feé/, kuuntoó ak urén nguri tleéhh. Nee balangw'eé' sleémeero ngway baraadí qaás nee muruueé' oo hatlá' sleeme.' ¹⁹ Daqaní nay kilooéé' oo', 'Balángw yaariir u koóm oo ni /aay kureeraá yaarire, nee muruú hatlá' sleeme. Aníng dax-ta an iwiwiit, an /ayíim, an wahaám, an qwalalaa'." ²⁰ Ala heé aáng kuri báy nee Mungú, 'Kuúng a daktani. Xweeraká' laarihe kuúng a gwá'. Nee muruudá' taa amohhe'eemaamís oo heemá?" ²¹ "Múk daqaari'iimár baraká' yaamaá leelehhiit, nee laati inooín dír geerá Munguhe gár ta kon i káhh, alhhe'eesoó slafíngw'ín a adór slafíngw heewí." ²² Yesu eeharuuseerós gari báy, "Gawaá adoorihe, án a kah, ma daawimitaara' as slafíngwhúng, tawa kata', 'Ma /ayaán?' laqaá slaqoohunge, tawa kata', 'Ma tsiitaán?' ²³ Asma slafíngw a gár afh-hamít ta muruú /aymaaro, nee slaqwa a gár afhhamít ta tsitaywo. ²⁴ Xwa'aro ga/aawaak, i dahasiindaaká, slám i buu'uundaaká, quuroó ta kon i kaahh, tam kuuntáy sleeme. Ala Mungú ga /aymiis. Kuungá' a ak tsiní ta tsir/ooro. ²⁵ Hee i deéro dirhunge oo slafíngós doogaro gu aleesláv tam har qoomár niina, tam ti daawitiimisi? ²⁶ Ala bar kuungá' gár niina ar tlehhemko ta aleesleera' i káhh, kuungá' mahar daawiimitá' as muruúwí hatlá' wa ale? ²⁷ /Ayo ga/aawaak, i gadiyusaká, slám i hhut-litaká. Án a kah, Sulemani, tam daqaarmoowo ló'wa ale, inós aa tsiitinká ar hhoohhooari adór /ayorír alé. ²⁸ Ala bar Mungú /ayór yaamaá tawór wa tí'imiit gan tsiitimiis, ar laarí dáw nee matlo kari kwaahh gawaá ufú xwaansláy, xáy, kuungá' nu ak tsiitiisiike? Kuungá' mustundu haratlintaao niiná. ²⁹ "Kuungá' ma leelehhi-itará' gár ta /aga' laqaá gár ta wata', slám ma daawim-itaara'. ³⁰ Asma múk xoordu tí sleémeero gan leelehhiit. Ala Baabuúhúng ga xuu', gídaabá tí adór kuungá' kar slaá'. ³¹ Ala waawuti'iimár Mungú na leelehhiitaak, nee Mungú muruúwí sleémeero ngu dirhúng i haniis sleeme." ³² "Ma da'ayumitaara', kuungá' awa daqtá ni-

ina. Asma Baabuúhúng gaa slaá' waawuti'iimadá' ngiwa haniisi. ³³ Muruudá' ta koonda' weerisaak, nee peesadá' ta sleera' ka hanisá' dí' narkuute. Sandadaá qaruwa'aaká hiriitaak, daqaari'iimarhúng qaasaak gawaá doori, didá' iwa baloo /aaruuraaká, didár fisusmo iwa hardihiiká, nee babi ngiwa hhatiindaaká. ³⁴ Asma didár daqaari'iimarhúng i diri', an didá' munerhúng sleeme i diri'. ³⁵ "Masók aga siinootiindé' nee tsaa'asayhúng masók i gwa/aat. ³⁶ Nee kuungá' masók a adór múk aakooín daamaaraám oo ni amór doó aakoó duuxór wa ki/. Nee qoomár binda hardáh nee bir ateetín, inooín piindo kawa adaá duuxi. ³⁷ Múk amohhoó' a sagadiyuuseedá' aakooín binda hardáh ngiwa dala'amaayér i ay. An a kah, inós in siinootín, nee sagadiyuuseedá' gari dahi'is dí' muruú /aymár i alé, gari muruú /aymár i qasmiis. ³⁸ Inós binda hardáh xweeraá amsiwo, laqaá xweeraá dakiingo, sagadiyuuseerós binga adoodí áy, sagadiyuuseedá' a múk amohhoó'. ³⁹ Ala tí haraxuaak gídaabá, heé do' loó' geera birngi xui siiwár fisusmo doós nguwa gaasi, fisusmoodá' geera pa/aangw gu slayká ar doós nguwa gaasi. ⁴⁰ Ala kuungá' ti amohhe'ese', asma Garmoó Hee ni hardah siiwár kuungá' kuwa haraxuaa'aaká." ⁴¹ Petro iri oó', "Aáko, slaqsaywí nguna atén kilootén i ói, laqaá tam dí' muu sleémeero ugwa ó'?" ⁴² Aako iri oó', "Sagadiyusmoó inkihhuuúq koóm nee oo sagaalooár koóm a gaalá, oo aakoowós i qaasi gawaá daanduú sagadiyuuseerós sleémeero, as muruú /aymar'ín nguwa hanmiisi qoomár hariima. ⁴³ Heé amohhoó' a sagadiyusmoodá' adoodá' ga tlehiit, nee aakoowós gway adoodí áy. ⁴⁴ An a kah, aakoowós gu kaas daanduú muruuwós sleémeero. ⁴⁵ Ala i ya/aán sagadiyusmoodá' iwa ooi baraá muunuúwós i alé, 'Qaytsiít, aakooé' ki/imawo ni tliik.' Ala tí oaro binga hhe'eés, sagadiyuuseedár hhawaate nar /ameena gari muxtár áy. Inós iri /ayín nee iri wahán nee iri ooniit. ⁴⁶ Sagadiyusmoó adoorí ga tleéhh, ku adoodí áy nee aakoowós baalár inós aa haraxuiiká, nee siiwár i xuiiká. Nee inós kuri tlaaq nee kuri kaas dinkwa nee mukduú inkihhuuú koomaaká. ⁴⁷ "Nee sagadiyusmooduú sla'aarír aakoowós gaa xuu', inós tay amohhe'eesiiká, laqaá slám gaa tleehhiiká tidá' aakoowós i slai, inós ku muux kángw kilá' wa ale. ⁴⁸ Ala sagadiyusmoodá' tidár muxtár wa hariim gaa tleehh, asma ngiwa xuiiká, inós muxtaaros ka ureeká. Kudá' muruú yaariír gwa slay, ar dirose ta slai ka yaariir. Kudá' taa muruú yaariír i saayín, inós kuqo iinuus muruú yaarire." ⁴⁹ "Aníng nina hardáh asla ngiwa huuw baraaká' yaamu. Alók geeraawo masók ina qaroó ót. ⁵⁰ Ala baatiísmo u sláw oo tir baatisi. Hamí aníng a baraá slahha'amká yaariír i diri' ay dí' i boo/i. ⁵¹ Xáy, kuungá' ka xua', aníng nina baraaká' yaamí hardáhi as wayda nguwa huuw? Aasla'áy, a adoosingeeká, ala gár naa huúw a wakaari. ⁵² Asma iimír hamí baraá doó múk kooane, mukdá' kooán ti wakaawaak. Awa tám i awa tsár tlaampa'aamisiyá', nee kudá' tsár i kudá' tám tlaam-

pa'aamisiyá' sleeme. ⁵³ Baabá garmaawós gu sii', nee garma baabuúwós gu sii'. Slám aayo dasiirós ga sí', nee dasi aayoorós ga sí'. Aayo harér garmaawós ga sí', nee harér garma aayór hhawaatuuwós ga sí'." ⁵⁴ Yesu iri oó' dí' múk i alé sleeme, "Kuungá' hunkoo laweei bura aandé' a kata', 'Tluwaay ni hardah.' Ala adoodá' iri qo tleehharút. ⁵⁵ Nee bar looa kinga tawó kwaáhh matlatleero, kuungá' a kata', 'Laarí siiree/i ka hatlá'.' Ala adoodá' iri qo tleehharút. ⁵⁶ Kuungá' a hhaahhafuuse. Kuungá' doori nee yaamu i tsatsahhaandá', ala tí tleehharumiit de'emaaká', gídaabá' mas tsatsahhaanda'aaká?" ⁵⁷ "Ala kuungá' kiloohúng mas waagwedita'aaká tidá' ganaa?" ⁵⁸ Nee sakwasleemusmoowók ti axweesani axase' ar gaanslaay, qoomár tawa dinkwár i kahha' baraá loohiro, tawa doó sakwasleemár keera', as sakwasleemusmoowók muwa huúw amór doó sakwasleema, doó sakwasleemaro kuúng turi malé haniis dí' askaarmoó i alé, inós kuúng uri dahaas baraá doó tseegamo. ⁵⁹ An a kah, a baloo tí'itaká baraadae ay dí' heelmooduú alhhe'eesaay kway bu'."

13 Qoomaadár kilae mukko nina hardáh, iidíguú mukko Galilaya guri oó' dí' Yesu, adór Pilato ngura tsuú/ qoomár inooín tawa hikwaá ilahhooár duxun amór Mungú, tam tseerer'ín tiri aleedók nee tidár hikwa. ² Yesu giri báy, "Mukduú Galilaya oo taa adoosír tsuú/ kuungá' ka xua' an ak múk tlákwe ta múk Galilaya kuduú hatlá' sleémeerowo? ³ Aasla'áy, a adoosingeeká. Ala kuungá' bar hhu'u'uunda'aaká, a qwadá' adoosír kilár alé. ⁴ Laqaá mukdá' mibá nee dakaát, kudá' doó gawtí tleér aa i huú', giri tsuú/, dí' Siloamu, kuungá' ka xua', mukdá' a ak múk tlákwe ta kuduú hatlá' oo Yerusalemúr i diriia sleémeero? ⁵ Aasla'áy, a adoosingeeká. Ala kuungá' bar hhu'u'uunda'aaká, a qwadá' adoodár kilár alé." ⁶ Yesu giri slaqsaywí báy, "Heeko wák i xa'anoó /aantsír kón, oo taa dahaás baraá qaymoorós ar xaaiikaari ta babay misabiíbu. Ina tláy iri na/aá leelehhtuú áy gawaawós i alé, ala gaa slayká. ⁷ Iri oó' dí' heé qaymoodár misabiíbu ga amohhe'emamiís, 'Ga/aaweek, kureeriká' tamaawo nin na/aá leelehhtuú aa'aw gawaá /aantsírí aleeró, ala gár ni slaaslaw i káhh. /Aantsírí tsateek. Gár yaamu ngihar hhatiin tawó alé a milá?" ⁸ Ala heé qaymoodár misabiíbu ga amohhe'emamiís iri oó', 'Aáko, kurkí malé maweek. An a kakaanuús nee a xaw'í qaás. ⁹ Bar na/'ii ngaa laqwál aluuwo, ka hhoo'. Ala bar ngaa laqwaliká, daqaní ka tsát.'" ¹⁰ Bál deelór hungu/umaawo Yesu ina intsaahhatimis baraá doó saaliingo. ¹¹ Nee /ameenirka didaádae i deer ar neetlaamér koom. Inós neetlaameedá' iimír ngiwa eer kureeri a mibá nee dakaát. Neetlaameedá' gari qwambitisa hhe'és, slám inós gan'aasaro ti aleesleeraká. ¹² Yesu ngiwa ár, gari ateét kari báy, "Aáyo, kíng taa gweér baraá slahha'amaayeerók tisinge." ¹³ Yesu dabaawós giri gawaá /ameenidá' i qaás. Nee inós iri ganá' hamtidár kilae, Mungú guri xirfayeemís. ¹⁴ Heedaáduú úr oo doó saaliingw iri buúhh, asma adoodá' Yesu /ameenidá' ngiwa hungu/

uús deelór hungu/umaawo, iri oó' dí' boo/aydá, "Deelo lahhoó' ar gadiyeet i deer. Hardaharé' gawaá deeloódá' lahhooe, kuungá' tunduwa hungu/uumisi, ala a bál deelór hungu/umaawooká." ¹⁵ Aako iri oó' dí' heedá' ú' oo doó saaliingw, "Kuungá' a hhaahhafuuse. Umuúqo heewo dirhunge awuúwós laqaá daqwaywós gu duúxiíke baraá matla/aangw nguwa wahaasár ay deelór hungu/umaawo. ¹⁶ Ala /ameenirí ar xwaylár Abrahamu, inós Neetlaangw gaa tseék kureeri mibá nee dakaát, ala inós i hariíndaáke kawa gweeri baraá tseegamoori-he bál deelór hungu/umaawo." ¹⁷ Qoomár iwa axweesi, kudá' sleémeero inós ngu tlaampa'amisá' kiri mureekeés. Ala boo/aay sleémeero iri qwalaláá/ asma muruuduú waa/oo/amo sleémeero oo Yesu aa tleéh. ¹⁸ Yesu iri oó', "Waawuti'iimár Mungú gár kara slaqamís a milá? Laqaá án gár ngir slaqtis a milá? ¹⁹ Gár kara slaqamís a ilmoó xa'anooko ta babay haradaáli. Hee guna dahaás baraá qaymoorós. Niri ti'íit, iri xa'anoó ú' tleehhiit, nee tsir/o maray'ínr giri gawaá haleemi-iwós i tlehhít." ²⁰ Iri malé oó', "Waawuti'iimár Mungú gár ngir slaqtis a milá? ²¹ Kana slaqás nee gár mikaáte ir sluufasluuf, ar /ameeni aa qás baraá puuruú oo har afi qoomár deebedaá tsár, tam puuruúdá' sleémeero iri sluúf." ²² Yesu ina waaraáhh ar baraá gixsadu nee aya, iri hara loohi intsaahhatimís qoomár iwa aaiiwós kay Yerusalemuý alé. ²³ Heeko wák Yesu guna yaahaás, "Aáko, múk ba/ám ku niináwe?" Yesu iri oó', ²⁴ "Ilakaa-haru tleehhaak tawa data' ar afkuú iiraákws. Asma án a kah, awa yaariir dahmu ngu leelehhiyá, ala ngu aleeslay'aaká. ²⁵ Qoomár heé do' loó' bira tláy, afkuú do' burngwa tseék, kuungá' tari sihhitá' tsee/aá wa ale tawa ateetiinda' tawa kata', 'Aáko, do' gweereek.' Nee kuungá' nuri bay, 'Amór ta dahha' aníng a xuaaká.' ²⁶ Kuungá' kuri beera', 'Ana al/ayiimaán nee ana alwahamaán dinkwa nee kuúng, nee kuúng an intsaahhati-maamís baraá yaamuuren wa ale.' ²⁷ Inós kuungá' nuri bay, 'Amór ta dahha' aníng a xuaaká. Quutlé' dir'eene kuungaásingá' sleémeero awa tlakuuse.' ²⁸ Qoomár Abrahamu nee Isaka nee Yakobo nee aaruuse sleémeero bira aandé' baraá waawuti'iimár Mungú i alé, nee kuungá' tunduri tsee/áy kwaahh, qoomaadae kuungá' tari /aa/amiindá', tari /atlaá /agá'. ²⁹ Muu nin hardah oo da/aáw daáhh nee /uwawo, nee oo /iikwaá daáhh nee basko, nee inoóin tari iwiit dí' muruú /ayma baraá waawuti'iimár Munguhe. ³⁰ Nee baraá kuká' awa alaá har'a, bahh'alé ta geerí waaraahh. Nee baraá kudá' geerá har'a, bahh'alé ta alhhe'eesáy kii/." ³¹ Siiwadár ki-lae Yesu kuri i daqáy nee múk Farisayo, kuri báy, "Quútl diirihe, amór hatlá' i tlaweek, asma Herode inós i kuúng gaasár wa slaa'." ³² Yesu giri báy, "Tlawse', intsangwdá' adbawaak gidaabá, 'Qaytsiít, laarí nee matlo aníng a neetlaamér gusisiím, nee tiqtuuse ngiwa hungu/umiis. Ala bál tám gadiyér'eé' a boo/eés.' ³³ Slám gár án iwa hariím a an kumiít aaiieene laarí nee matlo nee balooqawo, asma i ya/aandaaká aarusmo kuwa dí' hatlá' i gaasi, aqo har baraá Yerusalemu. ³⁴ 'Yerusale-

mu, Yerusalemu, kiíngadá' aaruusér tsu/a/iim, nee ki-wa tlaqwaqut ar tlaa/e kudá' tinda amoorók ya/aáw. A sagaáwa magá' án mukók nguwa burumburtá wa slaa', adoodár koonki tsiioorós ngir burumburariin baraá hhaampi'iíwós, ala kuungá' aga ya/aandi'iiká. ³⁵ Qayt-sité', Mungú doohúng gwa geexáy. Án a kah, aníng i baloo anda'aaká daxta ay dí' ti oa', 'I xirfuuti kudá' hardáh ar umuú Aako.'"

14 Looarka wake Yesu ina /aymár áy dí' doó heeko ú' oo múk Farisayo, bál tawa deelór hungu/uma. Eemeé gu hara gigidiín. ² Heeko sibaaruú koóm i didár geeraawós. ³ Yesu intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo giri báy, "Hungu/umisuú muu ku hhoóe deelór hungu/umaawo, laqaá ku hhooeeká?" ⁴ Naxés taa xasliít. Yesu iri heedá' taataáhh, gway hungu/uús, giri báy, "Quútl." ⁵ Nguwa hhe'eés giri báy, "Dír kuungane hee i deéro oo bartaxes daqwaywós laqaá awu-uwós bira /eét baraá hhalangw, oo gu duuxaaká hamtidár kilá' wa ale, deelór hungu/umaawo?" ⁶ Inoóin axweesantí warqeesaro kaa aslayká. ⁷ Inós ngiwa tsaáhh adór mukdá' taa dahi'ís ir kiteeraá hho' tsawdi-iti, giri i axweés ar slaqsaay iri oó', ⁸ "Kuungá' burtunda dahi'ís nee heé duuxuuxuúm, kiteeraá hho' awa taa i iwita' mi tsawdiitara'. Wane, múk ta ak ilaiwawa/i ta ku-ungane i deer oo ta daamaran. ⁹ Heedá' do' loó' oo ku-ungá' naa dahi'ís tsaraawo, birna hardáh nuri bay, 'Kiteeriising geexawaak, mukwí ngi i iwiiti.' Daqaní ku-ungá' tawa iwtanángw eera' amór kiteeraá waaqa'ati-tá, ka slasla/aar. ¹⁰ Bar dahi'isa aga sleér, iwtanángw áw amór waaqa'atiit. Daqaní heé do' loó' birna hardáh, iri ooi, 'Mulqumooeé', qwaláng amoorír geera.' Daqaní kuúng turi tsaahh nee mukduú hatlá' adór tar heé ta ilaiwawa/i. ¹¹ Asma heé ti ureemiís, ku niinaweés. Nee kudá' ti niinaweemiís, ku urees." ¹² Yesu heedaádá' gwa dí' doós i dahi'ís giri báy, "Muruú /aymaarók bura tléh oo tlatla/aangw, laqaá oo tsiindo, mulqeerók ma ateetaar, laqaá hhaewók, laqaá mar'eefoowók, laqaá inslaawaywók oo daqaare, as inoóin muwa dahi'isiyé baalár hatlae as tuwa bui. ¹³ Bar muruú /ayma ugwa tléh, narkuute na ateeteek, nee taqooray, nee múk tiqtír sol'omit, nee taampu. ¹⁴ Kuúng daqaní amohhooa a sleér, asma kuká' gár ur buiya' i káhh. Bu'utuúwók a bál waasle/uú múk gan'amká koóm." ¹⁵ Heeko wák oo aa dí' muruú /aymár i iwiit, adoodá' ngiwa axaás, iri oó' dí' Yésú i alé, "Heé amohhoó' a kudá' iwiit dí' muruú /aymár i alé baraá waawuti'iimár Mungú." ¹⁶ Yesu iri oó', "Heeko wák i deer oo muruú /aymár ú' gwa tleehh, múk yaariir giri iigu'uús. ¹⁷ Qoomár muruú /ayma iwa xeér, lawaalmoowós giri ya/aáw, dí' mukdá' taa iigu'uús, nguwa ádbay gidaabá, 'Qwalaasaré', asma mura' sleémeero daxta kwaa amohhe'eés.' ¹⁸ Ala sleémeero nina si'yé, umuúqo heewo ar gu ila/aam gay oó'. Oo geera iri oó', 'Aníng qaymo aga tlaáxw, ala gár tiwa hariím an qaytsuú áw. Na'ás, án gurtlawáng.' ¹⁹ Oo hatlá' iri oó', 'Aníng awér mibaangw ar doosla aga tlaáxw, hám daxta a iartá áw, na'ás, gurtlawáng.' ²⁰ Oo

hatlá' iri malé oó', 'Aníng aga duuxuúm, daxta adoorihe án daqemu ngu aslawká.' ²¹ "Lawaalmoodá' iri kií/, kaangwí guri oó' dí' aakoowós i alé. Aakooduú do' loó' adoodá' ngiwa axaás, iri buúhh ló' wa ale, lawaal-moowós guri báy, 'Tláv ar gaanslaay baraá luhuudaá uren awa baraá gixsa, nee baraá tsirxadaá gixsa, narkuute huuwang nee taqooray nee taampu nee múk tiqtír sol'omit.' ²² Lawaalmoodá' iri oó', 'Aáko, tising sleémeero naa kát aa tleehharút, tam hamí ala pa/aangw i deer.' ²³ Aakoodá' iri oó', 'Tláv, tí'ít tsee/áy alé ay baraá luhuudaá uren nee baraá irwadu, muu harhhehhe'eemisang iwa dahi baraá doó i alé, asma dooeé' iwa hatsi. ²⁴ Asma án a kah, baraá mukdá' taa iigu'uusi oo naa daqaykahe, hee i kaahh oo muruú /aymar'ee' gu tsaáq.' " ²⁵ Boo/oó yaariír qoomár tiwa alkona' nee Yesu, Yesu inooín giri i warqáy giri báy, ²⁶ "Hee barnaxes naa hardáh amor'ee', nee inós bar baabuúwós gwaa aahhiiká, nee aayoorós nee hareerós nee na/iwós, nee hhaaeewós, nee slám inós kilós birta aahhiiká, i eeharusmooeé' tleehhiitika. ²⁷ Hee barnaxes msalaábarós ga gagaariiká, nee naa aluueé' wa eeharinká, i eeharusmooeé' tleehhiitika. ²⁸ "Heé wák baraá tla/angwhunge bar doó ú' oo gawtí tleér gu tleehhamór wa slaa', a in iwiítíike ala alé, as hariímár bu'ut ngiwa faari, as ngiwa xui gídaabá hariímár bu'uta i deéro? ²⁹ Ala do' tlehhemuuwo burngwa iimu/ún, nee aluuwo gway harslaaqaat alhhe'esaro, mukdá' sleémeero oo adoodá' ga ár, inós kun wa qasén tari ooi, ³⁰ 'Heewí do' tlehhemko guna iimu/ún, ala alhhe'esaro hám gwa harslaaqaat.' ³¹ "Laqaá waawutmoó wák barnaxes i slaqwarár slaa' nee waawutmoó hatlá', aqo in ala iwiítíike, tiri ala alqaytsiit gídaabá inós nee múk kumér mibaangw ka aleesláya tawa slaqwi nee waawutmooduú hatlá' oo múk kumér mibeeri tsár koóm, oo ni amorqá' wa hí'ít. ³² Barnaxes ngaa ár gídaabá slaqwara ga aleeslayká, muu gun ya/aaw as wayda nguwa firin dí' waawutmoodá' amorqá' wa hí'ít, dí' ir amorqá' i kahhi. ³³ Gawaá adoorihe baraá tla/angwhunge heé eeharusmooeé' tleehhiit i kaahh, barnaxes muruúwós kudá' sleémeero i kon ngwa geexayká." ³⁴ "Diwi ka hhoo'. Ala diwi maamahhaywós bira faák, gár ki qaasi a milá ar iwa maamahh? ³⁵ Hhape ga sangw gaa wa bu'uká tam ufú xwansláy. Aqo kan kwaahh tsee/aá tawór i alé. Hee barnaxes iiaá axamis gi kón i axaasi."

15 Ohomuusér koódi sleémeero nee tlakuuse Yesu kuna i tseewuwúy kuwa iia' i qaasi. ² Múk Farisayo nee intsaahhatuúsér hara'ayár Musa tay qununuú/ ta kaahi, "Heewí mis tlakuusér dahi'imis, slám nee inooín i al/ayiná'." ³ Giri slaqsaywí báy, ⁴ "Heé wák baraá tla/angwhunge barnaxes bee/ángw tsiiru gu kón, bee/ír wák bira qwát, adór i laqi a idoomá? Aqo bee/ángw mibeeraá gwaleél nee gwaleél gun geexáy baraá qawo, nee iri tláy, tidá' aa qwat gari leelehhituú áy, ay dí' ngi slay. ⁵ Birnga sláy, iri qwalalaa/, gari gawaá sum'iwós i qaas ⁶ ay dí' do'. Mulqeerós gari

ateet nee inslaawaywose, iri ooi, 'Qwalala/aré' dinkwa nee aníng, asma bee/ir'ee' tidá' aa qwat ngaa sláw.' ⁷ Án a kah, gawaá dooriwo sleeme ta adoorir qwalalaa/ as heé wák oo tlakusmo oo aa hhu'u'un, ta múk mibeeraa gwaleél nee gwaleele oo gan'amkuú koóm, oo hhu'u'uungw gu sla'aaká." ⁸ "Laqaá /ameenír wák barnaxes i shilíngír mibáangw koón, oo wák bira qwaár, adór i laq a idoomá? Aqo tsa'aasi gan dá/, do' gway fíts, shilingmoodá' guri leelehhít ay dí' nguy sleer. ⁹ Sleemuuwo burngwa hheés, mulqeerós gari atét nee inslaawaywose. Giri beer, 'Qwalala/aré' dinkwa nee aníng, asma shilingmooeé' kudá' aa qwaar ugwa sláw.' ¹⁰ Án a kah, tam malaykér Mungú sleeme i adoodár qwalalá/ as heé tlakusmo oo wák oo aa hhu'u'un." ¹¹ Iri oó', "Heeko wák i deer oo daaqoó tsár gu koóm. ¹² Kudá' niiná baabá guna báy, 'Baabá, muruúwók kudá' aníng wa hariím qasiisang.' Muruúwós kudí kon guri inooín i qasmiís. ¹³ Deelór niina iwa waaráhh, garmaadá' niiná muruúwós guri dinkwár i qaás sleémeero, iri aa'aá káy baraá yaamaa saawá'. Amoodae muruúwós guri hhitatín ar luhaá gana'a'aaká. ¹⁴ "Muruúwós sleémeero nguwa faák, giyé' ur nay tleér baraá yaamuudae, inós sleeme iri wasl'amuút. ¹⁵ Inós iri tláy ay amór heeko oo yaamuudá'. Inós guri baraá qaymoorós i huúw, baynu ngiwa /aymiisi. ¹⁶ Inós qafoodá' baynu i /ayiya' giri ilatleeruús ngiwa qwarkós ar tsaemisi, asma heé gwa gaár i haniis i kaahh. ¹⁷ Inós tiwa al-dakuút baraá muunaáwose iri oó', 'Sagadiyuúsér dí' doó baabuúeé' wa gadiyuus a magá', ar gwaemaá gixaw, nee án qwari i baraaká' wa gaamiis. ¹⁸ A tláv, niwa amór baabuúeé' kaw, nee ngway baw, Baabá, án aga tlakweés geerá Munguhe nee geeraawoge. ¹⁹ A hariimaaká daxta tiwa garmaawók ar ateetin. Harafaaráng amór sagadiyuuseerók i alé.' ²⁰ Iri tláy, iri amór baabuúwós káy. "Iwa amorqá' saaw i kahhi, kuri ár nee baabuúwós, kuri gurtláy. Baabá iri amoorós i ta'aín, guri slaqwtós i óh, guri ma'aás. ²¹ Garma iri oó', 'Baabá, án aga tlakweés geerá Munguhe nee geeraawoge, a hariimaaká daxta tiwa garmaawók ar ateetin.' ²² Ala baabá lawaaleerós gari báy, 'Inqwaarir hhoo' huuware' ar gaanslaay, tsiitisaak, dakós mungáy qaasaak, ya'a' ya/atáy dahaasaak. ²³ Awuú aa wahhaar huware', ku gasá'. Atén daqaní a /ayiimaán tay qwalala/aán. ²⁴ Asma garmaaeé' kwí geeraawo aa gwaá', nee hám naa waasleé', geeraawo aa qwaár, daxta ugwa slawaán.' Bara/ kuri iimu/ún. ²⁵ "Garmaadá' ú' i baraá qaymór i diri'. Niwa kií/ amór doó i alé, iwa tseewúy, afór daa'aangw nee neeto gana axaás. ²⁶ Sagadiyuusmoó wák guri ateét guri yaahaás, 'Kaangwí a milá?' ²⁷ Guri báy, 'Hhiyaawók naa hardáh, nee baabuúwók gwa awuudá' wahhaar i gaás, asma nguwa malé sláy iwa slafi.' ²⁸ "Garmaadá' iri buúhh, dahamaá baraá do' giri si'. Aluuwo baabá nay baraá doó wa tí'ít, gway harhheehhe'emisuú áy. ²⁹ Iri baabí ilawaáts iri oó', 'Ga/aaweek, án kuúng una sagadiyumamiís kureeriiká' sleémeero, nee qoomár hara'ayarók ngiwa waaqaá' i káhh. Ala tam

deelmoó leei oo naa aní hanís i kaahh, niwa qwalala/ aan nee mulqer'ee'. ³⁰ Ala garmaawók kwí niwa hardáh, oo muruuwók gwa faak dinkwa nee /ameenár tsaatuuse, ugwa awuudá' wahhaár i gás.' ³¹ Baabá iri oó, 'Garmaaeé', án nee kuúng a dinkwa umuú deellooro, nee gár án niqo kooma a tók. ³² Ala tawa qwalala/aan nee tawa bara/aan i hariín, asma hhiyaawók kwí geeraawo aa gwaá', hám naa waasleé', geeraawo aa qwaár, daxta ugwa slawaán.'"

16 Eeharuuseerós gari malé báy, "Daqaarmooko i deer oo daqaari'iimarós gaa heekoó i saayin. Heedaádá' kuna dirós i sakwasleemuút ta kaahi, 'I daqaari'iimarók hhititín.' ² Guri ateét guri báy, 'Kaangwí muu i kaahi daanduwooge a umós? Xáda, faarór muruueé' sleémeero diirí laqaamang. Asma kuúng a sangw kumitaká gadiyeésinge.' ³ Heedaádá' iri oó' baraá muunaáwós i alé, 'Adór ni laaq a idoomá? Asma daqaarmooeé' kwí i hingeemiis baraá gadiyeérose. Doosla a aslawká. Firooro a muruumiít. ⁴ Gár ni tleehh a xuú', asma kahhó' bira hingeés gadiyeede, múk hatlá' i ya/án amor'ine.' ⁵ "Tinuusér daqaarmoowós gana ateét. Iri oó' dír kuduú geera, 'Gár aakooeé' uwa iinuusi a milá?' ⁶ Iri oó', 'Dahhaaroó tsiiru oo di/i.' Guri báy, 'Karataásirók taataahheek, mibeeraá kooán gooiimeek ar gaanslaay.' ⁷ Oo hatlá' guri báy, 'Kuúng gár tuwa iinuusi?' Iri oó', 'Katatoó tsiiru oo angaáno.' Guri báy, 'Karataásirók taataahheek,' gooiimeek, 'Mibeeraá dakaát.' ⁸ "Heeduú malgusmo oo taa daqaari'iimár i saayín, kuri xirfayeés nee daqaarmoowós, asma fuqurangwdá' aa tleéhh. Asma múk baraá yaamuuká' ta fuqurángw kón baraá slafingw'ine, ta mukduú baraá gwa/ateemaawo. ⁹ "Án a kah, daqaari'iimár baraá yaamu ar gadiyuusaak as mulqe kawa sleera'. Daqaari'iima bira fák, mulqeedá' daqaní nu ilaot baraá hotángw kureeriisleeme. ¹⁰ Heé inkihhuúu koóm baraá gár niinawe, tam baraá gár ure sleeme i inkihhuú kón. Nee heé inkihhuú koomaaká baraá gár niinawe, tam baraá gár ure sleeme i inkihhuú konká. ¹¹ Gawaá adoorihe, kuungá' bar inkihhuú koonda'aaká baraá daqaari'iimarí ar baraá yaamuukae, daqaari'iima tidár ló' heé ngi dirhúng i saayiím a heemá? ¹² Bar inkihhuú koon-da'aaká baraá daqaari'iimár heé hatlae, toohúng heé ngi haniís a heemá? ¹³ "Heé daqaarér tsár i lawaali'iimaro ga asláv i kaahh. Asma kookoo gu aahh, kuqá' gway slaa', laqaá nee kookoo ti oohiyá', kuqá' gway waaqaqaa'. Mungú nee daqaari'iima i lawaali'iimaro i aleesleera'aaká." ¹⁴ Mukduú Farisayo tidá' Yesu aa oó' sleémeero ngiwa axaás, kuna niqín, asma inooín tawa kudá' peésár sla'á ló'wa ale. ¹⁵ Yesu giri báy, "Kuungá' an kudá' ti geehho'otimisá' dír geerá muko, tawa kudá' ganaa'á'. Ala Mungú munerhúng gaa xuú' adór i diri'. Muruudá' muu i ga/ay gídaabá tawa muruú gídaabár koóm, ala laatí dír geerá Munguhe an kudá' tlákw. ¹⁶ "Hara'ayár Musa nee gooir aaruuse ina kumamít ay qoomár Yohánudá' Baatimaamiís. Ala iimír qoomaadae Ya/abtór hho' ar waawuti'iimár Mungú kay

alki/iít, nee muu tin kilooín dahamiis ar /uuru baraá waawuti'iimarihe. ¹⁷ I ya/aán doori nee yaamu niwa waarahhiya', ala i ya/aandaaká tam gár niina kawa hingeesi baraá hara'ayár Musawo." ¹⁸ "Umuúqo heewo oo hareerós gaa guus, iri harér hatlá' duúx, aa fuquús. Nee hee bar /ameenír hhawaatuuwós aa guús binga duúx, aa fuquús." ¹⁹ Yesu iri oó', "Heeko wák i deer, a daqaarmo. Inqwaruú i tsitatiiti a inqwaruú siira/atén, ku hhohhó'. Nee umuú deellooro muruú /aymár hhó' gun /aa/aay. ²⁰ Narkutmooko ta babay Lasaro kun afkuú do'ós i haahuuw, i inkahha'aá yaariír kón. ²¹ Inós muruú /aymadá' paáhh oo daqaarmo, gun ilatleerumamiis nguwa /ayi. Sleeme seeaawe gun i burumburumaamít, gun inkahhi'i naatsatsiínv. ²² "Narkutmoodá' iri gwaá', malayke guri húp ay dír geerá Abrahamu. Daqaarmoodá' iri gwaá' sleeme, kway foól. ²³ Iwa slahhahhai didár múk aa qaátlw wa ale, ina gáwtí qaytsiít, Abrahamu gway amorqá' saáw i ár, Lasaro i geeraawós i diri'. ²⁴ Daqaarmoodá' iri tseé' amor Abrahamú i alé iri oó', 'Baabá Abrahamu, án gurtlawáng. Lasaro ya/aaweek ma'aay ngi tikiisi ar diitsarós, tsifrangw'eé' ngu tse'eesi, asma baraakae asla i ló'wa slahhe'eemís.' ²⁵ "Abrahamu iri oó', 'Garmaaeé', inslaweek gídaabá kuúng muruú hhó' baraá yaamuwo ugwa sleér oo slafingw baraá yaamu, ala Lasaro gár aa sláy a liitlakwe. Daxta inós hamí i diirí, ku gurkwa/amis, kuúng tu slahhe'emiis. ²⁶ Slamí baraá tla/angwrene, atén nee kuungá', wa/ángw aa tsar'eet i deer, as gídaabá múk gayuurén kwí waarahhmuú amoosíng munguwa aleesláy, laqaá muksíng oo gayuuhúng mindiwa gayuuren i waaraáhh.' ²⁷ Daqaarmo iri oó', 'Bar adoosíng ala, án kuúng u firiím, Lasaro ya/aaweek amor doó baabuúeé'. ²⁸ Asma hhaee'eé' awa kooán i dayá', ngi gurbu'utá ay, asma inooín mindiwa hardihiyé' diirí slahha'amkwá koóm i alé.' ²⁹ "Abrahamu iri oó', 'Musa nee aaruuse i dayá'. Tidá' inooín ta kaahi ka iiar i qaasi.' ³⁰ Iri oó', 'Aasla'áy baabá Abrahamu, asma heé naa didár múk aa qaátl wa kii/, birnga i daqáy, ta hhu'u'ún.' ³¹ Abrahamu iri oó', 'Musa nee aaruuse birka iiar i qaasi-iká, tam heé naa baraá múk aa qaátl wa waaslee/ gurbu'uto gi aleeslayká.'"

17 Yesu eeharuuseerós gari báy, "Muruú múk paslimís baraá loohír ganaa'a aqo in hardah, ala heedaádá' ngu huwahuúw, a tsaxwa sakwasleemarós ngiwa wa /akuuti. ² Heewí gár kuwa hariím a tlaa/ár xosliingw kan tseek gawaá istós, nee kuri kwaahh baraá tlawtí alé, ta oo wák baraá kuká' ninakwe nguwa paslisi. ³ Ti harmagahhe'." "Heewók bira dakuús, gan'aaseek. Ala bira hhu'u'ún, gurtlaweek. ⁴ Ala kuúng bura sadakuús sagaáwa faanqw baraá looar wake, nee bir naa kií/ amoorók i ale sagaáwa faanqw, bir kaahi, 'Aga hhu'u'uúw,' kuúng gurtlaweek." ⁵ Ya/abuuse Aako guri beér, "Haratlintaaoorén na doogang." ⁶ Aako iri oó', "Haratlintaaoór har qoomoó ilmoó haradaáli bar koondá', a aleesleerá' /aantsíri kawa beera', 'Quútl diirihhe, ti hatltá eer baraá tlawí', alók geera tidá' taa oé'

/aantsí ga tléhh." ⁷ "Slaqsaywo heé wák baraahunge i lawaalmoó kón oo qaymór doósl, laqaá oo bee/ángw de'eém. Lawaalmoowí birna harakií/ baraá qaymór wa ale, aakoowós gu báya, 'Qwaláng ar gaanslaay, /ayiím.' ⁸ A gun báyke, 'Muruú /aymar'eé' tleehhang. Ti amoohe'es ar iwa sagadiyus qoomár án niwa /ayiim nee niwa wahaam. Daqaní kuúng ta /ayiín nee ta wahaán.' ⁹ Xáy, lawaalmoodaádá' gu sluufísi, asma tidá' taa inós báy ngiwa tleéhh. ¹⁰ Gawaá adoorihe kuungá' sleeme tleehhamooro bara hhe'esé, tidá' sleémeero tinda kuungá' báy, ta oa', 'Atén a lawaaleedár gídaabár koomaaká. Aqo tidá' atén wa hariím ana tleehhaán.' " ¹¹ Qoomár iwa loohír i dirií' iwa Yerusaleémú kay, ina waaraáhh ar baraá tla/ángw Samaria nee Galilaya. ¹² Nee qoomár iwa dáh baraá gixsarka niina, múk mibaangw oo tiqtír tsatimit nee Yesu tiri doogiyé. Inooín tari sihiít amorqí alé, ¹³ tari tseé' tari oó, "Yésu! Aáko! Atén ti gurtleer." ¹⁴ Ngiwa ár, giri báy, "Tlawse' ti laqaande' dír geerahuusér saalíngw múk Yahudi." Nee qoomár tawa daqay, tana hhoohhooúy. ¹⁵ Ala heé wák dir'ine ngiwa ár gídaabá aa hunguú/, iri kii/ amór Yesu, i hara Mungú xirfayeemiis ar afór ur. ¹⁶ Iri tumbarara'aát dír geerá Yesu, guri sluufísi. Nee heedaádá' a heé tlahhoó múk Samaria. ¹⁷ Yesu iri oó, "Kudá' mibaangw sleémeero kaa hhoohhooeesiikáhe? Kudá' gwaleél i amá? ¹⁸ Heé naa kii/ oo Mungú ngwa xirfí haniisár ay i káhhí? Aqo har kwí kilós oo dahaaymoówo?" ¹⁹ Yesu heedaádá' guri báy, "Sihiít, tláw, haratlintaaorók ugwa hungu/ús." ²⁰ Múk Farisayo Yesu guri yaahaás gídaabá, "Waawuti'iimár Mungú xaylá i hardát?" Yesu giri báy, "Waawuti'iimár Mungú binda hardát a aanda'aaká ar ila'. ²¹ Laqaá ta ooiiká, 'Areng i diirí, laqaá, 'Handá' i amorqá', asma waawuti'iimár Mungú i baraahúng i dirií'." ²² Yesu iri oó' dír eeharuuseerós, "Deelo i hardát, deelór wák baraá deelór Garmoó Heewo kawa ilatleerusa' arto, ala a aanda'aaká. ²³ Slám muu i ooi, 'Qaytsité' amorqá' i alé, laqaá, 'Qaytsité' amoorí alé, ala kuungá' ma tlawara' didá' ti dir'a'a, laqaá mi eeharaara'. ²⁴ Asma adoodár mankari ir wer'eeliin gawaá doorí wa ale, bihhiiká' ay bihhiiqá', an adoodár Garmoó Hee i laqi bál deeloorse. ²⁵ Ala gár geeraawo kuwa hariím a slahha'amkwá yaariir gun sláy, nee kway sii' nee múk de'emaaká'. ²⁶ Adoodá' aa tleehharut deelór Nuhuwo, an adoodá' tleehharut bál deelór Garmoó Heewo. ²⁷ Asma qoomár de'emaá Nuhuwo muu ina /ayín nee ina wahán, slám tana duuxuuxún nee kina duxuút, tam ay bál Nuhu iwa dáh baraá guruú miringamo, nee tluwoó da/atén nay hardáh, mukdá' sleémeero guri tsuú/. ²⁸ Nee sleeme an adoodá' qoomár deelór Lutuwo. Muu ina /ayín nee tana wahán, ina tlaxún nee tana muruú weerimiís, ina dahaasín nee tana maraá tleehhiít. ²⁹ Ala bál Lutu iwa ti'iít baraá gixsár Sodomaro, asla nina /ét gawaá doorí wa ale adór tluwaay, dinkwa nee tlaa/aá asltá koomá', nee muu sleémeero kuri tsuú/. ³⁰ Adoorí an adoodá' tleehharut bál deelór Garmoó Hee burku geehhoees. ³¹ "Bál

deeloodae heé gawaá daanduú doó i dirií', nee oo xoslaarós baraá doó i dirií', miwa aweér as ngiwa lee-hhi. Nee slám oo baraá qaymór i dirií' miwa amór doó i kii/. ³² Harér Lutu inslawaaak. ³³ Umuúqo heewo oo slafi-ingós gu ba/amisár wa slaá' kilós alé, gu qwaarees, nee kudá' slafiingós gu qwaarees, gu ba/amis. ³⁴ Án a kah, xweeraadae hhawaataá tsár awa gawaá qatanír wák i dirií', oo wák kur tláy, kuquú hatlá' kuri geexáy. ³⁵ Nee /ameenár tsár ar dinkwár wa xoosliim, ar wák kar tláy, nee tiqár hatlá' ka geexáy. [³⁶ Slám múk tsár ta baraá qaymór i dirií', oo wák kur tláy nee kuquú hatlá' ku geexáy.] " ³⁷ Tari oó, "A diimá wa ale, Aáko?" Giri báy, "Dír tuuaa i diri' an didár gwares i burumburiimiti."

18 Giri slaqsaywí báy as ngiwa intsaahhatisi gídaabá inooín gár kiwa hariím a Mungú ngun firi-iriná' daqisleém, tam matawa mune sií'. ² Iri oó, "Waawutmooko baraá gixsarkaro i deer. Inós i Mungú ilaiwa/aa/atiiká, slám inós muu gu gaár i xuiiká. ³ Nee baraá gixsadae /ameenirkar kwaalo'o i deer. Inós gun i kwasleemár aaeér, as ngiwa alee/iisi dír wakusmoowose, as ngiwa sleer tidá' inós wa hariim. ⁴ Nee waawutmoodá' inós iri ala sií', aluwo iri oó' baraá muunaáwós i alé, 'Aníng a Mungú ilaiwa/aa/ataaká, slám, muu u gaár i xuaaká. ⁵ Ala kwaalo'oorí aníng i daawitimís. Bira adoorír kumít, aníng alhhe'esaywo i slaaqatís daawitimuwo, ala gár kas hho' aníng an alee/iís, as hariímarós ngiwa sleer.' " ⁶ Aako iri oó, "Waawutmoodá' gan'amuú tlehhiitaaká ugwa axas'iike adór aa káh. ⁷ Nee Mungú, xáy, mukós kudá' aa tsawaár gu ak alee/iisiike, hariímar'ín ngiwa slay, kudá' inós nguy /aa/amiimá' tlaatla/aangw nee xweeraawo? Inós i hargawdúya ngiwa alee/iisi? ⁸ Án a kah, hariímar'ín ga haniis ar gaanslaay. Ala Garmoó Hee bál bindi kii/, haratlintaa ga ári baraaká' yaamuwo?" ⁹ Mukko taa kilooín harafaar amór gan'amkwí alé i deer, oo múk hatlá' sleémeero gwa waaqaaqaa'. Yesu giri slaqsaywí báy, ¹⁰ "Múk tsár ina tsa/án amór Doó Mungú i alé, ta saalíngw áy. Oo wák a heé Farisayo, nee oo tsár a ohomusmoó koódi. ¹¹ "Heé Farisayo ina sihiít, iri adoorír firín kilós alé, 'Mungú, án kuúng u sluufimiís, asma aníng a adór múk hatlaeká, a adór malguuseerooká nee adór al/aymuuseerooká nee adór fuquuseerooká, laqaá a adór ohomusmoowú koódirooká. ¹² Aníng an gwaawawiim baraá wiikír wake sagaáwa tsár. A ilahhooár hanimaamiís baraá daqaari'iimar'eé' sleémeerowo, ar wák baraá mibaango tawa ar Mungú.' ¹³ "Ohomusmooduú koódi amorqá' saaw gana i sihiít. Sleeme tam iwa gáwtí qayti gaa qiitliká, aqo har da/ewawós gina pupuxumiís, iri oó, 'Mungú, án gurtlawáng! Aníng a heé tlakweemaá koóm.' ¹⁴ Án a kah, kwí iri waatl amór do'ós, kwí kilós an kudá' taa gan'amkwí harafaár. Asma kudá' ti ureemiís kilós alé, ku ninawees, nee kudá' ti kilós niinaweemiís, ku urees." ¹⁵ Na/aá ninakw kina huúw amór Yésu i alé, ngiwa kwatmiiti. Ala eeharuuse adoodá' ngiwa aán, mukdá' na/aá koóm guri iigahhát. ¹⁶ Ala Yesu giri ateét

amoorós i alé, iri oó, "Na/aá ninakw mawaagáy ni amor'eé' hardihiye', mi ila/aamara'. Asma awa adór kuká, waawuti'iimár Mungú a tooín." ¹⁷ Án a kah, heé waawuti'iimár Mungú gaa ya/aniká adór na/oó niinár alé, i baloó dahiiká baraá waawuti'iimarihe'." ¹⁸ Heeko úr Yesu guri yaahaás, "Intsaahhatismoó hhoó', adór ni laaq a adoomá ar slafíngw alhhe'eessay wásl ngur aal?" ¹⁹ Yesu guri báý, "Mis hhooemár ateetiín? Heé hhoó' i kaahh, aqo har Mungú kilós." ²⁰ Ahaá baré hara'aya a xú', 'Fuqi ma awaar, Hee mu gaasaar, Gár hee ma fiisaar, /Aysantá tawo ma tsataar, Baabuúwók nee aayo ilaiwawa/eek.'" ²¹ Iri oó, "Tising aga boo/eés sleémeero iimír na/u'uumar'eé' wa ale." ²² Yesu tí ngiwa axaás, guri báý, "Tam hamí gár wák uga wa /aaruúr. Muruudá' ta koon sleémeero weeriseek, nee peésadá' ta sleer ka narkuutér i qasmís. Daqaari'iimarók a gawaá doorí eér. Daqadá' na hardát, aníng i eehát." ²³ Ala inós tí ngiwa axaás, iri ló'wa gurhaamuút, asma inós a daqaarmo ló'wa ale. ²⁴ Yesu gari tsaáhh adór ira gurhaamuút, iri oó, "Ga/aawaak, adór daqaare kar gawít dahmaá baraá waawuti'iimár Munguhe." ²⁵ Ka inslaahh angamiía iwa waarahh ar baraá fookár laqwa, ta daqaarmo iwa baraá waawuti'iimár Mungú i dahi." ²⁶ Mukdá' aa axaas tari oó, "Ala heé ba/ama ga aleesláv a heemá adoosinge?" ²⁷ Yesu iri oó, "Tidaádá' dí' muko ya/aamaaká, dí' Munguhe i ya/aán." ²⁸ Petro iri oó, "Ga/aaweegáy, atén muruúrén sleémeero ugwa geexawaán, kuúng uri eeharaán." ²⁹ Yesu giri báý, "Án a kah, umuúqo heewo oo dooín gwa geexay, laqaá hareerós, laqaá hhaewós, laqaá xwayliteérós, laqaá na/iwós, as waawuti'iimár Mungú, ³⁰ inós muruú yaariír gun ak sláy hám baraá yaamuukae, nee baraá yaamaá hatlae slafíngw alhhe'eesoó koomaaká gu sláy." ³¹ Yesu ee-haruuseedá' mibá nee tsár ganara tláy, gari báý, "Ga/aawaagáy, hamí a tsa/a/amaán tawa Yerusaleémú kawaan, nee tidá' sleémeero taa gooín nee aaruuse daanduú Garmoó Heewo i bó/." ³² Asma ku qaas gawaá dabaá múk xoordaá hatlá'. Inooín kway niqín, kway ngwanjín, kway i nitsimiit, ³³ kway muux ar qaw'i, kway gaas. Deelo tám bira waaráhh nay waaslee/." ³⁴ Ala ee-haruuseerós tam /aymuú wák gwa tsahhiká baraá axweesanaydá' aa dí'ín i kaahi. Gídaabár kaangwí kaa luú/ dí'ine. Sleeme kaa tsaahhiiká tidá' aa alki/iit dí'ín i alé. ³⁵ Yesu iwa tseewúy Yerikór i alé, heeko wák oo taampa aa iwiit afaá loohír i alé, i múk firiirín peésaro. ³⁶ Qoomár boo/oó úr nguwa axaás iwa waarahhi, iri yaahaás, "Gaa a milá?" ³⁷ Kuri báý, "Yesú Nasareti in waraahh." ³⁸ Tseeo gari iimu/ún, iri oó, "Yésu, Garmoó Daudi, án gurtlawáng." ³⁹ Mukdá' aa geerí tseewuy kuri iigahhaát as iwa xasliiti, ala inós tseeooro iri buúhh, "Garmoó Daudi, án gurtlawáng." ⁴⁰ Yesu iri sihhiit iri oó, "Huware' amor'eé' alé." Qoomár iwa tseewúy dí' Yésu i alé, Yesu iri oó, ⁴¹ "Adór ta sla' ar u laaq a adoomá?" Inós iri oó, "Aáko, gár ni slaá' a ilaaéé' niwa qaytsitiya'." ⁴² Yesu iri oó, "Ilaawók ni qaytsitiye'. Haratlintaaoorók ugwa hungu/ús." ⁴³ Hamtidár kilae ilaawós nay qaytsi-

tiyé', nee Yesu tari koné', inós i hara Mungú xirfayeemi-is. Nee muu sleémeero adoodá' kawa ár, Mungú kuri xirfayeemiis.

19 Yesu iwa dáh baraá gixsár Yeriko, ina waaraáhh baraá tla/angwdár alé. ² Nee heeko i deer baraadae, umuúwós ku babay Sakayo. Inós a heé wák oo úr baraá ohomuúsér koódiro, nee slám a daqaarmo. ³ Heewí Yesu guna artá wa slaá' gídaabá a heé adoomá. Ala arto gwa aleeslayká as boo/oó muu, as inós tawa heé ququmamaár. ⁴ Iri geerí ta'áin, iri tsa/án gawaá xa'anooko /aantsí, as Yesu nguwa ari, asma Yesu nin waaraahh ar loohidá'. ⁵ Nee Yesu didá' ngiwa áy, iri gáwtí qaytsiit, iri oó, "Sakáyo, aweeráng ar gaanslaay, asma gár án tiwa hariím laarí nin dí' doók i hardáh." ⁶ Sakayo iri aweér ar gaanslaay, iri Yésu dahi'ísx ar qwala/. ⁷ Muu adoodá' ngiwa ár, sleémeero tari qununuú/, tari káh, "Aa dáh baraá doó heé tlakweemaá koóm." ⁸ Sakayo iri sihhiit iri oó' dí' Aako, "Qaytsiit Aáko, tlaqtá daqaari'iimar'eé' a haniís dí' narkuute, nee gár hee ar naa hara/uuntsiím bir deer, a ki/ís sagaáwa tsiyáhh wa ale." ⁹ Yesu iri oó, "Laarí ba/ama naa hardát baraá do'wí alé, asma kwí sleeme a oo tlahhoó Abrahamu. ¹⁰ Asma Garmoó Hee nina hardáh tidá' aa qwat ngiwa leelehhiiti nee ngiwa ba/amisi." ¹¹ Axweesantí axaasaro kawa hhe'eés, Yesu iri axweés ar slaqsaay, asma ina tseewúy bihhaá gixsár Yerusalemu, nee inooín geera ka xui waawuti'iimár Mungú aa naká/ iwa gee-hhouur ar gaanslaay. ¹² Yesu iri oó, "Heeko úr i deer oo tlahhaywós ta ilaiwawa/i. Inós ina aa'aá káy, amór yaa-maá saawá' as kuwa waawutmoó wa qaasi, nee niri kii/. ¹³ Qoomár iwa aa'aá kay, sagadiyuseerós ar mibaangw gari ateét, bohhaá mibaangw awa peésa giri hanmiís dí'ín i alé, iri oó, 'Bohhuusingá' ar halaanu'usaak ay dí' án ni kii/.' ¹⁴ Ala múk baraá yaamuudá' heedaádá' kuna ló'wa aáhh, muu kuri ya/aáw kuwa eehari amoodá' inós i kay, nee tawa ooi, 'Heewí u sla'aanaaká atén tiwa sawaawuti'i'in.' ¹⁵ "Alaá waawuti'iimarós ngiwa sláy, niri kii/. Hara'aya gari haniís ar sagadiyuseerós tidá' aa bohhuú i hanmiís kawa ateeti, as ngiwa xui slaaslávár taa sláy umuúqo heewo baraá halaanu'uumarose. ¹⁶ Heé geera niri hardáh iri oó, 'Aáko, bohharók tidá' wák naa aní hanís, bohhaá mibaangw ngaa sleér.' ¹⁷ Aako iri oó, 'I qoon, kuúng a sagadiyusmoó hhoó', asma kuúng a inkihhuúy koón baraá gár niiná wa ale. Ala gawaá adoorihe án kuúng u qaás waawutmoó wa ale gawaá gixsadaá mibaangw.' ¹⁸ Heé tsár nay hardáh iri oó, 'Aáko, bohharók tidá' wák naa aní hanís bohhaá kooán ngaa sleér.' ¹⁹ Tam inós sleeme kuna báý, 'Aníng kuúng u qaás waawutmoó wa ale gawaá gixsadaá kooán.' ²⁰ "Heé hatlá' niri hardáh, iri oó, 'Aáko, bohharók tidá' wák naa aní hanís, areng. Aníng ana baraá warqamoó i tseék, ngay baáts. ²¹ Asma án kuúng una da'ayuút, as kuúng tawa /akusmo. Asma kuúng an leehhihiín didaádá' gaa kay qaská, slám a bu'uún didaádá' gár taa dahás iwa kahh.' ²² Aakoodá' iri oó, 'Kuúng a sagadiyusmoó tlaákw.

Aníng kuúng u sakwasleemuút ar /aymí'iwók kwisingá'. Ala kuúng bar xú' gidaabá aníng a /akusmo, nee an leehhihiím didaádá' gaa ngiwa qaasiiká, slám a bu'uúm didaádá' niwa dahaasiimiiká, ²³ ala boohhar'eé' tidá' gaáláy kara gadiyus as slaasláw ngiwa sleer? As án birna kí/ ngiwa slaw dinkwa nee slaasláwarose.' ²⁴ "Mukdaádá' didá' wa sihhimiít guri báý, 'Boohhasíng i kon hayohaak, ka hanisá' díř heeqá' bohhaá mibángw koóm.' ²⁵ Ala mukdaádá' iri oó', 'Aáko, ahaá baré, inós bohhaá mibaangw gi kón.' ²⁶ Aako giri báý, 'Aníng kuungá' nu baw, umuúqo heewo oo gár koóm ka haniis, nee kudá' oo gár koomaaká, tam tidá' niina i kon ka hayoh. ²⁷ Ala wakuuser'eé' tidá' diiri huuwaare', tidá' aníng iga sí' ngiwa sawaawuti'ii'im. Nee ki tsu/á' díř geeraaeé' wa ale.' " ²⁸ /Aymí'iká' ooro ngiwa hhe'eés, iri geerí h'iít as iwa tsa/an Yerusalemúy alé. ²⁹ Qoomár iwa tseewúy díř gixsár Betfage nee Betania, bihhaá tloomár xaaiikaari ta babay Miseituni, eeharuuseerós ar tsár gari ya/aáw, ³⁰ gana báý, "Tlawsé', dahé' baraá gixsarqá' geeraahúng i diiri'. Bara daté', gwarendmoó daqwaay uqo aandá' kwaa tseék, oo hee aa baloó daanda i tsa/aniká. Ngu gwedá', ngu hubá'. ³¹ Ala hee burna yaahaás gídaabá, 'Gwarendmo mus gweditá?' kuungá' ta oa', 'Aako gun slaa'." ³² Eeharuuseedá' taa ya/aáw iri daqeér, adoodá' Yesu aa oó' gari aán. ³³ Qoomár tawa gwarendmoó gwediiti, múk gwarendmo loó' tari oó', "Ahaá, mas gwarendmoó gweditá?" ³⁴ Inooín tari oó', "Aako gun slaa'." ³⁵ Gwarendmoodá' kuri huúw amór Yesu. Inqwaruúin kuri hhaáf gawaá gwarendmo, Yesu kuri tsa/aás gawaadí ale. ³⁶ Nee qoomár iwa h'iiti, inqwaruúin kuri hhafín baraá loohír i alé. ³⁷ Qoomár iwa tseewúy Yerusalemúy alé, díř /etángw tloomár Miseituni, boo/oó úr oo eeharuuseerós Mungú kuri xirfayeemiís ar qwala/, nee ar afór ur, as tlehhema'aá uren awa taa ár, ³⁸ tari káh, "Waawutmo i xirfuuti, kudá' hardáh ar umuú Aako, Wayda gawaá doori nee xirif díř Mungú." ³⁹ Múk Farisayo bahh'alé oo baraá boo/aydí diiri' tari oó', "Intsaahhatúsúmo, eeharuuseerók ádbaweek iwa xaslit." ⁴⁰ Yesu giri báý, "Án a kah, inooín barta xasliít, tlaa/eká' i tseeiyá'." ⁴¹ Yesu qoomár iwa tseewúy, gixsa gana ár, gari i /aa/amín, ⁴² iri oó', "Geeraawo masók tam kíng muruudá' una xú' deelór laarihe oo wayduú huúw diroge. Ala hám daxta kwaa luú/ díř ilaawoge. ⁴³ Asma deelo i hardát ar wakuuseerók iwa slúmtí tlehh, nee tiwa harweeri nee tiwa harasaapi bihhe sleémeerowo, ⁴⁴ tiri daahh yaamí alé, kíng nee mukók, tam tlaa/anoó gawaá kuqí meét i kaahh oo ta fee/iiká. Asma siwadá' Mungú iwa i hardáh aga tsahiká." ⁴⁵ Yesu iri dáh baraá Doó Mungú, múk muruú weerimiís guri iimu/ún gusisiingo, ⁴⁶ guri báý, "Kaa gooín gídaabá, 'Dooeé' a doó saaliingw.' Hám daxta kuungá' ugwa mar'ír malguuse tlehhé'." ⁴⁷ Nee inós ina intsaahhatimís baraá Doó Mungú wa ale umuúqo deelooro. Ala geeraharuusér uren ar saaliingw múk Yahudi nee intsaahhatuúsér hara'ayár Musa, nee múk urén oo geeraharuuse loohi kana leelehhiít ar Yesu

kur gaasi. ⁴⁸ Ala ar ta tleehhi kaa slayká. Asma muu sleémeero axweesanaywós guna ló'wa slaá' axmisuwo.

20 Looarka wake Yesu muu guna intsaahhatimís baraá Doó Mungú wa ale, nee Ya/abtór hho' gana alki/iít. Geeraharuusér uren ar saaliingw múk Yahudi nee intsaahhatuúsér hara'ayár Musa nee bariisee kuna i daqáy, ² kuri báý, "Ti ádbeer, muruúw ta tlehhit, aleesleemuú kur tlehhit a gaalá, nee heé aleesleemuúsing ngwa haniis a heemá?" ³ Yesu iri oó', "Aníng kuungá' nu yaahaás sleeme gár wake, gídaabá, ⁴ Baatiismoó Yohana amór naa daáhh a amór Mungúhe laqaá a amór muu? Amór naa daáhh oore'." ⁵ Tari kilooín axweés, ta kaahi, "Bara ooaán, 'Amór naa daáhh a amór Mungú,' ti bay, 'Ahaá ala, Yohana musa haratlinti'ii'iká?' ⁶ Ala bara ooaán, 'A amór muu,' muu sleémeero ti tlaquut ar tlaa/e, asma Yohana kwaa tsaáhh adór tar aarusmo." ⁷ Tari oó', "Amór naa daáhh a xuaanaaká." ⁸ Yesu inooín giri báý, "Aníng sleeme aleesleemuú muruúwí ngur tlehhit ngu dirhúng i ooaaká." ⁹ Yesu slaqsaywí guna ar axweés díř múk i alé gídaabá, "Heeko xaaiikaari ta babay misabiíbu gina da-haás baraá qaymoorós i alé, nee qaymo gari saayín díř doosluuse. Inós iri aa'aá káy amór yaamaa saawá', iri amoodá' wa hoót deelór yaarire. ¹⁰ Qoomár bu'uungw iwa xeér, sagadiyusmoowós oo wák guri ya/aáw, as bu'uungw nguwa bahh leehhi díř doosluusér i alé. Doosluuseedá' sagadiyusmoodá' guri múx, guri watlís, kwaa gaár i haniisiiká. ¹¹ Nee sagadiyusmoó tsár guri male ya/aáw. Tam kwí sleeme kuri muúx, kuri muree-keemiís, kuri watlís, kwaa gaár i haniisiiká. ¹² Slám sagadiyusmoó tám guri male ya/aáw. Kwí sleeme kuna tseeru'uumiís, kuri guús baraá qaymoodae. ¹³ Heé qaymoodá' loó' iri oó', 'Adór ni laaq a adoomá? Garmaaeé' kwí oo sla'aarusmo un ya/aáw. Dooqa inós burkwa ár, ku ilaiwaa'." ¹⁴ Doosluuseedá' nguwa aán, tari kilooín axweés ta kaahi, 'Kwí a aalusmoowós. Un gaasaán, as daqaní aali tawa toorén.' ¹⁵ Kuri duúx baraá qaymoodae, kuri gaás. "Xáy, heedaáduú qaymo loó' doosluuseedá' adór ngi laqí a adoomá? ¹⁶ In hardah nee doosluuseedá' gari tsuu/, nee qaymoodá' gari múk hatlá' i haniis." Idíguuwí kuwa axaás tari oó', "Aasla'áy, kangwsíng miwa tleehharuút." ¹⁷ Yesu giri i qaytsiít giri báý, "Ahaá ala, gooirí gídaabárós a milá? 'Tlaa/adá' qwatsiruuse aa sí', aa tlaa/ár ur tleehhít ar do' ira gawduy.' ¹⁸ Umuúqo heewo oo gawaá tlaa/arí huú', aqo in qeqetatin, nee slám tlaa/arí bar hee ngwa i hú', aqo gun naasuúr." ¹⁹ Intsaahhatuúsér hara'ayár Musa nee geeraharuusér uren ar saaliingw múk Yahudi kana tsaáhh gídaabá gawaá slaqsayqaáqá' aa kaahi, a inooín gin kah. Gawaá adoorihe Yesu kuna loohi leelehhiít ar kuwa oohi siwadár kilae, ala muu kuna da'ayumiít. ²⁰ Pa/ángw qoóm kuna leelehhiít, muu kuri ya/aáw amór Yesu, nee mukdá' tina adór mulqeerós tleéhh, as Yesu kuwa gigdin gawaá axweesanaywós kudá' i kaahi, as /aymu kuwa slay oo kur sakwasleemuuti aluwo díř ga/awusmoó waawutmoó múk Rumi. ²¹ Yesu kuri yaa-

haás kuri báý, “Intsaahhatusúmo, atén a xuaán gí-daabá kuúng an kát, nee an intsaahhatimís, tidá’ ganaa’. Slám kángw uroó hee u yaahamiská, ala loohír Mungú adoodá’ ir gana’ tinar intsaahhatimís. ²² A hariímáro waawutmoó múk Rumi kuwa koódír i hanisaan, laqaá aasla’áy?” ²³ Yesu hhaahhalingw’ín kudá’ nguwa tsaáhh giri báý, ²⁴ “Xáda, peesmo laqaamare’. Slaqsaywí gawaakí dirí’ oo heemá, nee gooirihe?” Tari oó, “Slaqsaywí oo waawutmoó múk Rumi nee gooirihe.” ²⁵ Yesu giri báý, “Ar waawutmoó múk Rumír wa hariim, amoorós ti hanise’, nee ar Mungú wa hariim, amór Mungú ti hanise’.” ²⁶ Ala gawaá /aymí’iwwós kudá’ aa kaahi, ooharo kwa aleeslayká dí’r geerá muko. Ilawat-stós tidaádá’ kari waa/oó/ tari xasliít. ²⁷ Bahh’alé baraá mukduú Sadukayowo Yesu kuna i daqáy. Inooín a mukdá’ káh gídaabá waasle/ i kaahh. Yesu kuri báý, ²⁸ “Intsaahhatusúmo, Musa hara’ayará ngina atén i gooín gídaabá, ‘Hee bira gwaá’, harér aa geexáy bir na/ oó koondaaká, hhiyaawós ngi aali, as doó hhiyaawós iwa tlay.’ ²⁹ Hhaeekaari faanqw i dayá. Oo geera ina duuxún, iri gwaá’, na/oó aa geexáy i kaahh. ³⁰ Oo tsár hareedaádá’ gari aál. ³¹ Oo tám sleeme gari aál, nee sleémeero faanqwamaawo kari aál, tari qaátl, ala na/ oó taa geexáy i kaahh. ³² Nee alhhe’eesaywo /ameenidá’ kilá’ sleeme iri gwá’. ³³ Bá’l deelór waasle/ bira xeér, /ameenidá’ a harér heemá daxta? Asma inooínaadá’ faanqw kana aaliít.” ³⁴ Yesu giri báý, “Múk yaamuuká’ i duuxuxún nee ki duxuut. ³⁵ Ala kudá’ hari-imá’ waasle/atisaro nee tawa hooti baraá slafingwdá’ hardáh wa ale, inooín ta duuxunká, slám ki duxuutiiká. ³⁶ Slám ta qatliiká malé ale, asma inooín a adór malayke, nee inooín a na/aá Mungú, asma tawa múk naa waaslee/. ³⁷ Musa sleeme ngaa oó’ ar geehhoeema gídaabá muu i waaslee/. Dí’r ki gooín a dí’r iidíguudá’ oo kitkinti. Didaádae Aako guna oó’ ar gídaabá inós a, ‘Mungú Abrahamu nee Mungú Isaka nee Mungú Yakobo.’ ³⁸ Nee inós a Mungú tu’uwoóká, ala a Mungú múk slaáf, asma sleémeero ta slaáf dirose.” ³⁹ Intsaahhatuusér hara’ayár Musa bahh’alé tari oó, “Intsaahhatuusúmo, kuúng ar ganaa’ aga ó.” ⁴⁰ Adoorí ngina ooíyé’ asma heé yaahaasaro gwa malé qítl i kaahh. ⁴¹ Giri báý, “Muu mis kaahi gídaabá Kristo a Garmoó Daudi. ⁴² Asma Daudi inósuú kilá’ baraá kitaábuú Wara’ato ina káh, ‘Aakoó Mungú Aakooéé’ guna báý, Iwiít bihhaaeé’ awa doó /iyáy ⁴³ tam ay dí’r wakuuseerók ngi baal, ay dí’r ngi gawaá dabaawók i qaas.’ ⁴⁴ Daudi gun Aakoowós ar ateetín, daxta adór tar garmaawós?” ⁴⁵ Nee muu sleémeero qoomár nguwa iíár i qamin, Yesu eeharuuseerós gari báý, ⁴⁶ “Ti harmagahhe’ nee intsaahhatuusér hara’ayár Musa. Asma inooín barta hi’iimiit, tlabáá tlet ngi slaiyá’ dahamisuwo, nee kiwa taaqweemisi dí’r boo/oó muu barkaa áy. Slám inooín kiteeraá geera ngi tsawdaaditiyá’ baraá maraá saaliingo, nee maraá kiwa dahi’isi muruú /aymaaro. ⁴⁷ Slám malé alé muruú kwaeeli kun /aa/aay, nee firór yaariir kan firaarín ar hhaahhafiingw. Kuká’ sakwasleemar’ín ka ak ur.”

21 Yesu iwa qaytsiít, daqaare gana ár iwa ilah-hooar’ín qamiin baraá sandakmoó ilahhooár i alé. ² Kwaalo’orka gana ár, ar narkuto’o, sentír tsár ngi-wa qás baraadí alé. ³ Iri oó, “Ar ló’, án a kah, kwaalo’orqá’ ar narkuto’o hariímár aa qás ka ur ló’wa ale mukquú hatlá’ sleémeero ba/a. ⁴ Asma kuká’ sleémeero peésár taa qaás a baraá tidá’ aa harwaarahh afer’ine, ala kwaalo’oori ar narkuto’o tidá’ sleémeero i koon gana qás.” ⁵ Muu iidíguú Doó Mungú guna axweés, adór kura tleéhh nee kura parootuús ar tlaa/aá hhohho’, nee ar ilahhooadaádá’ taa duxún amór Mungú i alé. Yesu iri oó, ⁶ “Tí sleémeero ta ga/eera’, deeloórós i xeér tam tlaa/anoó gawaá kuqí meét iwa kahhi oo ta fee/iiká.” ⁷ Kuri yaahaás, “Intsaahhatusúmo, muruúwí xaylá i tleehharuuti? Nee layár kur tsaahhaan, qooma birna tseewuúr, a gaalá?” ⁸ Iri oó, “Ti haramagahhe’, mutunduwa al/aáy. Asma múk yaariir ni hardah tiwa ateetin ar umuueé’, tawa kaahi, ‘Aníng a Kristo’, nee tawa kaahi, ‘Qooma naa tseewuúr’. Ala mi eehaarara’. ⁹ Kuungá’ iidíguú slaqwara nee gila bura axasé’, ma da’ayutara’, asma tí niqo hardát geerí alé, ala alhhe’eesaay ni gaanslár hardihiiká.” ¹⁰ Aluuwo giri báý, “Xooro i slaqwarár eér amór xoororqá’, nee waawutmoó xooro i slaqwarár áy amór waawutmoó xoorór hatlá’. ¹¹ Kunseeloó yaariir ni ti’iit baraá yaamuwo. Nee baraá yaamaá dimbadimbehe giyeét ni tleér, nee tiqtír pu/i ni hardát. Muruú daér koóm i tleehharuut nee tlehhe-ma’aá waa/oo/amór koomá’ i aandá’, awa gawaá doorí wa tleehharumitá’. ¹² Ala dí’r muruúwí sleémeero ira tleehharuutiiká, muu kuungá’ nu uuhín nee nu slahhe’eemiis. Inooín nun huuwiyá’ amór maraá saaliingw, asma tunduwa sakwasleemuuti, nee tunduwa tsegiiti. Tundu geerá waawitá i huuw, nee geerá múk urén, as aníng. ¹³ Gaarí an pa/angwhúng oo aníng iwa lam-abu’uunda’ dir’ín i alé. ¹⁴ Ala xuaak ar gídaabá ma geerí daawimitaara’ tawa kata’, ‘Gár ta ooaan a milá?’ ¹⁵ Asma aníng /ayma’aá sagaalooa ngi haniís, awa ta oa’, tam wakuuserhúng sleémeero kuungá’ tlaampa’aasaro nuy aleesleeraaká, nee sleeme axweesantahúng kay sii’iiká. ¹⁶ Kuungá’ tundu sakii/ nee xwaylitérhúng nee hhaeehúng, nee mar’eefoohúng, nee mulqerhúng. Kuungá’ bahh’alé tundu tsuu/ nee inooín. ¹⁷ Kuungá’ tundu aahh nee muu sleémeero as aníng. ¹⁸ Ala tam se’eemír wák ar gawaá sagerhúng ar qwaar i káhh. ¹⁹ Kuungá’ bara qiqitlatliindé’, a ba/aandá’.” ²⁰ “Ala barnaxes gixsár Yerusalemu aga aandé’, kaa harweér nee múk slaqwara, tsaahhaagáy gídaabá qoomár kawa hhitin naa tseewuúr. ²¹ Qoomaadae múk baraá yaamaá Yudea ta gawaá tloom’í ti’i’in, nee kudá’ baraá gixsár i diriiá’ ta tsee/áy gowi, nee kudá’ baraá qamí diriiá’ matawa dáh baraá gixsa. ²² As deeloórí tawa deelór li/ aayz, as tidá’ taa gooín sleémeero iwa bo/. ²³ /Ameenár tsihaawe nee ar na/aá ninakw gi koom qoomaadae, a tsaxwa कांगwí nguwa wa /akuutiya’. Asma qoomaadae slahha’amkwá úr i deer baraá yaamuudae, nee Mungú sakwasleemarós ga boo/ees daanduú

xooroorihe. ²⁴ Ki tsuu/ ar paánga, kiri lohatis baraá yaa-muuine, kay huuw baraá xoordaá dimbadimbé. Gixsár Yerusalemu kay i iwiit nee xoordaá hatlá' ay dí' qoomár xoordu i xeer." ²⁵ "Qoomaadae laya kingi laqán ar gawaá looa, nee slahhaangw nee tsetse/. Nee baraá yaamuuwo muu i baraá slahha'amkwá yaariir i dirií, ta baraá daér yaariir i dirií, asma adoodá' tlawi i /imis iwa amoqwaqwadiin. ²⁶ Muu iri ló'wa da'ayumiit tari amoqwaqwadín, as adoodá' yaamu i laqiya'. Asma qoomaadae doori i dingitiya'. ²⁷ An qoomaadá' Garmoó Hee kuwa ari niwa hardihi ar huunki ar /uuru nee xirfuú úr. ²⁸ Gimsé', kaangwí barnaxes naa iimu/ún, ta magahhá', ti amohhe'ese', asma qoomaadae gweermorhúng naa tseewuúr." ²⁹ Giri slaqsaywí báy, "Xa'anoó ti'ita ga/aawaak, nee xaa'aá hatlá' sleémeerowo. ³⁰ Xaaiiká' barnaxes loo/or'ín paahhaywo aa hhe'és, an tsahhá' gí-daabá qoomár tluwaay niwa hardihi naa tseewuúr. ³¹ Adoorihe muruúwí sleémeero bura aandé' naxes naa iimu/ún, tsaahhaagáy ar gídaabá waawuti'iimár Mungú ka tseew. ³² "Án a kah, muruúwí sleémeero i boo/ dí' mukuú de'emaaká' ir kumiiti. ³³ Doori nee yaamu i waarahhiyá', ala axweesante'eé' i waarahká' baloó alé." ³⁴ "Ti harmagahhe', munerhúng miwa hhitirút ar hheehha, nee xufta, nee ma daawimitaara' as muruú baraaká' yaamu, deelloodár alhhe'eesaay munduwa hhaawís adór tsaxweeli. ³⁵ Asma deelloodá' niqo hardát dí' umuúqo heewo baraá yaamu sleémeerowo. ³⁶ Dalaaé', fiririimé' deelo sleémeero, as /uuru kuwa sleera', oo tí sleémeero hardah kawarar ba/a', nee tawa sihhita' geerá Garmoó Hee i alé." ³⁷ Deelloodane Yesu in intsaahhatimamis baraá Doó Mungú wa ale qoomár tlaatla/aango. Nee xweeraawo in qatuú aa'áy gawaá tloomár xaaiikaari ta babay Miseituni. ³⁸ Muu sleémeero matlatleero tan tseewa tlaatláy, as kuwa i daqaqay baraá Doó Mungú i alé, nee axweesantós kawa axamiisi.

22 Deelór ur, tidár Mikátér taa sluufitisiiká, tidá' ta babay Pasaáka, niri naká/. ² Nee geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa pa/aangw kuna leelehhiit oo Yesu kur gaasi, asma muu kuna da'ayumiit. ³ Neetlaangw Yudadá' ta babay Iskariote guri áy. Nee inós a eeharusmoó wák baraá eeharuuseedár mibá nee tsare. ⁴ Inós iri tláy dí' geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee geeraharusér askaari, tari al axweés adór Yesu ngur dabaaín i qaasi. ⁵ Inooín tari qwalaá/, tari oó', "Adoosíng binga tléhh, atén peésa ngi haniisaán." ⁶ Inós iri ya/án, pa/aangw guri leelehhiit oo Yesu ngur qaasi dabaaín i alé, qoomár muu iwa kahhi. ⁷ Deelloodár ur ar Mikaátér taa sluufitisiiká niri hardát, an deelloodá' hariim, ar deelmoó bee/i oo Pasaáka kuwa gaasi. ⁸ Yesu Petro nee Yohana giri ya/aáw giri báy, "Tlawisé', muruú /aymár Pasaáka amohhe'eesaak as kuwa /ayaan." ⁹ Inooín tari oó', "Dír kuúng ta sla' ar kuwa amohhe'eesaan a diimá?" ¹⁰ Yesu giri báy, "Ga/aawaak, bara daté' baraá gixsár i alé, nee hhawaatuuko

tiqu dogá' oo sirwír ma'aá koóm. Nee inós ku eehadá' nee ta datá' dí' do'daadá' inós i dahi. ¹¹ Hee do' loó' ku beera', 'Intsaahhatuismo i kaahi, Doó dahaaye a gaalá oo aníng nee eeharuuser'eé' muruú /aymár Pasaáka nguwa /ayaan?' ¹² Inós goroofárza ur ngi kuungí laqán ar taa amohhe'eés. Muruú /aymár Pasaáka gawaadá' tiwa amohhe'ese'." ¹³ Tari tláy kari ár adoodá' inós ngira oó'. Muruú /aymár Pasaáka kuri gawaadá' wa amohhe'eés. ¹⁴ Tam siiwadár muruú /ayma iwa xeér, Yesu iri iwiit dí' muruú /ayma dinkwa nee ya/abuuseerós. ¹⁵ Iri oó', "Aga slaá' káangw kilá' wa ale muruú /aymaarí oo Pasaáka nguwa al/ayan dinkwa nee kuungá', qoomár slahhe'emisuueé' nira xayká. ¹⁶ Án a kah, u baloó /ayaaká ay dí' i boo/i baraá waawuti'iimár Munguhe." ¹⁷ Xooslmoó wahaangw nguwa óh, iri sluufiís iri oó', "Oohaak, kiloohúng qasmiisaak. ¹⁸ Asma án a kah, iimír hamí ma'aá na/aá sabiíbu i baloó wahaaká ay dí' waawuti'iimár Mungú ni hardat." ¹⁹ Mukatmo guri óh, iri sluufiís, guri parhhamiís, guri dir'ín i haniís iri oó', "Gaarí a slaqwté'eé' [ar tinda haniís as kuungá'. Adoorí tlehhiitaak as inslaslangw'eé'." ²⁰ Alaá /aymaaro xooslmoó wahaangw guri adoodár óh sleeme, iri oó', "Gár baraá xooslmoowí a alqadór /aben tidá' Mungú aa tleéhh ar tseerer'eé', ar taa ku'uús as kuungá'." ²¹ "Ala qaytsité', dákw heedaadá' aní sakií/, i dinkwár i dirií nee kwe'eé' diirír muruú /aymaaro. ²² Asma Garmoó Hee i gwa'arár áy, adoodá' Mungú ngira tsawaár, ala heedaadá' gu sakií/, a tsaxwa sakwasleemará' ngiwa wa /akuuti." ²³ Ya/abuuseedá' tiri kilooín yaahamís gí-daabá, "Baraá tla/angwrene hee adoorí ga tleéhh a heemá?" ²⁴ Tari kaangaanuús kilooín alé gídaabá, hee ta uráy harafadiiti a heemá. ²⁵ Yesu giri báy, "Waawituú xoordu in waawuti'ii'ín, nee kudá' aleesleemuú koomá' an kudá' ta babay gurhhouuse. ²⁶ Ala dirhunge a adoosingeeká. Ala kudá' úr baraá tla/angwhunge, masók an adór kudá' niiná. Nee kudá' oo geeraharusmo, masók an adór kudá' gi sagadiyuús. ²⁷ Ala hee úr a gaalá? A kudá' aa iwiiti dí' muruú /ayma, laqaá kudá' gu sageqasmiís? Ahaá, a kudá' aa iwiitiíke dí' muruú /ayma? Ala án dirhunge a adór sagadiyusmo. ²⁸ "Ala kuungá' an kudá' aga qiqtliinde' dinkwa nee aníng baraá iara'aduueé' wa ale. ²⁹ Ala aníng waawuti'iima ngin dirhúng i haniís adoodár Baabá ngira aníng i haniís, ³⁰ as tawa /ayiinda' nee tawa wahaanda' dinkwa nee aníng baraá waawuti'iimar'eé' wa ale, nee tawa iwita' baraá kiteeriidá' awa aleesleemu, nee as kiwa sakwasleemuta' tlahhi'idá' miba nee tsár awa múk Israeli." ³¹ Yesu iri oó', "Simóni, Simóni, ga/aaweek, Neetlaangw kuungá' naa slaá' nuwa hariitleesi adoodár angaáno kur haritleemamisi. ³² Ala aníng kuúng ugwa aleefiriím as haratlintaaorók makawa ar baá/. Ala kuúng qoomár bara hhu'u'uún, hhaewók ki kwa/ás." ³³ Petro iri oó', "Aáko, án bar dinkwár i dirií nee kuúng, án ti amohhoó' tam niwa daqaw ay baraá doó tseegamo, laqaá tam baraá gwa'araaro." ³⁴ Yesu iri oó', "Pétro, án kuúng u baw, konkomo iwa uui laarí, án kuúng iga sa

tlánk sagaáwa tám wa ale, gídaabá i xu'uká." ³⁵ Yesu eeharuuseerós gari yaahaás, "Qoomár nuwa ya/aáw, peésár ta koonda' iwa kahh, laqaá tlakwaay, laqaá ya/ata', ala gár dirhunge aa /aaruur i deéro?" Tari oó, "I káhh." ³⁶ Yesu iri oó, "Ala daxta heé peésa ga koóm, peésarós ngi huuwi, laqaá heé tlakoó koóm, tlakway-wós ngu huuwi sleeme. Nee kudá' paángar koomaaká, inqwaarirós ngi weerisi, paánga ngi tlaxwi." ³⁷ Asma án a kah, gooirí aqo in bó/ dir'eene, ar gídaabá, 'Kuna harafaár dinkwa nee tlakuuse.' Tidá' taa gooin gawaaéé' alé aa naká/ boo/eesaro." ³⁸ Eeharuuse iri ó, "Qaytsiít, Aáko, diirihe paangadaá tsár i dayá." Giri bá, "A ido." ³⁹ Iri tláy ay amór tloomár xaaiikaari ta babay Miseituni, adoodá' /iisi i /imamisi. Eeharuuseerós nee inós tari alkoné. ⁴⁰ Qoomár tawa hardáh amoodí alé, eeharuuseerós gari bá, "Fiririimé' asma iara'at munduwa ar baá/." ⁴¹ Inós tiri paraátl dir'ine, iri geerí hi'íit gár niiná, iri tumbarara'aát, iri firín iri oó, ⁴² "Baabá, kuúng bar slá', slahha'amkwízb hingeeseek dir'eene. Ala ma tleehhaar adoodá' án ngir slaa', na tleehheek ar adoodá' kuúng ta sla'." ⁴³ Malaykamooko wák niri hardáh gawaá doorí wa ale, guri /uuri haniís. ⁴⁴ Yesu iri ló'wa kumiít as adoodá' munnuúwós iwa gurhaamuuti ló'wa ale, tam hameerós iri adór tseere tleehhit, iri yaamí taxaán.] ⁴⁵ Firooro iwa hhe'eés iri sihiít, iri kií/ amór eeharuuseerós. Naxés inooín taa guú', as adoodá' tawa baraá gurhaamír i diri'i. ⁴⁶ Giri bá, "Ahaá, masa gué? Tlawé', fiririimé' asma iara'at munduwa ar baá/." ⁴⁷ Qoomár iwa gawaá axweesanaydí kahhi, naxés boo/oó yaariir nina hardáh, oo tinda geerahaár nee heeko ta babay Yuda. Inós a heé wák baraá eeharuuseedár mibá nee tsare. Inós iri tseewúy dí Yesu as nguwa ma'aasi. ⁴⁸ Yesu iri oó, "Yúda, Garmóo Hee un sakí/a ar ma'aasa?" ⁴⁹ Eeharuuseedá' nee Yesu ti koomá' adoodá' aa tleehharut kawa ár, tari oó, "I muxaána ar paánga?" ⁵⁰ Oo wák baraine, lawaalmoó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi, guri iiar doó /iyáy tsaát ar paánga. ⁵¹ Yesu iri oó, "Mawaak, a ido." Iiár heedá' gari kwatiít, guri hungu/uús. ⁵² Geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee geeraharusér askaári nee bariisee, kudá' ngwa i daqaye', Yesu giri bá, "Baré nina hardaté' ar paangadu nee guhhulí' adór múk malgusmoó oohár áw. ⁵³ Umuú daqto án nee kuungá' a dinkwa baraá Doó Munguhe, ala ooharo iga iadi'iiká. Ala siiwarí a toohúng, siiwarí a siiwár waawuti'iimár giwti." ⁵⁴ Yesu kuri óh, kuri huúw ay baraá doó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. Petro iri eeharirín amorqá' saáw wa ale. ⁵⁵ Asla kari oohiís tla/ ángw afeeni, tari iwiít afaá asla. Petro iri dir'ín tidí iwiít. ⁵⁶ Sagadiyuso'orka wák Petro guri aán baraá gwa/ata-maayeedár asltár alé, guri ilí duxuún, iri ó, "Heewí sleeme oo bartós." ⁵⁷ Petro iri tlaánk iri oó, "/Ameéni, aníng heesíng u xuaaká." ⁵⁸ Qoomár niina iwa waaráhh, heé hatlá' guri malé ár, iri oó dí Petro, "Kuúng sleeme a heé wák baraá tla/angw'ine." Ala Petro iri oó, "A aningeeaká gán." ⁵⁹ Qoomár niina iwa malé waaráhh,

heé hatlá' iri kumiít oaro gídaabá, "A ló', heewí sleeme oo bartá Yesu, asma heewí a heé yaamaá Galilaya." ⁶⁰ Ala Petro iri oó, "Tising kuúng ta kat aníng a xuaaká gán." Qoomaadár kilá' iwa axweesanaydá' axweesi, konkomo iri adoodí uú'. ⁶¹ Aako iri warqáy, iri qaytsiít amór Petro. Petro /aymi'iidá' Aako aa oó, giri insláy gídaabá, "Laarí konkomo iwa uui, án kuúng iga sagaáwa tám wa tlánk." ⁶² Petro iri tsee/áy ti'íit, iri /aa/amín ar gurhaami. ⁶³ Mukdaádá' Yesu gwaa oh, Yesu kuri niqimís kuri muúx, ⁶⁴ kuri ila' tuntukún, kuri yaahamiís kuwa babay, "Kuúngusuú aarusmo, ooangwáy, heé kuúng ugwa slaahh a heemá?" ⁶⁵ Kuri /ooslisín ar /ayma'aá hatlá' awa yaariir. ⁶⁶ Looa niwa tleér bariisee nee geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa tari burumburiít, Yesu kunguri huúw baraá doó kwasleemar'ín, kuri babáy, ⁶⁷ "Atén ti ádbeer, kuúng a Kristówo?" Yesu giri bá, "Barnaxes án taa ooi, kuungá' aqo baloo ya/aanda'aaká. ⁶⁸ Slám aníng burne yaahaasi, gár ni oa' i káhh. ⁶⁹ Ala iimír hamí Garmóo Hee i iwiit dír bihaá dák w doó /iyáy oo Mungú aleesleemuú koóm." ⁷⁰ Sleémeero tari al oó, "Gawaá adoorihe kuúng a Garmóo Mungúheéke?" Giri bá, "Kuungá' kilá' an kata' gídaabá aníng an inós." ⁷¹ Tari oó, "Lamabu'úngw hatlá' gár kus leelehhiitaan ala milá? Asma ataá kilá' /ayma'aá afkós dahhá' iga axaasaán."

23 Boo/aay sleémeero iri sihiít, Yesu kuri huúw ay dí Petro. ² Kuri sakwasleemuú ta kaahi, "Heewí una araán iwa xooroorén sageqwaaremisi, asma i múk ila/án oo koódír hanmiís dí waawutmoó múk Rumi, slám i kaahi, 'Aníng a Kristo, waawutmo.' " ³ Pilato guri yaahaás, iri oó, "Kuúng an waawutmoó múk Yahudíro?" Yesu iri oó, "A adoosíng kuúng ta kat." ⁴ Pilato geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee boo/aay giri bá, "Aníng gár heewí ngus sakwasleemuut a ara'araaká." ⁵ Inooín tari ló'wa buúhh axweesanto, ta kaahi, "Inós i tlaahhír qamín dí muko ar intsaahhatimisuuwós, iimír Galilaya ay Yudea sleémeero ay amoorí." ⁶ Pilato adoodá' ngiwa axaás iri oó, "Heewí a heé yaamaá Galilayáro?" ⁷ Nee ngiwa tsaáhh gídaabá amór i dahhi a amór yaamaá waawuti'iimár Herode, guri waarahhaás amór Herode. Asma Herode sleeme deeloodae i baraá Yerusalemúr i diri'. ⁸ Herode Yesu nguwa ár, iri ló'wa qwalaá/, asma guna artá wa slaá' iimír deelór yaarire, asma iidíguú yaariir gwa axamaamiís daanduú Yesuwo. Nee tlehhmuú waa/oo/amo oo Yesu i tleehhi guna haraxuú'. ⁹ Herode yaahamisuú yaariir guri yaahamiís, ala Yesu gár aa oó i káhh. ¹⁰ Geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa tari sihiít, kuri sakwasleemuú ar /ayma'aá xaraaslá'. ¹¹ Herode nee askaárirós Yesu kuri waaqaqaá' kuri niqimís. Kuri inqwaarír hhoohhoó' i tsiitiís, kuri ki/ís amór Pilato. ¹² Nee iimír baldá' Herode nee Pilato mulqi'iima iri tleehharút, asma inooín geeraawo a múk ta wakawaak. ¹³ Pilato geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee geer-

aharuusér múk Yahudi nee muu giri burumbuúr, ¹⁴ giri báy, "Heewí nguna dir'eén i hubé' as gídaabá iwa múk sageqwaaremisi. Aníng una yaahamiís díř geeraahúng wa ale, ala án dakuúsár ni ara'ar baraá muruuwí kuwa sakwasleemuta' i káhh. ¹⁵ Tam Herode sleeme dakuúsár aa ár i káhh, asma ngwa ki/ís amor'eén i alé. Gár gwa'arár wa hariim ar aa tleéhh i káhh. ¹⁶ Ala gawaá adoorihe án u muúx, ngway gweér." [¹⁷ Pilato adoori gana oó', asma inós gár kuwa hariim deelór ure ar Pasakuwo, a heé wák gun gweer oo taa tseék.] ¹⁸ Sleémeero tari tseemín tari káh, "Heewí hengeeseek, nee Baraba na gweerang." ¹⁹ Baraba inós a heé serikaáli gaa sii', nee tam tlaahhi gari qaás baraá gixsár wa aleeró, nee muu guri tsuú/. Gawaá adoorihe inós kuri tseék. ²⁰ Pilato iri malé ilawaáts díř múk i alé, asma iwa Yésú gweérár wa slai. ²¹ Ala muu iri tsimahhuús tari káh, "Kikiieek gawaá msalaába. Kikiieek gawaá msalaába." ²² Pilato giri i axweés malé alé sagaáwa tame, iri oó', "Asma milá? Heewí tlakweemaá aa tleéhh a milá? Aníng gár gwa'arár wa hariim aga ariiká gawaá heewi-he. Gawaá adoorihe aníng muxtaaro bura hhe'eés, u gweér." ²³ Ala tana tseemín ar afór ur ló'wa ale ta kaahi, "Kikiieek gawaá msalaába." Afor'ín tidá' iri baali-ín. ²⁴ Pilato Yesu guri sakwasleemuút ar adoodá' inooín ta slai. ²⁵ Kudá' ta slai guri gweér díř'ín i alé, kudá' taa tseék as tlaahhi nee tsu/uta. Ala Yesu guri díř'ín i haniís as adoodá' kur slai kawa tleehhi. ²⁶ Yesu kurir tláy, heeko ta babay Simoni nee inooín tari doogiyé'. Inós a heé yaamaá Kirene. Inós i aykwá daahh, i baraá gixsár káy. Kuri óh, kuri msalaábár i tsa/aás as ngiwa gagaari alaá Yésú wa ale. ²⁷ Boo/oó úř oo muu guri aluú wa ee-haár. Baraá tla/angw'ine /ameenarka i deer ar inós gu al/aa/amiim. ²⁸ Yesu /ameenadá' gari i warqáy gari báy, "Aá /ameenár Yerusalému, aníng mi al/aa/amiimara'. Ala kuungá' kiloohúng ti al/aa/amiinde', nee na/'iihúng. ²⁹ Asma deelo i hardát ar tawa ooi, 'Múk amohhoó' a /ameenadár kampeéray, tidá' aa laqwaliká, nee ar aa du'umisiká.' ³⁰ Nee qoomadae muu tlom'i gi bay, 'Atén ti i hue', nee dindirma' kay bay, 'Atén ti tuntuke'.' ³¹ Asma muruuwí burkuna tleéhh díř xa'anoó naá/ i alé, xáy, díř xa'anoó kaahaare gár ta may?" ³² Yesu nee múk hatlá' tsár oo tlakuuse kiri alhuúw, as kiwa kiki'ín. ³³ Nee tawa hardáh dirka ta babay "Fartá saga", Yesu nee mukduú tlakuuse kiri alkiki'ín, oo wák dákw doó /iyáy nee kuqá' dákw doó basáy. ³⁴ Yesu iri oó', "Baabá, gurt-laweek, asma ar i tlehhiitiya' ngi xuiaká." Tlabaawós kiri kilooín qasmiís ar loohír adór mugú'. ³⁵ Nee muu i didá' wa sihhimiit as tidá' tleehharuumiit ngiwa ga/ay. Mukdá' urén Yesu guri niqimís ta kaahi, "Muu guna ba/amiimís, nee inós ti kilós ba/amisi, inós bar Krístó Munguhe, kudá' taa tsawaár nee Mungú." ³⁶ Askaári sleeme guna niqimís, guri harasáp, guri ma'á qarqaár i hanís, awa taa tsoó/ gawaá na/'aá sabiíbuú wa ale. ³⁷ Kuri babáy, "Kuúng barnaxes a waawutmoó múk Yahudio, ti ba/amis kilók alé." ³⁸ Nee gawaá msalaábarose /aymi'iká' kina gawaadí gooín, "Heewí a

waawutmoó múk Yahudi." ³⁹ Nee oo wák baraá tlaku-useedae Yesu gway /ooslín, iri káh, "Kuúng a Krístó-woóke? Ti kilók ba/amis, nee atene." ⁴⁰ Ala heedaáduú tsár nee inós taa alkiki' guri iigahhaát iri oó', "Kuúng tam Mungú u ilaiwawa/akáhe? Nee kuúnguú kilá' a baraá sakwasleemadár kilá' i díř'. ⁴¹ Asma sakwasleemari atene a hariima. Asma tí taa slawaán a tidá' atén wa hariim asma tlehheem'iirén. Ala kwí gár tlaakw aa tleéhh i káhh." ⁴² Tí ooaro ngiwa hhe'eés, iri oó', "Yésu, án inslawáng qoomár bara dát baraá waawuti'iimarók." ⁴³ Yesu iri oó', "Án a kah, laarír kilá' án nee kuúng a al dinkwa didár amohhooaro." ⁴⁴ Qoomár looár lahhoó' iwa xeér, yaamu sleémeero niri giwiyé' ay looár gwaleél. ⁴⁵ Tsee/amá gwa/atamaaye gari máy. Inqwaarír baraá Doó Mungú, ar do' gwa qasis, iri tla/a feehhít. ⁴⁶ Yesu iri tseé' ar afór ur, iri oó', "Baabá, qeeruee' ngu dabaawók i qaás." /Aymi'iká' ooaro ngiwa hhe'eés, iri tsatiit. ⁴⁷ Nee geeraharusmoó askaári adoodá' ngiwa ár, Mungú guri xirfayeemiís iri oó', "Ar ló', heewí a heé gan'amuú koóm." ⁴⁸ Múk yaariír aa didí burumburiit as tidá' tleehharuumiit kawa ga/ay. Nee tidá' aa tleehharuut kawa ár, tari waátł, ta hara da/ewer'ín pupuxuumiis as gurhaami. ⁴⁹ /Ameenadá' nee inós ti alkoomá' iimír Galilayár wa ale, nee kudá' sleémeero nee inós ti xuá', ta sihhimiit amorqá' saáw wa ale, muruuwí sleémeero kuri ga/áy. ⁵⁰ Nee heeko wák i deer, umuúwós a Yosefu. Inós a heé hhoó' oo gan'amuú koóm. Inós a heé wák oo doó kwasleema, ⁵¹ ala axweesanay'ín kudá' taa tsaát nee tlehhemuúin gwaa ya/aniká. Inós a heé yaamaá Arimataya, gixsár wák ar múk Yahudi. Nee inós waawuti'iimár Mungú gan daamaarán. ⁵² Heewí ina daqáy díř Pilato as slaqwtá Yesu ngiwa slay. ⁵³ Slaqwtadá' gari aweeriís, gari untsuús ar inqwaarír /awaak, gari qaás baraá baa'ar taa baraá tlaa/ár i foól, ar taa baloó tuuaár i qaasiiká. ⁵⁴ Nee deeloódá' a deelór tiwa amohhe'eemisiya', asma looaytleérós a deelór hungu/uma. ⁵⁵ /Ameenadá' nee Yesu ti al koomá' iimír Galilayár wa aleeró, tari eeharín, /aanta kari ár nee adór slaqwtá Yesu kara qaás baraá /aantár i alé. ⁵⁶ Tari waátł, mooyaangw kuri amohhe'eés nee di/i. Nee bál deelór hungu/umaawo tari iwiwiit, adoodá' kara hara'ayín.

24 Matlatlér deelór Jumapili, looa niwa tsiiríhh, tari amór /aantár káy, mooyangwdá' taa amohhe'eés kuri huúw. ² Naxés tawa hardáh, tlaa/adá' kaa gwangwaraá' amorqí alé díř /aantaro. ³ Tari dáh baraá baa'a, ala slaqwtá Aakoó Yesu kaa ariiká. ⁴ Tari amowqwaqwadín as tidá' taa ár. Naxés múk tsár aa díř bihhaaín i sihhíit oo tlaabaá miirii/á' gaa tsiit. ⁵ /Ameenadaádá' iri da'ayút ló'wa ale, sager'ín kari xupu'uús yaamí alé. Mukdaádá' gari báy, "Heé slaáf gár kus leelehhita' didár múk aa qaátł wa ale. ⁶ Diirihe i kaahh, aa waasleé/. Inslawaagáy tidá' inós aa káh qoomár iwa baraá yaamaá Galilayár i kahhi, iwa káh, ⁷ Garmóó Hee gár kuwa hariim aqo kun dabaá tlakuusér i qaas, nee kuri kiki' gawaá msalaába, nee bál tám

iri waaslee/.' " ⁸ Axweesanayduú Yesu kuri insláy, ⁹ tari tláy didár /aantár wa ale, tay kií/, iidíguuwí sleémeero kuri oó' díř eeharuuseedá' mibá nee wak, nee awa hatlá' sleémeero. ¹⁰ Nee /ameenadá' a ín Mariamu Magdalene, nee Yohana nee Mariamu aayór Yakobo, nee /ameenár hatlá' ar nee inooín ti alkoomá'. Tí an tidár iidíguuwí gwa o' díř ya/abuúsér i alé. ¹¹ Ala axweesanoó /ameenarí aa kát a adór axweesanoó daktí'iima díř'ine, ala slám kaa haratlintií'iká. ¹² Ala Petro iri tláy ar tí'ingw ay díř /aanta. Iri xupuú' iri qaytsiít baraadí alé, nee gár aa ár a inqwaruudá' kura uuntsuús kilós. Iri kií/ amór doó i alé, i hara loohi waa/oo/amín daanduú tidá' aa tleehharuuti. ¹³ Baalaadár kilae awa tsár baraá tla/ ángw eeharuuseero tana tláy, ta baraá gixsarka káy, ar umuwós ta babay Emau. Saweemawós díř Yerusalemuwo a har adór kilomeétár mibá nee wak. ¹⁴ Qoomár inooín tawa loohír i dirií'i, ta axwees kilooín alé daanduú kangwdá' aa tleehharuuti. ¹⁵ Qoomár tawa axweesi nee tiwa yaahamiisiya' kilooín alé, Yesu inósuú kilá' iri tseewúy díř'ín i alé, tari alhií'ít nee inooín. ¹⁶ Ala ilaáin kiri boo/eés gídaabá mukuwa tsaáhh adór tar Yesu. ¹⁷ Yesu giri báy, "Kangwí a milá ta axwesa' tawa hi'ita?" Tari sihií't, tari xumiís ar gurhaami. ¹⁸ Kookoo wák baraá tla/angw'ine, oo ta bay Kleopa, ina ilawaáts amór Yesú i alé iri oó', "Kuúng kilók a dahaaymoówo baraá Yerusalemuwo, tam muruudá' sleémeero aa baraadá' wa tleehharuumiit deelloorihe, kuwa xu'uká?" ¹⁹ Giri yaahaás, "Ahaá, a muruú adoomá oo aa tleehharuut?" Kuri báy, "Tidíguú Yesú Nasareti. Inós a aarusmo. Inós i aleesleemuú kón baraá tleehhemí'iwo nee baraá axweesanto, díř geerá Munguhe, nee díř muu sleémeerowo. ²⁰ Geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi, nee mukrén oo urén inós kuri haniís kuwa sakwasleemuuti ar sakwasleemár gwa'ara, kuri kikií' gawaá msalaábár i alé. ²¹ Atén geeraawo inós una haraxuaán gídaabá kwí an kudá' múk Israeli gu gweér. Slám iimír muruúwí iwa tleehharuumiit deelo laarí ar tám. ²² Nee laarí /ameenarka baraá tla/angwrene atéń tina dae tsát. Inooín matlatleero nina tseewa tlayé' amór /aantár i alé, ²³ ala naxés slaqwtós kaa ariiká. Tindiwa kií/ amoorén i alé ta kaahi, 'Malayke ana araán. Nee malaykeedá' i kat i slaaf.' ²⁴ Nee slamí awa hatlá' baraá tla/angwrene tana daqáy amór /aantár i alé, kari ár aqo adoodár /ameenadá' ngir kat. Ala inós kwaa ariiká." ²⁵ Yesu giri báy, "Kuungá' a tsuwa daktana. Kuungá' tundu tsuwa har gawdén mura' haratlintaaooro, kudá' sleémeero tinda alki/iít nee aaruuse. ²⁶ Ahaá, a gár xuawásle, Kristo slahha'amaayeerí ngiwa slay, nee iwa dahi baraá xirfuuwós i alé?" ²⁷ Yesu muruudá' sleémeero Gooi i kat daanduuwose guri díř'ín i geehhoutimís, iimír kitaaba'aá Musá wa ale ay aaruuse sleémeero. ²⁸ Tari tseewúy amór gixsadá' ta kay. Yesu ina hi'í't adór heé geerí kumiitár slaá'. ²⁹ Ala inooín kuri

harhheehhe'eés ta kaahi, "Deeláng, asma looa aa dát, xweera naa xayé'." Iri dáh as nee inooín tawa al'iwiwiiti. ³⁰ Qoomár tawa dinkwár i iwiít díř muruú /aymár i alé, mukatmo guri óh, iri sluufiís, guri parhhamiís, guri hanmiís díř'ín i alé. ³¹ Ilaáin kiri gweér, kuri tsaáhh. Inós iri qwaár díř ilaáin wa ale. ³² Tiri kilooín yaahamisiyé' tari káh, "Ahaá, muneerén kaa kwatimií'tike, qoomár loohiro iwa amoorén i axweesi, nee Gooi ngiwa geehhoutmisi?" ³³ Tari tláy hamtidár kilae, tari kií/ Yerusalemuú alé. Tawa hardáh eeharuuseedá' mibá nee wak kay dinkwár i áy, taa dinkwár i burumburiít nee tidár hatlá' nee inooín aldinku'umamisá'. ³⁴ Kuká' niri ooíy'é, "Ar ló', Aako naa waaslee/, Simoni nguna ár." ³⁵ Kudá' tsár sleeme kangwdá' aa tleehharuut loohiro nguri kaahiyé', nee adór Aako kura tsaáhh, qoomár mukatmo nguwa parhhamiís. ³⁶ Nee qoomár tawa iidíguuwí axweesi, Yesu inósuú kilá' iri sihií't tla/angw'ín i alé, giri báy, "Wayda ilaooahaak." ³⁷ Tari kwisliít, tari ló'wa da'ayuút, asma inooín ka xui gaa a hantamo. ³⁸ Giri báy, "Asma milá masa amowwadé? Nee asma milá mas xurumitá' baraá munerhunge. ³⁹ Dabaaéé' i qaytsitaak nee ya'aaeene. Asma a ánuú kilá'. Áń kwatitaré' nee araaré'. Asma hantamo i slaqwtá konká, laqaá fadu, ala aníng slaqwa nee fadu i koóm, adoóri kuungá' ir ga'eera'." ⁴⁰ Axweesantií ooro ngiwa hhe'eés, dabaawós giri laqán nee ya'aawose. ⁴¹ Tam siiwadae kwaa haratlintií'iká as qwala/, slám tari kumiít waa/oo/amooro. Yesu giri báy, "Muruú /ayma u koondá'a diirihe?" ⁴² Kuri fu'unír i haniís ar siyoó taa kikií'. ⁴³ Gari óh gari geeraáin wa /aáy. ⁴⁴ Aluuwo Yesu giri báy, "Kangwí a kudá' naa káh qoomár niwa dinkwár i dirií' nee kuungá', ar gídaabá tidá' sleémeero taa gooín daanduueén i alé, baraá hara'ayár Musawo, nee baraá gooír aaruuse, nee baraá Wara'amto, gár iwa hariin aqo in bó/ sleémeero." ⁴⁵ Yesu sager'ín gari gwa/atís as Gooi kawa tsaahhi. ⁴⁶ Giri báy, "Tí a tidá' taa gooín ar gídaabá Kristo gár kuwa hariím aqo kun slahhe'eemiis, nee deelór tám bira waaráhh nay waaslee/. ⁴⁷ Nee sleeme kaa gooín ar gídaabá kangwí ku alki/iit ar umueé' díř xoordu sleémeero gídaabá, 'Hhu'u'uumé' as gurtleemuú tlakweema kuwa sleera'." Kaangwí díř kuwa iimu/ún an Yerusalemu. ⁴⁸ Kuungá' kilá' iidíguuwí u lamabu'uundá'. ⁴⁹ Nee ga/aawaagáy, tidá' Baabuúéé' naa oó' aníng ngin dirhúng i ya/aáw. Ala kuungá' iwiwiité' baraaká' gixsarí wa ale, ay díř /uuruú gawtá daáhh kway sleera'." ⁵⁰ Yesu eeharuuseerós gay geerahaár ay Betania, dabaawós gay tleés, inooín giri tsuúq. ⁵¹ Qoomár inós ngiwa tsuuqun, tiri paraátl díř'ine, kuri-tláy gawaá doorí alé. ⁵² Inooín kuri i tumbarara'aát, tari kií/ ay Yerusalemu ar qwal/uú úr. ⁵³ Umuúqo siwaro inooín tana baraá Doó Mungú wa iwiwiít, tawa Mungú xirfayeemisi.

YOHANA

¹ Iimír iimu/uungo /aymu i daadeer. /Aymuuwí amór i dirii'i a amór Mungú. Nee /aymuuwí inós a Mungú. ² Kwí iimu/uungo amór Mungú gan i dirii'. ³ Mura' sleémeero ina tleehharuút ar inós. Geera bar in-oseeká, gár aa tleehharut i káhh, baraá muruuwí sleémeero aa tleehharuuti. ⁴ Slafíngw alhhe'eesay wásl in baraawós i dirii', nee slafiingwí an gwa/ateemaá muu. ⁵ Gwa/ateemaaká' nin baraá giwtír wa gwa/aatiyá', nee giwti gaasaro gaa aleesleeriiká. ⁶ Heeko nina hardáh, kunguna amór Mungú wa ya/aáw. Umuuwós a Yohana. ⁷ Heewí nina hardáh as lamabu'uungw, gwa/atamaayeedá' ngiwa lamabu'un, as muu sleémeero i haratlintii'i ar inós. ⁸ Inósuuwí a gwa/ateemaadaeká, ala nina hardáh as gwa/ateemaadá' ngiwa lamabu'un. ⁹ Ala gwa/atamaayér ló' ar umuúqo heewo gu gwa/atis, i hi'ít baraá yaamí alé. ¹⁰ Inós i baraá yaamí dirii', tam yaamu nina tleehharuutiyé' ar inós, ala inós kwaa tsaahhiiká nee muu. ¹¹ Inós nina ayaawós i hardáh, ala kwa ilaohhiiká nee mukós. ¹² Ala kudá' sleémeero ngwa ilaohhiye', gina aleesleemuú i haniís, tawa na/aá Mungú tleehhiti. Inooín an kudá' inós ngwa haratlintii'ye'. ¹³ Kudá' taa laqwaliiká adór na/iír ale, laqaá ar sla'aarír slaqwa, laqaá ar sla'aarír hee, ala ar sla'aarír Mungú. ¹⁴ /Aymuuwí ina hee tleehhiít, iri amoorén wa hoót. Atén xirfuuwós ngway araán, i ló'wa haats gurhhooaro nee looeemawo. Xirfuuwí guna amór Baabá wa sláy, asma inós a Garmoó kilós oo Mungú. ¹⁵ Yohana ina lamabu'un, iri tsee' iri oó', "Kwí an kudá' iidíguuwós naa alki/iít gídaabá, 'Heedá' aluueé' wa hardáh a kudá' geeraaeé' haar, asma án niwa deeruuta inós i qaroó daadeer.'" ¹⁶ Asma baraá hatsmuuwose atén tsuuqa ina slaslawaán daanduú kuqá' wa ale. ¹⁷ Asma hara'aya kana haniís ar dákw Musa, ala gurtleemu nee looeema nina hardihiyé' ar dákw Yesu Kristo. ¹⁸ Heé Mungú gwa baloó ar i kaahh. Garmoó kilós oo Mungú, kudá' dír Baabá i dirii', inós an kudá' Baabá ngwa geehhoutis. ¹⁹ Múk Yahudi oo baraá Yerusalemu geerharuuser saaliingw nee múk tlahhoó Lawi kuna ya/aáw amór Yohana, as kuwa yaahaasi gídaabá, "Kuúng a heemá?" ²⁰ Yohana gawaá lamabu'uungose looeema gaa si'iiká ooaro, tiri geehhoutís gídaabá, "Aníng a Kristowooká." ²¹ Kuri yaahaás, "Kuúng a heemá ala? Kuúng a Eliyáwo?" Iri oó', "Aníng a Eliyawooká." Tari oó', "Kuúng a aarusmoodáe?" Iri oó', "Aasla'áy." ²² Naagáy kuri báý, "Kuúng a heemá ala? Mukdá' atén taa ya/aaw mu bawaán? Kuúng ma kát daanduwoqe?" ²³ Yohana iri oó', "Aníng a, 'Afór hee ar

tseeamiim baraá darmuú wa ale, ar kah, Loohír Aako amohhe'eesaak.'" Axweesantí an adór aarusmo Isaya ngira oó'. ²⁴ Nee mukdá' taa ya/aáw amór i dahhi a amór múk Farisayo. ²⁵ Kuri yaahaás kuri báý, "Ahaá ala, mas baatimís, kuúng bar Kristowooká, laqaá Eliyawooká, laqaá aarusmoodaeeká?" ²⁶ Yohana giri i ilawaáts giri báý, "Aníng an baatimiís ar ma'aay. Heé kuungá' taa xua'aaká aa sihiit tla/angwhúng i alé. ²⁷ Inós an kudá' ni aluueé' wa hardáh. Tam aníng a hariimaaká himuú ya/atirós nguwa slakwekwe'ees." ²⁸ Kaangwí dír iwa tleehharuút a amór yaamaá Betania, gayuú yaaér Yordani, amoodá' Yohana iwa baatimiisi. ²⁹ Bál tsár Yesu iwa amór Yoháná kay, kuri ár nee Yohana. Yohana iri oó', "Ga/aawaak Deelmoó bee/i oo Mungú, kudá' tlakweemaá muu gi hingeemiís. ³⁰ Kwí an kudá' iidíguuwós aníng naa alki/iít gídaabá, 'Hee ni aluueén wa hardah, ala a kudá' geeraaeé' gaa haar, asma án niwa deeruut, inós i qaroó daadeer.'" ³¹ Aníng inós ugwa xuiiká, ala aníng nina hardáh niwa baatimiis ar ma'aay, as inós kuwa xu'utisi dír múk Israeliwo." ³² Yohana iri malé lamabu'un iri oó', "Án Qeeruú hhoohhoó' una ár iwa awdiiti gawaá doorí wa ale adór hhooki, nee iri gawaawós i iwiit. ³³ Ala inós aníng ugwa xuiiká. Kudá' aníng iga ya/aaw as niwa baatimiis ar ma'aay, inós aníng ina báý, 'Heé Qeeruú hhoohhoó' aa i aweér bura aan, kwí an kudá' baatimiís ar Qeeruú hhoohhoó'." ³⁴ Nee tí aníng aga ár, slám aga lamabu'uúm ar gídaabá, 'Kwí a Garmoó Mungú.'" ³⁵ Slám bál tsare Yohana i sihhimiit dinkwa nee eeharuuseerós ar tsár. ³⁶ Yesu kuri ár iwa hii'iimiiti. Yohana iri oó', "Ga/aawaak Deelmoó bee/i oo Mungú." ³⁷ Eeharuuseedá' tsár ar Yohana gwa axas qoomár iwa axweesi, Yesu guri eehát. ³⁸ Yesu iri warqáy, eeharuuseedá' gu eeharahaar gari ár gari báý, "Gár ta leelehhita' a milá?" Eeharuuseedá' iri ó', "Intsaahhatusúmo, kuúng dír ta hot a diimá?" ³⁹ Yesu giri báý, "Qwalaasé' dír ni hoot artá awaare'." Tari tláy, dír i hooti kari ár. Tari deél dír do'ós i aleró baalaadae. Nee qoomaadaadá' a qoomár looar mibaangw. ⁴⁰ Andrea, hhiyoó Simoni Petro, a heé wák baraá eeharuuseedá' tsár ar Yohana gwa axamis nee Yesu kwa eehát. ⁴¹ Andrea hhiyaawósuú kilá' guri ár, kudá' ta babay Simoni, guri báý, "Atén Masihi una araán." (Gídaabáros a Kristo.) ⁴² Simoni kuri huúw amór Yesu. Yesu iri qaytsiit amór Simoni, iri oó', "Kuúng a Simoni, garmoó Yohana. Nee kuúng tu bay Kefa." (Gídaabáros a Petro, laqaá Tlaa/a). ⁴³ Looitleérose Yesu iwa Galilayár keemuú wa slai, Filipino guri ár. Yesu iri oó', "Aníng ee-

haráng.” ⁴⁴ Nee Filipino inós a heé Betsaida, gixsár Andrea nee Petro. ⁴⁵ Filipino Natanaeli guri ár, guri báy, “Kudá’ gooír Musa nar aaruuse i kat, atén ugwa araán. Inós a Yesu, garmoo Yosefu, heé gixsár Nasareti.” ⁴⁶ Natanaeli iri oó, “Gár hhoó’ ar baraa gixsár Nasaretír wa ti’it i qo deéro?” Filipino iri oó, “Qwaláng, areek.” ⁴⁷ Yesu Natanaeli guri ár iwa amoorós kay. Yesu iri oó, “Ga/aaweek, heewí a heé Israelú kilá’. Waaqooda i káhh baraa wose.” ⁴⁸ Natanaeli iri oó, “Ahaá, án kuúng adór ira tsáhh a adoomá?” Yesu iri oó, “Qoomár kuúng Filipino uwa ateetiiká, kuúng tawa baraa guruú /aantsí i dirí’, án kuúng ugwa qaroó ár.” ⁴⁹ Natanaeli iri oó, “Intsaahhatusúmo, kuúng a Garmoo Mungú. Slám kuúng an Waawutmoó múk Israeli.” ⁵⁰ Yesu iri oó, “Gár tasa haratlintí’ a tidaádá’ uwa báwi, ‘Án kuúng una qaroó ár qoomár kuúng tawa baraa guruú /aantsí i dirí’? Ala muruú urén oo kwí gu baá/ u aán.” ⁵¹ Yesu iri oó dír Natanaeli, “Án a kah, doori i qo aanda’ adór nir gweertiya’, nee malaykér Mungú iwa tsa/a/aan nee iwa awdit gawaá Garmoo Hee.”

2 Bál tame duuxo i deer baraa Kana, gixsár yaamaá Galilaya. Nee aayór Yesu i baraadí dirí’ sleeme. ² Yesu sleeme kuna dahi’ís dinkwa nee eeharuuseerós baraa duuxoodí alé. ³ Difaái iwa aleén, aayór Yesu iri hardát dír Yesu, iri ó, “Difaái aa aleén.” ⁴ Yesu gari báy, “Aáyo, án nee kíng gaa a milá? Siiwar’ee’ aa xeeriká.” ⁵ Aayór Yesu lawaaleedá’ gadiyuus gari beér, “Umuúqo gaaro ar naa ooi ka tlehhá.” ⁶ Didaádae sidaá lahoó’ awa taa tleéhh ar tlaa/e i dayá’. Sidoodá’ kina didaádí qaás as tlehhemuú múk Yahudi, as hamtlo. Umuúqo sirwiro a har qoomár deebedaá kooán ay faanqw. ⁷ Yesu iri oó, “Sidoosíng dala/aaak ma’aywo.” Sidoodá’ kiri dalaá/ kay milalá/. ⁸ Giri báy, “Daxta i hheekaak, nee ki hubá’ dír heedá’ úr oo muruú /aymár qasmiís.” Kiri huúw. ⁹ Heedaádá’ úr oo muruú /aymár qasmiís ma’aydá’ naa difaái tleehhitiye’ giri tsaáq. Inós difaáirí amór i dahh gaa xuiiká, (ala lawaaleedá’ gaa i hhek gaa xú’) . Heedaádá’ úr oo muruú /aymár qasmiís heé duuxuuxúm gway ateét, ¹⁰ gway báy, “Umuúqo heewo difaáir tsuu’ gan geerí haniís dír muu. Ala muu bira hhe’eés wahaango, aluwo tidár maánjirí gari duux. Ala kuúng difaáir tsuu’ ana aluutís ay hamí.” ¹¹ Layaarí Yesu aa tleéhh amór Kanár Galilayár wa ale, a layaarós ar har geera. Aleesleemuwós guri geehhooutís, nee eeharuuseerós guri haratlintí’. ¹² Aluwo iri aweér ay Kapernaumu, inós nee aayoorós nee hhaewós nee eeharuuseerós. Tari amoodá’ wa hoót deelór niinawe. ¹³ Nee deeloodee deelór ur ar múk Yahudi, tidár Pasaáka, aa naká/. Yesu iri tsa/án ay Yerusalemu. ¹⁴ Muu guri ár oo baraa Doó Mungú i dirií’, i hikwaá weerimiis, nee bee/aangw nee hhooka. Nee múk peésár gaamiís i didádí dirií’ sleeme, taa iwiít. ¹⁵ Yesu himuú taa tlaatlaáw guri amohhe’eés, mukdá’ sleémeero oo baraa Doó Mungú i dirií’ guri guús dinkwa nee bee/angw’ín nee hikwaawo. Mukdá’ peésár gaamiís, peésar’ín Yesu gari ku’uús yaamí alé, nee meesaduúin giri /aankwaraáts.

¹⁶ Mukdá’ hhookár weerimiís guri báy, “Muruusíng sleémeero hingsaak. Doó Baabuúee’ mu doó haalaanu’uuma tleehhara’.” ¹⁷ Eeharuuseerós gari insleér gidaabá kaa gooín, “Aníng doó Baabuúee’ u ló’ wa slaá’. Slaaarirí aníng in tliiw/iín nguwa xuum.” ¹⁸ Múk Yahudi iri oó, “Layár kuúng ta tlehhit a gaalá, tidá’ aleesleemuwók gu laqaaqaam oo muruúwí kur tlehhit?” ¹⁹ Yesu iri oó, “Do’wí oo Doó Mungú fee/aak, daqaní aníng u sihhitís har deelaá tame.” ²⁰ Múk Yahudi iri oó, “Do’wí oo Doó Mungú kuna tlehhahhiít ay kureeraá mibeeri tsiyáhh nee lahoó’, nee kuúng unqo sihhitísa deelaá tám i aleeró?” ²¹ Ala Yesu iidíguú Doó Mungú oo aa káh a slaqwtós. ²² Aluwo qoomár inós niwa waasleé/ baraa múk aa qaátł wa aleeró, eeharuuseerós iidíguudá’ Yesu aa káh guri insleér. Goidá’ gari haratlintí’, nee /aymuudá’ Yesu aa kaahi. ²³ Nee qoomár Yesu iwa baraa Yerusalemu’ i dirií’, bál deelór ur ar Pasakuwo, múk yaariír inós guri haratlintí’, layuudá’ inós aa tleéhh kiwa ár. ²⁴ Ala Yesu gaa slaiiká tiwa dirí’ín i geehhoutisi, asma inós muner’ín gaa ló’wa tsaáhh. ²⁵ Inós lamabu’úngw heé i slai i kaahh daanduú heewo. Asma tidá’ baraa muunuú heé i dirií’ inós gaa qaro xuú’.

3 Heeko wák i deer oo Farisayo, umuúwós a Nikodemu. A heé úr oo múk Yahudi. ² Heewí ina amór Yésu káy xweeraá ale, guri báy, “Intsaahhatusúmo, a xuaán gidaabá kuúng a intsaahhatusmo, a amór Mungú dáhh, asma heé muruúwí xuawaslén kuúng ta tlehhahhit gu aleesláv i kaahh, aqo har heé nee Mungú dinkwa.” ³ Yesu guri i ilawaáts guri báy, “Ar ló’ án a kah, hee burkwa sagaáwa tsár wa laqwaaliiká, waawuti’imár Mungú ga ariiká.” ⁴ Nikodemu iri oó, “Adór hee kur malé laqwaali a adoomá, bira heé úr tleehhiít. Adór ir guruú aayí ki/i kunguwa laqwaali sagaáwa tsár wa ale?” ⁵ Yesu iri oó, “Ar ló’ án a kah, hee burkwa laqwaaliiká ar ma’aay nee Qeeruú Mungú, dahmuú baraa waawuti’imár Mungú gu aslayká. ⁶ Umuúqo gár taa laqwaál ar slaqwa aqo slaqwa, nee umuúqo gár taa laqwaál ar Qeeru aqo qeeru. ⁷ Tí ugwa baw ma waa/oo/amiimaar, gidaabá, ‘Gár tuwa hariím a tun sagaáwa tsár wa laqwaal.’ ⁸ Fur’a i fukuukú’ amoodí keer. Afoorós a axamís, ala a xu’uká amór i dahh, laqaá amór i keer. Heé taa laqwaál ar Qeeru, kaangós an adoorí.” ⁹ Nikodemu iri oó, “Adór kaangwí tleehharuuta ngir ya/an a adoomá?” ¹⁰ Yesu guri báy, “Kuúng a intsaahhatusmoó múk Israeli. Kaangwí u xu’ukáhe? ¹¹ Ar ló’ án a kah, tidá’ ta xuuaan an kaahaán, nee tidá’ taa araán an lamabu’uumaán, ala tam lamabu’ungwrén kuungá’ u ya/a/aanda’aaká. ¹² Kángw baraa yaamu burngwa oó, kuungá’ a ya/a/aanda’aaká, ala adór tar ya/aanda’ kángw gawaá doori tam ngu ooa. ¹³ Slám heé aa gawaá doorí tsa/an i kaahh, aqo har Garmoo Hee kudá’ naa gawaá doorí wa aweer. ¹⁴ “Adoodá’ Musa dayshimo ngura gáwtí tleés baraa xanxáy wa ale, tam Garmoo Hee adór kur hariím kun adoodár tlees. ¹⁵ Asma umuúqo heewo oo gwa haratlintí’i, sláíngw alhhe’eesay wásl gu inós ar slay. ¹⁶ Asma Mungú múk baraaaká’ yaamu guna

adoorír slaá', tam Garmaawós oo kilós nguri haniís, umuúqo heewo oo inós gwa haratlintii', miwa qwaár, ala masók slafíngw alhhe'esay wásl ngu slay. ¹⁷ Asma Mungú Garma ngwa ya/aawiiká as muu nguwa sakwasleemuuti, ala as muu nguwa ba/amisi. ¹⁸ "Heé Garma gwa haratlintii' ku sakwasleemuutiiká. Heé Garma gwa haratlintii'iká, kwa hhe'eés sakwasleemaro, asma Garmaadá' kilós oo Mungú gwa haratlintii'iká. ¹⁹ Sakwasleema an tí ar gídaabá gwa/ateema nina baraá yaamí hardihyé', ala muu giwti gana slaá' ta gwa/ateemaawo, asma muruú ta tlehahhiti ku tlákw. ²⁰ Asma heé muruú tlákw tlehahhiít, gwa/ateema gi slaiiká, slám amór gwa/ateemaawo sleeme i daqayká, asma muruudá' tlákw i tlehahhiti miwa geehhooúy. ²¹ Ala heé muruú ló' tlehahhiít in hardah amór gwa/ateema, as muruudá' i tlehahhiti i geehhooúy gídaabá sleémeero kuna tleéhh ar /uuruú Mungú." ²² Aluuwo Yesu iri tláy nee eeharuuseerós ay yaamaá Yudea, iri amoodá' wa hoót deelór niinaawe nee inooín, iri baatimiís. ²³ Yohana qoomaadae sleeme i baatimiis baraá yaamaá Ainónír wa ale, inslaawoó Salimu, asma ma'aay amoodae ki ur. Muu iri amór Yohání daqaqáy, kuri baatimiís. ²⁴ Asma Yohana qoomaadae kwaa tseegiiká. ²⁵ Qoomaadae eeharuusér Yohana nee heeko wák oo Yahudi tay kaanganuús daanduú kángw hhoohhooemisuwo. ²⁶ Yohana kuri i daqáy kuri báy, "Intsaahhatusúmo, heedá' nee kuúng ti koomá' gayuú Yordaníro, kudá' kuúng taa lamabu'uún, ga/aaweek hamí i múk baatimiis, nee muu sleémeero i amoorós i daqaqáy." ²⁷ Yohana iri oó, "Hee gár i slay i káhh birkinga haniisiiká amór Mungú wa ale. ²⁸ Kuungá' kilá' aníng ina lamabu'uundé' niwa oó, 'Aníng a Kristowooká, ala án tina ya/aáw geeraawós wa ale.' ²⁹ Heé nee /ameenír ta duxuuti ti koomá', an heedá' duuxuxuúm, ala mulqumoó heedaádá' duuxuxuúm oo di-daádí dirií', inós gun iiár i qamín, slám afór heedaádá' duuxuxuúm gan sa qwalalaa/. Gawaá adoorihe qwal/amaayer'éé' aa bó/. ³⁰ Inós gár kuwa hariím in doogigín, aníng an /aaruurúw." ³¹ "Inósuudá' ni hardáh gawtá wa ale, ku úr múk hatlá' sleémeero ba/a. Heé baraá yaamaá daáhh, a heé baraá yaamu, nee inós axweesanoó i axweesi oo baraá yaamu. Kudá' ni hardáh gawaá doorí wa ale ku úr muu sleémeero ba/a. ³² Muruudá' aa ár nee aa axamiís an kudá' i lamabu'un, ala heé lamabu'uungós gu ya/a/aám i kaahh. ³³ Heé lamabu'uungós gwa ya/an, duguno gwa qaás gídaabá Mungú a looeema. ³⁴ Asma heé Mungú naa ya/aáw, kángw i axweesi oo Mungú. Asma Mungú Qeeruú hhoohhoó' gu haniisiiká ar qoomeemes. ³⁵ Baabá Garma gu slaá'. Inós mura' sleémeero gwa dabaá Garmaá i qaás. ³⁶ Heé Garma gwa haratlintii', slafíngw alhhe'esay wásl gu kón. Heé Garma gwa haratlintii'iká slafiingw gu ariiká, aqo har sakwasleemár Mungú guna i iwít."

4 Aako gay tsaáhh adór múk Farisayo ngira axaás gídaabá, Yesu eeharuusér yaariir gaa sláy ta

Yohanuwo, nee giri baatimiís. ² (Ala Yesu inósuú kilá' aa baatimiisiiká, eeharuuse ina baatimis). ³ Yesu adoodá' ngiwa tsaáhh, yaamaá Yudea gay geexáy, iri tláy malé alé ay yaamaá Galilaya. ⁴ Iri waaraáhh ar tla/ángw Samaria asma adór yaamuudá' ooharo ngir may i káhh. ⁵ Iri hardáh díx gixsár Samaria ta bay Sikari, bihaaá qaymoodá' Yakobo aa Yosefú i haniís, garmaawós. ⁶ An didá' hhalángw Yakobo i dirií'. Yesu iri díx hhalangwdí iwiít, asma iwa slaaqaát aaiwo. Qoomaadá' a looár lahhoó'. ⁷ /Ameenír Samaria nay hardát, i hhek. Yesu gari báy, "Ma'aá wahaango qawáng." ⁸ Asma eeharuuseerós aa muruú /aymár tlaxór eér baraá gixsa. ⁹ /Ameenidár Samaria guri beér, "Adór kuúng heé Yahudi ma'aay ngir aní firiin, aníng bar /ameenír Samaria?" (Asma múk Yahudi nee oo Samaria ti haradaafiaaká). ¹⁰ Yesu gari báy, "Kííng geera bar gurtleemuú Mungú ugwa xú', slám geera heewí kííng i babáw, 'Ma'aá wahaango qawáng,' burá xú', geera alók inós ugwa firiín, nee inós geera ma'aá slafíngw koomá' ngi haniis." ¹¹ /Ameenidá' guri beér, "Aáko, gár ma'aay kir i hhek a koondaaká, hhalangw slám ku saáw. Daxta kuúng ma'aá slafíngw koomá' díx kiwa sleer a diimá? ¹² Ahaá, kuúng tu ak úre ta baabuúrén Yakobowo, kudá' hhalangwí ngwa haniis, inósuú kilá' ma'aá hhalangwí gay wahán, nee na/iíwós nee hikwaawose?" ¹³ Yesu gari báy, "Umuúqo heewo oo ma'ayká' gi wahaám, i malé waxiit. ¹⁴ Ala umuúqo heewo oo ma'ayká' aníng ni haniis gi wáh, i baloó waxiitiiká. Asma ma'aydá' án ni haniis ni tsiíqa tleehhitiyá' baraawose, niri tsiíqatsiíqiyá', slafíngw alhhe'esay wásl nguri huwiyá." ¹⁵ /Ameenidá' guri beér, "Aáko, ma'aysíng haniisang, aníng mawa baloó waxiít, tam mawa sangw malé hheék." ¹⁶ Yesu gari báy, "Tláv, hhawaatuuwók ateetang, ni diirí hardatá' nee inós." ¹⁷ /Ameenidá' iri ilawáts iri ó', "Hhawaata u koomaaká." Yesu gari báy, "Adoosíng taa ó' i qoon, gídaabá, 'Hhawaata u koomaaká.' ¹⁸ Asma hhawaataa iga duxuutiye' a kooán. Nee kwisíng hám ta koon a hhawaatuuwogeeká. Adoosíng taa ó' a ló'." ¹⁹ /Ameenidá' guri beér, "Aáko, án kuúng ugwa tsaáhh adór kuúng tar aarusmo. ²⁰ Baabi'irén Mungú nguna sluufimiisiyé' gawaá tloomarí wa ale, ala kuungá' a kata' Yerusalemu an díx Mungú iwa harin sluufimisuuwo." ²¹ Yesu gari báy, "Aáyo, tí ni kah haratlintieek, Qooma ni hardát, ar Baabá kuwa sluufimisa'aaká gawaá tloomarí wa ale, laqaá baraá Yerusalemu. ²² Kuungá' gár ta sluufimisa' a tidá' ta xua'aaká. Ala atén an sluufimiisaán tidá' ta xuaan. Asma ba/ama amór ni dahh a amór múk Yahudi. ²³ Ala qooma i hardát, nee hám naa hardát, ar mukdá' sluufimiís ló' wa ale, Baabá kuwa sluufimiisi ar qeeru nee looeema, asma Baabá múk adór kwí gu leelehhiit oo gu sluufimiís. ²⁴ Mungú a qeeru, nee mukdá' inós gu sluufimiís, gár kuwa hariím a kun sluufimiis ar baraá qeeru nee looeema." ²⁵ /Ameenidá' Yesu guri beér, "Aníng a xuú' adór Masihi nir hardáh, kudá' ta babay Kristo. Nee inós binda hardáh, mura' sleémeero ngu diirén i alki/iit." ²⁶ Yesu gari báy, "Anuúwí nee kííng

axweesá' an inós." ²⁷ Qoomaadár kilae eeharuuseerós niri hardát, naxés nee /ameeni tawa axweesi kari waa/ oó/. Ala heé gwa i ilawaats i kaahh, gídaabá, "Ma leelehhiit?" laqaá, "Mas axwesá' nee inós?" ²⁸ Ala /ameenidá' sirwirós gay geexeér, iri tleér baraá gixsa, muu guri beér, ²⁹ "Qwalaasé, heewí artá awaare', oo muruueé' sleémeero naa tleéhh ngwa oo'. Xaysé, heewí a Kristowookáhe?" ³⁰ Muu nay ti'iiti baraá gixsár wa ale, kuri i daqáy. ³¹ Qoomár muu iwa hii'iiti, eeharuuseerós guna harhheehhe'eemís guri beér, "Intsaahhatusúmo, ala /ayíim." ³² Giri báy, "Aníng muruú /aymár kuungá' ta xua'aaká u koóm." ³³ Eeharuuse iri kilooín axwés iri ó', "Heé gwa muruú /aymár i huuw in deéro?" ³⁴ Yesu giri báy, "Muruú /aymar'eé' a kwí, sla'aarír kudá' aníng iga ya/aaw an tleéhh, as gadiyeérós ngiwa alhhe'e'es. ³⁵ Kuungá' a kata'aakáhe, 'Slahheeri naa meetiyé' a tsiyáhh, daqaní bu'uungw aa xáy. 'Án a kah, baraá qamu i qaytsitaak, ki aandá' adór nira /awaakuyé', bu'uungo a iido. ³⁶ Heé bu'úngw aa'áw bu'utu gu sláy, balaangw guri burumbuur. Bu'uungwí an mukdá' slafíngw alhhe'e'esay wásl gu sláw. Gawaá adoorihe heé aa dahaasin nee oo aa bu'un ta al qwalalaa/. ³⁷ Asma /aymuuwí daqaní a ló', 'Heeko in dahaasín, kuqá' iri bu'un.' ³⁸ Aníng nuna ya/aáw kawa bu'uunda' tidá' tasa daawimiti'iká, bartaka ina daawimít, kuungá' daawitamer'in aga i daté." ³⁹ Baraá gixsadae múk yaariir oo Samaria Yesu guri haratlintií', asma axweesantadá' /ameenidá' aa ó', gídaabá, "Muruú aníng naa tleéhh sleémeero inós nguna oó'." ⁴⁰ Mukduú Samaria iri daqáy amór Yesu, kuri harhheehhe'eés iwa ayaain wa deeli. Inós iri amoodá' deél deelo tsare. ⁴¹ Múk yaariir iri doogín oo gwa haratlintií' asma axweesantós. ⁴² /Ameenidá' kari báy, "Daxta aga haratlintiaán as axweesantók kilós wa aleeheeká, asma atén awa kilá' aga axaasaán, slám aga xuaán gídaabá, ar ló', kwí an ba/amusmoó muu." ⁴³ Alaá deeloodá' tsare iri tláy didae ay Galilaya. ⁴⁴ Asma Yesu inósuú kilá' gana lamabu'un gídaabá, aarusmo ilaiwa/ame ga slaslayká baraá ayaawósuú kilae. ⁴⁵ Yesu iwa Galiláyár i hardáh, múk Galilaya guri ilaóh asma tlehhe-mi'iíwós sleémeero kaa ár, kudá' aa tleéhh Yerusalemuwo, qoomár deelór ure. Asma mukwí sleeme i baraadí dirií' bál deelór ure. ⁴⁶ Naagáy iri hardáh malé alé baraá gixsár Kanár Galilaya, didaáda' ma'aay ngiwa difaái tleéhh. Nee waawutmooko i deer oo na/aywós tiíq amór Kapernaumú wa ale. ⁴⁷ Heewí nguwa axaás gídaabá Yesu naa amór yaamaá Galiláyár i hardáh i yaamaá Yahudí daahh, guri i daqáy, guri harhheehhe'eés tiwa kona', as na/aywós nguwa hungu/uusi, asma i ló'wa slahhaa' tiqtiro. ⁴⁸ Yesu iri oó', "Bar laya nee waa/oo/amo aga aandi'iiká a haratlintia'aakáhe ló'wa ale?" ⁴⁹ Waawutmoodá' iri oó', "Aáko, qwaláng dír na/ay'eé' ira gwaaiiká." ⁵⁰ Yesu iri oó', "Tláw, na/aywók i slaaf." Heedaáda' axweesantadá' kwaa báy nee Yesu, guri haratlintií', iri tláy. ⁵¹ Qoomár iwa laweei, lawaaleerós guri al'eér, kuri báy, "Na/aywók i slaaf." ⁵² Qoomár iwa hunguú/ guri yaahaás. Inooín kuri báy, "Isá' looár faan-

qwe ga/atani guna geemeér." ⁵³ Baabá gari tsaáhh adór tar siiwadaádár kilá' inós kuwa báy nee Yesu, "Na/aywók i slaaf." Inós Yesu guri haratlintií', nee múk dír do'ós sleémeero. ⁵⁴ Gaarí a layár tsár ar Yesu aa tleéhh qoomár iwa yaamaá Yudeár dahhi, iwa Galiláyár i hardáh.

5 Aluudae deelór ur ar múk Yahudi nay hardát. Yesu inós sleeme iri tsa/án ay Yerusalemu. ² Nee amoodár Yerusalemuro dír afkuko ta babay afkuú Bee/aangw, tlahhasár ma'aay i deer. Tsifrir múk Ebraniaro a Betesta. Nee dír tlahhasaadae isleeraáa kooán i dayá'. ³ Baraá isleeridae boo/oó yaariir oo tiqtuuse aa qaqataatín, taampu, taqooraaay nee múk aa sol'omiit, [ta ma'aá daamaarán iwa dahhiya'. ⁴ Asma siiwarkaaro malaykamoó Aako nin awdaadiit, iri baraá tlahhasadá' i dah, ma'aydá' giri xwaraanxwaar. Nee heé aa giirin baraá ma'aydá' i /etaango, tiqtirós tidá' i kon in hungú/.] ⁵ Nee didaádae heeko i deer, oo tiqaaqíim kureeri mibeeri tám nee dakaát. ⁶ Yesu heewí guri ár i gawaá hhaftuuwós i dirií'. Nee gari xuú' gídaabá inós i tiqaaqín deelór yaarire, iri oó', "A slá'a tawa hungu/?" ⁷ Tiqtusmoodá' iri oó', "Aáko, aníng hee u koomaaká oo i /aytiís baraá tlahhasaár i aleeró, qoomár ma'aay birka xwaraanxwaár. Ala qoomár án bar adoorí wa mak /eét, heé hatlá' aa geeraaeé' wa /eét." ⁸ Yesu iri oó', "Sihhiit, hhaftuuwók gagaareek, tláw." ⁹ Hamtidár kilae heedaáda' iri hunguú/, hhaftuuwós guri gagaár, iri tláy. Nee deeloodá' a deelór hungu/uma. ¹⁰ Múk Yahudi heedá' taa hungu/uús kuri báy, "Laarí a deelór hungu/uma, i hariindaaká kuúng tawa hhaftuú gagariin." ¹¹ Heedaáda' taa hungu/uús iri oó', "Heedá' aníng iga hungu/uus, aníng ina báy, 'Hhaftuuwók gagaareek, tláw.'" ¹² Kuri yaahaás, "Heesíng kuúng ugwa bay, 'Hhaftuuwók gagaareek, tláw,' a heemá?" ¹³ Ala heedaáda' inós gwa hungu/uus umuuwós gu xuiiká'. Asma Yesu qoomaadae taa paraátl, asma didaádae muu qoomaadae ku úr. ¹⁴ Aluudae heedaáda' taa hungu/uús kuri harasliqiit nee Yesu baraá Doó Mungú i alé. Yesu iri oó', "Qaytsiit, kuúng hamí aga hungú/. Tlakweema mi malé tleehhaar, as gár tlaakw ar adór tidá' ba/a muwa sleér." ¹⁵ Heedaáda' iri tláy, múk Yahudi guri xu'utisár áy gídaabá, "Heedaáda' aníng iga hungu/uus a Yesu." ¹⁶ Gawaá adoorihe múk Yahudi Yesu kuri slahhe'eemisuú wa slaá', asma adoodá' aa tleéhh bál deelór hungu/umaawo. ¹⁷ Yesu iri oó', "Baabuúeé' i gadiyuus tam hamí, nee aníng sleeme an gadiyuús." ¹⁸ Gawaá adoorihe múk Yahudi loohi kari ak leelehhiit ar Yesu kur gaasi. As gídaabaheeká hara'ayár deelór hungu/uma gana geeqáy kilós, ala as adoodá' sleeme Mungú nguwa Baabuúwós ar ateetín, tiwa Mungúr qoomeemeesi. ¹⁹ Yesu iri oó', "Án a kah, Garma gár tleehharo kilós i aleeslay i káhh, aqo har tidá' Baabá i tlehhiiti gan tleehh. Asma tidá' sleémeero Baabá i tlehhiiti an tidá' Garma i tlehhiiti. ²⁰ Baabá Garma gu slaa'. Nee tidá' sleémeero inósuú kilá' i tlehhiiti gan laqaaqán. Tam gadiyér ak ur tidá' ba/a gan laqán, as kuungá' tawa

waa/o/a'. ²¹ Asma adoodá' Baabá tu'u ngir waaslee/ atimisi nee ngir slafimisi, Garma sleeme mukdá' inós aa tsawaár, gun slafimis. ²² Slám Baabá heé i sakwasleemuuti i kaahh. Asma sakwasleema sleémeero gaa Garmá i haniís, ²³ as muu sleémeero Garma nguwa ilaiwawa/i, adoodá' Baabá kur ilaiwawa/i. Heé Garma gu ilaiwawa/aaká, Baabá sleeme gu ilaiwawa/iiká, kudá' Garma ngwa ya/aaw. ²⁴ "Án a kah, heé axweesante'eé' ga axamiís, nee kudaádá' aníng iga ya/aaw guri haratlintií', slafingw alhhe'esay wásl gu kón, slám i dahiiká baraá sakwasleema. Aa waaraáhh ar baraá gwa'ara, iri dáh baraá slafiingw. ²⁵ Án a kah, qooma ni hardát, nee hám naa hardát, ar tu'u afór Garmoó Hee ngiwa axaasiya', nee kudá' afoo ngaa axaasiye' tari waaslee/. ²⁶ Asma adoodá' Baabá ir slafingw kon, nee Garma sleeme gwa slafingw i haniís. ²⁷ Slám aleesleemuú sakwasleema gwa amoorós i haniís asma tawa Garmoó Hee. ²⁸ Axweesanaywí mu waa/oo/ami-imara', asma qooma naa hardát ar muu sleémeero, kuduú baraá /aantu, afór Garmoó Hee kawa axaasi. ²⁹ Nee inooín tindiri ti'iit. Mukdá' tlehheema'aá hho' gaa tleehh, kun waasle/atis tari dah baraá slafiingw, ala mukdá' tlehheema'aá tlakw gaa tleehh, kun waasle/atis kuri sakwasleemuut." ³⁰ "Aníng gár ni kilooeé' tleehh i káhh. Aníng an sakwasleemuut ar adoodá' Baabá naa oó'. Nee sakwasleemar'eé' i ganá', asma aníng sla'aarir'eé' a leelehhiitaaká, ala ar Baabá, kudá' aníng iga ya/aaw. ³¹ "Án birti kilooeé' lamabu'uúm, lamabu'ungw'eé' oo loeká. ³² Oo hatlá' i deer oo aníng i lamabu'uúm. Nee aníng a xuú' gídaabá, lamabu'ungós kudá' aníng iwa lamabu'un oo ló'. ³³ Kuungá' muu una ya/abé' amór Yohana, nee inós loeema giri lamabu'un. ³⁴ Ala aníng lamabu'ungw muu u ilao-hiimaaká. Tí ngin alki/iít dirhúng i alé as kuungá' tawa ba/aanda'. ³⁵ Yohana inós a tsaa'asi tidá' tsaa'amiis nee ar gwa/aat. Nee kuungá' gwa/ateemaadá' ina slaé', nee kay sa qwalala/é' ar har qoomár niina. ³⁶ Ala lamabu'ungw án ni koom ku ak úr ta kuduú Yohanuwo. Asma gadiyeédár Baabuúeé' naa haniís ngiwa alhhe'es. Nee gadiyeédár kilá' án ni tleehh, aníng i lamabu'uún sleeme gídaabá aníng Baabá iga ya/aaw. ³⁷ Slám Baabuúdá' aníng iga ya/aaw, aníng iga lamabu'un. Kuungá' afoorós ar kilá' qoomár kawa axasé' i káhh, slám slaqsaywós ugwa aandi'iiká. ³⁸ Nee ala axweesantós i baraahúng wa hotká. Asma kuungá' kudá' tinda ya/aaw u haratlintatia'aaká. ³⁹ Kuungá' tidá' taa gooín baraá Gooiro a mak tsee/ariindá', asma kawa xua', gídaabá kuungá' slafingw alhhe'esay wásl u koondá' baraa-wose. Nee Gooisíng an tidá' aníng i lamabu'uum. ⁴⁰ Ala kuungá' a sla'aaká niwa amor'eé' hardata' as slafiingw kuwa sleera'. ⁴¹ "Aníng xirfuú amór múk daáhh u ilao-hiimaaká. ⁴² Ala án kuungá' naa tsaáhh gídaabá kuungá' Mungú u sla'aaká. ⁴³ Aníng nina hardáh ar umuú Baabuúeé'. Ala án kuungá' i ilaohiinda'aaká. Heé hatlá' bar naa hardáh ar umuúwós, kuungá' heedá' u ilaotá'. ⁴⁴ Kuungá' haratlintaaooro adór kar aleesleera' a

adoomá, kuungaasingá' ti kiloohúng xirfayeemisá'. Nee xirfuudá' amór Mungú kudá' wák daáhh kuungá' u leelehhiita'aaká. ⁴⁵ Ma kaahara' gídaabá aníng kuungá' nun sakwasleemuut dír Baabahe. Heé kuungá' nu sakwasleemuut i deer. An Musa, kudá' kuungá' taa harax-ua'. ⁴⁶ Asma kuungá' geera Musa bura haratlintié', aníng sleeme geera iga haratlintié'. Asma inós iidíguú daanduueé' guna gooín. ⁴⁷ Ala bar kuungá' gooíros haratlintaaooro aga sié', kuungá' adór axweesanay'eé' kur haratlintia' a adoomá?"

6 Aluuwo Yesu iri tláy iri waaraáhh amór gayuú tlawtá Galilaya, ar ta babay tlawtá Tiberia. ² Boo/ oó úr oo muu Yesu gway eehaár, asma muruú taa ár, oo Yesu aa tleéhh dír tiqtuusér i alé. ³ Yesu iri tsa/án gawaá tloomár i alé, nee eeharuuseerós tari dinkwár i iwiit. ⁴ Ala Pasaáka, deelór ur ar múk Yahudi, naa tseewuúr. ⁵ Yesu iri qaytsiit, boo/oó úr oo muu guna ár, oo inós gwa eehaar. Yesu iri oó' dír Filipino, "Mikaátér mukwí i /ayi, dír kawa tlaxwaan a diimá?" ⁶ Adoorí gana oó' as nguwa iiari, ala inós gár i tleehhamór wa slai ga xuu'. ⁷ Filipino iri oó', "Mikaátér har shilíngi tsirér tsár sleeme i bu'utaká, tam ka dir'ín i niinaweemisi." ⁸ Eeharusmoowós oo hatlá', Andrea, hhiyoó Simoni Petro, iri oó', ⁹ "Garmaako niiná diirihe i deer. Inós mikaátér kooán ga kón, ar taa tleéhh ar puuruú shayíri, nee siy-oó tsár. Ala tí gár i bu' a milá dír múk yaariir kwihe?" ¹⁰ Yesu iri oó', "Muu iwiitisaak yaamí ale." Didaádae git-sór yaariir i deer. Muu iri iwiit, hhawaate kilooín faaror'ín a har kume kooán. ¹¹ Aluuwo Yesu mikaá-teedá' gari óh, Mungú guri sluufiís, gari qasmiís dír mukdá' aa iwiit. Tam siyó sleeme aqo guna adoodá' laáq, ar qoomoó inooín taa slai. ¹² Tam qoomár tawa aáx, Yesu eeharuuseerós gari báy, "Parhheemoodá' naa meetiye' burumburaak, tam parhhamtá wák miwa qwát." ¹³ Parhheemaá naa meetiye' kiri burumbuúr, kudá' mukdá' aa /ayin aa meetiís gawaá mikaátér kooán wa ale ar puuruú shayíri, katatoó miba nee tsár nguri hatsiisiyé'. ¹⁴ Nee muu waa/oo/amoodá' Yesu aa tleéhh ngiwa ár, tari oó', "Aarusmoodá' ni baraá yaamí hardáh a kwí tsuwá alé." ¹⁵ Yesu gari tsaáhh ar gídaabá inooín ku oohár wa slaa' ar /uuru, kuwa waawutmooin tleehhi. Inós adoodá' ngiwa tsaáhh, tina paraátl dir'ine, iri tsa/án gawaá tlooma malé alé, inós kilós. ¹⁶ Tsiindo niwa xayé', eeharuuseerós iri awét ay afaá tlawi. ¹⁷ Tari tsa/án gawaá miringamob, tlawtidá' kay waraáhh as tawa waaraahhi ay Kapernaumu. Nee qoomaadaádae iimi aa gíp, slám Yesu aa dir'ín i hardahiiká. ¹⁸ Tlawi iri leexwandút, asma fur'ár yaariir i deer. ¹⁹ Tawa geerí ku-miit har qoomár kilomeétár kooán laqaá lahhoó', Yesu kuri ár, naxés i hii'imiit gawaá tlawtá wa ale, dír miring-amoodá' gaa haranakaá/. Tari da'ayuút. ²⁰ Yesu iri oó', "Hee a aníng. Ma da'ayumitaara'." ²¹ Nee kuri ilaoohár wa slaa' baraá miringamoó har alé. Nee qoomaadár ki-lae miringamoó aáng iri hardáh afaá tsee/a amoodá' ta kay. ²² Looitléerós boo/oó muu iri gayuuqá' wa sihiit amoodá' eeharuusee i dahh. Inooín ka xuu' adór

miringamoó hatlá' ir kaáhh, aqo har kudá' wák. Slám Yesu nee eeharuuseerós taa al dahíiká baraá miringamoodá' i alé, ala eeharuuseerós iwa waaráhh a kilooín. ²³ Ala miringér hatlá' ar Tiberiár daahh niri hardát didá' mikaáte kawa /aáy qoomár Aako iwa sluufiís. ²⁴ Boo/aydá' ngiwa ár gídaabá Yesu i kaahh didaádae, tam eeharuuseerós, inooína kilá' tari dáh baraá miringe, tari tláy ay Kapernaumu as Yesu kuwa leelehhiiti. ²⁵ Kuri amoodá' wa ár kuri báy, "Intsaahhatusúmo, xaylá kuúng naa amoorí hardát?" ²⁶ Yesu iri oó, "Án a kah, án kuungá' gár is leelehhiita' a layaadaeká, tidá' taa aandé', ala gár is leelehhiita' a mikaáteedá' taa /agé', tay axé'. ²⁷ Muruú /aymaadá' hhitiruút mu sagadiyuusara', ala kudá' hhitiruutaaká oo slafíngw alhhe'esay wásl ngu huúw na sagadiyuusaak. Muruú /aymaará' Garmoó Hee ngu kuungá' i haniis. Asma Mungú Baabá inós gwa ya/án, guri aleesleemuuwós i haniís." ²⁸ Tari oó, "Ala adór ta laqaan a adoomá, as gadiyér Mungú kawa tleehhaan?" ²⁹ Yesu iri oó, "Gadiyér Mungú a tí, 'Kudá' inós naa ya/aáw, haratlíntiaak.'" ³⁰ Tari oó, "Layár kuúng ta tlehh a gaalá? Atén i laqaamang, as atén kawa araan, nee kuúng uri haratlíntiaán. Gadiyér kuúng ta tlehh a milá? ³¹ Baabi'iirén maána ngina /ayiyé', baraá xanxáy wa ale, adoodá' kara gooín, 'Mikaátér dooraá daahh gana haniís as ngiwa /ayiya'." ³² Yesu iri oó, "Án a kah, Musa mikaátér dooraá daahh ngaa haniisiiká, ala a Baabuúéé' mikaátér ló' ar dooraá daahh, ngin hanimiis dirhúng i alé. ³³ Asma mikaátér Mungú a tidá' awdiit gawaá doorí wa ale, nee muu guri slafíngw i hanís." ³⁴ Tari oó, "Aáko, mikaáteesíng umuúqo deellooro hanimiisang." ³⁵ Yesu iri oó, "Aníng an mikaátér slafíngw huwaahuu wásl gu kón. Heé amor'éé' hardáh, i baloo qwariitiiká. Slám heé aníng iga haratlíntii', i baloo waxiitiiká sleeme. ³⁶ Ala án kuungá' nuna qaroó báw, án kuungá' iga aandé', ala i haratlíntatia'aaká. ³⁷ Kudá' sleémeero Baabá naa aníng i haniís, i amor'éé' hardahiyá'. Slám umuúqo heewo oo amor'éé' hardáh, u baloo tsee/aá i kwahhaaká. ³⁸ Asma aníng naa aweeriiká gawaá doorí wa ale tidá' án ni slaa' ngiwa tleehh, ala a sla'aarirós kudá' aníng iga ya/aaw ngiwa tleehh. ³⁹ Kudá' aníng iga ya/aaw gár i slai a tí, 'Aníng tam heé wák muwa qwaareés baraá kudá' sleémeero awa naa aníng i hanmiisi, ala masók un waaslee/atís bál deelór alhhe'esaywo.' ⁴⁰ Asma Baabuúéé' gár i slai a tí, 'Umuúqo heewo oo Garma gwa i qaytsiit, nee guri haratlíntii', masók slafíngw alhhe'esay wásl gu kón. Nee aníng nguri waaslee/atís bál deelór alhhe'esaywo.'" ⁴¹ Múk Yahudi iri qununuú, tari oó, "Ahaá, mis kaahi, 'Aníng a mikaáteedá' naa gawaá doorí wa awet.'" ⁴² Tari oó, "Ahaá, inós a Yesúwoóke, garmoó Yosefu. Slám baabuúwós nee aayoorós a kudá' ni xuaánaake? Ahaá, mis kaahi, 'Aníng nina gawaá doorí wa aweér.'" ⁴³ Yesu iri oó, "Ma kilooíng qununu/aara'. ⁴⁴ Heé hardahamuú amor'éé' gu aleesláv i kaahh, barnaxes kunga uruuxiiká nee Baabuúdá' aníng iga ya/aaw. Nee aníng nguri waaslee/atís bál deelór alhhe'esaywo.

⁴⁵ Kaa gooín baraá gooír aaruuseero gídaabá, 'Muu sleémeero ku intsaahhatis nee Mungú.' Gawaá adoórihe, umuúqo heewo oo Baabá gwa axaas, nee gari intsatsaahh amoorós wa ale, i amor'éé' hardah. ⁴⁶ A gídaabaheeká hee Baabá guna ár. Ala heé Baabá gwa ar, a kudá' amor' Mungú daáhh. Kwí an kudá' Baabá ngwa ar. ⁴⁷ Án a kah, heé aníng iga haratlíntii', i slafíngw alhhe'esay wásl kón. ⁴⁸ Aníng a mikaátér slafíngw huwaahuu wásl gu kón. ⁴⁹ Baabi'iihúng maána kana /aáy, baraá xanxáy wa ale, ala qatlo kaa mayká. ⁵⁰ Ala tí an mikaáteedár naa gawaá doorí wa awet. Hee bar ngaa /aáy i baloo gwaiiká. ⁵¹ Aníng an mikaáteedá' slafíngw koom, tidá' naa awet gawaá doorí wa ale. Hee bar mikaáteerí ngaa /aáy, i slafaafín ay alhhe'esay wasle. Nee mikaáteerí án ni haniis a slaqwté'éé' ar kilá', as muu slafiingw nguwa slay." ⁵² Múk Yahudi tari kilooín kaangaanuú tari oó, "Ahaá, heewí adór slaqwtós ngir atén i haniisi a adoomá kawa /ayaan?" ⁵³ Yesu iri oó, "Án a kah, kuungá' barnaxes slaqwtá Garmoó Hee aga /agi'iiká, nee tseereerós aga watí'iiká, kuungá' slafiingw i kaahh baraahunge. ⁵⁴ Heé slaqwté'éé' ga /aáy, nee oo tseerer'éé' ga wáh, slafíngw alhhe'esay wásl gu kón. Nee án u waaslee/atís bál deelór alhhe'esaywo. ⁵⁵ Asma slaqwté'éé' a mikaáteedár ló', nee tseerer'éé' a wagtadár ló'. ⁵⁶ Heé slaqwté'éé' ga /aáy, nee heé tseerer'éé' ga wáh, inós i baraaéé' wa hoot, nee aníng a baraawós wa hoót. ⁵⁷ Asma adoodá' Baabuúéé' kudá' slaáf aníng ira ya/aáw, nee aníng a slaáf as Baabá, heé aníng iga /aay i slaaf sleeme as aníng. ⁵⁸ Tí an mikaáteedá' naa gawaá doorí wa awet. Mikaáteerí nee tidá' baabi'iihúng naa /ayiyé' a wakeeká. Asma inooín tam mikaáteedá' kaa /ayi, ala qatlo kaa mayká. Ala heé mikaáteerí ga /aáy i slaaf ay alhhe'esay wasle." ⁵⁹ Yesu axweesanaywí guna baraá doó saalíngw wa axweés, qoomár iwa intsaahhatimís amor' Kapernaumu wa ale. ⁶⁰ Múk yaarií baraá tla/ángw eeharuusér Yesuwo axweesanaydá' kuwa axaás, tari oó, "Aymuúwí ku gawít, heé ya/aamaro gu aleesláv a heemá?" ⁶¹ Yesu gari tsaáhh baraá muunuúwose gídaabá, eeharuuse /aymuudá' gu qununuú, iri oó, "Aymuúwí i dukutsumoó tleehhimíti dirhunge? ⁶² Ala a adoomá bál Garmoó Hee bura aandé', bir tsa/a/án amoodá' geera i dahhi? ⁶³ Qeeru an kudá' slafíngw hanmiís, slaqwa gár i bu' i káhh. /Aymi'iiká' naa kuungá' i oó a qeeru, slám a slafiingw. ⁶⁴ Ala baraá tla/angwhunge muu i deer oo aa haratlíntii'." Asma Yesu mukdá' gwa haratlíntii' i káhh gu qaroó geerí xuu', tam heedaadá' gu sakií/ sleeme. ⁶⁵ Yesu iri oó, "Gawaá adoórihe gaarí an gár án kuungá' nusa báw gídaabá, 'Hee i kaahh oo hardahamuú amor'éé' gu aleesláv burkwa aleesleemuú i haniisiiká nee Baabuúéé'." ⁶⁶ Iimír qoomaadae múk yaarií baraá eeharuuseerose iri alí kií, Yesu kwa sangw eehariiká. ⁶⁷ Yesu iri oó dír eeharuuseerós tidá' miba nee tsár, "Xáy, kuungá' sleeme aníng i geexeemuú wa sla'áa?" ⁶⁸ Simoni Petro iri oó, "Aáko, amor' ta kawaan a amor' heemá? Asma kuúng a axweesantá slafíngw alh-

he'eesay wásl koón. ⁶⁹ Atén aga haratlintiaán, slám aga xuaán adór kuúng tar Kudá' hhoohhoó' oo Mungú." ⁷⁰ Yesu iri oó, "Xáy, án kuungaasingá' mibá nee tsár naa tsawaáriike? Nee oo wák baraahunge a neetlaangw." ⁷¹ Gawaá axweesantihe daanduú Yuda guna axweés, garmoó Simoni Iskariote, asma inós an kudá' gu sakií/, nee inós an heé wák baraá eeharuuseedá' mibá nee tsare.

7 Aluudaádae Yesu ina hi'iimiit baraá yaamaá Galilayár wa ale, asma gaa slaiiká iwa hi'iimiiti baraá yaamaá Yudeár wa ale, asma múk Yahudi i inós leelehhiit, as kuwa gaasár wa slai. ² Deelór ur ar múk Yahudi, deeloódá' ur ar Isleeric, qoomaadae aa naká/. ³ Hhaewós nguri bayé, "Quútl diirihe, tláw baraá Yudea, as eeharuuseerók tlehheemi'iwók kudá' ta tlehhahhit, ngiwa ariya'. ⁴ Hee barnaxes ti xu'utisár wa slaa', tlehheemi'iwós gi tleehhiiká ar naaqo. Kuúng bar tlehheemi'iká' tlehhiit, ti laqaan dí r múk baraaká' yaamu, kuúng u kilá'." ⁵ Asma tam hhaewós awa kilá' Yesu ngwa haratlinti'i'iká. ⁶ Yesu iri oó, "Qoomar'éé' naa xeeriká, ala qoomarhúng i deer deelo sleémeerowo. ⁷ Múk aa haratlinti'i'iká kuungá' nu aahhiiká, ala aníng iga aáhh. Asma án inooín in babaw gídaabá tlehheemi'ii'ín ki tlakw. ⁸ Kuungá' tsa/amé, deeloóri ur awaak. Aníng deeloóri ur a awaaká hamihe, asma qoomar'éé' aa xeeriká." ⁹ Axweesanaywí oaro nguwa hhe'eés, inós iri Galilayár i meét. ¹⁰ Ala hhaewós niwa tlayé' as tawa deelór ú r ay, inós sleeme iri daqáy, taa geehhoutisiiká, ala ar naaqod. ¹¹ Múk Yahudi Yesu kuri leelehhiit baraá deeloódá' ure, tari oó, "Heedaádá' i amá?" ¹² Múk yaariir iri qununuú/ baraá boo/aydae daanduú Yesuwo. Bahh'alé tari oó, "A heé hhoó'." Bahh'alé ta kaahi, "Aaslaáy, in múk al/agín." ¹³ Ala heé gwa daanda axwees ar geehhoeema i kaahh, asma ta múk Yahúdí r da'ayumiit. ¹⁴ Qoomár tawa tla/aaohú deelór ú r i dirií', Yesu iri dáh baraá Doó Mungú, iri intsaahhatimis. ¹⁵ Múk Yahudi tari waa/oo/amín tari oó, "Heewí saga-looár adór tí adór ngira sláy, inós bira soomuusiiká?" ¹⁶ Yesu iri oó, "Intsaahhasar'éé' a te'eneeká, a ar kudá' aníng iga ya/aaw. ¹⁷ Hee barnaxes sla'aarir kudá' aníng iga ya/aaw, gaa ya/án tleehhamooro, iidíguú intsaahhastadá' daqaní gu tsaahh, gídaabá amór i dahh a amór Mungúhe, laqaá a án kilooeé' an axweés. ¹⁸ Heé sagós ar axweés, xirfuú i leelehhiiti a kós kilós. Ala heé xirfuú kudá' inós ngwa ya/aaw gu leelehhiit, heedá' a heé ló', nee baraawose al/ayma i káhh. ¹⁹ Ahaá, Musa hara'aya ngaa dirhúng i haniisiike? Nee baraahunge tam heé wák oo hara'aya gaa boo/ees i kaahh. Ala kuungá' aníng mihar gaasár wa sla'a?" ²⁰ Boo/aydá' iri oó, "Ahaá, kuúng a neetlaamér koóna? Ahaá, heé kuúng u gaasár wa slaá' a heemá?" ²¹ Yesu iri oó, "Aníng /aymuú wák oo waa/oo/amo una tleéhh, kuungá' sleémeero tari waa/oo/é'. ²² Musa hara'ayár al/utlo ngina haniís, ala a gídaabaheeká hara'ayaarín amór Musá dáhh, ala a amór baabi'i. Nee kuungá' tam bál deelór hungu/umaawo hee u al/utlá'. ²³ Ala hee bir harín al/ut-

looro bál deelór hungu/umaawo, as hara'ayár Musa makawa geeqáy, ala án kuungá' adór ir i buhhaabuhha' a adoomá, aníng bar hee una hungu/uús bál deelór hungu/umaawo. ²⁴ Muu mu sakwasleemuutara' ar barqaanti, ala sakwasleema naa tlehhiitaak ar loohír ganaa'." ²⁵ Múk Yerusalemu bahh'alé tari oó, "Ahaá, heewí a kudá' ta leelehhiitiíke, as kuwa gaasár wa slai? ²⁶ U ga/eéaáke, i axwees ar geehhoeema, ala inooín gár ku babay i káhh. Dooqa mukwí urén gaa xuú' gídaabá, a ló', heewí a Krísto. ²⁷ Ala heewí atén u xuaán amór i dahhi. Ala Krísto bál bindi hardah, amór i dahhi heé ga xuú' i kaahh." ²⁸ Yesu iri tseé' ar afór ur baraá Doó Mungú wa ale iwa intsaahhatimisi, iri oó, "Án kuungá' i xuá', nee amoodá' ni daahh a xuá' sleeme. Ala án naa hardahiiká as sla'aarir'éé'. Kudá' aníng iga ya/aaw, inós a looeema, slám kuungá' inós u xua'aaká. ²⁹ Inós aníng u xuú' asma aníng a amoorós daáhh. Inós an kudá' aníng iga ya/aaw." ³⁰ Gawaá adoorihe kuri oohár wa slaá', ala heé gwa oh i kaahh, asma qoomaarós aa xeeriká. ³¹ Ala múk yaariir baraá boo/aydae Yesu guri haratlinti'í r tari oó, "Ahaá, Krísto bál bindi hardah, layár yaariir ar tí r heewí ga baa/ ga tleéhi?" ³² Múk Farisayo boo/aay guri axaás adór ira qununuú/ daanduuwose. Inooín nee geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi askaári kari ya/aáw as Yesu kuwa oohi. ³³ Yesu iri oó, "Har qoomár niinawe án nee kuungá' a dinkwa. Aluuwo aníng a tláw amór kudaádá' aníng iga ya/aaw. ³⁴ Aníng kuungá' i leelehha', ala i sleera'aaká, slám aníng didaádá' ni dirií', kuungá' hardahamu u aleesleera'aaká." ³⁵ Múk Yahudi tiri kilo-oín yaahamiisiyé, "Heewí amór i kay a amá, dirií atén kuwa araanaaká a diimá? Amór i kay a amór múk Yahudi kudá' aa diyaa/áti amór múk xoordaá hatlá', nee giri intsaahhatimisi? ³⁶ /Aymuúw i kaahi gídaabárós a milá? Kí iwa kaahi, 'Aníng kuungá' i leelehha', ala i sleera'aaká, slám aníng didaádá' ni dirií', kuungá' hardahamu u aleesleera'aaká.' " ³⁷ Baraá deeloódá' ure, deeloódár al-hhe'eesaay an deeloódá' ak ur. Baldae Yesu ina sihiit iri tseé' ar afór ur iri oó, "Hee bira waxiit, ni amor'éé' hardahi, as iwa wahi. ³⁸ Asma Gooi i kat, 'Heé aníng iga haratlintií', yau awa ma'aá slafíngw koomá' i baraawós wa ti'itiyá'." ³⁹ Yesu axweesanaywí guna axweés daanduú Qeeruú hhoohhoó', kudá' ta haniisi dí r mukdá' sleémeero oo inós gwa haratlintií'. Qeeru naa hardahiiká qoomaadae, asma qoomaadae Yesu xirfuuwós gwa slayká. ⁴⁰ Muu bahh'alé baraá boo/aydae /aymi'iiká' kiwa axaás, tari oó, "Ar ló', heewí a aarusmoodá'." ⁴¹ Bahh'alé tari oó, "Heewí a Krísto." Ala bahh'alé tari oó' sleeme, "Ahaá, Krísto i Galilayár dáhh? ⁴² Gooi baré i kat gídaabá, Krísto i ti'it baraá xwaylár Daudí wa ale, nee amór ni dahhi a amór Betilehemu, gixsadá' Daudi iwa hoót." ⁴³ Ala gawaá adoorihe boo/aydá' tiri partliit as daanduú Yesú wa ale. ⁴⁴ Bahh'alé baraá boo/aydae Yesu kuri oohár wa slaá', ala heé gwa oh i kaahh. ⁴⁵ Askaáridá' taa ya/aáw, iri hardát dí r geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee múk Farisayo. Inooín

tari oó, "Ahaá, gaáláy ngwa hube?" ⁴⁶ Askaáridá' iri ó, "Heé aa adór heedaádár axwees i kaahh tam looár wake." ⁴⁷ Múk Farisayo iri oó, "Kuungá' sleeme tunda al/áyi?" ⁴⁸ Baraá múk urén nee múk Farisayowo heé gwa haratlinti' a heemá? ⁴⁹ Ala boo/aywí hara'aya ga xuaaká, kwa qaroó lu'ús." ⁵⁰ Nikodemu a heé wák baraá tla/angw'ine. Inós a kudá' Yesu gwa i daqay looár wake, qoomár xweeraawo. Inós giri báy, ⁵¹ "Ahaá, hara'ayarén hee gu sakwasleemúta, barnaxes axweesantós kaa axaasiiká geerí alé, nee barnaxes kaa xuiiká tidá' aa tleéhh?" ⁵² Inooín tari oó, "Kuúng sleeme kár amór ni dahh a Galiláyáro? Áx leelehheek baraá Gooiro gídaabá aarusmoó Galiláyár wa tí'it i deéro?"

8 Umuú heewo iri waátl amór do'ós. Ala Yesu iri tláy amór tloomarka ta babay Miseituni. ² Looa niwa tleér Yesu iri malé dáh baraá Doó Mungú. Múk yaariír guri i daqáy. Yesu iri iwiít, giri intsaahhatimís. ³ Intsaahhatuusér hara'ayár Musa nee múk Farisayo /ameenirka kari huúw dír Yesu, ar tinda óh baraá fuqtá wa ale. Kari tla/ángw i qaás. ⁴ Yesu kuri báy, "Intsaahhatusúmo, /ameenirí ngaa baraá fuqtá wa oohaán. ⁵ Baraá hara'ayaro Musa ina oó, /ameenár adór tí, gár kas haríim a tlaqut ar tlaa/e. Ala kuúng ma kát?" ⁶ Yesu kuna adoorí báy as kuwa iiari, as /aymuú Yesu kur sakwasleemuuti kuwa slay. Yesu iri xupuú, iri gooín ar diitsarós yaamí alé. ⁷ Ala mukdá' iwa ak buúhh yaahamisuwu, Yesu iri amor'ín i qaytsíft, giri báy, "Heé baraá tla/angwhunge tlakweemaá koomaaká, /ameenirí ngi geerí tsaxaari ar tlaa/ano." ⁸ Yesu iri malé xupuú, iri gooín ar diitsarós yaamí alé. ⁹ Inooín /aymi'idá' Yesu aa oó kiwa axaás, muner'ín giri sakwasleemút. Tiri wa-keetiné' tí'ningo. Bariisee ina giiriín, sleémeero tay faakiís. Yesu kuna kilós geexáy, nee /ameenidá' i didá' wa sihhimamít. ¹⁰ Yesu iri qaytsíft, /ameenidá' gari báy, "Aáyo, mukdá' i amá? Heé kíng iga sakwasleemuut i káhh?" ¹¹ /Ameenidá' iri ó, "Aáko, i kaahh." Yesu gari báy, "Tam aníng sleeme kíng i sakwasleemuutaaká. Kíng tláw, ala tlakweema mi malé tleehhaar." ¹² Yesu iri malé oó, "Aníng a gwa/ateemaá yaamu. Heé aníng iga eehaar, i baraá giwtír kayaká baloó alé, ala inós gwa/ateemaá slafiingw gi kón." ¹³ Múk Farisayo iri oó, "Kuúng a kilók tin lamabu'uún. Lamabu'uungók oo loeká." ¹⁴ Yesu iri oó, "Aníng tam ti kilooéé lamabu'uuma, lamabu'ungw'éé oo ló, asma aníng amór ni daahh a xuú, nee amór ni kaw sleeme. Ala kuungá' a xua'aaká amór ni daahh laqaá tam amór ni kaw. ¹⁵ Kuungá' hee un sakwasleemutá' ar tlehhemi'iwós kudá' ta ara'aanda'. Ala aníng hee u sakwasleemuutaaká. ¹⁶ Án tam sakwasleemuuta, sakwasleemar'éé ar ló. Asma aníng a kilooeeneeká. Ala a aníng nee kudá' aníng iga ya/aaw. ¹⁷ Slám baraá hara'ayarhunge kaa gooín gídaabá lamabu'ungw múk tsár a lamabu'ungw ló. ¹⁸ Aníng tin kilooéé lamabu'uúm, nee Baabuúéé kudá' aníng iga ya/aaw, i lamabu'ún sleeme." ¹⁹ Múk Farisayo iri oó, "Baabuúwók i amá?" Yesu iri oó, "Án kuungá' i xua'aaká. Tam Baabuúéé sleeme u xua'aaká. Aníng bar

geera iga xué, Baabuúéé sleeme ugwa xué." ²⁰ Yesu axweesanaywí guna axweés qoomár iwa intsaahhatimisi baraá Doó Mungú wa ale, baraá matla/ángw ilah-hooa. Ala heé Yesu ooharo gwa qiitl i kaahh, asma qoomaarós aa xeeriká. ²¹ Yesu iri malé oó, "Aníng a quútl, ala án kuungá' iri leelehhitá, nee kuungá' a qatlá' baraá tlakweemaahúng i alé. Nee amoodá' án ni kaw, kuungá' hardahamu ngu aleesleera'aaká." ²² Múk Yahudi iri oó, "Ahaá, tin kilós gaási, as adoodá' iwa kaahi, 'Aníng a quútl, nee kuungá' hardahamuú amor'éé u aleesleera'aaká." ²³ Yesu iri oó, "Kuungá' awa baraay, aníng oo gawa. Kuungá' awa yaamuuká, aníng oo yaamuukaeká. ²⁴ Gaarí an gár kuungá' án nusa báv gídaabá, 'Kuungá' a qatlá' baraá tlakweemaahúng i alé. Asma kuungá' barnaxes aníng iga haratlinti'iiiká gídaabá aníng an kudá', daqaní kuungá' aqo qatlá' baraá tlakweemaahúng i alé." ²⁵ Múk Yahudi iri oó, "Kuúng a heemá?" Yesu iri oó, "Aníng an kudaádá' taa geerí oó. ²⁶ Aníng axweesanoó yaariír u koóm, nee sakwasleemár yaariir ngiwa kah daandeemoohunge. Kudá' aníng iga ya/aaw, inós a looeema. Nee aníng tidá' naa axaás dirós wa ale, an tí ni kah dír múk i alé." ²⁷ Ala inooín kaa tsaahhiiká adór iidíguú Baabá ngur káh. ²⁸ Yesu iri oó, "Qoomár bar Garmoó Hee tleesár gawto ugwa hhe'esé, daqaní a tsahhá' gídaabá aníng an kudá'. Nee daqaní a tsahhá' gídaabá án gaa a kilooéé tleehhaaká, ala adoodá' Baabá aníng ira intsaahhatís, an adoodá' ni axwees. ²⁹ Nee kudá' aníng iga ya/aaw, inós i dinkwa nee aníng. Aníng iga kilooéé geexayká. Asma umuúqo deellooro tidá' inós gu sla'atimis an tlehiit." ³⁰ Yesu axweesanaywí nguwa axweés, múk yaariír guri haratlinti'. ³¹ Yesu múk Yahudi kudá' gwa haratlinti' guri báy, "Kuungá' bara kumité' axweesante'éé eeharahaduwo, aga eeharuuser'éé ar ló' tleehhité. ³² Slám looeema i tsahhá', nee looeemaaká' nu gweeriyá' baraá lawaali'iimaro." ³³ Tari oó, "Atén a xwaylár Abrahamu, slám aga lawaalér hee tleehhitaaniiká baloó alé. Kuúng mas kat, 'Tundu gweer.'" ³⁴ Yesu giri báy, "Án a kah, umuúqo heé tlakweemaá tlehhahhiit, a lawaalmoó tlakweema. ³⁵ Nee lawaalmo deelo sleémeero do' gu hootiiká. Ala na/aay i doó hoot deelo sleémeero. ³⁶ Ala Garma burna gweér baraá lawaali'iimaro, tunda gweér kángw kilá' wa ale. ³⁷ Aníng a xuú, kuungá' a xwaylár Abrahamu. Aníng in leelehhitá' iwa gaasár wa sla'a, asma axweesante'éé baraahunge i káhh. ³⁸ Tidá' án naa ár amór Baabá wa ale, an tidá' ni axwees. Nee tidá' kuungá' taa axasé' amór baabuúhúng wa ale, an tidá' ta tlehhita.'" ³⁹ Tari oó, "Baabuúren a Abrahamu." Yesu iri oó, "Kuungá' geera bar na/aá Abrahamu, geera alók gadiyeérós aga tlehhé. ⁴⁰ Tidá' ló' naa amór Mungú wa axaás, ngin kuungá' babáw, ala tam adoorihe kuungá' i gaasár wa sla'a. Ala Abrahamu adoosíng gaa tleehhiiká. ⁴¹ Kuungá' gadiyér ta tlegha' ar baabuúhúng." Tari oó, "Atén a xwaylár tsaatu'uumarooká. Atén Baabá u koomaán, an Mungú." ⁴² Yesu iri oó, "Mungú geera bar

baabuúhúng, án geera kuungá' iga slaé'. Asma án amór ni daahh a amór Mungú. Niri hardáh amoorí alé. Ala naa hardahiiká as sla'aarir'eé', ala án Mungú ina ya/aáw. ⁴³ Ala tí án ni kah mas tsatsahhaanda'aaká? Asma kuungá' axweesante'eé' iíar i qaasaro a aleesleera'aaká. ⁴⁴ Kuungá' amór ta dahha' a amór baabuúhúng, Neetlaangw, nee ilatleerír baabuúhúng an tidá' ta sla'a' tlehhmuuwo. Inós a tsu/utusmo iimír iimu/uungo, tam aa sihiitiiká baraá looeemá i alé, asma looeema baraa-wose i kahhiyá'. Bir lamtá axwees, a tós kilós gan axwees, asma inós a lamusmo nee a baabuú lama. ⁴⁵ Ala aníng looeema in káh, an gár án kuungá' is haratlintatia'aaká. ⁴⁶ Heé baraá tla/angwhunge tlakweemaaeé' ngi laqaám a heemá? Nee aníng bar tidá' ar looeema ngi káh, kuungá' mas ya/a/aanda'aaká? ⁴⁷ Heé Mungú axweesantá Mungú gaa iíar i qamín. Ala kuungá' a axamisa'aaká, asma kuungá' a múk Munguheeká." ⁴⁸ Múk Yahudi iri oó', "Ahaá, atén ar ló' aga ooániike, tawa ooaán gídaabá kuúng a heé Samaria, nee gídaabá a neetlaamér koón." ⁴⁹ Yesu iri oó', "Aníng a neetlaamér koomaaká. Ala aníng Baabuúeé' un ilaiwawaá/. Ala kuungá' aníng i ilaiwawa/a'aaká. ⁵⁰ Slám aníng ti xirfuú i leelehhiitaaká. Ala oo wák i deer oo aníng u xirfuú i leelehhiit, nee inós an kudá' sakwasleema ga tleéhh. ⁵¹ Án a kah, hee bar axweesante'eé' gaa óh, i baloó gwaaiiká." ⁵² Múk Yahudi iri oó', "Daxta aga tsaahhaán adór kuúng tar neetlaamér koón. Abrahamu aa gwaá', aaruuse aa qátl, ala kuúng a kat, 'Hee bar axweesante'eé' gaa óh, i baloó gwaaiiká.' ⁵³ Baabuúren Abrahamu aa gwaá'. Inós kuúng u bá/a? Nee aaruuse sleeme aa qátl. Kuúng heé tir slaqamiimis a heemá?" ⁵⁴ Yesu iri oó', "Án kilooeé' birti xirfayeemiís, xirfuueé' a gaarooká. Án baabuúeé' i xirfayeemiis, inós an kudá' kuungá' tawa kata', 'A Mungúren.' ⁵⁵ Kuungá' ugwa xui'iiká, ala aníng u xuú'. Barnaxes aga oó' u xuaaká, aníng a lamusmo tleehhiit adór kuungá' wa ale. Ala án u xuú', nee axweesantós aga óh. ⁵⁶ Abrahamu, baabuúhúng, ina baraá/ asma deelór'eé' ngiwa ari. Inós gay ár, iri qwalalaa'." ⁵⁷ Múk Yahudi iri oó', "Kuúng kureeraá mibeeraá kooán iga eeriiká, kuúng Abrahamu uga qo aándi?" ⁵⁸ Yesu iri oó', "Án a kah, iimír Abrahamu kuwa laqwaliiká, aníng a qaroó daadeer." ⁵⁹ Inooín tlaa/e kiri sleemiís as kuwa tlaquuti. Ala Yesu iri nahhaát, iri tí'iit baraá Doó Munguhe.

9 Yesu qoomár iwa waaraahhi, heeko guna ár, inós a taampa iimír kuwa laqwaali. ² Eeharuuse Yesu guri yaahás iri ó', "Intsaahhatusúmo, heé tlakweema gaa tleehh a heemá, a heewihe laqaá a xwayliteérós, heewí kuwa laqwaali tawa taampa." ³ Yesu iri oó', "Heewí tlakweemaawós ngwa taampuy'iiká, laqaá tam tlakweemaá xwayliteérós, ala as gadiyér Mungú iwa geehhouur inós ar alé. ⁴ Gár atén tiwa hariím a gadiyér kudá' án iga ya/aaw ngiwa tleehhaan, dírlaatla/aangw ir kumiit. Xweera binda hardahiyé', hee gadiyeét tleehhamooro ga aleeslayká. ⁵ Qoomaari án niwa baraá

yaamí dirii', aníng a gwa/ateemaá yaamu." ⁶ Adoorí ooaro ngiwa hhe'eés, iri yaamí tsuúq, baa/í gari tleéhh ar tsuuqaadá', baa/ídá' gari sliik ar ila'. ⁷ Iri oó', "Tláv, hamtlo aweek baraá tlahhasár Siloamu." (Gídaabárós, "Oo taa ya/aáw"). Iri tláy, iri hamtlór áy. Niwa kí/ naxés i xumiis. ⁸ Inslaawaywós kudá' aáng gu xuú' gídaabá heewí a heedaáda' firaariím, tari oó', "Ahaá, heewí a kudá' iwaawiítaake nee iwa firaarin?" ⁹ Múk hatlá' iri oó', "An inós." Bahh'alé tari oó', "Aasla'áy, a kudá' eeká, an slaqamiimis nee kudá'." Heedaáduú kilá' iri oó', "An aníng." ¹⁰ Tari oó', "Adór ilaawók nira qaytsitiyé' a adoomá?" ¹¹ Inós iri oó', "Heedaáda' ta babay Yesu baa/í gana tleéhh, ilaaeé' giri sliik, iri báy, 'Tláv, hamtlo aweek baraá tlahhasár Siloamu.' Aníng niri daqáw, niri hamtliím, ilaaeé' niri qaytsitiyé'." ¹² Tari oó', "Heesíng i amá?" Inós iri oó', "Aníng u xuaaká amór i dirii'." ¹³ Heedaáduú taampa kuri huúw amór múk Farisayo. ¹⁴ Nee baldá' ilaawós kiwa gweér nee Yesu, baldá' a deelór hungu/uma. ¹⁵ Múk Farisayo sleeme heedaáda' kuri yaahamiís malé alé, adór ilaawós nira qaytsitiyé'. Inós iri oó', "Ilaaeé' gina baa/ir ar sliik, án niri hamtlór áw, nee hám a xumiis." ¹⁶ Múk Farisayo bahh'alé tari oó', "Heesíng i amór Mungú dahhiiká, asma hara'ayár deelór hungu/uma ga eeharahariiká." Bahh'alé tari oó', "Heé tlakweemaá koóm, layár adór tí tleehhamooro, adór ngir aleeslay a adoomá?" Tari afoo dakumiisiyé' tla/angw'ine. ¹⁷ Tari oó' dírl heedaáduú taampa sagaáwa tsare, "Kuúng ma kát daanduú iidiguú heesinge? Asma ilaawók ngaa gweér." Iri oó', "A aarusmo." ¹⁸ Ala múk Yahudi iidiguú heedaáda' kwa haratlinti'iiká gídaabá a taampa nee ilaawós kiri gweér. Xwayliteér heedaáduú taampa kari ateét, ¹⁹ kari yaahaás, tari oó', "Garmaawí a koohunge, kudá' tawa kata' a taampa iimír kuwa laqwaali? Adór ilaawós nira qaytsitiyé' a adoomá?" ²⁰ Xwayliteérós iri ó', "Atén gár ta xuaan garmaawí an koorén, nee gídaabá an taampa iimír kuwa laqwaali. ²¹ Ala adór hamí ir xumiisi atén a xuaanaaká. Slám heé ilaawós gaa gweér u xuaanaaká. Inósuú kilá' yaahasaak, asma inós a heé úr. Inósuú kilá' ngi ooi." ²² Xwayliteérós adoorí gana ó', asma i múk Yahudír da'ayuumít. Asma múk Yahudi gaa qaroó al'axweés gídaabá, hee bar Yesu ngwa ya/án, gídaabá inós a Kristo, heedaáda' ku baynitiis dírl doó saalingo. ²³ Gaarí an gár xwayliteérós isa ó', "Inósuú kilá' yaahasaak, asma inós a heé úr." ²⁴ Múk Farisayo heedaáduú taampa kuri ateét sagaáwa tsare, tari oó', "Mungú xirfuú i haniseek. Atén a xuaán gídaabá heedaáda' a heé tlakusmo." ²⁵ Heedaáduú taampa iri oó', "Adór tar tlakusmo, aníng a xuaaká. Aníng gár ni xuú' a tí, 'Geeraawo aníng a taampa, nee hám daxta a xumiis.'" ²⁶ Tari oó', "Gár naa kuúng i tleéhh a milá? Nee adór ilaawók ngira gweér a adoomá?" ²⁷ Iri oó', "Aníng kuungá' naa qaroó ádbáw. Ahaá, kuungá' mas axmamisa'aaká? Mas malé axaasár wa sla'á. Kuungá' sleeme a sla'áa tawa eeharuuseerós tleehhita?" ²⁸ Kuri niqimís tari oó', "Kuúng an eeharusmoó heesíng. Atén a eeharusér Musa. ²⁹ Atén

a xuaán gídaabá Mungú ina axweés nee Musa. Ala amór heesíng i dahhi a xuanaaká." ³⁰ Heedaáduú taampa iri oó, "Gaarí a gár waa/oo/amo, bar kuungá' amór i dahhi a xua'aaká, nee inós ilaaéé' gina gweér." ³¹ A xuaán gídaabá Mungú múk tlakweemaá koóm gu iiar i qaminká. Ala heé Mungú ilaiwawaá/ nee sla'arír Mungú ga tlehhiít, heé adoorí Mungú gu iiar i qaas. ³² Iimír iimu/úngw yaamuwo kángw adoorí kwa axaasiiká gídaabá, hee ilaá taampa gaa gweér, barnaxes a taampa iimír kuwa laqwaali. ³³ Ala heewí bir amór Mungú dahhiiká, gár tleehhamooro geera i aleeslay i káhh." ³⁴ Inooín tari oó, "Kuúng bartuna laqwaál baraá tlakweemaá wa ale, kuúng daxta atén adór tir intsaah-hatimis a adoomá?" Kuri tsee/aá i duúx baraá doó saalingo. ³⁵ Yesu gari axaás gídaabá heedaáda' kwa tsee/aá i duúx baraá doó saalingo. Guri ár, iri oó, "Kuúng Garmoó Hee u haratlintatía?" ³⁶ Heedaáda' iri oó, "A heemá, Aáko, as án nguwa haratlintii'." ³⁷ Yesu iri oó, "Kuúng ugwa aán. Heé nee kuúng axweesá' hamí an inós." ³⁸ Heedaáda' iri oó, "Án ugwa haratlintii', Aáko." Guri i tumbarara'aát. ³⁹ Yesu iri oó, "Aníng nina hardáh baraaká' yaamu as kwasleema, as múk xumiisaaká iwa qaysiti, nee múk xumiís i taampuuti." ⁴⁰ Múk Farisayo bahh'alé, oo didaáda' i dirií, adoodá' ngiwa axaás, tari oó, "Ahaá, atén sleeme a taampúwo?" ⁴¹ Yesu iri oó, "Kuungá' geera bar taampu, geera alók a tlakweemaá koonda'aaká. Ala hám kuungá' a kata', 'Atén a xumiisaán,' ala gawaá adoorihe tlakweemaahúng i gawaahúng i kahhiyá'."

10 Yesu iri oó, "Án a kah, heé aa dahhiiká ar afkuú do' baraá matla/ángw bee/aangw, ala ina dáh ar amór hatlá', heedaáda' a fisusmo nee a malgusmoe. ² Heé afkuú doó ar dáh a de'eamusmoó bee/aangw. ³ Heedaáda' afkuú doó xuúm, afkuú do' gu gweer dí' heewihe. Nee bee/aangw afoorós gari axaas. Inós bee/aangós guri ateetín ar ume, nee guri tsee/aá i duux sleémeero. ⁴ Qoomár bee/aangós sleémeero burngu duuxún, gun geerahaar, nee bee/aangw iri eeharín, asma afoorós ga xuu'. ⁵ Bee/aangwí heé hatlá' gu baloó eehariiká, ala a gun ilagoow. Asma bee/angwí afór múk hatlá' ga xuiiká." ⁶ Yesu slaqsaywí guna ar axweés dir'ín i alé. Ala inooín gídaabárós kaa tsaahhiiká. ⁷ Yesu iri malé oó, "Án a kah, aníng an afkuú doó bee/aangw. ⁸ Kudá' sleémeero naa hardahiye' qoomár án niwa hardahiiká, inooín a fisuuse nee malguuse. Ala bee/aangw gaa iiar i qaasiiká. ⁹ Aníng an afkuú do'. Hee bira dáh ar aníng, i ba/án. Inós in darah nee in ti'imiit, nee /aymisi ga sláy. ¹⁰ Fisusmo gár nis hardahi a fiiso nee tsu/uta nee hhita. Án nina hardáh as slafiingw nguwa slaya', nee slafingwdá' iwa doogin. ¹¹ "Aníng a de'eamusmoó hhoó'. De'eamusmoó hhoó' slafiingós gun duux as daanduú bee/aangw. ¹² Heé ta bu'un, barnaxes taweermo gwa ár, naa hardáh, in goow, bee/aangw guri geexáy, asma inós a de'eamusmoowooká, slám bee/aangw a koseeká. Taweermo bee/angwdá' gway uhín nee gway diyayaa/. ¹³ Heedaáda' ina goów as tawa

heé ta bu'un, asma bee/aangw dirose a gaarooká. ¹⁴ Aníng a de'eamusmoó hhoó'. Aníng bee/angw'eé' u xuú', nee bee/angw'eé' aníng i xuu'. ¹⁵ Adoorí an adór Baabá aníng ir xui, nee adór aníng Baabá ngur xuu'. Aníng slafingw'eé' un duúx as daanduú bee/aangw. ¹⁶ Bee/ángw hatlá' sleeme u koóm, ala i baraá daqti-heeká. Bee/angwí gár kuwa hariím a ngun huúw baraá daqtí alé. Inooín afor'eé' ngiri iiar i qaasiyá', aluwo tari daqtá wák nee de'eamusmo tari wak. ¹⁷ "Baabá aníng i slaa', asma slafingw'eé' un haniís as nguwa malé oh. ¹⁸ Heé slafingw'eé' gu hingeés i kaahh. Ala a ánuú kilá' un haniís. Aníng aleesleemu u koóm oo slafingw'eé' nguwa haniís. Nee slám aleesleemu u koóm oo nguwa slaw malé alé. Adoorí an adoodá' Baabuúéé' naa hara'yín tlehhmuwo." ¹⁹ Múk Yahudi tiri partliít malé alé as axweesanaywí. ²⁰ Awa yaariir bahh'alé tari ooín, "Heewí i neetlaamér kón, slám a slarhhamá. Ahaá, mus iiar i qamiindá?" ²¹ Bahh'alé tari ooín, "Axweesanaywí a axweesanoó heé neetlaamér koomaaká. Ahaá, neetlaame aleesleemu gu koónda oo taampu ngiwa ila' qaytsiitimis?" ²² Baraá Yerusalemuro deelór ur i deer ar inslaslángw aldafiimár Doó Mungú. Qoomaadá' a qoomár tsaagwa. ²³ Qoomaadae Yesu ina hi'imiít baraá Doó Mungú wa ale, baraá matla/ángw Sulemani. ²⁴ Múk Yahudi Yesu kuri harweér tari oó, "Kuúng atén ti daawitimamis ay xaylá? Kuúng barnaxes a Kristo, atén ti xu'utisa hhe'es." ²⁵ Yesu iri oó, "Án kuungá' naa qaaroó ádbáw, ala kuungá' án i ya/a/aanda'aaká. Gadiyeéri aníng ni tlehhiit ar umuú Baabuúéé', an tidá' aníng i lamabu'uum. ²⁶ Ala kuungá' a ya/a/aanda'aaká, asma kuungá' a kakhá' baraá tla/ángw bee/angw'eene. ²⁷ Bee/angw'eé' afor'eé' ga iiar i qamín. Aníng u xuú', nee inós aníng i eeharahaar. ²⁸ Aníng u slafingw alh-he'esay wás! i haniís, nee inós i baloó qwaariiká. Slám heé gu gawaá dakw'eé' wa hayóh i kaahh. ²⁹ Baabuúéé' oo bee/angwí ngwa haniís, inós ku úr ta awa hatlá' sleémeero. Slám heé gu aleesláv hayooharo i kaahh gawaá dákw Baabuúéé' wa ale. ³⁰ Aníng nee Baabá a wak." ³¹ Múk Yahudi tlaa/e giri taataáhh malé alé as Yesu kuwa tlaquuti. ³² Yesu iri oó, "Gadiyér yaariir ar hho' nga laqaám, ar amór Baabá daahh. Gawaá adoorihe a gadiyeét gaalá ar aníng is tlaquta' ar tlaa/e?" ³³ Múk Yahudi iri oó, "Atén kuúng u tlaquutanaaká ar tlaa/e gadiyér hhó' wa ale, ala gár us tlaquutaan as kuúng tawa Mungú /ooslisliin, nee as kuúng kilók tiwa Mungú tlehhit." ³⁴ Yesu iri oó, "Ahaá, kaa gooínke baraá hara'yár Musawo tidá' Mungú iwa oó, 'Kuungá' a mung-i'." ³⁵ Atén a xuaán gídaabá Gooi i warqeeraaká baloó alé. Gawaá adoorihe, Mungú mukdá' aa axweesantós i haniís guna báy, 'Kuungá' a mung-i'." ³⁶ Ala ánuúwí taa tsuúq nee Baabá, nee tiri ya/aáw baraá yaamí alé, kuungá' mis babeera', 'Kuúng a Mungú /ooslisliín,' án bar kah, 'Aníng a Garmoó Mungú?' ³⁷ Án bar gadiyér Baabuúéé' a tleehhaaká, án mi haratlintiaara'. ³⁸ Ala án bar gadiyeét aga tleéhh, ala án tim haratlintatia'aakah, gadiyeédá' naa tleéhh na haratlintiaak. Asma ku-

ungá' kawa xua' nee kawa tsahha' gídaabá Baabá i baraaéé, nee aníng a baraa Baabá." ³⁹ Loohi kari leelehhiít malé alé ar kur oohi, ala iri dabaaín wa qwaár. ⁴⁰ Yesu iri malé tláy ay gayuú Yordani, ay didár aáng Yohana iwa geerí baatimiís, iri amoodá' i deél. ⁴¹ Múk yaariír Yesu guri i daqáy tari oó, "Yohana layár aa tleéhh i mak káhh, ala tidá' sleémeero Yohana aa káh daanduú heewihe, ar ló'." ⁴² Múk yaariír amoodáade guri haratlíntí'.

11 Heeko wák i tiíq, umuuwós a Lasaro. Inós a heé gixsár Betania, gixsadá' Mariamu i hot, nee Marta, hho'oorós. ² Mariamu inós a tidá' ya'áa Aako gaa slik ar di'itá mooyángw koom, giri fíts ar se'éngw sagós. Hhiyaawós an Lasaro, kudá' tiíq. ³ Hhaeedá' iidík nguri haniisiyé' amór Yesu, tari oó, "Aáko, mulqumoowók i tiíq." ⁴ Yesu iidíguuwí nguwa axaás, iri oó, "Tiqtisíng ar gwa'araarooká, ala as xirfuú Mungú, as Garmoó Mungú i xurfuuti ar tiqtisíng." ⁵ Yesu Marta nee hho'oorós nee Lasaro gina ló'wa slaá'. ⁶ Yesu nguwa axaás gídaabá Lasaro i tiíq, iri deél amoodá' i diríi' deelo tsár. ⁷ Aluudaádae eeharuuseerós gari báy, "Qwalaasé', a Yudéár kawaán malé alé." ⁸ Eeharuuse iri ó, "Intsaahhatusúmo, lata'aáng ar /aben múk Yahudi una loohi leelehhiít as tuwa tlaquuti ar tlaa/e. Slám a amoodá' i kí/a?" ⁹ Yesu iri oó, "Ahaá, looar tlaatla/aangw a mibá nee tsáreeke? Hee bir hi'imiit tlaatla/aango dukutsmo gu tuuiká. Asma gwa/ateemaá yaamu gi ga/áy. ¹⁰ Ala bir hi'imiit xweeraawo, dukutsmo gu tuu', asma gwa/ateemaá baraa'wós i kahhiyá'." ¹¹ Yesu axweesanaywí guna axweés, aluuwo iri oó, "Mulqumoorén Lasaro aa guú', nee án hamí a amoodá' káw as nguwa tleesár aw." ¹² Eeharuuse iri ó, "Aáko, bar ina guú', ahaá ala, i hunguú/iíke?" ¹³ Yesu iidíguú aa káh a daanduú gwa'ara, ala inooín ka xui, iidíguú aa káh a daanduú gu'ute. ¹⁴ Yesu iidíguuwí guri gwa/atís, iri oó, "Lasaro aa gwaá'. ¹⁵ Nee aníng a qwalalaá/ asma aníng qoomaadae a amoodá' i diríiaaká. Asma gawaá adoorihe kuungá' aníng iwa haratlíntia'. Qwalaasé' amoorós." ¹⁶ Tomaso, kudá' ta babay Daangamo, iri oó' dír eeharuusér hatlá', "Qwalaasé', atén sleeme a daqawán, as tawa alqatlaan nee inós." ¹⁷ Yesu iwa hardáh, Lasaro kwa qaroó foól deelo tsiyáhh aa waaráhh. ¹⁸ Betania ka tseew nee Yerusalemu adór kilomeétár tám. ¹⁹ Nee múk yaariír oo Yahudi tinda hardáh dír Marta nee Mariamu, as kiwa gurkwa/amisi as hhiyaaín iwa gwaá'. ²⁰ Marta nguwa axás gídaabá Yesu i lawee', guri al'eér. Ala Mariamu i dó' wa iwiwít. ²¹ Marta iri ó' dír Yesu, "Aáko, kuúng geera bar diirí dirí', hhiyaaéé' geera alók aa gwaaiiká. ²² Ala tam hamí a xuú' gídaabá umuúqo gár ta firiinda Mungú i alé, Mungú ngi haniis." ²³ Yesu iri oó, "Hhiyaawók i waaslee'." ²⁴ Marta iri ó, "A xuú' gídaabá i waaslee/ baraa' waasle/uwo bál deelór alhhe'esaywo." ²⁵ Yesu iri oó, "Aníng an waasle/ nee slafiingw. Heé aníng iga haratlíntí', tim i gwaai, inós i slaaf. ²⁶ Nee kudá' slaáf, nee aníng iri haratlíntí', inós i baloó gwaaiiká ay slafingw alhhe'esay wásl. Xáy, tí aga haratlíntí'?"

²⁷ Marta iri ó, "Eeít, Aáko, aníng aga haratlíntí' gídaabá kuúng an Kristo, Garmoó Mungú, kudá' hardáh baraa' yaamí alé." ²⁸ Marta adoorí oaro nguwa hhe'éés, iri amór dó' i kí/, hho'oorós Mariamu gari bihhí atét, iri ó, "Intsaahhatusmo naa hardáh, kíng i ateetín." ²⁹ Mariamu adoorí nguwa axás, iri tleér ar gaanslaay, iri hardát amór Yesu. ³⁰ Nee Yesu qoomaadae aa hardahiiká baraa' gixsadá', i didaádá' i kaahh, didár Marta ngway al'eér. ³¹ Múk Yahudi, kudá' nee Mariamu al'iwiwítá' dír dó' wa ale as gurkwa/amis, kari ár adór Mariamu ira tleér ar gaanslaay, tari ti'íit, kari aluú wa eehaár. Inooín geera ka xui in /aa/aá eér amór /aanta. ³² Mariamu iwa hardát didá' Yesu i diríi', nee qoomár nguwa aán, iri tumbara'át' dír ya'áa Yesu, iri ó, "Aáko, kuúng geera bar diirí dirí', hhiyaaéé' geera alók aa gwaaiiká." ³³ Yesu Mariamu nguwa ár iwa /aa/amiin, nee mukduú Yahudi nee inós ti alkoomá' i /aa/amín sleeme, guruuwós iri tláy, muunuúwós iri amoqwaár, ³⁴ iri oó, "Dír kway qasé' a diimá?" Tari oó, "Aáko, qwaláng areek." ³⁵ Yesu iri /aá/. ³⁶ Múk Yahudi iri oó, "Qaytsité' adór ngura slaá'." ³⁷ Bahh'alé ta kaahi, "Kwí bar taampa gana ila' qaytsitís, ala gwa'arár heewí ila/aro geera gaa aleeslaykáhe?" ³⁸ Yesu iri amoqwaqwadín malé alé baraa' muunuúwose, iri hardáh ay dír /aanta. /Aantadá' kaa baraa' guruú tlaa/ár i foól, nee tlaa/ár hatlá' kari afkudí qaás. ³⁹ Yesu iri oó, "Tlaa/a hingsaak." Marta, hho'ór heedaádá' aa gwaa', iri ó, "Aáko, aa tsutsuú', asma aa hoót baraa' /aantár wa ale deelo tsiyáhh." ⁴⁰ Yesu iri oó, "Án kíng iga báwiike, bara haratlíntí', xirfuú Mungú u aán." ⁴¹ Tlaa/adá' kari hingsaak. Yesu iri gawtí qaytsití, iri oó, "Baabá, án kuúng un sluufiís, asma án kuúng iga iiar i qás. ⁴² Aníng aga xuú' gídaabá kuúng i iiar i qamamiín umuú deelooro. Ala tí aníng gár ngisa oó, a as boo/aywí oo muu, kwí diirí dirí', kawa haratlíntí' gídaabá án kuúng iga ya/áp." ⁴³ Yesu adoorí oaro nguwa hhe'eés, iri tseé' ar afór ur, "Lasáro, ti'itáng." ⁴⁴ Inósuudá' aa gwaa' niri ti'íit, kwaa untsuús ar inqwaruú tuuaa, iimír ya'áa wa ale ay daba', nee gitse/awós kaa tseék ar warqamo. Yesu iri oó, "Gweeraak, i tlay." ⁴⁵ Múk Yahudi oo yaariír oo naa hardah amór Mariamu, adoodá' Yesu aa tleéhh kawa ár, kuri haratlíntí'. ⁴⁶ Ala múk Yahudi bahh'alé tari tláy amór múk Farisayo, adoodá' Yesu aa tleéhh kari alki/iit. ⁴⁷ Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee múk Farisayo, mukduú doó kwasleemár ur kuri ateét tari oó, "Adór heewí ku laqaan a adoomá? Asma heewí layaa yaariir gi tlehhiit. ⁴⁸ Nee atén bura tawó mawaán, muu sleémeero gu haratlíntí'. Nee múk Rumi niri hardah, doorén kwí oo Doó Mungú kuri fee/, nee xoororén kari waawuti'iima hayoh." ⁴⁹ Heeko wák baraa' tla/angw'ine, umuuwós a Kayafa, inós a geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi kurkudae, ina oó, "Kuungá' gár ta baloó xua' i káhh, ⁵⁰ slám a aldakuta'aaká gídaabá, i hariín heé wák iwa gwaai as daanduú muu, asma xoro sleémeero miwa qwát." ⁵¹ Kayafa /aymuuwí inós kilós gwa ooiiká. Ala inós kurkudae a geer-

aharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. Gawaá adoori-he axweesantós tí a aari gídaabá Yesu i gwaa' as daanduú xooroorí. ⁵² Ala as xooroorí kiloseeká. Nee tam as mukdá' Mungú haratlíntí' baraá xoorduuwo nguwa burumburi as tawa wák tleehhiti. ⁵³ Iimír baldá' tari al'axweés adór Yesu kur gaasi. ⁵⁴ Ala gawaá adoori-he Yesu aa hi'imiitíká malé alé ar geehhoeema baraá tla/ángw múk Yahudiro. Iri quútl amoodae, iri tláy bihhaá xanxaay, ay díř gixsarka ta babay Efraimu, iri amoodá' wa hoót nee eeharuuseerós. ⁵⁵ Deelór ur ar Pasaáka ar múk Yahudi deeloodae aa naká/, nee múk yaariir niri tlatláy ayaaín wa ale, tari tsa/án Yerusalemu, qoomár deeloodár Pasaáka iwa xeeríiká, as tiwa hheehhe'esíya'. ⁵⁶ Inooín Yesu kuri leelehhiít. Tawa sihhimiiti baraá Doó Mungú wa ale, tiri yaahamisiyé' tari oó', "Xaysé, a adoomá, i hardahiikáhe baraá deelloorí ure?" ⁵⁷ Nee geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi, nee múk Farisayo, hara'aya kaa qaroó haniís gídaabá, hee bar ngu xuu' díř i diríi'i, iidík ngu huuwi as kuwa oohár ay.

12 Bál Pasakuwo deelór aa met tawa lahhoó', Yesu iri hardáh amór Betania, amoodá' Lasaro i diríi'i. Inós a kudá' taa waaslee/atís baraá múk aa qaátl wa ale. ² Yesu kuri deelór úr i tleéhh amoodá' wa ale. Marta guri sagadiyús, nee Lasaro a heé wák díř mukdá' aa díř muruú /aymár i iwiiti. ³ Mariamu mooyángw ta babay nardo guri taatáhh, oo har qoomár tlaqtá kíilo. Ku hho-hhó', slám tlaxoorós ka ló'wa ur. Ya'aa Yesu giri slík, giri fíts ar se'éngw sagós. Nee do da' iri haáts xarángw mooyangwdae. ⁴ Yuda Iskariote, kudá' wák baraá eeharuusér Yesuwo, inós an kudá' Yesu gu sakii/. Inós iri oó', ⁵ "Ahaá, mooyaangwí mus kwa weerisiiká ar shilíngi tsiire tám, nee shilingirí kari liitlakuusér i haniis?" ⁶ Inós adoorí gár ngisa oó', a gídaabáheeká liitlakuuse gana gurtláy, ala asma inós tawa fisusmo. Nee inós a heé tlakwayduú peésa gu amohhe'eemamiís. Inós peesadá' ta baraadí qamaamin gan fisaasín. ⁷ Yesu iri oó', "Maweeek, ngi qas ay bál deelór foolar'eé'. ⁸ Asma liitlakuuse umuú daqto nee kuungá' a dinkwa, ala aníng nee kuungá' a dinkwarooká umuú daqto." ⁹ Múk yaariir oo Yahudi iidík nguwa sláy gídaabá Yesu i amoodá' i diríi', tari hardáh. Ala gár nisa hardihiyé' a as Yesu kiloseeká, ala as Lasaro nguwa ariya' sleeme, kudá' Yesu aa waasle/atís baraá múk aa qaátl wa ale. ¹⁰ Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi tari al'axweés as Lasaro sleeme kuwa gaasi. ¹¹ Asma múk Yahudi oo yaariir tina paraátl nee inooín asma Lasaro, Yesu kuri haratlíntí'. ¹² Bál tsár múk yaariir nina hardáh as deelór ur. Kari axaás gídaabá Yesu ni hardah baraá gixsár Yerusalemu. ¹³ Loo/ór slaansla kari taataáhh, tari tsee/aá i ti'íit as kuwa al'ay. Tari tsimahhuús ar afór ur, ta kaahi, "Hosana, i xirfuuti kudá' hardáh ar umuú Aako, Waawutmoó múk Israeli." ¹⁴ Yesu gwarendmoó daqwaay ngwa i tsa/án, adoodá' kara gooín, ¹⁵ "Ma da'ayuutaar, múk gixsár Sayuni, Qaytsité, waawutmoohúng naa hardáh, aa tsa/án gawaá daanduú

gwarendmoó daqwaay." ¹⁶ Hargeeraawo muruúwí eeharuuseerós gwa tsahhiká. Ala Yesu kuwa xirfayeés, kari insláy gídaabá muruúwí kwaa gooín daanduúwós i alé, nee ar gídaabá kuna inós i tleéhh. ¹⁷ Mukdaádá' dáw bál Yesu Lasaro nguwa ateét baraá /aantár wa ale, nguri waasle/atís, iidíguuwí kuna alki/iít díř muu. ¹⁸ An gár Yesu kusa al'áy nee múk yaariir, asma iidíguuwí kuna axaás gídaabá layaari gaa tleéhh. ¹⁹ Múk Farisayo tari kilooín axweés, tari oó', "Aga aand'iíike, gár kuungá' ta aleesleera' i káhh. Qaytsiité, muu sleémeero gwa eehaár." ²⁰ Mukko Yunani i deer baraá tla/ángw mukdá' aa sluufimisuú ay, bál deeloodá' ure. ²¹ Mukwí ina hardáh díř Filipo, heé gixsár Betsaida ar yaamaá Galilaya, tari oó', "Aáko, atén Yesu u artá wa sla'aán." ²² Filipo iri hardáh díř Andrea, iidíguuwí guri oó'. Andrea nee Filipo Yesu kuri ádbáy. ²³ Yesu iri oó', "Siiwa aa xeér ar Garmoó Hee kuwa xirfayeési. ²⁴ Án a kah, ilmoó angaáno bira huuiiká baraá hhapér i alé, iri gwaa', aqo in hootatín adoodá' i diríi'i kilós alé. Ala bira gwaa', na/aá yaariir gin laqwaal. ²⁵ Heé slafiingós gu slaá', gu qwaarees, nee heé slafiingós gu aáhh baraá yaamuukaákae, gu ba/amis tam ay slafíngw alhhe'esay wásl. ²⁶ Aníng hee bir sagadiyuus, i eehari. Daqaní didaádá' aníng ni diríia, an didá' sagadiyusmooeé' sleeme i diríi'i. Slám aníng hee bir sagadiyuus, heewí ku ilaiwawaa/ nee Baabá." ²⁷ "Muunuúeé' daxta aa amoqwaár. Aníng hám ma oó'? An oóa, 'Baabá, án ba/amisáng baraá siiwaríhe.' Ala adoorí a ooaaká, asma gaarí an gár siiwarí ngisa i hardáh. ²⁸ Baabá, kuúng umuúwók xirfayeeseek." Afoo niri hardát ar gawaá dooraá daahh, ar kah, "Ugwa xirfayeés, nee hám u malé xirfayeés." ²⁹ Boo/aydá' didá' wa sihhimiit, adoodá' ngiwa axaás, tari oó', "Kududuhaay i deer." Bahh'alé tari oó', "Malaykamo ina axweés nee inós." ³⁰ Yesu iri oó', "Afoorí naa hardatká as aníng, ala as kuungá'. ³¹ Daxta sakwasleemár múk baraaká' yaamu naa xeér. Hám heedá' úr oo yaamuuká' ku tsee/aá i kwaahh. ³² Aníng birta gawtí tleés, muu sleémeero u uuruúx amor'eé' alé." ³³ Adoorí gana axweés as ngiwa laqan gídaabá, adór inós ir gwaa' a adoomá. ³⁴ Boo/aay iri oó', "Atén aga axaasaán baraá hara'ayaaro gídaabá Kristo in slafaafín ay alhhe'esay wasle. Nee ala kuúng mas kat, Garmoó Hee gár kuwa hariím a gáwtí tleesa? Garmaawí oo Hee a heemá?" ³⁵ Yesu iri oó', "Qoomár niinawe gwa/ateema i kumiitiyá' iwa gwa/aatiya' dirhunge. Hi'imiité' ar baraá gwa/ateemaaká', giwti munduwa ót. Asma hee bir baraá giwtíř wa hi'imiit, amór i kay ga xuiiká. ³⁶ Qoomaaríř gwa/ateema kiwa koondá', gwa/ateemaaká' haratlíntiaak, as tawa múk gwa/ateemaaká' tlehhiita." Yesu adoorí gari oó', iri tláy, iri nahhaatár áy, as mukuwa ár. ³⁷ Yesu tam layaá yaariir gaa tlehhaahhiiti geeraaín wa ale, ala kwa haratlíntí'íiká. ³⁸ Asma /aymuudá' aarusmo Isaya aa oó' iwa boo/i, kudá' iwa oó', "Aáko, heé axweesanayrén gwa haratlíntíi' a heemá? Nee /uuruú Aako heé kway laqán a heemá?" ³⁹ Gaarí an gadá' inooín haratlíntaaoro kasa

aleeslayká, asma aarusmo Isaya aa malé oó, ⁴⁰ "Ilaaín gaa taampúy, nee muner'ín gaa gawdeés, as makawa ár ar ilaaín, nee makawa tsaáhh ar muner'ín, tari hhu'u'ún, án ngiri hungu/uús." ⁴¹ Axweesanaywí aarusmo Isaya guna oó, asma inós xirfuú Yesu guna ár, nee iidíguuwós guri axweés. ⁴² Ala tam adoorihe baraaá mukdá' urene múk yaariir i deer oo Yesu gwa haratlintií'. Ala mukwí taa laqaniká, asma múk Farisayo, as gí-daabá mikiwa baynitiís dír doó saaliingo. ⁴³ Asma inoóin gár ta slai a muu gin aleeya/aa/án ta ak kiwa ya/ana nee Mungú. ⁴⁴ Yesu iri tseé' ar afór ur, iri oó, "Hee bar aníng iga haratlintií', heé aa haratlintií' a aningeeeká, ala a kudá' aníng iga ya/aaw guna haratlintií'. ⁴⁵ Nee kudá' aníng i ga/áw, heé i ga/ay a aningeeeká, ala a kudá' aníng iga ya/aaw gun ga/áy. ⁴⁶ Aníng nina baraaá yaamuú i hardáh, as niwa gwa/ateemaá yaamu tlee-hhiit, asma kudá' aníng iga haratlintií' miwa baraaá giwtír wa hoót. ⁴⁷ Hee bar axweesanay'eé' gwa axaás, ala gwa oohiiká, aníng u sakwasleemuutaaká. Asma aníng naa hardahiiká as muu nguwa sakwasleemuut, gár nisa hardáh a muu nguwa ba/amis. ⁴⁸ Hee bar aníng iga sií, nee bar axweesanay'eé' gwa ya/aniká, heewí heé gu sakwasleemuút i deer. Axweesantí hám naa axweés, gun sakwasleemút bál deelór alhhe'esaywo. ⁴⁹ Asma aníng aga axweesiiká ar sla'arir'eé' kilós. Ala Baabuúdá' aníng iga ya/aaw, inósuú kilá' ina hara'ayín daanduú tidá' ni ooa nee tidá' ni axweesa. ⁵⁰ Nee aníng a xuú' gídaabá hara'ayaarós a slafíngw alhhe'esay wásl. Gawaá adoorihe axweesantá án ni axwees, a tidá' Baabá aníng iga báy."

13 Qoomár deeloodá' ur ar Pasaáka iwa xeeriiiká. Yesu gaa xuú' gídaabá qoomaaroós aa xeér, tidá' iwa quutli baraaaká' yaamuwo, iwa tlay amór Baabá. Nee inós mukós kwí oo baraaaká' yaamu guna slaá', slám guri ló'wa sla'ati hhe'eés ay alhhe'esaaay. ² Yesu nee eeharuuseerós ta dír muruú /aymár i dirii' qoomár tsiindoowo. Yuda, garmoó Simoni Iskariote, kwaa qaroó muuná i qaás nee Neetlaangw, oo Yesu ngur saki/i. ³ Yesu gaa xuú' ar gídaabá Baabá mura' sleémeero gwa dabaawós i qaás, nee ar gídaabá inós amór naa daáhh a amór Mungú, nee hám i amór Mungú káy. ⁴ Gawaá adoorihe Yesu iri tláy dír muruú /aymár wa ale, inqwaarirós gari bihií qaás. Nee inqwaarír niina gari taataáhh gari afeetlí tseék. ⁵ Aluuwo ma'aay giri qaás baraaá isaangi, ya'aá eeharuuseerós giri iimu/ún hamtlitooro, nee giri fitsiít ar inqwaaridá' aa afeetlí tseék. ⁶ Iri hardáh dír Simoni Petro. Petro iri oó, "Aáko, kuúng ya'aaé' inqo hámtla?" ⁷ Yesu iri oó, "Gár aníng ni tle-hhiit, kuúng a xu'uká hamí, ala aluuwo a tsáhh." ⁸ Petro iri oó, "Kuúng ya'aaé' i hamtlaká baloó alé." Yesu iri oó, "Án bar ya'aawók i hamaatlaaká, dinku'uumár án nee kuúng ta koomaan i káhh." ⁹ Simoni Petro iri oó, "Aáko, a ya'a' kilooineeká, ala tam daba' nee saga sleeme hamaatleek." ¹⁰ Yesu iri oó, "Heé aa qaroó hamtlin, gár is malé hamtlin i káhh, aqo har ya'a' hamaatla kilós. Asma slaqwtós sleémeero ka

hhoohhoo'. Nee kuungá' tundu hhohhó', ala kuungá' sleémeeroowooká." ¹¹ Asma Yesu heé inós gu sakií/ gu xuú', an gár inós isa oó, "Kuungá' sleémeero tundu hhohhoeeká." ¹² Qoomár ya'aaín hamtlooro ngiwa hhe'eés, inqwaarirós gari tsiít, iri iwiít, eeharuuseerós gari báy, "Xáy, tí naa kuungá' i tleéhh aga tsahhií?" ¹³ Aníng kuungá' in Intsaahhatismór ateetiindá', nee Aako. Ala ar kuungá' ta kata' ar ló', asma an adór aníng ni dirii'. ¹⁴ Ala bar anuúwí oo Aako nee Intsaahhatismó ya'ahúng ngina hamtliít, gár kuungá' tunduwa hariím a tin ya'a' hamtlitá'. ¹⁵ Asma slaqsaay nguna haniís, as adoodá' án naa kuungá' i tleéhh, kuungá' sleeme na tleehhaak. ¹⁶ Án a kah, lawaalmo ku ureeká ta aakoowose, laqaá ya/abusmo ku ureeká ta heedaadá' ngwa ya/aawi. ¹⁷ Tí kuungá' bara xué', kuungá' tundu amohhó' bar aga tlehhé'. ¹⁸ "Án iidíguú naa káh oo kuungá' sleémeerowooká. Asma aníng muk'éé' kudá' naa tsawaár u xuú'. Ala tí ina tleehharút as Gooirí i bo/, 'Kudá' muruú /aymar'eé' gwa /aay, aa wakusmooeé' tleehhiít." ¹⁹ Iidíguuwí ngun iimír hamí wa oó, dír kaangwí ira tleehharuutiiká, asma qoomár bira tleehharuút, kuungá' kawa haratlintiá' gídaabá aníng an inós. ²⁰ Án a kah, umuúqo heewo oo aníng naa ya/aaw, nee inós kuri ilaaoh, heedaadá' gwa ilaaoh a aníng ina ilaóh. Nee kudá' aníng iga ilaoh, a kudá' aníng iga ya/aaw guna ilaóh." ²¹ Yesu axweesanaywí oaro ngiwa hhe'eés, iri amqwaár baraaá muunaáwose. Iri lamabu'ún iri oó, "Án a kah, heé wák baraaá tla/angwhunge aníng i sakií/." ²² Eeharuuse tiri kilooín i qaytsimít, tari xuruút gídaabá, "Heé i daanda axweesi a heemá?" ²³ Eeharusmooko wák i deer, oo aa tlintií' dír da/eewaá Yesu. Inós an kudá' Yesu aa slaá'. ²⁴ Simoni Petro eeharusmoodá' guri kuútl ar dawa, gídaabá, "Yaahaaseek, heé i daanda kaahi a heemá?" ²⁵ Eeharusmoodá' iri suruúk ak alé dír Yesu, iri oó, "Aáko, a heemá?" ²⁶ Yesu iri oó, "Án /aarmoo fa/a bura tsaákw nee heedaadá' ngway haniís, an inós." /Aarmo guri taataáhh, guri tsaákw, guri haniís dír Yuda, garmoó Simoni Iskariote. ²⁷ Yuda /aarmoodá' /aymaaro nguwa hhe'eés, Neetlaangw guri áy. Yesu iri oó, "Tidá' ta tleehhamór wa sla', tleehheek ar gaanslaay." ²⁸ Ala baraaá mukdá' aa dír muruú /aymár i iwiiti, tam heé wák i kaahh, oo gaa xuú', gár kusa adoodá' báy. ²⁹ Eeharuuse bahh'alé geera ngi xu', Yesu Yuda guna báy, "Muruudá' ta sla'aan as deelór ur tlaxwang," laqaá gídaabá liitlakuuse ngiwa gaár i haniisi, asma Yuda tawa heé tlakoó peésár amohhe'eemaamiís. ³⁰ Alaá /aarmoodá' /aymaaro nguwa hhe'eés, iri tiíít hamtidár kilae. Qoomaadaádae iimi a xweera. ³¹ Yuda iwa tiíít, Yesu iri oó, "Daxta Garmoó Hee kwa xirfayeés, nee Mungú kwa xirfayeés baraaawós ar alé. ³² Ala Mungú bar kwa xirfayeés ar baraaá Garmoó Hee, Mungú sleeme inós gun xirfayeés ar baraaawós, nee guri xirfayeés ar gaanslaay. ³³ Kuungá' na'aá nina kw, deelór aa met ka ureeká, án nee kuungá' tawa dinkwa. Án kuungá' iri leelehhiitá', nee adoodá' múk Yahudi ngwa báw, án kuungá' sleeme nun adoodá'

báw, gídaabá, 'Amoodá' án ni kaw, kuungá' hardahamu ngu aleesleera'aaká.' ³⁴ Hara'ayár /aben ngi haniís, 'Ti sla'aslae'. Adoodá' án kuungá' nura slaá, kuungá' sleeme ti adoodár sla'aslae'. ³⁵ Gawaá adoorihe muu sleémeero gay tsaahh gídaabá kuungá' a eeharu-user'eé', barnaxes kuungá' kiloo'húng taa sla'aslae'. " ³⁶ Simoni Petro iri oó', "Aáko, amór kuúng ta keer a amá?" Yesu iri oó', "Amór án ni kaw, kuúng eeharto i aleesleeraaká hamí. Ala i eehát aluuwo." ³⁷ Petro iri oó', "Aáko, asma milá án kuúng eeharto mus aleeslawaaaká hamí? Aníng slafingw'eé' u haniís as daanduuwók." ³⁸ Yesu iri oó', "Ar lóe, kuúng slafiingók uqo hanísa as aníng? Án a kah, konkomo iwa uui, án kuúng iga tlánk sagaáwa tám wa ale."

14 "Ma amoqwaqwadiimara' baraa' munerhunge. Kuungá' Mungú ugwa haratlintié', án na haratlintiaré' sleeme. ² Dír doó Baabuúeene hotángw yaariír i deer. Geera bar adooriheeká, án geera kuungá' naa ádbáw. Asma án hám a tláw, hotangwhúng nguwa amohhe'esár aw. ³ Án bara tláw, hotangwhúng barnaxes ngwa amohhe'eés, ni malé kíí/ as nuwa dahí'is amor'eé', as didaádá' án ni dirií', masók kuungá' a deer. ⁴ Nee amoodá' án ni kaw, kuungá' loohi a xuá'." ⁵ Tomaso iri oó', "Aáko, atén amór kuúng ta keer a xuanaaká, nee atén loohi adór kar xuaan?" ⁶ Yesu iri oó', "Aníng an loohi nee looeema nee slafiingw. Heé naa dir'eé' ar oohiikág, i amór Baabá i hardihiiká. ⁷ Asma aníng bira xué', Baabá geera ugwa xué'. Iimír hamí u xuá', slám ugwa aandé'." ⁸ Filipo iri oó', "Aáko, Baabá na laqaamang diirén i alé, daqaní atene i bu'út." ⁹ Yesu iri oó', "Án nee kuungá' ana alhootatimaán deeloóri yaarire, án kuúng i xu'ukáhe, Filipo? Heé aníng iga ar, Baabá gwa ár. Ala kuúng mas kat, 'Baabá laqaamang?' ¹⁰ Kuúng aga haratlintiaakáhe gídaabá aníng a baraa' Baabá, nee Baabá i baraaeé'? Axweesanaywí ni kuungá' i kah, u kahaaká ar aleesleemuueé'. Ala Baabuúdá' baraaeé' i dirií', in gadiyeérós tleehh. ¹¹ Án na haratlintiaré' gídaabá aníng a baraa' Baabá, nee Baabá i baraaeé'. Ala bar kuungá' a haratlintatia'aaká, haratlintiaak as tlehhemi'íiká'. ¹² Án a kah, kudá' aníng iga haratlintií', tlehhemi'íiká' án ni tlehhiiit, inós sleeme gi tleehh, nee tam tlehhema'aá ak uren gi tleehh, asma aníng a tláw amór Baabá. ¹³ Nee umuúqo gár kuungá' ta fiririinda'a ar umuueé', án ngi tleéhh, as Baabá iwa xirfuuti ar baraa' Garma. ¹⁴ Umuúqo gaaro bar aga firindé' ar umuueé', aníng ngi tleéhh." ¹⁵ "Án bira slaé', hara'ayar'eé' a otá'. ¹⁶ Án Baabá u firiím, nee inós alee/ isusmoó hatlá' ngu haniís as iwa hooti dirhúng wa ale ay alhhe'esay wasle. ¹⁷ Inós a Qeeruú looeema. Múk aa haratlintií'íiká Qeeruúwí gu ara'ariiká, slám gu tsatsahhanká. Gawaá adoorihe ilaoharo gu aleeslayká. Ala kuungá' ugwa tsahhé', asma i dirhúng wa hoot, nee slám i baraahúng. ¹⁸ "Án kuungá' nu panáy geexawaaká. Ni amorhúng i hardáh. ¹⁹ Deelór aa met ka ureeká, aníng múk a haratlintií'íiká i ariiká malé alé, ala án kuungá' i aandá', asma án niwa slaaf, nee kuungá' a

slafá'. ²⁰ Baldá' kuungá' a tsahhá' gídaabá aníng a baraa' Baabá, nee kuungá' a baraaeé', nee án a baraahúng. ²¹ "Heé hara'ayar'eé' ga koóm, nee gaa oh, inós an kudá' aníng i slaá'. Nee heedá' aníng i slaá', inós sleeme ku slaá' nee Baabuúeé'. Nee án sleeme heedaádá' u slaá', nee tiri geehhoeés dirós i alé." ²² Yudaduú Iskariote-wooká iri oó', "Aáko, ahaá adór kuúng tir geehhoutis diirén i alé a adoomá, ala misti geehhoutiská dír múk aa haratlintií'íiká?" ²³ Yesu iri oó', "Hee bar aníng i slaá', axweesante'eé' ga oh, nee inós kway slaá' nee Baabuúeé'. Aníng nee Baabuúeé' nay hardahaán amoorós, tari hootaán amoorós wa ale. ²⁴ Heé aníng i sla'aaká, axweesanay'eé' gu oohiiká, nee slám, axweesanaywí ta axamisa' a kwe'eeneeká, ala oo Baabuúdá' án iga ya/aaw. ²⁵ "Tí ngina oó' dirhúng i alé, qoomaari ngiwa dirhúng i kaahh. ²⁶ Ala alee/isusmoodá', Qeeruudá' hhoohhoó', kudá' Baabá ni ya/aawi ar umuueé', kuungá' nun intsaahhatimis baraa' umuúqo gaaro, slám nuri inslawtimis tidá' sleémeero án naa kuungá' i kaahi. ²⁷ "Wayda ngu kuungá' i geexáw, wayduueé' ngun haniís. Wayduudá' aníng ni hanmiis, a adór wayduuduú mukwí oo baraa' yaamu ni hanmiisiiká. Ma amoqwaqwadiimara' baraa' munerhunge, slám ma da'ayumitaara'. ²⁸ Aga axasé' tidá' naa kuungá' i oó' gídaabá, 'Aníng a tláw, slám ni malé kíí/ amorhúng i alé'. Geera bar aníng iga slaé', alók aga qwala/é' asma a tláw amór Baabá. Asma Baabá ku úr ta aninge. ²⁹ Tí ngina iimír hamí wa oó', qoomár iwa tleehharutiká, as gídaabá qoomár bira tleehharút, masók an haratlintiá'. ³⁰ Axweesantá yaariir ar ni dirhúng i malé oo' i káhh, asma heé úr oo yaamuuká i hí'it. Ala inós gár i aleeslay i káhh dir'eene. ³¹ Ala tí in tleehharút as muu ngiwa tsaahhi gídaabá án Baabá u slaá', nee ar gídaabá an tleéhh tidá' Baabá naa hara'ayín. "Gawaá adoorihe, sihhiiitaré', quutlaré', diirí geexaware'."

15 "Aníng a xa'anoó sabiíbu kuduú ló', nee Baabuúeé' an dooslitmo. ² Umuúqo halmír laqwaliimaaká baraaeene gan hingees. Nee halmiidá' laqwaliim, gan fiits, as iwa laqwal kángw kilá' wa ale. ³ Kuungá' aga qaroó hhoohhoouuré' asma axweesantadá' naa kuungá' báw. ⁴ Baraaeé' wa hootaak, nee án baraahúng. Adoodá' halmi kilós ir laqwalaká barnaxes i gawaá xa'anoduú sabiíbuú i dir'aká, tam kuungá' sleeme a adoorí barnaxes a baraaeé' wa hota'aaká. ⁵ "Aníng a xa'anoó sabiíbu, kuungá' a haleemi. Heé baraaeé' wa hoót, nee án baraawós, heedaádá' mamuh gi ló'wa laqwaal. Asma án bar kaáhh, kuungá' gár tleehhamooro ta aleesleera' i káhh tam ar wák. ⁶ Heé baraaeé' wa kumiitaaká hotaango, kun tsee/aá i kwaahh, adoodár halmi kar tsee/aá i kwaakwahhi, iri kát. Muu haleemiidá' giri sleemiis, kiri kwaahh baraa' asla, as asla ngiwa /ak. ⁷ Kuungá' barnaxes a baraaeé' wa hotá', nee axweesanay'eé' bira baraahúng wa hoót, umuúqo gár ta sla'a'a firiimaak, kingi haniís. ⁸ Baabuúeé' ku xirfayeemiis, as adoodá' kuungá' mamu kiwa ló'wa laqwaliinda', nee tawa eeharuuser'eé' ar ló'.

⁹ Adoodá' Baabá aníng ira slaá', aníng sleeme kuungá' nuna adoodár slaá', baraá sla'aarir'eé' wa hootaak. ¹⁰ Kuungá' bar hara'ayar'eé' aga oté', a hotá' baraá sla'aarir'eé' wa ale, adoodá' aníng hara'ayar Baabuúeé' ngira óh, nee nira hoót baraá sla'aarirós wa ale. ¹¹ "Tí án ngina oó' dirhúng i alé, as qwal/uueé' masók i baraahúng, nee qwal/uuhúng i boo/i. ¹² Hara'ayar'eé' a tí, 'Tí sla'aaslae' adoodá' án kuungá' nura slaá'." ¹³ Hee i kaahh oo sla'aarir ur ga koóm, ar tí ga baa/, ar hee slafingós nguwa haniisi as daanduú mulqeerós. ¹⁴ Kuungá' a mulqer'eé', bar tidá' án naa hara'ayiím aga tlehhé'. ¹⁵ Án kuungá' nu lawaalér ar ateetimaaká malé alé, asma lawaalmo gár aakoowós i tleehhi ga xuiiká. Ala án kuungá' nun mulqér ar ateetiím, asma tidá' sleémeero án naa axaás amór Baabuúeé' wa ale, nga kuungá' i oó'. ¹⁶ Aníng kuungá' iga tsawdi'iiká, ala a án kuungá' nuna tsawaár, nuri qaás as mamu kiwa laqwaalár eera', nee mamuhúng iwa hootiya', as tidá' sleémeero ta firiinda' ar umuueé', Baabá ngiwa haniisi. ¹⁷ Tí ngin dirhúng i hara'ayiíim, 'Tí sla'aslae'." ¹⁸ "Kuungá' múk aa haratlintii'iká buurnaa aáhh, xuaak gídaabá aníng iga qaroó aáhh, qoomár kuungá' nuwa aahhiiká. ¹⁹ Kuungá' geera bar muk'ín, inooín geera kuungá' nu slaiyá'. Ala daxta kuungá' a muk'ineeká, asma adoodá' án kuungá' nuwa tsawaár baraain wa ale. Gawaá adoorihe múk aa haratlintii'iká kuungá' nu aahh. ²⁰ /Aymuudá' naa kuungá' baw inslawaa gídaabá, 'Lawaalmo ku ureeká ta aakoowose.' Bar án tina slahhe'eemiís, kuungá' sleeme tundu slahhe'eemiís. Bar axweesante'eé' kana óh, toohúng sleeme ka oh. ²¹ Ala tí sleémeero kingi tleehh dirhunge as aníng, asma kudá' aníng iga ya/aaw, inooín ngu xuiiaaká. ²² Án geera binda hardahiiká nee nari axweés nee inooín, geera ta tlakweemaá konká. Ala hám daxta tlakweemaain tlaankuuwo ngi aleeslay'aaká. ²³ Hee aníng iga aahh, a Baabuúeé' guna aáhh sleeme. ²⁴ Aníng tlehhemi'i ina tla/angw'ín wa tleéhh, tam heé hatlá' i kaahh oo tlehhema'aá adór kudá' gaa tleehh. Adoorí geeraawo bar aga tleehhiiká, inooín alók geera ta tlakweemaá konká. Ala daxta inooín tlehhemi'ieé' kaa ár, tam adoorihe aníng nee Baabuúeé' taa aahhiyé'. ²⁵ Adoorí ina tleehharút as /aymuudá' taa gooín baraá hara'ayar'ín iwa boo/i, kudá' káh, 'Aníng ina tawó aahhiyé'." ²⁶ "Alee/isusmoodá' binda hardáh, kudá' aníng ni ya/aaw amór Baabá wa ale, inós aníng i lamabu'ún. Inós a Qeeruú looeema, kudá' amór Baabá daáhh. ²⁷ Kuungá' sleeme aníng i lamabu'uundá', asma iimír iimu/uungo kuungá' a dinkwa nee aníng.

16 "Aymi'iiká' ngina dirhúng i oó' as gídaabá kuungá' mutunduwa gee/aásl tari alí ki/á'. ² Kuungá' tundu baynitis dír maraá saalingo. Slám qooma i hardát ar umuúqo heewo oo kuungá' nu tsuú/, ngiwa xui gídaabá i Mungú sagadiyuus. ³ Adoorí kan tleehhiit asma Baabá kuwa xuiiká, nee aníng sleeme ti xuiiká. ⁴ Ala án tí ngina dirhúng i oó' as gídaabá qoomaadá' bira xeér, kuungá' tí ka insleerá' asma ngaa geerí oó'." "Tí

iimu/uungo gár ngisa ooiiká, asma án nee kuungá' a dinkwa. ⁵ Ala án hám daxta a tláw amór kudá' aníng iga ya/aaw. Slám dirhunge heé aníng i yaahamiís i kaahh gídaabá, 'Amór ta keer a amá?' ⁶ Nee munerhúng gurhaamiro aa háts asma tí án naa dirhúng i oó'. ⁷ Ala ar aníng ni dirhúng i oo' ar ló', 'Dirhunge a tsini án barnaxes aga tláw. Asma aníng bara tlawiiká, Alee/isusmo i hardahiiká amorhúng i alé. Ala bar án aga tláw, án ngu ya/aaw amorhúng i alé.' ⁸ Nee Alee/isusmoodá' birna hardáh, inós iidíguú tlakweema nee gan'amu, nee sakwasleema gun dír múk i gwa/atis. ⁹ Gawaá iidíguú tlakweemaawo, asma án ti haratlintati'iiká, ¹⁰ nee iidíguú gan'amuwo, asma aníng a tláw amór Baabá nee slám i anda'aaká. ¹¹ Gawaá iidíguú sakwasleemaro asma kudaádá' úr oo yaamu kwaa qaroó sakwasleemuút. ¹² "Tam hamí /ayma'aá yaariir i koóm, awa ni kuungá' i ooiím, ala kuungá' i aleesleera'aaká hamí. ¹³ Ala Qeeruuduú looeema bar inós naa hardáh, kuungá' nu gan'aas baraá looeema sleémeero, asma ar i axweesi a toseeká, ala sleémeero tidá' i axaasi gan oo', nee muruudá' tleehharuuta nu xu'utis. ¹⁴ Inós aníng i xirfees, as te'eé' gan oh, nee ngiri xu'utis dirhúng i alé. ¹⁵ Ala sleémeero ar Baabá i kon a te'eé'. An gár nisa oó', inós te'eé' sleémeero ga oh, nee ngiri xu'utis." ¹⁶ "Alaá deelór niiná bira waaráhh, án kuungá' i anda'aaká. Nee slám alaá deelór niiná bira malé waaráhh, án kuungá' i andá'." ¹⁷ Bahh'alé baraá eeharuuseerose tiri kilooín yaahamisiyé', "Axweesanaywí a milá iwa kaahi, 'Alaá deelór niina bira waaráhh, án kuungá' i anda'aaká. Nee slám alaá deelór niina bira malé waaráhh, án kuungá' i andá'." Nee ar gídaabá, 'Aníng a tláw amór Baabá.' " ¹⁸ Tari káhh, "Gídaabárós a milá, tí iwa kaahi, 'Alaá deelór niiná.' Gár i axweesi a tsatsahhaamanaaká." ¹⁹ Yesu gari tsaáhh gídaabá eeharuuseerós gu yaahaasár wa slá', gari báy, "Gár tiwa yaahamisa' a tidá' nuwa bawi, 'Alaá deelór niiná bira waaráhh, án kuungá' i anda'aaká, nee slám alaá deelór niiná bira malé waaráhh, án kuungá' i malé andá'." ²⁰ Án a kah, kuungá' a /a/á', nee tay tsuunqumisá', ala múk aa haratlintii'iká iri qwalaa/. Kuungá' tay gurhaamutá', ala gurhaamirhúng i warqeér tawa qwala/. ²¹ /Ameen in gurhaamút deelór xwaylarós binda xeér, asma slahha'amuuduú siiwár xwayla. Ala bira xwayluúr, slahha'amaayeedá' ga insleeraaká, asma qwal/uudá' na/aay kuwa sláy baraá yaamuwo. ²² Ala dirhunge a adoorí sleeme, a gurhaamutá', ala án kuungá' nu malé ár, nee munerhúng iri qwalá/, nee qwal/uuhúng heé gu hingeés i kaahh. ²³ "Slám baldá' gár iwa yaahasa' i káhh. Ar ló' án a kah, Baabá bura firiindé' umuúqo gaaro, inós ngi haniis as aníng. ²⁴ Ay hamí gár taa firiindé' i káhh ar umuueé'. Fiririimé', a sleerá', as qwal/uuhúng iwa boo/i." ²⁵ "Muruuwí nguna oó' dirhúng i alé ar slaqsi'i. Ala qooma i hardát ar aníng niwa baloó ilawatsaaká dirhúng i alé ar slaqsi'i. Ala iidíguú Baabá ngun dirhúng i alki/iít ar geehhoeema. ²⁶ Baldá' a firiindá' ar umuueé', slám nu bawaaká gídaabá aníng nu aleefiriím dír

Baabahe. ²⁷ Asma Baabá inósuú kilá' kuungá' nu slaa', asma án kuungá' i sla'á, nee kari haratlintié' gídaabá aníng a amór Baabá daáhh. ²⁸ Aníng an amór Baabá daáhh, nay baraaaká' yaamí hardáh, slám án daxta yaamu i geexáw, nay tláw amór Baabá." ²⁹ Eeharuuseerós guri beér, "Ga/aaweegáy, daxta a axwés ar adór geehhoo', slám a axweská ar slaqsi'i. ³⁰ Atén aga xuaán gídaabá mura' sleémeero kuúng u xú', nee slám gaa i káhh ar hee kuúng uwa yaahasi. Gawaá adoorihe aga haratlintiaán gídaabá kuúng a amór Mungú dáhh." ³¹ Yesu giri báy, "Daxta aga haratlinti'i'i? ³² Ga/aawaagáy, qooma i hardát, slám qooma naa qaroó hardát, ar kuungá' sleémeero tawa diyaya/ata', umuú heewo amoorós, nee aníng iri kilooeé' geexeerá'. Ala aníng a kilooeeneeká, asma Baabá nee aníng a dinkwa. ³³ Tí án ngina kuungá' báw, as wayda kuwa sleera' baraaeene. Baraaaká' yaamuwo slahha'amu u sleerá'. Ala ma mune siaara', asma aníng yaamu iga ar baá'."

17 Yesu axweesanaywí ooaro nguwa hhe'eés, iri qaytsiít gawaá doorí alé, iri oó, "Baabá, qooma naa hardát. Garmaawók xirfayeeseek, as Garmaawók kuúng uwa xirfayeesi sleeme, ² adoodá' kuúng kura aleesleemuú i hanís daanduú muu sleémeerowo, asma sleémeero kudá' taa dirós i hanís ngiwa slafíngw alhhe'esay wásl i haniisi. ³ Nee slafíngw alhhe'esay wásl an kwí, kuúng uwa xuiya', Mungúduú ló', kudá' wák, nee Yesu Kristo, kudá' naa ya/áp. ⁴ Án kuúng ugwa xirfayees baraaaká' yaamuwo, nee gadiyeedá' naa hanís, aga hhe'eés tleehhamooro. ⁵ Nee hám Baabá, án kuúng na xirfayeesáng amoorók wa ale, ar xirfuudá' ni amoorók wa koom iimír yaamu kiwa tleehhiiká. ⁶ Án kuúng ugwa xu'utís díř mukdá' naa hanís baraaaká' yaamuwo. Inooín a mukók, nguri aníng i hanís, nee axweesantók kaa óh. ⁷ Nee hám kaa xuú' daxta gídaabá, tidá' sleémeero naa hanís, amór i dahh a amoorók. ⁸ Asma axweesanaydá' naa aníng i hanís, aníng ugwa dířín i haniís, nee inooín kwaa ilaóh, kuri xuú' gídaabá amór i dahhi a amoorók, kari haratlinti' gídaabá án hee iga ya/aaw a kuúng. ⁹ "Án kuká' in aleefiririim. Aníng múk aa haratlinti'iká u aleefiririimaaká, ala a kuká' kuúng naa aníng i hanís, asma a kók. ¹⁰ Kwe'eé' sleémeero a kók, nee kók a kwe'eé'. Nee aníng taa xirfayees baraaín wa ale. ¹¹ Aníng a baraaaká' yaamí diriiaaká, ala inooín ta baraaaká' yaamí diri'. Aníng ni hardáh amoorók. Baabuú hhoohhoó', kuká' na de'eemeek ar /uuruú umuúwók kudá' naa aníng i hanís. Asma wakleeli'iima ka kon, adór atén kar koomaan. ¹² Qoomár án niwa dinkwár i diri' nee inooín, aníng iga de'eém ar /uuruú umuúwók kudá' naa hanís, ngiri amohhe'eemiís. Ala tam baraaíne hee wák aa qwaar i kaahh, aqo har heedá' taa qwanáy i harafaár iimír iimu/uungo, as Gooi iwa bo/. ¹³ Nee án hamí ni hardáh amoorók. Nee /aymi'iká' aníng in baraaaká' yaamuú wa káh, as qwal/uueé' masók i boo/ baraaíne. ¹⁴ Án axweesantók aga inooín i haniís, ala inooín kaa aáhh nee muu asma inooín awa yaamuwooká, adoodá' án

tar hee yaamuwooká. ¹⁵ Aníng a fiririimaaká gídaabá inooín kiwa hinges baraaaká' yaamuwo, ala kiwa de'een díř kudá' tlaakwe. ¹⁶ Inooín awa yaamuwooká, adoodá' án tar hee yaamuwooká. ¹⁷ Ala kuúng na hheehhe'eeseek ar looeemadá'. Axweesantók a looeema. ¹⁸ Adoodá' án kuúng ira ya/áp baraaaká' yaamu, án sleeme inooín ina ya/aaw baraaaká' yaamu. ¹⁹ Ala aníng ti amoorók i haniís as inooín, as inooín sleeme tawa kók tleehhiti ló'wa ale. ²⁰ "Ala awa án ni aleefiririim a kuká' kilooíneeká, ala tam kudá' aníng i haratlinti' as axweesantaín. ²¹ Inooín sleémeero masók ta wakleeli'iima tleehhiit, adoodá' kuúng Baabá tar baraaeé' i diri', nee án nir baraaawók i diri'. Inooín sleeme masók i baraarén, as múk aa haratlinti'iká ngi tsaahhi gídaabá kuúng an kudá' aníng iga ya/ap. ²² Xirfuudá' kuúng naa aníng i hanís, aníng ugwa haniís díř kudá' aníng iga haratlinti'iye', asma tawa wakleeli'iima tleehhiiti, adoodár atén tar wak, gídaabá ²³ aníng baraaín, nee kuúng baraaeé', as wakleeli'iima kawa boo/eesi. Asma múk aa haratlinti'iká ngiwa tsaahhi gídaabá, án kuúng ina ya/áp, nee gídaabá, kuúng mukdá' aníng iga haratlinti' una slá', adoodá' aníng ira slá'. ²⁴ "Baabá, kuká' kuúng naa hanís, gár ni slaa', masók i dinkwa nee aníng didá' án ni diriia. Nee xirfuudá' naa aní hanís nguwa ga/aya'. Asma án kuúng ina slá' iimír yaamu kiwa tleehhiiká. ²⁵ Baabuú gan'amuú koóm, muu kuúng ugwa xuiiká. Ala án kuúng ugwa xuú', nee kuká' kuúng ugwa xuiyé' gídaabá án kuúng ina ya/áp. ²⁶ Án kuúng ugwa xu'utís dířín i alé, slám u malé xu'utís, as sla'aaridá' án kuúng ira slá', masók i baraaín, nee aníng sleeme masók a baraaín."

18 Yesu axweesanaywós nguwa hhe'eés, iri ti'iit nee eeharuuseerós ay gayuú yaaér Kedroni. Didaá-dae asalmoi i deer. Yesu iri dáhh nee eeharuuseerós baraadí alé. ² Nee Yuda, kudá' gu saki/itá wa slaá', didaádá' ga xuu', asma Yesu i didaádá' kaakáy daqtá jaarire nee eeharuuseerós. ³ Múk Farisayo nee geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi, askaári kana haniís díř Yuda, nee sagadiyuúsér Doó Mungú sleeme. Yuda girir dáhh baraa' asalmoodí alé, inooín ta tsaa'asoó kón nee xooslár slaqwara. ⁴ Ala Yesu ga xuu' tidá' sleémeero ar gur slaw, giri harahi'iit, giri yaahaás, "Hee ta leelehhita' a heemá?" ⁵ Tari oó, "A Yesú Nasareti." Yesu iri oó, "An aníng." Yuda, kudá' Yesu gwa sakii/, aa sihiit dinkwa nee mukdá' ngwa oohár ay. ⁶ Yesu qoomár ngiwa báy, "An aníng", tari alí kií/, tari huuhu'un yaamí alé. ⁷ Yesu giri malé yaahaás, "Hee ta leelehhita' a heemá?" Tari oó, "A Yesú Nasareti." ⁸ Yesu iri oó, "Nuna qaroó báw, a aníng. Ala bar aníng in leelehhita', kuká' mawaak, i quutliye'." ⁹ /aymi'iká' gina káh as /aymuuwí iwa boo/i, oo aa geerí oó', gídaabá, "Baabá, baraa' kudá' sleémeero naa hanisi, oo aa qwaar i kaahh tumu wák." ¹⁰ Ala Simoni Petro i paángár kón. Paángarós gari duúx baraa' qawaywo, lawaalmóó geer-aharusmoó úř oo saalíngw múk Yahudi guri iia tsaát, iiar doó /iyáy. Nee lawaalmoodá' umuúwós a Malko.

¹¹ Ala Yesu iri oó' dí' Petró i alé, "Paángarók ki/iseek. Slahhe'eemisuú Baabá naa aníng i haniís, aníng adór ngur maw sleemuuwo?" ¹² Askaáridá' nee geeraharusmoóin nee sagadiyuuseedár múk Yahudi Yesu kuri óh, kuri tseék, ¹³ kuri ala huúw ay dí' Anasi. Asma Anasi a taatoó harér Kayafa. Nee Kayafa a geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi kurkudae. ¹⁴ Nee inós a kudaádá' múk Yahudi gwa bay, a tsiní heé wák iwa gwaai as daanduú muu sleémeero. ¹⁵ Simoni Petro nee eeharusmoó hatlá' Yesu kuri eehaár. Nee eeharusmooduú hatlá' nee geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi ti xuiyá'. Gawaá adoorihe iri al dáh dinkwa nee Yesu ay baraá gar/oók doó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. ¹⁶ Ala Petro iri sihiít tsee/aá wa ale dí' gar/áydáe. Ala eeharusmooduú hatlá', kudá' nee geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi ti xuá', iri ti'íít, iri axweés nee dasiidá' afkuú doó ga/aw, as Petro nguwa baraá gar/áy dahaasi, nguri dahaás. ¹⁷ Dasiidá' afkuú doó ga/aw, Petro guri beér, "Kuúng a eeharusmoó wák oo heewíheéke?" Inós iri oó', "A aningeeeká." ¹⁸ Qoomaadae lawaale nee sagadiyuuse asla kaa oohiís, asma tsaaqwa i deer, nee ta sihhimiit didár asltá wa ale, ta asltá axwaaneemiis. Petro sleeme iri sihiít bihií'ín i alé, iri axwaaneés. ¹⁹ Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi Yesu guri yaahamiís iidíguú daanduú eeharuuseerós nee intsaahhatimisuuwós. ²⁰ Yesu iri oó', "Aníng ana axweemaamiís dí' geerá muu sleémeero daqiisleém. Dí' án niwa intsaahhatimaamiis a baraá maráa saaliíngw nee baraá Doó Mungú, dí' múk Yahudi sleémeero iwa burumburimaamiti. Gár naa axweés ar sufa i káhh. ²¹ Ala aníng mihar yaahamisá'. Kudá' án iga axamiisiye' yaahamiisaak gár án naa axweés a milá. Inooín ka xuu'." ²² Yesu adoori ooro ngiwa hhe'eés, sagadiyusmooko wák oo didá' wa sihhimiít, Yesu guri tlaaqarmo slaáhh, iri oó', "Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi mus qítl adoosíng beemuuwo?" ²³ Yesu iri oó', "Gár tlaakw ar naa oó' barnaxes i deer, tlakweemaasíng laqaamang. Ala barnaxes looeema ina oó', gár isa sláhh a milá?" ²⁴ Aluuwo Yesu kuri huúw ar píngu nee Anasi amór Kayafa, geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. ²⁵ Qoomaadae Simoni Petro i sihhimiit iwa axwaneemisi. Múk hatlá' didaádae iri oó', "Kuúng a eeharusmoó wák oo heedáééke?" Ala Petro iri tlaánk iri oó', "A aningeeeká." ²⁶ Lawaalmoó wák oo geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi a mar'afmoó heedá' Petro aa iia tsaát. Inós iri oó' dí' Petro, "Ahaá, aníng kuúng ugwa áriíke, tawa baraá asalmoó i dí'ra' nee inós?" ²⁷ Petro iri malé tlaánk, nee hamtidár kilae konkomo iri uú'. ²⁸ Yesu kurir tláy dí' doó Kayafá wa ale, ay boómár ur. Nee qoomaadá' a matlatlér boo/. Ala múk Yahudi aa dahiiká baraá boomár úr i alé, asma tan meetaál da'yumiit, mikiwa ilaá/ muruú /aymár Pasaáka /aymaaro. ²⁹ Pilato giri harati'íít tsee/aá i alé, iri oó', "Gár heewí kuwa sakwasleemuta' a milá?" ³⁰ Tari oó', "Bira dakuusiiká geera ngu huwaanaaká amoorók i alé." ³¹ Pilato giri báy,

"Gimsé', ar tlawaa kuungá', sakwasleemuutaak ar hara'ayarhúng." Múk Yahudi iri oó', "Atén ya/aám a koomaanaaká ar hee kuwa gaasaan." ³² Tí ina tlee-hharút as /aymuudá' Yesu aa oó' iwa boo/i. Asma inós loohír ir gwaai gaa geerí oó'. ³³ Pilato iri malé dáh baraá boomár úr i alé. Yesu guri ateét guri yaahaás, "Kuúng a waawutmoó múk Yahudíro?" ³⁴ Yesu iri oó', "Yaa-hasasíng amór i dahh a amoorók kilóge, laqaá múk hatlá' kangw'éé' nguna dirók i káh?" ³⁵ Pilato iri oó', "Aníng a heé Yahudíro? Xooroorók ar kilá' nee geeraharuusér uren ar saalíngw'ín kuúng una huuwiyé' amor'eé' alé. Gár taa tléhh a milá?" ³⁶ Yesu iri oó', "Waawuti'iimar'eé' ar baraaká' yaamuuwooká. Waawuti'iimar'eé' geera bar ar baraaká' yaamu, eeharuuser'eé' geera án iga aleesláqw, aníng mitiwa haniís amór múk Yahudi. Ala waawuti'iimar'eé' ar baraaká' yaamuuwooká." ³⁷ Pilato iri oó', "Ala kuúng a waawutmoówoóke?" Yesu iri oó', "Kuúng an kát gídaabá aníng a waawutmo. Aníng gár tisa laqwaál nee gár nisa hardáh baraaká' yaamí alé, a tí kilós, 'Idíguú looeema nguwa kah. Umuúqo heewo oo bartá looeema, axweesante'eé' ga axamiis." ³⁸ Pilato iri oó', "Looeema a milá?" Inós /aymuuwí yaahaasaro nguwa hhe'eés, iri malé ti'íít amór múk Yahudi, iri oó', "Aníng gár heewí ngus sakwasleemuut a ara'araaká. ³⁹ Kuungá' a xuá' baraá tlehemi'iihunge, adór aníng heé wák ngur gwedadiit dirhúng i alé, bál deelór Pasaáka bira xeér. Ala a sla'áa waawutmoó múk Yahudi nguwa gweer?" ⁴⁰ Sleémeero tari tseeamín ta kaahi, "A kwisingeeeká. Baraba na gweerang." Ala Baraba inós a malgusmom.

19 Yesu kurir tláy nee Pilato, kuri muúx ar qaw'i. ² Nee askaári slamángw laqaya' guri tlaatláp, guri qás gawaá ságw Yesu. Guri tsiitís ar inqwaarír si-iraa/aat. ³ Kuna i tseewúy, kuri taaqweemiís ta kaahi, "Laawaay, Waawutmoó múk Yahudi." Kuri tlaaqarma' muúx. ⁴ Pilato iri malé ti'íít tsee/aá i alé, giri báy, "Heewí ngu tsee/aá i huúw amorhúng i alé, as kuungá' kawa tsahha' gídaabá, aníng gár heewí ngus sakwasleemuut a araa'araaká." ⁵ Yesu niri tsee/aá i ti'íít, slamángw laqaya' ngwa tsiít, nee inqwaaridá' siiraa/aat. Pilato iri oó', "Heewí ga/aawaak." ⁶ Geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee sagadiyuuser'ín adoodá' kawa ár, tari tseeamín ta kaahi, "Kikiieek gawaá msalaába, kikiieek gawaá msalaába." Pilato giri báy, "Kuungá' kilá' ar tlawaa, kikiiaak, asma aníng gár heewí ngus sakwasleemuut a araa'araaká." ⁷ Múk Yahudi iri oó', "Atén hara'aya a koomaán. Hara'ayaarihe inós gár kuwa hariím a gwa'ara, asma inós i kaahi, 'Aníng a Garmoó Mungú.' " ⁸ Pilato adoodá' ngiwa axaás, dae guri ak eér. ⁹ Iri malé dáh baraá boomár ur, iri oó' dí' Yesu, "Kuúng amór ta dahh a amá?" Ala Yesu aa ilawat-siiká. ¹⁰ Pilato iri oó', "Ni ilawatskáhe? A xuakáhe aníng adór nir aleesleemuú koóm ar uwa gweer. Slám a aleesleemuú koóm ar uwa kikii' gawaá msalaábár i alé." ¹¹ Yesu iri oó', "Kuúng aleesleemuú ta koon daandu-ueene i kaahh bar geera Mungú ngwa kuúng i haniisi-

iká. Ala heé aníng iga dabaawók i qaas, tlak-weemaawós ki ak ur.” ¹² Gawaá adoorihe Pilato loohi gari leelehhiít ar Yesu ngur gweeri. Ala múk Yahudi tari tsimaahhuús ta kaahi, “Kwí bura gwét, kuúng a mulqumoó waawutmoó múk Rumirooká. Heé ti waawutmo tlehhiít, i waawuti’iimár waawutmoó múk Rumír waaqaaqaa.” ¹³ Pilato axweesantí ngiwa axaás, Yesu ngway tsee/aá i huúw. Pilato iri iwiít gawaá kitángw sakwasleema, didár ta babay Tlaa/ár Tlam-baraáhh (tsifrír Ebraniaro ka babay Gabata). ¹⁴ Siiwadá’ a looár lahhoó’ ar tlaatla/aangw ar bál deelór kooán, nee looytleérós a deelór Pasaáka. Pilato iri oó’ dír múk Yahudi, “Ga/aawaak, Waawutmoohúng.” ¹⁵ Inooín tari tseeamín, “Hingeeseek! Hingeeseek! Kikiieek gawaá msalaábá!” Pilato iri oó’, “Waawutmoohúng un kikiíá?” Geeraharuúsér uren ar saalíngw múk Yahudi iri ó’, “Atén waawutmoó hatlá’ u koomanaaká, aqo har waawutmoó múk Rumi kilós.” ¹⁶ Aluuwo Pilato Yesu guri duúx amor’ín i alé, asma inooín kuwa kikií’i. Inooín Yesu nguri huuwiyé. ¹⁷ Yesu iri tí’íít, i msalaábarós loohiis, ay dír ta babay “Fartá saga” (tsifrír Ebraniaro ka babay Golgota). ¹⁸ Didá’ kawa áy, kuri kikií’ gawaá msalaába. Múk tsár oo hatlá’ kway kikií’ kookoo bih-haaqá’, kuqá’ bihhaaqá’ nee Yesu i tla/ángw i dirií’. ¹⁹ Pilato slambaree/i gari gooín gari qaás gawaá msalaába. Gár taa gawaadí gooín a tí, “Yesú Nasareti, Waawutmoó múk Yahudi.” ²⁰ Múk Yahudi oo yaariír /aymí’iiká’ gina soomuús, asma didá’ Yesu kway kikií’ ka tseew dír gixsár i alé. Nee /aymí’iidá’ kina gooín ar tsifrír Ebrania nee ar Latini nee ar Griki. ²¹ Geeraharuúsér uren ar saalíngw múk Yahudi tari oó’ dír Pilató i alé, “/Aymí’iising, ‘Waawutmoó Muk Yahudi’ mi adoosír gooi-imaar. Ala na gooiimeek /aymí’iiká’, ‘Heewí ina oó’, Aníng a Waawutmoó múk Yahudi.” ²² Pilato iri oó’, “Gár án naa gooiím, aga gooiím.” ²³ Askaári qoomár Yesu nguwa hhe’és kikiiario, tlaabaawós giri diimbé qamiín boohhadu tsiyáhh, umuúqo askaarmo boohharós gay sláy. Inqwaarirós sleeme kana hayóh. Inqwaaridá’ a inqwaarir taa tleéhh ar adór hiyaay ar hirit wasl. ²⁴ Askaári tari kilooín axweés ta kaahi, “Hiyaay u fee-hhisaanaaká. Un tsawdór i tleehhaán ar loohír adór mugú’, áx heé gu sláw a heemá.” Adoorí ina tleehharút asma Gooi iwa bo/, tidá’ kah, “Tlabaee’ kina qasmiís baraá tla/angw’ín wa ale. Nee hiyay’eé’ kuna ar mug’uumiís.” An adoodár askaáridá’ aa tléhh. ²⁵ Didár msalaábaro aayór Yesu aa didí sihhít, nee hho’oorós nee Mariamu, harér Klopa, nee Mariamu Magdalene. ²⁶ Yesu aayír’ín gari ár, nee eeharusmoodá’ aa slaá’, i sihhimiit, ku didí tseéw. Yesu aayír’ín gari báy, “Aáyo, garmaawók ga/aaweek.” ²⁷ Aluuwo iri malé oó’ dír eeharusmoodá’, “Aayoorók ga/aaweek.” Iimír qoomaadár kilae eeharusmoodá’ aayór Yesu garir waátl iwa hot dír do’ós wa ale. ²⁸ Yesu ngiwa tsaáhh gídaabá umuú gaaro aa tleehharút, iri oó’, “Aga waxiít.” Adoorí gana oó’ as Gooi iwa bo/. ²⁹ Nee didáádae xooslmo i deer oo ma’áa qarqará’ koóm, awa taa tsoó/ baraá na/aá xaaí wa ale.

Warqamooko kuri tikiís ar ma’aydá’ qarqará’, kuri siíhh gawaá daaír hisopo. Yesu kuri wahaás ar warqamoodá’. ³⁰ Yesu ma’aydá’ qarqará’ wahto ngiwa hhe’eés, iri oó’, “Aa hhoeeér.” Saga guri xupu’uús, muunaáwós iri /eét. ³¹ Ala múk Yahudi Pilato guri firín as ya’aá mukdá’ ta kiki’ín kiwa geqay, nee kiwa hingeesi gawaá misalabaduú wa ale. Adoorí kana slaá’ tleehhamooro, asma tawa deelór kooán, nee looár tlaw tawa deelór hungu/uma. Inooín kaa slaiiká tu’u iwa iwiitiya’ gawaá misalabaduú wa ale deelór hungu/umaawo. Asma deeloód-ár hungu/uma a deelór ur ló’wa ale. ³² Askaári iri didí hardát, heé wák, kudá’ nee Yesu taa al kikií’, guri ya’a’ geqeér, nee heedaáduú tsár sleeme. ³³ Ala tawa hardáh dír Yesu, ya’aawós kaa geqayká, asma kuna tsaáhh gídaabá aa qaroó gwaá’. ³⁴ Askaarmoó wák bihhaá Yesu giri muút ar lawala, nee hamtidár kilae tseere nay tí’ít nee ma’aay. ³⁵ Kudá’ tí gaa ar, gana lamabu’ún, as ku-ungá’ sleeme kawa haratlintia’. Lamabu’uungós oo ló’. Inós ga xuu’ gídaabá ar i kaahi ar ló’. ³⁶ Asma tí ina tleehharút as Gooi iwa bo/, ar kah, “Tam fartós ar taa ge-qáy i káhh.” ³⁷ Nee slamtí Gooi i malé kat, “Heedaáda’ inooín naa mutiyé’ ngu i qaytsitiyá’.” ³⁸ Yosefú Ari-matayár daáhh a eeharusmoó Yesu, ala taa gee-hhoeesiiká, asma inós in múk Yahudír da’ayumiit. Inós Pilato guna firín as slaqwtá Yesu ngiwa hingeesi gawaá msalaábár wa ale, nee Pilato iri ya/án. Yosefu iri tláy, slaqwtá Yesu gari hingeés gawaadá’ wa ale. ³⁹ Nikodemu inós i dinkwa nee Yosefu. Inós an kudá’ aáng Yesu gwaa i daqay xweerá alé. Inós aleedoogír mooyángw manemane nee udi guna huúw, har qoomár kiilór mibeeraá kooán. ⁴⁰ Inooín slaqwtá Yesu kari untsuús ar inqwaarir /awaak dinkwa nee mooyangwdá’. Adoorí an adór múk Yahudi i tlehhahhiti bar ta tuaá foliit. ⁴¹ Didáádár Yesu kway kikií’i asalmon i deer. Nee baraá asalmoodaádae baa’ár /aben i deer, ar taa baloó heé i qaasiiká. ⁴² Slaqwtá Yesu kari baraá baa’adí qaás, asma baa’adá’ ka didí tseew, slám looár tlaw a deelór hungu/uma ar múk Yahudi.

20 Bál Jumapili Mariamu Magdalene ina amor /aan-tár keér matlatlér boo/e, qoomár iimi iwa boo/ár i káhh. Tlaa/adá’ gari aán naxés kaa hingeés afkwá /aantaro. ² Iri ta’áiín, iri hardát dír Simoni Petro nee ay dír eeharusmooduú hatlá’ oo Yesu aa slaá’, giri beér, “Aako kwaa hingeés baraá /aantaro, ala atéen a xu-aanaaká amor kway qaás.” ³ Petro nee eeharusmooduú hatlá’ tari tláy tawa amor /aantár kay. ⁴ Tari al ta’áin. Ala eeharusmooduú hatlá’ ina ak ta’áin ta Petrowo, iri geerí hardáh dír /aantár i alé. ⁵ Iri xupuú’, iri qaytsiít baraá /aantár i alé. Inqwaruudá’ /awák guri ár, ala inós aa dahiiká baraadí alé. ⁶ Simoni Petro niri hardáh, iri dáh baraá /aanta. Inqwaruudá’ /awák guri ár didaádí alé, ⁷ nee warqamoodá’ tinda sagós ar untsuús, i dinkwár i dirií’iiká nee inqwaruuduú hatlá’. Ala kuna amohhe’eés kway qaás dimbé alé. ⁸ Eeharusmooduú hatlá’ aa geerí hardáh, ina dáh sleeme. Gari ár, iri haratlintií’. ⁹ Asma inooín tidá’ Gooi i kat kaa tsaahhiiká, ar gídaabá inós

gár kuwa hariím aqo in waaslee/. ¹⁰ Eeharuuseedá' iri tleér iri wátl. ¹¹ Mariamu i afkuú /aantár wa sihhimít i /aa/amiín. Qoomár iwa /aa/amiín iri xupú', iri qaytsít baraá /aantár i alé. ¹² Malaykér tsár gari aán, ar in-qwaruú /awák koom. Oo wák amór saga nee oo wák amór ya'a', didár slaqwtá Yesu geera i dirí'. ¹³ Malay-keedá' iri ó', "Aáyo, gár ta /aa/amiín a milá?" Inós iri ó', "Asma Aakooéé' kwa hingeés, nee aníng a xuaaká amór kway qaás." ¹⁴ Tí oaro ngiwa hhe'és iri alí warqeér, Yesu guri aán, i didá' wa sihhimiit, ala gwa xuíká adór tar Yesu. ¹⁵ Yesu gari báy, "Aáyo, ma /aa/amiín? Heé ta leelehhit a heemá?" Inós geera ngi xu', a heé asalmoó amohhe'eemamiís, iri ó', "Aáko, barnaxes kuúng una hingés, amór kway qás ooang, aníng daqaní u leéhh." ¹⁶ Yesu iri oó', "Mariámu." Mariamu iri warqeér, iri ilawáts ar tsifrír Ebrania, iri ó', "Raboni." (Gídaabárós a "Intsaahhatusúmo".) ¹⁷ Yesu Mariamu gari báy, "Aníng mi kwatiitaar asma aga ki/iiká amór Baabá. Ala kíng tláw amór hhae'eéé', ki beer, 'Aníng a tsa/ám amór Baabuúéé', nee inós a Babuúhúng sleeme, amór Mungúéé', nee inós a Mungúhúng sleeme.'" ¹⁸ Mariamu Magdalene iri tleér, eeharuuse gari beér, "Án Aako ugwa ár." /Aymi'iidá' Aako aa dirós i káh, giri alki/ít dir'ín i alé. ¹⁹ Bál deelór Jumapiliro, looa iwa dát, eeharuuse i dinkwár i dirí'. Afkuú do' kwaa tseék, asma múk Yahudi kuna da'ayumiít. Yesu iri dir'ín i hardáh, iri tla/angw'ín i sihhiít, giri báy, "Wayda masók i dirhúng." ²⁰ Qoomár /aymuuwí oaro nguwa hhe'eés, dabaawós giri laqán, nee bihiwós. Eeharuuseerós iri qwalalá/ Aako nguwa aán. ²¹ Yesu giri malé báy, "Wayda masók i dirhúng. Adór Baabá aníng ira ya/aáw, aníng kuungá' sleeme nun ya/aáw." ²² Aluuwo tí oaro ngiwa hhe'eés, giri i hiínsl, giri báy, "Qeeruú hhoohhoó' ilaooahaak. ²³ Bar kuungá' tlakweemaá muu iga gurtleeré', kaa gurtláy. Kuungá' bira gurtleeri'iiká, kaa gurtlayká." ²⁴ Qoomár Yesu niwa hardáh dir'ín i alé, Tomaso i kaahh didae. Inós a kudá' ta babay Daangamo, oo wák baraá eeharuuseedá' mibá nee tsare. ²⁵ Eeharuuseedár hatlá' guri beér, "Atén Aako ugwa aráán." Tomaso giri báy, "Aníng barnaxes mulkayduú misumari oo gawaá dabaawós bura ariiká, nee diitsar'eé' bara qaasiiká baraá mulkáy-dá', nee slám dakw'eé' bura qaasiiká baraá bihhiwós i alé, aníng a baloó ya/aamaaká." ²⁶ Ala deelór dakaát iwa waaráhh, eeharuuse i malé dinkwár i dirí' baraá do', nee Tomaso i dinkwa nee inooín. Tam afkuú do' kwa tseék. Ala Yesu nay dir'ín i hardáh, iri tla/angw'ín i sihhiít, giri báy, "Wayda masók i dirhúng." ²⁷ Aluuwo Yesu iri oó' dir Tomaso, "Diitsarók diir qaaseek, nee dabaeeé' i qaytsiteegáy. Bihiieé' kwatiiteek dakoge. Insareehhi maweek, na haratlintieek." ²⁸ Tomaso iri oó', "Aakooéé' nee Mungúéé'." ²⁹ Yesu iri oó', "Daxta iga haratlintí' asma iga aán. Múk amohhoó' a kudá' ga haratlintatií' tam iga ariikahe." ³⁰ Yesu layuudá' hatlá' awa yaariir gina tleéhh geerá ilaá eeharuuseerós wa ale, awa taa goinká baraá kitaábuuwí alé. ³¹ Ala kuká kingina gooín, asma kuungá' kawa haratlintia' gídaabá

Yesu a Kristo, Garmoó Mungú, nee sleeme slafiingw kuwa sleera' baraá umuuwós wa ale asma kuwa haratlintie'.

21 Aluudae Yesu tiri malé geehhooutís dí' ee-haruseerós i alé dí' tlawtá Tiberia. Nee inós adór tira geehhooutís a tí, ² Simoni Petro nee Tomaso, kudá' ta babay Daangamo, nee Natanaeli oo Kanár Galilaya, nee daaqoó Sebedayo, nee múk tsár oo hatlá' baraá ee-haruuseerose ta dinkwár i dirii'. ³ Simoni Petro iri oó', "Daa aníng a siyoó ohíngw áw." Inooín tari oó', "Atén sleeme nee kuúng ti alkoomaán." Tari tláy, tari tsa/án gawaá miringamo. Ala xweeraadae qár taa sláy i káhh. ⁴ Ala matlatleero looa niwa tleér, Yesu iri sihhiít afaá tlawtí alé, ala eeharuuse gwa xu'uká adór tar Yesu. ⁵ Yesu iri oó', "Daaqay'eé', siyó u koondá'a?" Tari oó', "U koomanaaká." ⁶ Iri oó', "Baratsufaay /aytisaak baraá ma'aay amór bihhaá doó /iyáy awa miringamo. Daqaní kuungá' siyó u sleerá." Baratsufaay kuri /aytiís baraá ma'aay. Ala daxta uuxuxto kway harslaaqaát as siyó kuwa yaariir. ⁷ Eeharusmoodá' Yesu i sla'aa'an iri oó' dí' Petro, "Hee a Aako." Nee Simoni Petro adoorí ngiwa axaás, gídaabá hee a Aako, inqwaarirós gari tsiít, asma inós geera a /aankwets, iri /akuút baraá ma'aay. ⁸ Nee eeharuuseedár hatlá' niri hardát ar baraá miringamo, asma inooín ki saweeká dí' yaamaá kaahaare, a har digireeraá tsiire tsár. Baratsufaydá' siyoó koóm kuri uuxuxún. ⁹ Qoomár tawa hardáh afaá tlawi, asltá gil'ór koom, kari ár, nee gawaá asltadae siyó kwa gawaadí qaás, nee mukatmo. ¹⁰ Yesu iri oó', "Siyóósíng taa ohíngw dahha', amoorí huuware' bahh'alé." ¹¹ Simoni Petro iri tsa/án gawaá miringamo, baratsufaay guri uuxux afaá tsee/a. Naxés aa haáts siyoó urén tsiiruú wák nee mibeeraá kooán nee tám. Ala siyoówí tam ku adoorí yaariire, baratsufaydá' aa tsatitiiká. ¹² Yesu iri oó', "Qwalaasé', /ayimé." Ala baraá eeharuuseedae heé yaahasaro aa qiitl i kaahh, gídaabá, "Kuúng a heemá?" Asma kwa xuú' adór tar Aako. ¹³ Yesu mukatmo guri taataáhh, guri haniís, nee siyoódá' sleeme. ¹⁴ Adoorí a sagaáwa tám Yesu tiwa geehhooutís dí' eeharuuseerós i alé, alaá niwa waaslee' baraá múk aa qaátl wa ale. ¹⁵ /Aymaaro tawa hhe'eés, Yesu iri oó' dí' Simoni Petro, "Xáy, Simóni, garmoó Yohana, án kuúng i slá'a ta kukaákae?" Petro iri oó', "Eeít, Aáko, kuúng a xú' adór án kuúng ur slaá." Yesu iri oó', "Deeloó bee/angw'eé' /aymiiseek." ¹⁶ Yesu iri malé oó' sagaáwa tsare, "Simóni, garmoó Yohana, án kuúng i slá'a?" Petro iri oó', "Eeít Aáko, kuúng a xú' adór án kuúng ur slaá." Yesu iri oó', "Bee/angw'eé' de'eemeek." ¹⁷ Yesu iri malé oó' sagaáwa tame, "Simóni, garmoó Yohana, án kuúng i slá'a?" Petro iri gurhaamuút asma adoodá' kuwa yaa-haás sagaáwa tame, gídaabá, "Án kuúng i slá'a?" Petro iri oó', "Aáko, kuúng mura' sleemeero u xú', nee kuúng aga tsáhh adór án kuúng ur slaá." Yesu iri oó', "Bee/angw'eé' /aymiiseek." ¹⁸ Án a kah, qoomár kuúng tawa masoomo, inqwaari an afeetlí tsegaagit kuúng kilók, nee an tleér amór kuúng ta sla'. Ala bar aga diín,

dabaawók in gan'ás, nee heé hatlá' uri tseek nee urir tláy amoodá' kuúng ta sla'aká." ¹⁹ Adoorí gana oó' as ngiwa laqan loohír Petro ir gwaai ar Mungú ngur xir-fayeesi. Yesu adoorí oaro ngiwa hhe'eés, iri oó', "Án eeharáng." ²⁰ Petro iri alí warqáy, eeharusmoodá' Yesu aa slaá' guri ár, naxés aa eeharín. (An kudá' aa tlintii' dír da/eewaá Yesu qoomár muruú /aymár tsiindoowo. An kudá' aa oó', "Aáko, a heemá heedaádá' kuúng u sak-ii/?") ²¹ Petro eeharusmoowí nguwa ár, iri oó' dír Yesu, "Aáko, kwí a adoomá?" ²² Yesu iri oó', "Án barnaxes a slaá' kwí iwa slafi ay dír án ni kii/, gár kuúng u huuw a

milá? Án kuúng na eeharáng." ²³ /Aymuuwí iri tsiyayax-aát dír tla/ángw hhaeewo, gídaabá, "Eeharusmoodá' i gwaaiiká." Ala Yesu aa ooiiká, "I gwaaiiká," ala ina oó', "Án barnaxes a slaá' kwí iwa slafi ay dír án ni kii/, gár kuúng u huuw a milá?" ²⁴ Eeharusmoodá' an kwí tí gaa lamabu'un, nee an kwí tí gaa gooin. Nee atén a xuaán gídaabá lamabu'uungós oo ló'. ²⁵ Tlehhema'aá yaariir awa hatlá' i dayá' awa Yesu aa tleghiit. Geera bar sleémeero kina gooini, án ngi slaá' tam yaamu geera i bu'uutiaaká kitaabi'iidá' ta gooina kiwa gawaawós i qaasi.

LEHHEMA'ÁÁ YA/ABUUSE

¹ Kitaábuuduú geera nguna gooíím díř kuúng Teofi-
lo, gawaá daanduú muruudá' sleémeero oo Yesu
aa tleéhh nee oo aa intsaahhatimís iimír geeraawo, ² ay
qoomaadá' inós kuwa ar tláy gawtí alé. Qoomaadae in-
ós ya/abuuseerós tidá' aa tsawaár gaa hara'ayarós i
haniís ar /uuruú Qeeruú hhoohhooe. ³ Alaá
gwa'araarose inós tina laqaqán díř ya/abuuse deelo
mibeeri tsiyáhh ar layaá dimbadimbé, gídaabá inós i
slaaf. Nee iidíguú waawuti'iimár Mungú guri axweés.
⁴ Tam qoomár inós nee ya/abuuse tiwa doogiyé,
hara'aya gari dir'ín i haniís, iri oó, "Ma ti'itara' baraá
Yerusalemuwo, ala al'axweesantadá' ar Baabá na daa-
maak, tidá' taa axasé dir'eé' wa ale. ⁵ Yohana ina baa-
timiís ar ma'aay, ala kuungá' tundu baatimiís ar Qeeruú
hhoohhoó' alaá deeloóri niina aa meti." ⁶ Qoomár tawa
burumburiít, ya/abuuse Yesu guri yaahás guri beér,
"Qoomaari a tidá' múk Israeli kuwa waawuti'iimar'ín i
ki/ísa?" ⁷ Iri oó, "Siiwadá' nee qoomaadá' Baabá aa qaás
baraá aleesleemuwoose a gadiyérhungeeká kuungá'
kawa xua'. ⁸ Ala kuungá' /uuru u sleerá' bál Qeeruú
hhoohhoó' bura sleeré'. Nee kuungá' tari lam-
abu'uuser'eé' tleehhitá' baraaká' Yerusalemúr wa ale,
nee baraá Yudea sleémeero, nee Samaria, tam ay alh-
he'eesoó yaamu." ⁹ Axweesanaywí oaro nguwa
hhe'eés, qoomár inooín kuwa ga/ay, inós kurir gawtí
tláy, hunki guri ilaót díř ilaáín wa ale. ¹⁰ Qoomár Yesu
iwa gawtí tláy, muu ilaáín giri kiririhhín gawaá doori.
Múk tsár iri sihiít bihhaáín i alé oo inqwar /awák.
¹¹ Mukdá' iri oó, "Aá múk Galilaya, asma milá mas sih-
himitá' tawa dooraá ga/eerá? Yesuwí gawaá doorí tsa/
a/ám ni kii/, ar adoosíng kura aandé' iwa tsa/a/an
gawaá doorí alé." ¹² Tindiri aweér gawaá tloomár Mis-
eitunír wa ale, tidá' bihhaá Yerusalemúr i tseew, tari kií/
ay Yerusalemu, a har qoomoó h'iitanór deelór hungu/
uma. ¹³ Tari dáh baraá do', tari tsa/án amór do'dá' taa
daanduú kuqá' i tleéhh, amoodá' geeraawo tawa iwi-
wiít. Petro nee Yohana, Yakobo nee Andrea, Filipo nee
Tomaso, Bartolomayo nee Matayo, Yakobó Alfayo nee
Simonudá' yaamuwoós aleeslaáqwa, nee Yuda oo
Yakobo. ¹⁴ Mukwí sleémeero ina hoót ar muunuú wák
baraá firooro, dinkwa nee /ameena sleeme, nee Maria-
mu aayór Yesu, nee hha'áa Yesu. ¹⁵ Looarka wake Petro
iri sihiít díř tla/ángw hhae. Faaror'ín a tsiiruú wák nee
mibeeraá tsár. Iri oó, ¹⁶ "Hháe, Gooi gár kawa hariím
aqo in bó/, tidá' Qeeruú hhoohhoó' aáng ira axweés ar
afkuú Daudi, daanduú iidíguú Yuda. Inós an kudá' múk
Yesú oohár áw gwa geerahaar. ¹⁷ Inós geerawo nee

atén a dinkwa, asma inós sleeme kuna tsawaár as
gadiyeéri atén ta tleehhaan kawa al tleehhaan nee in-
ós." ¹⁸ Heewí qaymo gari tlaáxw ar peésár aa sláy ar
malgweét. Iri huú' ar hu'umaá tlakw. Iri pu/uút, guru-
uwós sleémeero iri ti'íit tsee/áy alé. ¹⁹ Iidíguuwí muu
sleémeero oo Yerusalemu guri xuú', tam qaymoodá'
kari báy Akeldama tsifrir'ine. Gídaabáros a "Qaymór
tseere". ²⁰ "Asma kaa gooín baraá kitaabuú Daa'ángw
Bara/uwo gídaabá, 'Hotaangós i tawó iwiiti. Slám heé
baraadá' wa hoót miwa deeruut.' Slamtí kaa gooín gí-
daabá, 'Gadiyeédá' i tlehhahhiti heé hatlá' ngi oohi.' ²¹ "Múk
nee atén aga al hotaatimaan i deer, deelo
sleémeero qoomár Yesu iwa ayaarén i dirii'i, tam ay
bál iwa ayaarén wa tláy, ²² iimír qoomaadár baatimsuú
Yohana, ay bál Yesu kuwa ar tláy dirtén wa ale, kuwa
tsa/aás gawaá doori. I hariín heé wák iwa lamabu'us-
moó waasle/uuwós tleehhiiti dinkwa nee atén." ²³ Múk
tsár kuri qaás, Yosefu kudá' ta babay Barsaba, nee
umuwoós oo tsár a Yusto, nee Matiya. ²⁴ Mungú kuri
firín, tari oó, "Aáko, kuúng munér muu sleémeero a
xú', díř mukí tsare heé kuúng taa tsawát laqaamang,
²⁵ asma pa/aangwí nguwa oohi nee gadiyeéri ar ya/
abitoóri, tí Yuda aa dakuús, iri amoorós i tláy." ²⁶ Tsaw-
do kari tleéhh ar loohír adór mugú'. Matiya tsawdo gari
sláy, nee inós kuri harafaár tawa heé wák díř eeharu-
useedá' mibá nee tsare.

² Bál deelór Pentekoste iwa bó/, inooín sleémeero
ta díř wák i dirii'. ² Fur'ár dooraá daahh niri hardát
ar gaanslaay, a adór fur'ár baambao, ar fukukuu' ar
/uuru. Fur'adá' do'dá' inooín i dirii'iya' sleémeero guri
hatsís. ³ Muruú adór tsitór asla niri ti'íit, tiri partliít, iri
iwiwiít díř umuúqo heé i alé, oo dir'ín tidá' i dirii'.
⁴ Sleémeero kiri hatsís Qeeruú hhoohhooe. Tari
axweés ar tsifrir dimbadimbé, adoodá' Qeeru ngira
aleesleemuú i haniís ilawatsto. ⁵ Baraá gixsár Yerusale-
muwo múk Yahudi i deer oo Mungú gwa haratlintii',
múk amór yaamaá dimbadimbé daraáhh awa baraaká'
yaamu. ⁶ Xuraidá' kawa axaás, múk yaariir iri burum-
buriít, tari ló'wa da'ayuút, asma umuúqo heewo gár i
axamiisi a tsifrirós ar kilá' kan ar axwees. ⁷ Sleémeero
tari da'ayuút tari waa/oo/amín tari oó, "Ahaá, mukwí
sleémeero axweés a múk Galilayarookáhe? ⁸ Ahaá,
baré umuúqo heewo bura iiar i qaasaán, in axwees ar
tsifrirén ar kilá'? ⁹ Atén a múk Parti nee oo Medi, oo Ela-
mi, nee múk Mesopotamiár wa hoót, múk Yudea nee
Kapadokia, Ponto nee Asia, ¹⁰ múk Frigiár daáhh nee
Pamfilia, oo Misri nee oo Libiya, múk inslaawoó bihhaá

Kirene, nee dahaayér yaamaá Rumír daahh, ¹¹ múk Yahudi, nee múk hatlá' oo diinír Yahudi gaa eehaar, múk Krete nee múk Arabu. Adoorí a idoomá kiwa axamiisaan tawa axweesi ar tsifirirén, iidíguú tlehHEMA'ÁÁ waa/oo/amo awa Mungú." ¹² Tari waa/oo/amín, tari amoqwaqwadín sleémeero, tari oóin, "Kángw adór kwí kureeriwo a milá?" ¹³ Muu bahh'alé tari niqimiís tari oó, "Buurár /aben gaa oonitiimís." ¹⁴ Petro iri sihiit dinkwa nee ya/abuuseedá' mibá nee wak, iri tseé' ar afór ur iri oó, "Kuungá' múk Yudea, nee kuungaásingá' sleémeero baraaká' Yerusalemúr hootá', axweesanay'eé' kwí iiar i qaasaak. /Aymuúwí xuaak, ¹⁵ Mukwí aa oonimiitiiká adoosíng kuungá' kar kata', asma qoomaari a looar tám ar matlatle. ¹⁶ Ala kaangwí a kudá' aarusmo Yoeli aa axweés baraá kitaábuuwose gí-daabá, ¹⁷ 'Mungú ina oó, Adoorí an adoodá' ni tleehh bál deelór alhhe'esaywo, aníng muu sleémeero un Qeeruueé' i haniís, daaqayhúng nee dasuuhúng tari aariirín, masoombarhúng iigu'utu guri aán, nee bari-iserhúng iri tlatitiín. ¹⁸ Ala baldá' sagadiyuuser'eé' ar hhawaate nee ar /ameena ngiri Qeeruueé' oo hhoohhoó' i ku'uús, nee inooín tari aarirín. ¹⁹ Aníng muruú waa/oo/amór koóm ngu gawaá doorí wa laqaám, nee baraaká' yaamuwo layu ngiri laqaám, tseere nee asla, nee ququaamoó waahamuú koóm. ²⁰ Tsee/amá iri warqáy iri giwti tleehhiit, nee slahhaangw iri tseere tleehhiit, díq qoomár deelór Aako nira xeeriiiká, tidá' ak ur. ²¹ Nee umuúqo heewo oo umuú Aako gwa ateeti i ba/án.' ²² "Kuungá' múk Israeli, axweesanaywí iiar i qaasaak, Yesu, heé yaamaá Nasareti, Mungú nguna dirhúng i laqaqán ar loohír muruú xuawaslén, nee layu nee muruú waa/oo/amór koóm. Muruúwí Mungú guna tleéhh ar dákw Yesu tla/angwhúng wa ale, adoodá' kuungá' kar xua'. ²³ Heewí kunguna haniís dirhúng, adór Mungú baraá xu'utirose ngira qoomeés iimír iimu/úngw wa ale. Kuungá' kuri kikié' ar dabaá múk tlákw, kuri gasé'. ²⁴ Ala Mungú guri gweér baraá slahha'amaayér gwa'aaraaro, guri waasle/atís, asma gwa'ara gwa aleesleeriiká ooharo. ²⁵ Asma Daudi iidígu-uwós gwa oó, gídaabá, 'Án Aako una ar'aár geeraaeé' wa ale daqisleeme, asma inós i bihhaá dakw'eé' oo doó /iyáy, as aníng mawa daaraxaát. ²⁶ Gawaá adoorihe muunuúeé' iri qwalalaá/, aníng niri baraá/, slám niri iwiwiit ar baraá haraxu'uti. ²⁷ Asma kuúng qeeruueé' u baraá múk aa qaátb i geexeeraaká, laqaá Heewók oo hhoohhoó' u meeraaká iwa hhitiruuti. ²⁸ Loohír amór slafíngw kaw nga aníng i xu'utís. Aníng a haáts qwal/uuwo, asma kuúng a dir'eé'i dirí.' " ²⁹ "Hhaee'eé', án iiar i qaasaré', /ayma'áá niina ngi dirhúng i oó' ar pihu'uuma, iidíguú Baabuúren kudá' úr Daudi. Inós ina gwaá, kuri foól, nee /aantarós i diirír ayaarén i dirí' tam ay laarí. ³⁰ Slám inós a aarusmo, nee al'axweesantá Mungú aa dirós i haniís ga xuu', tidá' kah: Baraá xway-laroge waawutmoó wák u qaás. ³¹ Inós iidíguuwí oo waasle/uú Kristo guna ár ar baraá aaru'uuma, guri alki/iit iri oó, 'Qeeruuwós kwa baraá gwa'arár i mayká, nee

tam slaqwtós aa hhitirutiká.' ³² Yesuwí kuna waasle/atís nee Mungú, nee atén sleémeero a lamabu'uúsér waasle/uuwós. ³³ Inós kuna tsa/aás ay díq dákw /iyáy oo Mungú, nee Qeeruú hhoohhoó' guri ilaóh díq Baabá wa ale adoodá' Baabá ngira oó'. Nee nguri ku'uús amoorén i alé. Nee hám an kaangwí kuungá' ta ga/eera' nee ta axamisa'. ³⁴ Asma Daudi inósuú kilá' aa tsa/aniká gawaá doori, ala inósuú kilá' ina oó', 'Aako Aakooeé' guna báq, bihhaá dakw'eé' oo doó /iyáy nay iwiiteek, ³⁵ ay díq wakuuseerók ngay gawaá dabaawók i qaas.' " ³⁶ "Gawaá adoorihe kuungá' múk Israeli, xuaak kángw kilá' wa ale, gídaabá Yesu kudá' kuungá' taa kikié' Mungú gwa Aako tleéhh, nee tawa Kristo." ³⁷ /Aymi'iiká kiwa axaamiís, muner'ín kari kwatiit ló'wa ale, Petro nee ya/abuusér hatlá' kay yaahamiís tari oó, "Atén adór ta laqaan, hhaeerén?" ³⁸ Petro iri oó, "Hhu'u'uumé, tundu baatimiisi ar umuú Yesu Kristo, as tlakweemaahúng kiwa gurtlay, nee daqaní kuungá' Qeeruú hhoohhoó' u sleerá'. ³⁹ Asma al'axweesantá a toohúng, nee ar na/iihúng, nee ar muu sleémeero oo sawén, nee tam mukdá' oo taa ateeti nee Aakoó Mungú as ngu i hardahi." ⁴⁰ Petro giri ló'wa lamabu'ún ar /ayma'áá hatlá' awa yaariir, nee giri gurbu'ún iri oó, "Tundu ba/amisi díq qartír sage gawdene." ⁴¹ Nee mukdá' axweesantadá' gaa haratlintii', kuri baatimiís, nee múk baldá' aa doogin a har afi qoomár kume tám. ⁴² Tari kumiit baraá intsaahasár ya/abuusér wa ale, nee baraá dinkwár Kríshaanáq, nee tam baraá muruú /aymár Aakoowo sleeme, nee baraá firooro. ⁴³ Umuúqo heewo dae guri eér, muruú xuawaslén oo yaariir nee layu kiri tleehhiit nee ya/abuuse. ⁴⁴ Mukdá' sleémeero aa haratlintii' tari díq wák wa iwiwiit, muruúin sleémeero a dinkwa. ⁴⁵ Daqaari'iimar'ín kari weeramiís, nee muruúin kudá' i kon'a kuri qasmiís díq umuúqo heewo ar hariimadá' qoom. ⁴⁶ Umuúqo deelooro tari dogiitiyé' ar muunuú wák baraá Doó Mungú wa ale. Muruú /aymár Aako kuna /aáy díq umuúqo dó' wa ale, muruú /aymar'ín kuri /aáy ar qwala/, nee ar muunuú /awaák. ⁴⁷ Mungú kuri sluufimiís, nee muu sleémeero kuri sla'atimís, Aako mukós guri tlahhás umuúqo deelooro ar mukdá' taa ba/amiimís.

3 Looarka wake Petro nee Yohana tana tsa/án as tawa saalíngw ay baraá Doó Mungú i alé siiwadár saaliingo. Qoomaadá' a looar gwaleél. ² Heeko taqooramo iimír kuwa laqwaali kuri afkuú Doó Mungú i áy, afkuú do'dá' ta babay oo hhoohhoó'. Heewí umuúqo deelooro kun gagaraarín didá' i ale, as ilah-hooa ngiwa firirin díq mukdá' daráh baraá Doó Mungú i ale. ³ Heewí Petro nee Yohana ngiwa ár tawa darahi baraá Doó Mungú i ale, giri firín ilahhooaro. ⁴ Petro nee Yohana kuri ilaá i duxún, tari oó, "Amoorén i qaytsitang." ⁵ Giri i qaytsiit, gaa sleemuwo gari dir'ín i haraxuú'. ⁶ Petro iri oó, "Aníng peésa a koomaaká, laqaá misli, ala tidá' aníng ni koom an tidá' ni haniís. Ar /uuruú Yesu Kristo oo Nasareti, sihiit, tláw." ⁷ Dákw doó /iyáy guri óh, guri sihitís. Hamtidár kilae tsa/a'áá ya'aawós

niri kwa/iyé' nee diqoó ya'aawose. ⁸ Heedaádá' niri yaa-muú wa /akuút ar gaanslaay, iri sihhiít, iri hi'imiít. Tari aldáh baraá Doó Mungú nee Petro nee Yohana, iri ni/ín, Mungú guri diidi'iimiís. ⁹ Muu sleémeero heedaádá' guri ár adór ira hi'imiít, nee Mungú kuri diidi'iimiís. ¹⁰ Kuri tsaáhh tawa heedaádá' ilahhooár firaariím, kudá' ta qamamin dí' afkuú do'dá' ta babay oo hhoohhoó'. Tari kwislimiít, adór inós ira hunguú/ kari waa/oo/amín. ¹¹ Heedaádá' taa hungu/uús, tari al dinku'uús nee Petro nee Yohana. Muu sleémeero giri i burumburiít didár islangwdá' ta babay islángw Sulemani, muu iri ló' wa waa/oo/amín. ¹² Petro adoorí ngiwa ár, iri oó' dí' mukdí alé, "Aá múk Israeli, gár ta waa/oo/amiinda' a milá? Asma milá atén mista tawó ilaá i duxuundé, baré kwaáo' a adór atén heewí una hungu/uusaán ar /uureemoorén, laqaá ar ilaiwa/ameerén. ¹³ Mungú Abrahamu nee oo Isaka nee oo Yakobo, Mungú baabi'iirén, sagadiyusmoowós Yesu guna xirfayeés, ala kuungá' sagdiyusmoowí kuri saki/é', kuri sa tlaké' geerá Pilató wa ale, qoomár Pilato kwasleema ngiwa tsaát gídaabá ku gweeri. ¹⁴ Kuungá' kuri sa tlaké' Kudá' hhoohhoó', slám inós i gan'amuú kón. Nee kudá' aa tsu/uut kuri slaé' ilaoharo. ¹⁵ Kudá' úr oo slafíngw koóm kuri gasé', nee inós an kudá' Mungú aa waasle/ atís baraá múk aa qaát' wa ale, nee atén a lam-abu'uuseerós. ¹⁶ Heewí kuungá' ta ga/eera' nee oo ta xua', heé inós gwa /uuruú i haniis a Yesu, asma haratlintaao. Heewí kuri hungu/uús ar /uuruú haratlintaaoorí amór Yesu daahh, adoorí kuungá' sleémero kur ga/eera'. ¹⁷ "Ala hám daxta, hhaee'eé', aníng a xuú' gídaabá tidá' ana tlehhé' ar xuawaslerhúng, adoodár mukhúng oo urén aa tleéhh sleeme. ¹⁸ Ala adoorí an adoodá' Mungú aa boo/eés, tidá' aa axweés ar afér aaruuseerós sleémeero gídaabá Kristo gár kuwa hariím, a kun slahhaeemiis. ¹⁹ Ala gawaá adoorihe kuungá' hhu'u'uumé', nee ki/é' amór Mungú, as tlak-weemaahúng kiwa fiitsi. As daqaní qooma i hardát ar Aako nuwa gurkwa/asi, ²⁰ nee Kristo Yesu nguwa ya/aawi, kudá' taa iimír aáng wa amohhe'eés as kuungá'. ²¹ Kristo Yesu inós an kudá' aa gawaá doorí kii/, ay dí' qoomaadá i xeer, tidá' mura' sleémeero kuwa hheehhe'eésár i ki/isi, adoodá' Mungú ngira qaroó axweés ar afér aaruuseerós ar hhohho'. ²² Asma Musa ina oó' gídaabá, 'Aakoó Mungúhúng aarusmo ngu ya/aaw, adoorí aníng ira ya/aáw. Aarusmoowí dí' nguwa ya/aawi a baraá tla/ángw mukhúng. Ala kuungá' inós na iiar i qaasaak, muruudá' sleémeero inós ni dirhúng i kaahi. ²³ Umuúqo heewo oo aarusmoowí gu iiar i qaasaaká, inós ku qwaarees nee kuri paraatl dí' mukose.' ²⁴ Nee aaruuse sleémeero iimír aarusmo Samweli, nee kudá' sleémeero awa aluwós nga hariye', inooín iidíguú taa alki/iít a iidíguú qoomaari tay diriiaan. ²⁵ Kuungá' a na/aá aaruuse, nee slám a na/aá alqadoodá' Mungú aa qaroó alqadín dí' baabi'iihúng, tidá' aa oó' dí' Abrahamu gídaabá, 'Baraá xwaylaroge xoordu sleémeero awa baraá yaamu ki tsuq.'

²⁶ Mungú sagadiyusmoowós kwí nguwa hhe'eés waasle/atísaro, nguri ya/aáw amorphúng geerí alé, as kuungá' nuwa tsuuqi as umuúqo heewo tlakweema ngiwa geexay."

4 Petro nee Yohana qoomár tawa axweesi nee muu, geeraharuusér saalíngw múk Yahudi, nee geera-harusmoó xuumuusér Doó Mungú, nee múk Sadukayo tari hardáh didaádá' i alé. ² Tari ló'wa buúhh, asma muu kuwa intsaahhatimís nee iidíguú waasle/uú Yesu kuwa alki/iít. ³ Petro nee Yohana kiri ohín, kiri dahaás baraá doó tseegamo, ay matlatle, asma siiwadá' a tsiindo. ⁴ Ala baraá mukdá' axweesantadá' gaa axaasi awa yaariir ngay haratlinti'iyé', nee hhawaate a har afi qoomár kumér kooán. ⁵ Matlatleero looa niwa tleér, múk urén oo Yahudi nee bariisee nee intsaahhatuusér hara'ayár Musa tari burumburiít baraá Yerusalemu, ⁶ dinkwa nee Anasi, geeraharusmoó úr oo múk Yahudi, nee Kayafa sleeme, nee Yohana nee Iskanda nee muu sleémeero kudá' doó geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudír hoót. ⁷ Petro nee Yohana kiri tla/angw'ín i sihhitís, kiri yaahamiís, kiri báy, "Kuungá' muruúwí /uuruú kur tlehhita' a /uuruú heemá, nee ar umuú heemá?" ⁸ Petro i haats Qeeruú hhoohhooe, iri oó', "Kungaasingá' uren dí' muko, nee kuungá' bariisér múk Israeli, ⁹ laarí atén ti yaahamiís daanduú tleehhemuú hhoó', kudá' taa tleéhh dí' heedaáda' taa hungu/uús, gídaabá /uuruú ira hunguú/ a /uuruú heemá. ¹⁰ Ala kuungá' sleémeero nee kuungá' múk tlahhoó Israeli xu-aak gídaabá, heewí ina hunguú/ ar /uuruú Yesu Kristo oo Nasareti, kudá' kuungá' taa kikié', nee Mungú guri waasle/atís baraá múk aa qaát' wa ale. ¹¹ Inós an tlaa/adá' taa sií' nee kungaasingá' qwatsiruuse, ala laati an tlaa/adá' ur ar do' ir gawduy. ¹² Asma ba/ama i káhh dí' heé hatlae, slám umuú hatlá' i kaahh baraaká' yaamuu-wo oo taa múk i haniís oo atén tar ba/aman." ¹³ Mukdaádá' urén oo doó kwasleema pihhu'uumár Petro nee Yohana kawa ár, nee kawa tsaáhh tawa múk aa soomuusiiká, tari waa/oó/. Kari tsaáhh gídaabá mukwí nee Yesu a dinkwa. ¹⁴ Heedaádá' taa hungu/uutís kuwa ár, iwa sihhiimiiti nee inooín, gár ta ooi iri qwát. ¹⁵ Hara'aya kari haniís as tawa tí'iti baraá do'duú doó kwasleemaro. Inooín kilooín tari kwasleemuút. ¹⁶ Tari oó', "Adór mukwí ku laqaan a adoomá? Asma muu sleémeero oo baraaká' Yerusalemu hoót, muruúwí xu-awaslén gwa xuú', oo taa tleéhh nee inooín, nee atén tlankuwo u aleeslawanaaká. ¹⁷ Ala /aymi'iiká' mindiwa xu'utitiyé' dí' múk i alé, nee inooín in iigahhaataán as mindiwa malé axweesiyé' dí' umuúqo heewo ar umuúwí." ¹⁸ Petro nee Yohana kiri ateét, kiri hara'ayín gídaabá matawa ilawaáts baloó alé, nee matawa intsaahhatimís ar umuú Yesu. ¹⁹ Petro nee Yohana tari oó', "A hariimáro dí' geerá Munguhe, kuungá' nuwa iiar i qaasaan ta Munguhe, kuungá' kiloohúng kwasleemuuté'. ²⁰ Asma atén muruudá' taa araán nee kudá' taa axaasaán, axweesanto mawto u aleeslawanaaká." ²¹ Iigahhaataro kiwa hhe'eés malé

alé, kiri gweér, asma pa/aanngw kwa ariiká oo kiwa sakwasleemuuti as muu. Asma muu sleémeero Mungú guna xirfayeemiís as tidá' sleémeero aa tleehharut. ²² Asma heedaadá' taa muruú xuawaslén i tleéhh, kudá' taa hungu/uús, kureeriiwós mibeeraá tsiyahhe naa waarahhiyé'. ²³ Petro nee Yohana qoomár gweeraró kiwa hhe'eés, tari tláy amór muk'in, iidíguú muruudá' sleémeero oo geeraharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee bariisee aa oó', kuri alki/iít. ²⁴ Adoorí kawa axaás, Mungú kuri firín ar muunuú wák, tari oó', "Aáko, kuúng a Mungú, kuúng an kudá' doori nee yaamu iga tlehh, nee umuúgo gaaro ar baraká' yaamí diriia. ²⁵ Kuúng ana axwés ar Qeeruú hhoohhoó' ar afkwá baabuúren, sagadiyusmoowók Daudi, gídaabá, 'Ahaá, asma milá xoordu mis tsimahhuusiyá? Nee slám muu mis muruú tlákw aldakuut? ²⁶ Nee waawituú baraká' yaamu taa amohhe'eés, nee slám múk uren aa burumburiít as daanduú Aako nee kudá' taa qaás nee Mungú waawutmoó wa ale.' ²⁷ Asma tí a ló', Herode nee Pontio Pilato, nee múk xoordu nee múk Israeli, tana burumburiít baraká' gixsár i alé, as sagadiyusmoowók Kudá' hhoohhoó', Yesu, kudá' kuúng taa qás waawutmoó wa ale. ²⁸ Nee hám inooín taa al'axweés as kawa tleehhi tidá' kuúng taa slá' tleehhemko ar /uuruuwók, nee as tidá' kuúng taa isti tsát iimír qarór wa ale, iwa bo/. ²⁹ Ala Aáko, de'e tlaquúin ga/aaweek, nee sagadiyuseerók aleesleemu ti hanis as axweesantók kawa axweesi ar pihhu'uuma sleémeero. ³⁰ Aleesleemuwók ar gadiyuseek iwa hungu/utimisi, layu nee muruú xuawaslén i tleehharuuti ar /uuruú sagadiyusmoowók Kudá' hhoohhoó', Yesu." ³¹ Mungú firooro kuwa hhe'eés, didaadá' tay burumburiít iri daaraxát, sleémeero tari haáts Qeeruú hhoohhooe. Axweesantá Mungú kari alki/iít ar pihhu'uuma. ³² Nee mukdá' aa haratlintii', muner'in nee inslaway'in tari wákleele. Tam i kaahh heé aa oo' gídaabá, "Gaarí a te'eé', ar aníng kilo-oeé'," asma muruúin sleémeero a alqaati. ³³ Ya/abuuse iidíguú waasle/uú Yesu guri lamabu'uún ar /uuru, nee Mungú tsuugaá yaariir giri dir'in i haniís. ³⁴ Ala mukdá' aa haratlintii', heé aa gaa slaa' i kaahh. Asma mukdá' sleémeero oo yaamaa koóm, laqaá maraay, muruúin kudá' kuna weerimiís, hariimadá' tinda sláy baraká' weerimisuwo kingiri huúw, ³⁵ kari qaás dí' geerá ya/abuuse. Peésadá' kari qasmiís ar hariimadá' hee aa slaa'. ³⁶ Nee Yosefu kudá' ya/abuuse aa beér Barnaba (gídaabáros a heé gurkwa/asa ga xuú'), inós a heé tlahhoó Lawi, nee yaamaa i dahhi a yaamaa Kipro. ³⁷ Inós qaymo ga kón, gari weeriís, peesadá' ngari huúw, gari qaás dí' dabaá ya/abuuse.

5 Ala heeko wák umuuwós ta babay Anania, nee hareerós Safira, muruúin kudá' sleémeero ta kon kuri weeriís. ² Anania hariimadá' aa sláy gari luú/ bahh'alé, nee hareerós adoodá' ga xú'. Nee hariimadá' aa met ngari huúw dí' geerá ya/abuuse. ³ Petro iri oó', "Ananía, ahaá, Neetlaangw muunuúwók musungwa hatsiís, tam Qeeruú hhoohhoó' kuri lamtá beér, nee hariimadá' taa

sleér yaamu kiwa weerís kari bahh ilá/. ⁴ Ahaá, qoomár iwa baraká' dabaawók i dirií' a togekáhe? Nee qoomár weerisaro kawa hhe'eés, i baraká' aleesleemuwogekáhe? Ahaá, adór /aymuuwí pa/aangw ngura sláy baraká' muunuúwoge a adoomá? Heé kuúng ta al/ák a heewooká, ala a Mungú." ⁵ Anania /aymi'iiká' ngiwa axaás, iri huú' yaamuú i alé, iri gwaá'. Muu sleémeero oo adoodá' gaa axaamiis, daér yaariir guri eér. ⁶ Daaqaay iri tláy, Anania kuri qaás baraká' inqwaarir /awaak, kuri tsee/áy gagaár, kuri foolár áy. ⁷ Looár tám iwa waaráhh, harér Anania niri hardát. Inós kaangwí aa tleehharuut daanduú hhawaatuuwose gu koondaaká. ⁸ Petro gari yaahaás, gari báy, "Hariimadá' taa sleeré' a tihe dí' yaamuudá' taa weerisi'i?" Inós iri ó', "Eeít." ⁹ Petro iri oó', "Kiíng nee hhawaatuuwók Qeeruú Aako adór al/aymaaro kura qitlé' a idoomá? Qaytsiít digireer-aá múk aakoowók gwa foolár ay i afkuú dó' i dirií'iyá'. Nee hám kiíng sleeme ti tsee/áy huuw." ¹⁰ Hamtidár kilá' iri hú' dí' ya'aa Petro i alé, iri gwá'. Daaqaydá' niwa dáh, kari ár naxés aa gwá', kari gagaár tsee/áy alé, kari foól dinkwa nee hhawaatuuwós. ¹¹ Haratlintaauuse daér yaariir gari eér, nee múk hatlá' sleémeero oo axweesanaywí gwa axamiis. ¹² Laya nee muruú yaariir oo waa/oo/amór koóm iri tleehharuut ar dabaá ya/abuuse, tla/ángw múk wa ale. Nee mukdá' haratlintaauuse sleémeero tari dinku'umiís ar sla'aari baraká' matla/ángw Sulemani. ¹³ Nee baraká' mukdá' hatlá' sleémeerowo oo aa qitl i kaahh oo nee ya/abuuse ta iwiwiit, ala a muu ya/abuuse gana xirfayeemiís. ¹⁴ Múk Aako gwa haratlintii' iri ló'wa tlaáhh, hhawaataa yaariir nee /ameenaro. ¹⁵ Tam tiqtuuse sleeme kari huwahuúw ar falo nee ar hhafeeto afaá loohír i ale, as geehhan-tamoó Petro dooqa i waaraahh tam gawaá heé wák ar alé. ¹⁶ Muu sleémeero kudá' gixsadaá bihhaá Yerusalemur i tsewén, tari burumburiít, tiqtuuser'in kingiri huwahuúw, nee múk neetlaame aa eér, tiqtu-useedá' sleémeero kari hungu/utimís. ¹⁷ Geeraharusmoó ú' oo saalíngw múk Yahudi nee mukdá' nee inós ti alkoomá', kudá' bartá mukduú Sadukayo tari sihiit, gur'ee giri ohiín, ¹⁸ ya/abuuse kari ohín, kari dahaás baraká' doó tseegamo. ¹⁹ Ala malaykamoó Aako xweeraawo afér doó tseegamo gari gweér, giri tsee/áy i duúx, giri báy, ²⁰ "Tlawsé', sihiité' baraká' Doó Mungú, muu ádbabawaak iidíguú axweesanaywí sleémeero oo slafiingo." ²¹ Inooín axweesanaay axaasaro kuwa hhe'eés, tari tláy matlatlér boo/e, tari intsaahhatimís baraká' Doó Mungú wa ale. Geeraharusmoó ú' oo saalíngw múk Yahudi niri hardáh dinkwa nee mukós. Múk doó kwasleema nee bariisee sleémeero nee múk Israeliwo, kuri burumbuú, muu kuri ya/aáw baraká' doó tseegamo as mukdá' kunguwa huwi. ²² Sagadiyuseedá' taa ya/aáw tawa hardáh baraká' doó tseegamór i alé, naxés mukdá' taa tsegiit kwa ariiká, iidík kuri ooár áy. ²³ Tari oó', "Tawa hardahaán, doó tseegamo i tseegamór i dirií', nee askaári i afkuú dó' wa sihimít, ala afkuú do' kuwa gweeraán, heé taa baraadá' awaán

i kaahh." ²⁴ Xuumusmoó úr oo Doó Mungú nee geer-aharuusér uren ar saalíngw múk Yahudi adoorí kawa axaás, xure giri eér, as ya/abuuseerí aa baraá doó tseegamór wa ti'it. Tari oó, "Adoorí a adoomá daqaní?" ²⁵ Heeko wák nay hardáh hamtidár kilá, iri oó, "Muk-daádá' /isá' taa baraá doó tseegamór i dahasé, haandá' baraá Doó Mungú, ta múk intsaahhatimis." ²⁶ Xuumus-moodá' úr iri tláy nee múk gadiyeét, ya/abuuseedá' kingiri huúw, ala ar /uuruuwoóká, asma inooín ta múk da'ayumiit, as mikiwa tlaquút ar tlaa/e. ²⁷ Kingay huúw kiri qaás tla/ángw múk kwasleema. Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi giri yaahaás iri oó, ²⁸ "Atén ku-ungá' naa hara'ayiimaániike ar /uuru, gídaabá kuungá' ma intsaahhatimisara' ar umuúwí. Ala hám qaytsité, intsaahhatisarhúng yaamuuká' Yerusalemu gaa dalá, nee kuungá' tseerér heehúng kudá' ngi gawaarén i huwtá wa slá'á." ²⁹ Petro nee ya/abuuse tari oó, "Gár atéen tiwa hariím a Mungú un ilaiwawa/aán ta muko. ³⁰ Mungú baabi'iirén inós Yesu guna waaslee/atís, kudá' kuungá' taa gasé' ar loohír kikiár gawaá msalaába. ³¹ Mungú heewí guri xirfayeés ar dakós oo doó /iyáy, as tawa heé úr nee ba/amusmo, as múk Israeli nguwa hhu'u'úngw i haniisi nee hingedmisuú tlakweema nguwa slaya'. ³² Nee atéen a lamabu'uusér muruúwí, dinkwa nee Qeeruú hhoohhoó', kudá' Mungú aa haniís dír mukdá' sleémeero oo inós gu ilaiwawaá'." ³³ Inooín adoorí kawa axaás, mune giri farkiín, tari al'axweés as kiwa tsu/i. ³⁴ Ala heeko wák, inós a heé Farisayo, umuúwós a Gamalieli, slám inós a intsaahhatismusó hara'ayár Musa, slám a heé ta ilaiwawa/i nee muu sleémeero. Inós ina sihhiít dír tla/ángw múk kwasleema, hara'aya gari haniís as ya/abuuse kawa tsee/áy duuxi qoomár niinawe. ³⁵ Heewí iri oó, "Aá múk Israeli, gár ta mukwí tleehhamór wa slá'a' ala alqaytsi-taak. ³⁶ Asma deelór hhaawaaká ar aa waarahhi, heeko ina sihhiít, umuúwós a Teuda. Inós ngiwa xui, inós a heé ló'wa úr, nee múk tsiirér tsiyáhh guri eehaár. Looaytleér inós kuri gaás, nee mukdá' sleémeero inós gwa eehaar iri diyaya/aát, tari gaarooká. ³⁷ Alaá heewi-he heeko hatlá' ta babay Yuda, heé Galilaya, nina hardáh. Deeloodá' a tidá' umér muu kawa gooi'in. Heewí múk yaariír guri amoorós i uuruúx. Inós iwa gwaá, mukdá' sleémeero inós gwa eehaar iri diyaya/aát sleeme. ³⁸ Ala gawaá adoorihe aníng kuungá' nun baw, ma gaanslimaara' gawaá daanduú muksinge. Muksíng geemawaak, asma kaangwí laqaá gadiyeéri barnaxes ar dákw hee, i hhitirút. ³⁹ Ala barnaxes amór i dahh a amór Mungú, hhitimaro a aleesleera'aaká. Asma makawa tsaáhh gídaabá kuungá' tawa slaqwa' nee Mungú." Axweesanaywós kuri ya/án. ⁴⁰ Ya/abuuse kari ateét, kari muúx, kari hara'ayín gídaabá, matawa axweés ar umuú Yesu. Kari geemáy, tari tláy. ⁴¹ Ya/abu-seedá' niri ti'ít baraá do'duú doó kwasleemaro, ta qwalalaa/ asma kiwa harafaár tawa múk hariím muree-keemiswo as daanduú Yesu. ⁴² Nee umuúqo daqto baraá Doó Munguhe, nee dír maray'ine, axweesantá

Mungú kaa mayká intsaahhatimiswo, nee da-haaremisuú Ya/abtór hho' ar Yesu gídaabá inós a Kris-to.

6 Nee deeloodae faarór eeharuuse iri doogigiín. Múk Yahudi oo tsifírí Yunanír axweés, iri qununuú/daanduú múk Ebrania, asma kwaeli'ín ka gunqaareés alee/isaywo umuú deelooro. ² Ya/abuuseedá' mibá nee tsár eeharuusér hatlá' sleémeero kari ateét, kari báy, "I hariindaaká atéen axweesantá Mungú kawa mawaan al-ki/ituúwo, nee tari dír qasmisuú wa iwiwiitaán. ³ Hhaeerén gimsé, múk faanqw tsawaaraak tla/angwhunge, oo ta hhoár i xua', nee oo taa hatsiís nee Qeeruú hhoohhoó' nee sagalooa, as kiwa qaasaan gawaá gadiyeéri ale. ⁴ Nee atéen a kumiitaán baraá firooro nee baraá alki/ituú axweesantá Munguhe." ⁵ /Aymuúwí iri sla'atiít dír boo/aydá' sleémeerowo. Stefano kuri tsawaár, heé haratlintaáor wa haats nee Qeeruú hhoohhooe, nee Filipino, nee Prokoro, nee Nikanori, nee Timoni, nee Parmena, nee Nikolao, kudá' aa ba/an oo yaamaá Antiokia. ⁶ Kiri sihhitís geerá ya/abuúsér i alé, nee kiwa hhe'eés aleefirooro, dabaaín kiri qaás gawaá in alé. ⁷ Axweesantá Mungú iri tsiyayaxát, nee faarór eeharuuse iri ló'wa doogigiín baraá Yerusalemuwo. Múk yaariír oo geeraharuusér saalíngw múk Yahudi iri haratlinti'. ⁸ Nee Stefano inós i haats /uuruú Munguhe nee aleesleemuwo, muruú waa/oo/ amór koóm guna tlehiít, nee laydaá uren baraá tla/ángw múk wa ale. ⁹ Do'ko doó saalíngw i deer, oo ta babay doó saalíngw múk tinda gweér baraá lawaali'iimaro nee oo múk Kirene, nee oo múk Iskand-ria nee oo mukdá' oo Kilikia nee Asia. Mukuú doó saali-ngwí bahh'alé iri daqáy amór Stefano, as tiwa tlaam-paa'amisiya' nee inós. ¹⁰ Ala kwa aleeslayká arba/ato as sagalooarí nee Qeeruúwí baraaawós wa axweés. ¹¹ Mukko kuri sluúk as tawa ooi, "Heewí ugwa ax-aasaán, i Mungú /ooslislín nee axweesanoó Musa." ¹² Muu guri lexutís nee bariiseero, nee intsaahhatuusér hara'ayár Musawo. Stefano kuri i daqáy, kuri huúw baraá doó kwasleema. ¹³ Lamabu'uusér lama kari sih-hitís ar aa o', "Heewí axweesanoó /ooslislíngw diiri hhoohhoó', nee daanduú hara'ayár Musawo, gu mayká. ¹⁴ Asma aga axaasaán i kaahi, 'Yesu Nasareti di-irí ga hhitín nee unuudá' Musa naa atéen i hara'ayín gi warqees.'" ¹⁵ Mukdá' sleémeero aa iwiit dír kwasleema, Stefano kuri ilaá i duxún. Gitsee/awós kiwa ár, a adór gitsee/aá malaykamo.

7 Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi iri oó, "Kaangwí oo lóe?" ² Stefano iri oó, "Hhae'eé' nee baabi'ieé', iia qaasaak. Mungú xirfuú koóm ina geehhooúy dír Abrahamu baabuúren, qoomár iwa baraá yaamaá Mesopotamiár i diri'i, qoomaadá' niwa loohiiká baraá yaamaá Harániro. ³ Mungú iri oó, 'Ti'itáng baraá yaamuuwoge nee dír xwayliitéroge. Tláv ay dír yaamuudá' án ni laqaam.' ⁴ Abrahamu iri tláy baraá yaamaá múk Kaldayó wa ale, iri hotángw áy baraá yaamaá Harani. Alaá gwa'arár baabuúwose

Mungú guri loohatís ay baraá yaamuuká' kuungá' hamí ta hota'. ⁵ Ala Mungú yaamaá ngwa i haniís i kahhiyá', tam har digirúú wák. Tam inós na/aay gu konkahe, Mungú al'axweesani gari haniís gídaabá, 'Yaamuuká' a kók nee xwaylarók.' ⁶ Mungú iri oó, 'Xwaylarók i da-haaye tleehhít baraá yaamaá múk hatlae. Nee mukdá' giri lawaaler'ín tleehh, nee kiri tlehhma'aá tlákw i tle-hhiit ay har qoomár kureeraá tsiirér tsiyáhh.' ⁷ Ala Mungú iri oó, 'Ala xooroodá' inooín gi lawaale tleehh, aníng a sakwasleemuút. Aluuwo inooín tindiri t'iit baraá yaamuudae, án tiri ilaiwawaa/ baraá yaamuuká' wa ale.' ⁸ Alqadór al/utlo gari alqadín. Abrahamu iri laqwaál Isaka, nee bál dakaát guri al/uútl. Isaka iri laqwaál Yakobo. Nee Yakobo iri laqwaál kudá' mibá nee tsár. Inooín a bariiseerén. Nee kudá' sleémeero kiri al/utlín. ⁹ "Bariiseerén tidá' Yosefu guri ilaá tlákw ar ga/eér, kuri weeriís as kuwa huwi yaamaá Misri. Ala Mungú i dinkwa nee inós. ¹⁰ Mungú guri ba/amís baraá slahha'amaayerós tidá' sleémeerowo. Guri gitse/aá hhoó' i haniís nee sagalooa dír geerá Faraowo, waawutmoó yaamaá Misri. Yosefu kuri uráy i haniís nee Farao gawaá daanduú yaamuuwose nee daanduú do'ós sleémeerowo. ¹¹ Giyeét niri tleér baraá yaamaá Misriro nee Kanaani sleémeerowo. Muu slahh'amkú úr guri sláy, tam baabi'iirén muruú /aymár gi buu' iri qwaár. ¹² Yakobo ngiwa axaás gídaabá muruú /ayma i deer baraá yaamaá Misriro, baabi'iirén giri ya/aáw aa'aá geeraawo. ¹³ Tawa kií/ sagaáwa tsare, Yosefu tiri xu'utís dír hhaewose. Hha'aá Yosefu niri xu'utitiyé' dír Faraowo. ¹⁴ Yosefu muu guri ya/aáw as baabuúin kuwa ateet nee mukós sleémeero, as tawa /eeti Misrír i alé, nee inooín sleémeero a mibeeraá faanqw nee kooán. ¹⁵ Yakobo iri aweér Misri, iri gwaá' baraadá' i alé, inós nee baabi'itene. ¹⁶ Kiri huúw ay Shekemu, kiri foól baraá qaymoodá' Abrahamu aa tlaáxw ar peésa dír daaqoó Hamóri wa ale, tidár baraá Shekemu. ¹⁷ "Naagáy al'axweesantadá' Mungú aa haniís dír Abrahamu iwa naká/ boo/eesaro, mukdá' iri doogigín nee iri ló'wa tlaáhh baraá yaamaá Misriro. ¹⁸ Nee waawutmoó hatlá' kuri qaás baraá yaamaá Misriro, oo Yosefu gu xu-aaká. ¹⁹ Kwí múk tlahhayrén guna baramaanuús, nee baabi'iirén giri tlehhema'aá tlákw i tlehiit. Hara'aya gari haniís gídaabá na/aá ninakw ki kwakwaahhi, as mindiwa hootiyé'. ²⁰ Qoomaadae Musa kuri laqwaál. Inós ku hhoohhoó' ló' wa ale dír geerá Munguhe, kuri umín slahheeri tám doó baabuúwós wa ale. ²¹ Nee kuwa kwaáhh, dasír Farao guri slés, guri umiín adór na/aywós wa ale. ²² Musa kuri intsaahhatimís sagalooár múk Misri sleémeerowo. Tari heé ilakaahaár baraá axweesanto nee baraá tlehhemi'iwo. ²³ "Kureeraá mibeeraá tsiyáhh ngiwa áy, kwasleema gari tsaát baraá muunaáwose hhaewós múk Israeli ngiwa qaytsuú ay. ²⁴ Heé wák guri ár, naxés ku hara/uuntsitsín nee heé Misri. Musa heedá' guri aleeáy, heedaáduú Misri guri gaás. ²⁵ Inós ngi xui hhaewós ngi tsaahhiyá' gídaabá Mungú gin ba/amár i hanmiis ar dakós, ala ngaa tsaah-

hi'iká. ²⁶ Looaytleérós iri malé daqáy amór hhaewós. Iwa hardáh naxés múk tsár oo Israeli ti muux. Giri har'ohín iri oó, 'Xaysé' muk'éé', kuungá' a hhae, misti hara/untsitsiindá?' ²⁷ Ala kudá' kuqá' hara/untsitsiim, Musa guri tliwií/ amorqá' i ale, iri oó, 'Heé kuúng ugwa uráy qaas, nee tawa har'ohusmoorén, a heemá?' ²⁸ Aníng i gaasár wa slá'a, adór heeduú Misri taa gás isá/. ²⁹ Musa /aymuuwí nguwa axaás, iri goów ay yaamaá Midiani. Iri dahi'iimár ar hoót ayaadae. Na/aá tsár awa daaqay gay ayaadá' wa laqwaál. ³⁰ "Kureeraá mibeeraá tsiyáhh niwa waarahhiyé', kuri i hardáh nee malaykamoó Aako baraá darmuú tloomár Sinai, ar asltá gawaá kiintuú wa oh. ³¹ Musa gadaadá' ngiwa ár, iri waa/oó/, ala iwa tseewúy as adoodá' ngiwa ari, afór Aako gari axaás ar kah, ³² 'Aníng a Mungú baabi'iwwók, Mungú Abrahamu nee oo Isaka nee oo Yakobo.' Musa iri daaraxaát, iri naá/ tam qaytaro. ³³ Kuri báy nee Aako, 'Ya/ataawók duuxeek gawaá ya'aawo. Asma diirí tawa sihhimit a yaamaá hhoohhoó'. ³⁴ Aníng slahha'amaayer muk'éé' aga ár, kudá' baraá Misrír i dirií'. /Aa/eeín iga axaás, aníng nina aweér as ngiwa ba/amis. Gawaá adoorihe, qwaláng, aníng kuúng u ya/aáw ay yaamaá Misri.' ³⁵ "Musawí an kudá' taa sií' nee baabi'iihúng, kuri babáy, 'Heé kuúng ugwa qaas a heemá tawa heé úr nee tawa har'ohusmoorén.' Ala Musawí an kudá' Mungú aa ya/aáw sleeme, tawa heé úr, nee gweerusmo, kuwa alee/iisi nee malaykamoodá' gwa i gee-hhoouy ar baraá kiintuú asla. ³⁶ Kwí an kudá' inooín nga duux, layu gina tlehiit nee muruú waa/oo/amór koóm baraá yaamaá Misrír wa ale, nee baraá tlawtá Shamú wa ale, nee baraá xanxaay, ar har kureeraá tsiyáhh. ³⁷ Musa an kudá' múk Israeli gwa bay, 'Aakoó Mungúhúng aarusmo ngu sihhitis baraá tla/ángw hhaehúng wa ale, adór aníng, inós iiar i qaasaak.' ³⁸ Qoomár muu iwa burumburiit baraá xanxaywo, Musa ina sihiit tla/ángw bariiseerén nee malaykamo, kudá' aa axwees nee inós gawaá tloomár Sinaí wa ale. Inós axweesanoó slafiingw nguna ilaóh, as nguwa atén i haniisi. ³⁹ "Heewí baabi'iirén ngwa slai'iká ilaiwa/ameero, ala kuna sií' amór saáw i alé, nee baraá muner'ine tari kií/ Misri. ⁴⁰ Haruni kuri báy, 'Mungui tleehhang awa atén ti geerahará', asma Musawí atén taa hingede baraá yaamaá Misrír wa ale, gár gwa eer a xuanaaká.' ⁴¹ Murslaaqatuú dama kuri mungú tleéhh deeloode, kuri ilahhooár i hanmiís, gadiyér dabaain kay sa qwalalaa/. ⁴² Mungú iri gurhaamuút, giri geexáy as murslaaqatuúin ngu xirfeemisiye', adoodá' kara gooín baraá kitaabuú aaruuseero gídaabá, 'Kuungá' múk Israeli, hikwaadá' nee ilahhooadá' ta hanimisé' kureeridá' mibeeri tsiyáhh baraá xanxáy wa ale, a ngina aníng i hanmisí'i? ⁴³ Aaslaáy, a aningeeeká. Kuungá' heémár Moleki ana gagariindé', nee tsetsee/ír mungúhúng, kudá' ta babay Refani, murslaaqatuudá' taa tlehhé' as kuwa sluufimisa'. Gawaá adoorihe án kuungá' nu loohatís nuri har waarahhaás Babuloniro.' ⁴⁴ "Baraá xanxaywo baabi'iirén heémár lamabu'uungw

ngi koná'. Mungú tina geehhoeés dir'ín i aleeró ar baraá heémadá'. Heémadá' kana tleéhh ar adoodá' Mungú ngira hara'ayín dir Musá i alé, nee ar slaqsaydá' Mungú aa laqán dir Musa. ⁴⁵ Aluuwo bariiseerén heémari gari ilaót dir baabi'ii'ín wa ale. Kari gagaarín qoomár kiwa geeraharahari nee Yoshua. Qoomadae Mungú múk xoordu guri guús geerá baabi'iirén wa ale. Baabi'iirén niri dahiyé' baraá yaamuudá', yaamuudá' ngiri hayohiyé'. Heémadá' iri hotaatiín baraá yaamuudá' wa ale ay qoomár Daudi. ⁴⁶ Daudi inós gurtleemuú Mungú guna sláy nee Mungú guri firín. Daudi ya/aamár Mungú gari firín as do' nguwa tleehhi oo Mungú Yakobo iwa hooti. ⁴⁷ Ala heé do'dá' gwa tleehh aluuwo a Sulemani. ⁴⁸ "Ala Kudá' Gawtí diri' i hooti-iká baraá maráa taa tleéhh ar dabaá muu. Adoorí aarusmo gaa qaroó oó', gídaabá, ⁴⁹ 'Aako i kaahi, Doorí a dir kitangw'éé' kuduú aleesleemu, nee yaamu a dir ya'aaéé' ngi qaas. Ala doó kuungá' ni aníng i tleehhá' a doó adoomá? Laqaá dir án niwa iwiwiit a dir adoomá? ⁵⁰ Ahaá, muruúwí sleémeero dák'w gwa tleehh a kwe'ééneéke?' ⁵¹ "Kuungá' tundu sage gawdén. Slám munerhúng nee iiaahúng a adór taqár múk Mungú xua'aaká. Umuúqo daqto kuungá' Qeeruú hhoohhoó' un siaiindá' adoodár baabi'iihúng sleeme naa tleehhiyé'. ⁵² Aaruusér baabi'iihúng aa meér gusisiingo a gaalá? Inooín aaruuse kana tsuú', tidá' aa aaririin gídaabá kudá' ganaá' ni hardah. Hám kuungá' ugwa saki/é' kuri gasé'. ⁵³ Kuungá' tam hara'ayár Musa aga sleeri'i ar loohír malayke, ala tam adoorihe hara'ayadá' aga oti'iká." ⁵⁴ Axweesanaywí kuwa axaás, muner'ín kari slahhe'eemiís, Stefano kuri /atló i tlu'ún. ⁵⁵ Ala Stefano inós i haats Qeeruú hhoohhooe, ilaawós giri kiririhhín gawaá doori, xirfuú Mungú guri ár, nee Yesu aa sihiit bihhaá dák'w doó /iyáy oo Mungú. ⁵⁶ Iri oó', "Doorí iga ár naa gweeritiyé', nee Garmoó Hee aa sihiit bihhaá dák'w doó /iyáy oo Mungú." ⁵⁷ Tari tsimahhuús ar afór ur. Iiaaín kiri tuntuúk. Stefano kuri i haratláy sleémeero ar muunuú wák. ⁵⁸ Kuri duúx tsee/aá i alé gixsaro, kuri tlaquút ar tlaa/e. Nee lamabu'uuse inqwaruúin guri qás dir ya'áa garmaako ta babay Sauli. ⁵⁹ Stefano qoomaadá' kuwa tlaquuti ar tlaa/e inós iri firín iri oó', "Aakoó Yésu, muunuúéé' ilaoohéek." ⁶⁰ Iri tumbarara'aát, iri tseé' ar afór ur, iri oó', "Aáko, tlakweemaaká' mi daanduúin i faaraar." Adoorí ooaro ngiwa hhe'eés, iri gwaá'.

8 Nee Sauli gaasadá' gari sa qwalalaá/. Baldá' gusisingw úr oo múk Kríshaanáy iri iimu/ún baraá Yerusalemuro, sleémeero tari diyaya/aát baraá yaamaá Yudearo nee Samariaro, ala aqo har ya/abuuse kilós. ² Múk Mungú ilaiwawaá/ Stefano guri foól, kuri sa tsuunqumiís ló'wa ale. ³ Ala Sauli múk Kríshaanáy guri gusiisín. Iri daráh baraá umuúqo do'o, hhawaate nee /ameenaro giri duuruxún, giri dahamiís baraá doó tseegamo. ⁴ Ala eeharuuseedá' aa diyaya/at iri tleér amorqá' nee amoorihe, Ya/abtór hho' kari alki/iít. ⁵ Filipo iri aweér ay baraá gixsár Samaria, iidiguú Kristo

guri alki/iít dir múk i alé. ⁶ Filipo axweesantá Mungú ngiwa alki/iít nee layu ngiwa tleehhiit, boo/oó muu axweesanaydá' guri iiar i qamín ar muunuú wák, kudá' Filipo aa axweés. ⁷ Asma múk yaariir i neetlaamér kón, neetlaameedá' iri /aa/amiín ar afór ur, iri ti'imít. Nee múk yaariir oo tiqtír sol'omit nee taqooraaay kuri hungu/ utimís sleeme. ⁸ Qwal/uú yaariir iri hardáh baraá gixsadaadá' i alé. ⁹ Heeko umuúwós ta babay Simoni i deer baraá gixsadae. Inós a qwaslaarmo. Múk yaariir baraá gixsár Samariaro waa/oo/amór yaariir gana ara'ár, asma inós i kaahi, "Aníng a heé úr." ¹⁰ Heewí kun iiar i qamín nee múk yaariir, heé niiná tam heé úr, ta kaahi, "Heewí an aleesleemuuduú Mungú, kudá' tawa kaahi aleesleemuudá' úr." ¹¹ Heewí kun iiar i qamín asma de'emaá yaarire waa/oo/amo gan tleehhiit ar qwaslaari'iimarós. ¹² Ala daxta mukdaadá' axweesantá Filipo gari haratlantií', daanduú iidiguú Ya/abtór hho' ar Mungú nee Yesu Kristo, kiri baatimiís, hhawaate nee /ameenaro. ¹³ Simoni inósuú kilá' sleeme iri haratlantií', kuri baatiís, tiri alkoomakoné' nee Filipo. Slám iri waa/oo/amín layu ngiwa ár, nee muruudá' xuawaslén oo aa tleehharuut. ¹⁴ Ya/abuuseedá' Yerusalemúr i diri' gari axás gídaabá múk Samaria axweesantá Mungú gaa ilaóh. Petro nee Yohana kiri ya/aáw amoodí alé. ¹⁵ Inooín tawa hardáh amoodí alé, mukdá' haratlantií' kuri aleefirín as Qeeruú hhoohhoó' kuwa ilaoohi. ¹⁶ Asma tam heé wák oo Qeeruú hhoohhoó' gwa ilaoh i kaahh, aqo kina tawó baatimiís ar umuú Aako Yesu. ¹⁷ Petro nee Yohana daber'ín kari qaás gawaáin i alé, nee Qeeruú hhoohhoó' kuri ilaóh. ¹⁸ Simónuduú qwaslaarmo adoodá' ngiwa ár, gídaabá muu Qeeruú hhoohhoó' ngu slasláy ar dabér ya/abuuse, peésa gari haniisár wa slaá', ¹⁹ iri oó', "Aleesleemuúwí aníng i haniisare' sleeme, as daqaní umuúqo heewo oo aníng ni dák'w'éé' i qaas, masók Qeeruú hhoohhoó' gu sláy." ²⁰ Ala Petro iri oó', "Kuúng nee peésaroge, tsarere'éét, asma kuúng ka xu', /uuruú Mungú ku slasláy ar peésa. ²¹ Dinku'uumár kuúng nee atén i káhh gawaá kaangwihe, asma muunuúwók ku hhoohhooeeká dir geerá Munguhe. ²² Gawaá adoorihe tlakweemaawók kwisingá' hhu'uumeek, Aako na firiimeek, as inslawaysing oo muunuúwók nguwa gurtlay. ²³ Asma án kuúng u ga/áw, da/itá baraá guruuwók i qarqát adór saaxí. Slám kuúng tlakweema ugwa tseegiyé'." ²⁴ Simónuduú qwaslaarmo iri oó', "Án aleefiriimaaré' dir Aakoowo as muruusing sleémeero naa aníng i katé' án iwa pa/i." ²⁵ Petro nee Yohana Ya/abtór Aako kawa hhe'eés lamabu'uungo nee alki/ituuwo, tari kií/ ay Yerusalemu. Loohiro Ya/abtór hho' kari alki/iít baraá gixsadaá' nina kw awa yaariir baraá yaamaá Samariaro. ²⁶ Malaykamoó Aako iri axweés dir Filipo, iri oó', "Sihiit tláw bihhaá basa, ay loohidá' naa Yerusalémúr wa tleer ay Gasa." Loohidá' a loohír xanxaay. ²⁷ Filipo iri tláy, hamtidár kilae heeko guri ár, heé Kushír daáhh. Inós a sagesihhitusmoó wák dir Kandake, waawuto'ór yaamaá Kushi, nee daqaari'iimarós sleémeero gan ga/áy.

Inós ina Yerusalemú káy, as Mungú nguwa sluufimisuú ay. ²⁸ Nee niwa kií/, aa iwiít gawaá gaáirós, i kitaábuú aarusmo Isayá soomuus. ²⁹ Qeeruú hhoohhoó' iri oó' díř Filipo, "Tseewúw díř bihhaá gaáirí, eeharahareek." ³⁰ Filipo iri tláy ar ti'lingw, heedaáda' guri iiar i qaás, naxés i kitaabuú aarusmo Isayá soomuus. Iri oó', "Tising ta soomus a tsatsahhaánda?" ³¹ Heedaáda' iri oó', "Aníng adór ngir tsaahh a idoomá, heé i geeraharahaár bir kaahh." Filipo kuri firín iwa tsa/an gawaá gaáridá' dinkwa nee inós. ³² Nee gooidá' i soomuusi a tí, "Inós kuna huúw didár mura' kuwa tsu/a/in adór bee/ír wa ale. Nee adoodár deelmoó bee/i ir xaslaamiti díř geerá heedaáda' se'eengw tlaaqa, nee inós sleeme ina xasliít adoodár alé, afkós gwa waatleesiiká. ³³ Qoomár inós kuwa niinaweesa hhe'eés, sakwasleemarós kari hingeés. Heé tlahhaywós alki/ituwo gu aleesláv a heemá? Asma slafiingós kuna hingeés baraká' yaa-muuwo." ³⁴ Heedaáduú Kushi Filipo guri báy, "Aníng i ooang, aarusmoowí axweesanaywí i kaahi a daanduú heemá? A daanduuwósúú kiláe, laqaá a daanduú heé hatlá?" ³⁵ Filipo iri ilawaáts, Ya/abtór hho' ar Yesu gari dirós i alki/iít. Díř ngiwa iimu/un a díř axweesantadaáda' heedaáda' aa soomuús. ³⁶ Tari kumiít loohiro, tari hardáh díř ma'aay i diri'ia. Heedaáda' iri oó', "Qaytsiít, ma'aay ga/aawweek. Gár aníng i il/aam a milá, ar tis baatisiiká?" [³⁷ Filipo iri oó', "Kuúng bar aga haratlintí' ar muunaáwók sleémeero, tu baatiis." Heé aáng iri oó', "Aníng aga haratlintí', gídaabá Yesu Kristo inós a Garmoó Mungú."] ³⁸ Hara'aya gari haniís ar gaári iwa sihhit. Filipo nee heedaáda' tari al'aweér baraa ma'aay. Heedaáda' kuri baatiis. ³⁹ Qoomár tindiwa tsa/a/an baraa yaaér wa ale, Qeeruú Aako Filipo guri ar tláy. Filipo kwaa sangw malé ariiká nee heedaáda'. Heedaáda' iri kumiít aaiiwose, i qwalalaa/. ⁴⁰ Ala Filipo kuri malé ár baraa gixsár Asótór wa ale, qoomár iwa waarahhi Ya/abtór hho' gari alki/iít baraa gixsadu sleémeerowo, tam garwa hardáh ay Kaisaria.

9 Ala Sauli iri kumiít eeharusér Aako ngiwa dae tlaaqi, nee adór ngir tsu/i gari leelehhiít. Iri daqáy díř geeraharusmoó úř oo saalíngw múk Yahudi. ² Barwadu giri firín awa i huwi baraa gixsár Dameski, awa taa gooin amór maraa saaliingw, as múk aa sláy nguwa tsegiiti, kudá' loohír Mungú gaa eehaar, hhawaate nee /ameenaro, nee nguwa huwi baraa Yerusalemu. ³ Qoomár iwa aa'aá kay, iwa nakaá/ Dameski, gwa/ateemaá gawaá dooraá dahhá' nguri i gwa/aatiyé' ar gaanslaay bihhe sleémeerowo. ⁴ Sauli iri yaamí huú, afoo gari axaás ar inós gwa babeer, "Saúli, Saúli, ahaá waáy, án mis gusiisiín?" ⁵ Sauli iri oó', "Kuúng a heemá, Aáko?" Heedaáda' iri oó', "Aníng an Yesudá' kuúng ta gusiisiin. ⁶ Ala kuúng na sihhiít, baraa gixsa i daheek, nee adór kuúng wa hariim tleehhamooro kingi kuúng i oó'." ⁷ Nee mukdá' nee Sauli ti alkoomá' tari sihhiít, tari tawó didí qartlimiít, asma afoo ka axamiis, ala hee ku ga/ayká. ⁸ Sauli niwa yaamuú wa tláy, iwa qaytsiít, naxés ilaawós i xumiisiaaká. Mukdá' nee inós ti

alkoomá' guri dawa óh, guri huúw ay Dameski. ⁹ Iri iwi-wiít deelo tám, i xumaamisiiká, slám i /ayayinká nee i wahahanká. ¹⁰ Ala baraa Dameskiro eeharusmoko i deer, umuúwós a Anania. Aako iri oó' díř Anania ar baraa iigu'utu, "Anania." Anania iri oó', "Aníng a diiri, Aáko." ¹¹ Aako iri oó', "Sihhiít, tláv ay díř loohidá' ta bay Loohír aa gana'. Heé ta bay Sauli, oo yaamaá Tarso, na yaahaaseek díř doó Yudá wa ale. Inós haandá' hamí i firiirín. ¹² Nee inós heé umuúwós ta bay Anania gwa ár, ar baraa iigu'utu, iwa baraadí darahi as nguwa dabí qaasi, ilaawós iwa malé xumsór i ki/ia." ¹³ Ala Anania iri oó', "Aáko, iidíguú heesíng aníng ugwa axmamiís díř múk yaarire, gídaabá heewí muruú tlákw gwa tle-hhahhiít díř mukók oo hhoohhó' oo baraa Yerusalemuwo. ¹⁴ Slám ayaawihe hara'aya ga kón ar amór geeraharusér urén daahh ar saalíngw múk Yahudi, ar muu sleémeero nguwa tsegiiti, kudá' umuúwók ateetimá." ¹⁵ Ala Aako iri oó', "Kuúng tláv, asma heesíng a xoosmoó aníng naa tsawaár as iidíguueé' nguwa xu'utisi díř xoordu nee díř waawitá nee díř múk Israeli. ¹⁶ Aníng a inós i laqaám adór slahha'amaaye kar yaariir ar inós wa hariím sleemuwo as aníng." ¹⁷ Anania iri tláy, iri baraa do'dí dáh. Sauli guri dabí qaás, iri oó', "Hhiyaaéé' Sauli, Aako aníng iga ya/aáw, Yesu, kudá' kuúng ugwa i geehhouy baraa loohidá' nira hardát. Inós iga ya/aáw as ilaawók niwa male qaytsitiya', tuwa hatsisi Qeeruú hhoohhooe." ¹⁸ Hamtidár kilae muruú adór qafo ina baraa ilaawós wa paáhh, iri qaytsiít, iri si-hhiít, kuri baatiis. ¹⁹ Iri /ayín, /uuru guri sláy. Iri amoodá' wa hoót deelór hhaawaakahe dinkwa nee eeharusér baraa Dameski. ²⁰ Iidíguú Yesu guri alki/iít baraa maraa saalíngw wa ale gídaabá inós a Garmoó Mungú. ²¹ Nee múk कांगwí gwa axaas sleémeero tari waa/ooamin tari oó', "Heewí a kudá' múk Mungú gwa slah-he'emisiike baraa Yerusalemú wa ale, mukdá' umuúwí gu ateetiím. Nee gár nisa diiri hardáh aqo कांगwí, ngiwa tsegiiti nee ngiwa huwi amór geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi." ²² Sauli ina kumiít ar pih-hu'uuma axweesantá Mungú alki/ituwo, múk Yahudi oo Dameskir i diri', gurir baá/, ngiwa laqaan gídaabá, "Yesu an Kristo." ²³ Deelór yaariir iwa waaráhh, múk Yahudi tari al axweés kuwa gaasi. ²⁴ Ala fuqurangw'ín kudá' Sauli guri tsaáhh. Inós kuri gigidín díř afér gixsár wa ale xweera nee tlaatla/aango, as kuwa gaasi. ²⁵ Ala eeharuuseerós xweeraawo guri dúx guri qás baraa lak-wanti, guri aweerís ar gawaá koo/ír taa harweér ar gixsa. ²⁶ Nee Sauli iwa hardáh Yerusalemu, iri haragwagwa'án díř eeharuuse, ala eeharuuseedá' sleémeero inós guri da'ayumít, asma kwa tsaahhiiká inós tawa eeharusmo. ²⁷ Ala Barnaba Sauli guri huúw amór ya/abuse. कांगwí guri dir'ín i alki/iít adór Sauli Aako ngura ár loohiro, nee adór Aako ira axweés nee Sauli, nee Sauli Ya/abtór hho' adór ngira alki/iít ar pihhu'uuma baraa Dameskiro ar umuú Aako. ²⁸ Sauli nee inooin tari alhoót baraa Yerusalemú wa ale, iwa darahi nee iwa ti'imiiti. ²⁹ Ya/abtór hho' gari alki/iít ar umuú Aako, ar

pihhu'uuma. Iri axweés nee tiri tlaampa'amisiyé' nee múk Yahudi, kudá' tsifrír Yunanír ar axweesá'. Ala inooín adór kur gaasi kari axweés. ³⁰ Ala hhae lama ngiwa slayé', Sauli kurir tláy, kuri haydohiís ay Kaisaria, as iwa kumiiti ay gixsár Tarso. ³¹ Múk Kríshaanáy amohhooa gari sláy baraá yaamaá Yudea sleémeerowo nee Galilayaro, nee yaamaá Samaria. Tari kwaá/ gawaá loohír Aakoowo, tari kumiit baraá ilaiwa/amér Aakoowo, nee tari doogigín ar alee/isoó Qeeruú hhoohhoó'. ³² Nee Petro iwa harweeriín, iri aweér ay amór múk Mungú oo yaamaá Lida. ³³ Baraá yaamuudae heeko guna ár, umuúwós a Ainea. Heewí i gawaá faltá hotaatin kureeri dakaát, asma a heé aa sol'omiit. ³⁴ Petro iri oó, "Ainéa, Yesu Kristo kuúng u hungu/uus. Tláv, faltók amohhe'eeseek." Qoomadár kilae iri tláy. ³⁵ Nee muu sleémeero oo baraá yaamaá Lidár i dirií' nee Sharoni, Ainea kuwa ár, Aako kuri haratlintií'. ³⁶ Nee eeharusó'orka wák i deer baraá gixsár Yafaro, umuúwós a Tabita, tsifrír grikiro a Dorkasi (gídaabáros a tlaaqati). /Ameenirí tlehheema'áa hho' awa yaariir gaa tlehhaahhít, nee ilahhooa ga hanmaamís dí' múk i alé. ³⁷ /Ameenirí deeloadae tiqti gana ót, iri gwá'. Nee hamaatlaro kawa hhe'eés, kari qaás gawaá goroófad. ³⁸ Gixsár Lida ka tseew dí' Yafaro. Eeharuuse gari axás gídaabá Petro i amoodá' i dirií'. Múk tsár guna ya/áp amoorós i alé. Petro kuri harhheehhe'eés kuri báy, "Qwaláng ar gaanslaay." ³⁹ Petro iri tláy, nee inooín tiri koné'. Iwa hardáh, kuna tsa/aás gawaá goroófa. /Ameenár kwaeli sleémeero tana bihhiwós i sihiit, ta /aa/amín, kuri inqwaruú i laqaqán, nee hii'ii, kudá' Dorkasi aa hirít qoomár iwa slaf. ⁴⁰ Petro muu sleémeero guna tsee/í dúux. Iri tumbarara'aát, iri firín. Iri amór tuuaár i warqáy iri oó, "Tabita, tlawáng." Iri qaysít, nee Petro nguwa aan iri tleér, iri iwít. ⁴¹ Gari dawa óh, gari sihiitís. Múk Mungú nee /ameenár kwaeli giri ateét, /ameenidá' gana geeraaín i qaás ka saxamaar. ⁴² Kaangwí ina xu'utiit baraá gixsár Yafa sleémeero. Múk yaariir Aako guri haratlintií'. ⁴³ Petro deelór hhaawaaká gana hhe'eés baraá Yafár wa ale dí' doó heeko ta bay Simonú kadaá tlehhaahiit.

10 De'emadaádane heeko i deer oo baraá gixsár Kaisaria. Umuúwós a Kornelio, geeraharusmoó askaarír yaamaá Italiár daahh. ² Inós a heé Mungú gu ilaiwawaá/, nee múk do'ós sleémeerowo. Slám muu gun qaaqáy ilahhooár yaarire, nee Mungú gun firaarín daqisleém. ³ Looarka wake iigu'utu guna ár qoomár looár gwaleél ar tlaatla/aangw. Malaykamoó Mungú guna i daqáy iri oó, "Kornelío." ⁴ Kornelio malaykamoodá' guri i qaysita hhe'eés, iri da'ayuút, iri oó, "Gaa a milá, Aáko?" Malaykamo iri oó, "Firoorók nee ilahhooaro naa hardihiyé' gawaá doori dí' geerá Mungí alé, nee Mungú gaa tsaáhh. ⁵ Gimáy, muu na ya/aawee ay Yafa, Simoni ateeteek, kudá' ta bay Petro. ⁶ Inós a dahaymoó heeko ta bay Simonú kadaá tlehhaahiit, do'ós i afaá tlawtí dirií'. Inós tidá' kuúng wa hariim tlehmuuwo ngi oo'." ⁷ Malaykamoodá' iwa

quútl, Kornelio sagadiyuusér tsár ar do'ós gari ateét, nee askaarmoó wák oo Mungú gu ilaiwawaá/, baraá askaáridá' inós gu sagegadiyumamisa daqisleeme. ⁸ Nee iidíguuwí sleémeero nguwa hhe'eés alki/ituwo dir'ín i alé, giri ya/aáw ay Yafa. ⁹ Bál tsár tawa baraá aaf dirií'i, gixsa kari i tseewúy. Qoomadae Petro iri tsa/án gawaá daanduú do', as iwa firór ay. Qoomaadá' a looár lahhoó' ar tlaatla/aangw. ¹⁰ Petro iri qwaríit, i /aymár slaa'. Qoomár tawa muruú /aymár amohhe'eemisi, iigu'utu guri ár. ¹¹ Doori giri ár naxés naa gweeriitiyé', nee gár adór inqwaarír yaariir kingi aweerimiis ar pasleemaá tsiyáhh ay yaamu. ¹² Nee baraá inqwaaridaa makaá da'awemo sleémeero awa ya'a' tsiyáhh i dayá', nee awa gur'é' ar hi'imiitá' sleeme, nee tsir/ooro. ¹³ Afoo gari axaás i kat, "Pétro, tláv, makaysíng tsu/eeek, /ayeek." ¹⁴ Ala Petro iri oó, "Aasla'áy, Aáko, asma aníng gár slasla/aar aga baloó /ayiká." ¹⁵ Afoo guri i hardát sagaáwa tsár wa aleeró, guri beér, "Muruú Mungú aa hheehhe'eés, kuúng mu slasla/aruú babawaar." ¹⁶ Kaangwí ina tlehharuút sagaáwa tám wa ale. Aluuwo xooslmoodá' kuri ilaóh gawaá doori wa ale. ¹⁷ Petro iwa iigu'utudá' aa ár aldakuuti, mukdá' taa ya/aáw nee Kornelio, doó Simoni kuwa hhe'eés yaahasto, tari sihiit afkuú doó i alé, ¹⁸ tari ateét, tari oó, "Simonudá' ta babay Petro i baraá do'wíhe?" ¹⁹ Ala Petro qoomadae i iigu'utudá' aldakuut. Kuri báy nee Qeeruú hhoohhoó', "Mukko tám kuúng u leelehhiit. ²⁰ Tláv, aweér, nee inooín ti koondé'. Ma xuruutaar, asma heé mukwí ngwa ya/aaw a aníng." ²¹ Petro iri aweér amór mukdá', iri oó, "Heedá' ta leelehita' a aníng. Ma katá?" ²² Tari oó, "Kornelio, geeraharusmoó askaári, atén tina ya/aáw. Inós a heé ganaá', slám a heé Mungú ilaiwawaá/, nee adór tar heé hhoó' múk Yahudi sleémeero ga xuu'. Inós kuna báy nee malaykamoó hhoohhoó' muu nguwa ya/aawi amoorók, as kuúng tawa amór do'ós i daqeer, as axweesantók ngiwa axaasi." ²³ Petro mukdá' guri ilaóh dahaayeerós wa ale ar qwala/, guri deeliís baalaadae. Looitleéros Petro iri tláy dinkwa nee mukdá', nee hhaekaari gixsár Yafár hootá' tiri alkoné'. ²⁴ Nee bál tsár malé alé iri hardáh Kaisaria. Amoodae Kornelio gina daamarán, nee múk do'ós gwa burumbuúr nee mulqeerose. ²⁵ Petro iwa dáh, Kornelio nina al'awín iri tumbarara'aát dí' geeraawós i alé. ²⁶ Ala Petro guri tleés iri oó, "Sihhiit, asma aníng sleeme a hee." ²⁷ Qoomár tawa axweesi, iri dáh baraá doó i alé. Petro múk yaariir nguwa ár oo taa burumbuúr, ²⁸ iri oó, "Kungá' a xuá' gídaabá, a hariímarooká heé Yahudi iwa aldinku'uusi nee heé xoorór hatlá', tam nguwa i daqay. Ala Mungú nga dir'eén i laqán, án mawa gaa oó daanduú heewo gidaabá 'ku tlaákw', laqaá 'ku slasla/aár'. ²⁹ Gaarí an gár aníng nisa ya/aám hardahamuwo qoomár tiwa ateet, mawa sií'. Ala hám daxta gár isa ateté' a milá?" ³⁰ Kornelio iri oó, "Deelór tám ar aa waaraahhi siwár adoorihe qoomár looár gwaleél, aníng a saaliím baraá dooeé' wa aleeró. Heeko inqwar /awák nina geeraaeé' wa adaá tí'it, ³¹ iri oó, 'Kornelío,

firoorók kaa axaás nee ilahhooarók Mungú ga xuu'.³² Ala kuúng muu na ya/aawee ay Yafa. Simoni atee-teek, kudá' ta babay Petro. Inós haandá' i dí' doó Simóni dirií', kudá' kadaá tlehahhiít. Doós i afaa tlawi. Nee Simoni birna hardáh, inós kuúng u intsaahhatis.³³ Nee hamtidár kilae án muu nguri ya/aáw ay amoorók. Nee kuúng adór hhoo' aga tléhh niwa hardát. Ala hám daxta atén sleémeero a dí' geerá Mungú i diriiaán, as tidá' sleémeero ar Aako naa kuúng i hara'ayín kawa axaasaan.³⁴ Petro iri axweés, iri oó', "Daxta aníng aga tsaáhh gídaabá Mungú barqaanti ga konká.³⁵ Umuúqo heewo oo Mungú gu ilaiwawaá/, nee tidá' ganaa' ar Mungú i slai ga tlehhiít, inós ku ya/án nee Mungú, tam oo xoro gaalá.³⁶ Kuungá' a xuá' Ya/abtoodá' Mungú aa huúw dí' múk Israeli, Ya/abtoodá' hho' ar wayda ar loohír Yesu Kristo. Inós an Aakoó muu sleémeero.³⁷ Muruudá' sleémeero aa tleehharuut baraá yaamaá Yudea sleémeero kuungá' u xuá'. Ina iimu/ún baraá yaamaá Galilayár wa ale, alaá baatismooduú Yohana aa alki/iít.³⁸ Kuungá' iidíguú Yesú Nasareti u xuá', adór Mungú ngura Qeeruuwós oo hhoohhoó' i haniís nee /uuru. Inós ina hií'imiít umuúqo díiro, gadiyér hho' gari tlehhiít, nee muu sleémeero guri hungu/uumiís, kudá' Neetlaangw aa slahhe'eemiís. Asma inós nee Mungú a dinkwa.³⁹ Nee atén a lamabu'uusér muruudá' sleémeero aa tleéhh baraá yaamaá múk Yahudi nee baraá Yerusalemu. Inooín inós kuna kikií' gawaá peehhi, kuri gaás.⁴⁰ Ala Mungú guri waasle/atís bál deelór tame, guri aleesleemuú i haniís iwa geehhoy.⁴¹ Ala a dí' muu sleémeerowooká, a dí' ateédá' Mungú aa qaroó tsawaár lamabu'uusér wa ale. Atén ana /ayiimaán nee ana wahaamaán nee inós, alaá inós niwa waasleé/ baraá múk aa qaát' wa ale.⁴² Inós hara'aya ngina haniís ar muu kuwa Ya/abtór hho' i alki/iitaan nee kuwa lamabu'uumaan, gídaabá kwí an kudá' taa hara'ayár i haniís nee Mungú, múk slaáf nee múk aa qatli nguwa sakwasleemuuti.⁴³ Kwí aaruuse sleémeero guna adoorír lamabu'uún, gídaabá umuúqo heewo oo gwa haratlintií', tlakweemaawós ki hinged ar umuuwós."⁴⁴ Qoomár Petro iwa axweesantadí kahhi, mukdá' sleémeero axweesantadá' gaa axamiís. Qeeruú hhoohhoó' nguri slayé'.⁴⁵ Ala múk Yahudi kudá' aa haratlintií', kudá' nee Petro naa al daqaye', tari waa/oó/, asma Mungú múk xoordaá hatlá' sleeme gwa tawó qáy Qeeruú hhoohhooe.⁴⁶ Asma kina axamiís tawa axweesi ar tsifrír xuawaslen nee Mungú kuwa xirfayeemisi. Petro iri oó',⁴⁷ "Heé ma'aay gi /itiím a heemá ar mukwí kus baatisiiká. Asma mukwí Qeeruú hhoohhoó' gwa ilaóh adór atén wa ale."⁴⁸ Petro iri oó', "Mukwí ku baatimiisi ar umuú Yesu Kristo." Nee inooín Petro kuri firín iwa ayaáin wa hooti deelór niinawe.

11 Ya/abuuse nee hhae awa baraá yaamaá Yahudír i diriia' iidík nguna slayé', gídaabá múk xoordaá hatlá' sleeme axweesantá Mungú gaa ilaóh.² Nee Petro iwa Yerusalemu i tsa/án, mukdá' hara'ayár al/utlo gaa ak ooha hhe'es tari kaangaanuús,³ tari káh, "Ana dátí

amór múk taa al/utliniiká tari /ayiín dinkwa nee inooín."⁴ Petro iidíguuwí adór ira tleehharuút iimír iimu/úngw wa ale, guri dirín i alki/iít ar digir wakeetiingw, iri oó',⁵ "Aníng niwa Yáfár i dirií', qoomár niwa fiririim, iigu'utu ngway ár, gár adór inqwaarír ur ar ta kon ar pasleemaá tsiyáhh ana ár, kingi gawaá doorí wa /aytimiis ay didá' án ni dirií'.⁶ Gadaádá' ana ló'wa ga/áw, án ngari al-dakuút, makaá ya'a' tsiyáhh awa yaamu ngari ár, nee makaá sla/a, nee yau wasle, nee tsir/ooro.⁷ Afoo ngay axaás ar aníng babaw, 'Péto, tláw, muruusing tsu/eeek, /ayeek.'⁸ Nay oó', 'Aasla'áy, Aáko, asma gár ta waki laqaá ar slasla/aar, aníng aga baloó /ayiká.'⁹ Afodá' nay malé gawaá doorí wa kí/, sagáwa tsár wa ale, iri ó', 'Muruú Mungú aa hhoohhoeés, kuúng mu babawaar muruú slasla/arén.'¹⁰ Adoodá' ina tleehharút sagaáwa tám wa ale, aluuwo muruudá' sleémeero kuri uuruúx ay gawaá doori.¹¹ Nee siiwadár kilae múk tám naxés aa sihiít geerá do'daádá' ta i diriiaan, oo tinda Kaisariár wa ya/aáw amor'éé' alé.¹² Qeeruú hhoohhoó' ina báy, 'Nee mukí ti al koonde', ma xurumiitaar.' Nee hhaeeká' lahhoó' sleeme tay alkoomaán tay dahaán baraá doó heedaádá' i alé.¹³ Inós ngiri alki/iít gídaabá, 'Malaykamo ina sihiít baraá dooeé', iri oó', muu ya/aawee ay Yafa, as Simoni oo ta babay Petro kuwa ateeti.¹⁴ Inós axweesanoó kuúng u ba/amís nee múk do'ók sleémeero, ngu kuúng i oó'.¹⁵ Aníng axweesani ngiwa adoorí wa iimu/uúm, Qeeruú hhoohhoó' ina gawaáin i aweér, adoodá' iimu/uungo nira gawaarén i aweér.¹⁶ /Aymuudá' Aako aa oó' nguri insláv, kudá' iwa oó', 'Ar ló', Yohana ina baatimiís ar ma'aay, ala kuungá' tundu baatimiis ar Qeeruú hhoohhoó'.¹⁷ Qoomár atén Aako Yesu Kristo nguwa haratlintiaán, Mungú tina Qeeruuwós i haniís. Nee Qeeruudá' naa diirén i haniís, bar guna dirín i haniís sleeme, daxta án Mungú adór ngur baaq a idoomá?"¹⁸ Axweesantí kawa axaás tari xasliít, Mungú kuri xirfeés, tari oó', "Laatí, Mungú tam múk xoordaá hatlá' sleeme gwa pa/ángw i haniís oo hhu'u'uungw, as slafiingw nguwa slaya'."¹⁹ Mukdá' aa diyayaa/aat asma slahha'amaayér ur ar naa slayé', qoomár Stefano kuwa gaás, tana tláy ay Foinike nee Kipro nee Antiokia. Heé axweesantá Mungú gaa alki/iit i kaahh dí' múk hatlae, aqo har dí' múk Yahudi kilós.²⁰ Baraaine bahh'alé a múk Kipro nee Kirene. Mukwí iwa hardáh Antiokia, iidíguú hhoó' oo Aako Yesu kuri alki/iít dí' múk Yunani sleeme.²¹ /Uuruú Aako i gawaáin i dirií', nee múk yaariír Aako guna haratlintií' guri i war-qáy.²² Iidíguú mukwí kuna axaás nee múk Kríshaanáy oo baraá Yerusalemu i dirií'. Barnaba kuri ya/aáw ay Antiokia.²³ Nee inós iwa hardáh, tsuugaá Mungú ngiwa ár, ina qwalaá/, giri báy, "Aako oha hhe'esaaak baraá munerhunge."²⁴ Asma Barnaba a heé hhoó', nee i haats Qeeruú hhoohhooe nee haratlintaaooro. Múk yaariír Aako guri haratlintií'.²⁵ Barnaba Sauli guri leele-hituú áy Tarsór i alé.²⁶ Nguwa sláy nguri huúw ay Antiokia. Inooín kurkú wák kuri al faák nee eeharuuse, tidá' baraá Antiokiár i dirií', múk yaariír kuri intsaah-

hatimís. Yaamaá Antiokia an dír geera ar haratlintaau-use kawa báy Kríshaanáy. ²⁷ Deeloodár kilae aaruuser-ka nina Yerusalemu wa /ét ay Antiokia. ²⁸ Oo wák tla/angw'ine ku babay Agabo, iri sihhiít iri oó' ar /uuruú Qeeruú hhoohhoó', gídaabá gíyér yaariir ni tleér baraá yaamu sleémeerowo. Giyeéerí niri tleér qoomár Klaudio tawa waawutmoó múk Rumi. ²⁹ Eeharuuse iri al'axwés iri ó', "Umuúqo heewo alee/isoó i aleeslay ngu haniisi, as kuwa huwi amór hhaerén kudá' yaamaá Yudeár i diriíá'." ³⁰ Adoodá' taa al'axweés, kari tleéhh. Barnaba nee Sauli kiri ya/aáw, as alee/isaydá' kuwa huwi amór bariseedár baraá yaamaá Yudeár i dirií'.

12 Deeloodae waawutmo Herode múk Kríshaanáy guna bahh ohín, guri slahhe'eemiís. ² Yakobo hhiyoó Yohana guri gaás ar paánga. ³ Ngiwa ár gídaabá múk Yahudi adoodá' gwa qwal/atís, Petro guri óh sleeme. Qoomaadá' a qoomár deelór ur ar Mikaátér taa sluufitisiiká. ⁴ Ooharo nguwa hhe'eés, guna dahaás baraá doó tseegamo, guri qaás gawaá dabaá askaárir daqoró tsiyáhh, as nguwa xuun, umuú daqto askaári tsiyáhh. Gár aa slaá' a gun dabaá múk i qaas, Pasaáka bira waaráhh. ⁵ Petro kuna xún baraá doó tseegamór wa ale. Ala múk Kríshaanáy Mungú guna firín ar ilakaa-haru as inós. ⁶ Deeloodá' Herode nguwa duuxár wa slai, nee nguwa sihhitisi geerá muu, xweeraawo Petro ina guú' tla/ángw askaárir tsár. Kwaa tsegiít ar pínguú tsár, nee xuumuuse i afkuú doó tseegamór xuún. ⁷ Hamtidár kilá' malaykamoó Aako iri sihhiít bihhiiwós, do' iri gwa/aát, malaykamoodá' Petro guri tleés, guri báy, "Tlawáng ar gaanslaay." Pínguudá' oo gawaá dabaawós iri paáhh. ⁸ Malaykamo iri oó', "Sihhiítang, ya/ataawók dahaaseek." Iri sihhiít, ya/ataawós giri dahaás, kuri báy, "Inqwaarirók tsiteek, aníng eeharáng." ⁹ Iri tííít ay tsee/a, guri eehaár, ala gaa xuuiiká adór malaykamo aa tleéhh adór tar ló'. Ala inós ngi xui a iigu'utu guna ár. ¹⁰ Nee afkuú do' oo geera nee oo tsár kuwa waaraáhh, tari hardáh dík afkudá' úr oo muqusli, kudá' tar dahi baraá gixsa. Afkudá' iri kilós gweeriít. Tawa tííít, tari kumiít ay alhhe'eesoó loohidá'. Petro kuri geexáy nee malaykamo. ¹¹ Nee Petro iimirós iwa faxát, iri oó', "Daxta aga tsaáhh kángxw kilá' wa ale gídaabá Aako malaykamoowós ngwa ya/aáw, as aníng iwa ba/amisi baraá dabaá Heróde wa ale, nee baraá adoodá' ta daamarán nee xoorór Yahudi sleémeero." ¹² Nee qoomaadá' kaangwí nguwa aldakuuti baraá muunuúwós i ale, iri hardáh dík doó Mariamu, aayór Yohana, kudá' umuuwós oo tsár ta babay Marko, nee múk yaariir ta baraá do'dí dirií' ta firiirín. ¹³ Inós iwa afkwá slumtá wa ateét, dasirka ta babay Roda ina iiar qaasár eér afkuú doó i alé. ¹⁴ Afór Petro ngiwa tsáhh, tam afkudá' gwa gwediká qwal/uuwo, aqo ina gaanslár tiaín baraá doó i alé, mukdá' baraá doó i dirií' guna ádbeemuú eér, gídaabá Petro i afkuú dó' wa sihhimiit. ¹⁵ Kari báy, "Aga slarhhamút." Ala inós axweesanto iri kumít iri kát, "Tí ar ló'." Tari oó', "Gaasíng a malaykamoowós." ¹⁶ Petro ina kumiít ateetiingo. Afkuú

do' nguwa gweeriyé', nguri ariyé', tari waa/oo/amín. ¹⁷ Giri kuútl ar daba' as iwa xasliitiya'. Adór Aako inós ngura baraá doó tseegamór wa duúx gari alki/iít. Iri oó', "Tidíguuwí amór Yakobo ti hardahase' nee hha'aá hatlá' sleeme." Iri tláy amór hatlá' i alé. ¹⁸ Iimi iwa /awakuúr askaári gurhaamír yaariir gari eér, ta kaahi, "Adór Petro aa /imiís laarí a adoomá'?" ¹⁹ Tam Herode nguwa leelehhiít nee nguwa slayká, xuumuuseedá' gari yaahamaamiís, aluuwo hara'aya gari haniís kiwa tsuu/i. Aluuwo Herode yaamaá Yudea giri geexáy, iri /eét ay Kaisaria, iri amoodá' wa hoót. ²⁰ Herode iri ló' wa buúhh dík múk Tiro nee Sidoni. Inooín kuri hara daqáy ar muunuú wakleeliíima. Blasto kuna mulqí'iimár i tleéhh, asma Blasto an heé doó gu'utér waawutmo gu amohhe'eemiís. Tari wayduú áy, asma yaamuúin mu-ruú /ayma dík nguwa slasláya' a dík yaamaá waawutmo. ²¹ Baalarka wák ar taa axweés, Herode tlabawós awa waawutiíima gina dahaás, iri iwiít gawaá kitaangós oo waawutiíima, iri kwasleemuút geeraaín wa ale. ²² Muu iri tseeamín ar afór ur, iri káh, "Afoosíng a afór Mungú, a afór heewooká." ²³ Hamtidár kilae malaykamoó Aako Herode guna slaáhh, asma Mungú gwa xirfuú i haniisi-iká. Kuri /aáy nee naanagae iri gwaá'. ²⁴ Axweesantá Ya/abtór Aako iri kumít nee iri tsiyayaxát. ²⁵ Barnaba nee Sauli gadiyér'ín ngiwa hhe'eesiye', niri Yerusalemu' wa ki/iyé', ti al koná' nee Yohanudá' ta babay Marko.

13 Baraá múk Kríshaanáy kudá' baraá Antiokiár i diriia aaruuse i deer nee intsaahhatuuse. Inooín a Barnaba nee Simoni kudá' ta babay Nigeri, nee Lukio, heé yaamaá Kirene, nee Manaeni, heé aa uray dík doó baabuú waawutmo Heróde wa ale, nee Sauli. ² Looarka wake múk Kríshaanáy qoomár iwa Mungú sluufimiis nee tawa gwaawiwin, Qeeruú hhoohhoó' iri oó' dir'ín i alé, "Barnaba nee Sauli amor'eé' paraatlare' as gadiyeedá' ngiwa ateét." ³ Tari gwaawín, nee tari firín, dabaáin kiri qaás gawaáin i alé, tari ya/án tawa tlay. ⁴ Barnaba nee Sauli kiri ya/aáw nee Qeeruú hhoohhoó', tari /eét ay Seleukia. Nee tari didá' wa tláy baraá tlawtár alé ay Kipro. ⁵ Nee qoomár tawa Salamír i dirií'i, Ya/abtór Mungú kari alki/iít baraá maraá saalíngw múk Yahudiro. Yohana a dinkwa nee inooín, an heé gi alee/iimiís. ⁶ Qoomár yaamuudá' kaahaar awa tla/ángw tlawi kingiwa waaraáhh, tawa hardáh ay Pafo, heeko qwaslaarmo kuri ár. Inós a aarusmoó lama, inós a heé Yahudi, umuuwós a Bar-Yesu, gídaabárós a garmoó Yesu. ⁷ Heewí inós i dinkwa nee ga/awusmooko ta babay Sergio Paulo. Ga/awusmoowí a heé fuqurángw koóm. Ga/awusmoowí Barnaba nee Sauli giri ateét amoorós i aleeró, Ya/abtór Mungú ngiwa axaasár wa slai. ⁸ Ala Elima, qwaslaarmoodá' (umuuwós gídaabárós an qwaslaarmo), inós tina tlaampa'aamisyé' nee inooín. Asma inós gár i slai a ga/awusmoodá' masók haratlintaaooodá' gan máy. ⁹ Ala Sauli, kudá' ta babay Paulo, i haats Qeeruú hhoohhooe, ilá' giri duxún amór Elima, ¹⁰ iri oó', "Kuúng a garmoó Neetlaangw, nee slám a háts al/ayma sleémeerowo nee tlakweema.

Kuúng a wakusmoó gan'amu sleémeero. Kuúng lohaá Aako awa naa ganaaiye' paslimisuwo mis baloo meer-aaká. ¹¹ Ga/aawee, dákw Aako hám i gawaawók i dirií, nee kuúng a taampa tleehhít, tsee/amá u aandaaká ay qoomarka." Hamtidár kilae giwti nee ma/amí guri qip-tís, iri harweerirín as heé gu gan'aamiís nguwa leele-hhiiti. ¹² Ga/awusmoodá' kangwdá' aa tleehharut nguwa ár, iri haratlintií. Intsaahhatisár daanduú Aako gari sa waa/oo/amín. ¹³ Paulo nee mukós tari tsa/án gawaá miringamof, tari tláy Pafór wa ale, tari hardáh ay Perge baráa yaamaá Pamfilia. Yohana giri geexáy, iri kií/ ay Yerusalemu. ¹⁴ Ala inooín tana Pergér wa tláy, tari waaraáhh ar yaamaá kaahaar, tari hardáh ay Antiokia, gixsár yaamaá Pisidia. Bál deelór hungu/umaawo tari dáh baráa doó saaliingw, tari iwiít. ¹⁵ Hara'ayár Musa nee gooír aaruuse soomaro kawa hhe'eés, geer-aharuuser doó saaliingw hee guna amor'ín i ya/áp, tari oó, "Hháe, ya/abtór gurkwa/asár koom ar mukwí wa hariim bar koondá, ooare." ¹⁶ Paulo iri sihiít, giri kuútl ar dawa, iri oó, "Kuungá' múk Israeli, kuungaasingá' awa Mungú ilaiwawa/á, iia' qaasaak. ¹⁷ Mungú mukwí oo Israeli baabi'iirén gina tsawaár, giri xoorór ur tleéhh, qoomár tawa dahaaye baráa yaamaá Misriro. Inós ngiri hingeés baraadá' wa ale ar /uuruuwós. ¹⁸ Giri geera-haar kureeri mibeeri tsiyáhh, ngiwa sa qiqtlín baráa xanxáy wa ale. ¹⁹ Aluudae Mungú xoordaá faanqw giri tsuú/, kudá' yaamaá Kanaani. Nee yaamaá xoorduudá' giri haniís dír múk Israeli tawa aalir'ín, gawaá har kureeraá tsiire tsiyáhh nee mibeeraá kooán. ²⁰ "Aluudae har'ohuuse gari amor'ín i haniís ay qoomár aarusmo Samweli. ²¹ Slám aluudae múk Israeli Mungú guri firín as waawutmo kuwa slay. Nee Mungú Sauli guri haniís, garmoó Kishi, heé tlahhoó Benyamini. Inós iri waawu-ti'ii'ín kureeraá mibeeraá tsiyahhe. ²² Aluudae Mungú Sauli guri hingeés, Daudi guri qaás tawa waawut-mooín. Daudiwí a kudá' Mungú aa lamabu'ún iwa kaahi, 'Aníng Daudi ugwa ár, garmoó Yese. Inós a heé muunuúeé' gwa qwal/atis. Slám inós an kudá' sla'aarir'eé' ga tleéhh sleémeero.' ²³ Baráa xwaylár heewihe, Mungú Ba/amusmo ngwa haniís dír múk Israeli, adoodá' ngira qaro geerí al'axweés. Inós a Yesu. ²⁴ Qoomár Yesu niwa hardahiiká, Yohana axweesantá Mungú gaa alki/iít dír múk Israeliwo gídaabá tlak-weemaain ki hhu'u'un nee ki baatimiisi. ²⁵ Yohana qoomár alhhe'eesoó slafiingós iwa nakaá/, iri oó, 'Aníng a kudaádá' ta harahhifa'aaká. Ala hee ni hardah aluueén wa ale, nee aníng a hariimaaká ya/ataá ya'aawós ngiwa slakwekwe'ees.' ²⁶ "Hhaee'eé', kuungá' awa tlahhoó Abrahamu, nee kuungaasingá' awa Mungú ilaiwawa/á, Ya/abtoorír ba/ama kingina ya/aáw dír atén sleémeero. ²⁷ Asma múk Yerusalemu nee geer-aharuuser'ín, inooín inós kwaa tsaahhiiká adór tar Ba/amusmo. Kuri sakwasleemuút. Gawaá adoorihe axweesanaydá' aaruuse aa kát kari boo/eés, kudá' ta soomaamuusi umuúqo deelór hungu/umaawo. ²⁸ Asma gár taa ár i káhh gawaawose ar gwa'arár wa hariím,

ala tam adoorihe Pilato kuri firín gídaabá ku gaasi. ²⁹ Tam sleémeero boo/eesaro kawa hhe'eés, tidá' taa gooín daanduuwose, kuri aweerís gawaá msalaábár wa ale, kuri foól. ³⁰ Ala Mungú guri waasle/atís baráa múk aa qaátl wa aleeró. ³¹ Alaá deelór hhaawaakahe tina geehhoutimís dír kudá' nee inós naa al tsa/ane' Galiláyár wa ale ay Yerusalemu. Nee inooínaká' hamí an lamabu'uuseerós dír geerá muko. ³² Nee atén hamí a diirí diriiaán as Ya/abtoorí hho' ngiwa alki/iitaan dirhúng i alé ³³ ar gídaabá, tidá' Mungú aa al'axweés dír baabi'iirén, ngaa boo/eés diirén i alé, ateéká' na/i'ín. Adór ngiwa boo/eés a Yesu guna waasle/atís, adoodá' kara gooín baráa kitaábuú Wara'ami, wara'amtá tsár, 'Kuúng a Garmaaeé', án kuúng laarí una laqwaál.' ³⁴ Qoomár Mungú inós nguwa waasle/atís baráa múk aa qaátl wa ale, as miwa malé kií/ baráa hhitiru'uuma, adoorí gana oó, 'Án tsuuqa ngi kuúng i haniís, tsu-uqadá' hhoohhoo' nee awa haraxu'utír koomá, kudá' naa al'axweés dír Daudi.' ³⁵ Adoorí sleeme gan kah baráa wara'amtá hatlae, gídaabá, 'Kuúng Heewók Kudá' hhoohhoó' u meeraaká iwa hhitiruuti.' ³⁶ Daudi múk qartós guna sagadiyuús, adoodá' Mungú aa slaá' gari tleéhh. Aluwo iri gwaá', kuri foól dinkwa nee baabi'iiwós. Inós hhitiru'uuma gari sláy. ³⁷ Ala kwí Mungú aa waasle/atís aa hhitiruutiiká. ³⁸ Hhaee'eé', atén ngin kuungá' i alki/iitaán, gídaabá baráa heewihe kuungá' gurtleemuú tlakweema u sleerá'. ³⁹ Umuúqo heewo oo inós gu haratlintií, sakwasleemadá' inós gu wa hariím kan fiits, inós kuri gan'amkú i harafaar. Gár adoorí hara'ayár Musa gaa aleesleeriiká tleehhamooro. ⁴⁰ Ti harmagahhe', axweesantadá' aaruuse aa kát miwa dirhúng i bo/, gídaabá, ⁴¹ 'Qaytsité' kuungaasingá' waaqaqa'á, waa/oo/é', qwaaré', asma án gadiyérka a tleéhh baráa deelorhunge, gadiyér kuungá' ya/aamaro ta aleesleera'aaká, tam kingi ooi.' " ⁴² Paulo nee Barnaba tawa ti'íit, muu giri firín as axweesanaywí nguwa malé axweesiya' bál deelór hungu/umaawo tidá' tsare. ⁴³ Qoomár muu iwa diyaya/aát, múk Yahudi oo yaariír Paulo nee Barnaba gina eehaár, dinkwa nee múk xoordaá hatlá' oo aa warqay baráa diínir múk Yahudi. Paulo nee Barnaba tari axweés nee inooín, kiri gurkwa/amís as tawa kumiiti baráa haratlintaaooro. ⁴⁴ Deelór hungu/uma tidá' aluudá' ngaa hat, múk yaariír oo baráa gixsa sleémeero tari burumburiit as Ya/abtór Aako kawa ax-aasi. ⁴⁵ Ala múk Yahudi boo/aydá' nguwa ár, da/i giri eér. Tari tlaampa'amisiyé', tari /ooslislín, axweesanaydá' Paulo aa káh kuri sií'. ⁴⁶ Paulo nee Barnaba tari axweés ar pihhu'uuma. Tari oó, "Axweesantá Mungú geeraawo gár kawa hariím a kan alki/iit dirhúng wa ale. Ala bar kuungá' ana sié', nee slám bar aga aandé' gídaabá slafíngw alhhe'eesay wásl u sla'aaká, gimsé', qaytsité', atén aga warqawaán amor múk xoordaá hatlá'. ⁴⁷ Asma adoorí an adoodá' Aako naa oó, gídaabá, 'Aníng kuúng una qaás tawa gwa/atamaayér múk xoordu, as tawa loohír ba/ama tam ay alhhe'eesoó yaamu, as ba/amar'eé' muu sleémeero nguwa i hardat.'" ⁴⁸ Múk xoor-

du adoorí ngiwa axaás, tari qwalaá/, axweesantá Aako kari xirfayeemiís. Múk yaariír iri haratlintií'. An kudá' sleémeero awa Mungú aa tsawaár kuwa slafíngw al-hhe'eesay wásl i haniisi. ⁴⁹Nee Ya/abtór Aako iri tsiyayaxát baraá yaamuudá' sleémeerowo. ⁵⁰Ala múk Yahudi /ameenadá' uren, tidá' Mungú ilaiwawaa/, nee múk urén oo gixsa, kina dukún, muu kuri harakeemiís, as Paulo nee Barnaba kiwa guusi. Paulo nee Barnaba kiri tsee/áy duúx baraá yaamuúin kudae. ⁵¹Paulo nee Barnaba teerír ya'aain kari kuukuú', tari tláy ay Ikonio. ⁵²Nee eeharuusér baraá Antiokia iri háts qwal/uuwo nee Qeeruú hhoohhooe.

14 Paulo nee Barnaba tawa Ikoníór i hardáh, tari dáh sleeme baraá doó saaliingw oo múk Yahudi, adoodá' taa tleéhh baraá Antiokiario. Axweesantá Mungú kawa alki/iít, múk yaariír iri haratlintií', múk Yahudi nee múk Yunani. ²Ala múk Yahudi kudá' haratlintaao ga sla'aaká, múk xoordu guri dukún as hhae kiwa aahhi. ³Ya/abuuse iri amoodá' wa hót deelór yaarire. Iidíguú Aako kuri axweés ar pihhu'uuma. Aako aleesleemu guri haniís dir'ín i aleeró oo laya nee muruú xuawaslén kuwa tlehiiti ar dabaaín. Gawaá adoorihe Aako gari laqán axweesantadá' ya/abuuse aa kát daanduú gurtleemuuwose adór tar ló'. ⁴Múk baraá gixsadá' tiri partliít, bahh'alé ta bartá múk Yahudi, nee bahh'alé bartá ya/abuuse. ⁵Múk xoordu nee múk Yahudi nee geeraharuuser'ín tari al'axweés adór ya/abuuse kar slahhe'eemisi nee kar tlaquuti ar tlaa/e. ⁶Ya/abuuse iidíguuwí guri axás, tari goów ay Listra nee Derbe, gixsadaa yaamaa Likaonia, nee yaamuudá' afiidá' i tseewá'. ⁷Ya/abtór hho' kari alki/iít amoodae. ⁸Baraá Listraro heeko wák i deer oo diqóó ya'aawós wananaa'. Heewí a taqoormo iimír kuwa laqwaali, inós digir gwa tu/iiká baloó wa ale. ⁹Heewí Paulo guna iiar i qamín qoomár iwa axweesi. Paulo heedaadá' guri ilaa i duxún, guri tsaáhh gídaabá heewí a heé haratlintaaoór koóm, ar kuwa hungu/uusi. ¹⁰Paulo iri tsee' ar afór ur, "Sihhiita hhe'eés ar ya'aawók." Heedaadá' iri sihiit ar gaanslaay, iri hi'iimiit. ¹¹Boo/aydá' adoodá' Paulo aa tleéhh ngiwa ár, tari tseemín ar afór ur, tari oó' ar tsifír Likaonia, "Mungui taa hara aweeriyé' ar slaqsa'aá muu." ¹²Barnaba kuri báý Seu, nee Paulo kuri báý Herme, asma inós an heé aa ak axwees. ¹³Ilahhousmoó Seu, kudá' doós geerá gixsár i dirií', awee ngiri huúw, nee slamángw /ayo, ay dír afkuú gixsa, as ilahhooa kawa haniisi dinkwa nee muu. ¹⁴Ala Barnaba nee Paulo iidíguuwí kuwa axaás, inqwaruuín kuri fee-hhamiís, tari ta'aín, tari dáh baraá tla/ángw boo/aydá', ¹⁵ta tsimahhuus, ta kaahi, "Kuungá' hhawaáte, mas adoorí tlehhitá? Atén sleeme a múk adór kuungá'. Atén Ya/abtór hho' ngin alki/iitaán dirhúng i alé, as kuungá' tawa warqeera' nee muruúwí hhitiruút kuwa meera', nee Mungúdá' slaáf kuwa i warqeera', kudá' doori nee yaamu nee tlawi gaa tleehh, nee muruudá' baraadí dirií' sleémeero. ¹⁶Inós aáng baraá qari sleémeero tidá' aa waarahh múk xoordu sleémeero guna máy as lo-

huduuín kiwa eehari. ¹⁷Ala muu gwa tawó mayká, ala adór muu inós ngur tsaahhi i deer. Inós hhoemaawós gaa laqán dirhúng i alé ar tluwaydá' ni hanmamisi gawaá doorí wa ale, nee bu'uungw nguwa hanmamisi ar qoomaaroós. Slám gur'erhúng ga aaxamiis muruú /aymaro, nee munerhúng ga qwal/atimis." ¹⁸Ala /ay-mi'iká' tam ka axweesi, boo/aydá' kwaa lak ilaa/iiká as mikiwa ilahhooár i haniís. ¹⁹Mukko oo Yahudi niri hardáh, i Antiokiár daahh nee Ikonio. Mukwí boo/aay guri harakeemiís, tam Paulo kuri tlaquút ar tlaa/e, kuri duuruxún ar yaamu ay tsee/aá gixsa. Inooín geeraawo ka xui aa qaroó gwaá'. ²⁰Ala eeharuuse Paulo nguwa harwét bihhe sleémeero, iri sihiit, iri dáh baraá gixsa. Nee bál tsár iri tláy baraadá' wa ale dinkwa nee Barnaba ay Derbe. ²¹Paulo nee Barnaba Ya/abtór hho' kari alki/iít baraá gixsadá' wa ale. Eeharuusér yaariir kari sláy. Tindiri kií/ ay Listra, nee Ikonio nee Antiokia. ²²Munér eeharuuse kari gurkwa/amís nee kiri hara'ayiyín tawa kumiiti baraá haratlintaaooro. Nee tari oó', "Atén an da-haán baraá waawuti'iimár Mungú ar slahha'amaayér yaariir." ²³Dír umuúqo Kríshaanáy iwa deero bariisee kari qamín. Tari firín nee tari gwaawín. Inooín kiri ge-exáy baraá dabaá Aako, kudá' taa haratlintií'. ²⁴Tari waaraáhh ar tla/ángw Pisidia tari hardáh ay Pamfilia. ²⁵Ya/abtór Mungú kari alki/iít Pergér wa ale, aluwo tari aweér ay Atalia. ²⁶Tawa didá' wa tláy tari waaraáhh baraá tlawtár alé ay Antiokia. Diirí an didár múk Kríshaanáy inooín ngiwa aleefirín gídaabá /uuruú Mungú ku slay as gadiyeéri kawa tleehhi, tí hám taa hhe'eés. ²⁷Tawa hardáh Antiokia, múk Kríshaanáy kuri dinkwár i ateét, muruudá' sleémeero oo Mungú aa tleéhh ar inooín, kuri dir'ín i alki/iít. Kiri báý gídaabá Mungú pa/aangw gwaa haniís as múk xoordaá hatlá' sleeme iwa haratlintií'. ²⁸Tari didá' wa hoót nee eeharuuse deelór yaarire.

15 Mukko nina Yudeár wa hardáh, hhae kiri intsaahhatimís gídaabá, "Kuungá' bartunda al/utliniká, adoodá' hara'ayár Musa i kat, a baloó ba/aanda'aaká." ²Paulo nee Barnaba tiri ló'wa tlaampa'amisiye' nee mukwí, tari kaangaanuús. Hhae kwasleema ngiri tsatiyé' gídaabá Paulo nee Barnaba nee múk hatlá' baraá tla/angw'ine ta tsa/an ay Yerusalemu, amór ya/abuuse nee amór bariisee, as daanduú yaahastí. ³Mukwí kuri haydohiís nee múk Kríshaanáy. Tari waaraáhh ar tla/ángw yaamaa Foinike nee Samaria, iidíguú múk xoordaá hatlá' adór ira hhu'uún kuri alki/iít, hhae sleémeero niri qwala/iyé' kángw kilá' wa ale. ⁴Tawa hardáh Yerusalemu, kiri dahi'ísg nee Kríshaanáy nee ya/abuuse nee bariisee. Nee muruudá' sleémeero Mungú aa tleéhh ar inooín, kuri alki/iít. ⁵Ala múk Farisayo bahh'alé, kudá' aa haratlintií', tari sihiit tari oó', "A gár hariím múk xoor-daá hatlá' kuwa al/uutli nee kuwa hara'ayin, gídaabá hara'ayár Musa kawa eehaari." ⁶Ya/abuuse nee bariisee tari burumburiit as kaangwí kuwa aldakuuti. ⁷Tari ló'wa kaa/uús. Aluwo Petro iri sihiit, iri oó',

"Hhaee'eé', kuungá' a xuá' gídaabá iimír aáng Mungú aníng ina tsawaár tla/angwhúng wa ale as Ya/abtór hho' ngiwa alki/iit dí'r múk xoordaá hatlá', as inooín kawa haratlintií'.⁸ Mungú munér muu ga xuu'. Nee in-ós Qeeruú hhoohhoó' guna dir'ín i haniís adoodá' ngu-ra diirén i haniís sleeme. Gawaá adoorihe gan laqaqán gídaabá mukdá' gwa ya/án.⁹ Mungú barqaanti gaa tleehhiiká dí'r tla/angwrén nee inooiné. Tlakweemaán gina gurtláy asma inooín sleeme taa haratlintií'.¹⁰ Gawaá adoorihe kuungá' mas Mungú iira'adá? Asma huwár iiloo' an qamiindá' gawaá sum'aá eeharuuse. Huuwarí baabi'iirén laqaá tam atén awa kilá' aga aleeslawaniiká gagaararo.¹¹ Ala gár ta haratlintatiaan a gídaabá atén a ba'amán ar gurtleemuú Yesu Kristo, adoodá' inooín sleeme tara ba/án." ¹² Múk baraá dinkwadá' sleémeero iri xasliít, Barnaba nee Paulo kiri iiar i qamín. Inooín iidíguú layu nee muruú xuawaslén kuri alki/iít, kudá' Mungú aa tleéhh ar inooín tla/ángw múk xoordaá hatlá' wa ale.¹³ Barnaba nee Paulo tawa hhe'eés axweesanto. Yakobo iri iimu/ún iri oó', "Hhaee'eé', aníng iiar i qaasaré'.¹⁴ Simoni ngaa alki/iít diirén i alé adór Mungú iimír iimu/uungo múk xoordu ngura sa daawimiít, as mukko nguwa tsawaár baraá tla/angw'ine as tawa mukós.¹⁵ Tam axweesanoó aaruuse nee kaangwí ti slasláy, adoodá' kara gooín gídaabá,¹⁶ 'Aluuwo aníng ni kíi/, nee doó Daudi ngway malé tleéhh, kudá' aa huu'. Nee wa/angwdá' aa meet nguri inkií/ tleehhamooro, ngway /abeemaá i ki/ís.¹⁷ Gawaá adoorihe múk hatlá' sleémeero Aako ngu leeleehhi, múk xoordu sleémeero kudá' naa ateét tawa mú'kéé'.¹⁸ Axweesanaywí a kudá' Aako aa oó' iimír aáng wa ale." ¹⁹ Yakobo iri kumiít iri oó', "Gár án ni slaa' a tí, 'Mukdaáduú xoordu oo Mungú gwa haratlintií' muwa slahhe'eemisaán.²⁰ Ala barwá masók an gooiimaán amor'ín i alé gídaabá, ti harmagaahhiye' nee muruudá' taa haniís as ilahhooár munga'aá hatlá', nee tsaatu'uuma, nee fu'unaydá' makito'ór taa af'óh, nee tseere.²¹ Asma iimír aáng hara'ayár Musa ka soomamuus baraá maraá saaliingo umuúqo deelór hungu/umaawo, nee axweesanaywós kudá' ku alki/aa/iit umuúqo gixsaro." ²² Ya/abuuse nee bariisee nee Kríshaanáy sleémeero oo didá' i dirií', axweesani kari tsaát gídaabá, "Muu un tsawaaraán baraá tla/angwrén wa ale, kuri ya/aawaán nee Paulo nee Barnaba ay Antiokia." Nee múk taa tsawaár a kwí: Yuda, kudá' ta babay Barsaba, nee Sila. Mukwí an geerahuuse baraá hhaewo.²³ Barwá kari gooín kari ya/aáw ar mukdá'. Barwaádá' gár i kat a tí: "Intsihhiisarí amor i dahh a amor ya/abuuse nee hhaeedá' bariisee. Kana gooín amor hhaerén kudá' awa xoordaá hatlá', awa baraá Antiokiár i diriíá', nee Shamu nee Kilikia.²⁴ Atén aga axaasaán gídaabá, mukko amoorén daáhh kuungá' nuna daawitimiís ar axweesanay'ín, nee munerhúng ngaa xurér i qaasiyé'. Ala atén inooín ngaa ya/aawaniiká.²⁵ Gawaá adoorihe atén aga al'axweesaán ar muunuú wák, muu un tsawaaraán nee nguri ya/aawaán amorhúng dinkwa

nee Barnaba nee Paulo, sla'aruuseerén.²⁶ Inooín a múk slafingw'ín gwa haniis as gadiyér Aakoorén Yesu Kristo.²⁷ Gawaá adoorihe Yuda nee Sila ngin ya/aawaán. Inooín axweesanaywí oo kilá' ngun ooiyé' ar afer'ín ar kilá'.²⁸ Asma Qeeruú hhoohhoó' nee atén axweesani aga tsataán gídaabá huwár hatlá' makawa daandeemoohúng i qaás, ala a har tidá' hariím gídaabá,²⁹ Ti harmagahhe' nee muruudá' sleémeero taa hanmiís ilahhooár munga'aá hatlá' wa ale, nee tseere nee fu'unaydá' makito'ór taa af'óh nee tsaatu'uuma. Birta harmagahhé' baraá muruuiwe, daqani adór hhoó' aga tlehhé'. Deeloosé'. "³⁰ Mukwí kuri ya/aáw, tari aweér ay Antiokia. Tawa hardáh, múk alqaati sleémeero kuri burumbuúr, barwaádá' kari haniís.³¹ Nee soomaro kawa hhe'eés, mukduú alqaati iri qwalalaá/ as gurdwa/asadá'.³² Yuda nee Sila inooín a aaruuse. Gawaá adoorihe niri alqadidiné' dí'r hhae ar axweesanoó yaariir, hhae ngiri gurdwa/amiisiyé', nee kiri /uuruú i hanmiís baraá haratlintaaooro.³³ Tari hoót amoodá' wa ale deelór niinawe. Aluuwo hhae ngiri ya/aámár i haniisiyé' niwa watliya' ar wayda amor mukdá' inooín ngaa ya/aaw. [³⁴ Ala Sila iri amoodá' i meét, adoodá' inós ngira slaá'.]³⁵ Paulo nee Barnaba tari hoót Antiokiár wa ale. Ya/abtór hho' ar Aako kari intsaahhatimis nee kari alki/iit dinkwa nee múk hatlá' oo yaariir.³⁶ Deelór niiná iwa waaráhh, Paulo iri oó' dí'r Barnaba, "Qwaláng, daxta a ki/aán amor gixsaduudá' sleémeero awa axweesantá Aako kawa alki/iitaán. Xáda xáy, hhaeedá' adór i dirií'ya' a adoomá'." ³⁷ Barnaba gana slaá' tiwa kona' nee Yohana, kudá' ta babay Marko.³⁸ Ala Paulo gaa slaiiká kuwa huwi, asma adoodá' aáng ngiwa geexáy Pamfiliár i aleeró, baraá gadiyeét.³⁹ Gawaá adoorihe Paulo nee Barnaba tari ló'wa kaa/uús, tam tiri paraatliyé'. Barnaba Marko gurir tláy, tari waaraáhh ar baraá tlawi ay Kipro.⁴⁰ Ala Paulo Sila guri tsawaár, kuri aleefirín nee hhae as tsuuqaá Aako ngiwa slay, iri tláy.⁴¹ Iri waaraáhh ar baraá yaamaá Shamu nee Kilikia, múk Kríshaanáy guri /uuruú i hanmiís baraá haratlintaaooro.

16 Paulo iri hardáh dí'r gixsár Derbe nee Listra, nee didaadane ee harusmoó wák i deer, umuúwós ku bay Timoteo. Inós a garmoó /ameenir kar Yahudi ar Mungú gwa haratlintií'. Ala baabuúwós a heé tlahhoó Yunani.² Heewí a heé ta lamabu'ún káangw hhoó' alé nee hhae sleémeero awa baraá Listrá' hootá' nee Ikonio.³ Paulo guna slaá' tiwa alkona' nee inós. Gurir tláy guri al/uútl, as múk Yahudi oo amoodí dirií', asma sleémeero ka xuu' gídaabá baabuúwós a heé tlahhoó Yunani.⁴ Naagáy tawa waraahhi ar tla/eeraá gixsaduudá', hhae kiri hara'ayín adoodá' kira hara'ayín nee ya/abuuse nee bariisee, tidá' Yerusalemúr i dirií'.⁵ Gawaá adoorihe Kríshaanoó umuúqo diro kuri kwa/aás baraá haratlintaaoodaé, faaror'ín iri doogigiín umuúqo deelooro.⁶ Tari waaraáhh ar baraá yaamaá Frigia nee Galatia. Qeeruú hhoohhoó' gaa aleeya/aniká axweesantá Mungú kawa alki/iiti baraá yaamaá Asiaro.

⁷ Qoomár yaamaá Misia kiwa i qón, daqeemuú Bitinia kuri iíár, ala Qeeruú Yesu aa ya/aniká. ⁸ Tari waaraáhh ar yaamaá Misia, tari aweér ay Troa. ⁹ Paulo xweeraawo iigu'utu guri ár. Heé yaamaá Makedonia guna ár, i sihhimiit, i Paúló babay, "Waaraahháng amór yaamaá Makedonia, atén ti alee/isár eer." ¹⁰ Paulo iigu'utudá' arto nguwa hhe'eés, hamtidár kilae tleemuú Makedonia kuri sla'aán, asma aga tsaahhaán ar ló' gídaabá Mungú atén taa ateét, as iidíguú Ya/abtór hho' kuwa dir'ín i alki/ituú awaan. ¹¹ Tari tlawaán ar miringamo Troár wa ale, tari waarahhaán ay Samotrake, ala aga sihiitaniiká. Nee bál tsár tari hardahaán ay Neapoli. ¹² Nee niwa didá' wa tlawaán, tari hardahaán ay gixsár Makedonia ar ta bay Filipi, an gixsár ur baraá ayaadae, slám an dír boómár múk Rumi i diri'. Tari hootaán baraá gixsadá' wa ale deelór hhaawaakahe. ¹³ Bál deelór hungu/umaawo ana tlawaán nay ti'iitaán tsee/áy alé afkuú doó gixsaro, tari tlawaán afaá yaae. Asma atén ka xuaan gídaabá dír tawa firarin i deer. Tari iwiitaán tari axweesaán nee /ameenarka aa didí burumburit. ¹⁴ /Ameenirka ta bay Lidia didaádae i deer. Inós inqwaruú siira/atén gun weermaamís. Inós ar baraá yaamaá Tiatira. Inós i Mungú ilaiwa/aa/át. Atén tiri iíár i qás, nee Aako muunaáwós guri gweér, axweesantadá' Paulo aa axweés gari ót. ¹⁵ Inós baatiismoowo kawa hhe'eés nee múk do'ose, tiri harhheehhe'eés iri ó', "Kungá' bar aga aandé' gídaabá aníng Aako ugwa haratlíntí', qwalaasé', hooté' baraá dooeé' wa ale." Tiri harakés. ¹⁶ Looarka wake tawa didár saalíngw kawaan, nee lawaalo'orka tina doogaán ar neetlaamér koom ar aaru'uuma. Inós daqaareerós gan daqaari'iimár yaariir ar aaeér ar loohír aaru'uuma. ¹⁷ Paulo guri eehát, nee atene, i aluurén wa tseeamiín i kat, "Mukwí a sagadiyusér Mungúduú gawtí diri'. Inooín iidíguú loohír ba/ama kun alki/iit." ¹⁸ Adoorí gari tlehhít deelór jaarire. Ala Paulo iri gurhaamuút, gari i warqáy, neetlangwdá' guri báý, "Aníng kuúng u báw ar umuú Yesu Kristo, ti'iít gawaá lawaalo'oorihe." Neetlangwdá' iri ti'iít siiwadár kilae. ¹⁹ Daqaareerós adór haraxu'utír daqaari'iimar'ín ira qwát ngiwa aán, Paulo nee Sila kiri uhín, kiri duuxún ay dír tla/ángw gixsa, dír doó kwasleema. ²⁰ Kiri huúw ay dír geerá bariisér uren ar kwasleema, tari oó', "Mukwí i tlaahhír qamín ló'wa aleeró baraá gixsarén tihe. Slám inooín a múk Yahudi. ²¹ Inooín unaá atén wa hariima'aaká ilaoharo tam eeharto ngin intsaahhatimisiyá', asma atén a múk Rumi." ²² Boo/oó muu sleémeero iri tláy, kiri hara daqáy, Paulo nee Sila kiri inqwar duxún nee bariisér kwasleema. Nee bariiseedár kwasleema hara'aya gari hanís, kiwa muxi ar hhara. ²³ Nee kiwa hhe'eés muxtár jaarire, kiri kwaáhh baraá doó tseegamo. Xuumusmooduú doó tseegamór ga/áw kuri báý, "Mukwí xuumeek ló'wa ale." ²⁴ Inós tí kwaa báý ngiwa axaás, giri kwahha hhe'eés baraá qul/ír baraá do', giri ya'a' tsegiít ar qutúr gawaá peehhoó iló'. ²⁵ Ala Paulo nee Sila qoomár amsiwo Mungú kuri firín, nee nguri i daaiyé' ar daa'ángw sluufaay. Nee mukduú

hatlá' taa tseegiít ta axamiis. ²⁶ Hamtidár kilae kunseelír ur niri hardát, tam koo/ír do'duú tseegamo iri dingít. Nee hamtidár kilae afér do' iri gweerít, nee qutúruudá' muu sleémeero kura tsegiít iri slakwekwe'eét. ²⁷ Xuumusmooduú doó tseegamo iri daarkiít, adór afér doó tseegamo ira gweerít ngiwa ár, paánga gari taataáhh, ti gaasár wa slaa'. Asma inós ngi xui mukdá' taa tsegiít aa /akumiít. ²⁸ Ala Paulo iri tseé' ar afór ur, iri oó', "Miti gaasaar, asma atén sleémeero a diirí diriiaán." ²⁹ Xuumusmoodá' tsaa'asi gari firín kawa huwi. Iri dáh ay baraá do', i hara daaraax as dae. Iri tumbarara'aát dír Paulo nee Sila. ³⁰ Paulo nee Sila ngirirar ti'iít tsee/áy alé, iri oó', "Bariiser'eé', aníng adór ni laaq a adoomá ar nir ba/am?" ³¹ Kuri báý, "Aakoó Yesu na haratlíntieek. Daqaní kuúng a ba/aán nee múk do'oge." ³² Axweesantá Aako kari dirós i alki/iít, inós nee múk do'ós sleémeerowo. ³³ Xuumusmoodá' Paulo nee Sila giri ar tláy siiwadár kilár xweeraawo, inkahhi'ii'ín giri hamaátl. Inós nee múk do'ós sleémeero kiri baatiís siiwadár kilae. ³⁴ Xuumusmoodá' Paulo nee Sila ngiri ar waátl amór do'ós i alé, giri muruú /aymár i tleéhh. Iri qwalalaá/ kángw kilá' wa aleeró, inós nee múk do'ós sleémeerowo, asma Mungú kwaa haratlíntí'. ³⁵ Qoomár looa niwa tleér, bariiseedár kwasleema mukdá' urén oo askaári kuri ya/aáw, tari oó', "Mukdá' geemawaak, i tlay amor'ín ar ta slai." ³⁶ Xuumusmooduú doó tseegamo axweesantadá' gari oó' dír Paulo gídaabá, "Bariiseedár kwasleema muu ngwa ya/áp gídaabá kuungá' tundu gweeri. Ala daxta ti'iité' tsee/áy aleeró, tlawsé' ar wayda." ³⁷ Paulo giri báý, "Atén tina muúx dír geerá múk wa aleeró, ala atén taa sakwasleemuutiiká. Nee atén a múk Rumi. Slám atén tina kwahhiyé' baraá doó tseegamo. Nee hám qaytsiít, ti qawtí duuxár wa slaiyá'. Adoorí i ya/aandaaká. Inooíná kilá' i hardahiye', atén ti duuxár aye'." ³⁸ Askaáridá' iidíguuwí guri húp amór bariiseedár kwasleema. Nee bariiseedár kwasleema adoorí ngiwa axás, adór inooín tar múk Rumi, tari ló'wa da'ayuút. ³⁹ Bariiseedár kwasleema niri hardát, Paulo nee Sila kiri harhheehhe'eemiis. Nee kiwa hhe'eés tsee/áy duuxaro, kiri harhheehhe'eés gídaabá tawa ti'iiti baraá gixsarihe. ⁴⁰ Paulo nee Sila tindiwa ti'iít baraá doó tseegamooro, tari dáh baraá doó Lidia. Tiri doogiyé' nee hhae. Hhae kiri girkwa/amís. Paulo nee Sila tari quútl.

17 Paulo nee Sila tari waaraáhh ar tla/ángw Amfipoli nee Apolonia, tari hardáh ay Tesalonike. Didáadae do'ko oo saalíngw múk Yahudi i deer. ² Paulo iri dáh baraadí alé adoodá' /iisí i tlehhahhiti. Lel'aá tám awa hungu/uma gari baraadá' wa hhe'eés, tiri tlaampa'aamisiyé' nee múk Yahudi daanduú Gooír axweesantá Munguhe. ³ Axweesantá Mungú gari dir'ín i gwa/atimís nee gari alki/iít gídaabá, Kristo gár kuwa hariím aqo kun slahhe'eemiis, nee niri waslee/ baraá múk aa qaátl wa ale. Iri oó', "Yésuwí iidíguuwós án ni alki/iit, inós an Kristo." ⁴ Bahh'alé baraá tla/angw'ine tari ya/án, tari haragwaá' nee Paulo nee Sila. Nee múk

Yunani sleeme oo yaariir baraá kudá' Mungú ilaiwawa/ a'a, tari ya/án, tam /ameenár hhaawaaká ar uren sleeme iri ya/aán. ⁵ Múk Yahudi da/i guri eér. Múk tawo oo gídaabár koomaaká kuri tawo wa/angwsing wa ohín, kuri burumbuúr as boo/aay kuwa slay. Tlaahhi kari qaás baraá gixsár wa ale. Tari haratláy dí' doó Yasoni, as Paulo nee Sila kiwa leelehhiiti nee kiwa huuwi dí' geerá boo/oó muu. ⁶ Ala kiwa dakuús, Yasoni kuri óh, nee hhae bahh'alé, kiri huúw dí' geerá múk urén oo gixsa, tari tsimaahhuús, ta kaahi, "Mukdá' yaamu gaa halelee' naa ayaawí hardáh sleeme, ⁷ nee Yasoni mukwí gwa dahi'ís baraá do'ós i alé. Inooín sleémeero muruú ta tlehahhiti a kudá' nee hara'ayár waawutmoó múk Rumi ti slaslawa'aaká. Asma inooín ta kaahi waawutmoó hatlá' i deer, ku babay a Yesu!" ⁸ Gawaá adoorihe boo/aydá' nee múk urén oo gixsa iri kwisliít axweesanaydá' kuwa axaás. ⁹ Ala Yasoni nee mukós doohhisaro kiwa hhe'eés, kiri geemáy as tawa qutli. ¹⁰ Hamtidár kilae hhae Paulo nee Sila ngiri bayé, "Tlawsé' xweeraaká' alé ay Beroya." Tawa hardáh tari dá' baraá doó saalíngw múk Yahudi. ¹¹ Múk Beroya a múk hhó' ta ak múk Tesalonikero, nee inooín Ya/abtór hho' ngina ilaohiyé' ar muunuú hhoó'. Gooi ngiri soomuusiyé', nee ngiri aldakuutiyé' umuúqo daqto, as ngiwa tsaahhiya' gídaabá कांगwí taa alki/iiti oo lóe. ¹² Múk yaariir baraá tla/angw'ine iri haratlintií', /ameenár uren ar yaariir ar múk Yunani sleeme iri haratlintií', tam hhawaataa hhaawa'aaká. ¹³ Ala múk Yahudi oo yaamaa Tesalonike iidík kuri sláy gídaabá, axweesantá Mungú kaa alki/iít nee Paulo baraá yaamaa Beroyaro sleeme. Tari tláy, tari hardáh amoodí alé, tlaahhi kari qaás, muu kuri amogwaareés. ¹⁴ Hamtidár kilae hhaedá' Paulo nguri bayé, "Tláv ay yaamuuqá' afaa tlawi." Ala Sila nee Timoteo niri meetiyé' Beróyár i alé. ¹⁵ Ala mukdá' Paulo gwa haydohiis, guri huúw ay Athene. Aluuwo Paulo giri ya/aáw gídaabá, "Sila nee Timoteo mindiwa ak tligiyé' aluueene." Mukdá' iri kií/. ¹⁶ Paulo Sila nee Timoteo giri Athénér wa dán. Gari ár gixsadá' naxés aa háts munga'aá dimbadimbehe, iri ló'wa gurhaamuút baraá muunuúwose. ¹⁷ Qoomár iwa baraá doó saalíngw i diirii' nee múk Yahudi tiri tlaampa'aamisiyé' nee mukdá' Mungú gu ilaiwawaá/. Nee umuúqo deellooro tiri tlaampa'aamisiyé' nee mukdá' nee inós ti dogagita' didá' mura' kuwa weerimamisi. ¹⁸ Mukko oo intsaahhasár Epikureo nee ar Stoiko tiri tlaampa'aamisiyé' nee Paulo. Bahh'alé tari oó, "Daktantí gár i ooár wa sla' a milá?" Bahh'alé tari oó, "Baré a adór heé ya/abtór munga'aá xuawaslen ga alki/iít." Adoorí kana oó' asma inós iidíguú Yesu guna alki/iít, nee iidíguú waasle/uuwós. ¹⁹ Kuri óh, kuri huúw ay Areopago. Tari oó, "Xáy, intsaahhatisasing /aben ar kuúng ta intsaahhatimis, atén xu'utiro a aleeslawána? ²⁰ Asma muruú kuúng ta axwes a muruú waa/oo/amór koóm baraá iiaarene. Atén gídaabár muruusing a sla'aán xu'utiro." ²¹ Asma múk Athene sleémeero nee dahaaye awa baraadá' wa hootá', pa/ángw gár hatlá' i

kaahh, aqo har iidík haniisa nee axaasár muruú /abén. ²² Paulo iri sihhiít tla/ángw doó kwasleema oo ta babay Areopago, iri oó, "Kuúngá' múk Athene, baraá mura' sleémeero aníng kuungá' naa tsaáhh adór kuungá' tar múk diiniir aldakuút kángw kilá' wa ale. ²³ Asma aníng ana hi'iimiít baraá gixsari wa ale, nee qoomár niwa hi'iimiit, muruú sluufimisuú munguihúng wa hariím una ár. Slám meésár ilahhooa ana ár ar taa gooín /ay-mi'iká' i alé, 'Dír Mungúdá' xu'utiitaaká.' Ala aníng iidíguú ni alki/iit an iidíguú Mungúdá' kuungá' ta sluufimisa', kudá' kuungá' ta xua'aaká. ²⁴ Mungúdá' yaamu gaa tleehh, nee umuúqo gaaro ar baraawós i dirií', inós i hootiiká baraá maraa taa dabaá múk ar tleéhh. Inós a Aakoó doori nee yaamu. ²⁵ Slám inós gár i slai i káhh, tidá' inós kura sagadiyuús ar dabér muu. Asma inós an kudá' muu sleémeero gu slafíngw i hanmiís, nee hiinsla nee mura' sleémeero. ²⁶ Inós xoordu sleémeero gina iihhaáf baraá heé wák wa aleeró, giri qaás baraá yaamu sleémeero. Inósuú kilá' hariimadu gina qaás iimír aáng wa ale, awa qoomar'ín, nee harki/isoó hotangw'ín. ²⁷ Inós adoorí gana tleéhh as inooín inós kuwa leelehhiiti as kuwa slay. Ala tam adoorihe inós ku saaweeká dí' umuúqo heerene. ²⁸ Asma, 'Baraawose atén an hootaán, nee an hi'iimiitaán, nee tawa slafaan.' Tam goouuserhúng ar daa'aangw bahh'alé adoorí gaa kát, gídaabá, 'Asma atén sleeme a xwaylarós'. ²⁹ Ala atén barnaxes a na/aá Mungú, a hariimarooká atén tawa kaahaan gídaabá Mungú aa slaqás nee miisli, laqaá peesa, laqaá tlaa/ano. Asma muruúwí a muruú taa tleéhh ar aleesleemuú muu nee sagalooa. ³⁰ Qoomadá' iimi kawa boó/, Mungú muruúwí guna al qiqtlín, asma tawa adór muruú i ga/ayká. Ala hamí muu sleémeero gun ádbabáy umuúqo diiro gídaabá, 'Hhu'u'umé.' ³¹ Asma Mungú deelo gaa qaroó qaás, tidár múk baraaaká yaamu nguwa sakwasleemuuti ar gan'amu. Kwasleema dí' heé ngay haniís a kudá' inós aa tsawaár. Nee Mungú gaarí gana geehhoutís ló'wa ale dí' muu sleémeero, qoomár heedaadá' kuwa waasle/atís baraá múk aa qaátl wa ale." ³² Iidíguú waasle/ kuwa axaás, bahh'alé tari niqimís. Bahh'alé tari oó, "Atén iidíguusing u malé axaasaán looar hatlae." ³³ Gawaá adoorihe Paulo iri quútl, mukdá' guri didá' i geexáy. ³⁴ Muu bahh'alé iri haragwaá' amór Paulo, tari haratlintií'. Baraa tla/ángw mukwihe heeko a Dionisio. Inós a heé doó kwasleema oo Areopago. Heé hatlá' a /ameenirka wák, umuúwós ta babay Damari, nee mukko hatlá' sleeme i deer.

18 Kangwí iwa waaraáhh, Paulo iri Athénér wa tláy, iri hardáh ay Korinto. ² Amoodae heeko oo Yahudi guri ár, umuúwós ku babay Akila. Inós a heé taa yaamaa Pontór wa laqwaál. Inós nina hardáh yaamaa Italiár wa ale deelloorí tseewe, dinkwa nee hareerós Prisila. Asma Klaudio hara'aya gana haniís gídaabá múk Yahudi sleémeero i quutli baraá gixsár Rumiro. Paulo iri hardáh dí' dooín. ³ Iri didá' wa hoót, asma inooín sleeme gadiyér'ín a ád taqár Paulo, ar heéma hirit. ⁴ Umuúqo deelór hungu/umaawo Paulo ina dá' baraá

doó saaliingw, múk Yahudi nee múk Yunani guri intsaahhatimís as nguwa ar ba/i. ⁵Sila nee Timoteo tindiwa aweér Makedoniár wa ale, Paulo pa/aangw guri sláy oo axweesantá Mungú ngiwa alki/iiti umuúqo deelooro, múk Yahudi guri lamabu'ún gídaabá Yesu an Kristo. ⁶Múk Yahudi axweesanaydú Paulo guri sií, kuri /ooslislín. Paulo giri inqwaruwós i kuukuú, iri oó, "Kuungá' bar aga qwadé, a daandeemoohung. Gár án i huuw i káhh. Iimír hamí aníng aga tláw amór múk xoordáá hatlá." ⁷Paulo iri didá' wa tláy, iri dáh baraá doó heeko wák, umuúwós ta babay Tito Yusto. Heewí a heé Mungú ilaiwawaa/. Doós nee doó saaliingw ti hariyá'. ⁸Krispo, heé úr oo doó saaliingw, Aako guri haratlintií' dinkwa nee múk doós sleémeero. Nee múk yaariir oo yaamaá Korinto axweesantá Paulo kawa iiar i qamín, tari haratlintií' kiri baatimiís. ⁹Aako iri oó' dír Paulo xweeraawo ar baraá iigu'utu, "Ma dá'yumiitaar, axweesantaeé' alki/iiteek, slám ma xasliitaar. ¹⁰Asma aníng nee kuúng a dinkwa. Heé kuúng u i haratláw nee u gaa laáq i kaahh, asma aníng muk'éé' ku yaariir baraá gixsarihe." ¹¹Paulo iri baraadá' wa hoót kurkú wák nee slahheeraá lahhoó', Ya/abtór Mungú guri intsaahhatimís tla/angw'ín wa ale. ¹²Qoomár Galio tawa ga/awusmoó yaamaá Akaya, múk Yahudi sleémeero Paulo guri haratláy ar muunuú wák, guri huúw ay geerá doó kwasleema. ¹³Tari oó, "Heewí i múk afa/aslín as Mungú kuwa ilaiwawaa/i adoodá' nee hara'ayár Musa ti slaw'aaká." ¹⁴Paulo qoomár iwa adoorír wa ilawatstá slai, Galio iri oó' dír múk Yahudi, "Kuungá' múk Yahudi, heewí geera barnaxes gár tlaakw gana tleéhh, geera alók án kuungá' nu iiar i qaás. ¹⁵Ala barnaxes tin tlaampa'aamisá' daanduú axweesanaay nee daanduú ume nee daanduú hara'ayarhúng, kuungá' kiloohung alqaytsitaak. Asma aníng a sla'aaká niwa har'ohusmo tleehhiit daanduú muruuhung kwisinge." ¹⁶Giri guús dír geerá doóduú doó kwasleemaro. ¹⁷Múk Yahudi sleémeero Sostene kuri óh. Inós a heé úr oo doó saaliingw. Kuri muúx dír geerá doó kwasleemár wa ale. Ala Galio adoodá' tam ngaa ga/ayi gaa gaár i xuiiká. ¹⁸Paulo iri amoodá' wa hoót deelór yaarire. Aluuwo deelo gari oó' dír hhae, iri tláy ar baraá tlawi ay yaamaá Shamu. Prisila nee Akila tay alkoné' nee inós. Ala dír iwa quutliiká, se'eengós guri deéqw baraá yaamaá Kenkrea, asma al'axweesantá lo'o gaa huúw. ¹⁹Tari hardáh ay gixsár Efeso, giri amoodá' i geexáy, inós iri dáh baraá doó saaliingw, tiri tlaampa'misiyé' nee múk Yahudi. ²⁰Inós kuri firín as iwa hooti deelór hhaawakache, ala inós aa ya/aniká. ²¹Paulo deelo gari dir'ín i oó, "Mungú bar ngaa slaá, aníng niqo malé kií/." Iri tláy Efesór wa ale ar baraá tla/angw tlawi. ²²Iri hardáh ay Kaisaria, iri tsa/án, múk Kríshaanáy guri laaw'eesár áy. Aluuwo iri aweér ay Antiokia. ²³Iwa amoodá' wa hoót deelór niinawe, iri malé quútl, iri waaraáhh ar baraá tla/angw yaamaá Galatia nee Frigia, eeharuuse gari /uuruú i qamín baraá haratlintaaoro umuúqo gixsaro. ²⁴Heeko wák oo Yahudi, umuúwós ku babay Apolo,

nina hardáh ay Efeso. Inós a heé ta Iskanderiár wa laqwaál. Slám a heé sagalooár koóm baraá axweesanto, nee Gooír axweesantá Mungú ga ló'wa xuu'. ²⁵Heewí inós kwaa intsaahhatimís loohír Aakoowo, slám muunuúwós i hamiis. Iri iimu/ún axweesanto nee intsaahhatimisuuwo ar gan'amu ar daanduú iidíguú Yesu. Ala inós baatiísmoó aa xuú' a kuduú Yohana kilós. ²⁶Axweesantá Mungú gari alki/iít ar pihhu'uuma baraá doó saaliingw wa ale, tam Prisila nee Akila nguwa iiar i qaminé, kurir waátl, iidíguú loohír Aako kuri alki/iita hhe'eés ar adoodá' ir hariin. ²⁷Inós iri waarahhamá slaá' ar baraá tlawi ay yaamaá Akaya. Hhae nguri harakeesiyé', barwá ngiri gooiné' amór eeharuuse as kuwa dahi'isi. Inós iwa amoodá' i hardáh, mukdá' aa haratlintií', guri ló'wa alee/iimiís ar /uuruudá' Mungú aa inós i haniís. ²⁸Asma inós múk Yahudi guna ló'wa ar ba/a hhe'eés geerá muu sleémeero wa ale, ngiwa laqaqan ar Gooír axweesantá Mungú ar gídaabá Yesu an Kristo.

19 Qoomár Apolo iwa Korintór i dirií'i, Paulo iri waaraáhh ar baraá yaamaá kaahaar, iri hardáh ay Efeso. Iwa amoodá' i hardáh, tiri doogiyé' nee eeharuuserka, ²giri yaahaás iri oó, "Kuungá' Qeeruú hhoohhoó' ugwa ilaot'i qoomár tawa haratlintié'?" Tari oó, "Aasla'áy, tam axaasa gídaabá Qeeruú hhoohhoó' i deer una qo axaasaniiká." ³Giri yaahaás, "Baatiísmoó tundura baatiís a baatiísmoó heemá?" Tari oó, "A baatiísmoó Yohana." ⁴Paulo iri oó, "Yohana muu guna baatimiís, kudá' aa hhu'u'un. Guri babáy gídaabá kudá' aluuwós wa hardáh ku haratlintií', inós an Yesu." ⁵Inooín adoorí kawa axaás, kiri baatimiís ar umuú Aako Yesu. ⁶Nee Paulo dabaawós qaasaro ngiwa hhe'eés gawaain i alé, inooín Qeeruú hhoohhoó' nguri slayé'. Tari axweés ar tsifrír xuawaslen, nee ya/abtór amór Mungú daahh kari axweés. ⁷Mukdá' sleémeero a hhawaataá har afi mibá nee tsár. ⁸Paulo iri dáh baraá doó saaliingw, iidíguú waawuti'imár Mungú guri baraadá' wa alki/iít ar pihhu'uuma nee ar dae wasle. Paulo nee muu tina tlaampa'aamisiyé', nee muu guri harakeemiís. Adoorí gana ar kumiít ay slahheeraá tám. ⁹Muu bahh'alé ku sage gawdén, tari sií' haratlintaaoro, loohír Aako kari /ooslislín geerá boo/oó múk wa ale. Paulo inooín giri geexáy, eeharuuse gari paraátl. Gari ar tláy. Nee umuúqo deelooro iri intsaahhatimís baraá doó shuúlér heeko ta babay Tirano. ¹⁰Tari kumiít ar adoorí ay kureeri tsár, tam muu sleémeero oo múk Yahudi nee oo Yunani kudá' Asiár i dirií', Ya/abtór Aako gari axaás. ¹¹Mungú muruú ak xuawaslén guri tlehhaahhiit ar dabaá Paulo. ¹²Tam warqama' nee inqwar kudá' inós aa tsiit geeraawo, kiri huúw amór tiqtuuse, tiqtir'ín tidá' iri hungú/, tam neetlaame sleeme giri geemeér. ¹³Mukko Yahudi i deer oo harweerariím. Inooín a múk neetlaamér gusaasiím. Neetlaame kari iiar guusaro, ar umuú Aako Yesu kuwa kaahi daanduú mukdá' neetlaame aa eér. Ta kaahi, "Aníng kuúng u guús ar umuú Yesu, kudá' Paulo i alki/iiti." ¹⁴Daaqayko faanqw oo Skewa adoorí gan laqaqán.

Skewa inós a geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi. ¹⁵ Neetlaameedá' iri ó', "Yesu u xuú', nee Paulo u xuú' sleeme, ala kuungá' a ín heemá?" ¹⁶ Heedaadá' neetlaame aa eér, inooín giri hara/akumiít, giri aleesláy giri ar baá/. Niri baraá do'dá' wa /akumiitiyé' ar /aankwets, amorqáqae kaa muxaaxín. ¹⁷ Iidíguuwí kuri xuú' nee múk Yahudi sleémeero nee múk Yunani, kudá' baraá gixsár Efesór i dirií'. Muu sleémeero iri da'ayuút ló'wa ale, nee umuú Aako Yesu iri ak xirfuút. ¹⁸ Nee múk yaariir oo aa haratlíntií', tlehhemi'ií'ín kiri hhu'u'ún kiri geehhoutís. ¹⁹ Nee muu bahh'alé kuduú qwaslaare kitaabi'ií'ín kiri burumbuúr, kiri daá/ dí' geerá muu sleémeeró wa ale. Nee faaro kari tleéhh, kari ár gí-daabá tloxór kitaabi'idá' a shilingi kume mibeeri kooán. ²⁰ Adoorí an adoodá' Ya/abtór Aako ira geerí kumít, nee iri baaliín ar /uuru. ²¹ Alaá kaangwí sleémeero iwa tlee-hharuút, Paulo axweesani gari tsaát gídaabá, "Án a waaraáhh ar Makedonia nee Akaya, nari kumiít ay Yerusalemu." Iri oó', "Aníng amoorí bara hhe'eés, án gár iwa hariím an Rumír káw sleeme." ²² Múk tsár baraá mukdá' inós gu alee/iimamisa guri ya/aáw ay Make-donia. Mukwí a Timoteo nee Erasto. Ala inósuú kilá' iri Asiár wa hoót deelór hhaawaakahe. ²³ Qoomaadae slahha'amaayér yaariir niri tí'tít yaamaá Efesoro, as daanduú loohír Aako. ²⁴ Asma heeko wák i deer, umuwós ku babay Demetrio. Heewí inós a kareermo. Inós slaqsoó maraá Artemi gun tlehhahhiit. Artemi inós a mungú /ameeni oo múk Efeso. Gadiyeérós tí múk gadiyuús dirós i alé gun slaasláwar yaariir i huuwahúp. ²⁵ Demetrio mukwí guri burumbuúr dinkwa nee múk hatlá' sleémeero oo gadiyér adór tidá' ga tlehiít. Iri oó', "Kuungá' hhawaáte, kuungá' a xuá' gídaabá slaasláwarén dí' kawa slaaslawaan a baraá gadiyeérí. ²⁶ Kuungá' aga aandé' nee aga axasé' adór heewí ta babay Paulo i tlehiiti. I kaahi, 'Munga'áa ta tlehiiti ar dabaá muu a munguiwóoká.' Inós múk yaariir gwa harakeemiís guri warqeés, ala a diirír gixsár Efeso kilo-seeká, ala tam baraá yaamaá Asia sleémeero. ²⁷ Gawaá adoorihe gadiyeérén tí i baraá tsaxwá úr i dirí', muu ngiwa waaqaai. Ala a har tí kiloseeká, ala doó hhoohhoó' oo mungúréen kwí úr oo /ameeni Artemi, kuri gaár i xuiiká sleeme. Slám tsaxwa i dayá' gídaabá mungúwí oo Artemi xirfuuwós ku hhitín, inósuudá' ta sluufimamiisi nee muu sleémeero oo baraá yaamaá Asia, tam múk baraá yaamu sleémeerowo." ²⁸ Axweesanaywí kuwa axaás tari ló'wa buúhh, tari tsimahhuús, ta kaahi, "Artemi, mungú múk Efeso ku úr!" ²⁹ Tlaahhidá' iri kumít baraá gixsa sleémeero. Boo/ oó muu Gayo nee Aristarko kiri ohín. Inooín a múk Makedoniár daáhh, tina al koné' nee Paulo. Mukwí kurir tláy ay dí' neeto. ³⁰ Paulo inósuú kilá' iri dahamaá slaá' amoodár geerá muu. Ala haratlintaauuse aa ya/aandiiká. ³¹ Ala mukdá' urén oo yaamuudá' bahh'alé a mulqér Paulo. Inooín muu kuri ya/aáw amór Paulo. Kuri harhheehhe'eés gídaabá miwa dáh baraá doó kwasleema. ³² Qoomaadae dinkwadá' sleémeero i

baraá tlaahhír i dirí'. Mukwí gár i tsimahhuusi a tí, kuqá' gár i tsimahhuusi a hatlá'. Asma múk yaariir gár taa sa burumburiit gaa xuiiká. ³³ Muu bahh'alé iri káh gídaabá heé tlaahhírí gaa qaas a Iskanda, asma múk Yahudi Iskanda guna huúw dí' geerá boo/aay, ala Iskanda muu guri kuútl ar dawa as iwa xasliiti. Gari slaá' tiwa aleekal/an geerá múk wa ale. ³⁴ Kawa tsaáhh gídaabá inós a heé Yahudi, sleémeero tari tseemín ar afór wák ar har qoomár looár tsár, ta kaahi, "Artemi, mungú múk Efeso ku úr!" ³⁵ Alhhe'eesaywo heé úr oo gixsa muu guri xasltís, iri oó', "Kuungá' múk Efeso, umuúqo heewo ga xuú' gídaabá múk doó mungúdá' úr oo Artémí xumx-axuúm, nee tlaa/anoodá' hhoohhoó' naa gawaá doorí wa huu' sleeme, an múk baraá gixsár Efeso. ³⁶ Iidígu-uwí heé gu sií' i kaahh. Gawaá adoorihe, kuungá' xas-liité', ma gaansluutara' gaa tleehhamooro. ³⁷ Kuungá' mukwí nguna diirí hubé', ala inooín gár taa fiís ar baraá doó mungú i káhh, slám /aymuú tlaákw oo taa oó' i kaahh daanduú mungúréen kwí oo /ameeni. ³⁸ Ala bar Demetrio nee mukwí nee inós algadiyuusá' gaa ka kón ar hee kuwa sakwasleemuuti, maraá kwasleema i dayá', nee mukdá' urén oo kwasleema i deer. Ti amorqá' wa sakwasleemuutiye'. ³⁹ Ala bar gár hatlá' ta koondá' ar diimbé i deer, gaasíng ka amohhe'ees didár dinkwadá' kawa hariím ar muu sleémeero. ⁴⁰ Asma atén a baraá tsaxwá i diriiaán tiwa sakwasleemuuti as kaangwí laarí aa tleehharuut, asma tawa adór tlaahhi. Slám gár muruúwí sleémeero isa tleehharuút i káhh. Nee atén birtaa yaahaás dí' kwasleemaro, gár tir aleeslaqwaan a koomanaaká." ⁴¹ Adoorí ooaro ngiwa hhe'eés, dinkwadá' gari gaás.

20 Tlaahhidá' ar muu iwa fák, Paulo eeharuuse gari ateét, gari garkwa/amís, gari deelór i oó'. Iri tláy ay yaamaá Makedonia. ² Iri waaraáhh ar yaamuudá', nee umuúqo diiro eeharuuse gari/uuruú i qamín baraá haratlintaaooro ar axweesanoó yaariir. Iri hardáh ay yaamaá Yunani. ³ Iri amoodá' wa hoót slahheeri tám. Paulo iri tleemuú slaá' iwa yaamaá Shamúr kay ar baraá tlawi. Ala múk Yahudi taa al'axweés adór kur gaasi. Gawaá adoorihe Paulo saga guri warqeés iwa ki/i ar baraá tla/ángw Makedonia. ⁴ Inós tina koné' nee Sopatro, garmó Piro. Inós a heé yaamaá Beroia, nee Aristarko nee Sekundo, inooín a múk gixsár Tesalonike, nee Gayo, heé gixsár Derbe, nee Timoteo nee múk tsár oo Asiár daáhh. Inooín a Tikiko nee Trofimo. ⁵ Mukwí ina geerí hí'íit, tiri dané' yaamaá Troa kiwa áy. ⁶ Atén ana Filipír wa tlawáan ar baraá tlawi, deeloodá' ur ar Mikaátér taa sluufitisiiká iwa waaráhh. Deelór kooán iwa waaráhh kiri Troár i awaán. Tari didá' wa hootaán deelo faanqw. ⁷ Deelór Jumapiliro ana burumburiitaán as muruú /aymár Aako kuwa /ayaan. Paulo axweesantá Mungú gari alki/iít, iri kumiít axweesanto ay qoomár dakiingo. Asma looár tlaawa i tleemuú slaá'. ⁸ Nee baraá do'dá' ta i burumburiitaán aslo kiló' wa yaariir. Slám do'dá' a doó goroofárh gawtá koóm. ⁹ Nee masoomooko wák, umuwós ta babay Eutiko, inós aa iwiít

gawaá dirishár i alé. Paulo axweesanto iwa kumiít, masoomoodá' iri gufmiis, gu'ute guri ar bá/, iri goroófár tám wa huú' ay yaamu. Kuri tleés naxés aa qaroó gwaá'.¹⁰ Paulo iri aweér yaamí alé, tiri gawaawós i qaatiís, guri slaqwtós i óh, iri oó', "Ma da'ayumiitara', inós i slaaf." ¹¹ Paulo iri gawtí kií/. Mikaáte gari parhhamiís. Iri /ayín. Iri malé kumiít axweesanto nee inooín ay matlatle. Matlatleero iri tláy. ¹² Masoomoodá' kurir waátl ay dó', i slaaf. Tari ló' wa gurkwa/ama hhe'eés. ¹³ Atén tari geerí hi'itaán ay dí r miringamoi, tari tlawaán ar baraá tlawi ay Aso. Gár taa sla'aán a Paulo un tsa/aasaán Asór wa ale. Inós tina adoorí báy, asma inós ina amoodá' i tláy ar yaamaá kaahaar. ¹⁴ Tiwa Asór i áy, una didá' wa tsa/aasaán, tari kumiitaán ay Mitilene. ¹⁵ Tari didá' wa tlawaán ar baraá tlawi, nee bál tsár tari hardahaán dirka ta babay Kio naa atén ar qoon. Bál tám tari waarahhaán ar Samo, tari hardahaán ay Trogilio, tari diirí deelaán. Bál tsiyáhh tari hardahaán Mileto. ¹⁶ Paulo gaa slaiiká iwa waaraahhi ar Efeso. Asma deelór yaariir mingiwa qwaareés yaamaá Asiá wa aleeró. Asma inós i gaanslín. Gár aa slaá' masók in hardah Yerusalemúr i aleeró dí r deeloódár Pentekoste ira xeeriká. ¹⁷ Dí r Mileto Paulo muu guri ya/aáw ay Efeso as geeraharuusér Kríshaanáy kawa ateeti. ¹⁸ Geeraharuuseedá' niwa hardát, Paulo iri oó', "Kuungá' kilá' a xuá' aníng adór nira hoót tla/angwhúng wa ale qoomaadá' sleémeero, iimír bál har geera án niwa baraká' Asiár i hardáh. ¹⁹ Aníng Aako una sagadiyuús ar tsatsa'areema sleémeero, tam qoomár niwa baraá /aa/eé dirií, laqaá tam baraá iara'aduú naa sláw dí r múk Yahudír wa aleeró, tiwa gaasár wa slai. ²⁰ Aníng kuungá' /aymuú nuwa /iít i kaahh. Ala umuúqo gaaro baraá axweesantá Munguhe ana alki/iít, nee ana intsaahhatimís ar geehhoeema laqaá tam baraá maraay, as alee/isayhúng. ²¹ Án múk Yahudi nee múk Yunani una ló'wa gurbuú' gídaabá tlakweemaín ki Mungú i hhu'u'un, nee Aakoorén Yesu Kristo ku haratlintií'. ²² Nee aníng hamí aga tláw ay Yerusalemu, taa tseék nee Qeeruú hhoohhoó'. Gár aníng ni amorqá' i aw aníng a xuaaká. ²³ Ala Qeeruú hhoohhoó' aníng i ádbabáy umuúqo gixsaro gídaabá tseegamo nee slahha'amaaye aníng i daamaaraán. ²⁴ Ala bar án kilooeene slafingw'eé' aníng u gaár i xuaaká. Slafingw'eé' bira qwaár, a gaarooká, ala gár gídaabár koom a masók slafingw'eé' kudá' nee Aako un alhhe'eés, nee gadiyér'eé' tidá' naa ilaóh dí r Aako Yésú wa ale, ngiwa alhhe'eés. Nee gadiyeéri an alki/ituú Ya/abtór hho' daanduú gurtleemuú Mungú. ²⁵ "Aníng ana hi'iimiít baraá tla/angwhúng wa ale, iidíguú wawuti'iimár Mungú nguna alki/iít. Nee ala aníng hamí a xuú' gídaabá, baraá tla/angwhunge heé aníng i malé ar i kaahh. ²⁶ Gawaá adoorihe laarí án kuungá' nu baw ar geehhoeema, gidaabá hee dirhunge bira qwaár, a daanduueeneeká. ²⁷ Asma aníng adoodá' Mungú i slai, sleémeero dirhúng i alki/iituuwo ngaa mawiiiká. ²⁸ Kuungá' kilá' munerhúng harmagahhaak, nee

Kríshaanáyda' sleémeero, kudá' Qeeruú hhoohhoó' kuungá' nuwa qaás tawa xuumuuser'ín. As múk Aako kuwa de'eenda', kudá' inós aa tlaáxw ar tseereerós ar kilá'. ²⁹ Aníng a xuú' gídaabá, án bar aga tláw, tawerú xaraás i dah baraá tla/angwhúng nee múk Kríshaanáy gu gurtlayká. ³⁰ Nee slám baraá tla/angwhunge muu i ti'it. Mukwí looeema giri warqees as eeharuuse kawa amor'ín i uuruuxi nee tawa eeharin. ³¹ Gawaá adoorihe, kuungá' dalaaé'. Ma gunqaruutara' gídaabá aníng kuungá' sleémeero nuna hara'ayiyiím ar hhirhheeri, xweera nee tlatla/aango, baraá kureeraá tame, slám naa baloó mawiiiká. ³² "Ala aníng hám daxta kuungá' nu qaás baraá dabaá Mungú i alé, nee dí r axweesantadár gurtleemuú Mungú. Inós kuungá' kwa/asaro nu aleesláy, nee tsuuqaawós sleémeero ngiri haniis, kudá' i kon, as mukós sleémeero kudá' taa hhoohhoeés. ³³ Aníng peésár hee aga baloó slaiiká, laqaá miisli, laqaá tam inqwaruuwós. ³⁴ Kuungá' kilá' a xuá' gídaabá dabaaéé' kuká' nina gadiyuusiyé' as muruudá' án ni slaa' nguwa slaw, dinkwa nee mukdá' nee aníng al hootá'. ³⁵ Baraá muruú yaarire aníng ngaa laqaám gídaabá, gár atén tiwa hariím, a liitlakuuse an alee/iisaán, ar gadiyér adór tí kawa tleehhaan. Nee /ayma'aá Aako Yesu ki inslawaán, kudá' iwa káh gídaabá, 'Qwala/ i deer baraá gaa haniisaro ta baraá gaa ilaooharo.' " ³⁶ Paulo axweesanaywós nguwa hhe'eés axweesanto, iri tumberara'aát dinkwa nee mukdá' sleémeero, iri firín. ³⁷ Sleémeero tari /aa/amín ló' wa ale, Paulo kuri slaqoóin i ohín kuri ma'amiís. ³⁸ Tari gurhaamuút ló'wa wa ale as /aymuudá' Paulo aa oó' gídaabá, "Án kuungá' i baloó aanda'aaká daxta." Kuri haydohiís ay baraá miringamo.

21 Alaá deelo ooaro kawa hhe'eesaán, tay tlawaán ar baraá tlawi, tari waarahhaán ay Kosi baalaadár kilae. Tawa hardahaán, looytleérós tay hardahaán Rodo, nee tawa didá' wa tlawaán tay hardahaán Patara. ² Miringamoó waaraáhh ay Foinike kuri araán, tay tsa/amán gawaawós i ale, tay tlawaán. ³ Nee Kipro kawa araán, kari bihhaá dákw doó basáy i geexawaán, tay hi'iitaán ay Shamu, tari aweeraán Tirór i ale. Asma didá' aa dí r miringamoorén huuwawós ngay aweerisi. ⁴ Eeharuuse kari slawaán amoodae, tari dir'ín wa hootaán deelo faanqw. Inooín Paulo kuri babáy ar /uuruú Qeeruú hhoohhoó' gidaabá, "Ma tsa/amaar Yerusalemúr i alé." ⁵ Deeloódá' iwa fák, tay tlawaán. Inooín sleémeero nee /ameenar'ine nee na'/iwo tay haydohisiyé' ay afaá gixsa. Tay tumberara'ataán afaá tlawi, tari alfiriimaán. ⁶ Deelo kari ooaán nee inooín, atén tay tsa/amán gawaá miringamo, nee inooín niri watliyé'. ⁷ Tawa tlawaán Tiroro tari kumiitaán aaiirene ay Tolemai. Diirí an alhhe'eesoó aaiirén awa baraá tlawi. Hhaerén awa ayaadá' kay laaw'eesaán, nee tay tlaatla/iitaán deelór wake amoodá' wa ale. ⁸ Looaytleérós tay tlawaán, tay Kaisariár i hardahaán, tay dahaán baraá doó Filipo, alki/itusmoó Ya/abtór hho'. Inós a heé wák baraá kudá' faanqwe. Tay hootaán doós wa ale. ⁹ Heewi

dasú tsiyáhh oo /amatlite gu kón, inooín ya/abtór amór Mungú daahh kan axweemamiis amór múk i alé. ¹⁰ Nee tawa hootaán amoodá' wa ale deelór hhaawakahe, aarusmooko wák, umuúwós ta babay Agabo, nina aweér yaamaá Yudeár wa ale. ¹¹ Niwa hardáh, himuú Paulo guri taataáhh, inós tiri kilós ya'a' tseék nee dabaawo, iri oó', "Qeeruú hhoohhoó' i kaahi, 'Adoorí an adór heé himuúwí kur tseegi nee múk Yahudi oo Yerusalemu nee kuri haniis díř dabaá múk xoordu.' " ¹² Nee adoorí kawa axaasaán, atén nee mukduú didá' i diri' Paulo kuri harhheehhe'eemisaán, as miwa tsa/án Yerusalemu i alé. ¹³ Paulo atén tiri báy, "Gár ta tlehhi-ta' a umós? /Aa/ee nee diqay'eé' qwaaremíuwo? Mas tseegamo kilós an katá? Án aga ya/aám tam tiwa gaasi baraá Yerusalemu i alé as Aako Yesu." ¹⁴ Gurbu'utarén ngiwa sí', tari xasliitaán, tari ooaán, "Sla'arír Aako i tleehharut." ¹⁵ Deelór niina iwa waaráhh, xoosluřén kiri amohhe'eesaán, tari tlawaán, tari tsa/amán Yerusalemu. ¹⁶ Eeharusér Kaisaria bahh'alé tari alkoomaán nee atén, tiri hardahás ay doó Mnasoni, heé yaamaá Kipro. Inós a eeharusmoó aáng. Asma atén díř ti hotángw awaan an díř do'ós. ¹⁷ Tawa hardahaán Yerusalemu, hhae tiri ilaohiyé' ar qwala/. ¹⁸ Looaytleérós Paulo iri dáh baraá doó Yakobo nee atene, nee geerharuusér múk Kríshaanáy sleémeero i didaádá'. ¹⁹ Paulo ngiwa hhe'eés laaw'eesaro, कांगw sleémeero guri díř'ín i wa-keetín alki/ituuwo oo Mungú aa tlehhiit díř múk xoor-duú i alé ar gadiyeérós. ²⁰ Inooín कांगwí kuwa axaás, Mungú kuri xirfayeés, tari oó' díř Paulo, "Hhiyaarén, a ga/eéaáke múk Yahudi oo aa haratlintii' adór tar kumér yaariir. Inooín hara'ayár Musa ngi ló'wa ohiná'. ²¹ Inooín kaa कांगók báy ar gídaabá kuúng mukduú Yahudi oo baraá tla/ángw xoorduú i diri', in intsaahhatimís ar gídaabá hara'ayár Musa makawa eehaár. Slám na/'ii'ín mikiwa al/utlín, nee unuuren mingiwa eehariyé'. ²² Ala hám adór ta laq? Baré kaaqo axaás gídaabá kuúng naa hardát. ²³ Gimáy, adoorí atén ni kuúng bawaan tleehheek. Múk tsiyáhh u koomaán di-irihe oo al'axweesantá lo'o gaa tsaat díř Mungú i alé. ²⁴ Mukwí ar tlawee, ti alhhohhoeese', nee kuúng slaqwér deeqomór sager'ín ka bu'. Adoorí bara tléhh, muu sleémeero daqaní ga tsaahh gídaabá, iidíguudá' kaa báy gawaá daanduwooge a lama, nee gídaabá kuúng a kumít hara'ayár Musa eeharahaduuwo. ²⁵ Ala gawaá daanduú múk xoorduwo, kudá' aa haratlintii', atén ana goomaán, tidá' taa al'axweesaán gídaabá, 'Ti harmagahhe' nee muruudá' sleémeero taa hanmiís ilahhooár munga'aá hatlá' wa ale, nee tseere nee fu'un-aá gár taa af'óh nee tsaatu'uuma.' " ²⁶ Looaytleérós Paulo mukdá' gurir tláy, tiri alhhohhoeemisiyé'. Inós iri dáh baraá Doó Mungú, iidík guri xu'utís oo deeloood-ár hhoohhoeemisuún iwa boo/i, nee iidíguú ilahhooár umuúqo heewo i duuxi. ²⁷ Deelooodá' faangw iwa naká/ faakmawo, mukko Yahudi oo Asiár daáhh Paulo kuri ár baraá Doó Mungú wa ale. Mukwí tlaahhi gari qaás díř muu sleémeero, Paulo kuri óh. ²⁸ Tari tseemín, ta

kaahi, "Gimsé, múk Israeli, ti alee/ise! Heewí an heedá' muu sleémeero gu intsaahhatimaamís umuúqo diiro gídaabá tlahhayrén ku waaqaai, nee hara'ayár Mu-sawo, nee do'wí hhoohhoó' sleeme. Nee slám a tí kilo-seeká, inós hamí múk Yunani ngwa dahaás baraá Doó Mungú, diiri hhoohhoo' gay slasla/areés." ²⁹ Inooín adoorí kana oó', asma Trofimo kuna ár, heé Efeso, nee Paulo ti koná' baraá gixsaro. Inooín geera ka xui Paulo heewí guna dahaás baraá Doó Mungú. ³⁰ Gixsa sleémeero iri amooqwát, múk baraá gixsa sleémeero iri amoodá' ta'áin, Paulo kuri óh, kuri duuruxún, kuri duúx baraá Doó Munguhe, hamtidár kilae afér do' kari tseék. ³¹ Qoomár tawa loohír leelehhiiti ar Paulo kur gaasi, iidík iri hardáh díř geeraharusmoó úř oo askaári ar gídaabá gixsár Yerusalemu sleémeero aa amooqwát. ³² Hamtidár kilae inós askaári gari taataáhh, nee geera-haruuser'ín, gari hara'aweér ar gaanslaay. Geeraharus-moodá' nguwa ariyé' nee askaári, Paulo kuri máy mux-taaro. ³³ Geeraharusmoodá' Paulo nguwa i hardáh, guri óh, hara'aya gari haniís gídaabá ku tseegi ar pínguú tsár, giri yaahaás, "Heewí a heemá? Slám gár aa tleéhh a milá?" ³⁴ Bahh'alé baraá boo/aydae tari tseemín, kookari i tí kaahiyá', kookari tiqá'. Iwa xumiís naxés gár axaasaro i aleeslay i káhh tsimaahhiro, hara'aya gari haniís Paulo kuwa dahaasi baraá boóma. ³⁵ Paulo kuwa hardahaás díř gaangeefir doó i alé, kuri gagaár nee askaári, as kuwa xún muko. ³⁶ Asma boo/oó muu guna eeharahaár ta tsimahhuus, ta kaahi, "Heewí gaasaak!" ³⁷ Paulo qoomár kuwa dahaasár wa slai baraá boóma, iri oó' díř geeraharusmoó askaári, "Án pa/aangw u sláwa oo /aymuú wák nguwa dířók i oo'." Inós iri oó', "Kuúng tsifirir múk Yunani a xúa? ³⁸ Bar adoosíng kuúng baré a heedaáduú Misrirooká, kudá' gawaá deeloóri aa warahhi múk kumér tsiyáhh gwa hara'awis, kudá' aa tsu/uu, guri ar tláy baraá xanxaay." ³⁹ Paulo iri oó', "Aníng a heé Yahudi. Gixsár Tarso tina wa laqwaál, baraá yaamaá Kilikia, a yaamuloousmoó gixsár liitlak-weká. U fiririím, pa/aangw hanisang, oo nir ilawaats nee yaamulooouseerí." ⁴⁰ Pa/aangw kuwa haniís, Paulo iri sihhiit gawaá gaangeefir do', yaamulooouseedá' gari kuútl ar dawa. Tawa xasliit, iri axweés amor'ín i alé ar tsifirir Ebrania, iri oó',

22 "Kuungá', hhawaáte, hhaee'eé' nee baabi'ieene, án iiar i qaasaré', tiwa aleekal/aam díř geer-aahúng wa ale." ² Kawa axaás i amor'ín axwees ar tsifirir Ebraniár ar ale, tari xasliita hhe'eés. Inós iri oó', ³ "Aníng a heé Yahudi. Tina laqwaál Tarsór wa ale, gixsár yaa-maá Kilikia. Ala ana uráw baraá gixsarir Yerusalemu iwa ale. Tina intsaahhatimís nee Gamalieli ar gan'amu daanduú hara'ayár baabi'ieene. Tari heé ilakaahaár bartá Munguhe adoorir kuungá' sleémeeró wa ale laarí. ⁴ Múk loohír Aako eeharahaár nguri slah-haemiís, nee sleeme nguri tsuú/, ina tsegiit, ngiri da-hamiís baraá doó tseegamór i alé, hhawaate nee /ameenaro. ⁵ Adoorí geeraharusmoó úř oo saalíngw múk Yahudi nee bariiser doó kwasleema sleémeero ngi

xuiyá' sleeme. Slám inooín awa kilá' tiri barwaduú i han-miís awa ni huuw amór hhaerén awa múk Yahudi, kudá' Dameskír i diriíá'. Niri Dameskír káw, as múk loohír Aakoó eeharahaár nguwa ohiim, kudá' amoodá' i diriíá' nee nguwa tsegiit, nee nguri huúw ay Yerusalemu as kuwa sakwasleemuuti." ⁶ "Qoomár niwa aa'áá kaw, niwa nakaá/ Dameskír i alé, qoomár looár lahhoó' gwa/ateemaá ur awa gawaá dooraá dahhá' niri gwa/aatiyé' ar gaanslaay bihhe sleémeero. ⁷ Aníng niri yaamí slapiít. Afoo ngiri axaás ar i babaw, 'Saúli, Saúli, ahaá waáy, án mis gusiisiín?' ⁸ Aníng niri oó, 'Kuúng a heemá, Aáko?' Iri báy, 'Aníng a Yesu oo Nasareti, kudá' kuúng ta gusiisiín.' ⁹ Mukdá' nee aníng ti al koomá', gwa/ateema kilooín kina ár, ala afór heedá' aa axwees amor'eén i alé kaa axaasiiká. ¹⁰ Niri oó, 'Adór ni laaq, Aáko?' Aako iri báy, 'Tláv, sihiít, dáh baraá gixsár Dameski. Nee baraadae iidík sleémeero oo kuúng wa hariím kuungu oo.' ¹¹ Aníng xumso ngiri harslaaqaát as miraa/ór gwa/ateemaadá'. Mukdá' nee aníng ti al koomá' iri dawa óh, iri geerahaár ay Dameski. ¹² "Heeko wák ta babay Anania i deer. Inós a heé ilaiwa/amér koóm gawaá hara'ayaro, heé ta hhoár i xui nee múk Yahudi sleémeero oo amoodá' i dirií'. ¹³ Iri i daqáy, iri sihiít dír bihhaaeé', iri oó, 'Hhiyaaé' Sauli, ilaawók i qaytsitiye'. Ilaaeé' niri qaytsitiyé' hamtidár kilae. ¹⁴ Iri oó, 'Mungú baabi'irén kuúng ugwa tsawaár as sla'arirós kawa tsahh, nee Kuduú Ganaá' kuwa aan, nee afór baraá afkós daahh kawa axas. ¹⁵ Asma kuúng a lamabu'usmoowós tleehhít dír muu sleémeerowo daanduú muruwí sleémeero oo taa aan, nee oo taa axamisi. ¹⁶ Slám mas dóts? Sihhiít umuú Aako ateeteek, tu baatisi, tlakweemaawók ki hamaatli.' " ¹⁷ "Aníng niwa kií/ Yerusalemu, loarka wake niwa fiririim baraá Doó Mungú wa ale, iigu'utu una ár. ¹⁸ Aako una ár, inós aníng iri báy, 'Goów ar gaanslaay, baraá Yerusalemu geexaweek, asma lamabu'uungók daandueene ku ya/ anaká nee múk baraaká'. ¹⁹ Aníng niri oó, 'Aáko, inooíná kilá' ngi xuiyá' adór aníng ngira tsegiít kudá' kuúng ugwa haratlintií'ye', nee adór ngira muúx baraá maraá saaliingo. ²⁰ Nee tseerér Stefano, lamabu'usmoowók, kawa ku'uús, aníng a didá' i dirií', nee ana qwalalaá/. Tlabaá mukdá' inós ngwa gaasiye' ina xuúm.' ²¹ Inós iri báy, 'Tláv, aníng kuúng u ya/aáw amór saaw, amór múk xoordu.' " ²² Paulo kuna iíár i qaás ay dír /aymuuwí. Ala /aymuuwí nguwa hhe'eés ooaro, muu iri tseamin ar afór ur ló' wa ale, ta kaahi, "Heewí hingedaak baraá yaamuwo! I harinaká iwa hooti!" ²³ Qoomár tawa tseamin, nee tawa tlabaa kwakwahhi, nee tawa teerír tleemisi, ²⁴ geeraharusmoodá' úr iri oó' dír askaári, "Paulo dahaasaak baraá boóma, iidíguuwós yaahamiisaak, ku hara muxá' ay dír gaarí kuwa i tseamin ngay ooi." ²⁵ Kuri tseék ar him'e as kuwa muxi. Paulo geeraharusmoó askaári kudá' aa sihiit bihhaawós i alé guri báy, "Ahaá, ya/aama i koondá'a awa heé Rumi kur muxa', bur kwa sakwasleemuutiiká?" ²⁶ Geeraharusmoodá' adoorí ngiwa axaás, iri tláy, geer-

aharusmoodá' úr guri ádbeemuú áy kaangwihe, iri oó, "Adór ta tleehhamór wa sla' a adoomá? Baré heewí a heé Rumi." ²⁷ Geeraharusmoodá' úr oo askaári niri hardáh, guri yaahaás, iri oó, "Kuúng a heé Rumíro?" Iri oó, "Ee." ²⁸ Geeraharusmoodá' úr iri oó, "Aníng yaamuloorí ana sláv ar tlaxór ur." Paulo iri oó, "Ala aníng a yaamuloousmoó Rumi ar laqwalama." ²⁹ Mukdá' taa amohhe'eés as Paulo kuwa yaahaasi tari tláy, kuri geexáy. Nee geeraharusmoodá' úr oo askaári inós sleéme iri da'ayuút ngiwa tsaáhh gídaabá Paulo a heé Rumi, nee inós gwa tseék. ³⁰ Geeraharusmoodá' úr guri slaá' xu'utiro gadá' Paulo kusa sakwasleemuut nee múk Yahudi. Gawaá adoorihe looytleérós Paulo guri gweér. Geeraharusmoodá' úr oo saalíngw múk Yahudi nee bari-isér doó kwasleema sleémeero guri ateét. Paulo guri leéhh, guri qaás dír geeraaín.

23 Paulo múk kwasleema guri ilaá i duxún iri oó, "Hhae'eé, aníng muunuú hhoohhoó' una ar hoót geerá Munguhe ay laarí." ² Anania, geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi mukdaádá' aa bihhaawós i sihiit guri báy, "Heesíng afa slahhaak." ³ Paulo iri oó, "Mungú kuúng u slaahh, asma kuúng a adór koo/ír taa hhoohhoeés ar chokaá'a. Kuúng ana iwít as aníng iwa sakwasleemut ar adoodá' hara'aya i kat. Ala kuúng a kat, 'Muxaak.' Gawaá adoorihe kuúng har'aya aga sí." ⁴ Mukdaádá' didaádá' wa sihhimiit iri oó, "Geeraharusmoó úr oo saaliingw oo Mungú kuúng un /ooslisliínda?" ⁵ Paulo iri oó, "Hhae'eé, inós adór tar geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi aníng aga xuiiká. Asma kaa gooín gídaabá, 'Geeraharusmoó mukók mu muruú tlákw babawaar.' " ⁶ Paulo ngiwa tsaáhh gídaabá baradae bahh'alé a múk Sadukayo nee bahh'alé a múk Farisayo, iri tseé' ar afór ur baraá doó kwasleemár wa ale, iri oó, "Hhae'eé, aníng a heé Farisayo, garmoó heé Farisayo. Aníng tin sakwasleemuut asma haraxu'utír ni koom gídaabá, múk aa qaatl ku waaslee/atis." ⁷ Adoorí ooaro ngiwa hhe'eés, múk Farisayo nee múk Sadukayo tari kaa/uús, boo/aydá' tiri afoo dakumiís. ⁸ Asma múk Sadukayo ta kaahi waasle/uú muu i kaahh. Slám ta kaahi, malayke i káhh, laqaá tam qeeru i kaahh. Ala múk Farisayo muruwí sleémeero gu haratlintatii' gídaabá i deer. ⁹ Tsi-maahhi iri ló' wa tláhh. Intsaahhatuusér hara'ayár Musa bahh'alé, tidár bartá múk Farisayo, tana sihiit, kuri lo'wa aleekalaá/, tari oó, "Atén tlakweemaá ta ara'araan dír heewihe i kahhiyá'. Hám wané kwaa tsuwa i axweés nee Qeeru laqaá nee malaykamo." ¹⁰ Gila niwa tlahhiyé', geeraharusmoó úr oo askaári ina da'ayuút gídaabá Paulo ku feehhamiis. Gawaá adoorihe askaári guri ya/aáw, kuri hingedaak ar /uuru dabaaín wa ale, kuri huúw baraá boóma. ¹¹ Xweeraadae Aako ina bihhaá Pauló i sihiit iri oó, "Muunuúwók gawdeeseek, asma iidíguueé' adoodá' kura lamabu'uún baraá Yerusale-muro, un adoodár lamabu'uún sleeme baraá Rumíro." ¹² Looa niwa tleér, múk Yahudi tari al'axweés, lo'o kana huúw gídaabá a /ayiimanaaká, slám a wahanaaká ay

dír Paulo kway gaasaan. ¹³ Nee mukwí lo'o gaa huuw mibeeraá tsiyáhh gi waraahh. ¹⁴ Tari daqáy díř geera-haruusér uren ar saalíngw múk Yahudi, nee bariisee, tari oó, "Atén lo'o aga huuwaán ar tawa gaa tsaqaanaaká ay díř Paulo kway gaasaan. ¹⁵ Gimsé, ku-ungá' nee bariisér kwasleema geeraharusmoó úř oo askaári ádbawaak gídaabá, Paulo amoorí ar /eetang matlo. Baré kwaáo' iidíguuwós un alqaytsítar wa sla'á'. Daqaní atéń u loohír wa giiraán, nguri gaasaán." ¹⁶ Gar-moó hho'ór Paulo iidíguuwí guri axaás gídaabá Paulo ku gigidín. Iri tláy, iri dahmaá áy baraá boóma, iidígu-uwí guri oó' díř Paulo. ¹⁷ Paulo geeraharusmoó wák oo askaari guri ateét guri báy, "Garmaawí huweek amór geeraharusmoó úř oo askaári, asma gár i dirós i ooár wa slai i deer." ¹⁸ Geeraharusmoowú askaári garmaadá' guri huúw ay amór geeraharusmoó úř oo askaári, iri oó, "Paulo, kudá' taa tseék, aníń ina ateét as gar-maawí nguwa amoorók i huuw. Asma gár i ooár wa slai i deer dirók i alé." ¹⁹ Geeraharusmoodá' úř oo askaári garmaadá' guri dawa óh, gurir bihhí suruúk, guri yaa-haás, "Kuúńg gár ni ooár wa sla' a milá?" ²⁰ Garmaadá' iri oó, "Múk Yahudi taa al'axweés kuúńg tuwa firin ar gídaabá, Paulo kuwa ar /eti matlo baraáy alé, nee kuwa qasi díř geerá kwasleema. Baré kwaáo' iidíguuwós ngun alqaytsítar wa slaiyá' káńgw kilá' wa ale. ²¹ Ala kuúńg ma ya/aamaar, asma múk mibeeraá tsiyáhh gi waaraáhh ngu gigidiná' loohír wa ale. Nee inooín lo'o ngaa huuwiyé' gídaabá i /ayina'aaká, laqaá i wahiaaká, ay díř Paulo ngway gaasiya'. Nee hamí axweesantá amoorók daahh ngin daamaraná'." ²² Geeraharusmoó úř oo askaári garmaadá' guri hara'ayín guri báy, "Kangwsíńg mu heé ooaar gídaabá ngwa aníńg i o'." Guri deelór i oó'. ²³ Geeraharusér tsár ar askaári guri ateét guri báy, "Askaárir tsiire tsár amohhe'esaaak as iwa Kaisariár keer, nee ar farsúr hi'iimiit, nee slám askaárir lawlaá koom tsiire tsár. Askaárisíńg ti amohhe'es iwa tleer looár tám ar xweeraawo." ²⁴ Iri oó, "Faras amohhe'esaaak as Paulo kuwa tsa/aasi nee kuwa harda-hasa' ar saxareema ay amór Feliki, ga/awusmoó waawutmoó múk Rumi." ²⁵ Barwá guri adoorír gooín, ²⁶ "Ánuú Klaudio Lisia barwaárir ngi amoorók i gooím, kuúńg Ga/awusmoó xiríf, Feliki, Laawaay. ²⁷ Heewí ku-na óh nee múk Yahudi, kuri lak gaás. Ala aníńg iidík nguwa sláw gídaabá inós a heé Rumi, niri daqáw dinkwa nee daqtá askaári, nguri tuú/. ²⁸ Aníńg /ay-muudá' kuwa sakwasleemuút nguwa xu'utír wa slaá', nguri huúw, nguri qaás geerá kwasleemarín. ²⁹ Aníńg ana tsaáhh gídaabá inós gár tlaakw aa tleéhh i káhh ar gwa'arár wa hariim, laqaá tam tseegamo. Ala gár kuwa sakwasleemuút a garka tiwa slaslay'aaká baraá daber'ine. ³⁰ Aníńg ngiwa axaás gídaabá heesíńg ku gigidín nee múk Yahudi as kuwa gaasár wa slai, nguri amoorók i waarahhaás. Nee mukdá' inós gwa sakwasleemuut una ádbáw, iidíguuwós nguwa amoorók i alki/iituú aya'. Deelo." ³¹ Askaári adoodá' kaa báy guri tléhh. Paulo guri ar tleér xweeraawo, kuri huúw ay yaa-

maá Antipatri. ³² Looa iwa tleér Paulo kuri ar tláy nee askaaridá' faras gwa i tsa/aan, tidá' ar ya'a' iri kí/ ay amór boóma. ³³ Nee mukdá' iwa hardáh Kaisariaro, ga/awusmo kuna barwaádá' i haniís, Paulo kway geer-aawós i huúw. ³⁴ Barwaádá' soómaro ngiwa hhe'eés, giri yaahaás, "Heewí oo yaamu gaalá?" Tari oó, "A heé yaamaá Kilikia." Inós adoorí ngiwa axaás, ³⁵ iri oó, "Kwasleemarók a iiar i qaás, mukdá' kuúńg u sakwasleemuút birna hardáh." Hara'aya gari haniís as Paulo kuwa xun baraá boomár Heródé wa ale.

24 Deelór kooán iwa waaráhh, Anania, geeraharusmoó úř oo saalíngw múk Yahudi, bariiserka ngi-na ar /eét, nee heé wák oo kwasleemár baál, umuúwós a Tertulo. Kwasleemadá' Paulo kuwa sakwasleemuút kari alki/iit díř ga/awusmo. ² Paulo kuri ateét. Tertulo kwasleema gari iimu/ún iri oó, "Ga/awusmoó xiríf. Baraá waawuti'iimaroge wayda unar hootaán, nee baraá de'eengoge muruú hhó' ku tlehhiit baraá xooroorihe. Kuúńg atéń taa sa waawuti'iíiín ar saga-looa, tari hootaán ar wayda. Yaamu naa warqayé, nee muruú hhó' ngwa slawaán as waawuti'iimarók tí hhoo'. ³ Nee tí sleémeero an slaaslawaán umuúqo daqto nee umuúqo diiro ar sluufóo yaariír. ⁴ Ala án kuúńg muwa slaaqatís ar axweesanoó yaariír. Axweesanayrén kwí ni-inaá iiar i qaaseek ar gurhhooarók. ⁵ Asma heewí ugwa tsaahhaán adór tar heé tlaákw ló' wa ale. A heé tlaahhír huwahuúw baraá múk Yahudi sleémeero baraá yaa-muuwo. Nee hamí a geeraharusmoó mukdá' ta babay Nasarayo. ⁶ Nee Doó Mungú nguwa muruú slasla/arén i huwahuúw, kuri oohaán. [Atén geeraawo una sakwasleemár wa sla'aán ar dabeerén. ⁷ Ala Lisia, geera-harusmoó úř oo askaári niri hardáh, guri dabaarén wa hayóh ar /uuru. ⁸ Mukdá' inós gwa sakwasleemuut, guri hara'ayín, gídaabá ngu amoorók i sakwasleemár aye'.] Inós kuúńg bura yaahamís, kaangwí sleémeero nguwa sakwasleemutaan uqo tsáhh." ⁹ Múk Yahudi sleeme iri amoodá' wa kalaá/, sakwasleemadá' guri ya/án, tari oó, "Kangwsíńg sleémeero oo ló'." ¹⁰ Ga/awusmo Paulo guri dákw i laqán as Paulo iwa ilawatsi. Paulo iri oó, "Aníńg an axweés ar qwala/, asma ngiwa xu' adór kuúńg tara tlík kwasleema tlaquwo baraá xooroorihe. ¹¹ A gár inslaahh diroge, looeemaá iidígu-uwí kiwa leelehh, kari xú' gídaabá, deelo mibaangw nee tsár gaa waarahhiká iimír niwa Yerusalémúr i tsa/ám as saaliingw. ¹² Mukwí aníńg iga ariiká baraá Doó Munguhe niwa kaangaanuus, laqaá niwa tlaahhír qamiim baraá boo/aywo, tam baraá doó saaliingo, laqaá tam baraá gixsaro. ¹³ Tam kangwqá' aníńg iwa sakwasleemuutiya' looeemaawós laqaamaro ngi aleeslay'aaká. ¹⁴ Aníńg aga ya/aám díř geeraawók wa ale gídaabá, Mungúduú baabi'iirén un haratlintati' ar loohidá' ngiwa eeharahaar, tidá' inooín tawa kaahi a loohír lama. Nee an haratlintati' tidá' sleémeero nee hara'ayár Musa ti slaslaawá', nee tidá' taa gooín baraá kitaaba'aá aaruuse. ¹⁵ Aníńg a haraxu'utír koóm díř Munguhe, ar gídaabá múk hhó' nee múk tlakwe ta

waaslee/. Haraxu'utirí inooín sleeme ngi koná'.¹⁶ Gawaá adoorihe muunuúéé' un harmagagaáhh daqisleém, as kahhoó' ku hhoohhoó' geerá Munguhe nee geerá muko. ¹⁷ "Aníng kureeraá yaarire a kaáhh Yerusalemuwo, aluuwo nay kií/, as múk xooror'éé' nguwa alee/iisáy i huuw, nee as ilahhooar'éé' ngiwa du-ux dír geerá Munguhe. ¹⁸ Qoomár aníng niwa baraá kaangwí i dirii', inooín iri baraá Doó Mungú i ayé', nee aníng taa qaroó hhoohhooéés. Tam boo/oó nee aníng ti koomá' i kaahh, laqaá tlaahhír ni qamiim i káhh. Ala múk Yahudi oo Asiár daáhh i deer didaádae. ¹⁹ Inooín masók gár kiwa hariim in diirí, as aníng iwa geeraawók wa sakwasleemuutiya', /aymuú i kona' bir deer gawaaeene. ²⁰ Laqaá tam mukwí diirí dirii' ngi ooi, gár naa tlakweés a milá, ar inooín taa ár, qoomaadá' niwa sihhiít geerá kwasleema. ²¹ Ala gár tindi ooi bir deer, aqo har /aymuudá' aníng naa tseé' ar afór ur tla/angw'ín wa ale, niwa oó', 'Aníng laarí in sakwasleemutá' asma ngiwa haratlintatii' gídaabá, múk aa qaatl i waaslee/.' ²² Feliki iidíguú Mungú gu xu'uti hhe'ees. Gawaá adoorihe deelór kwasleema gari surkuús, iri oó', "Lisia, geeraharusmoó úr oo askaári birnaa amoorí /eét, aníng kangwhúng ngu tsaát." ²³ Feliki geeraharusmooduú askaári guri báy, "Paulo xuumaak, ala mu ak xuumara', tam mulqeerós ar ngu i daqaaqaw, laqaá ar ngu sagadiyér a'aw, ma ila/aamara'." ²⁴ Deelór hhaawaaká iwa waaráhh, Feliki nee hareerós Drusila ar tlahhoó múk Yahudi nina hardahiyé'. Paulo kuri ateét. Iidíguú haratlintaar baraá Yesu Kristo kuri dír Paulo wa iiar i qamín. ²⁵ Paulo iidíguú gan'amu nguwa alki/iít, nee iidíguú ilatleeri meemu, nee sakwasleemár hi'it, Feliki iri da'ayuút guri báy, "Kuúng ala tláw, án pa/aangw bura sláw, án kuúng uqo ateét." ²⁶ Ala Feliki Paulo guri ateetín daqtá yaarire tawa axweesi, asma iwa slukumár slai. ²⁷ Kureeraá tsár niwa waarahhiyé' Porkio Festo waawuti'ima gana óh kitángw Felíkí wa ale. Felíkí Paulo guri geexáy baraá tseegamo, as múk Yahudi nguwa ilaá hhoó' i tleehhi.

25 Festo iwa baraá ga/awusi'imár i dáh, deelo tám iwa waaráhh iri Kaisariár wa tsa/án ay Yerusalemu. ² Geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee bariisér múk Yahudi iidíguú Paulo nguri dirós i alki/iitiyé'. Nguri harhheehhe'emisiyé', ³ inooín ngiwa aleeya/án Paulo kunguwa huwi Yerusalemu. Asma inooín Paulo ngun giirór wa slaiyá' kuwa gaasi. ⁴ Festo iri oó', "Paulo ku xún Kaisariár wa ale, nee aníng u kilá' a amorqá' i kií/ar gaanslaay." ⁵ Iri oó', "Heewí bar gár aa tlakweés i deer, geeraharusérhúng nee án ti koomaán ay Kaisaria as nguwa sakwasleemuutiya'." ⁶ Deelór dakaát laqaá mibaangw ngiwa amoodá' wa hhe'eés, iri /eét ay Kaisaría. Looitleérós iri iwiít gawaá kitángw sakwasleema, iri oó', "Paulo huuware'." ⁷ Paulo iwa hardáh, múk Yahudi oo naa Yerusalemu' wa /eet, nguna harweeriyé', nguri /ayseenaá yaariir i tlaaqiyé'. Ala looeemaawós laqaamaro kaa aleeslayká. ⁸ Paulo iri oó', "Aníng hara'ayár múk Yahudi aga sii'iká, laqaá ar Doó

Mungú, laqaá tam ar waawutmoó múk Rumi." ⁹ Ala Festo múk Yahudi nguwa ilaá hhoó' i tlehhituú wa slai, Paulo guri báy, "Yerusalemu a keéra as tuwa sakwasleemuuti asma kaangwí?" ¹⁰ Paulo iri oó', "Aníng aga sihhiít geerá kitángw sakwasleema oo waawutmoó múk Rumi, nee diirí an dír hariim sakwasleemar'eene. Kuúng a ló'wa xu' gídaabá aníng múk Yahudi gár nguwa sadakuús i káhh. ¹¹ Ala án bar ana dakuús, laqaá gár tlaakw ana tleéhh, ar aníng niwa hariim gwa'araro, gwa'ara a siasiaaká. Ala /aymuuwi iwa sakwasleemuutiya' bar loeeká, heé aníng i dabaaín i qaás i kaahh. Kwasleemar'eé' i waarahh amór waawutmoó múk Rumi." ¹² Festo bariisér kwasleema ngiwa i axweés, Paulo guri báy, "Waarahhamuú amór waawutmoó múk Rumi una slá', a daqeér amór waawutmoó múk Rumi." ¹³ Deelór hhaawaaká iwa waaráhh, waawutmo Agripa nee Bernike nina Kaisariár i hardihiyé', Festo nguna laaw'eesár ayé'. ¹⁴ Deelór yaariir ngiwa amoodá' wa hhe'eesiyé', Festo iidíguú Paulo guri alki/iít dír waawutmo, iri oó', "Heeko i deer oo Feliki aa gexáy baraá tseegamór i ale. ¹⁵ Qoomár niwa Yerusalemu' i dirii', geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi nee bariisér Yahudi, iidíguuwós nguna dir'eé' alki/iitiyé', nee gár i slá'ya' a kun sakwasleemuut. ¹⁶ Ngiri báw, 'Dákw adór kwising dír múk Rumiro i kaahh, oo hee kuwa haniisi dír mukdá' inós gu sakwasleemuut as kuwa gaasi, bar taa al sihhiitiiká baraá kwasleemaro.' ¹⁷ Inooín niwa diirí burumburiitiyé', aníng iga tligisiiká, ala looytleérós ana iwiít gawaá kitángw kwasleema, niri oó', 'Heesíng huuware'." ¹⁸ Mukdá' gwa sakwasleemuut iwa sihhiít geerá kwasleema, án geerá kah /aymuú tlaákw ngu huuiyá', ala inooín /aymuú tlaákw oo naa ooiyé' i kaahh. ¹⁹ Ala aqo har daanduú diinir'ín nguna kaanganusiyé', nee daanduú iidíguú heeko ta babay Yesu, oo aa qaroó gwaa', ala Paulo baraá axweesantose gari gawdeés gídaabá i slaaf. ²⁰ Aníng loohír iidíguuwi sleémeero ngur slaw aga xuuiiká. Gawaá adoorihe Paulo una yaahaás, 'Yerusalemu a keéra as tuwa sakwasleemuuti amoodá' wa ale?' ²¹ Ala Paulo gár aa slaá' a waarahhamuú amór waawutmoó múk Rumi. Iri firín gídaabá ku xun ay dír kwasleemaro's kay tsati nee Kaisari. Aníng adoodá' ana ya/aám." ²² Agripa Festo guri báy, "Heesíng geerawo aníng unqo iiar i qaasár wa slaá'." Festo iri oó', "Matlo uqo axás." ²³ Looitleérós Agripa nee Bernike niri hardahiyé' ar xirif, tari dáh ay didá' kwasleema kawa axamiisi, dinkwa nee geeraharusér uren ar askaári nee bariisér gixsa. Festo iri oó', "Paulo huuware'." Paulo kuri huúw. ²⁴ Festo iri oó', "Waawutmo Agripa, nee kuungáká' sleémeero diirí diriiá' nee atén. Heewí u ga/eerá'a? Múk Yahudi sleémeero kudá' Yerusalemu' i dirii' nee oo baraaká' i dirii', i dir'eé' kwasleemuut. Gár ta /aa/amin a gaasarós, asma ta kaahi heewí i harinká iwa slafi. ²⁵ Ala aníng ana tsaáhh gídaabá, gár tlaakw aa tleéhh i káhh ar gwa'arar wa hariim. Slám inós waarahhamaá amór waawutmoó múk Rumi ngiwa firín, aníng ana slaá' nguwa amoorós i huuw. ²⁶ Nee aníng /aymuú

kilá' oo ni amór waawutmoó i gooiim i kaahh daanduu- wose. Gawaá adoorihe nguna huúw geeraahúng i alé, ak alé díř geeraawók, waawutmo Agrípa, as kahhoó' bur kwa yaahamiís, án /aymuú ni gooiim nguwa slaw daanduuwose. ²⁷ Asma án bar ga/áw, a daktu'uuma heé taa tseék kuwa huuwi amór waawutmoó múk Rumír i alé, bar gár kuwa sakwasleemuút kaa ooiiká."

26 Agripa iri oó' díř Paulo, "Ya/aám nga haniís ar axweesanaywók kuwa o'." Paulo dakós guri tleés, tiri aleekal/án ar /aymi'íiká, ² "Kuúng waawutmo Agrípa! Dir'eene a gitse/aá ur asma án tiwa aleekal/aam díř geeraawók wa ale laarí baraá muruudá' sleémeero oo múk Yahudi aníng iwa sakwasleemuuti ³ Asma tlehhe- ma'aá yaariir nee yaahamisuú yaariir oo múk Yahudi kuúng u ló' wa xú'. Gawaá adoorihe án kuúng u firiím, án iiar i qaasáng ar qitla. ⁴ "Múk Yahudi sleémeero ga xuu' aníng adór nira hoót iimír na/u'umar'eene. Ka xuu' iimír iimu/uungo adór nira hoót baraá tla/ángw muk'ín wa ale, nee baraá Yerusalemu. ⁵ Inooín barka lamabu'úngw wa slaa', lamabu'uungo ka aleesláy gí- daabá, iimír iimu/uungo aníng ana hoót adór heé Farisayo, kudá' hara'ayár diínirén gaa ló' wa eehaar ar gan'amu. ⁶ Qaytsiit, án hamí a sihhimiit as tiwa sak- wasleemuuti, asma an haraxuú' al'axweesantadá' Mungú aa haniís díř baabi'irén. ⁷ Al'axweesanti tlah- hi'irén kudá' mibá nee tsár sleémeero ngin daamaraná' ngiwa i hardahiya', tawa Mungú sluufimamiisi ar inkih- himuj tlaatla/aangw nee xweeraawo. Waawútmo! Aníng gár tiwa sakwasleemuuti nee múk Yahudi a daanduú haraxu'utirí. ⁸ Kuungá' múk Yahudi, asma milá mas haratlintatia'aaká gídaabá Mungú muu waasle/ati- saro gu aleesláy? ⁹ "Ánuú kilá' geera ana haraxuú' gí- daabá, án gár tiwa hariim a mura' sleémeero un tleéh, kudaádá' Yesu Kristo oo Nasareti gu baáq. ¹⁰ Adoorí an adoodá' naa tleéh baraá Yerusalemuro, ya/aám ana sláw díř geeraharusér uren ar saalíngw múk Yahudi, múk hhohhó' oo Mungú nguri tsegiit. Nee qoomár kwasleema kawa tsaát ar kiwa tsu/i, aníng sleeme ana ya/aám. ¹¹ Baraá maraá saaliingo daqtá yaarire múk Mungú una dae tlaáq ar muxta, as Yesu kuwa /ooslislin. Baraá buhhtaaé' kudá' dakti'iimaro, inooín ina gusi- isiim tam ay baraá gixsadaá ayeemaá hatlá'." ¹² "Aníng baraá कांगwihe ana Dameskír káw sleeme. Niwa daqaw, ya/aám nee hara'aya ana sláw díř geeraharu- usér uren ar saalíngw múk Yahudi. ¹³ Waawútmo, án ni- wa loohír i dirii', qoomár tlaatla/aango, gwa/ateemaá ur awa tsee/amaá ba/a ina ár, i gawaá dooraá dahhiyá'. Gwa/ateemaaká' aníng ina i gwa/aatiyé' bihhe sleémeero, dinkwa nee mukdá' nee aníng ti alkoomá'. ¹⁴ Sleémeero tari al slapimiitaán yaamu. Afoo ngiri ax- aás ar amor'eén i axwees ar tsifrír Ebrania, i kat, 'Saúli, Saúli, ahaá waáy, án mihar gusisiín? A gár gawít diroge tawa slaq w nee aníng.' ¹⁵ Aníng niri oó', 'Kuúng a heemá, Aáko?' Aako iri oó', 'Aníng a Yesu, kudá' kuúng ta gusisiin. ¹⁶ Ala tláw, sihiit ar ya'aawók. Gaarí an gár aníng kuúng usa harati'íit, as uwa qaas tawa sagadíyus-

mo, nee lamabu'usmoó muruúwí taa aán nee muru- udá' ta aan aluuwo. ¹⁷ Án kuúng u ba/amís dabaá múk Israeli wa aleeró, nee dabaá múk xoordaá hatlá', asma aníng kuúng un amor'ín i ya/aáw. ¹⁸ Kuúng ilaáin in gwét, nee inooín in warqés baraá giwtír wa aleeró, tari dah baraá gwa/atamaaye, nee in hingés baraá /uuruú Neetlángw wa aleeró, nee kiri húp amór Mungú. Daqaní tlakweemaín ki gurtláy, nee tari aaluúsér Mungú tleehhiit baraá tla/ángw kudá' taa hhoohhoeés, asma aníng iga haratlinti'iiyé'." ¹⁹ "Gawaá adoorihe, waawutmo Agrípa, aníng iigu'utuudá' gawaá dooraá daáhh ugwa si'íiká. ²⁰ Án iidiguú Mungú una alki/iit har geeraawo díř múk Dameskír wa ale. Aluuwo baraá Yerusalemu tin wa alki/iit, nee baraá yaamu sleémeero awa Yudea, nee díř múk xoordu sleeme, ar gídaabá tawa hhu'u'un nee Mungú kuwa i warqay, nee tlehhe- ma'aá nee hhu'u'uungw'ín ti slaawá' kiwa tleehhi. ²¹ Gaarí an gár múk Yahudi aníng isa óh, qoomár aníng niwa baraá Doó Mungú i dirii', tiri gaasár wa slaá'. ²² Ala án Mungú ina alee/iís ay laarí. An gár nis sihhimiit diirí wa aleeró, múk urén nee oo ninákw nguwa i lam- abu'uum. Nee aníng /aymuú hatlá' oo ni oó' i kaahh, aqo har kudá' aaruuse nee Musa taa káh gídaabá i tlee- hharuut. ²³ Nee iidiguudá' a kwí, Kristo gár kuwa har- iim a kun slahhe'eemiis, nee tari heé geera waasle/uu- wo baraá múk aa qaátł wa ale. Nee iidiguú gwa/ateema guri huuw díř múk Israeli nee díř múk xoordaá hatlá'." ²⁴ Paulo qoomár tiwa adoorí wa aleekal/an, Festo iri tseé' ar afór ur, iri oó', "Paúlo, kuúng aga slarhhamút, soomarók tising yaariir ugwa slarhhamuúr." ²⁵ Ala Paulo iri oó', "Waawutmoó xiríf, aníng aga slarhhamuu- tiiká, ala án axweesanoó ló' un káh, nee oo ganaá'. ²⁶ Waawutmo Agrípa muruúwí gu xuu', nee aníng un axweés díř geerawós wa aleeró ar pihhu'uuma. Asma aníng a xu'uti hhe'eés gídaabá gár waawutmo i xuiiká i káhh baraá muruúwí sleémeerowo. Asma कांगwí aa tleehharuutiiká baraá lu/aaráy wa ale. ²⁷ Waawutmo Agrípa, kuúng aaruuse a haratlintia? Aníng a xuú' adór kar haratlintaatí'." ²⁸ Agripa iri oó' díř Paulo, "Ar /ay- mi'iiwók kwising niinawe aníng inqo Krishaanmo tléh- ha?" ²⁹ Paulo iri oó', "Tam ar /ayma'aá yaariir laqaá tam awa niinawe, ala gár ni fiririim díř Munguhe, kuúng masók an adór aníng tleehhiit, ala mutuwa adór aníng wa tseék. Slám a kuúng kilogeeká, ala tam mukwí sleémeero oo aníng i iiar i qamiim diirihe." ³⁰ Waawut- mo nee ga/awusmo nee Bernike nee mukdá' aa didá' i iwiit tari sihiit. ³¹ Tawa ti'imiiti tari kilooín axweés tari oó', "Heewí gár gwa'arár wa hariim gaa tleehhiiká, laqaá tam ar tseegamo." ³² Agripa iri oó' díř Festo, "Heewí geera waarahhamá amór waawutmoó múk Ru- mi bar ngaa firiniká, geera alók a gweera."

27 Qoomár hara'aya kawa duúx gídaabá a aa'aá kawaán ar baraá tlawi ay Italia. Paulo kunguri duúx, nee múk hatlá' oo taa tsegiit, kiri qaás dabaá heeko ta babay Yulio. Inós a geeraharusmoó daqtá askaárir múk Rumi, daqtadá' ta babay "Daqtá Waawut-

moó múk Rumi.” ²Ana tsa/amán miringamooko oo baraá Adramitiór i dirií. Miringamoodá’ amór i kay a baraá gixsadaá afaá tlawi awa yaamaá Asia. Tari tlawáán. Aristarko, heé gixsár Tesalonike ar baraá yaamaá Makedonia, nee atén ti koomaán. ³Looaytleérós ana hardahaán Sidoni. Yulio Paulo guri hhooseemaá i tleéhh, ya/aám gari haniís iwa mulqeerós artá ay, as inoóin kuwa alee/iisi. ⁴Tari didá’ wa tlawáán, tari waarahhaán ar baraá tlawi bihhaá doó /iyáy awa Kipro, as fur’a kawa ilaguuwaan, asma fur’a ka ló’ wa ur baraá tlawto. ⁵Tlawi kari waarahhaán, tawa nakaa/aán dí’r yaamaá Kilikiaro nee Pamfilia, tlawi kari waarahhaán ay dí’r gixsár Mira ar baraá yaamaá Likia. ⁶Didaádae geeraharusmoó askaari miringamo nguri sláy oo Iskanderiár daáhh. Miringamoodá’ i Italiár káy. Atén tiri tsa/aás gawadá’ i alé. ⁷Ana tseegimamiisaán aaiwo. Deelór yaariir kay hhe’eesaán, tari hardahaán gixsár Knido ar qitla. Fur’a iri kumít tiwa il/aan loohidá’ kuumtiro, tari bihhaá baskwár oohaán, awa yaamaá Krete, tawa waarahhaan ar Salmone. ⁸Tari kumiitaán afaá tlawtár alé. Tari hardahaán ar slahha’amaayér yaariir dirka ta babay “Afaá tlawi awa Hhoohhoá.” Diirí ka saweeká dí’r gixsár Lasearo. ⁹Tari didá’ wa hootaán deelór yaarire. Gawaá adoorihe a tsaxwá ur bar aga kumiitaán aaiikae. Asma hamí tam deelór Gwaawito aa waaráhh. Paulo axweesantí gari oó’, gídaabá, ¹⁰“Oriyók, án ngi slaá’ aaiirén kukaáká’ diirí wa tleemu i tsaxwá koná’. Xosslár yaariir a qwaareesaán, nee miringamo, ala tam slafingwrén oo kilá.” ¹¹Ala geeraharusmoó askaári axweesanoó heé miringamoó madiít, nee daqaarmoó miringamoo, guna axaamiís ta oo Paulowo. ¹²Ala didaáda’ ta i dirií’i i hariindaaká hotaango qoomár tsaqwaaro. Gawaá adoorihe múk yaariir iri oó’, “Gusé’, waarahhamu bura aleeslawáán a waarahhaán ay Foiniki, as tawa hootaan qoomár tsaqwaro.” Didá’ an afaá tlawi awa yaamaá Krete. Diirí ina ganá’ /iikwá al da/aáw; nee slám ina ganá’ baskwá al da/aáw. ¹³Nee fur’ár baskuú daáhh iri iimu/uún fukukueeliingo ar tseegamis, tay haraxuú’ gídaabá hardahamu u aleeslawáán daxta as fur’arí. Miringamo kuri gweér, tari tláy, tari kumiít ar afaá yaamaá Krete ar adoodá’ taa aleesláy. ¹⁴Deelór niina iwa waaráhh, fur’ár baambao iri /uurúr fukukueeliín, niri tí’ft ar /uuru amór yaamaá kaahaár wa ale. Baambaodá’ a tidá’ ta babay “Baambaór /iikwá al da/aáw.” ¹⁵Baambaodá’ miringamo guna dalá/. Kari tsaahhaán gídaabá miringamo nee fur’a tlaampa’aamisuwo ti aleeslay’aaká. Miringamo sa daawimituwo kuri mawaán as kuwa harahuwahuwi nee fur’a. ¹⁶Tari hardahaán amór yaamuukaari niina awa tla/ángw tlawi, awa ta babay Kauda. Tari bihhaá baskuú ar oohaán, amoodá’ fur’a kawa ilaá/. Miringamoodá’ niiná ta huwahuwi nee kudá’ úr, kuri aleeslawáán kuwa tsa/aasaan gawaá miringamoodá’ úr i alé, ala ar ma/iís. ¹⁷Miringamoodá’ niiná kuwa hhe’eés tsa/aasaro, him’e kari waarahhaás ar baraá guuru malaalimoodá’ úr, kuri tseega hhe’eés as kuwa

/aatleesi. Tari da’ayuút fur’a ngiwa huuwahup ay dí’r afaá yaamaá Libiya, ay dirka ma’aay kiwa niiná, didá’ ta babay Sirti. Warqamaá uren awa fur’a baqamiingw kiri /aareés, as miringamo kuwa tseegisi nee fur’a. ¹⁸Ala fur’a tina ló’wa daawitimís. Gawaá adoorihe looytleérós huwa kari kwakwaahhaán baraá tlawi as huwa kawa /aareesaan. ¹⁹Bál tám xosslár miringamo kari kwakwaáhh baraá tlawi ar dabaaín awa kilá. ²⁰Deelór yaariir iri waaráhh, tsee/amaá nee tsatse/ ugwa araaniiká, nee fur’a iri lówa kumít ar /uuru. Tam alhhe’eesaywo haraxu’utír tawa ba/aman iri fák. ²¹Deelór yaarire tawa iwiwiít ar qwari, Paulo iri sihiít tla/angw’ín i alé, iri oó’, “Hhawaáte, qoomár aníng niwa oó’ a tlawanaaká yaamaá Kretero alók ina iiar i qasé’. Muruúwí yaariir geera alók aa hhitiruutiiká nee aa qwaariiká. ²²Ala hamí nu baw, ma da’ayumitaara’. Asma tam heé wák i qwaariiká dirhunge, ala a har miringamo kilós. ²³Asma xweeraaká’ laarí malaykamoó Mungúdá’ aníng naa haratlintií’, slám naa ilaiwawaá/, nina bihieé’ i sihiít, ²⁴iri báy, ‘Paulo, ma da’ayumitaar. Kuúng gár tuwa hariím an sihiít geerá waawutmoó múk Rumi. Nee qaytsiít, mukwí sleémeero oo aa’aá kaw dinkwa nee kuúng, Mungú ngwa kuúng i haniís.’ ²⁵Gawaá adoorihe, hhawaáte, ma da’ayumitaara’, asma án Mungú ugwa haratlintií’ gídaabá adoodá’ tinda dir’eé’ oó’, i tleehharút. ²⁶Ala miringamoorén aqo kun huw nee fur’a ay dí’r yaamuukaari kaahaar awa baraá tla/ángw tlawi, iri iisi’ín gawaadí alé.” ²⁷Ana kumiitaán tiwa ar wemwaawén badu sleémeero baraá tlawtá Tla/ángw wa ale. Xweeraá bál deelór miba nee tsiyáhh niwa hardahiyé’, qoomár dakiingo, múk baraá miringamoó wa gadiyuús ka xui, taa tseewúy yaamaá kaahaár i alé. ²⁸Tlaa/ano kuri tseék gawaá ságw hhutlmo, kuri /aytiís baraá tlawi, as saweemaá tlawi kiwa tsaahhi. Kari tsaáhh ar har afi qoomár digír mibeeri tsár. Siwár niina iwa waaráhh, tay malé tlaa/anoó /aytiís, saweema kiri tsaáhh a digir mibá nee kooán. ²⁹Tari da’ayuút gídaabá miringamo i iisi’ín gawaá tlaa/ár baraá tlawtí alé. Tlaa/aá tsiyáhh awa miringamo ilaa/aro ngu aleeslaawá’, kiri /aytiís baraá tlawi, awa taa tseék alá miringamoó i alé. Tari fitlitlín looa iwa tleer. ³⁰Nee mukdá’ baraá miringamoó wa gadiyuús iri guuwoó slaá’ as baraá miringamoó úr kiwa geexay. Miringamoodá’ niiná kuri aweeriís baraá tlawtí alé, adór múk tlaa/aá /aytisár slaá’, kudá’ miringamoó ilaa/aamá’ amór ságw miringamoó wa ale. ³¹Paulo geeraharusmoó askaári guri báy, “Mukwí bir baraá miringamoó wa iwiwiitiiká, kuungá’ a ba/aandá’aaká.” ³²Askaári him’eedá’ miringamoodá’ niiná kura tseék, gari tsát, miringamo iri huú’. ³³Maltlatlér boo/e iimi iwa piinsli’iimit, Paulo muu sleémeero guri harhheehhe’eés iwa /ayin, iri oó’, “Ay laarí deelo a miba nee tsiyáhh tawa daamaraandé’ nee tawa gwaawiwiindé’, tam aga gaa /agi’iiká. ³⁴Án kuungá’ nun harhheehhe’eés, muruú /ayma /ayaak, asma an gár tar slafa’. Asma tam oo wák baraá tla/angwhunge, se’eemír sagós i qwatká.” ³⁵Adoorí oaro ngiwa

hhe'eés, mukatmo guri taataáhh, Mungú guri sluufiís dír geerá muu sleémeeró alé. Mukaatmo guri parhhamiís, /aymaro guri iimu/ún. ³⁶ Sleémeero tari gur'ee kwaá/, nee inooín sleeme tari /ayín. ³⁷ Nee ateédá' baraá miringamoó i diriíá' a har tsiirér tsár nee mibeeraá faanqw nee lahoó'. ³⁸ Tawa aáx, angaáno kuri kwaáhh baraá tlawi, as iiloema kiwa /aareesi baraá miringamoowo. ³⁹ Looa iwa tleér mukdá' miringamoó madiít yaamuudá' taa i hardáh kaa tsaahhiiká. Ala gár taa ár a qul/írka ar ma'aay ar taa doogiye' nee yaamaá kaahaar awa naa tlapitiye'. Tari al'axweés as miringamo kuwa hardahaasi amoodá' i alé. ⁴⁰ Him'eedá' tlaa/aá koom kari tsaát, kari máy baraá tlawi. Nee him'eedá' miringamo kur madiiti kari slakwekwe'eés. Warqamooduú fur'ár ila/aám kuri tleés amór ságw miringamoó wa ale, as fur'a miringamo nguwa geerí surkus, tari tseewúy afaá tlawi. ⁴¹ Tawa hardáh dirka ma'aá tlawi ti dogiitiya', miringamo iri iisi'ín gawaá hhasaangwdá' oo baraá tlawi. Ságw miringamo iri iisi'ín, iri ló'wa nag'aát. Bartá alu kari tuu'uút nee /uuruú gwaanduú ma'aay, iri fee/ít. ⁴² Nee askaári gár aa slá', a gídaabá mukdá' sleémeero taa tsegiít kuwa tsu/i, as tam oo wák dir'ine miwa waaraáhh ar baraá ma'aay ar qumburu/umit, iri goow. ⁴³ Ala geeraharusmoó askaári Paulo guna ba/amisár wa slaá', askaáridá' gari ilaá/, adoodá' taa slaá' makawa tleéhh. Ala iri hara'ayin gídaabá, mukdá' qumburu/umit gu aleesláv, ti geerí slaxi baraá tlawtí alé, nee ta hardihi yaamaá kaahaár i alé. ⁴⁴ Nee mukdá' aa meet, bahh'alé i tsa/an gawaá peehháy nee bahh'alé gawaá parhheemaá hatlá' awa miringamo. Nee gawaá adoorihe sleémeero tari hardahaán yaamaá kaahaár i alé ar saxareema.

28 Tawa hardahaán saxareemór ale, kari tsaahhaán gídaabá yaamuudá' kaahaar umuúwós a Melita. ² Múk yaamuudá' tiri gurrhooár i tleéhh. Asla kana oohiís, atén sleémeero tiri dahi'ísk, asma tluuwaydá' aa tluuw, nee tsaqwadá' ta laaleer. ³ Paulo buhhaá migír giri buruumbuúr, giri qamín baraá asla. Dayshimo iri baraadá' wa ti'íit asma asla, dákw Paulo guri kiíhh, iri hambaleleiít gawaá dákw i alé. ⁴ Múk yaamuudá' dayshimoodá' nguwa ár iwa hambalele'emit, tari bayé, "Heewí ánga/áw a heé tsu/umaamiít, ala tim aa ba/ani baraá tlawto, Mungúduú Gan'amu inós gu mayká slafíngw i alé." ⁵ Ala Paulo dayshimoodá' guri kuukuú' baraá asla, ala inós adór aa laáq i káhh. ⁶ Inooín geera ka xui gídaabá i xir'íit, laqaá i yaamí huu' nee iri gwaa' ar gaanslaay. Kuri ló'wa daamarán nee kuri ár, naxés gár gwa eer i káhh, inslawoó muner'ín iri warqáy, tari káh gídaabá, "Inós a mungú." ⁷ Didá' tseewe qamukaari i dayá' awa heé úr oo yaamuudá', umuúwós a Publio. Heewí tina dahi'ís ar muunuú mulqi'iima, tari dahaayerós tleehhitaán deelo tame. ⁸ Hamtidá' baabuú Publio i tiq ga/atanto, nee i tseerdaá gusín. Paulo iri amoorós i dáh, iri firín, dabaawós giri qaás gawaawós i alé, guri hungu/uús. ⁹ Tí sleémeero iwa tleehharút, múk hatlá' oo tiqtuuse oo baraá yaa-

muudá', niri didá' i hardaráh, kuri hungu/uumiís. ¹⁰ Inooín atén tiri ilaiwawa/iyé'. Qoomár tleemuurén iwa xáy, tiri muruú yaariir i hanmiís oo taqo sla'aana. ¹¹ Alaá slahheeraá tám niwa waaraahhiyé', tari tlawaan ar miringamooko oo amór Iskanderiár daáhh. Qoomár tsaqwaro miringamoowí ina dír yaamuudá' wa hoót. Miringamoodá' umuúwós ku babay "Munguaá danga." ¹² Tari hardahaán dír gixsár ta babay Sirakusa, tay didá' wa hootaán deelo tám. ¹³ Tawa didá' wa tlawaan, tay hardahaán dír gixsár ta babay Regio. Looaytleéros fur'ár baskwá daahh iri fukukueeliín, nee bál tsár tari hardahaán dír gixsár ta babay Puteoli. ¹⁴ Hhae kay amoodá' i awaán. Atén tiri ló' wa firiné' tawa al iwiwitaan nee inooín deelo faanqw. Nee aluudae tari hardahaán baraá yaamaá Rumi. ¹⁵ Amoodae hhae iidíguurén ngwa axaasiyé', atén tiri al'ayé' amór dirka mura' kuwa weerimaamisi ar ta babay Apio, nee dirka ta babay "Maraá tám awa /ayma." Paulo hhae ngiwa ár, Mungú guri sluufiís, iri qwalaá/. ¹⁶ Tawa dahaán baraá yaamaá Rumi, Paulo ya/aám gari sláy ar iwa hooti dír doó inós tawa kilós, inós nee askaarmoodá' gu xuúm. ¹⁷ Alaá deelór tám iwa waaráhh, Paulo geeraharuúsér múk Yahudi guri ateét as tiwa doogiya'. Tawa burumburiít, giri báy, "Hhae'eé', aníng gár naa tleéhh i káhh, ar hari-imaaká dír mukrene, nee tam uuneemaá baabi'irén iga sii'iká. Ala tam adoorihe tina tseék Yerusalemú wa ale, tiri qaás baraá dabaá múk Rumi. ¹⁸ Nee inooín aníng yaahamisuuwo tiwa hhe'eés, tina slaá' tiwa gweeri, asma gár naa tleéhh i káhh ar tis gaasi. ¹⁹ Ala múk Yahudi adoodá' ngiwa sii', aníng adór hatlá' ar ni laaq iri qwát, aqo har kwasleemar'eé' ngiwa waarahhaas amór waawutmoó múk Rumi. Ala aníng /aymuú múk xooror'eé' nguwa sakwasleemuut i kaahh. ²⁰ Ala gawaá adoorihe án kuungá' nuna ateét, iwa artá eera' nee tawa al'axweesaan. Asma aníng taa tseék ar pínguúwí as haraxu'utír múk Israeli." ²¹ Inós kuri báy, "Atén barwár iidíguuwók koom aga slawaaniiká, ar amór yaamaá Yudeár daahh. Ala tam hhiyoó wák oo naa amoorí hardah i kaahh, oo iidíguuwók ngwa oo', laqaá oo /aymuú tlaákw ngwa oo' daanduwooge. ²² Ala hamí a sla'aán axaasaro amoorók wa ale adór kuúng ta ara'aan. Asma atén gár taa axaasaán a gídaabá, diínising kuúng ta eehát, ka kángw tlákw i kah umuúqo diiro." ²³ Deelo kari al'axweés ar kuwa iiar i qaasár ay. Múk ló'wa yaariir guri i daqáy dír do'dá' inós i hooti. Iimír matlatle ay tsiindo Paulo iidíguú waawuti'imár Mungú guri dir'ín i alki/iít ar axweesanoó aleesleemuú koóm, gari laqaqán ar gooír Musa nee aaruuse ar gídaabá Yesu a Kristo. ²⁴ Bahh'alé axweesantadá' ngiri haratlinti'iyé', ala bahh'alé ngaa haratlinti'ii'iká. ²⁵ Ala inooín awa kilá' ti slaslay'aaká, tari ti'iimiit, alaá Paulo /aymi'iiká' ngiwa káh gídaabá, "Qeeruú hhoohhoó' looeema gaa káh qoomár iwa axweés dír baabi'iihúng ar afkuú aarusmo Isaya. ²⁶ Asma gár aa oó' a tí, 'Tláv amór mukwí, ku beer, kuungá' a mak axamisá', ala a tsahha'aaká. A mak xumisá', ala a anda'aaká. ²⁷ Asma

fuqurángw mukwí aa daktu'uút, nee iiaaín ki ilo' gaa axaasaro. Slám ilaaín kaa gumamaá', gaa makawa ár ilaaine, nee makawa axaás iiaaine, nee makawa tsaáhh fuqurangw'ine, nee muner'ín makawa warqeés án ngiri hungu/uús.' ²⁸ "Ala kuungá' xuaak gídaabá Ya/abtór Mungú ar daanduú ba/ama kaa huúw amór xoordaá hatlá', nee inooín ka iiár i qaas." [²⁹ Adoodá' ooaro ngi-

wa hhe'eés, múk Yahudi iri kií/ amor'ín, muruú yaarire tiri kilooín yaahamisiyé'.] ³⁰ Paulo do'dá' aa hoót, inósuú kilá' guna bu'ún, iri hoót didá' wa ale kureeri tsár. Muu sleémeero guri dahi'iimiís, kudá' amoorós i daqaaqay. ³¹ Iidíguú waawuti'iimár Mungú guri alki/iít, nee iidíguú Aako Yesu Kristo guri intsaahhatimís ar pihhu'uuma, nee heé inós gwa ilaa/ i kaahh.

RUMI

¹ Ánuú Paulo barwaárí ngina gooíím. Aníng a lawaalmoó Kristo Yesu. Aníng tina ateét tawa ya/abusmo, nee tiri tsawaár as Ya/abtór hho' ar Mungú ngiwa alki/iit. ²Ya/abtoorí hho' Mungú aa al'axweés iimír aáng wa ale ar afér aaruuse, kaa gooín baraá Gooír hhohho'. ³Ya/abtoorí a iidíguú Garmaawós, Aakoorén Yesu Kristo. Inós an hee, nee tlahhaywós oo baraaká yaamu a tlahhoó Daudi. ⁴Slám inós ku hhoohhoó' adór Mungú wa ale, asma inós an Garmoó Mungú. Gaarí kaa laqán qoomár inós kuwa waasle/atís baraá múk aa qaátl wa ale. ⁵Mungú aníng ina tsuuqaá i haniís ar niwa ya/abusmo tleehhiit as Kristo. Adoorí gana tleéhh ar loohír Kristo, as aníng múk xoordu sleémeero nguwa geerahaar amoorós i alé, as nguwa haratlintii'ya', nee nguwa ilaiwawa/iya'. ⁶Baraá tla/angw'ine kuungá' sleeme a deer, kuungaásingá' taa ateét amór Yesu Kristo. ⁷Barwaárí ngina gooíím amorhúng i alé, kuungaásingá' baraá gixsár Rumi, kuungaásingá' sleémeero awa taa slaá' nee Mungú, nee tunduri ateét tawa múk hhohhó' oo Mungú. Mungú Baabuúren nee Aakoorén Yesu Kristo kuungá' nu tsu-uqi nee nu waydí haniisi. ⁸Gár har geera Mungúeé' un sluufimiís baraá Yesu Kristo ar alé as kuungá' sleémeero. Asma umuúqo diiro baraá yaamu sleémeerowo haratlintaaoorhúng ka alki/iit. ⁹Mungú ga xuu' adór kuungá' án nur aleefiririím umuúqo daqto. Mungú aníng un sagadiyuús ar muunuúeé', ar Ya/abtór hho' ngiwa alki/iit ar iidíguú Garmaawós. ¹⁰Án Mungú un fiririím umuúqo daqto hardahamuú amorhúng nguwa aleeslaw barnaxes a sla'arír Mungú. ¹¹Asma án kuungá' nu artá wa slaá' ló'wa ale, as tsuuqaá Qeeru ngiwa haniis as kuungá' tunduwa gawdeesi baraá haratlintaaooro. ¹²Gídaabár'eé' a tí, "Gár ni slaá' masók a aníng tin /uuruú i haniis dinkwa nee kuungá' ar loohír haratlintaaoorén tidá' ta koomaan, haratlintaaoorhúng nee haratlintaaoor'eé'." ¹³Hhaee'eé', gár án dirhunge ni xu'utisár wa slaá' a tí gídaabá, aníng aga slaá' daqtá yaarire niwa amorhúng i hardah. Ala taa il/án tam ay hamí. Gár nisa daqemuú slaá' amorhúng i alé, a gídaabá, masók múk ni amór Yesu i huuw, nguwa slaw dirhunge, adoodá' muu ngura sláw dír múk xoordaá hatlá' sleémeerowo. ¹⁴Aníng ti iinuus nee múk Yunani, tam múk Yunanirooká sleeme. Aníng ti iinuus nee múk sagalooár koóm, nee mukduú sagalooár koomaaká sleeme. ¹⁵Gawaá adoorihe aníng a ló'wa slaá' Ya/abtór hho' ngiwa alki/iit dirhunge sleeme, kuungaásingá' baraá gixsár Rumír hootá'. ¹⁶Aníng Ya/abtór hho' a

murér wa ara'araaká. Asma Ya/abtór hho' an /uuruú Mungú kudá' ba/amár huwahuúw dír umuúqo heewo oo aa haratlintii'i, har geeraawo a dír heé Yahudi, nee tam dír heé Yunani sleeme. ¹⁷Asma baraá Ya/abtór hho' loohír Mungú kaa geehhootís ar hee nguwa gan'amkú i harafaari as haratlintaao. Nee loohír i haratlintaao' huwaahúp sleeme. Asma Gooi i kat gídaabá, "Heé gan'amuú koóm gár ir slafi a haratlintaao." ¹⁸Asma Mungú xarastleemaawós gina geehhootís gawaá doorí wa ale daanduú múk tlakuuse nee oo aa dee/aanuut, kudá' looeema gaa sii' ar tlakweemaain. ¹⁹Mungú mukwí gár nguwa i xaraásl, asma muruuduú Mungú aa xu'utiit dir'ine, kudá' hee xu'utiro i aleeslay. Asma Mungú muruudá' gwa qaroó dir'ín i geehhootís. ²⁰Aleesleemuú Mungú oo alhhe'esay wásl, nee mungu'iimarós, muruuwí hee gu ariiká ilaawo. Ala tam adoorihe muruuwí aa geehhooúy iimír Mungú yaamu ngiwa tleéhh. Asma tlehheemii'iwós kudá' aa tleéhh muruuwí ngwa laqaaqané'. Gawaá adoorihe gár tar tlaanki i káhh. ²¹Inooín tam Mungú ngwa tsaahhi'i, ala inooín ngwa xirfayeesi'iká gídaabá tawa Mungú, nee slám ngwa sluufimiisi'iká. Ala inslaway'ín iri daktu'uút, nee muner'ín tidá' sagalooár koomaaká iri ak gíp. ²²Inooín ta kaahi, "Atén a sagalooár koomaán," ala laatí inooín tari daktu'uút. ²³Inooín Mungúduú slafíngw alhhe'esay wásl koóm kwaa xirfayeemisiiká. Ala gár inooín taa xirfayeemiis a munga'aá muqsla, kudá' taa tleéhh ar slaqsa'aá múk qaátl nee awa tsir/o, nee awa makaay, nee awa makaydá' ya'a' waslen. ²⁴Gawaá adoorihe Mungú inooín giri máy, as muruudá' slasla/arén oo ta slai baraá muner'ine nguwa tleehhiya'. Nee tam inooíná kilá' slaqpoín ngiri murekeemisiyé'. ²⁵Inooín looeemaá Mungú ngina waa'alhané' nee lama. Inooín gadaádá' taa tleéhh nee Mungú, kan ilaiwawaa/, nee kari xirfayeemiis, ala Mungú inósuú kilá', kuduú Tleehharusmo, kwaa xirfayeemisiiká. Inós an kudá' ta xirfayeemisi ay alhhe'esay wasle. Amin. ²⁶Gawaá adoorihe Mungú inooín giri máy, as ilatleerir'ín ar mure wasl kawa eehari. Tam /ameena tlehhemuuín kudá' hariím, gídaabá tawa alhooti nee hhawaate, guri warqés. /Ameena iri fuqús nee /ameena. ²⁷Hhawaate sleeme tlehhemuuín kudá' hariím, gídaabá tawa alhooti nee hare, kuri máy, tiri kilooín ilatleeruusiye' ló'wa ale. Hhawaata iri hhawaatuú hatlá' ilatleeruús ló'wa ale. Hhawaata tlehheema'aá hariima'aaká, awa murér koomá', giri tlehhiit dír hhawaatuú hatlá'. Bu'utuudá' inooín wa hariím as tlehhemuuín kuduú qwanaay, kuri

sláy gawaá slaqooín wa ale. ²⁸Inooín xu'utidár Mungú kuwa xui, inooín kana gaár i xuiiká. Gawaá adoorihe Mungú sleeme inooín giri máy baraá inslaway'ín kudá' aa hhitiruut, as muruudá' hariimaaká kuwa tleehhi. ²⁹Inooín tari haáts muruudá' hariimaakahe, nee tlakweemaawo, ilatleerír peésa, sagagawdeema. Tari haáts da/ito, tsu/uta nee gila, al/ayma nee fola. Tari kaantín, ³⁰tari /ayseenaá tlaáq, Mungú kuri aáhh. Inooín tari siduuse tleehhiít, nee daara/uuse, nee múk ti kilooín xirfayeemiís, múk lohuudaá tlehHEMA'aá tlákw leelehhiít, múk xwaylitér'ín iialooemisaaká, ³¹múk fuquraangw wásl, múk inkihhiimuú koomaaká, múk muk'ín gu sla'aaká, nee múk gurtleemuú koomaaká. ³²Mukwí sakwasleemár ganaa' ar Mungú ga ló' wa xuú', gídaabá heé muruúwí gu tlehhahhiít, gár kus hariím a gwa'ara. Ala tam adoorihe inooín muruúwí ku tleehhiit. Nee gár ak tlaakw a tí gídaabá inooín mukdá' muruúwí gu tleehhiít ku aleeya/aa/án sleeme.

2 Kuúng, mulqumooé', kuúng a múk hatlá' sakwasleemúta? Ala bar adoorihe, kuúng tam heemahe, kuúng gár ta tlank i káhh. Qoomár kuúng bar múk hatlá' sakwasleemút, a kuúng tin kilók sakwasleemút. Asma kuúng muruú ta tleehhit a kuduú kilá' oo kuúng ta sakwasleemut. ²Ala atén a xuaán gídaabá Mungú adór ganaa' gaa tleéhh, múk tlehHEMA'aá adoorí bur ngwa sakwasleemuút. ³Mulqumooé', kuúng múk tlehHEmi'iiká' gi tlehhahhiít un sakwasleemút. Ala kuúng kilá' baré tlehHEmi'iikaáká' in tlehhaahhiít. Kuúng ka xu', sakwasleemár Mungú a báqa? ⁴Laqaá kuúng hhooeemaá Mungú kudá' yaariir nee qiqtliingós nee daamaaraangós, in waqaaqá'a? Slám a xu'ukáhe gídaabá hhooeemaá Mungú kuúng un uuruxuná' as tawa hhu'u'un. ⁵Ala kuúng muunuúwók ku gawít, nee slám muunuúwók hhu'u'uungw gu slaiiká. Ala gawaá adoorihe kuúng xarasleemaá Mungú in gawaawók i tlahhamís ay bál sakwasleemár Mungú, baldá' sakwasleemár ganaa' ar Mungú kawa geehhoeesi. ⁶Asma Mungú umuúqo heewo gu buu' ar hariímár tlehHEmi'iíwós. ⁷Ala bahh'alé xirif nee ilaiwa/ame nee hhitiru'uuma wasle ngina leelehhiitiyé' ar qiqtliingw baraá tlehHEMA'aá hhoé. Mungú slafingw alhhe'esay wásl gu haniis dí' múk adoorí. ⁸Ala awa hatlá' a múk qahuuse. Inooín looeema ngina sí'iyé' as muruú ganaa'aaká nguwa eeharahariya'. Mungú buhhtaawós nee xarslamaayerós ga ku'uus gawaá múk adoorí. ⁹Muu sleémeero oo tlakweemaá tlehhaahhiít, gusisiingw nee slahha'amaaye gi sláy. Múk giiriím a múk Yahudi, ala tam múk Yunani sleeme. ¹⁰Ala mukdá' sleémeero oo hhooeemaá tlehhahhiít, Mungú gun xirfuú i haniis, nee ilaiwa/ame nee wayda. Múk giiriím a múk Yahudi, ala tam múk Yunani sleeme. ¹¹Asma barqaanti i káhh dí' Munguhe. ¹²Mukdá' hara'ayár Musa ga xuaaká, ala tlakweema kay tleéhh, inooín ki sakwasleemuut, ala tam hara'aya ka xuiikahe. Mukdá' hara'ayár Musa ga xuú', ala tlakweema kay tleéhh, inooín ki sakwasleemuut ar hara'ayaadá'. ¹³Asma múk ta gan'amuú

i harafaari nee Mungú, a gídaabáheeká an kudá' hara'aya gaa axaas, ala múk ta gan'amuú i harafaari, an kudá' adoodá' hara'aya i kat gaa tlehhiít. ¹⁴Asma tam múk xoordaá hatlá', kudá' hara'ayár Musa ngi kooma'aaká, inooín baraá tlehHEmi'ií'ine gár ta tleehhi a tidá' hara'ayár Musa i kat. ¹⁵Slafingw'ín ga laqaaqán gídaabá muruudá' hara'aya i kat kwaa gooín baraá muner'ín i alé. Asma tam muner'ín nee inslaway'ín adoorí ngi laqaaqaná'. Asma inslaway'ín oo kilá' inooín gin sakwasleemuut, laqaá gin aleekal/án. ¹⁶Adoorí an adoodá' tleehharuut bál Mungú bar lu/aaroó baraá munér muu gu sakwasleemuut ar baraá Yesu Kristo. Gaarí an adoodá' Ya/abtór hho' i kat, tidá' aníng ni alki/iit. ¹⁷Xáy kuúng a adoomá? Kuúng a daara/aán asma kuúng tawa heé Yahudi. Kuúng gár ta i tliintí' a hara'ayár Musa. Nee slám kuúng an daara/aán tawa kat, "Aníng a heé Mungú." ¹⁸Kuúng taa intsaahhatimís hara'ayár Musawo. Gawaá adoorihe gár Mungú i slai aga tsáhh, nee muruú tlákw nee oo hhó' tsaahharo u aleesleér. ¹⁹Kuúng ti kilók xú', adór tar geeraharusmoó taampu, nee gwa/atamaayér múk baraá giwtír i dirií', ²⁰geeraharusmoó múk gár xuaaká, nee intsaahhatismoo na'aá ninakw, asma kuúng xu'uti sleémeero nee looeemaawo i koón baraá hara'ayár Musawo. ²¹Kuúnguudá' múk hatlá' intsaahhatimisuú wa slaá', ahaá kuúng mis ti kilók intsaahhatimisaká? Kuúnguudá' múk hatlá' intsaahhatimís gídaabá, "Gár hee ma fiisaar," ahaá kuúng kilá' mas fisisiín ala? ²²Kuúnguudá' káh gídaabá, "Ma fuquusaar," ala kuúng kilá' baré a fuqús? Kuúnguudá' munga'aá hatlá' waaqaqaá', ahaá ala kuúng kilá' mas fisisiín baraá maray'ín wa ale. ²³Kuúnguudá' ti kilók xirfayeemiís as hara'ayár Musa, ahaá ala kuúng kilá' hara'ayadá' mas eeharahatká? ²⁴Asma Gooi i kat, "Umuú Mungú ku waaqaqaá' nee múk xoordaá hatlá' as kuungá'." ²⁵Kuúng barnaxes hara'ayár Musa aga sa iialooés, daqaní al/utloorók i gídaabár koón. Ala kuúng barnaxes hara'ayár Musa aga sí', daqaní al/utloorók gár i bu' i káhh. ²⁶Heé xoorór hatlá' oo taa al/utliiká, inós barnaxes hara'aya gaa eehaár, kwí ku harafaáriike gídaabá a heé taa al/uútl, ala tam kwaa al/utliikahe. ²⁷Gawaá adoorihe kuúng heé Yahudi tu sakwasleemuut nee múk xoordaá hatlá'. Asma kuúng hara'aya tam a koonda baraá gooiro, nee kuúng tam taa al/utli, ala kuúng hara'aya a eeharahatká. Ala inooín hara'aya ka iialooeemiis, inooín tam kaa al/utliniikahe. ²⁸Asma hee barnaxes a heé Yahudi baraá muruú tlehHEMA'aá slaqwa kilós, inós a heé Yahudír kil'eeeká. Slám al/utlo tidá' taa tleéhh gawaá slaqwa, a al/utlór kil'eeeká. ²⁹Ala heé Yahudi oo kilá', an kudá' Yahudi'imarós baraá muuná i dirií'. Nee al/utlór kilá' a tidár muuná kuwa al/utli. Al/utloorí kan tleehh nee Qeeruú hhoohhoó', slám kaa tleehhiiká nee hara'aya. Heé adoorí xirfuuwós amór i dahhi a amór mukooká, ala a amór Mungú.

3 Ala gawaá adoorihe heé Yahudi gár i ak kon a milá? Nee al/utlo gár i bu' a milá? ²Gár i bu' i ló'wa

deer umuúqo barto. Gár har geera a Mungú axweesan-tós gana dír múk Yahudír i saayín. ³Ala baraaine bar bahh'alé i inkihhiimuúb kona'aaká, adoorí daqaní a adoomá? A gídaabáhe inkihhiimuú Mungú in kahhuúti daxta as inkihhiimuúin wasle? ⁴Aasla'áy, adoosingeeká. Ala gár ta warqeesiiká a tí gídaabá, Mungú inós a inkihhiimusmo, umuúqo hee baraá yaamuuwo tam lamusmoowo. Asma kaa gooín gídaabá, "Kuúng bar axwés, axweesanaywók masók ku tsaahhi gídaabá, a axweesanoó ganaa', nee kuúng tawa baaliin baraá kwasleemaro." ⁵Ala bar tlakweemaarén gan'amuú Mungú ngun geehhooeemisiyá', atén gár ta ooaan a milá? A gídaabáhe Mungú gár ganaa'aaká gaa tleéhh, as sakwasleemarós ngiwa huúw daandeemoorén i alé? (Gaarí ana axweés ar adoodá' muu ir axweemaamisi.) ⁶Aasla'áy. Asma Mungú geera bar gan'amusmoowooká, geera muu sakwasleemaro adór ngur aleeslay a adoomá? ⁷Ala lamte'eé' barnaxes gár i laqaqaan a looeemaá Mungú, inós kuri xirfayeés as lamte'eé', aníng daqaní gár tis sakwasleemuuti tlakusmoó wa ale. ⁸Ala bar adoosíng, an ooaana gídaabá, "Tlakweema i tleehhaán as hhooeema iwa hardahiya'." Múk atén ti kaantiím bahh'alé gaa káh sleeme gídaabá, atén gár ta intsaahhatimisaan a tí. Inooín ki sakwasleemuut ar sakwasleemár hariim. ⁹Ala ateéká' múk Yahudi gár tsiní ar ta koomaan i deéro ta múk xoordaá hatlae? Ala i káhh. Asma aga qaroó ooaán gídaabá muu sleémeero, bar múk Yahudi laqaá múk xoordaá hatlá', sleémeero ta baraá waawuti'imár tlakweemaá i diri'. ¹⁰Adór kara gooín gídaabá, "Heé ganaa' i kaahh tumu wák. ¹¹Heé sagalooár koóm i kaahh, slám heé Mungú leelehhiit i kaahh. ¹²Muu sleémeero aa paásl baraá loohír Munguhe, sleémeero naa qwaariyé. Heé hhooeema gi tleehhiit i kaahh tumu wák. ¹³Hhehhuuín a adór /aantár piintsiyaá/. Al/ayma kan axwees ar tsifreerí'ín. Gawaá afer'ine gár ti'imiiit a qarkwá dayshe. ¹⁴Baraá afer'ine gár aa hats a lu'umis nee qarqaraay. ¹⁵Ya'aaín i gaansliná' as tseerdaá muu kiwa ku'uusi. ¹⁶Hhitiru'uuma nee slahha'amaaye i deer baraá lohuuine, didá' inooín nira waarahhi'i. ¹⁷Slám loohír wayda inooín ka xuiiká. ¹⁸Slám ilaiwa/amér Mungú kuwa ilaiwawa/i i káhh dir'ine." ¹⁹Ala a xuaán gídaabá axweesanaydá' sleémeero hara'aya i kat, kwaa oó' díř mukdá' sleémeero oo baraá waawuti'imár hara'ayár wa hoót. Gár axweesanaywí oo hara'aya kusa oó', a gídaabá umuúqo heewo kuwa xasltisi, nee muu sleémeero kuwa sakwasleemuuti nee Mungú. ²⁰Asma heé ta gan'amkuú i harafaari díř geerá Munguhe i kaahh, ar loohír tlehheema'aá hara'aya, asma hara'aya gár i bu' díř heewo, a tlakweemaawós gin laqaqaán as ngiwa tsaahhi. ²¹Ala daxta loohír hatlá' kaa geehhooeés, ar Mungú hee nguwa gan'amkú i harafaari. Gan'amuuwí ku slayká ar hara'aya. Gan'amuuwí an kudá' Musa nee aaruuse aáng naa lamabu'uné'. ²²Mungú gan'amuuwí gun hanmiis díř umuúqo heewo oo Yesu Kristo gwa haratlinti'. Ku hanmiis díř umuúqo

heewo as haratlintaao. Asma barqaanti i káhh. ²³Asma muu sleémeero tlakweema gaa tleéhh, nee xirfuú ta kon i kaahh díř geerá Munguhe. ²⁴Mungú gina tawó gan'amuú i harafaár ar gurtleemuuwós. Gár adoorí ngira tleéhh a gadiyér gwedit, tidá' Yesu Kristo aa tleéhh ar muu kuwa gweeri. ²⁵Mungú Yesuwí nguna haniís, as gurtleemuú tlakweema inós nguwa múk i slay ar gwa'araarós. Hee gurtleemuwí gun sláy bar Yesu ngwa haratlinti'. Mungú adoorí gana tleéhh as loohirós ngiwa laqan ar hee nguwa gan'amkú i harafaari. Asma aáng Mungú tlakweemaá muu gina sa qiqtlín, baraá qartadá' aa waarahhi. ²⁶Ala gawaá qoomaarihe loohirós gan laqaamár wa slaa', ar hee nguwa gan'amkú i harafaari. Inós gár i slai a kun tsaahh iwa gan'amuú kon, nee heé Yesu gwa haratlinti', nguwa gan'amuú i harafaari. ²⁷Gár tas daara/aamaan a milá ala? Gár tas daara/aamaan i káhh. Asma milá? Gár adoorí ga laqaaqaam a hara'aya gaalá? A hara'ayár tlehhe-mi'iwo? Aasla'áy, gár adoorí ga laqaaqaam a hara'ayár haratlintaao. ²⁸Asma aga araán gídaabá, hee kun gan'amuú i harafaar ar haratlintaao, ala ar tlehhe-ma'aá hara'ayarooká. ²⁹Laqaá Mungú an Mungú múk Yahudi kilóse? Ahaá, a Mungú múk xoordaá hatlaeekáhe sleeme? Eeit, inós a Mungú múk xoordaá hatlá' sleeme. ³⁰Asma Mungú a wak. Inós múk Yahudi kudá' taa al/utlín, gun gan'amuú i harafadiit as haratlintaor'ín. Nee múk xoordaá hatlá' sleeme, kudá' taa al/utlinká, gun gan'amuú i harafadiit ar loohír haratlintaor'ín. ³¹Gawaá adoorihe atén hara'aya an warqeemisaána ar haratlintaaoorí? Aasla'áy. A warqeemisaanaaká ala an gawdeemisaán.

4 Ala gár ta ooaan a milá daanduú Abrahamuwo, baabuúren oo baraá tlahhaay? Inós gár aa sláy a milá? ²Asma bar Abrahamu kuna gan'amuú i harafaár as tlehhe-mi'iwo, inós i harín tiwa xirfayeemisi. Ala díř geerá Munguhe gár tis xirfayeemisi i káhh. ³Gooi gár i kat a milá? "Abrahamu Mungú guna haratlinti'. Haratlintaaoorós kari gan'amuú i harafaár amoorós i alé." ⁴Ala díř heedaádá' gadiyér tleéhh, slaqweerós tidá' ka harafaariiká tawa tawo qeemu. Ala an hariimarós. ⁵Ala a gár diimbé díř heedaádá' oo tlehhe-ma'aá koomaakahe, ala gár i kon a Mungú guna haratlinti', Mungúdá' heé tlakusmo gu gan'amuú i harafaár. Heé adoorí Mungú gun gan'amkuú i harafaar as haratlintaaoorós. ⁶Gaarí an gár Daudi sleeme ngisa oó' gídaabá, heé amohhoó' an kudá' Mungú aa gan'amkuú i harafaár oo tlehhe-ma'aá koomaaká, ⁷"Múk amohhoó' an kudá' dakuúsar'ín taa gurtlý, nee awa tlakweemaain taa tuntuúk. ⁸Heé amohhoó' a kudá' Aako i tlakweemaá i harafadiitiiká." ⁹Xáy, amohhooarí díř kay káh a díř mukdá' taa al/utlín, laqaá tam díř mukdá' taa al/utlinká sleeme? Asma adoodá' Gooi i kat ana qaroó ooaán gídaabá, "Abrahamu Mungú guna haratlinti'. Haratlintaaoorós kari gan'amuú i harafaár amoorós i alé." ¹⁰Adór kura harafaár gan'amuú i alé a adoomá? A qoomár inós kuwa al/uútlí, laqaá a qoomár inós kuwa

al/utliiká? Abrahamu kuna gan'amuú i harafaár qoomár inós kuwa al/utliiká, ala a alaá al/utloorooká. ¹¹ Aluuwo kuri al/uútl. Al/utloorós a layár taa haniís nee Mungú gídaabá inós kwa gan'amuú i harafaár as haratlintaaooodá' i kon qoomár inós kuwa al/utliiká. Gawaá adoorihe Abrahamu iri baabuúin tleehhiít, mukdá' sleémeero oo taa al/utliniiká, kudá' haratlintaatiá', as inooín sleeme kiwa gan'amuú i harafaari. ¹² Slám inós a malé baabuú mukdá' taa al/utlín. Ala a as al/utlo kiloseeká, ala a asma inooín baraá slafingw'ine haratlintaaooodár Abrahamu ngaa eehariyé', tidá' Abrahamu i kon iimír inós kuwa al/utliiká. ¹³ Mungú al'axweesani gana haniís dí' Abrahamu nee xwaylarós gídaabá inooín a aaluusér yaamu. Al'axweesantí kaa haniisiiká asma Abrahamu hara'aya ngiwa eehaár, ala kana haniís as adoodá' inós kuwa gan'amuú i harafaár nee Mungú as haratlintaao. ¹⁴ Asma mukdá' hara'ayár eeharahaár, bar inooín a aaluuse, daqaní haratlintaao gídaabárós i káhh, nee al'axweesantá Mungú kaa hingeés. ¹⁵ Asma hara'aya sakwasleemár Mungú gan huwaahúp, ala didár hara'aya iwa kakh, dakuús sleeme i káhh. ¹⁶ Gawaá adoorihe muruudá' Mungú aa axweés dí' Abrahamú i aleeró, sleemuuwós gár i ga/ay a haratlintaao. Gawaá adoorihe hee bir haratlintaao kón, Mungú muruúwí guqo tawó haniis. Al'axweesantí a dí' xwaylár Abrahamu sleémeerowo. Ala a dí' kudá' kilooineeká awa hara'ayár Musa koomá', ala tam dí' kudá' haratlintaao Abrahamú koomá' sleeme. Asma inós dí' atén sleémeerowo a baabá, ¹⁷ adoodá' kara gooín gídaabá, "Án kuúng ugwa qaás tawa baabuú xoordaá yaariir." Gawaá adoorihe inós an baabuú xoordaá yaariir dí' geerá Munguhe, Mungúdá' inós aa haratlintií'. Mungúwí an kudá' múk aa qaatl gu slafingw i hanimiís, slám an kudá' mura' sleémeero kudá' kaáhh gu ateetiím tawa adór muruú dáw. ¹⁸ Qoomár haraxu'uti iwa kakh, inós ina haratlintií' ar haraxu'uti gídaabá, inós i baabuú xoordaá yaariir tleehhiit, adoodá' kura ádbáy gídaabá, "Adoorí an adór xwaylarók ir yaaruur." ¹⁹ Abrahamu inós kureeriwós tsiiruú wake naa nakaa/iyé'. Inós slaqwtós gari alqaytsiít gídaabá gwa'araaro aa nakaá/. Nee slám gídaabá xwaylár Sara aa tsatít. Ala tam adoorihe Abrahamu aa mune si'iká baraá haratlintaaoorose. ²⁰ Inós al'axweesantá Mungú gaa xurér wa ariiká baloó ale. Ala haratlintaaoorós kana /uuruú i doók, Mungú guri xirfayeemiís. ²¹ Nee slám al'axweesantá Mungú gari haraxuú' gídaabá Mungú ga aleesláy tleehhamooro, tidá' naa dir'eén i al'axweés. ²² Gawaá adoorihe haratlintaaoorós kari gan'amuú i harafaár amoorós i alé. ²³ Axweesanaywí goo i kat gídaabá, "Haratlintaaoorós kari gan'amuú i harafaár amoorós i alé." Axweesanaywí kwaa gooinká as inós kilós, ²⁴ ala kuna gooín as atén sleeme. Asma tam atén sleeme ti gan'amuú i harafaar as haratlintaao, asma atén Mungú un haratlintaatiaán, kudá' Yesu, Aakoorén, ngwa waasle/atís baraá múk aa qaátl wa ale. ²⁵ Yesu inós kuna haniís as iwa gwaai as tlak-

weemaarén, nee kunguri waaslee/atís as atén tiwa gan'amuú i harafaari.

⁵ Hám daxta atén taa hhe'eés gan'amuú i harafaa-rooro ar loohír haratlintaao. Gawaá adoorihe atén a wayduú koomaán dí' Munguhe ar baraá Aakoorén Yesu Kristo. ² Baraá Yesu Kristowo sleeme atén pa/aangw ugwa slawaán oo gurtleemuuwí nguwa i harda-haan. Atén hamí an baraá gurtleemuuwí wa iwiwiitaán. Slám atén a qwalala/aán asma haraxu'utirén tidá' ta koomaan ar xirfuú Mungú kuwa slawaan. ³ Ala a har adoorí kiloseeká, ala an qwalala/aán tam baraá slah-ha'amaayeero sleeme. Asma a xuaán gídaabá slah-ha'amaaye gár ni huwahup a qiqtlingw. ⁴ Nee qiqtlingw gár ni huwahuwi a muunuú gawít, nee muunuú gawít gár ni huwahuwi a haraxu'uti. ⁵ Nee haraxu'uti atén ti dae tlaqká. Asma sla'aarír Mungú kinga qaroó ku'uús baraá muneerén i aleeró nee Qeeruú hhoohhoó', kudá' tinda amoorén i haniís. ⁶ Asma qoomár atén tawa múk tlakuuse, qoomaadá' Mungú aa qaás iwa bó/, Kristo iri gwaá' as daandeemaá múk tlakuuse. ⁷ Asma a gár gawit ló'wa ale hee iwa gwaai as daanduú hee gan'amuú koóm. Ala dooqa hee ga aleesláy iwa qitli gwa'araaro as hee hhoó'. ⁸ Ala Mungú inós u kilá' sla'aarirós ngina laqán diirén i aleeró asma Kristo ina gwaá' as daandeemoorén qoomár atén tawa tlakuuse. ⁹ Ala hamí atén taa gan'amuú i harafaár ar tseereerós. Gawaá adoorihe a ak xuaán ló'wa ale gídaabá atén a ba/amán ar inós dí' sakwasleemár Munguhe. ¹⁰ Qoomár atén tawa wakuuse dí' Munguhe atén tiri haraki/is dirós i alé ar tseerér Garmaawós. Gawaá adoorihe atén haraxu'uti a ló'wa koomaán gídaabá, hám daxta alaá haraki/isarene atén ti ba/amis ar slafiingós. ¹¹ Ala a har adoorí kiloseeká, ala atén Mungú un sa qwalala/aán sleeme baraá Aakoorén Yesu Kristo, kudá' atén taa haraki/is dí' Mungú i alé. ¹² Tlak-weema nina dahiyé' baraá yaamuú i alé ar loohír hee wák, nee tlakweemaadá' gwa'ara ngiri huuwiyé'. Gawaá adoorihe aluuwo gwa'ara iri hardát ay dí' muu sleémeero, asma muu sleémeero tlakweema gaa tleéhh. ¹³ Tam qoomár hara'ayár Musa kingiwa haniisi-ikahe, tlakweema i qaroó daadayá' baraá yaamuwo. Ala dí' hara'aya iwa kakh tlakweema ki harafaariiká. ¹⁴ Ala iimír qoomár Adamu ay qoomár Musa tlakweema naa baalíné' daanduú muu sleémeeroowo, tam daanduú kudá' naa dakuusi'ikahe adoodár Adamu ira dakuús, hara'ayár wák ngiwa máy eeharto. Adamu inós a slaqsoó kudá' hardáh aluú wa ale. ¹⁵ Ala tlakweemaadá' Adamu aa tleéhh nee gurtleemuudá' Mungú naa haniís a dimbadimbé ló'wa ale. Asma tam heewí wák, Adamu, inós tam gwa'ara ngaa huwi ar tlakweemaawós dí' múk yaariir i alé, ala heewí wák, Yesu Kristo, gurtleemuú yaariir oo Mungú nguna ak ló'wa huúw dí' múk yaariir i alé ar loohír tsuuqaá Mungú. ¹⁶ Gurtleemuudá' Mungú naa haniís, nee gadá' tlakweemaá wák naa huwiyé', aa slaqasiká. Asma tlakweemaadá' wák gár naa huwiyé' aa sakwasleemár

Mungú. Ala gurtleemuú Mungú, kudá' Mungú naa haniís as tlakweemaá múk yaariír, gurtleemuudá' gár naa huúw a muu kuwa gan'amuú i harafaari. ¹⁷ Asma gwa'ara pa/aangw guna sleér oo ir waawuti'i'in as heedaádá' wák, asma inós ina huú' baraá tlakweemaá i alé. Gawaá adoorihe mukdá' gurtleemuú Mungú gwa slay, in ak slaaf nee iwa waawuti'i'in ar loohír kudá' wák Yesu Kristo. Asma inooín kaa gan'amuú i harafaar as gurtleemuudá' ló'wa úr oo Mungú. ¹⁸ Gídaabárós a tí, tlakweemaá heé wák sakwasleema ngina huwiyé' dí' muu sleémeeroowo. Adoorí an adór tlehhmuú gan'amuú koóm oo heé wák sleeme, gár naa huúw a muu kuwa gan'amuú i harafaari nee slafingw kuwa slay. ¹⁹ Asma adoodá' mukdá' yaariír ira tlakuuse tleehhiít as dee/aanuú heé wák, adoorí sleeme an adoodá' mukdá' yaariír kur gan'amkuú i harafaari as iialooeesár heedá' wák. ²⁰ Hara'aya nina hardát as dakuúsadá' iwa doogiin ak alé. Ala tlakweema niwa tlahhiyé', gurtleemuú Mungú iri ak ló' wa doogín sleeme. ²¹ Gawaá adoorihe, adoodá' tlakweema nira baalíné' ar loohír gwa'ara, adoorí an adór gurtleemuú Mungú ir baalin ar loohír gan'amu, slafingw alhhe'esay wásl nguri huuw ar loohír Yesu Kristo, Aakoorén.

6 Gár ta ooaan ala? An kumiitána baraá tlakweema as gurtleemu iwa ak doogin. ² Aasla'áy a adoosingeeká. Ateéká' aga qatlaan dí' tlakweemaawo, ala adór atén tar malé hootaan baraá tlakweemaá wa ale a adoomá? ³ Kuungá' कांगwí u xuá'aáke gídaabá, qoomár atén tiwa baatimiís as tawa dinku'uumisaan nee Kristo, a tina baatimiís as tawa dinku'uumisaan nee gwa'araarós. ⁴ Atén tina baatimiís as tiwa haragaasi nee Kristo, nee gwa'araarós kawa dinku'uusaan. Ala ar loohír baatiismoorene atén tina al foól nee inós, gwa'arár inós ira gwaá' an toorén, as atén ta hootaán ar slafingw /abén, adór Kristo kungura waaslee/atís baraá gwa'arár wa ale ar aleesleemuú Mungú nee xirfuuwós. ⁵ Asma adoodá' atén tira haragaasaán nee inós, qoomár tawa qatlaán ar adoodá' inós ira gwaá', atén tiqo malé haragaasaán nee inós ar tawa waaslee/aan sleeme ar adoodá' inós ira waaslee'. ⁶ A xuaán gídaabá muneerén tidár aáng kaa kikií' dinkwa nee Kristo gawaá msalaábár i alé. Gaarí gár isa tleehharút a as /uuruuduú tlakweema oo baraarén i dirií' masók ku hhitín, as atén mawa lawaalér tlakweema tleehhitaán malé ale. ⁷ Asma heé aa gwaá', inós kwaa gweér baraá lawaali'iimár tlakweemaawo. ⁸ Ala atén barnaxes aga qatlaán dinkwa nee Kristo, a haratlintatiaán gídaabá atén a slafaán sleeme dinkwa nee inós. ⁹ Nee slám a xuaán gídaabá, Kristo, alaá waasle/uuwose inós i gwaaiiká malé ale, slám inós i malé dahiiká baloó alé baraá /uuruú gwa'araaro. ¹⁰ Asma inós iwa gwaá', a gídaabá ina gwaá' sagaáwa wák wa ale as daanduú tlakweema. Nee slafingwdá' hamí ir slafi, an in slaaf as Mungú wa ale. ¹¹ Gawaá adoorihe kuungá' sleeme masók tin harafaditá' tawa múk aa qaatl dí' tlakweemaawo, nee tawa múk slaáf dí' Munguhe baraá Kristo Yesuwo.

¹² Kuungá' ma ya/aamara' tlakweema slaqoohúng kuká' qatlá' ngiwa baaliya', nee ilatleerír slaqwa kawa eeharahada'. ¹³ Nee slám kuungá' slaqoohúng mi hanmiisara' as kiwa ar gadiyuusi nee tlakweema, tawa adór xooslár tlehhema'aá ganaa'aaká. Ala kuungá' ti kiloohúng hanise' dí' gadiyér Mungú i alé, as kuungá' Mungú kuwa sagadiyusa' ar slaqoohúng, slaqoohúng tawa adór xooslár tlehhema'aá ganaa'aá'. ¹⁴ Asma kuungá' tlakweema nu aleeslay'aaká nuwa sa waawuti'ina'. Asma kuungá' dí' tay dí' a' a baraá waawuti'iimár hara'ayarooká, ala kuungá' a baraá waawuti'iimár gurtleemu. ¹⁵ Adoorí gídaabárós a milá? A gídaabáhe tlakweema in tleehhaán as adoodá' atén tawa baraá waawuti'iimár hara'ayarooká, ala tawa baraá waawuti'iimár gurtleemu. Aasla'áy, adoosingeeká. ¹⁶ Kuungá' कांगwí u xuá'aáke? Gídaabá kuungá' bir taa kiloohúng hanisé' amór aakookoo as kuwa sagadiyusa', nee kuwa iialooeemisa', kuungá' daqaní a lawaalér heedaádá' ta iialooeemisa'. Kuungá' bar lawaalér tlakweema, lawaali'iimárí gár i hup a gwa'ara, ala bar lawaalér iialooeemis, lawaali'iimárí gár i hup a gan'amu. ¹⁷ Ala Mungú ku xirfayeesi. Asma kuungá' aáng a lawaalér tlakweema. Ala hamí intsaahasadá' taa ilaoté', aga iialooesé' ló'wa ale ar mune sleémeero. ¹⁸ Hám kuungá' tunda gweér baraá lawaali'iimár tlakweemaá wa ale, nee daxta kuungá' a lawaalér gan'amu. ¹⁹ Tí ana oó' ar slaqsoó slafingw muu, asma kuungá' kawa tsatsahhaanda'aaká. Kuungá' aáng slaqoohúng ina hanisé' kiwa ar gadiyuusi nee slasla/aaru'uuma nee dee/aanu. Tlehhemuú adoorí dee/aanu nguri huúw baraá slafingwhunge. Ala hám daxta kuungá' slaqoohúng na hanisaak kiwa ar gadiyuusi nee gan'amu. Tlehhemuú adoorí gár ni huwi a hhoohhooeesa. ²⁰ Qoomár kuungá' tawa lawaalér tlakweema, qoomaadaádae kuungá' gan'amu ugwa sagadiyusi'iiká. ²¹ Qoomaadaádae gár taa sleeré' a milá? Gár taa sleeré' a muruuwí hám ta sa murumitá'aáke. Ala alhhe'esooó muruuwí a gwa'ara. ²² Ala hamí, kuungá' bar tunda gweér baraá lawaali'iimár tlakweemaawo nee tunduri lawaalér Mungú tleéhh, gár ta sleera' a muruudá' hhoohhooeesár huwahuúw. Nee alhhe'esaywós a slafingw alhhe'esay wásl un sleerá'. ²³ Asma slaqwér tlakweema a gwa'ara, ala gár Mungú atén tir qay a slafingw alhhe'esay wásl baraá Kristo Yesu Aakoorén.

7 Hhaee'eé', kuungá' hara'aya a xuá', nee slám a xuá' gídaabá hara'aya i aleesleemuú koón daanduú heewo, qoomár hee bir slaaf. ² /Ameenír taa duúx, inós kaa tseék nee hara'aya, dí' hhawaatuú i alé, qoomár hhawaata bir slaaf. Ala hhawaata bira gwaá', inós daqaní kaa gweér baraá hara'ayaadá' inós gaa tsek dí' hhawaatuwo. ³ Ala barka óh dí' hhawaatuú hatlá', qoomár hhawaatuuwós bir slaaf, inós daqaní ka bay a /ameenír tsaatuso'o. Ala bar hhawaatuuwós aa gwaá', inós daqaní kaa gweér baraá hara'ayaro, nee inós tam ka duuxi nee hhawaatuú hatlá', hara'ayár duuxo gaa meeriiká eeharto. ⁴ Kuungá' sleeme a adoosing,

hhaee'eé'. Asma adoodár Kristo ira gwaá', kuungá' sleeme ana qatlé', nee slám kuungá' a baraá waawuti'imár hara'ayár i dir'aaká. Kuungá' a múk heé hatlá', kudá' naa waaslee/ baraá múk aa qaátl wa ale. Gawaá adoorihe tlehhema'aá hhohho' in tleehhaán awa Mungú ngu qwal/atisá'. ⁵Qoomár atén tawa war-qawaniiká, ilatleerír tlakweema tidá' taa tleemiís nee hara'aya, ina gadiyús baraá slaqoorén wa ale, tam atén tlehhema'aá gwa'arár huwahuwá' kiri tleehhaán. ⁶Ala hám atén taa gweér baraá hara'ayaaro, asma atén aga qatlaán dír hara'ayaadá' atén taa tsegi. Hám daxta atén Mungú un sagadiyuusaán ar loohír /aben, gídaabá ar Qeeruú hhoohhoó', ala ar loohír aangeeká, tidár hara'ayaadá' taa gooín kawa eeharaharaan. ⁷Ala atén gár taa ooaan a milá? Hara'aya a tlakweemaáwo? Aasla'áy a tlakweemaawooká. Ala án geeraawo tlakweema tsaahharo i aleeslawaká hara'aya bir káhh. Án geeraawo ilatleeri a tsaahhaaká bar hara'aya iga beeriká, "Ma ilatleeruusaar." ⁸Tlakweema hara'aya ngina ar gadiyuusiyé', ilatleerír dimbadimbé ngiri tleesiyé' baraaéé' wa ale. Asma hara'aya bir káhh, tlakweema naa gwaaiyé'. ⁹Aníng aáng a slaáf, niwa hara'ayár koomaaká. Nee hara'aya niwa hardát tlakweema niri slafiyé', ¹⁰ala aníng niri gwaá'. Gawaá adoorihe hara'ayaadá' slafiingw geera ngu huuw, gár naa húp dir'eene an gwa'ara. ¹¹Asma hara'aya niwa hardát, tlakweema pa/aangw nguri slayé', aníng iri al/ayiyé', iri gaasiyé' ar hara'ayaadá'. ¹²Gawaá adoorihe hara'ayár Musa ka hhoohhoó', nee hara'aya sleeme ka hhoohhoó', slám i ganá' nee ka hhoo'. ¹³Ala hara'ayaarí hhoo' gwa'ara ngina húbi dir'eene? Aasla'áy a hara'ayaarooká, a tlakweema gwa'ara ngina huwiyé'. Ala tlakweema hara'ayaadá' hhoo' ngina ar gadiyusiyé', as aníng iwa gaasiya'. Gawaá adoorihe hara'aya tlakweema ngina laqaán gídaabá a gár tlaakw ló'wa ale. ¹⁴Atén a xuaán gídaabá hara'aya loohirós a ar baraá qeeru. Ala aníng a heé slaqwa, tina weeriís adór lawaalmoó tlakweema. ¹⁵Asma muruúwí án ni tlehhahhiit aníng u tsatsahhaamaaká. Muruudá' ni slaa' tleehhamooro u tleehhaaká, ala muruudá' naa aáhh, an kudá' ni tlehhiit. ¹⁶Ala barnaxes aníng muruudá' ni sla'aaká un tlehhiit, aníng an ya/a/aám gídaabá hara'aya ka hhoo'. ¹⁷Gawaá adoorihe heé muruúwí tlehhahhiit a aningeeeká, ala a tlakweemaadá' baraaéé' wa hootá'. ¹⁸Asma aníng aga xuú' gídaabá, gár hhoo' ar baraaéé' wa hoot i káhh, gídaabá baraá slaqwté'eé'. Tidá' hhoo' ngiwa tleehh a slaá', ala tleehhamooro a aleeslawaká. ¹⁹Asma tidá' hhoo' ni tleehhamór wa slaa' a tlehhiitaaká, nee tidá' tlaakw ar ni tleehhamór wa sla'aaká, an tidá' ni tlehhiit. ²⁰Ala tidá' ni tleehhamór wa sla'aaká, bar an tidá' ni tlehhiit, heé ga tlehhiit a aningeeeká, ala a tlakweemaadá' baraaéé' wa hootá'. ²¹Gawaá adoorihe aníng aga tsaáhh gídaabá hara'ayaarí aníng in sa waawuti'iín gídaabá, tidá' hhoo' a slaá' tleehhamooro, ala gár aníng i iihardarah an tidá' tlaakw. ²²Asma aníng baraá muunuúeene hara'ayár

Mungú an sa qwalalaá/. ²³Ala baraá slaqwté'eene gár naa ár a hara'ayár hatlá'. Hara'ayaarí i sláqw nee hara'ayaadá' baraá muunuúeene i dirii'. Asma hara'ayár tlakweema i gadiyús baraá slaqwté'eé' wa ale, aníng iri tsék. ²⁴Gawaá adoorihe aníng a liitlakusmo. Ador'éé' tí ka ló'wa gawit. Heé aníng i ba/amís dír slaqwtír gwa'araaro a heemá? ²⁵Mungú i xirfuuti. Ba/amusmo u koóm, Yesu Kristo Aakoorén. Ala barnaxes a adoorí, ánuú kilá' hara'ayár Mungú an sagadiyuús ar muunuúeé', nee hara'ayár tlakweema an sagadiyuús baraá slaqwté'eene.

8 Gawaá adoorihe sakwasleema i káhh dír mukdaádá' oo baraá Kristo Yesu i dirii'. ²Asma hara'ayaadár Qeeruú Mungú, an tidár slafiingw huwahuw. Hara'ayaarí baraá Kristo Yesuwo aníng iga gwét dír hara'ayaadár tlakweemaawo nee dír gwa'araaro. ³Asma muruudá' hara'aya i aleesleeraaká tlehhamuwo, muruudá' Mungú guna tleéhh. Asma hara'aya i /uuruú koondaaká, as adoodá' slaqoorén iwa tlakweemaá slaiya' tlehhmuwo. Ala Mungú Garmaawós oo kilá' nguna ya/aáw. Inós slaqwa gari sláy ar slaqás nee tidár múk tlakweemaá koóm. Gawaá adoorihe Mungú tlakweema giri sakwasleemuút baraá slaqoorén awa tlakweemaá koomá'. ⁴Mungú adoorí gana tleéhh as muruudá' hara'aya i hara'ayiyiin iwa boo/i baraarén wa ale. Asma atén ti sa waawuti'iínká nee heeuumar tlakweemaá koom, ala nee Qeeru. ⁵Asma mukdá' ta sa waawuti'iín nee heeuumarín ar tlakweema, inooín muruú ta eeharahari a muruú slaqwa. Ala mukdá' taa sa waawuti'iín nee Qeeru, inooín muruú ta eeharahari a muruú Qeeru. ⁶Asma muruudá' hee i slai baraá heeuumarose, gár ni huuwi a gwa'ara. Ala muruudá' Qeeru i slai, gár ni huuwi a slafiingw nee wayda. ⁷Asma heé heeuumarós ar tlakweema ga eeharahaár, inós nee Mungú a wakaari. Asma heeuumarós hara'ayár Mungú ga iialooemisiiká, nee slám ga aleeslayká iialooesaro. ⁸Mukdá' heeuumarín ar tlakweema ga eeharahaár, inooín Mungú sla'atisaro ku baloó aleeslayká. ⁹Ala kuungá' tundu sa waawuti'iínká nee heeuumar tlakweema, ala nee Qeeru, barnaxes a ló' gídaabá Qeeruú Mungú i baraahúng wa hoot. Heedaáduú Qeeruú Kristo gu koomaaká, inós a heé Kristowooká. ¹⁰Barnaxes Kristo i baraahúng wa hoot, daqaní slaqwtahúng aa gwá' as tlakweema, ala qeeruhúng i slaaf as kuungá' tunda gan'amuú i harafaár. ¹¹Mungú Yesu guna waaslee/atís baraá múk aa qaátl wa ale ar Qeeruúwós. Nee Qeeruúwós bir baraahúng wa hoot, inós slaqpoohúng sleeme, kudá' gwa'ara, gi waaslee/atís ar Qeeruudá' baraahúng wa hoót, ar adoodá' Kristo ngura waaslee/atís. ¹²Gawaá adoorihe, hhaee'eé', heeuumarén ar tlakweema gár atén tiwa iinus i káhh, nee atén gár kawa eeharaharaan i káhh baraá slafiingwrene. ¹³Asma kuungá' barnaxes aga eehadé', kuungá' a qatlá'. Ala kuungá' barnaxes tlehhe-mi'idá' tlakw awa slaqwa iga tsu/é' ar Qeeruú Mungú, daqaní kuungá' a slafá'. ¹⁴Mukdá' sleémeero oo

Qeeruú Mungú i geeraharahari, inooín a na/aá Mungú. ¹⁵ Asma kuungá' qeeruú lawaali'iima ugwa sleeri'iiká, ala qeeruú taa sleeré', an kuduú muunuú na/uuma. Gawaá adoorihe atén an tseeamiimaán, "Baabá, Baabá." ¹⁶ Qeeru i lamabu'ún dinkwa nee qeeruúrn gídaabá atén a na/aá Mungú. ¹⁷ Nee atén barnaxes a na/i, atén a aaluuse. Atén a aaluusér Mungú, nee a aaluuse dinkwa nee Kristo. Barnaxes a ló' gídaabá a slahhaahha'aán dinkwa nee inós. Daqaní atén xirif u slawaán sleeme dinkwa nee inós. ¹⁸ Aníng slahha'amaayér qoomaár hamí a gaár i fadiitaaká ta xirfuudá' tindi amoorén i geehhooeesi qoomaadae. ¹⁹ Nee mura' sleémeero sleeme kudá' Mungú aa tleéhh, ku daamaarán ar haraxu'uti, gídaabá na/aá Mungú ki geehhooeesi baraa xirfuú wa ale. ²⁰ Asma mura' sleémeero sleeme kuna baraa hhitiru'uumár i qaás. Ala a gídaabaheeká inooín kana slaá'. Ala a Mungú adoorí gana slaá'. Ala tam adoorihe haraxu'uti i deer. ²¹ Asma mura' sleémeero kudá' Mungú aa tleéhh, ku gweer baraa lawaali'iimadár hhitiru'uumaro. Nee tam inooín amohhooa ngiri slayá', qoomaadár na/aá Mungú xirfuúin bunga slayé'. ²² Asma atén a xuaán gídaabá tam ay laarí mura' sleémeero kudá' taa tleéhh i /iif baraa slahha'amaayér wa ale adór /ameenír asltá xwayla gaa da/. ²³ Ala a muruudá' taa tleéhh kiloseeká. Ala tam atén sleeme a /ifaán baraa muneerene, ateéká' Qeeru ugwa slawaan. Qeeru inós an mamaá geera awa Mungú amoorene. Atén sleeme an ló'wa haraxuaán qoomaadá' Mungú atén tiwa na/iwós awa kilá' tleehhi, nee slaqoorén kiwa gweeri baraa lawaali'iimaro. ²⁴ Asma atén ana ba/amán ar baraa haraxu'uti. Ala gadá' taa haraxuaán barnaxes aga araán gídaabá kaa boo'eés, gadá' daqaní a haraxu'utirooká. Asma hee gadaádá' i ga/ay adór ngir haraxui? ²⁵ Ala barnaxes a haraxuaán gár ta ga/aawanaaká, gadaádá' an daamaaramaán ar qitla. ²⁶ Adoorí an adoodá' Qeeru atén tir alee/iimisi, asma atén gár ta aleeslawaan i káhh. Asma atén gár ta firimaan a xuanaaká ar atén wa hariím firooro, ala Qeeru inósuú kilá' atén ti aleefiriín dír Munguhe ar /ifór uren, tidá' ooro ta aleeslayká. ²⁷ Nee Mungú kudá' munér muu ga xuuxu'uúm, inós gaa tsaáhh gídaabá gár Qeeru i slai a milá. Asma muruudá' Qeeru i firiín as múk hhohhó' oo Mungú, ti slasláy nee sla'aarír Mungú. ²⁸ Atén a xuaán gídaabá dír mukdá' Mungú slaá', mura' sleémeero ti alee/iimiis, as mukdá' nguwa muruú hhó' i slaslay. Mukwí an kudá' Mungú aa ateét ar sla'aaríros ar kilá'. ²⁹ Asma iimír aáng, qoomár inooín kiwa tleehhiiká, Mungú inooín gaa qaroó xuú', slám gaa qaroó tsawaár iwa warqaya', as tawa slaqamís nee Garmaawós. Gawaá adoorihe Garmaawós masók an gar móo baris dír hhaewós awa yaariir. ³⁰ Nee kudá' iimír aange aa qaroó tsawaár, giri ateét, nee kudá' aa qaroó ateét, giri gan'amuú i harafaár. Nee kudá' aa gan'amuú i harafaár, giri xirfayeés. ³¹ Ala ma ooaán gawaá daanduú tihe? Mungú bir bartarén i dirií, heé atén ti tlaampa'aás a heemá? ³² Mungú tam Garmaawós gwa ilaa/

iiká, ala nguri haniís iwa gwaai as atén sleémeero. Ala Mungúwí mura' sleémeero ngu atén i haniísiike dinkwa nee inós. ³³ Heé mukdaádá' Mungú aa tsawaár gu sakwasleemuút a heemá? Mungú an kudá' gi gan'amuú i harafadiit. ³⁴ Gawaá adoorihe heé inooín gi sakwasleemuút a heemá? Yesu Kristo inós ina gwaá', nee slám a tí kiloseeká, inós nina waasleé/ baraa múk aa qaátl wa ale. Nee inós hamí i dákw /iyáy oo Mungú, i atén aleefiriín. ³⁵ Heé atén ti paraátl dír sla'aarír Kristowo a heemá? Gár paraatlaro ti aleeslaw a slahha'amaayeéro? Laqaá a daeéro? Laqaá a gusisiíngo? Nee a qwárko, laqaá a liitlákwe? Nee a tsaxwaáwo, laqaá tsu/utár paánga? ³⁶ Asma kaa gooín gídaabá, "Atén tin tsuu/ umuúqo siiwaro as kuúng, tin harafadiit tawa adór bee/ángw tsu/uta." ³⁷ Ala baraa muruúwí sleémeerowo arba/ati a ló'wa slawaán ar kudá' atén taa slaa'. ³⁸ Asma aníng a ló'wa xuú' gídaabá gár aníng paraatlaro i aleeslaw dír sla'aarír Munguhe i káhh. Gwa'ara i aleesleeraaká paraatlaro, laqaá slafiingw, laqaá malayke, nee tam kudá' aleesleemuú koomá' baraa yaamaá qeeruúwo i aleeslay'aaká paraatlaro, nee tam muruudá' dáw, laqaá tam muruudá' sangw hardáh, laqaá tam kudá' /uuruú koomá', ³⁹ laqaá muruudú gawtí dirií, laqaá kuduú baraa guruú yaamu, laqaá umuúqo gár taa tleehhi i aleesleeraaká paraatlaro dír sla'aarír Munguhe, tidár baraa Kristo Yesu Aakoorén.

9 Aníng gaarí ni kah ar ló', asma an káh ar baraa Kristo, slám lama a ooaaká. Muunuúeé' nee Qeeruú hhoohhoó' a lamabu'uuse dinkwa nee aníng ar gídaabá, ² Aníng gurhaamír yaariir a koóm ar slahhe'eemiis ló'wa ale baraa muunuúeene umuúqo daqto. ³ Án geeraawo gár ni slaa' masók tin lu'us nee tiwa paraatli dír Kristowo, adoorí geera bir alee/isoó huba dír hhaee'eene, kudá' tlahhay'eé'. ⁴ Inooín a múk Israeli. Kina harafadiit tawa na/aá Mungú. Inooín xirfuú Mungú nguna ariyé'. Slám Mungú gina alqadoorós i haniís, nee hara'ayaaro. Nee slám dabér saalíngw Doó Mungú kana amor'ín i haniís, nee al'axweesantá Munguhe. ⁵ Inooín a laqwalór baabi'iidá' aáng. Nee Kristo dír naa daáhh a baraa tlahhay'ín xwaylár slaqwtó. Inós a Mungú mura' sleémeero. Inós i xirfuuti ay alhhe'esay wasle. Amin. ⁶ Gaarí a gídaabaheeká axweesantá Mungú ina warqeér. Asma múk xoorór Israeli sleémeero a múk Israeli oo kil'eeeká. ⁷ Nee slám a gídaabaheeká xwaylár Abrahamu sleémeero a na/aá Abrahamu. Asma kaa gooín gídaabá, "Na/aá Isaka an kudá' ta babay na/iwók." ⁸ Gídaabárós a tí, tlahhoó hee hee gu na/oó Mungú tleehhiiká. Ala na/iidá' taa laqwalín as al'axweesantá Mungú, kudá' an na/aá Abrahamu. ⁹ Asma /aymuuduú al'axweesani a kwí, "Aníng ni kii/ kurko qoomár adoorihe, Sara na/oó garma gwa laqwál." ¹⁰ Ala a har adoorí kiloseeká. Rebeka daaqoó tsár guna laqwál dír hhawaatuú wák wa ale, inós an Isaka, baabuúren. ¹¹ - ¹² Qoomár daaqaywí kuwa laqwalinká, qoomár gár hhoo' laqaá gár tlaakw ar taa

tleéhh iwa kahh, qoomaadaádae Mungú Rebeka gari báy, "Garmoó úr garmoó niiná gu sagadiyuus." Adoodá' Mungú aa slaá', nee adoodá' aa tsawaár, an adoodá' warqawaaká. Asma tsawdór Mungú gár i eeharahat a tlehhema'aa mukooká, ala gár i eeharahat a ateetamór Mungú. ¹³ Asma kaa gooín gídaabá, "Aníng Yakobo una slaá', ala Esau una aáhh." ¹⁴ Ala gár ta ooaan a milá gawaá daanduú tihe? Ar Mungú i tlehhiti a tidá' gan'amuú koomaakáhe? Aasla'áy, a adoosingeeká. ¹⁵ Asma Mungú Musa guna báy, "Án hee bur gurtleemuú wa slaá', u gurtláw. Nee kudá' guruueé' iwa tlatlay, u gurtleemuú i tleéhh." ¹⁶ Ala gawaá adoórihe gurtleemuú Mungú a gídaabaheeká kun slasláy as adoodá' hee i slai, laqaá as ilakaaharuú qwaatloorós, ala kun slasláy as adoodá' Mungú i slai daanduú heewo, Mungúdá' gurtleemuú hanmiís. ¹⁷ Asma baraá Gooiro Mungú i kaahi dír Farao gídaabá, "Án kuúng gár usa waawutmoó wa qaás a tí gídaabá, /uuruueé' nguwa gawaawók i laqaam, nee as iidíguueé' kuwa alki/iiti baraá yaamu sleémeerowo." ¹⁸ Ala bar adoóri, Mungú barnaxes hee gu gurtleemuú wa slaá', guqo gurtláy, nee barnaxes hee gu muuná gawdeesár wa slaá', guqo muuná gawdees. ¹⁹ Án ngi slaá' daxta kuúng i yaahás gídaabá, "Bar adoosíng, Mungú adór i kaahi gídaabá dakuús amór naa dáhh a amór hee. Asma heé sla'arír Mungú ilaa/aro ga aleesláv a heemá?" ²⁰ Ala kuúng hee, kuúng a heemá, tiwa tlaampa'aamisa' nee Mungú? Gár taa tleéhh, tleehharusmoowós gunqo beéra gídaabá, "Aníng misa adoóri tleéhh?" ²¹ Ahaá, tleeusmo i aleesleemuú kónke daanduú tleeiro, tam baraá /aarmoó wák oo tleeiro xooslmoó wák guri tleehh oo hhoohhoó', nee oo hatlá' oo hhoohhooeeká. ²² Mungú xaraasleemawós gi laqaamár wa slaá', nee aleesleemuwós nguwa laqan. Ala Mungú xaraasleemawós gaa alqítl ala alé, nee xooslaadá' taa qwanáy wa tleéhh, gana máy ala alé ar qitluú yaariír, as mingiwa hhitín. ²³ Adoorí gana tleéhh as xooslaadá' gurtleemuú slaw ngiwa xirfuuwós oo yaariír i geehhooesi. Kuká' an kudá' aa amohhe'eés as xirif kuwa slay. ²⁴ Tam atén sleeme tina ateét tawa xooslár adór tí. Ala múk taa ateét a har múk Yahudi kiloseeká, a múk xoordaá hatlá' sleeme. ²⁵ Tí an tidá' Mungú aa oó' baraá kitaábuú aarusmo Hoseawo, gídaabá, "Mukdá' aáng kwe'eeneeká, un baw, Kuungá' a muk'eé'. Nee /ameenidá' aáng naa sií', an baw, Sla'aarusó'or'eé'. ²⁶ Nee didaáda' aáng inooín kiwa báy gídaabá, 'Kuungá' a muk'eeneeká,' didár kilae kin bay, 'Kuungá' a na/aá Mungú kudá' slaáf.' " ²⁷ Nee aarusmo Isaya ina axweés sleeme daanduú múk Israeliwo, iri tseé' iri oó', "Múk Israeli tam ku yaariír adór hhasángw baraá afaa tlawi, ala múk ba/ám baraaíne ku niiná. ²⁸ Adoodá' Mungú aa oó' gídaabá ga tleehh, inós adoodá' ga tleehh ar gaanslaay, axweesantós gari boo/ees baraá yaamuwo." ²⁹ Nee slám Isaya gaa qaroó geerí oó' gídaabá, "Aakoó Aleesleemusmo geera bar xwayla ngaa meetisiiká amoorén i alé, atén geera a adór Sodoma, geera

taa alqoomeés nee Gomora." ³⁰ Ala gár ta ooaan a milá daanduú tihe? Mukduú xoordaá hatlá' oo gan'amu gwa leelehhiitíká dír Munguhe, inooín kaa gan'amuú i harafaár ar loohír haratlintaao. ³¹ Ala múk Israeli hara'aya gana leelehhiít as gan'amu kuwa slay, ala inooín kaa gan'amuú i harafaariiká. ³² Asma milá? Asma gan'amu kuna leelehhiít ar tlehhemi'i, slám a ar haratlintaaoorooká. Inooín tari dukuúts gawaá tlaa/anooduú dukuutsmo. ³³ Adoodá' kara gooín gídaabá, "Qaytsiít, aníng tlaa/anoó dukuutsmo u qaás baraá Sayuni, nee tlaa/ár muu gu daraahh. Ala umuúqo heewo oo inós gwa haratlintii' ku murekeesiiká."

10 Hhaee'eé', aníng gár ni slaá' ar muunuúeé' sleémeero, nee gár ni fiririim dír Munguhe, as inooín, a gídaabá masók inooín kin ba/amis. ² Asma aníng a lamabu'uúm gídaabá, inooín ilakaaharu ngu ló'wa koná' as Mungú, ala xu'uti ngi kona'aaká. ³ Asma inooín gan'amuuduú amór Mungú daáhh ngu xuiiaaká. Inooín gan'amuuin ngun kilooín leelehhiitiyá'. Gawaá adoórihe inooín taa qaasi'iiká baraá gan'amuuduú amór Mungú daáhh. ⁴ Asma Kristo hara'aya gan boo/eemiis. Gawaá adoórihe umuúqo heewo oo gwa haratlintii' ku gan'amuú i harafaar. ⁵ Asma Musa ina gooín daanduú gan'amuudá' ta slaslay ar hara'aya kawa eeharahari, iri oó', "Heé adoodá' hara'aya i kat ga tlehhíit, inós i hoot ar adoodá'." ⁶ Ala gan'amuudá' ta slaslay ar haratlintaao, gár i kaahi a tí, "Kuúng ma kaahaar baraá muunuúwók i alé gídaabá, 'Heé gawaá doorí tsa/ám a heemá?' " (Gídaabárós Kristo kunguwa baraá yaamuú i huuwi.) ⁷ "Laqaá ma kaahaar, 'Heé aweér amór múk aa qaátl i alé a heemá?' " (Gídaabárós a Kristo kunguwa gawtí huuwi baraá múk aa qaátl wa ale.) ⁸ Ala gan'amuudá' gár i kaahi an tí gídaabá, "Axweesani ka dirók i tseew, i gawaá afkók, slám i baraá muunuúwók." Axweesantí an axweesantadár haratlintaao, tidá' atén ta alki/iitaan. ⁹ Asma kuúng Yesu bura ya/aán ar afkók, gídaabá inós a Aako, nee bara haratlintí' ar muunuúwók gídaabá, inós Mungú nguna waasle/atís baraá múk aa qaátl wa ale, daqaní kuúng a ba/aán. ¹⁰ Asma hee in haratlintaatii' ar muuná, tam kuri gan'amuú i harafaar dír geerá Munguhe, nee afkose iri ya/án tam ba/ama gari sláy. ¹¹ Asma Gooi i kat gídaabá, "Heé inós gwa haratlintii' ku murekeesiiká." ¹² Asma baraá कांगwihe gár dimbé i káhh dír heé Yahudi nee dír heé Yunaniro. Asma sleémeero Aakooín a wak. Nee daqaari'iimarós i bu'út dír umuúqo heewo, kudá' inós gu ateetima. ¹³ Asma Gooi i kat gídaabá, "Umuúqo heewo kudá' umuú Aako gu ateetiim i ba/án." ¹⁴ Ala adór kur ateeti kudaáda' inooín ta haratlintati'iiká. Nee slám adór kur haratlintii' kudaáda' iidíguuwós inooín taa axaasiiká. Nee iidíguuwós adór kur axaasi, bar heé gu alki/iít i kaahh. ¹⁵ Nee slám hee adór ngur alki/iiti burkwa ya/aawiiká. Asma Gooi i kat gídaabá, "Mukdá' Ya/abtór hho' alki/iít hardahamuuin ku slaá' ló'wa ale." ¹⁶ Ala a mukdá' sleémeerowooká oo Ya/abtoodá' gaa iialooees. Asma Isaya i kaahi, "Aáko, ya/

abtoodá' inooín naa axaasiyé' diirén wa ale, heé gaa haratlintii' a heemá?" ¹⁷ Gawaá adoorihe gár haratlintaór huwahuuw, a Ya/abtoodá' ta axaás, nee Ya/abtoodá' baraá axweesantá Kristo gan dáhh. ¹⁸ Ala aníng an yaahaás gídaabá, "Inooín Ya/abtoodá' kaa axaasiikáhe?" Aaslaáy, inooín kaa axaás, asma Gooi i kat, "Aforín kaa axaás baraá yaamu sleémeeroowo, nee axweesanayín aa hardáh ay alhhe'eesoó yaamu." ¹⁹ Ala aníng a malé yaahaás gídaabá, "Dooqa múk Israeli Ya/abtoodá' gana tsaahhiiká?" Tam qoomár aáng ar Musawo Mungú ina qaroó oó, "Kuungá' gur'ee nu ót as múk xoorór hatlá', mukdá' kuungá' ta harafadita'aaká gídaabá tawa múk kilá'. Heé adoorí ga tleéhh a aníng. Slám kuungá' tari buhhá' dír múk xu'utír koomaaká as aníng." ²⁰ Nee Isaya inós aa qíítl /aymi'iká' ngiwa oó, "Múk aníng leelehhiitaaká, aníng ina sláy, nee múk aníng yaahamiisaaká, aníng tina geehhooeés dirín i alé." ²¹ Ala daanduú múk Israeliwo i kaahi, "Tlaatl/aangw sleémeeroowo aníng dabaaé' ina gan'aás dír múk iialooeemisaaká nee oo sageegawdén."

11 Gawaá adoorihe aníng an yaahaás, "Mungú mukós gwa sií'i?" Aaslaáy. Gwa sií'iká. Asma tam ánuú kilá' a heé Israeli, oo baraá xwaylár Abrahamu, oo tlahhoó Benyamini. ² Mungú mukós kudá' aa qaroó tsawaár iimir aáng wa ale, gwa sií'iká. Ahaá, kuungá' a xua'aakáhe adoodá' Gooi i kat daanduú Eliyawo, qoomár inós iwa sihhiit dír geerá Mungú i alé, as múk Israeli nguwa sakwasleemuuti. ³ Inós iri oó, "Aáko, inooín aaruuseerók kaa tsuú/, nee meesaduuwók awa ilahhooa kaa feé/. Heé aa meet a aníng kilooeé', nee hamí inooín aníng i gaasár wa slaiyá'." ⁴ Ala Mungú gár inós ngwa báy a milá? Guna báy, "Aníng múk kumér faanqw u koóm tam hamí oo Baali gwa i tumbarara'atikác." ⁵ Adoorí an adór hám ta i diriiaan qoomarihe. Tam hamí múk niiná i deer oo aa meet, kudá' Mungú aa tsawaár as gurtleemuuwós. ⁶ Mungú inooín gina tsawaár as gurtleemu, ala a gídaabaheeká as tlehhe-ma'aá inooín naa tleehhiyé'. Asma geera bar gina tsawaár as tlehhe-mi'i, geera gurtleemuuwós a tawo. ⁷ A adoomá daxta? Gadaádá' múk Israeli aa leelehhiit, gaa slayká. Ala mukdá' taa tsawaár gaa sláy. Awa hatlá' kiri mune gawdeés, ⁸ adoodá' kara gooín gídaabá, "Mungú munerín gari iilooeés, ilaáin giri taampúy, nee inooín giri iawasleés. Nee adoorí an adoodá' inooín tay diri'i tam ay laarí." ⁹ Nee Daudi sleeme i kaahi, "Muruú /aymarín masók i tsaaxweeli tleehhiit amor'ine, nee duku-utsmo, as inooín tawa dukuutsi nee slaasláwarín ngiri slayá'. ¹⁰ Ilaáin i giwiye' as gídaabá matawa gaa ár. Nee daandeemooín i koongaagooiye' ay alhhe'eesoó slafingw'ín." ¹¹ Gawaá adoorihe aníng an yaahaás gídaabá, inooín tana dukuútsi as tawa huui? Aaslaáy, a adoosingeeká. Ala múk Israeli iwa huú, ba/ama niri hardát dír múk xoordaá hatlá'. Adoorí ina tleehharút as masók múk Israeli gur'ee nguwa ohiin. ¹² Huu'umaá múk Israeli tsuuqaá yaariir ngaa huwiyé' dír múk baraá yaamu sleémeeroowo. Nee as adoodá' múk Israeli iwa

/aarúy, múk xoordaá hatlá' tsuuqa gay sláy. Ala gawaá adoorihe, faarór múk Israeli bira bó/, tsuuqa daqaní ki ak ur ló' wa ale. ¹³ Kuungá' múk xoordaá hatlá', án daxta an axweés nee kuungá'. Aníng a Ya/abusmoó Mungú amór múk xoordaá hatlá'. Aníng ilakaaharu un tlehhiit baraá gadiyér'eé' tihe. ¹⁴ Asma aníng gár ni slaa' a masók múk xooror'eé' gur'ee gun ót, as bahh'alé ngiwa ba/amis. ¹⁵ Asma inooín qoomár kiwa sií', muu sleémeero kuna haraki/ís dír Mungú i alé. Ala qoomár inooín birka ya/án nee Mungú, adoorí gár ni hup a milá? Gár ni hup a slafiíngoóke dír mukdá' aa qatli? ¹⁶ Mukatmoodá' taa geerí tleéhh barnaxes ku hhoohhoó', as adoodá' kuwa haniís amór Mungú i alé, xwaanteedár mikaáte kara tleéhh sleémeero ka hhoohhoó'. Nee dee/aruú xa'ano barnaxes ku hhoohhoó', haleemo sleeme ki hhoohho'. ¹⁷ Ala daxta a adoorí, múk Yahudi a adór xa'anoó mseituúni kudá' taa dahaás, nee múk xoordaá hatlá' a adór xa'anoó mseituúni oo baraá sla/a, oo hee aa dahaasiiká. Haleemo bahh'alé awa xa'anoodá' taa dahaás kina tlaáq. Haleemaá hatlá' awa xa'anooduú sla/a, kiri haátl baraá xa'anoodá' taa dahaás i alé, nee di/itá xa'anoodá' taa dahaás ngiri /ayiyé'. Kuungá' a adór haleemiidá' taa haátl. ¹⁸ Ala kuúng birti xirfayeemís dír haleemiidá' hatlae, inslaweek gídaabá kuúng dee/aruú xa'ano u gagariindaaká, ala a kuúng dee/aruú xa'ano un gagarín. ¹⁹ Kuúng a kat, "Haleemiidá' kina tsaát as án tiwa hatli didaádá' i alé." ²⁰ Ar ló', inooín kina tlaáq, ala gár kisa tlaáq a haratlintaaoowaslerín. Ala kuúng a gawaá xa'anoodá' taa dahaás i dirí' as haratlintaao. Gawaá adoorihe, kuúng ma daara/aamaar, ala masók an da'ayumít. ²¹ Mungú haleemaá xa'anooduú kilá' gaa mayká tsatto. Kuúng ka xu', kuúng un máya tsatto? ²² Gawaá adoorihe ana araán gídaabá Mungú i xaraasl, nee slám ku hhoó'. Inós i xaraasl dír mukdá' aa huui baraá tlakweema. Ala diroge ku hhoó', kuúng bar kumaamít baraá hhooeemaawós wa ale. Ala bar kumaamitká, kuúng sleeme tu tsaat adór haleemiidá' wa ale. ²³ Ala múk Yahudi sleeme, inooín barnaxes loohirín tidár haratlintaao wasl bar kaa máy, inooín ki ki/ís didá' kiwa tlaáq. Asma Mungú gi aleesláy ló'wa ale ngiwa malé hatli. ²⁴ Asma kuungá' múk xoordaá hatlá' tunda tsaát gawaá xa'anoó sla/atá wa ale, tunduri haátl gawaá xa'anoó taa dahaás i alé. Múk Yahudi a adór haleemiidá' kilá' awa xa'anoodá' taa dahaás. Ala a gár ak inslaahh haleemiidá' taa tsaát kiwa ki/isi gawaá xa'anoodá' i dahhiya', ta haleemiidá' xa'anoó sla/ato. ²⁵ Hhae'eé', án gár ni slaa' a lu/aaráywi un xuá', as kuungá' miti kiloohúng xirfayeemisaara' as sagalooarhúng. Ala lu/aaráy a kwí. Múk Israeli bahh'alé munerín aa gawduuduúr, ala ar har qoomár niina, ay dír múk xoordu sleémeero i dahi, kudá' ba/ám. ²⁶ Daqaní múk Israeli sleémeero i ba/án. Asma kaa gooín gídaabá, "Ba/amusmo naa hardáh, amór i dahhi a amór Sayuni. Inós dee/anu sleémeero gu hingedes dír xwaylár Yakobowo. ²⁷ Alqadoorí an alqadoodá' aníng

ni tleehh nee inooín, qoomár tlakweemaaín ngiwa hingedes.”²⁸ Múk Israeli a wakuusér Mungú asma Ya/abtór hho’ kawa sií. Adoorí ina tleehharút as kuungaás-ingá’ múk xoordu. Ala múk Yahudi a múk taa tsawaár nee Mungú. Gawaá adoorihe inooín Mungú gi slaa’ as baabi’iíín.²⁹ Asma Mungú gurtleemuú aa haniís gu alki/iiká, nee slám hee bar ngwa tsawaár, gu si’iiká aluwuwo.³⁰ Kuungá’ múk xoordu, kuungá’ aáng ana dee/aanuté’ díř Munguhe, ala hám daxta gurtleemuú Mungú ugwa sleeré’, as adoodá’ múk Yahudi iwa dee/aanuút.³¹ Múk Yahudi sleeme a adoodá’. Inooín hám naa dee/aanuutiyé’ as adoodá’ kuungá’ tawa gurtleemuú sleeré’. Nee adoorí ina tleehharút as inooín sleeme gurtleemu kuwa slay aluwuwo.³² Asma Mungú muu sleémeero gwa máy kiwa tseegiti baraá dee/aanuú wa ale, as inós daqaní sleémeero ngiwa gurtlay.³³ Ga/aawweek, xáy, daqaari’iimár Mungú adór kar úr, nee sagalooarós nee xu’utiro. Heé sakwasleemarós tsaahharo ga aleesláv a heemá? Heé lohuduuwós leelehhituuwo gi aleesláv a heemá? ³⁴ Asma Gooi i kat, “Heé inslawoó Aako gu xuú’ a heemá? Heé inós gu hara’ayiyiím a heemá? ³⁵ Heé inós gwa gaár i haniis a heemá as inós kuwa bui aluwuwo?” ³⁶ Asma mura’ sleémeero inós guna tleéh, slám i kumiit as aleesleemuuwós, nee in deer as inós. Inós i xirfuuti ay alhhe’eesaay wasle. Amin.

12 Gawaá adoorihe hhaee’eé, aníng kuungá’ nun harhheehhe’eés as gurtleemuú Mungú, kuungá’ slaqoohúng na haniisaak iwa ilahhooár slaáf tleehhi-tiya’, tidá’ hhoohhoo’ ar Mungú gu qwal/atimis. Gaarí an sluufimisuhúng kudá’ gídaabár koóm. ² Kuungá’ baraá slafingwhunge ma hootara’ ar adoodá’ múk baraaká’ yaamu ir hooti. Ala masók kuungá’ tundun warqees baraá inslawayhunge, ar inslawayhúng kuwa /abeemiisi, as kawa tsahha’ gídaabá Mungú gár i slai a milá. Asma gár i slai a tidá’ hhoó’, tidá’ inós gu qwal/atimis, nee tidá’ qoom. ³ Mungú aníng ina aleesleemuú i haniís. Gawaá aleesleemuuwí án naa slawi, án umuúqo heewo dirhunge un ádbabáv gídaabá, “Kuúng miti kilók harafadiitaar tawa heé gídaabár koóm ta adoodá’ kuúng ti dir’a. Ala kuúng masók fuquraangók unar inslasleér, umuúqo heewo masók ti kilós ga/áy ar harqoomoó haratlintaadoodá’ taa haniís nee Mungú díř umuúqo heewo.” ⁴ Atén slaqwa a koomaán, a wak, ala diqaywós ku yaariír. Ala umuúqo diqto i gadiyeérós ar dimbé koón. ⁵ Gawaá adoorihe atén sleémeero a adór slaqwtá wák baraá Kristowo, nee umuúqo heewo baraarene a diqtá kudá’ hatlá’ sleémeero. ⁶ Atén aleesleemuú Qeeru oo dimbadimbé u koomaán, ar harqoomoó tsuuqaadá’ Mungú naa atén i haniís. Gawaá adoorihe heé aleesleemu gu koóm oo ya/abtór amór Mungú daahh kawa alki/iiti amór múk i alé, inós ngi alki/iiti ar harqoomayduú haratlintaadorós. ⁷ Hee aleesleemuú i kon bar oo muu alee/iimis, heewí muu ngu alee/iimisi. Heé aleesleemuú intsaahhatimis gu koóm, i intsaahhatimisi. ⁸ Nee heé

aleesleemuú gurbu’uungw gu koóm, muu ngu gurbu’un. Heé muruuwós hanmiís, ngu hanmiisi ar muunuú /awaák. Heé múk hatlá’ sageesihhiimí, muu ngu sagesihhiimiiti ar ilakaaharu. Heé gurtleemuú koóm, muu ngu gurtlatlay ar qwal/amaaye. ⁹ Sla’aarirhúng masók i hhaahhafíngw koondaaká. Tidá’ tlaakw aahhaak, nee tidá’ hhoó’ eeharaak. ¹⁰ Kuungá’ ti kiloohúng ló’wa sla’aaslae’ ar sla’arír hhae, nee ti kiloohúng tlaampa’aamise’ tiwa ilaiwawa/a’. ¹¹ Gadiyeét na tleehhaak ar ilakaaharu, ala ar tli/itooká. Kuungá’ baraá munerhunge masók a múk ilakaaharuú koóm, Aako na sagadiyuusaak. ¹² Kuungá’ qwalala/é’ baraá haraxu’utír wa aleeró, qiitlé’ baraá slahha’amaayerhunge, kumiit’ baraá firooro. ¹³ Kuungá’ sleeme múk hhoohó’ oo Mungú kuduú liitlakuuse alee/iimisaak, nee muu na dahi’iimisaak umuúqo daqto. ¹⁴ Mukdá’ kuungá’ nu gusiisiím, tsuuqumaak. Kuungá’ tsuuqumé’, ala ma lu’umisaara’. ¹⁵ Qwalala/é’ dinkwa nee mukdá’ qwalala/é’. /Aa/amiimé’ dinkwa nee mukdá’ /aa/amiím. ¹⁶ Kuungá’ masók ti kiloohúng axweesani slasleerá’. Kuungá’ uraay mu leelehhiitara’, ala masók tin ni-inaweemisá’. Kuungá’ miti kiloohúng harafadiitara’ gí-daabá tawa múk sagalooár koóm. ¹⁷ Tlakweema mi kuqár bu’uumara’. Ala tidá’ hho’ na tleehhaak díř geerá muu sleémeerowo. ¹⁸ Kuungá’ umuúqo loohír ya/aam leelehhiitaak ar tawa hota’ ar wayda nee muu sleémeero, ar adoodá’ kuungá’ kar aleesleera’. ¹⁹ Sla’aaruuser’eé’, li/aayd mu bu’uumara’, ala bu’utuú li/aay díř Mungú i mawaak. Asma kaa gooín gídaabá, “Aako i kaahi, li/aay a daandueé’, aníng li/aay u buú.” ²⁰ Ala Gooi i malé kat gídaabá, “Wakusmoowók bir qwariit, /aymiiseek. Nee bir waxiit, wahaaseek. Asma adoorí bar aga tléh, kuúng daqaní gil’o aga gawaá sagós i dalá/.” ²¹ Kuúng tlakweema muwa ar ba/iyé’, ala kuúng tlakweema na ar ba/eeek ar hhooeema.

13 Umuúqo heewo múk aleesleemuú úr gu koóm ngu ilaiwawa/i, asma aleesleemuú amór Mungú dahhaaká i kaahh, nee aleesleemuudá’ dáv kuna hara’ayín nee Mungú. ² Gawaá adoorihe heé heedá’ aleesleemuú koóm gu waaqaá, hara’ayár Mungú gan siaasií. Nee kudá’ siasii’ ti sakwasleemár i slayá’. ³ Asma kudá’ waawuti’ií’imá, ta múk dae tlaaqqiká tawó alé as tlehhema’aá hho’, ala a as tlehhema’aá tlakw. Xáy, kuúng a slá’a ar heé aleesleemuú koóm kuwa da’ayumitká? Gimáy, kuúng hhooeema na tleehheek, daqaní kuúng ilaiwa/ame a sleér dirose. ⁴ Asma inós a sagadiyusmoó Mungú, as hhooeema ngiwa kuúng i tleehhi. Ala bar tlakweemaá tleehhít, da’ayuút, asma tsataay gu tawó konká, ala a as tawa sagadiyusmoó Mungú oo li/oó bu’uúm díř mukdá’ muruú tlákw tleehhi-ita. ⁵ Gawaá adoorihe, ilaiwa/ame i hariín, as li/aay kilós kuwa da’ayumita’aaká, ala as afoodár baraá munerhúng wa axwees. ⁶ Gaarí an gár kuungá’ tas koódír bu’uundá’. Asma mukdá’ aleesleemuú koóm a sagadiyuusér Mungú, qoomár hariímár gadiyér’in kawa boo/eemisi. ⁷ Umuúqo heewo tidá’ inós wa hariím

haniisaak. Heé koódi, koódír i haniisaak, heé ohome, ohomér i haniisaak, kudá' daér wa hariím, da'ayuumi-taak, kudá' ilaiwa/amér wa hariím, ilaiwawa/aak. ⁸ Hee muwa iinuús tam gár wake, ala gár uwa iinuusi aqo har sla'aari kilós. Asma heé heeqá' slaá', hara'aya gaa boo/ eés. ⁹ Hara'ayarí kah, "Fuqi ma awaar, hee mu gaasaar, gár hee ma fiisaar, gár hee ma ilatleeruusaar," hara'ayaarí nee hara'ayár hatlá' sleémeero kana haragaás baraá hara'ayaarí wák gídaabá, "Inslaawmoowók slaek adoodá' kuúng tir kilók sla'." ¹⁰ Heé sla'arír koóm ga slaiiká hee nguwa gár tlaákw i tleehhi. Gawaá adoorihe sla'aari a boo/eemisuú hara'aya. ¹¹ Adoorí tleehhaak ar ilakaaharu, asma kuungá' qoomaari ta koomaan a xuá'. Slám a xuá' gídaabá kuungá' gár tunduwa hariím, hamí an tleerá' baraá gu'uteero. Asma ba/ama hamí naa naká/ diirén i alé, ta ak qoomaadá' atén haratlintaao kawa iimu/uumani. ¹² Xweera naa harafaakiyé', tlaatla/aangw naa haranakaá/. Gawaá adoorihe tlehheemí'idá' ki mawaán, nee xosluudá' slaqwara kiwa oohaán, kudá' gwa/atamaaye. ¹³ Atén masók an hootaán ar adoodá' hariim, adór qoomár tlaatla/ángw wa ale. Ala a gídaabaheeká an hootaán ar hheehha nee xufta, laqaá ar tsaatu'uuma nee ar slafíngw slasla/arén. Nee slám a gídaabaheeká an hootaán ar gila nee da/i. ¹⁴ Ala kuungá' Aako Yesu Kristo na oohaak tawa xosluuhúng awa baqamoó, nee slám slaqoohúng mi ga/aawara' as ilatleerír slaqwa makawa tleemiis.

14 Heedaádá' haratlintaao niiná alee/iisaak, ala mu sakwasleemuutaara' as inslawaywós kudá'. ² Daqtakaaro heeko i haratlintaao kón tam mura' sleémeero gu /aay. Ala kudá' haratlintaao niina ga koóm, gár i /ayi a naanú kilós. ³ Ala heedaádá' mura' sleémeero gu /aáy, kudá' /ayiimaaká munguwa waaqaqaá'. Laqaá tam heedaádá' /ayiimaaká, kudá' mura' sleémeero gu /aáy munguwa sakwasleemuút, asma Mungú heedaádá' mura' sleémeero gu /aáy gwa ya/án. ⁴ Kuúng a adór heemá tawa sagadiyusmoó heé hatlá' sakwasleemut? Asma sagadiyusmoodá' bira huú', laqaá bira huuiiká, kaangwí a daanduú sagadiyusmoodá' nee daqaarmoowós. Ala sagadiyusmoodá' i sihhiit, asma Aako aleesleemu gu kón oo sagadiyusmoodá' iwa kumiiti sihhitanooro. ⁵ Baraá slaqsaywo heeko deelorka dirose a deelór gídaabár koom ta deelór hatlae. Ala dír kookoowo deelo sleémeero a gár wák. Ala umuúqo heewo haraxu'uti masók ga kón gídaabá, adoodá' inós i xui ar ló'. ⁶ Asma heedaádá' deelorka ga xuú' gídaabá i gídaabár koón, adoodá' gan tleehh as Aako. Nee slám heedaádá' mura' sleémeero gu /aáy, gun /aay as Aako, asma i Mungú sluufimiis. Nee kudaádá' /ayiimaaká, /ayma gaa máy as Aako, nee inós sleeme i Mungú sluufimiis. ⁷ Asma baraá tla/angwrene heé hoót as inós kilós i kaahh, laqaá heé gwaá' as inós kilós i kaahh sleeme. ⁸ Asma atén bar hootaán, an hootaán as Aako, nee bar qatlaán, an qatlaán as Aako. Ala atén bar hootaán laqaá bar qatlaán,

atén a múk Aako. ⁹ Gaarí an gár Kristo isa gwaá' nee iri waasleé', as iwa Aakoó múk aa qaátł tleehhiti, nee oo kudá' slaáf sleeme. ¹⁰ Ahaá ala, kuúng mas hhiyaawók sakwasleemút? Nee kuúng mas hhiyaawók waaqaqaá? Asma atén sleémeero a sihhiitaán dír geerá kitangw-duú sakwasleema oo Mungú. ¹¹ Asma Gooi i kat, "Aako i kaahi. Adoodá' aníng nir slaaf, umuúqo heewo i geer-aaé' tumbarara'aat, nee umuúqo tsifraango Mungú guri xirfayees." ¹² Gawaá adoorihe umuúqo heewo baraá tla/angwrene iidíguú slafiingós gu alki/iit dír geerá Mungú i alé. ¹³ Ala gawaá adoorihe atén kilootén mitiwa sakwasleemuutaán. Ala masók sakwasleemarhúng a adoorí gídaabá. Hee hhiyaawós munguwa dukuutsmoó i qaás, laqaá munguwa daáhh baraá tlakweema i alé. ¹⁴ Aníng a xuú', nee slám taa ló'wa xu'utisa hhe'eés nee Aako Yesu gídaabá, gár slasla/aar i káhh baraá tleehhamoorose. Ala dír heedaádá' ga ga/aawa gídaabá, gaarí ka slasla/aar, dirose gadaádá' ka slasla/aar. ¹⁵ Kuúng barnaxes hhiyaawók ugwa gurhaamír i qás as muruú /aymár ta /ak, daqaní kuúng a baraá sla'arír wa hotká. Muruú /aymaarók hhiyaawók munguwa qwaareés, asma Yesu hhiyaawók kudá' guna sa gwaá'. ¹⁶ Gawaá adoorihe kuungá' ga/aawaak, muruudá' hhohhó' oo kuungá' ta koonda', masók ku waaqaqaaiiká nee muu. ¹⁷ Asma waawuti'imár Mungú a /ayma nee wahaangooká, ala a gan'amu nee wayda nee qwala/, kudá' amór Qeeruú hhoohhoó' daáhh. ¹⁸ Asma heedaádá' Kristo gu sagadiyuús ar loohír adoorí, inós Mungú gu qwal/atimis, nee slám inós ku xirfayees nee muu. ¹⁹ Ala bar adoosíng, gár atén tiwa hariím an tleehhaán tidá' wayduú huwaahuuw tla/angwrene, nee tidá' haratlintaao umuúqo heewo ga kwa/amis. ²⁰ Gadiyér Mungú ma hhiitiimaar as muruú /ayma. Ar ló' mura' sleémeero ku hhohhó'. Ala muruudá' hee burngwa /aáy, inós adór tlaakw ga tleehh barnaxes muruuduú /ayma aa dukuutsmo tleehhiit. ²¹ Gawaá adoorihe a tsiní fu'unaay bira meér /aymaaro, laqaá difaái bara meér wahaango, laqaá umuúqo gaaro ar hhiyaawók gu dukuutsmoó i huwaahuuw. ²² Kuúng haratlintaaoorók a koón daanduú muruuihe. Kuúng haratlintaaoorók tising kilók koomeek dír geerá Munguhe. Heé amohhoó' a kudá' ti kilós sakwasleemuutaaká baraá muunuúwose gawaá muruudá' aa tsawdiiti tleehhamooro. ²³ Ala heedaádá' xuruumiit, gawaá gadaádá' i /ayi inós kwaa sakwasleemuút. Asma inós gadaádá' gaa /ayiiká ar haratlintaao. Umuúqo gaaro ar baraá haratlintaaooró dahhaaká a tlakweema.

15 Ateéká' /uuruú koomá' baraá haratlintaaooró, atén gár tiwa hariím a mukdá' haratlintaao niiná un alee/iimisaán ar daqaatlakwér haratlintaaoorín kawa gagaaraan. Ala a gídaabaheeká atén kilootén tin sla'atimisaán. ² Umuúqo heewo baraá tla/angwrene masók inslaawmoowós gun sla'atimis as hhoeeema ngiwa slay, nee as iwa kwa/i baraá haratlintaaoorose. ³ Asma Kristo sleeme inós taa kilós sla'atisiiká. Ala inós

gooirí gana boo/eés, tí kah gídaabá, “Niqimisudá’ kuúng tura niqimiís nee muu, aníng una sláw.” ⁴ Ala Gooi sleémeero tidá’ taa qaroó gooín, kana gooín as atén tiwa intsaahhatimis. Asma atén qitla nee gurkwa/ amis u slaslawaán baraá Gooiro. Gawaá adoorihe a gawduwaán baraá haraxu’utirene. ⁵ Qitla nee gurkwa/ amis amór i dahhi a amór Mungú. Gawaá adoorihe Mungú kuungá’ nu alee/iisi as tawa hota’ ar muunuú wák, ar Yesu Kristo kuwa eeharahada’ ar adoodá’ inós ira hoót. ⁶ Daqaní kuungá’ a aleesleerá’ Mungú, Baabuú Aakoorén Yesu Kristo, kuwa xirfayeemisa’ ar muunuú wák nee ar afór wák. ⁷ Gawaá adoorihe kuungá’ ti kiloohúng dah’iimise’e adoodá’ Kristo inós atén tira dahí’f, as Mungú iwa xirfuuti. ⁸ Án kuungá’ nun baw gídaabá Kristo inós aa sagadiyusmoó múk Yahudi tleehhiít, as ngiwa laqan gídaabá Mungú muruudá’ aa oó’ oo ló’. Inós al’axweesantadá’ aa dír baabí’iirén i oó’ ga boo/ ees. ⁹ Nee slám Kristo niri hardáh as múk xoordaá hatlá’ Mungú nguwa xirfayeesi as gurtleemuuwós. Asma kaa gooín gídaabá, “Gawaá adoorihe aníng kuúng u sluufimiís tla/ángxw múk xoorduú wa ale, aníng umuúwók u sa daá’.” ¹⁰ Nee slám kaa malé gooín gídaabá, “Kuungá’ múk xoordaá hatlá’, qwalala/é’ dinkwa nee múk Mungú.” ¹¹ Nee malé alé, “Kuungá’ múk xoordu sleémeero, Aako xirfayeemisaak, kuungá’ múk tlahhi’i sleémeero inós diidi’iimisaak.” ¹² Nee slám aarusmo Isaya i kaahi gídaabá, “Heé baraá tlahhoó Yesé daáhh ni hardah. Inós i sihhiit as xoordu sleémeero ngiwa sawaawuti’i’in. Inós an kudá’ xoordu i haraxuiya.” ¹³ Mungú, kudá’ haraxu’uti sleémeero i diri’, inós kuungá’ nu hatsiisi qwala/ sleémeerowo nee wayda ar loohír haratlintaao, as haraxu’utirhúng i ló’wa doogiín ar baraá /uuruú Qeeruú hhoohhoó’. ¹⁴ Hhaee’eé’, aníng a xuú’ gídaabá kuungá’ a hatsá’ hhooeemaawo. Nee slám kuungá’ xu’uti sleémeero a koondá’, nee a aleesleerá’ kuungá’ kiloohúng tiwa gurbu’uunda’. ¹⁵ Ala baraá barwaárihe bartakaaro aníng kuungá’ nuna i gooíim ar xaraasleema, as nuwa inslawtis daanduú iidíguudá’ taa qaroó axasé’. Adoorí aníng ana tleéhh as aleesleemuudá’ án naa sláw dír Mungú wa ale. ¹⁶ Asma án Mungú ina geeraharusmoó saalíngw wa tleéhh dír múk xoordaá hatlá’. Gadiyeéri ar geeraharusmoó saalíngw aníng an tleehhiít ar Ya/abtór hho’ ar Mungú ngiwa alki/iit dír múk xoordaá hatlá’, as inooín tawa ilahhooa tleehhiti, tidá’ Mungú aa ya/án, tidá’ taa hhoohhooeés ar Qeeruú hhoohhoó’. ¹⁷ Ala baraá Yesu Kristowo aníng gár tis xirfayeemiis a gadiyeédár Mungú ni tlehahhiit. ¹⁸ Ala aníng gár ooaro ni qiitl i káhh daanduú gár hatlae, ala aqo har tidá’ Kristo aa tleéhh kilós, ar loohír aníng, as múk xoordaá hatlá’ nguwa amór Mungú i huuwi, as inooín Mungú kuwa iialooeemisi. Gadiyeéri aníng ana tleéhh ar axweesani nee ar tlehhe’i, ¹⁹ ar layaa /uuruú koomá’ nee ar tlehhe’ma’aá waa/oo/amór koomá’, nee ar /uuruú Qeeruú Mungú. Gawaá adoorihe aníng alki/ituú Ya/abtór hho’ ar Kristo ugwa hhe’eés iimír Yerusalemu wa ale, niri harweeriim ay dír yaamaá

Iliriko. ²⁰ Umuúqo daqto aníng gár ni leelehhiit a Ya/abtór hho’ ngiwa alki/iit dír umuú Kristo kuwa axaasiiká, as iimu/úngxw taa qaás nee heé hatlá’ aníng masók muwa i tleehhiít. ²¹ Asma Gooi i kat gídaabá, “Mukdá’ iidíguuwós gwa i hardahiiká, gu ar, nee mukdá’ iidíguuwós gwa axaasiiká, gu tsaahh.” ²² Gaarí an gár aníng tisa ilaá/ daqtá yaarire niwa hardah amorhúng i alé. ²³ Ala daxta gadiyér’eé’ aa fák baraá yaamuukae. Nee slám aníng aga ló’wa slaá’ kureeraá yaarire niwa amorhúng i hardah. ²⁴ Gawaá adoorihe hamí aníng ni dirhúng ar waaraáhh, qoomár án bar yaamaá Spaniár káw. Asma aníng gár ni slaá’ a kuungá’ nun ár baraá aaieene, as aníng niwa qwalalaa/ dinkwa nee kuungá’ har qoomár niinawe. Nee slám a haraxuú’ gídaabá, kuungá’ aníng i alee/isá’ niwa kumiit baraá aaieene. ²⁵ Ala hamirihe aníng a Yerusalemúr káw, as mukdá’ hhoohó’ oo Mungú nguwa sagadiyuus. ²⁶ Asma múk Kríshaanáy, kudá’ oo baraá yaamaá Makedoniár i diri’, nee oo baraá yaamaá Akaya, inooín kaa slaá’ ohome kawa ya/aawi as múk hhoohó’ oo Mungú, kudá’ liitlakwén, oo baraá Yerusalemúr i diri’, kuwa alee/iisi. ²⁷ Inooín kilooín adoorí kana al’axweés, ala tam adoorihe inooín gár kiwa hariím aqo kin alee/iis. Asma mukduú Yahudi inooín múk xoordaá hatlá’ nguna alee/iisiy’ muruú baraá qeeruowo. Gawaá adoorihe múk xoordu daxta inooín gár kiwa hariím a múk Yahudi ngun alee/iisiy’ sleeme muruú slaqowo. ²⁸ Ala bar gadiyeéri aníng ngaa hhe’eés, nee bar peésarí sleémeero aga haniís, tidá’ taa uhín as inooín, daqaní aníng a tláw ay yaamaá Spania, niri amorhúng ar waaraáhh. ²⁹ Aníng a xuú’ gídaabá án binda hardáh, nin hardáh ar tsuuqa sleémeero kudá’ yaariir awa Kristo. ³⁰ Hhaee’eé’, án kuungá’ nu firiím ar baraá Aakoorén Yesu Kristo, nee ar sla’aridá’ amór Qeeruú hhoohhoó’ daahh, ilakaaharu tleehhaak dinkwa nee aníng ar iwa aleefiriiriinda’ geerá Munguhe. ³¹ Firiirimé’ gídaabá aníng tiwa ba/amisi dír dabaá mukdá’ aa haratlinti’iikahe, kudá’ baraá yaamaá Yahudír i diri’. Nee slám firiirimé’ gídaabá, gadiyér’eé’ tidá’ nis Yerusalemúr kaw, ka ya/an nee mukdá’ hhoohó’ oo Mungú. ³² Adoorí bira hhooeér, aníng niqo hardáh amorhúng ar qwala/, Mungú birnga slaá’, niri hungu/uús dirhúng wa ale. ³³ Mungúduú wayduú hanmiís masók i dinkwa nee kuungá’ sleémeero. Amin.

16 Hho’oorén tí ta babay Fibi ngi dabaahúng i saayiim. Inós a sagadiyuso’ór Kríshaanoó yaamaá Kenkrea. ² Inós ilaoohaak tawa Krishanto’ór adór kuungá’. Ilaoohaak ar adoodá’ múk Mungú wa hariim. Inós umuúqo gár i sla’a dirhunge alee/iisaak. Asma inós múk yaariir gwa alee/iimaamis, tam aníng sleeme. ³ Priska nee Akila intsihhiisaak. Inooín a sagadiyuuse dinkwa nee aníng ar baraá Kristo Yesu. ⁴ Inooín kina lak sage tlaáq as slafíngw’eé’ nguwa ba/amisiya’. Aníng inooín in sluufimiís. Ala a aníng kilooeeneeká, ala tam Kríshaanáy sleémeero dír múk xoorduwo inooín gin sluufimiis. ⁵ Múk Kríshaanáy kudá’ baraá dooín wa saalaaliim intsihhiisaak sleeme. Epaineto, sla’aarus-

mooeé, intsihhiisaak. Inós a heé geera oo Kristo gwa ya/an baraá yaamaá Asiario. ⁶ Mariamu intsihhiisaak. Inós ina ló'wa daawimít as kuungá'. ⁷ Androniko nee Yunia intsihhiisaak. Inooín a múk Yahudi adór aníng wa ale, kudá' aáng taa tseék dinkwa nee aníng. Inooín ki ló'wa xiríf baraá ya/abuuseero. Nee slám inooín nina gi-iriné' Kristo haratlintaaooro ta aninge. ⁸ Ampliato intsihhiisaak. Inós a sla'aarusmooeé' baraá Aakoowo. ⁹ Urbano intsihhiisaak. Inós a sagadiyusmo dinkwa nee atén baraá gadiyér Kristowo. Nee Stakisi sleeme intsihhiisaak, sla'aarusmooeé'. ¹⁰ Apele intsihhiisaak, kudá' taa ya/án baraá Kristowo. Aristobulo intsihhiisaak, nee múk do'ose. ¹¹ Herodioni intsihhiisaak, inós a heé tlah-hay'eé'. Nee múk doó Narkiso sleeme intsihhiisaak, kudá' Kristo ngwa haratlinti'iyé'. ¹² Trifaina nee Trifosa intsihhiisaak. Inooín gadiyér Aako ngina tlehhiitiyé' ar ilakaaharu. Persisi intsihhiisaak. Inós a sla'aarusmooeé' oo gadiyér Aako gaa ló'wa tleehh. ¹³ Rufo intsihhiisaak. Inós a heé taa tsawaár baraá Aakoowo. Nee aayíros sleeme. Inós a adór aayír'eé' sleeme. ¹⁴ Asinkrito intsihhiisaak, nee Flegoni nee Herme, Patroba nee Herma, nee hhaeedá' nee inooín dinkwa. ¹⁵ Filologo nee Yulia intsihhiisaak, nee Nerea nee hho'oorós, nee Olimpa, nee múk hhohhó' oo Mungú sleémeero kudá' dinkwa nee inooín. ¹⁶ Kuungá' kiloohúng ti intsihhiimise' ar ma'amisuú hhohhó', ar adoodá' múk hhohhó' oo Mungú tir ma'amamisi. Múk Kríshaanáy sleémeero oo umuúqo diiro kuungá' nu intsihhiimiis. ¹⁷ Hhaee'eé', án kuungá' nu harhheehhe'eés, ti harmagahhe' dír mukdá' foliita, kudá' dukuutsér qamiím. Asma inooín intsaahasadár haratlintaao ar kuungá' taa sleeré' kaa si'. Kuungá' ti paratle' dir'ine. ¹⁸ Asma múk adór kwí Aakoorén Yesu Kristo gu sagadiyuusiiká, ala a gur'er'ín kilós kan

sagadiyuus. Inooín múk xu'uti waslén ngun al/aginá' ar axweesanay'ín oo tsatsaa'arén nee oo sla'atimís. ¹⁹ Umuúqo heewo iidíguuhúng gwa axaás gídaabá, kuungá' a múk iialoén dír Ya/abtór hhoé. Gawaá adoorihe aníng a qwalalaa' as kuungá'. Ala aníng gár ni slaa' a kuungá' masók a múk sageloén baraá muruú hhoé, nee an daktana baraá muruudá' tlakwe. ²⁰ Nee Mungúduú wayduú hanmiís, inós kuungá' nu /uuruú i haniis oo Neetlaangw kuwa nakaa/aruura' ar gaanslaay baraá tsa/a'aá ya'aahúng i alé. Aakoorén Yesu Kristo kuungá' nu tsuuqi. ²¹ Timoteo, kudá' nee aníng algadiyuusá', inós kuungá' nu intsihhiimiis. Nee Lukio nee Yasori nee Sosipato sleeme nu intsihhiimisiyá'. Inooín a múk tlah-hay'eé'. ²² Anuúwí Tertio barwaári ngaa gooim, nu intsihhiimiis ar baraá Aako. ²³ Gayo kuungá' nu intsihhiimiis sleeme. Aníng a dahaaymoowós, nee múk Kríshaanáy sleémeero in dír do'ós wa saalaalín. Erasto nu intsihhiimiis. Inós a saayusmoó peésa oo baraá gixsarí. Nee hhiyaarén Kwarto sleeme kuungá' nu intsihhiimiis. [²⁴ Aakoorén Yesu Kristo kuungá' nu tsuuqi. Amin.] ²⁵ Mungú i xirfuuti. Inós ga aleesláy kuungá' nuwa gawdeesi baraá haratlintaaooro ar Ya/abtór hho', tidár daanduú Yesu Kristo, tidá' aníng ni alki/iit, nee ar lu/aaráydá' taa luú/ iimír aáng wa ale kuwa geehhoeés. ²⁶ Ala hamí lu/aaráydá' kwaa geehhoeés ar baraá gooír aaruuse. Nee lu/aaráydá' kwaa alki/iít dír múk xoordu sleémeero ar hara'ayaadár Mungúduú alh-he'esay wásl, as múk xoordu sleémeero masók Ya/abtoodá' hho' ga iialooes kawa haratlinti'i. ²⁷ Mungúwí, inós kilós an Mungú sagalooár koóm. Inós i xirfuuti ar baraá Yesu Kristo ay alhhe'esay wasle. Amin.

1 KORINTO

¹ Ánuú Paulo barwaári ngina gooiím. Aníng tina ateét tawa Ya/abusmoó Yesu Kristo ar adoodá' Mungú aa slaá'. Aníng nee hhiyaarén Sostene barwaári ngina gooiimaán ² amorhúng i alé, kuungaásingá' Kríshaanáy, awa baraá yaamaá Korintór i diriia'. Kuungá' a múk Mungú gwa haratlintii'. Kuungá' tunduna hhoohhooeés ar baraá Kristo Yesu, tunduri ateét, as tawa múk hhohhó' oo Mungú, dinkwa nee mukdá' sleémeero oo Aakoorén Yesu Kristo gu ateetiím umuúqo diiro. Inós a Aakooín, nee slám a Aakoorén. ³ Mungú Baabuúren nee Aako Yesu Kristo kuungá' nu tsuuqi nee nu waydí haniisi. ⁴ Aníng Mungú un sluufimiís as kuungá' umuúqo daqto. Un sluufimiís as tsu-uqaadá' Mungú awa kuungá' taa sleeré' ar baraá Kristo Yesu. ⁵ Asma baraawose kuungá' mura' sleémeero ugwa sleeré', tam axweesani sleémeero nee xu'uti sleémeerowo. ⁶ Adoorí ina tleehharút asma lam-abu'ungwrén daanduú Kristowo kuna amorhúng i alki/iít, dee/ár guri sláy baraahúng wa alé. ⁷ Gawaá adoori-he aleesleemuú Qeeru oo aa /aaruy dirhunge i kaahh, ala aleesleemuú Qeeru sleémeero u koondá' qoomaár Aakoorén Yesu Kristo kuwa daamaaraanda', gídaabá kuwa geehhooesi. ⁸ Inós kuungá' nu gawdees ay qoomár alhhe'eesaay, as kuungá' mutunduwa sakwasleemuút, baraá umuúqo gaaro bál deelór Aakoorén Yesu Kristowo. ⁹ Mungú inós i inkihimuúá kón. Inós an kudá' kuungá' naa ateet as tawa data' baraá dinku'uumadár Garmaawós Yesu Kristo, Aakoorén. ¹⁰ Hhaee'eé', án kuungá' nu harhheehhe'eés ar aleesleemuudá' taa aníng i haniís nee Aakoorén Yesu Kristo gídaabá, kuungá' axweesanayhúng masók a wak. Slám miti partliitara'. Ala masók kuungá' a adór múk taa haragwaa', munerhúng tawa wak nee insl-awaywo. ¹¹ Asma aníng iidíguuhúng ugwa axaás, hhaee'eé', dír múk doó Kloe wa alé gídaabá, baraá tla/angwhunge kaangani i deer. ¹² Ala gár án ni kah a tí, "Baraahunge heeko i kaahi, 'Aníng a heé Paulo.' Kuqá' i kaahi, 'Aníng a heé Apolo.' Nee oo hatlá' i kaahi, 'Aníng a heé Kefa.' Nee kuqá' i kaahi, 'Aníng a heé Kristo.' " ¹³ Ahaá, Kristo tina qasmiísi? Ahaá, Paulo kuna kiki'i gawaá msalaábár i alé as kuungá'? Laqaá kuungá' tunduna baatimiísi ar umuú Paulo? ¹⁴ Ala aníng a qwalalaá/asma baraá tla/angwhunge heé naa baatiís i kaahh, aqo har Krispo nee Gayo. ¹⁵ Gawaá adoori-he hee miwa oó' gídaabá inós kuna baatiís ar umuueé'. ¹⁶ (Nee slám múk doó Stefana una baatimiís. Ala heé hatlá' oo naa baatiís u xuaaká.) ¹⁷ Asma Kristo aníng iga ya/aawiiká

as niwa baatimiis, ala ina ya/aáw as Ya/abtór hho' ngi-wa alki/iit. Ala a gídaabaheeká an alki/iit ar sagalooár muu. Asma adoorí bar aga tleéhh, daqaní /uuruú msalaábár Kristo ugwa hingeés. ¹⁸ Asma iidíguú msalaába dír mukdá' qwaqwadiima a dakti'iima, ala dír ateékaáká' ta ba/amiimisi a /uuruú Mungú. ¹⁹ Asma kaa gooín gídaabá, "Aníng sagalooár mukduú sageeloou-use a hhiitím, Nee fuqurángw mukdá' fuqureeraá koóm u sí'." ²⁰ Gawaá adoori-he heé sagalooár koóm i diimá? Nee intsaahhatusmooduú hara'aya i diimá? Nee slám heé tlaampa'aamis gu baál i diimá de'emaakae? Ahaá, Mungú sagalooár múk baraaká' yaamu gaa laqáníke gídaabá a dakti'iima. ²¹ Asma Mungú gana slaá' baraá sagalooarose, gídaabá muu inós munguwa tsaáhh ar sagalooar'ín ar kilá'. Gawaá adoori-he inós kwasleema gari tsaát kilós alé gídaabá, mukdá' haratlintaati' kuwa ba/amisi ar axweesantadár dakti'iima, tidá' atén ta alki/iitaan. ²² Asma múk Yahudi gár i leelehhiiti a laya. Nee múk Yunani gár i leelehhiiti a sagalooa. ²³ Ala atén gár ta alki/iitaan a iidíguú Kristo, kudá' taa kiki' gawaá msalaába. Ala iidíguuwí dír múk Yahudiro a dukuutsmo, nee dír múk Yunaniro a dakti'iima. ²⁴ Ala mukdá' taa ateét bar múk Yahudi laqaá múk Yunani, atén gár ta dir'ín i alki/iitaan a Kristo, tawa /uuruú Mungú nee tawa sagalooár Mungú. ²⁵ Asma dakti'imár Mungú i sagalooár koón ak alé ta sagalooár muko. Nee daqaatlakwér Mungú i /uuruú koón ak alé ta /uuruú muko. ²⁶ Gawaá adoori-he, hhaee'eé', kuungá' inslawaak adór kuungá' tay dir'a', qoomár Mungú nuwa ateét. Qoomaadae baraá tla/angwhunge múk sagalooár koóm, ar adoodá' muu ngir tsatsahhan, ku yaariireeká, slám múk aleesleemuú koóm ku yaariireeká, nee slám múk ta ilaiwawa/i ku yaariireeká sleeme. ²⁷ Ala Mungú muruudá' taa dakti'imár i harafaár nee muu, guna tsawaár, as múk sagelooouse nguwa mureekeesi. Nee slám muruudá' taa liitlakwér i harafaár nee muu, Mungú guna tsawaár, as kudá' /uuruú koóm nguwa mureekeesi. ²⁸ Nee slám tidá' taa gaár i xuiiká nee muu, nee tidá' taa waaqaá, tidá' gídaabá wasl, Mungú gana tsawaár, as tidá' gídaabár koom ngi-wa dahhi. ²⁹ Adoorí gana tleéhh as hee mitiwa kilós xir-fayeemiís dír geerá Munguhe. ³⁰ Ala kuungá' a baraá Kristo Yesu i dir'a'. Adoorí heé gaa tleehh a Mungú. Mungú Kristo Yesu guna /uuruurén tleéhh. Slám inós a gan'amuurén, nee hhohhooarirén nee gweermoorén. ³¹ Gawaá adoori-he, adoodá' Gooi i kat ina tleehharút gí-

daabá, "Heé ti kilós xirfayeemiís, masók ti xirfayeemiís as Aako."

2 Hhaee'eé', aníng qoomár niwa hardáh amorhúng i alé, nina hardáh as iidíguú Mungú oo taa luú/ nguwa alki/ituú aw. Ala ngwa alki/ituú awiiká as aníng tawa heé axweesanoó baál, laqaá sagalooár muu ngiwa ar axwees. ² Asma qoomár án niwa amorhúng i dirii', gár naa slaá' baraá muunuúeene a gídaabá aníng masók gár hatlá' mawa xuú', ala a iidíguú Yesu Kristo kilós, ak alé iidíguú gwa'araarós ar gawaá msalaába. ³ Gawaá adoorihe aníng niwa hardáh, /uuruueé' ugwa i tlinti'íiká, ala ana daaraáx daeero. ⁴ Aníng axweesantá Mungú ngiwa amorhúng i alki/iít, aníng kuungá' naa afa /asliimiiká ar axweesantá sagalooár muu. Ala ngina alki/iít ar /uuruú Qeeruú Mungú. ⁵ Asma haratlintaorhúng masók daqaní i gawaá sagalooár mukooká, ala masók i gawaá /uuruú Mungú. ⁶ Ala sagalooa i deer ar atén ta axweesaan dír múk aa kwa/i baraá slafíngw qeeruwo. Ala sagalooarí atén ta axweesaan ti slasleeraaká nee sagalooár yaamuuká'. Slám ti slasleeraaká nee sagalooár mukdá' aleesleemuú koóm baraaká' yaamuwo. Asma inooín kaa qaroó sakwasleemuút gídaabá i qwaariyá'. ⁷ Ala sagalooarí aníng ni axwees a sagalooár Mungú, tidá' taa luú/ dír muko. Sagalooarí an tidá' Mungú aa tsawaár iimír aáng wa alé, qoomár yaamu kiwa tleehhiiká, as atén tiwa xirfuú i haniisi ar loohír sagalooarí. ⁸ Múk aleesleemuú koóm oo baraaká' yaamu sagalooarí gaa tsaahhiiká. Asma inooín geera bar sagalooarí ngaa xuiyé', geera alók Aakoó xiríf ngwa kiki'i'íiká gawaá msalaábár i alé. ⁹ Sagalooarí an tidá' Gooi i kat gídaabá, "Gadá' taa baloó ariiká nee iltá hee, nee ar taa baloó axaasiiká nee iiár hee, nee slám ar hee aa baloó xuiiká baraá muunáwose, gaarí an tidá' Mungú aa amohhe'eés as mukdá' inós gu slaá'." ¹⁰ Muruúw an kudá' Mungú aa amoorén i geehhooutís ar loohír Qeeruuwós. Asma Qeeruú Mungú mura' sleémeero gu xuuxu'ún, tam muruudá' taa luú/ oo baraá muunuú Mungú i dirii'. ¹¹ Heé muruú baraá muunuú hee gu tsaáhh a heemá? A qeeruú heedaádáeéke, kudá' baraawós wa hoót? Gawaá adoorihe muruú baraá muunuú Mungú i dirii', heé gu tsaáhh i kaahh, aqo har Qeeruú Mungú kilós. ¹² Ala atén Qeeruú taa slawaán a qeeruú yaamuukáeeká, ala a Qeeruudá' amor Mungú daáhh, as atén masók muruudá' kuwa tsaahhaan oo Mungú naa diirén i haniís ar qeemuuwós. ¹³ Qoomár atén iidíguuwí bur axweesaán, u axweesanaaká ar axweesanoó sagalooár muu, ala un axweesaán ar axweesanaaydá' Qeeru naa atén i intsaahhatimís. Asma atén muruudá' oo Qeeru un axweesaán ar axweesanoó Qeeru. ¹⁴ Heé aa ba/aniká, muruuduú Qeeruú Mungú gu ilaohhiiká. Asma muruudá' dirose a adór daktu'uuma nee slám tsaahharo gu aleeslayká. Asma muruudá' gár kur tsatsahhan a Qeeruú Mungú. ¹⁵ Ala heedaádá' Qeeruú Mungú gu koóm, inós mura' sleémeero tsaahharo gu aleesláy. Ala heé inós tsaahharo gu aleesláw i kaahh. ¹⁶ Asma Gooi i kat, "Heé

muunuú Aako gu tsaáhh a heemá? Nee slám heé inós gu intsaahhatís a heemá?" Ala atén baraarene muunuú Kristo u koomaán.

3 Ala hhaee'eé', aníng niwa axweés dirhúng i alé, aga aleeslawiiká niwa axwees ar adoodár /iisí nir axweemaamiis dír múk Qeeruú kooma. Ala ana dirhúng i axweés ar adoodá' nir axweemaamiis dír múk Qeeruú koomaakahe, nee ar adoodá' nir axweemaamiis dír na'aá ninakw baraá Kristowo. ² Án kuungá' nuna /aymiís ar ilwa, slám ar muruú /aymár gawdeneeká. Asma muruú /aymár gawdén u aleesleera'aaká. Nee tam hamí sleeme u aleesleera'aaká. ³ Asma tam hamí kuungá' a hotaatiindá' ar adoodár múk Qeeruú koomaaká ir hotaatin. Asma baraahunge da/i i deer, nee kaangaani. Gaarí gár i laqaaqaan a gídaabáheéke kuungá' heeuumarhúng tidár tlakweema an eeharahadá', nee an hotaatiindá' ar adoodá' múk baraaká' yaamu ir hotaatin. ⁴ Asma baraahunge kookoo i kaahi, "Aníng a heé Paulo", nee kuqá' i kaahi, "Aníng a heé Apolo." Ala bar adoorí kuungá' a adór múk baraaká' yaamuúwoóke? ⁵ Ala Apolo, inós a heemá? Nee Paulo, inós a heemá? Atén a sagadiyuusér Mungú, nee kuungá' ana diirén wa haratlintié'. Asma umuúqo heewo diirene gadiyeérós gana tleéhh ar adoodá' Aako naa atén i haniís. ⁶ Aníng ana dahaasiím. Apolo ina ma'aá eemiís. Ala heé aa ureemiis a Mungú. ⁷ Ala heedaádá' dahaasiím inós a gaarooká, laqaá tam kudá' ma'aá eemiís sleeme. Ala heé gídaabár koóm a Mungú, kudá' ureemiís. ⁸ Heedaádá' dahaasiím nee kudá' ma'aá eemiís, inooín a gár wák. Ala umuúqo heewo slaqweerós ga sláy ar adoodá' heedaádá' ira gadiyuús. ⁹ Asma atén a sagadiyuuse, tidá' gadiyuus dinkwa nee Mungú. Kuungá' a qaymór Mungú, nee a doó Mungú. ¹⁰ Aleesleemuudá' Mungú naa amor'éen i haniís, aníng una ar gadiyuús, ihhafiirír hhoó' ngiri qaás, ar adoodá' tleehharusmoó do' ir tleehhimamiti. Nee heé hatlá' i gawaá ihhafiiridá' i tleehhimiit. Ala umuúqo heewo ngi alqaytsimiiti adór ir tleehhiti. ¹¹ Asma ihhafiirír taa qaroó qaás a Yesu Kristo. Nee heé ihhafiirír hatlá' qaasaro ga aleesláw i kaahh. ¹² Ala hee bira tleehhiit gawaá ihhafiirirí aleeró, gár ira tleehhiit barnaxes a miisli, laqaá lapiyá, laqaá barnaxes a tlaa/aá tlaxo ur, laqaá barnaxes a xaai, laqaá tsaaráy, laqaá barnaxes a slarhhí, gadiyér umuúqo heewo i geehhoouúr. ¹³ Asma Baalaadár Kristo ga geehhooés. Asma Baalaadá' ka geehhooees ar baraá asla. Nee alstadá' gadiyér umuúqo heewo gari iiát gídaabá a adoomá. ¹⁴ Do'dá' hee aa tleéhh gawaá ihhafiiridá' i alé, bar asla gwa /agiká, heedá' slaqwe ga sláy. ¹⁵ Ala do' bar asla gwa /ák, heedá' slaqwe ga slayká. Inós kilós kuqo ba/amis, ala ar baraá asla. ¹⁶ Kuungá' a xua'akáhe gídaabá kuungá' a Doó Mungú, nee ar gídaabá Qeeruú Mungú i baraahúng wa hoot. ¹⁷ Hee barnaxes Doó Mungú gwa hhitín, Mungú heedaádá' aqo gun hhitín. Asma Doó Mungú a Doó hhoohhoó'. Nee Doó Mungú an kuungá'. ¹⁸ Hee mitiwa kilós al/agín. Hee birti kilós harafadiit gídaabá inós i sagalooár kón, ar adoodá'

múk baraaká' yaamu sagalooa ngir ga/ay, heewí gár kuwa hariím in ala daktu'uut, as masók daqaní sagalooaadár ló' ngiwa slay. ¹⁹ Asma sagalooár muu a daktu'uuma dír Munguhe. Asma Gooi i kat gídaabá, "Mungú múk sageeloén gu ohahín baraá al/aymar'ine." ²⁰ Nee slám Gooi i malé kat, "Aako inslawoó múk sageeloén gu xuu' adór ir gídaabár konká." ²¹ Gawaá adoorihe hee miwa daara/án as muu. Asma umuúqo gaaro a toohúng. ²² Paulo a koohúng, nee Apolo nee Kefa sleeme. Yaamu a koohúng, nee slafiingw, nee gwa'ara sleeme. Nee qoomaari hám dáu a toohúng, nee tidá' hardaha sleeme. ²³ Nee kuungá' a múk Kristo, nee Kristo a oo Mungú.

4 Gawaá adoorihe hee atén ti harafaari gídaabá atén a sagadiyuusér Kristo nee saayuusér iidíguudá' taa luú/ oo Mungú. ² Ala dír mukduú saayuuseero gár ta slai a masók in inkihimuúb koná'. ³ Ala aninge a gaarooká aníng tam kuungá' i sakwasleemuta', laqaá tam múk hatlá' oo muu gu sakwasleemuút. Tam aníng sleeme ti kilooeé' sakwasleemuutaaká. ⁴ Asma baraá muunuúeene gár aníng i sakwasleemuut i káhh. Ala aníng ti gan'amkuú i harafaariiká as adoodá' muunuúeé' iwa sakwasleemuutiiká. Ala heé aníng i sakwasleemuút an Aako. ⁵ Gawaá adoorihe hee mu gaanslár sakwasleemuutara', ay dír Aako nay hardahi. Inós muruudá' taa luú/ baraá giwtír i alé, ngun geehhooutis dír gwa/aát i alé, nee inslawoó munér muu nguri geehhoutis. Daqaní umuúqo heewo xirfuudá' inós wa hariím gu sláy dír Munguhe. ⁶ Hháe, diirihe aníng nee Apolo aga slaqsaay tleehhitaán as kuungá'. Adoorí ana tleéhh as kuungá' kaangwí kuwa intsaahha' diirén wa alé gídaabá, "Adoodá' Gooi i kat ma mawaara'." Hee dirhunge miwa daar/án as daanduú intsaahhatismoowí, nee kuqa' guri waaqaaqaa'. ⁷ Asma heé kuúng ugwa ureemiis dír múk hatlá' a heemá? Kuúng gár ta koon i deéro ar kuúng taa tawó sleeriiká dír Munguhe. Ala bar kuúng aga tawó sleér, ahaá ala, kuúng mas daara/aán adór heé gaa gaa tawó slayká. ⁸ Kuungá' aga qaroó axé'. Aga qaroó daqaari'ité'. Nee kuungá' aga waawita' tleehhité', ala atén a kahhaán. Ala geeraawo alók kuungá' masók an waawitá, asma daqaní atén a alwaawiti'iimaán nee kuungá'. ⁹ Asma án ngi slaá', ateéká' ya/abuuse, Mungú atén tina alhhe'eesay qaás adór múk taa sakwasleemuút kuwa tsu/i. Asma atén a adór muruú ta laqaan dír muu sleémeero, nee tam dír malayke sleeme. ¹⁰ Atén a daktana as Kristo. Ala kuungá' a múk sagalooár koóm baraá Kristowo. Atén ti daqeetlákw, ala kuungá' a /uuruú koondá'. Kuungá' tundu ilaiwawaa/, ala atén ti waaqaaqaa'. ¹¹ Tam ay hamí atén a qwariitaán, nee a waxiitaán, nee atén a /aankwets. Atén ti muux, slám maraay i koomanaaká. ¹² Nee slám a daawimiitaán ar gadiyeét kawa tlehhitaan ar dabaarén awa kilá'. Muu barnaxes atén ti /ooslisín, atén inooín in tsuquumaán. Atén barnaxes ti gusiisín, a qiqtliimaán. ¹³ Laqaá barnaxes atén ti niqimis, atén axweesanoó hhó' un ki/imisán. Atén ana

xwaansláy tleehhitaán baraá yaamuuwo, nee tari adór slooroodá' ta hingedisi, dír ilaá muu sleémeero. Adoorí an adoodár atén tay diriiaan tam hamí. ¹⁴ Muruúwí gár nguwa amorhúng i gooiím a gídaabaheeká kuungá' tawa murumita'. Ala nguna gooiím as kuungá' nuwa gurbuu', adór na'íieé' awa sla'aaruuse. ¹⁵ Asma intsaahhatuuserhúng baraá Kristowo tam ka yaarire, tam kumér mibaango, ala baabi'ihúng ki yaariireeká. Asma baraá Kristowo aníng ana baabuúhúng tleehhiit qoomár Ya/abtór hho' ngiwa amorhúng i huúw. ¹⁶ Gawaá adoorihe án kuungá' nu gurbuú' gídaabá. Aníng eehararé', aníng tawa slaqsayhúng. ¹⁷ Asma gaarí an gár Timoteo ngusa ya/aáw amorhúng i alé. Inós an garmaaeé' kuduú sla'aarusmo nee kuduú inkihimuú koóm baraá Aakoowo. Inós kuungá' nu inslawtis iidíguú daanduú lohuueé' awa baraá Kristo Yesuwo, kudá' ni intsaahhatimis umuúqo diiro dír múk Kríshaanayhe. ¹⁸ Bahh'alé baraá tla/angwhunge ta kaahi aníng ni amorhúng i daqawká. Gawaá adoorihe tari kilooín daar/uút. ¹⁹ Ala aníng ni amorhúng i hardáh ar gaanslaay, bar Aako ngaa slaá'. Aníng binda hardáh, gár ni tsaahh, a axweesanoó mukdá' aa daar/uut kiloseeká, ala tam /uuruúin sleeme. ²⁰ Asma waawuti'iimár Mungú a axweesantooká, ala a /uuru. ²¹ Kuungá' gár ta sla'a' a milá? Aníng nin hardáha amorhúng i ale ar hhar, laqaá nin hardáh ar sla'aari nee ar muunuú tsatsa'areema?

5 Án iidíguuko ugwa axaás gídaabá heeko i deer baraá tla/angwhunge oo fuquús nee harér baabuúwós. Fuqtár adór tí kaa dii wa axaasiiká tam baraá múk xoorduuwo. ² Ala bar adoorí, kuungá' gár ta daara/aanda' a milá? A tsiní alók geeraawo barnaxes ana gurhaamuté'. Heé tlehhemuú oo adór kwí gu tleehhiit gár kuwa hariím a kun paraatl dír múk Kríshaanayhe. ³ Aníng hamí ti saáw dirhunge, ala tam adoorihe a dinkwár i dirií' nee kuungá' baraá qeeruuwo. Án geera bar dinkwár i dirií' nee kuungá', aníng heesíng adoosíng gaa tleehh geera ugwa qaroó sakwasleemuút. Ala tam hamí aníng ugwa qaroó sakwasleemuút. ⁴ Kuungá' burumburiité' dinkwa nee qeeruueé', nee /uuruú Aakoorén Yesu i dinkwa nee atén. ⁵ Daqaní heesíng ku hanisá' amór Neetlángw i alé ar umuú Aako Yesu, as slaqwtós kawa qwaareesi, as qeeruúwós daqaní iwa ba/an Baalaadár Aakoorén Yesu binda hardát. ⁶ Daara/angwhúng kwisíng i harinká. Kuungá' a xuá'aake gídaabá, "Gadaádá' mikaáte kar sluufitimaamisi tam ka niiná, xwanteedár mikaáte sleémeero aqo gan sluuftis." ⁷ Kuungá' gadaádár aáng ar mikaáte kar sluufitimaamisi, tidár tlakweema, hingedisaak dirhunge, as daqaní kuungá' a hho-hhoeeerá'. Daqaní kuungá' a xwantér /aben ar mikaáte tleehhitá', tidá' taa sluufitisiká. Nee adoorí an adoodá' kuungá' hám tay dir'a', asma deelmoorén oo Pasaáka gaasaro kwaa qaroó hhe'eés. Nee inós an Kristo. ⁸ Gawaá adoorihe atén deelór ur masók an tleehhaán. Ala mawa tleehhaán ar mikaátedár aáng taa sluuftim-

iís, tidár tlakweema nee slisla/aruwo. Ala masók deelór ur an tleehhaán ar mikaátedár /aben ar taa sluuftisi-iká, tidár hhoohhooari nee looeema. ⁹Baraá barwár'eene ngina dirhúng i gooíim gídaabá kuungá' ma al dinku'uumsaara' nee fuquuse. ¹⁰Gár naa gooíim a gídaabaheeká ma dinku'uumsaara' nee múk baraá yaamu, kuduú fuquuse nee kudá' peésár ilatleerusá', nee malguuse, laqaá mukdá' munga'aá hatlá' haratlintaatií'. Asma geera bar adoorí ngaa oó', gídaabá ma dinku'uumsaara' nee kuká', geera alók kuungá' gár tunduwa hariím a baraaká' yaamu in geexeerá'. ¹¹Ala aníng gár naa gooíim a tí gídaabá, ma dinku'uumsaara' nee heé ta babay hhiya', ala laati inós a fuqusmo, laqaá ilatleerusmoó peésa, laqaá heé munga'aá hatlá' haratlintaatií', nee laqaá heé múk /ooslisliím, laqaá oonitusmo, laqaá malgusmo. Ala heé adoorí mu ya/aamara' tam tawa al/ayiinda' nee inós. ¹²Asma mukdá' kaáhh baraá múk Kríshaanayhe aníng gár ngus sakwasleemuut a milá? Kuungá' sleeme múk ta sakwasleemutá' a kudá' baraá múk Kríshaanáyheéke? ¹³Ala mukdá' baraá múk Kríshaanayhe kaáhh, heé gu sakwasleemuut a Mungú. Asma Gooi i kat, "Heé tlaákw hingedaak baraá tla/angwhunge."

6 Baraá tla/angwhunge heé wák barnaxes i kwasleemár kón nee heé hatlá', adór ir qitli kwasleemadá' ngiwa huwi díř geerá sakwasleemuuseedár baraá múk Kríshaanayheeká. Gár geeraawo hariím a gan huuw díř geerá múk hhohhó' oo Mungú. ²Kuungá' a xua'akáhe gídaabá muu sleémeero ku sakwasleemuut nee múk Mungú. Ala kuungá' barnaxes muu sleémeero u sakwasleemutá', a hariindá'aáke kwasleemár ninakw ar adór tising kawa tlaqa? ³Nee slám kuungá' a xua'akáhe gídaabá atén malayke a sakwasleemuutaán? Ala malayke bar sakwasleemuutaán, muruú slafiingwí u sakwasleemuutaánaáke ak alé. ⁴Kuungá' bar kwasleemár koondá' ar muruú baraá slafiingwí, ala kuungá' adór kwasleemadá' kar huba' díř geerá mukdá' taa ilaiwawa/iiká nee Kríshaanáy. ⁵Gaarí a gár murér koom dirhunge. Heé sagalooár koóm baraá tla/angwhunge iqo káhh, oo kwasleemár hee nee kuqá' tsatto ga aleesláv? ⁶Ala laati, dirhunge hee heewós gun sakwasleemár áy amór sakwasleemuuseedár haratlintaaoor koomaaká. ⁷Ala kuungá' bar ti kiloohúng sakwasleemutá' díř geerá sakwasleemuusér wa alé, gaarí gár i laqaaqaan a gídaabá kuungá' slafiingw ugwa harslaaqaté'. Ahaá, a tsiniheéke bar aga ya/aán tam tu sadakuusi? Ahaá, a tsiniheéke bar aga qítl tam taa gaa hayohi? ⁸Ala laati kuungá' kilá' a malguuse, nee muruú muu un hayohi-indá', tam muruú hhaeehúng. ⁹Ahaá kuungá' a xua'akáhe gídaabá malguuse waawuti'iimár Mungú ga baloo alká? Kuungá' miti kiloohúng al/agiimara'. Múk tsaatuuse waawuti'iimár Mungú ga aaliiká, laqaá tam múk munga'aá hatlá' haratlintaatií', nee tam fuquuse, laqaá hhawaateedá' nee hhawaataa hatlá' fuquusá', laqaá /ameenadá' nee /ameenár hatlá' fuquus, ¹⁰nee

tam fiisuuse, laqaá ilatleerusér peésa, laqaá ooniituuse, laqaá /ayseenuuse nee laqaá múk aa dee/aanuut. ¹¹Baraá tla/angwhunge bahh'alé aáng a múk adór kwí. Ala kuungá' tunda hamaatl, tunda hhoohhooeés, tunda gan'amuú i harafaár ar /uuruú Aakoorén Yesu Kristo nee ar /uuruú Qeeruú Mungúrén. ¹²Kuungá' a kata', "Aníng ya/aám a koóm ar mura' sleémeero nguwa tlee-hh." Adoosíng ar ló', ala a mura' sleémeerowooká oo hariím. Aníng ya/aám a koóm ar mura' sleémeero nguwa tlee-hh, ala a gídaabaheeká ay díř gaa aníng i bal. ¹³Kuungá' a kata', "Muruú /ayma oo gura', nee gura' oo muruú /ayma." Adoosíng ar ló', ala Mungú looarka wake muruúw tsaraawo sleémeero gu qwaarees. Ala slaqwa kaa tlee-hhiiká as fuqi, ala slaqwa a ar Aako, nee inós an aakoó slaqwa sleeme. ¹⁴Mungú Aako guna waaslee/atís baraá múk aa qaátl wa alé, nee Mungúwí atén sleeme ti waaslee/atís ar /uuruuwós looarka wake. ¹⁵Kuungá' a xua'akáhe gídaabá slaqoohúng a diqoo Kristo? Ala aníng diqoo Kristo un-qo taatáha nguri diqoo tsaatuso'o tlee-hh? Aaslaáy, adoorí i ya/aandaaká. ¹⁶Laqaá a xua'akáhe gídaabá heedaadá' ti haragaás nee tsaatuso'o, heedaadá' a slaqwtá wák nee inós. Asma Gooi i kat gídaabá, "Kuká' tsár tari adór slaqwtá wák." ¹⁷Ala heedaadá' ti haragaás díř Aako, heedaadá' qeeruuwós nee Aako aa wák tlee-hhiit. ¹⁸Gawaá adoorihe kuungá' fuqi ilaguwaak. Umuúqo tlakweemaá hee i tlee-hhi, gaa slaqwtós sa tle-hhiitiiká. Ala heé fuquús, inós slaqwtós gan tlakweemaá i tle-hhiit. ¹⁹Kuungá' a xua'akáhe gídaabá slaqoohúng a Doó Qeeruú hhoohhoó', kudá' baraahúng wa hoót? Inós an kudá' tinda haniís nee Mungú. Kuungá' ti kiloohúng bal'aaká. Ala kuungá' awa Mungú. ²⁰Asma inós kuungá' nuna tlaáxw ar tla-xór ur. Gawaá adoorihe, kuungá' Mungú xirfayeemisaak ar slaqoohúng.

7 Ala gawaá iidíguudá' kuungá' naa gooindi'i, a gár hhoo' gídaabá hhawaata /ameeni mingiwa kwatiit. ²Ala as adoodá' fuqi iwa tláhh, umuúqo hhawaatuwo masók in hareerós kón, nee umuúqo /ameeniro masók in hhawaatuuwós koón. ³Hhawaata hareerós ngi hariímarós i haniisi, nee hare sleeme hhawaatuuwós ngu hariímarós i hanis. ⁴Hare slaqwtós ga balká, ala heé slaqwtós ga baál a hhawaata. Nee slám hhawaata slaqwtós ga baaliiká, ala heé ga baál a hare. ⁵Kuungá' miti /ita/itaara'. Ala aqo tin axweesani axamisá' gídaabá tiwa /ita/ita' ar har qooma, as pa/ángw tawa saaliinda' kuwa sleera'. Aluuwo ti malé inki/e', as Neetlaangw pa/aangw munguwa sláy oo nuwa iara'ari asma kuungá' ana aleesleeri'iiká tiwa /ita/ita'. ⁶Gaarí naa oó' a hara'ayaarooká, ala a ya/aám ngina haniís. ⁷Asma aníng geera gár ni slaa' masók umuúqo heewo geera a adór aníng. Ala umuúqo heewo aleesleemuuwós oo Qeeru gu kón, kudá' taa haniís nee Mungú. Kwí a adoorí nee kuqá' a adorqá'. ⁸Ala án gár ni kah díř mukdá' aa duuxuuxunkahe, nee díř kwaeeliwo, a tí gídaabá, a tsini díř'ine bir kumiitiyá' tawa hooti kilooin

ale, adoodár aníng nir kilooeé' hoot. ⁹ Ala barnaxes ila/ aro ti aleeslay'aaká, a tsiní i duuxuuxuné, laqaá kiwa duxuuti. Asma a tsiní hee iwa duuxun laqaá /ameeni kawa duuxi, ta asltá ilatleeri ngiwa al ohiinda. ¹⁰ Ala mukdá' aa qaroó duuxuuxun, nee /ameenadá' taa qaroó duxuút, aníng inooín in hara'ayiyíim. Ala a aningeeeká, ala a Aako gin hara'ayiyín gídaabá. /Ameeni hhawaatuuwós munguwa geexeér. ¹¹ Ala bar ngwa geexeér, i adoodá' wa hot, makawa duúx, laqaá nee hhawaatuuwós ti axweesani axaasiye'. Nee slám hhawaata hareerós mingiwa geexáy. ¹² Ala mukduú hatlá' heé gu ádbáw a aníng, a Aakoowooká, ar gídaabá, "Hhiyoó wák barnaxes hare ga kón ar aa haratlinti'íiká, nee hareedá' bar inós aa ya/aán tawa al hooti nee inós, hareerós mingiwa guús. ¹³ Nee hare barnaxes hhawaatuú aa haratlinti'íiká gu koón, nee hhawaatuuwí bira ya/án tawa al hooti nee inós, hhawaatuuwós munguwa geexeér. ¹⁴ Asma hhawaatuudá' aa haratlinti'íiká, inós ku hhoohhooes ar hareerós. Nee hareedá' aa haratlinti'íiká, inós ka hhoohhooes ar baraá hhawaatuuwós. Asma geera bar adooriheeká, na/'iíhúng geera ki hhohhoeká. Ala hám ki hhohho'. ¹⁵ Ala hhawaatuudá' aa haratlinti'íiká barnaxes hareerós ga talaákár i haniísar wa slaa', ngi haniisi. Laqaá hareedá' aa haratlinti'íiká barnaxes hhawaatuuwós gu geexeemuú wa slá', ngu geexeer. Asma hhawaatuudá' aa haratlinti', laqaá hareedá' aa haratlinti', inooín kaa tseegiiká nee hara'aya baraá muruuihe. Mungú atén tina ateét as tawa hootaan ar wayda. ¹⁶ Asma kíng háre, adór kar xu' a adoomá gídaabá kíng hhawaatuuwók u ba/amís? Laqaá kuúng hhawaáta, kuúng adór kar xu' a adoomá gídaabá kuúng hareerók a ba/amís?" ¹⁷ Ala umuúqo heewo gár kuwa hariím masók i kumiit hotaango ar adoodár aleesleemuú Qeeru, kudá' Aako aa dirós i haniís, nee adoodá' inós i diri'i' qoomár kuwa ateét nee Mungú. Gaarí an gár ni hara'ayiyiim dír Kríshaanáy oo umuúqo diiro. ¹⁸ Heé taa ateét nee Mungú barnaxes kwaa al/ uútl, al/utloorós mingiwa luú/. Nee heé taa al/utliiká burkwa ateét nee Mungú, inós mukuwa al/uútl. ¹⁹ Hee burkwa al/uútl, laqaá burkwa al/utliiká, a gaarooká. Ala gár gídaabár koom a hara'ayár Mungú kawa iialooeemisi. ²⁰ Umuúqo heewo i hooti ar adoodá' geeraawo i diri'i' qoomár kuwa ateét. ²¹ Kuúng tuwa ateét a lawaalmoówo? Ma gurhaamutaar as tawa lawaalmo. Ala pa/aangw bir deer oo kuúng tuwa gweeri baraá lawaalí'iimaro, pa/angwsíng ar gadiyuuseek. ²² Asma heedaádá' taa ateét baraá Aakoowo qoomár inós tawa lawaalmo, inós a heé Aako aa gweér. Ala heedaáduú lawaalmoowooká kuwa ateét, heé adoorí an lawaalmoó Kristo. ²³ Kuungá' tunduna tlaáxw ar tloxór ur. Ma lawaalér muu tleeqhitaara'. ²⁴ Hhaee'eé', umuúqo heewo masók in hoot dír geerá Munguhe ar adoodá' inós i diri'i' qoomár kuwa ateét. ²⁵ Ala gawaá iidíguú daanduú /amatliteero aníng hara'ayár Aako ar ni koom i káhh. Ala gaarí ni oo' a adór aníng ni ga/aw. Asma

aníng a heé taa gurtleemuú i haniís nee Aako, tawa heé muruú ló' káh. ²⁶ Gídaabár'eé' a tí, as slahha'amuuwí dáu qoomár de'emuukae a tsiní hee duuxo binga máy. ²⁷ Kuúng barnaxes hare duuxooro aga hhe'és, loohi ma leelehhiitaar ar hareerók kawa gus. Nee barnaxes hare aga duxká, kuúng hare ma leelehhiitaar ar kawa dux. ²⁸ Ala bar aga duuxuún sleeme, a gídaabaheeká tlakweema ina tléhh. Nee dasi bar kana duúx, a gídaabaheeká tlakweema gina tléhh. Ala múk adór kwí slahha'amaaye ga sláy baraá slafingw'ine, nee aníng gár ni slaa' a kuungá' slahha'amaayerí masók a sleera'aaká. ²⁹ Ala hhaee'eé', aníng adoorí ngin káh gídaabá, qooma daxta aa niinawuúr. Ala iimír hamí mukdá' aa duuxuxun masók a adór múk aa duuxuxunká. ³⁰ Nee mukdá' /aa/amiím masók a adór múk /aa/amiimaaká. Nee mukdá' qwalalaa' masók a adór múk qwalala/aaká. Mukdá' muruú tloxuúm masók a adór múk gár koomaaká. ³¹ Nee mukdá' yaamuuká' gi ar gadiyuús masók a adór múk yaamuuká' gi ar gadiyuusaaká. Asma yaamuuká' adoorí hám i diri'i'ya', i qwaariyá'. ³² Ala gár án ni slaa' a masók kuungá' an daawimita'aaká. Heedaádá' aa duuxunká inós i daawiimiit as Aako, gídaabá adór ngur qwal/atisi. ³³ Ala heedaádá' aa duuxun in daawiimiit as muruú baraaká' yaamu, gídaabá adór hareerós ngir qwal/atisi, ³⁴ inslawaywós tari badu tsár. Nee /ameenidá' taa duuxiiká, nee /amatlito'o, inooín sleeme in daawimiyá' as Aako, as tawa múk hhohhó' baraá slaqoowo nee baraá muneero. Ala /ameenidá' taa duúx, inós in daawimít as daanduú muruú baraaká' yaamu, gídaabá adór hhawaatuuwós ngur qwal/atisi. ³⁵ Aníng adoorí an káh as kuungá' nuwa alee/iis. Aníng a sla'aaká kuungá' nuwa harakeemiis. Ala gár ni slaa' masók kuungá' a tidá' ganaa' an tlehhá', nee tidá' hho'hho', nee ar gídaabá masók tina hanisé' dír Aakoowo baraá slafingwhunge, nee muruú hatlá' munduwa uuruxún. ³⁶ Ala daqtakaaro laqaá hee i da'ayuut gídaabá, dasir'eé' tidá' taa duuxiiká bar aga haniisiiká dír heé i alé, aga sadakuús. Barnaxes dasiidá' qoomár duuxo gaa eér, nee a gár hariím inós kawa duuxi, baabuúda' ngi tleeqhi adór inós i slai. Ala a gídaabaheeká inós ina dakuús barnaxes ya/aám gaa haniís tiwa duxuutiya'. ³⁷ Ala baabuúda' barnaxes gaa slaá' baraá muunaáwose gídaabá dasir'eé' tí a haniisaaká, inós bir xurumiitiiká baraá muunaáwose, nee barnaxes gaa tleeqhiiiká ar kuwa harakeemiis, ala inósuú kilá' adoodá' inós aa slaá' gana tsaát baraá muunaáwose, inós adór hhoo' gaa tleéhh. ³⁸ Gawaá adoorihe heé dasiirós ga haniís, adór hhoo' gaa tleéhh. Nee kuda' dasiirós ga haniisaaká, inós adór hhoo' gaa ak tleéhh. ³⁹ /Ameenir taa duúx, hhawaatuuwós bir slaaf, /ameenidá' makawa duúx. Ala bar hhawaatuuwós aa gwaá', i ya/aán inós kawa duuxi nee heé inós i sla'. Ala adoorí ka tleeqhi ar baraá Aako. ⁴⁰ Ala a gár ak hhoo' dirose bar duuxo ngaa meér. Gaarí aníng an káh, ala tam aníng sleeme án ngi slaá' Qeeruú Mungú u koóm.

8 Daxta iidíguú ni oo' a iidíguú fu'unaydá' taa hanmami dí r munguaá hatlá'. Atén aga qaróo xuaán gídaabá atén sleémeero xu'uti a koomaán daanduú kaangwihe. Ala xu'uti gár ni huwaahup dí r heewo a daara/aangw. Ala sla'aari gár ni huwaahup dí r heewo a kwa/asa. ²Hee bir kaahi, "Aníng gaarí a xuú'," inós gadaádá' gaa balóo xuiiká ar adoodá' kus hariím xu'utiro. ³Ala heé Mungú gu slaá' inós ku xuú' nee Mungú. ⁴Ala gawaá iidíguú daanduú /aymár fu'unaydá' taa hanmisi dí r murslaaqataá munguaá hatlá', gár ni oo' a tí, atén a xuaán gídaabá munguaá hatlá' i kahhiyá', ala Mungú dáw a wak kilós. ⁵Murslaaqataá yaariir i dayá' awa ta babay a mungí'i, gawaá dooriwo nee tam baraaká' yaamuwo. Gawaá adoorihe a gár ya/aam ooro gídaabá, mungí'i ki yaariir, nee aleesleemuuse ka yaariir. ⁶Ala tam adoorihe diirene Mungú a wak kilós, inós an Baabá. Mura' sleémeero ina tleehharuút ar inós. Nee atén an dawaán as inós. Nee slám Aako a wak kilós, inós an Yesu Kristo. Mura' sleémeero ina tleehharuút ar loohír inós, nee atén an dawaán ar loohír inós. ⁷Ala a muu sleémeerowooká oo xu'utirí ga koóm. Bahh'alé baraá slafingw'ine kaa ló'wa intsatsaáhh murslaaqat kuwa ilaiwawa/i adór munguaá slafá' wa alé. Gawaá adoorihe fu'unaá taa ilahhooár wa hanmiís dí r munguaá hatlá', birnga /ayiyé', kin slahhe'eemiis baraá muner'ine, as adoodá' haratlintaar'ín kawa niiná. ⁸Ala muruú /ayma atén ti hardahaasiiká amór Mungú i alé. Fu'unaay bira mawaán /aymaaro, gár atene /aaruw i káhh. Nee bira /ayaán, gár atene doogiim i káhh sleeme. ⁹Ala amohhooarí ta koonda' ga/aawaak gídaabá miwa dukuutsmo tleehhít dí r mukdá' haratlintaao niinawe. ¹⁰Gawaá slaqsaywo, kuúnguusing xu'utirí koóm, burta ár tawa /ayiin baraá doó munguaá hatlá' wa alé, heé haratlintaar'ín ga koóm, inós fu'unaydá' taa ilahhooár wa haniís gi /aymár áyke sleeme? ¹¹Gawaá adoorihe heedaáduú haratlintaao niiná kwaa qwaareés as xu'utirók. Laatí inós a hhiya', kudá' Yesu aa sa gwaá'. ¹²Ala hhaehúng barnaxes ina sadakumisé' ar adoorí, nee haratlintaar'ín tidá' niina kari slahhe'eemisé', heé ta sadakusé' a Kristo. ¹³Gawaá adoorihe, muruú /ayma barnaxes hhiyaaé' gu dukuutsmoó i qamín, aníng fu'unaay i balóo /ayaaká ay alhhe'esay wasle, as aníng mawa dukuutsmo tleehhiít dí r hhiyaaene.

9 Ahaá, aníng a heé taa gweériike? Ahaá, aníng a ya/abusmoowookáhe? Ahaá, aníng Yesu Aakoórén ugwa áriike? Ahaá, kuungá' a mamaá gadiyér'eéneéke, tidá' ar baraá Aako? ²Ala aníng tam ya/abusmoowookahe dí r múk hatlae, ala dirhunge aníng a ya/abusmo. Asma kuungá' a layar'éé' ar laqaqaam gídaabá aníng a ya/abusmoó Aako. ³Gaarí an gár aníng tir aleekal/aam dí r mukdá' aníng i siasia gídaabá aníng a ya/abusmoowooká. ⁴Ahaá, atén a hariimanaakáhe tawa /ayiimaan nee tawa wahaamaan? ⁵Ahaá, atén a hariimanaakáhe umuúqo dí r ta kawana hare kawa huwaan dinkwa nee atén, ar aa haratlinti', adoodá' ya/

abuuseedár hatlá' aa tléhh, nee hha'aá Aako, nee tam Kefa sleeme. ⁶Aníng nee Barnaba gadiyér hatlá' mas tleehhaán as muruú /aymaarén? Ahaá, atén a hariimanaakáhe gadiyérí kawa mawaan adór kudá' hatlá' wa alé? ⁷Ahaá, askaarmo i deéro oo slaqwarár áw, tiri kilós buu? Laqaá hee i deéro oo qaymór misabiibu gaa dahaas, na/'iidá' giri /ayiiká? Nee slám hee i deéro oo muruú de'eém, ala ilwaá muruudá' giri /ayiiká? ⁸Gaarí a axweesanoó heeuuma kilóse? Ahaá, hara'aya sleeme adoorí ga kátke? ⁹Asma kaa gooín baraá hara'ayár Musawo gídaabá, "Awuú balángw adaráh as nguwa pur/umiisi, mu afa tseegaar." Xáy, diirihe Mungú gár i ga/ay a kángw awuúwo? ¹⁰Ahaá, adoorí gár ngisa oó' ala a as aténeéke? Asma axweesantí gár kasa gooín a atén. Heé doósl, i doosli ar haraxu'uti gídaabá gaa ga sláy, nee heé balángw pur/umiis, gadiyérí ngi tleehhi ar haraxu'uti gídaabá gaa ga sláy baraá bu'ungwdae. ¹¹Atén muruú qeeru una dahaasaán dirhúng i alé. Ala a gár hariimakáhe atén muruú slaqwa bur dirhúng wa bu'uumaán. ¹²Múk hatlá' barnaxes i harín kuungá' kuwa amohhe'eemisa', ala atén a ak hariimánaáke ta múk hatlae? Ala atén hariímarí aga ar gadiyuusaniiká. Atén ana qiqtliimaán gawaá umuúqo gaaro as Ya/abtór hho' ar Kristo mawa dukuutsmoó i qaasaán. ¹³Ahaá, kuungá' a xuá'áke gídaabá, mukdá' baraá Doó Mungú wa gadiyuús, muruuduú Doó Mungú gun /aay? Nee slám a xuá'áke gídaabá, mukdá' gadiyuús didár meésár ilahhooár wa alé, inooín hariímar'ín kan sláy baraá muruudá' taa ilahhooár wa haniís? ¹⁴Nee slám Aako hara'aya gaa adoorí haniís gídaabá mukdá' Ya/abtór hho' alki/aa/iít, inooín sleeme gár kiwa hariím a muruú /aymar'ín ngun slayá' ar Ya/abtór hho'. ¹⁵Ala aníng hariímarí sleémeero aga ar gadiyuusiiká, tam gár wák. Nee slám aníng adoorí aga gooimiiká as hariímarí ngiwa slaw dirhúng wa alé. Asma a tsiní aníng bara gwaá', ta xirfuueé' kwí hee nguwa hngeesi. ¹⁶Asma aníng tam a Ya/abtór hho' alki/iita, gár tir xirfayees i káhh. Asma gaarí a gadiyér tinda aníng i haniís, a gár ni baqaaká tleehhamooro. Aníng Ya/abtór hho' bar alki/iitaaká, a tsaxwa sakwasleemar'éé' ngiwa wa /akuut. ¹⁷Asma gadiyérí bara tleéhh as sla'aarir'éé' kilós, aníng slaqwe a sláw. Ala barnaxes a gadiyér ni baqaaká tleehmuwo, daqaní a gadiyér tinda aníng i saayín. ¹⁸Gawaá adoorihe slaqwer'éé' a milá? Slaqwer'éé' a qwal/uudá' aníng ni koom, asma aníng a Ya/abtór hho' alki/iít ar bu'utu wasle. Geeraawo a hariímar'éé' bu'utu nguwa slaw as adoodá' Ya/abtór hho' ngiwa alki/iít. Ala aníng tina kilo-oeé' /iít hariímarí mawa sláw. ¹⁹Aníng a lawaalmoó heewooká tam dí r heemahe. Ala tam adoorihe aníng tina lawaalmo tleéhh kilooeé' alé dí r muu sleémeerowo as múk yaariir nguwa slaw. ²⁰Dí r múk Yahudiro aníng tina adór heé Yahúdí tleéhh, as múk Yahudi nguwa slaw. Aníng a baraá aleesleemuú hara'ayár i diriiaaká. Ala dí r mukdá' baraá aleesleemuú hara'ayár i diriia, aníng sleeme tina tleéhh tawa adór heé baraá aleesleemuú hara'ayár i dirií'. Adoorí ana tleéhh as

mukduú baraá aleesleemuú hara'ayár i dirií' nguwa slaw. ²¹ Aníng a hootaaká dír hara'ayár Mungú iwa kahh, asma aníng taa tseék nee hara'ayár Kristo. Ala dír mukdá' hara'ayár Mungú koomakahe, aníng tina tleéhh tawa adór heé hara'ayár Mungú koomaaká, as mukdá' hara'ayár Mungú koomaaká nguwa slaw. ²² Dír mukdá' haratlintaao niinawe, aníng tina tleéhh tawa adór heé haratlintaao niiná, as mukdá' haratlintaao niiná nguwa slaw. Gawaá adoorihe aníng tina tleéhh tawa adór umuúqo heewo dír inooín sleémeerowo, as umuúqo loohi ngiwa leelehhiit ar muu bahh'alé nguwa ba/amis. ²³ Aníng muruúwí sleémeero gár ngus tleehh a as Ya/abtór hho', as aníng sleeme Ya/abtoorí hho' ngiwa slaw dinkwa nee múk hatlá'. ²⁴ Ahaá, kuungá' a xuá'aáke gí-daabá mukdá' qwaátl baraá ti'iingo, sleémeero tan ti'iiín, ala heé arba/ati ga sláw a wak kilós. Gawaá adoorihe, kuungá' adoorír qwaatlaak as arba/ati kawa sleera'. ²⁵ Umuúqo heewo oo qwaátl baraá neetooro, aqo tin ilaa/ baraá umuúqo gaaro. Mukwí adoorí gan tleehhiit as slamangwdá' hhitiruút kuwa slay. Ala atén adoorí an tleehhiitán as slamángw hhitiruutaaká kuwa slawaan. ²⁶ Anínguú kilá' a tawó ti'ii'imaaká, ala amór ni ti'ii'im a xuú'. Nee slám aníng a tawó tuu'uutaaká, ala dír ni tuu' a xuú'. ²⁷ Asma aníng gár ni tuu'uut a slaqwté'eé', nee slaqwté'eé' ngiri baál, as masók anuúwí Ya/abtór hhó' alki/aa/iit amór múk hatlá' i alé, aníng mitiwa sií'.

10 Hhaee'eé', aníng kuungá' nu inslawtisár wa slaá' iidíguú baabi'iirene. Qoomaadae inooín sleémeero ta baraá guruú hunki, sleémeero tana waraáhh ar baraá tlawi. ² Nee sleémeero kina baatimiís ar baraá hunki nee ar baraá tlawi inooín tawa múk Musa. ³ Inooín sleémeero muruú /aymár qeeru oo taa /aáy a wak. ⁴ Nee slám inooín sleémeero ma'áa qeeru awa taa wahan a wak. Asma inooín nina wahané' dírlaa/adár qeeru, tidá' inooín gaa eehat. Nee tlaa/adá' inós an Kristo. ⁵ Ala tam adoorihe awa yaariir baraaíne Mungú ngwa sla'atisi'iká. Gawaá adoorihe niri tlufaa-fuiyé' baraá xanxáy wa alé. ⁶ Ala adoorí ina tleehharút as iwa slaqsaay tleehhit diirene oo atén ti gurbu'uúm, as atén muruú tlákw muwa ilatleeruusaán, adoodár mukdá' ngura ilatleeruús. ⁷ Nee slám kuungá' munguaá hatlá' mi haratlintiaara', adoodár muu bahh'ale baraaíne aa tleéhh. Asma Gooi i kat gídaabá, "Muu ina iwiít, tari /ayín nee tari wahan. Aluuwo tari sihhiit as tawa neeti." ⁸ Nee slám atén tsaatu'uuma mawa tleehhaán, adoodá' inooín bahh'alé naa tleehhiyé', múk kumér mibeeri tsár nee tám iri qaátl gawaá looar wák i alé. ⁹ Nee slám atén Aako muwa iiaara'araan adór inooín bahh'alé ngura iariyé', nee kiri tsuú/ nee dayshe. ¹⁰ Slám kuungá' ma qununu/aara' adór inooín bahh'alé nira qununu/iyé', kiri hhitín nee Hhitirusmo. ¹¹ Ala adoorí ina tleehharút as iwa slaqsaay tleehhit, nee kari gooín as atén tiwa gurbu'uun. Asma qoomaari atén tay diriiaan a qoomár alhhe'eesoó yaamu. ¹² Gawaá adoorihe heé ti kilós xuú' gídaabá inós aa sihhiit, inós ti har-

magaahhi as miwa huú'. ¹³ Kuungá' iiaara'aduú taa sleeré' a adór kuduú /iisikó oo muu i slaaslay. Nee Mungú i inkihhimuúdn kón. Inós iiaara'aduú aleesleemuuhúng gu baá/, gu ya/anká kuungá' kuwa sleera'. Ala iiaara'at barnaxes naa hardáh, inós loohi ga tleehh ar kuungá' tar ti'ita' baraá iiaara'aduudae, as kuungá' tawa qiqtliinda' baraá iiaara'aduudá' wa alé. ¹⁴ Gawaá adoorihe, sla'aaruuser'eé', kuungá' murslaaqatuú munguaá hatlá' ilaguwaak as kuwa ilai-wawa/a'aaká. ¹⁵ Aníng an axweés dirhúng i alé tawa adór múk fuqurángw koóm. Axweesantí án ni axwees, kuungá' aldakuutaak. ¹⁶ Xooslmooduú tsuuqa, kudá' atén ta tsuuqumaan bur ar wahaamaán, gár i huwahuwi a dinku'uumár tseerér Kristowookáhe? Mukatmoodá' ta qasmiisaan bur /ayaán, gár i huwahuwi a dinku'uumár slaqwtá Kristowookáhe? ¹⁷ Atén a slaqwtá wák, tam atén ti yaarire, asma mukatmo a wak, nee atén sleémeero tlaqtá mukatmoodá' wák a ilaohiimaán. ¹⁸ Múk Yahudi ga/aawaak. Mukdá' fu'unaá taa ilahhooár wa haniís gi /aáy, inooín ta dinku'uumiisiíke nee meesaadár ilahhooa? ¹⁹ Gár adoorí ngis kah a milá? A gídaabáhe fu'unaá taa ilahhooár i haniís i gídaabár koná? Laqaá a gídaabáhe munguaá hatlá' i dayá? ²⁰ Aasla'áy. Ala múk xoordu ilahhooa birnga haniís, ga amór neetlaamér i hanimiis, slám a amór Munguheeká. Ala aníng a sla'aaká kuungá' tawa dinku'uumisa' nee neetlaame. ²¹ I ya/aandaaká kuungá' xooslmoó Aako kuwa ar wahaanda', nee xooslmoó neetlaame sleeme kuri malé ar wahaandá'. I ya/aandaaká kuungá' tawa dinku'uumisa' dírl meésár Aakoowo, nee tari malé dinku'uumisa' dírl meésár neetlaame sleeme. ²² Ahaá, atén aqo qitlána Aako kuwa buhhtisaan? Atén a ak /uuruú koomaána ta inose? ²³ Aníng ya/aám a koóm ar mura' sleémeero nguwa tleehh, ala a mura' sleémeerowooká oo hariím. Aníng ya/aám a koóm ar mura' sleémeero nguwa tleehh, ala a mura' sleémeerowooká oo muu gu kwa/ás. ²⁴ Hee tidá' inós i slai mingiwa leelehhiit, ala masók a tidá' heé hatlá' gu alee/iis gan leelehhiit. ²⁵ Umuúqo gaaro ar ta weerimiisi didár mura' kuwa weerimiisi, /ayaak, slám ma yaahamisaara' gídaabá amór i dahh a amá, as haratlintaaorhúng. ²⁶ Asma Gooi i kat gídaabá, "Yaa-mu nee umuúqo gaaro ar baraá yaamuú i diriia a ar Aako." ²⁷ Nee heé aa haratlinti'iká barnaxes kuungá' naa dahi'ís, nee kuungá' barnaxes a daqeemuú sla'á, umuúqo gaaro /ayaak, tidá' taa geeraahúng i qaás. Ma yaahamisaara' gídaabá amór i dahh a amá, as haratlintaaorhúng. ²⁸ Ala barnaxes hee kuungá' naa ádbáy gídaabá, "Gaari kaa ilahhooár wa haniís," kuungá' daqaní gadaádá' ma /ayaara', as heedaádá' ngaa oo', nee as haratlintaao. ²⁹ Ala haratlintaaoorí ni kah, a togeeká, ala a haratlintaaór heedaáduú hatlá'. Ala kuúng a kat gídaabá, "Haratlintaaor'eé' gár kas ila/an a milá as haratlintaaór heé hatlá'? ³⁰ Aníng Mungú un sluufimiis as muruú /aymar'eé'. Ala heé hatlá' gár aníng is sakwasleemuuti a milá as muruú /aymaadá' ni /aay, kudá'

Mungú nguwa sluufimiis?" ³¹ Án gár ni kah a tí gídaabá, kuungá' barnaxes a /ayiindá', laqaá bar wahaandá', laqaá umuúqo gaaro ar ta tlehha'a, sleémeero tlehhiitaak ar Mungú iwa xirfuuti. ³² Kuungá' ma dukuutsmo tleehhitaara' dír múk Yahudi, nee dír múk Yunaniro, laqaá tam dír múk Kríshaanayhe. ³³ Ala adoodá' aníng ni tlehhiit, kuungá' sleeme na tleehhaak. Asma aníng umuúqo heewo un sla'atísar wa slaá' baraá mura' sleémeerowo, kudá' ni tlehhahiit. Gadaádá' aníng i gaa wa buu' a leelehhiitaaká, ala a gadaádá' múk yaariir gu gaa wa buu' an leelehhiit, as inooín masók ki ba/ amis.

11 Aníng na eeharaaré', adoodá' aníng Kristo ngur eeharahaar. ² Aníng kuungá' nu xirfayeemiis as adoodá' kuungá' aníng iwa inslasleeré' baraá umuúqo gaaro, nee muruudá' sleémeero aníng naa dirhúng i intsaahhatimís ugwa eehadé'. ³ Ala aníng a slaá' kuungá' kawa xua' gídaabá, Kristo an ságw umuú hhawaata, nee hhawaata an ságw /ameeni, nee Mungú an ságw Kristo. ⁴ Umuúqo hhawaatuwo barnaxes sagós gwa tuntuúk, qoomár bir firiirín, laqaá qoomár bir ya/abtór amór Mungú daahh axwees, inós sagós gun murekeemiis. ⁵ Ala umuúqo /ameeni barnaxes sagós gwa tuntukká, qoomár bir firiirín, laqaá qoomár bir ya/abtór amór Mungú daahh axwés, inós sagós gun murekeemís. Asma adoorí binga tléhh, inós a adór /ameenir taa saga deéqw. ⁶ Ala /ameeni sagós tuntukaro burngu sla'aká, tam se'eengós burke tsaát ku hhoó'. Ala barnaxes a gár murér koom /ameeni se'eengós nguwa tsat, laqaá sagós kuwa deeqwi, adoorí bir murér koón, inós sagós ngu tuntuk. ⁷ A hariímaarooká hhawaata saga nguwa tuntuuki, asma inós a slaqsoó Mungú nee xirfuú Mungú. Ala /ameeni inós a xirfuú hhawaata. ⁸ Asma hhawaata inós kwa tleehhiiká ar /ameeni, ala /ameeni kana tleéhh ar hhawaata. ⁹ Nee slám malé alé hhawaata kwaa tleehhiiká as /ameeni, ala a /ameeni kana tleéhh as hhawaata. ¹⁰ Gawaá adoorihe /ameeni gár kawa hariím masók sagós gun tuntukuún as kawa laqan gídaabá inós ka baliit. Adoorí ngi tlehhit as malayke. ¹¹ Ala baraá Aakoowo /ameeni a gaarooká bar hhawaata i kaahh, nee slám hhawaata a gaarooká /ameeni bir káhh. ¹² Asma adoodá' /ameeni kara tleéhh ar hhawaata, hhawaata sleeme inós kuna laqwaál nee /ameeni. Ala mura' sleémeero amór i dahhi a amór Mungú. ¹³ Kuungá' kilohúng alqaytsitaak. Xáy, a gár hariíma /ameeni Mungú nguwa firiin barnaxes saga gwa tuntukiká? ¹⁴ Ahaá, tlehhemuusíng kuungá' tundura tleéhh, tlehhemuusíng ngi laqaqankáhe dirhunge gídaabá hhawaata barnaxes ku se'eengw tlét, a mure dirose. ¹⁵ Ala /ameeni barnaxes ka se'eengw tlet, dirose a xirif. Asma /ameeni se'éngw tlét guna sleér as tiwa tuntukuun. ¹⁶ Ala heé tlaampa' amisuú slaá' daanduú iidíguuwihe, inós ngi xui gídaabá atén tlehhma'aá adór kwisíng i koomanaaká, tam múk Kríshaanáy oo umuúqo diiro gi konká. ¹⁷ Aníng baraá axweesantí ni dirhúng i ooa, aníng gár

tiwa hariím a kuungá' nun iigahhaát gawaá gár wake. Asma dinku'uumarhúng gár ni huwahup a gár hhooeeká ala a gár tlaakw. ¹⁸ Gár har geerá, aníng iidík ugwa axaás gídaabá, qoomár kuungá' múk Kríshaanáy bar burumburumitá', kuungá' taa partlité'. Ala aníng aga ya/aám gídaabá iidíguuwi oo ló' daqtakaaro. ¹⁹ Asma a gár hariím daqooró adoo síng niwa tíiiti baraá tla/angwhunge, as mukdá' haratlintaaór ló' ga koóm iwa geehhoouy. ²⁰ Gawaá adoorihe, kuungá' múk Kríshaanáy bar burumburumitá' i ya/aandaaká muruú /aymár Aako kuwa /aga'. ²¹ Asma qoomár /aymaaro umuúqo heewo muruú /aymaarós gun kilós /aay. Ala gár aluudá' ngi haar a heé wák i didá' wa iwiwiit i qwariit, ala kuqá' guruuwós gwa dalaa/a hhe'eés. ²² Ahaá, kuungá' maraay i koonda'akáhe awa tawa /ayiinda' nee tawa wahaanda'? Laqaá a gídaabáhe múk Mungú un waaqaqá', tam múk liitlakuuse baraadane kuri murekeemisá'. Án gár kuungá' nu baw a milá? Nun xirfayeésa? Aaslaáy, nu xirfayeesaaká daanduú कांगwihe. ²³ Asma aníng intsaahhastí ana ilaóh dír Aakoó wa alé, nee ngiri kuungá' i haniís, gídaabá, aakoorén Yesu xweeraadá' kuwa sakií/, mukaatmo guna taataáhh, ²⁴ iri sluufiís, guri parhhamiís, iri oó', "Gaarí an slaqwté'eé' ar tinda haniís as kuungá'. Adoorí tlehhiitaak as inslaslangw'éé'." ²⁵ Nee alaá /aymaaro xoosmo guri adoodár óh sleeme, iri oó', "Gár baraá xoosmoowí a alqadór /aben, tidá' Mungú aa tleéhh ar tseerer'éé'. Adoorí tlehhiitaak qoomár bar wahaandá' as inslaslangw'éé'." ²⁶ Asma qoomár kuungá' mukaatmoowí bur /agiindá' nee gár baraá xoosmoowí bar wahaandá', kuungá' a gwa'arár Aako an alki/itá' tam ay dír inós ni ki/i. ²⁷ Ala gawaá adoorihe, hee barnaxes mukaatmoowí gwa /aay, nee gár baraá xoosmoó Aako gaa wáh ar loohír hariimaaká, heé adoorí slaqwtá Aako nee tseerér Aako gaa tlakweemaá i tleéhh. ²⁸ Gawaá adoorihe umuúqo heewo ti kilós alqaytsiti, daqaní mukaatmo ngu /ayi nee gár baraá xoosmoodá' ngi wahi. ²⁹ Ala umuúqo heewo oo /ayiím, nee oo wahaám, barnaxes slaqwtá Aako gaa tsaahhiiká, heewí taa kilós sakwasleemár i tleéhh ar loohír /ayma nee wahaangw. ³⁰ Gawaá adoorihe gaarí an gár múk yaariir baraahunge kus daqeetlák w nee is tiqi, nee slám an gár múk yaariir isa qaátl dirhunge. ³¹ Ala geeraawo barnaxes atén kilootén taa alqaytsiitaán, atén geeraawo alók taa sakwasleemutiiká. ³² Ala qoomár barnaxes atén ti sakwasleemuut, a gídaabá Aako atén tin muux, as atén mitiwa sakwasleemuut dinkwa nee múk aa haratlinti'iiiká. ³³ Gawaá adoorihe, hhae'eé', qoomár kuungá' barnaxes a burumburumitá' as tawa /ayiinda', ti daamaaraande'. ³⁴ Ala hee barnaxes i qwariit, i /ayin dír do'ós wa alé, as burumburumituuhúng mindiwa sakwasleemár ar kií/. Nee muruudá' aa meet aníng binda hardáh amorhúng i alé ngu hara'ayiím.

12 Hhae'eé', gár án ni slaá', kuungá' iidíguú aleesleemuú ta hanmaamisi nee Qeeruú hhoohhoó' masók un xuá'. ² Kuungá'a xuá', qoomár ku-

ungá' tawa múk Mungú xuaaká. Qoomaadae kuungá' ana ya/aandé' tunduwa huwahuwi nee mungi'idá' afe waslen, kudá' murslaaqat, adoodá' kuungá' tundura geeraharahaár. ³ Gawaá adoorihe án kuungá' nu xu'utís gídaabá, hee i kaahh oo axweés ar baraá Qeeruú hhoohhoó' oo káh gídaabá, "Yesu ku lu'usi." Nee slám heé taa geerahariiká nee Qeeruú hhoohhoó', ooro ga aleeslayká gídaabá, "Yesu a Aako." ⁴ Aleesleemuú dimbadimbé oo Qeeru i deer, ala Qeeru inós a wak. ⁵ Nee slám gadiyér dimbadimbé i deer, ala Aako inós a wak. ⁶ /Uureeraá dimbadimbé awa gadiyuusá' i dayá', ala Mungúdá' gadiyeédá' sleémeero ga tlehhahhiit, inós a wak kilós. ⁷ Ala aleesleemuuduú Qeeruú hhoohhoó' gu geehhooemiis, ku hanmiis dí' umuúqo heewo ar adoodá' alee/isoó huwahuu w dí' múk Kríshaanáy. ⁸ Asma heé wák aleesleemuú axweesantá sagalooa gun sláy ar Qeeru, nee kuqá' aleesleemuú axweesantá xu'uti gun sláy ar Qeeruuduú kilá'. ⁹ Nee oo hatlá' aleesleemuú haratlintaao gun sláy ar Qeeruuduú kilá', kuqá' aleesleemuú hungu/umis gun sláy ar Qeeruuwí wák. ¹⁰ Nee oo hatlá' aleesleemu gun sláy oo tlehhma'aá waa/oo/amór koomá' ngiwa tlehhhiiti. Kookoo aleesleemu gun sláy oo ya/abtór amór Mungú daahh ngiwa alki/iiti. Oo hatlá' aleesleemu gun sláy oo qeeruú dimbadimbé nguwa tsatsahhan. Nee kookoo aleesleemu gun sláy oo iwa axweesi ar tsifrír dimbadimbé ar xuawaslen, nee oo hatlá' aleesleemu gun sláy oo tsifridá' ngiwa ilaharmiisi. ¹¹ Heé muruúwí sleémeero gu tleéh h a Qeeruú Mungú kudá' wák kilós. Inós aleesleemu gun hanmiis dí' umuúqo heewo ar adoodá' inós i slai. ¹² Slaqwtá hee a wak, ala i diqoó yaariir koón. Ala diqaywí tam ku yaarire, sleémeero burkwa haragaás an slaqwtá wák kilós. Adoorí an adoodá' Kristo sleeme i diri'i. ¹³ Asma atén bahh'alé a múk Yahudi, bahh'alé a múk Yunani, kookaari a lawaale, nee kookaari a lawaaleerooká. Ala atén sleémeero tina baatimiis ar Qeeruudá' wák as tawa slaqwtá wák tlehhhitaan. Nee slám atén sleémeero tina wahaás ar Qeeruudá' wák. ¹⁴ Slaqwtá hee a diqtá wakeeká, ala a diqoó yaariir. ¹⁵ Yaae bira ó' gídaabá, "Aníng ar slaqwtoóká asma aníng a dakooká," xáy, yaae ar slaqwtoókáhe as adoorí? ¹⁶ Nee iia bira ó' gídaabá, "Aníng ar slaqwtoóká asma aníng a ilmoóká," xáy, iia ar slaqwtoókáhe as adoorí? ¹⁷ Ala slaqwa sleémeero geera barnaxes a ila kilós, geeraawo adór tar axamiisi a adoomá? Nee slám slaqwa sleémeero geera barnaxes an iia kilós, geeraawo adór tar tsaa'amin a adoomá? ¹⁸ Ala Mungú umuúqo diqto gana gawaá slaqwtá i qaás ar adoodá' inós aa slaá'. ¹⁹ Diqaay sleémeero geera barnaxes a diqtá wák kilós, geeraawo slaqwa i amá? ²⁰ Ala hám daxta diqaay ku yaariir, ala slaqwa inós a wak. ²¹ I ya/aandaaká ila dawa nguwa beer gídaabá, "Án kuúng gár uwa yaahamiis i káhh." Nee slám i ya/aandaaká saga ya'a' ngiwa bay gídaabá, "Án kuungá' gár nuwa yaahamiis i káhh." ²² A adoosingeeká, ala a adoorí gídaabá diqaydá' geera ta xui gídaabá ku ak daqeetlak-

wén, an kudá' gídaabár koóm ak alé. ²³ Nee diqayduú slaqwa, kudá' geeraawo ta gaár i xuanaaká, an kudá' ta ak ilaiwawa/aan. Nee diqaydá' ta murér wa ara'araan, an kudá' ta ak amohhe'eemisaan ar ilaiwa/ame. ²⁴ Ala diqaydá' ta murér wa ara'aranaaká, gár kus adoorír amohhe'eemisaan i káhh. Ala Mungú slaqwa gaa haragaás ar adoorí, "Diqito'oodá' aa /aaruur gaa ak ilaiwa/amér i haniís." ²⁵ Asma tlaampa'aamis pa/aangw munguwa sláy baraá slaqwto, ala diqaay ti amohhe'eemaamisi umuúqo diqto nee diqto'ór hatlá'. ²⁶ Nee diqto'ór wák barnaxes aa slahhá', diqaay sleémeero aa slahhá' dinkwa nee diqito'oodá'. Ala diqto'ór wák barnaxes kaa xirfayeés, diqaay sleémeero i qwalalaa/ dinkwa nee diqito'oodá'. ²⁷ Gawaá adoorihe kuungá' a slaqwtá Kristo, nee umuúqo heewo dirhunge a diqto'ór wák gawaá slaqwtihe. ²⁸ Baraá tla/ángw Kríshaanayhe Mungú muu bahh'alé guna qaás. Múk geera a ya/abuuse, múk tsár a mukdá' ya/abtór amór Mungú daahh ga axweemamiis, múk tám a intsaah-hatuuse. Múk aluudá' a kudá' aleesleemu gu koóm oo tlehhma'aá waa/oo/amór koomá' gi tlehhhiit. Nee slám múk aluudá' a mukdá' aleesleemu gu koóm oo tiqtuuse kawa hungu/utimisi, nee kudá' aleesleemu gu koóm oo muu kuwa alee/iimisi. Nee oo hatlá' a mukdá' aleesleemu gu koóm oo muu kuwa geeraharhari, nee oo hatlá' a kudá' aleesleemu gu koóm oo tawa axweesi ar tsifrír dimbadimbé ar xuawaslen. ²⁹ Xáy, sleémeero a ya/abuuseéro? Laqaá sleémeero i ya/abtór amór Mungú daáhh alki/aa/itiía? Laqaá sleémeero a intsaah-hatuuseéro? Nee slám sleémeero i tlehhema'aá waa/oo/amór koomá' tlehhhiitiía? ³⁰ Nee sleémeero aleesleemu ngu kón'a oo tiqtuuse kawa hungu/utimisi? Nee slám sleémeero ta axweesi ar tsifrír xuawaslen? Nee sleémeero tsifriiri ka ilaharmiisi? ³¹ Ala kuungá' aleesleemuudá' ak gídaabár koóm leelehhiitaak. Nee aníng loohír ak hhoó' ngi kuungá' i laqaám.

13 Aníng tam a axweés ar tsifrír muu nee ar malayke, barnaxes sla'aari a koomaaká, aníng a adór muqslír ta muxi, ar gongheeliim, laqaá adór mitingiríre tawó tsingilieeliim. ² Slám án tam aleesleemu u kooma oo ya/abtór amór Mungú daahh ngiwa axwees, nee lu/aaráy sleémeero tam u xua, nee xu'uti sleémeero, slám tam haratlintaao ur a kooma, tidá' tlooma ngiwa hinged, ala bar sla'aari a koomaaká, aníng a gár tawo. ³ Slám aníng tam liitlakuuse a /aymaamisa ar muruueé' sleémeero, nee án tam slaqwté'eé' a haniisa asla iwa /ak, bar sla'aari a koomaaká, gár aníng iwa gaa buu' i káhh. ⁴ Sla'aari i qiqitliin, i hhooeemaá tlehhít. Sla'aari i da/itá koon-daaká, sla'aari i daara/ángw koondaaká, ti kilós xirfeemiská. ⁵ Sla'aari i ilaiwa/amér koón, i qahángw koon-daaká, i buhhabuhhká, i tlakweemaá faditaaká. ⁶ /Ayta bir deer, sla'aari i qwalala/aaká, ala in qwalalá/ as looeema. ⁷ Mura' sleémeero daanduúwós i qaasaro gu ya/aán. Mura' sleémeero gun haratlintaatí, mura' sleémeero gun haraxú, mura' sleémeero gun sa

qigtliín. ⁸ Sla'aari alhhe'eesaywós i kaahh. Aleesleemuú Qeeru i deer oo hee ya/abtór amór Mungú daahh ngiwa axweesi, aleesleemuúwí i waaraahh. Slám tsifrír xuawaslen i deer, ala i alhhe'eesoó koón. Nee xu'uti i deer, ala i waaráhh sleeme. ⁹ Asma xu'utirén ka /aár, slám aleesleemuúwí ku /aár oo ya/abtór amór Mungú daahh kawa axweesaan, ¹⁰ ala tidá' ganaa' binda hardát, muruudá' /aaruy sleémeero iri waaraahh. ¹¹ Qoomár án tawa na/oó niiná, ana axweés adór na/oó niiná. Nee mura' una tsatsahhaám adór na/oó niiná alé. Nee mura' una aldakuút adór na/oó niiná alé. Ala niwa uráw, muruudá' oo na/u'uuma una máw. ¹² Asma qoomaarihe atén an ga/aawaán ar baraá looa ar slaqsi'i. Ala qoomaadá' binda xeér, atén an ga/aawaán ar ilaarén awa kilá'. Qoomaarihe xu'utir'éé' i har-qoomoó koón, ala qoomaadá' binda hardát, aníng a xu'uti hhe'eés, adoodá' tira xu'uti hhe'eés nee Mungú. ¹³ Ala daxta gár kumiit a haratlintaaoo nee haraxu'uti nee sla'aari, muruúwí tám. Ala baraá muruúwihe gár ak ur a sla'aari.

14 Kuungá' sla'aari ló'wa leelehhiitaak. Nee aleesleemuú Qeeru sleeme leelehhiitaak, kawa ure aleesleemuú ya/abtór amór Mungú daahh kawa axwesa' amór múk i alé. ² Asma heedá' axweemamiís ar tsifrír xuawasl, inós i axweesiiká dír múk i alé, ala in axwees dír Mungú. Asma inós heé gu axamiís i kaahh. Inós muruú i axweesi a muruú lu/aaráy. Inós muruúwí gun axwees ar /uuruú Qeeruú hhoohhoó'. ³ Ala heé ya/abtór amór Mungú daahh ga axweemamiís, inós dír i axweesi a dír muu, muu guri kwa/amis baraá haratlintaaor'ine nee guri gurbu'ún nee guri gorkwa/amis. ⁴ Heedaádá' axweés ar tsifrír xuawasl tin kilós kwa/amis baraá haratlintaaorose. Ala kudá' ya/abtór amór Mungú daahh ga alki/iít, inós i Kríshaanoó kwa/amis. ⁵ Aníng gár ni slaá' masók kuungá' sleémeero an axwesá' ar tsifrír xuawaslen, ala a ak slaá' kuungá' ya/abtór amór Mungú daahh kawa axwesa'. Asma heé ya/abtór Mungú ga axweés ku ak úr ta kudá' axweesa ar tsifrír xuawasl, aqo har heedaádá' tsifrír xuawasl ga ar axweés barnaxes tsifriidá' ngaa ilaharmiís, as masók Kríshaanáy kuwa kwa/amisi. ⁶ Ala daxta, hhaee'eé', aníng barnaxes naa amorhúng i hardáh, niri axweés ar tsifrír xuawasl, gár kuungá' ta sleera' dir'eene a milá? Gár kuungá' ta sleera' i káhh, aníng barnaxes axweesantá gwa/atamaaye ngaa huuwiiká dirhúng i alé, laqaá axweesantá xu'uti, laqaá ya/abtór amór Mungú daahh, laqaá intsaahhatimis. ⁷ Tam xooslaadár daa'angw a adoorí sleeme. Filímbi laqaá marímba barnaxes afór dimbadimbé gara daiká ar geehhooeema, daa'angwdá' aa dá' adór kur tsaahhi a adoomá? ⁸ Nee tarumbeéta barnaxes aa /a/iká ar afoodá' axaasa hho', heé ti amohhe'eés slaqwaraaro a heemá? ⁹ Axweesanayhúng sleeme an adoorí. Asma axweesanaydá' ta oiinda' ar tsifrír xuawaslen burku geehhooeeká, muu adór ngur tsaahhi? Kuungá' daqaní a adór múk sla/atí axweés. ¹⁰ Tsifrír yaariir baraaká' yaa-

muuwo i deer, ala umuúqo tsifriiro ar gídaabár koomaaká i káhh. ¹¹ Ala aníng barnaxes afór tsifriidá' a xuaaká, aníng a adór dahaaymo dír heedaádae, nee inós a adór dahaaymo dir'eene sleeme. ¹² Kuungá' sleeme an adoorí. Kuungá' aleesleemuú Qeeru un ló'wa leelehhiitá'. Gawaá adoorihe kuungá' aleesleemuúduú Qeeru ak leelehhaak, kudá' múk Kríshaanoó kwa/amis. ¹³ Gawaá adoorihe heé axweés ar tsifrír xuawasl, inós i firin gídaabá aleesleemu nguwa slay oo tsifriidá' ngiwa ilaharmisi. ¹⁴ Asma aníng bara firiím ar tsifrír xuawasl, qeerueé' i firiirín, ala fuqurangw'eé' gár i slaslay i káhh. ¹⁵ Adór ni laaq ala a adoomá? Aníng a firiím ar qeeru, ala a firiím sleeme ar fuquraangw. Aníng a daá' ar qeeru, ala a daá' sleeme ar fuquraangw. ¹⁶ Asma kuúng barnaxes a Mungú xirfayeemís ar baraá qeeru, heé adoosíng xuaaká, inós adór ir ooi "Amin" a adoomá, barnaxes inós axweesanaydá' gwa tsaahhiiká? ¹⁷ Kuúng tam firoorók tidár sluufimis ka hhoé, ala heeduú hatlá' gár aa sláy i káhh. ¹⁸ Aníng Mungú u sluufimiís, asma aníng a ló'wa axweemaamiís ar tsifrír xuawaslen ta kuungá' sleémeerowo. ¹⁹ Ala dír dinkwár Kríshaanayhe aníng a slaá' /ayma'aá kooán ngiwa oo' ar fuqurangw'eé', as múk hatlá' nguwa intsaahhatis, ta /ayma'aá kumuú wák ngiwa ooa awa tsifrír xuawaslen. ²⁰ Hhaee'eé', kuungá' masók a adór na/aá ninakweeká baraá fuqurangwhunge. Baraá muruú tlakwe kuungá' masók a adór na/aá ninakw, ala baraá fuqureerihunge kuungá' masók a múk urén. ²¹ Kaa gooín baraá hara'ayár Musawo gídaabá, "Aako i kaahi, 'Aníng an axweés dír mukwí i alé ar tsifrír dahaaye nee ar afér dahaaye, ala tam adoorihe inooín aníng i iíar i qaasiaaká.' " ²² Gawaá adoorihe, aleesleemuú Qeeru oo hee iwa axweesi ar tsifrír xuawaslen dír mukdá' aa haratlinti'iikahe, a laya, ala dír mukdá' aa haratlinti'i a layaarooká. Ala aleesleemuú Qeeru oo hee ya/abtór amór Mungú daahh ngiwa axweesi, a laya dír mukdá' aa haratlinti'i, ala dír mukdá' aa haratlinti'iikahe a layaarooká. ²³ Laqaá an ooaan, Kríshaanáy sleémeero bira burumburiít, nee sleémeero barta axwees ar tsifrír xuawaslen, aluwo múk adoodá' xuaaká, laqaá múk aa haratlinti'iiká, bar naa dáh, ta ooiikáhe gídaabá mukwí a daktana? ²⁴ Ala sleémeero barnaxes tan ya/abtór amór Mungú daáhh alki/aa/iit, aluwo heé aa haratlinti'iiká, laqaá heé adoodá' xuaaká, bar naa dáh, inós ti kilós tsaáhhiike, ar /aymi'iidá' aa axaás, nee slám /aymi'iidá' sleémeero inós ngu sakwasleemuutiaáke? ²⁵ Lu/aaroó muunuúwós iri geehhooúy. Inós daqaní Mungú guri i tumbarara'aatf, guri sluufimiis, iri ooi, "Ar ló', Mungú i baraá tla/angwhúng i dirií." ²⁶ Ala hháe, adór ta laqa' a adoomá? Qoomár kuungá' bar aga burumburité', umuúqo heewo dirhunge barnaxes i daa'angw kón, laqaá axweesantá intsaahhasa, laqaá axweesantá taa amoorós i geehhooeés, nee laqaá axweesantá tsifrír xuawaslen, laqaá ilaharmisuú axweesantadá', ala muruúwí sleémeero i tleehharuuti as múk Kríshaanáy uwa

kwa/amisi. ²⁷ Ala muu bir deer oo axweés ar tsifrír xu-awaslen, múk tsár, laqaá múk tám ku pa/ángw i haniisi, ala oo hatlá' pa/aangw munguwa sláy. Slám barta axwees ti wakeetine'. Nee heé wák axweesantadá' ngi ilaharmiisi. ²⁸ Ala heé ilaharmiisuú aleesláv bir kaahh, heedá' axweés ar tsifrír xuawasl inós i xasliiti baraá dinkwár Kríshaanayhe, ala i kilós axweesi dí' muunuúwós i alé, nee dí' Mungú. ²⁹ Múk tsár laqaá tám ya/abtór amór Mungú daahh ngi axweesi, nee múk hatlá' ya/abtoodá' ngi tsatsahhan. ³⁰ Ala heé hatlá' oo aa iwiit, barnaxes axweesani kaa dirós i geehhoutís, heedaáduú geera i xasliiti. ³¹ Gawaá adoorihe kuungá' sleémeero a aleesleerá' ya/abtór amór Mungú daahh kawa axwesa' ar wakeetiingw as kuungá' sleémeero intsaahhasa kawa sleera' nee gurbu'uungw. ³² Slám aleesleemuú Qeeru oo hee ya/abtór amór Mungú daahh ngiwa axweesi, aleesleemuúwí ku baal nee heedaáda'. ³³ - ³⁴ Asma Mungú a Mungú leexwaywooká, ala inós a Mungú wayda. /Ameena i xaslit baraá dinkwár Kríshaanayhe, asma ya/aám i káhh ar inoóin tawa axweesi. Adoorí an adoodá' ta tlehahhiti umuúqo diiro baraá dinkwár múk hhohhó' oo Mungú. Inoóin gár kiwa hariím masók in ilaiwawa/iyá', adoodá' hara'ayár Musa i kat sleeme. ³⁵ Inoóin garka barnaxes ngi xu'utír wa slaiyá', hhawaateén ngi yaahamisiye' dí' maray'ín wa alé. Asma a gár murér koom /ameeni iwa axwes baraá dinkwár Kríshaanayhe. ³⁶ Xáy, kuungá' ka xua' axweesantá Mungú amór i dahh a amorhúnge? Laqaá a kuungá' kiloohúng nuna i hardáti? ³⁷ Hee barnaxes ti kilós tsatsahhán gídaabá, "Aníng a heé ya/abtór amór Mungú daahh ga axweés", laqaá, "Aníng a heé aleesleemuú Qeeru gu koóm", inós gár kuwa hariím axweesanay'eé' kwí naa dirhúng i gooíim masók gun tsaahh gídaabá a hara'ayár Aako. ³⁸ Ala heé kaangwí gwa ya/aniká, inós sleeme ku ya/anká. ³⁹ Gawaá adoorihe, hháe, aleesleemuú Qeeru ló'wa leelehhiitaak, kudá' ya/abtór amór Mungú daahh kawa axwesa', nee slám hee mu ila/aamara' iwa axweesi ar tsifrír xuawasl. ⁴⁰ Ala mura' sleémeero i tleehharuumiti ar hhohhoaari nee ar digir wakeetiingw.

15 Hhae'eéé, hám daxta aníng kuungá' nu inslawtís iidíguú Ya/abtoodá' hhoé naa dirhúng i alki/iit. Kuungá' Ya/abtoodá' hho' ana ilaoté', nee slám a kumitá' baraá Ya/abtoodae ay hamí. ² Slám kuungá' tundu ba/amis ar Ya/abtoorí, barnaxes aga kumité' Ya/abtoorí hho' kawa haratlintia' ar adoodá' aníng ngira alki/iit dirhúng i alé. Ala bar adoorír kumita'aaká, kuungá' daqaní ana tawó haratlintié'. ³ Kaangwí gídaabár koóm aníng una ilaóh. Aluuwo aníng nguri dirhúng i haniís. Kaangwí a kwí gídaabá. Kristo ina gwaá' as daanduú tlakweemaarén, ar adoodá' Gooi i kat, ⁴ nee ar gídaabá kuri foól, nee iri waasleé/ bál deelór tame ar adoodá' Gooi i kat, ⁵ nee ar gídaabá tiri laqán dí' Kefa, nee aluuwo dí' kudaáda' Mibá nee tsár. ⁶ Aluuwo tiri laqán dí' hha'á dinkwár i diriia' awa tsirér kooane waarahhá'. Awa yaariir baraá tla/angw'ine tam hamí i slafiyá', ala

awa niina bahh'alé naa qatliyé'. ⁷ Aluuwo tiri laqán dí' Yakobo, nee aluudae dí' ya/abuuse sleémeero. ⁸ Alaá mukwí sleémeerowo tiri laqán dir'eé' alé, ala aníng tam a adór na/oó taa laqwaali oo qooma gaa ayká. ⁹ Asma aníng a heé niiná dí' ya/abuuseero. Slám a hariimaaká tiwa babay ya/abusmo, asma aníng múk Mungú una gusiisiím. ¹⁰ Ala gár aníng nis adoorí diri' a tsuuqaá Mungú. Slám tsuuqaawós kuká' naa dir'eé' i haniís a tawoorooká. Ala aníng gadiyeét ana ak tleéhh ta kudá' hatlá' sleémeerowo. Ala heé gaa tleehh a aningeeeká, ala a tsuuqaá Mungú kudá' dinkwár i diriia' nee aníng. ¹¹ Ala barnaxes a aníng, laqaá barnaxes a kudá' hatlá', adoorí aníng naa oó' an adoodá' ta alki/iitaan, nee an adoodá' kuungá' tara haratlintié'. ¹² Ala bar iidíguuwí ku alki/iit gídaabá Kristo aa waasleé/ baraá múk aa qaátl wa alé, ahaá, bahh'alé baraahunge mas ta kaahi gídaabá, waasle/uú múk aa qaátl i kaahh. ¹³ Ala barnaxes waasle/uú múk aa qaátl i kaahh, Kristo sleeme aa waaslee/iiká. ¹⁴ Nee Kristo bira waaslee/iiká, alki/ituurén oo Ya/abtór hho' kawa alki/iitaan a tawo, nee haratlintaarhúng sleeme gídaabáros i káhh. ¹⁵ Nee slám bar adoosíng, atén sleeme a adór lamabu'uusér Mungú ar lamuuse. Asma atén Mungú una lamabu'uumaán gídaabá inós Kristo nguna waaslee/atís, ala laati gwa waaslee/atisiiká, barnaxes kangwhúng kwisíng oo ló' gídaabá múk aa qaátl i waaslee/iiká. ¹⁶ Asma múk aa qaátl barnaxes i waaslee/iiká, Kristo sleeme aa waaslee/iiká. ¹⁷ Ala Kristo barnaxes aa waaslee/iiká, haratlintaarhúng a tawo, nee kuungá' a baraá tlakweemaahúng i kahhá'. ¹⁸ Nee barnaxes a adoorí, mukdaáda' aa qaátl oo Kristo gwa haratlintii', inoóin daqaní taa qwaár. ¹⁹ Atén haraxu'utirén tidá' Kristo kuwa haraxuaán barnaxes ar slafiingwí kilós, atén daqaní a múk liitlakwén ta múk hatlá' sleémeerowo. ²⁰ Ala hám Kristo inós aa waasleé/ baraá múk aa qaátl wa alé. Inós a bu'ungwdá' aa giirin oo mukdá' aa qaátl. ²¹ Asma adoodá' gwa'ara kingira huúw nee hee, tam waasle/uú múk aa qaátl sleeme kunguna huúw nee hee. ²² Asma adoodár muu sleémeero ir qatlatlin baraá Adamuwo, adoorí an adoodá' muu sleémeero kur waaslee/atisi baraá Kristowo. ²³ Ala umuúqo heewo nee qoomaáros. Kristo an bu'ungwdá' aa giirin. Nee gár aluudá' gi haar a mukós, qoomár inós binda kií/. ²⁴ Daqaní alhhe'eesaay nay hardah. An qoomár Kristo waawuti'iima ngiwa amór Mungú Baabá i haniisi, alaá waawuti'iima sleémeero baaliro binga hhe'eés, nee aleesleemu sleémeero, nee /uuruuwo. ²⁵ Asma Kristo gár kuwa hariím aqo in waawuti'ín ay dí' Mungú wakuuseerós ngay gawaá dabaawós i qaasi. ²⁶ Wakusmoó alhhe'eesaay oo ta baali a gwa'ara. ²⁷ Asma Gooi i kat, "Mungú mura' sleémeero gway baál, gway gawaá dabaá Kristó i qaás." Ala gooirí iwa kat gídaabá, "Mura' sleémeero kwa gawaá dabaawós i qaás", gaarí ka geehhoo' gídaabá Mungú i kaahh baraá muuudá' sleémeerowo. Asma Mungú an kudá' mura' sleémeero gwa baal guri qaás gawaá dabaawós i alé.

²⁸ Ala mura' sleémeero burkwa hhe'eés qaasaro gawaá dabaá Garmá i alé, daqaní Garma sleeme ti dabaá Mungú i qaas kilós alé. Asma Mungú an kudá' mura' sleémeero gwa gawaá dabaá Garmá i qaas, as masók Mungú i mura' sleémeero tleehhiti baraá muu sleémeerowo. ²⁹ Asma mukko i deer oo ta baatimiisi as múk aa qaatl. Ala adoorí barka tleéhh, mukdá' aa qaatl gár kuwa alee/iisi a milá? Asma mukdá' aa qaatl barnaxes iqo waaslee/iiká, mukwí gár kus baatimiisi as inooín a milá? ³⁰ Nee atén awa kilá' gár tas darahaan baraá tsaxwaá i alé a milá' umuúqo daqto? ³¹ Hhaee'eé', kuungá' a xuá' gídaabá aníng a aleesláv tiwa xirfayeemiis as kuungá' ar baraá Kristo Yesu Aakoorén. Ala कांगwí a oo ló'. Adoorí bar ar ló', कांगwí sleeme oo ló' gídaabá aníng umuúqo deellooro a baraá tsaxwaá gwa'arár i dirií'. ³² Baraá gixsár Efesowo ana slaáqw nee makaá xaraaslá'. Ala qoomaadae geeraawo bar ana slaáqw as heeuumar'éé', gár geeraawo aníng ni slaw a milá? Barnaxes múk aa qaatl i baloó waaslee/iiká, "Gimsé', an /ayiimaán nee an wahaamaán, asma matlo a qatlaán." ³³ Kuungá' miti kiloohúng al/agiimaara', "Asma mulqér tlakw i tlehhema'aá hhó' hhtiín." ³⁴ Daarkitité' baraá oonitimerhunge, nee fuqurangwhúng ar gadiyuusaak, slám tlakweema mi tlehhitara'. Asma kuungá' bahh'alé Mungú u xua'aaká. Aníng adoorí an káh as kuungá' nuwa murekees. ³⁵ Laqaá heeko i yaahaas gídaabá, "Adór múk aa qaatl kur waaslee/atisi a adoomá? Slaqwaá ni slaya' a slaqwaá adoomá?" ³⁶ Kuúng a daktani! Gadaáda' taa dahás i t'itká bar aa ala gwaiká. ³⁷ Kuúng bar dahaasiín, gadaáda' ta dahaasiín a tidaáda' aa ureeriiká, ala a ilmo kilós, daqtakaaro laqaá ilmoó angaáno, laqaá ilmoó balángw hatlá'. ³⁸ Ala Mungú ilmoodá' gun slaqwtá i hanmiis ar adoodá' i slai. Umuúqo balaaliro slaqwtá i sleer a tidár da'awtós. ³⁹ Fu'unaay sleémeero a wakeeká. Fu'unaay bahh'alé awa muu, kookaari awa makaay, kookaari awa tsir/o nee kookaari awa siyó. ⁴⁰ Nee slám slaqwaá gawaá doori i dayá', tam slaqwaá baraá yaamu i dayá' sleeme. Ala slaqoodá' gawaá doori nee kudá' baraá yaamu xirfuuín a dimbadimbé. ⁴¹ Tsee/amá i gwa/ateemaawós kón, nee slahhaangw gwa/ateemaawós a hatlá', nee slám tsatse/ gwa/ateemaawós a malé hatlá'. Nee tam tsatse/ gwa/ateemaain ti alkon'aaká. ⁴² Waasle/uú múk aa qaatl sleeme an adoorí. Slaqwa kan fool baraá hhapér i alé adoodár ilmo kur dahaasi. Slaqwtadá' taa foól a slaqwtá hhitiruut, tidá' waaslee/ a slaqwtadá' hhitiruutaaká. ⁴³ Slaqwtadá' taa foól a tidá' murér koom, tidá' waaslee/ a slaqwtadá' xirfuú koom. Slaqwtadá' taa foól a tidá' daqatlaakw, tidá' waaslee/ a slaqwtadá' /uuruú koom. ⁴⁴ Slaqwtadá' taa foól a tidá' hee kura tleéhh, tidá' waaslee/ a slaqwtá qeeru. Ala bar slaqwtadá' hee kura tleéhh barnaxes i deer, slaqwtá qeeru sleeme i deer. ⁴⁵ Adoorí an adoodá' Gooi i kat sleeme gídaabá, "Heeduú geera, Adamu, inós kuna slaqwtá slaáf i haniís." Ala Adamuduú alhhe'eesaay inós aa Qeeru tleehhiit, kudá' slafingw hanmiís. ⁴⁶ Ala slaqwtá

tadá' ar qeeru, inós i giiriindaaká, ala slaqwtadá' hee kura tleéhh in giiriín, aluuwo tidá' ar qeeru niri hardat. ⁴⁷ Heé geera dí' i dahhi a baraá yaamu, gár kura tleéhh a hhape. Ala heé tsár dí' i dahhi a gawaá doori. ⁴⁸ Mukdaáda' taa tleéhh ar hhape, inooín aa slaqás nee heedaáda' taa tleéhh ar hhape. Ala mukdaáduú gawaá doori, inooín aa slaqás nee heedaáduú gawaá dooraá daáhh. ⁴⁹ Adoodá' atén tar slaqás nee heedaáda' taa tleéhh ar hhape, adoorí an adoodá' sleeme atén tir slaqsaay tleehhi nee heedaáda' gawaá dooraá daáhh. ⁵⁰ Hhaee'eé', gár án ni kah a tí gídaabá. Slaqwtadá' baraaká yaamu, tidá' taa tleéhh ar fu'unaay nee tseere, waawuti'imár Mungú ga alká. Slám tidá' hhitiruut muruú hhitiruutaaká gu alká. ⁵¹ Ga/aawaagáy, aníng gár lu/aaráy ngi dirhúng i oó' gídaabá, sleémeero a qatlanaaká, ala atén sleémeero ti warqees ⁵² ar gaanslaay adór kwisliitár ila, qoomár tarumbeétadár alhhe'eesaay bira /á/. Asma tarumbeéta iqo /á/, nee múk aa qaatl kuri waasle/atís, tari múk qatlaaká baloó ale, nee atén sleeme tiri warqees. ⁵³ Asma slaqwtí hhitiruut gár kawa hariím in warqeér tawa slaqwtá hhitiruutaaká. Nee slaqwtír gwagwa'aam gár kawa hariím in warqeér tawa slaqwtá gwagwa'aamaaká. ⁵⁴ Ala slaqwtí hhitiruumiit qoomár bira warqeér tawa slaqwtá hhitiruutaaká, nee slaqwtí gwagwa'aam qoomár bira warqeér tawa slaqwtá gwagwa'aamaaká, daqaní axweesantí Gooi i kat aa bó/, tí kah gídaabá, "Gwa'ara kaa guú/, arba/ati kaa sláy." ⁵⁵ "Xáy, Gwa'ara, arba/atirók i amá? Xáy, Gwa'ara, slahhe'eemisuuwók i amá?" ⁵⁶ Slahhe'eemisuú gwa'ara a tlakweema, nee /uuruú tlakweema a hara'aya. ⁵⁷ Ala Mungú ku sluufimiisi, kudá' arba/ati ngaa haniis ar loohír Aakoorén Yesu Kristo. ⁵⁸ Gawaá adoorihe, hhaee'eé' awa sla'aaruúse, kuungá' gawduwé', ma daaraaxaataara', kumiité' ló'wa alé baraá gadiyér Aakoowo umuúqo daqto. Asma kuungá' a xuá' gídaabá baraá Aakoowo gadiyérhúng tidá' ta tlehhahhita' a taworooká.

16 Daanduú iidíguuduú ohome as múk hhohhó' oo Mungú, kuungá' gár tunduwa hariím an tlehhá' adoodá' án na hara'ayiím dí' múk Kríshaanáy oo yaamaá Galatia. ² Umuúqo deelór hungu/umaawo umuúqo heewo dirhunge gár kuwa hariím a ohomeedá' i haniísar wa slai a gan baats, ar adoodá' inós ngir slaslay. Adoorí na tlehhahhitaak, as qoomár aníng binda hardáh, masók a gídaabaheeká ohomeedá' an sangw iimu/uundá'. ³ Muu tsawaaraak baraá tla/angwhúng wa alé, nee daqaní aníng binda hardáh, mukwí u ya/aáw dinkwa nee barwá ay Yerusalemu, as ohomerhúng tisíng kawa huuwi. ⁴ Nee barnaxes aníng sleeme gár tiwa hariím a an daqáw, daqaní inooín nee aníng ti alkoomaán. ⁵ Aníng bara waaraáhh ar baraá yaamaá Makedonia, aníng niqo hardáh amorhúng i alé. Asma aníng a slaá' niwa waaraaahh ar tla/ángw yaamaá Makedonia. ⁶ Ala án ngi slaá', aníng a ayaahúng wa hoót deelór niinawe, dooqa qoomaadár tsaqwa sleémeerowo. Daqaní kuungá' aníng i alee/isá' niwa ku-

miit baraá aaieene, umuúqo didá' ni kawa. ⁷ Asma aníng a sla'aaká nee kuungá' tiwa araan hamihe, qoomaari niwa tawó waaraahh. Asma aníng a sla' niwa hoot dirhúng wa alé deelór niinawe, Aako birnga slaá'. ⁸ Ala aníng a hoót baraá yaamaá Efesór wa alé ay qoomár Pentekoste. ⁹ Asma afkuú doó úr kunga aníng i gweér oo gadiyér ur ngiwa ló'wa tleehh, nee slám múk yaariir oo aníng i baqamiím i deer. ¹⁰ Ala Timoteo barnaxes naa hardáh amorhúng i alé, amohhe'eemisaak as miwa hoót ar dae. Asma inós a heé gadiyér Aakoó tlehhiít adór aníng wa alé. ¹¹ Gawaá adoorihe hee munguwa waaqaá'. Alee/iisaak iwa kumiiti baraá aaiwose ar wayda, as niwa hardahi amor'éé' ale. Asma aníng nee hhae inós un daamaaramaán. ¹² Ala iidíguú Apolowo, aníng inós una ló'wa harhheehhe'eés, as iwa amorhúng i hardahi dinkwa nee hhaedá' hatlá'. Ala inós gaa slaiiká niwa daqay hamihe. Ala pa/aangw burngwa sláy, ni hardah amorhúng i alé. ¹³ Kuungá' dalaaé', sihhitano hhe'eese' baraá haratlintaaorhunge. Kuungá' masók a adór hhawaate, nee masók a múk /uuruú koóm. ¹⁴ Muruuhúng sleémeero tlehhiitaak ar baraá sla'aari. ¹⁵ Nee slám hháe, kuungá' iidíguú múk doó Stefana u xuá', gídaabá inooín taa giirín haratlin-

taaooro baraá yaamaá Akayaro. Nee slám inooín taa haniisiyé' múk hhohhó' oo Mungú nguwa sagadiyusiya'. ¹⁶ Múk adór kwí ilaiwawa/aak, nee umuúqo heewo oo gadiyér tleéhh nee oo ti daawiitimiís dinkwa nee inooín. ¹⁷ Aníng a qwalalaa' asma Stefana nee Fortuna to nee Akaiko naa amoorí hardahiyé'. Asma gadaádá' aníng iga wa /aaruur as adoodá' kuungá' tawa kahha', inooín ngaa haniisiyé'. ¹⁸ Asma hardahamuúin muunuúeé' ngwa gurkwa/asiyé', nee tam munerhúng sleeme. Múk adoorí gaár i xuaak. ¹⁹ Múk Kríshaanáy oo baraá yaamaá Asiár i diri' kuungá' nu intsihhiimiis. Kuungá' tundu ló'wa intsihhiimiis ar baraá Aako nee Akila nee Priska dinkwa nee Kríshaanáyda' ti dogaagiít baraá dooín i alé. ²⁰ Hhae sleémeero kuungá' nu intsihhiimisiyá'. Kuungá' ti intsihhiimise' ar ma'amisuudá' hhohhó', adoodá' múk hhohhó' oo Mungú i tlehahhiti. ²¹ Ánuú Paulo intsihhiisantí ar diirí ana gooím ar dakw'éé' oo kilá'. ²² Umuúqo heewo oo Aako gu sla'aaká, inós ku lu'usi. Maran ata, gídaabárós, aakoorén, hardaháng. ²³ Aakoorén Yesu kuungá' nu tsuuqi. ²⁴ Sla'aarir'éé' i dír kuungá' sleémeero baraá Kristo Yesuwo.

2 KORINTO

¹ Ánuú Paulo barwaáí ngina gooiím dinkwa nee Timoteo hhiyaarén. Aníng a ya/abusmoó Kristo Yesu ar adoodá' Mungú aa slaá'. Barwaáí ngina gooi-imaán amorhúng i alé, kuungaásingá' Kríshaanáy, kuungaásingá' Mungú ugwa haratlintie' awa baraá yaamaá Korintór i diriia'. Barwaáí ngina dirhúng i gooi-imaán, nee dí' múk hhohhó' oo Mungú, kudá' sleémeero oo baraá yaamaá Akayár i dirií'. ² Mungú Baabuúrén nee Aako Yesu Kristo kuungá' nu tsuuqi nee nu waydí haniisi. ³ Mungú, Baabuú Aakoorén Yesu Kristo i xirfuuti. Inós an Baabuúdá' gurtleemu sleémeero ngu hanmiís, nee slám an Mungúdá' gurkwa/amis sleémeero ngu hanmiís. ⁴ Inós atén tin gurkwa/amis baraá slahha'amuurén sleémeerowo, as atén múk hatlá' nguwa gurkwa/asaan baraá slahha'amuúin oo da'awemaá dimbadimbehe, ar gurkwa/amisuudaádá' atén tira gurkwa/amis nee Mungú. ⁵ Asma adoodá' slahhe'eemisuú Kristo ir buhhabuhhi amoorene, adoorí an adoodá' gurkwa/amis sleeme ir tlahhatlahhi sleeme amoorene ar loohír Kristo. ⁶ Atén bar slahhe'eemis u slaslaawaán, gár kus slaslaawaan a kuungá' masók gurkwa/amis un sleerá', nee ba/ama. Laqaá atén barnaxes gurkwa/amis un slaslaawaán, gár kus slaslaawaan, a as atén daqaní kuungá' gurkwa/amisu-uwo nuwa aleeslawaan, as masók kuungá' /uuru kuwa sleera' oo slahhe'eemis kuwa sa qiqtliinda', slahhe'eemisuú adór kwí atén ta sa qiqtliimaan. ⁷ Nee haraxu'utír atén ta koomaan daandeemoohunge i ihafiiír koón. Asma atén a xuaán gídaabá adoodá' kuungá' slahha'amu kur slasleera', an adoodá' kuungá' gurkwa/amis kur sleera' sleeme. ⁸ Hháe, atén adoorí an kaahaán, asma atén a sla'aán kuungá' kawa xua' slahha'amaayeedá' atén taa slawaán baraá yaamaá Asiario. Asma atén slahha'amaayeedá' taa slawaán ka ló'wa ur, tam atén ana harslaaqataán gagaararo. Tam atén tari xuruutaán gídaabá tawa slafaan. ⁹ Atén tari baraá muneerén i kaahaán gídaabá, sakwasleemár gwa'ara aga slawaán, as atén kawa tsaahhaan gídaabá a gár hariimaaká atén tiwa kilootén i tlintiiaan, ala masók a Mungú un i tlintiiaan, kudá' múk aa qaatl gu aleesláv waasle/atisaro. ¹⁰ Inós atén taa ba/amis baraá tsaxwaá gwa'arár adór tí, nee slám ti malé ba/amis. Atén haraxu'utirén aga gawaawós i qaasaán, gídaabá inós i kumiit atén tiwa ba/amiimisi. ¹¹ Ala tam kuungá' sleeme atén ti alee/isé' ar loohír firorhúng. Gawaá adoorihe múk yaariír Mungú gu ló'wa sluufiis as atén, as tsuuqaá Mungú, kudá' atén taa slawaán. ¹² Gaarí an gár atén tir

xirfayeemisaan gídaabá, muneerén atén ti lamabu'uún adór atén tara hootaán baraá yaamuuwo, ak alé dirhunge. Atén ana hootaán ar hhohhoaari nee ar muunuú /awaák. Muruúwí amór i dahhi a amór Mungú, asma atén aga hootaaniiká ar sagalooár heeu-uma, ala ana hootaán ar tsuuqaá Mungú. ¹³ Baraá barwaduurene atén gár hatlá' aga gooiimaaniiká, ala a tidá' kuungá' ta soomusa' kari tsatsahhaandá'. Aníng a haraxuú' gídaabá kuungá' a tsaahha hhe'esá' aluuwo. ¹⁴ Asma qoomarihe kuungá' kaangwí ugwa tsaahha hhe'esé'iiká, ar gídaabá bál deeloódár Aako Yesu binda hardát, kuungá' daqaní ti xirfayeemisé' as atén, adoorír atén tir xirfayeemisaan as kuungá'. ¹⁵ - ¹⁶ Aníng kuungá' nuna haraxuú' gídaabá kuungá' adoorí aga intsahhé'. Gaarí an gár aaiieé' ngisa adoorír slaá' geeraawo gídaabá aníng niwa amorhúng ar waaraahh qoomár bar Makedoniár káw. Nee slám binda Makedoniár wa kí/niwa malé waaraahh ar dirhúng. Adoorí ana slaá' tlee-hhamooro as kuungá' tsuuqa kiwa sleera' sagaáwa tsár wa ale, nee as kuungá' aníng iwa alee/isa' niwa kumiit baraá aaiiene ay yaamaá Yudea. ¹⁷ Ala kuungá' ka ga/eera', aaiieé' kuká' aníng ngiwa adoorír slaá', aníng iga alqaytsitiikáhe? Laqaá a gídaabáhe aníng a adór heé aa haratlintiiká, kudá' káh "Eeít", ala laatí inós i kaahi "Aasla'áy". ¹⁸ Ala aníng a adoosingeeká. Ala Mungú bar a Mungú ló', axweesanayrén sleeme dirhunge bar "Eeít" a "Eeít", bar "Aasla'áy" a "Aasla'áy". ¹⁹ Garmoo Mungú, Kristo Yesu, kudá' iidiguuwós taa dirhúng i alki/iít nee atén, gídaabá aníng nee Silwano nee Timoteo, a gídaabaheeká inós an "Eeít" nee "Aasla'áy". Ala /ay-muuwí "Eeít" i baraawós. ²⁰ Asma al'axweesantá Mungú sleémeero a "Eeít" gana sleér ar inós. Gawaá adoorihe atén sleeme a "Amin" an kaahaán ar inós, as Mungú kuwa xirfayeemiisaan. ²¹ Ala Mungú inós an kudá' atén taa haragaas amór Kristo i alé, nee tam kuungá' sleeme. Inós an kudá' atén taa tsawaar as gadiyeéros kawa tlee-hhaan. ²² Nee slám tiri layaarós i qaás, nee Qeeruuwós nguri haniís baraá muneerén i alé as inós tawa arhaánirén. ²³ Mungú an lamabu'usmooeé' gídaabá, aníng gár nisa Korintór i ki/iiká malé alé, a kuungá' nuna sií' slahhe'eesaro. ²⁴ Atén a sla'anaaká kuungá' nuwa hara'ayiimaan gídaabá, gár ta haratlintia' a milá, asma kuungá' aga kwa'é' baraá haratlintaaorhunge. Ala atén nee kuungá' a al gadiyuusaán as qwal/uuhúng kuwa amohhe'eemisaan.

² Ala gár án naa tsaát baraá muunuúeene geeraawo a tí gídaabá, aníng a sla'aaká niwa amorhúng i

hardah malé alé nuwa gurhaamír ar aw. ² Asma aníng geeraawo kuungá' barnaxes nuna gurhaamír ar áw, múk geera aníng i qwal/atís daqaní iqo deéro? Asma geera múk aníng i qwal/atís a kuungaasingá' hamí án naa gurhaamír ar áw. ³ Gaarí an gár aníng kuungá' nusa barwaádá' i gooíím. Asma aníng aga slaiiká niwa hardah amorhúng i alé, nee kuungá' aníng iri gurhaamír ar eerá'. Asma kuungá' gár tunduwa hariím geeraawo a aníng in qwal/atísá'. Asma aníng a xuú' gídaabá aníng bar aga qwalaá/, kuungá' sleémeero a qwala/á' sleeme. ⁴ Aníng barwaádá' ngina gooíím ar muunuú iiloó' nee oo gurhaamír yaariir ga koóm, nee ar hhirhheeraa yaariir. Ala gár ngisa gooíím a gídaaba-heeká kuungá' nuwa gurhaamír ar aw, ala a gídaabá kuungá' kawa tsahha' adór aníng kuungá' nur ló'wa slaa'. ⁵ Ala heé gurhaami ngaa huuw bir deer, a gídaabaheeká aníng ina gurhaamír ar áy, ala a kuungá' sleémeero nuna gurhaamír ar áy. Ala dooqa an oo', a kuungá' sleémeeroowooká, as aníng lama mawa oó'. ⁶ Ala heedá' gurhaami ngaa huuw, sakwasleemár aa sláy aa bu'út daxta, asma múk yaariir dirhunge inós gwa sakwasleemuút. ⁷ Gawaá adoorihe a tsiní kuungá' bura gurtleeré' daxta, nee kuwa gurkwa/amisa', as inós gurhaamirós tidá' yaariir munguwa ak qwaarés. ⁸ Gawaá adoorihe án kuungá' nu firiím gídaabá, heewi sla'aarirhúng dirós i geehhooesaa gídaabá kuungá' inós u sla'á'. ⁹ Asma gaarí an gár kuungá' aníng nusa i gooíím sleeme, as aníng kuungá' nuwa iiar, nee ngiwa tsaahh, adór kuungá' tara iialooesé' baraá mura' sleémeerowo. ¹⁰ Asma heé kuungá' taa gurtleeré', heedá' aníng sleeme ugwa gurtláv. Asma aníng gár naa gurtláv, aga gurtláv, barnaxes gaa i deer ar nguwa gurtlaw. Slám gadá' naa gurtláv, aga gurtláv as kuungá' dír geerá Kristó wa ale, ¹¹ as atén Neet-laangw mitiwa al/aáy. Asma gár inós i slai atén a xuaán. ¹² Qoomár aníng niwa hardáh Troár i alé as Ya/abtór hho' ar Kristo ngiwa alki/iit, gár naa ár a gídaabá afkuú doó yaariir kwaa gweér oo aníng gadiyér Aako ngiwa tleehh didae. ¹³ Ala tam adoorihe aníng amohhooa aga ariiká baraá muunuúeene, asma Tito, hhiyaaéé', ugwa ariiká didae. Gawaá adoorihe aníng deelo ngiri oó' dir'ín i alé, niri tláv ay amór yaamaá Makedonia. ¹⁴ Ala Mungú i xirfuuti, asma inós atén tin geeraharahaar arba/ati kawa slaslawaan deelo sleémeero baraá Kristowo. Nee inós atén tin ar gadiyuus as iidíguuwós kuwa tsiyaayaaxi umuúqo diiro, adór xarángw tsuú' wa ale. ¹⁵ Asma atén a adór xarángw tsuú' oo Kristo dír geerá Munguhe, dír mukdá' ta ba/amiimisi, nee dír mukdá' qwaqwadiima. ¹⁶ Asma dír mukwí qwaqwadiima atén a adór xarángw baraá gwa'arár daáhh, oo gwa'arár huwahuúw. Ala dír mukdá' ta ba/amiimisi atén a adór xarángw baraá slafíngw daáhh, oo slafíngw huwahuúw. Ala heé muruúwí gu aleesláv a heemá? ¹⁷ Asma atén axweesantá Mungú a halaanu'uumár ar tlehhiitanaaká as slaasláv kawa slawaan, adoodá' múk yaariir i tlehhaahhiiti. Ala atén axweesantá Mungú an

alki/iitaán ar muunuú /awaák ar baraá Kristo, dír geerá Mungú i alé, kudá' atén taa ya/aaw.

³ Kuungá' ka ga/eera', atén daxta tin malé xu'utimisána? Laqaá a gídaabáhe atén gár tiwa hariím a barwár xu'utisa a koomaán ar ta laqaamaan dirhunge, nee laqaá ar amorhúng daahh. ² Kuungá' kilá' an barwaárén, tidá' taa gooín baraá muneerén i alé, ar ta xui nee ar ta soomuusi nee muu sleémeero. ³ Asma a gár geehhoo' gídaabá kuungá' an barwaárén ar amór Kristó daahh. Barwaári kana gooín ar gadiyeérén. Kaa gooínká ar wiíno, ala kana gooín ar Qeeruú Mungú kudá' slaáf. Kaa gooínká gawaá parhheemaá tlaa/e, ala kana gooín gawaá /aare'eeraá fu'unaay, gídaabá baraá munér muu. ⁴ Atén adoorí an kaahaán, asma atén Mungú ugwa i tlintiaán ar baraá Kristo. ⁵ Asma atén kilootén aleesleemuú taa koomaan i kaahh. Gawaá adoorihe atén a oonaaká gídaabá gaarí a gadiyér atén taa tleehhaan. Aleesleemuurén dír i dahhi a dír Mungú. ⁶ Asma inós an kudá' atén taa aleesleemuú i haniis tawa sagadiyuusér alqadór /aben tleehhitaan. Ala alqadoorí a tidár hara'ayár gooirooká, ala a tidár Qeeru. Asma hara'ayár gooi i tsu/út, ala Qeeru i slafimis. ⁷ Hara'ayadár Musa kana gooín gawaá parhheemaá tlaa/e, nee qoomár hara'ayadá' kingiwa huúw, xirfuú Mungú iri geehhooúy. Xirfuudá' tam a xirfuú gaanslár waaraahha, ala tam adoorihe múk Israeli gitsee/aá Musa i qaysitaro kaa aleeslayká as qwiri/amaá gitsee/aawós. Ala hara'ayaadár gooi, tidá' gadiyeérós gwa'arár huwahuu barnaxes xirfuú úr oo adór kwí gun koón, ⁸ xáy, xirfuú gadiyér Qeeru ku ak úreéke ló'wa ale. ⁹ Gadiyeédá' sakwasleemár alki/iit daandeemoorene barnaxes xirfuú úr oo adór kwí gu koón, xáy, gadiyeédá' atén ti babaw gídaabá, atén ti gan'amkú i harafaar, xirfuuwós ku ak úreéke. ¹⁰ Gadiyeédár aáng xirfuú koom, i hariindaaká de'emaaká' kawa babay gídaabá i xirfuú koón, barnaxes kaa alqoomeés nee xirfuú de'eemaaká' oo ak úr ló'wa ale. ¹¹ Asma gadaádá' ar aáng inós a gár tawo waaraahh, ala i xirfuú koón. Xáy, gaarír de'emaaká', ar kumiit ay alhhe'eesaay wasle, xirfuuwós ku ló'wa ak úreéke. ¹² Atén haraxu'utír adoorí kawa qo koomana, pihhu'uuma a koomaán. ¹³ Atén adoodár Musa aa tleéhh, a tleehhanaaká. Inós gitsee/aawós gina tuntuúk ar warqamo, as múk Israeli xirfuudá' /aarurúw, kudá' gawaá gitsee/aawós i dirii', mukuwa ár gídaabá aa ilaáin wa qwaár. ¹⁴ Ala fuqurangw'ín ina gawdúy. Nee tam ay hamí fuqurangw'ín kwaa tuntuúk ar warqamoodá', qoomár gooir alqadoodá' ar qaren bar ka soomuus, asma gídaabárós makawa tsaáhh. Asma warqamoodá' dír kuwa hingeesi a baraá Kristo kilós. ¹⁵ Tam laarí sleeme qoomár inooín kitaaba'aá Musa birki soomuus, warqamoodá' fuqurangw'ín gun tuntuúk. ¹⁶ Nee warqamoodá' ku hingeesiiká ay dír inooín ni hhu'u'una' nee Aako kway i warqáy. ¹⁷ Gawaá adoorihe Aako inós an Qeeru, nee didá' Qeeruú Aako i dirii'i, an didá' muu kuwa gwediiti baraá lawaali'iimár wa ale.

¹⁸Ala ateéká' sleémeero awa gitsee/eerén warqamoó kooma'aaká, atén xirfuú Aako un araán ar adór baraa looa. Xirfuuwí oo amór Aakoó daáhh, atén tin warqees as tawa slaqsaywós tleehhitaan. Gawaá adoorihe atén xirif un iimirí wa slawaán, nee iri doogigín diirene. Heé adoorí gaa tleehh a Qeeruú Aako.

4 Gadiyeerí atén ta tleehhaan Mungú ngina atén i haniís as gurtleemuuwós. Gawaá adoorihe atén a mune siaanaaká. ²Atén tlehhemi'iidá' sleémeero awa getlakw nee awa murér koomá', atén iga mawaán. Al/ ayma a tlehhitanaaká, nee slám axweesantá Mungú a warqemiisanaaká. Ala atén tin kilootén xu'utisaán dí muunuú umuúqo heewo, ar looeema kiwa alki/iitaan ar geehhooeema dír geerá Munguhe. ³Ala Ya/abtoorí hho' atén ta alki/iitaan barnaxes kaa tuntuúk, a kana tuntuúk dí mukdá' qwaqwadiím kilooín. ⁴Asma múk haratlintatiaaká, muner'ín kaa taampúy nee mungú yaamuuká'. Gawaá adoorihe inooín gwa/ateemaadá' ló'wa gwa/aatá' arto ngi aleeslay'aaká. Gwa/ateemaadá' amór i dahhiya' a amór Ya/abtór hho' ar xirfuú Kristo. Nee Kristo inós an slaqsoó Mungú. ⁵Asma atén ti kilootén alki/iitanaaká, ala a Kristo Yesu un alki/iitaán gídaabá inós an Aako, nee gídaabá atén a sagadiyuuserhúng as Yesu. ⁶Asma Mungúdá' aa oo' gídaabá, "Gwa/ateema i gwa/aatiye' baraa giwtír wa ale," inós gwa/ateemaawós gina gwa/atís baraa muneerén wa ale. Inós adoorí gana tleéhh, as atén xirfuú Mungú kuwa tsaahhaan, kudá' gawaá gitsee/aá Kristó i dirií', nee slám xu'utirí masók atén an geehhooeesaán dí muk hatlá' i alé. ⁷Ala ateéká' daqaari'iimarí koomá', atén a adór xooslaadár tleei. Mungú adoorí gana tleéhh, as kaangwí iwa geehhouy gídaabá, /uuruuwí úr amór i dahhi a amooreneeká, ala a amór Mungú. ⁸Atén bihhe sleémeero ti slahhe'eemiis, ala taa tsamemeei-iká, insareehhi a ara'araán, ala tam adoorihe a mune siaanaaká. ⁹Atén ti gusiisín, ala taa tawó geexayká, nee slám atén ti muxún, ala taa tsu/iiká. ¹⁰Umuúqo daqto atén gwa'arár Kristo an baraa slaqoorén ar gagari-imaan, as masók slafiingw Kristo sleeme iwa geehhoouy ar baraa slaqoorén. ¹¹Baraa slafiingwrén sleémeerowo atén tin amór gwa'arár i hanmiis umuúqo daqto as Yesu, as masók slafiingós i geehhoouy ar baraa slaqoorén kuká' qatlá'. ¹²Gawaá adoorihe gwa'ara i gadiyér tlehhít baraarén wa ale, ala slafiingw i gadiyér tlehhít baraahúng wa ale. ¹³Ala atén haratlintaao a koomaán. Gooi i kat gídaabá, "Aníng haratlintaao a koóm, gawaá adoorihe aníng a axweés." Atén sleeme qeeruuduú kilá' oo haratlintaao u koomaán, gawaá adoorihe atén sleeme a axweesaán. ¹⁴Asma atén a xuaán gídaabá Mungú, kudá' Aako Yesu gwa waasle/atis baraa múk aa qaátl wa ale, Mungúwí atén sleeme ti waasle/atis dinkwa nee Yesu, nee tiri hardahaas dí geeraawós i alé dinkwa nee kuungá'. ¹⁵Asma muruuwí sleémeero in tleehharuumiit as kuungá', as gídaabá tsuuqaá Mungú iwa ak hardahiya' dí muk yaariir i alé. Nee gawaá adoorihe muk yaariir Mungú

guri sluufimiis. Nee Mungú iri xirfuut. ¹⁶Gawaá adoorihe atén a mune siaanaaká. Asma slaqoorén i hhitirmiitiyá', ala tam adoorihe atén ti /abeemaá i ki/imis baraa muneerene umuúqo deellooro. ¹⁷Slahha'amaayeerén ka niina nee slám ar har qoomár niina. Ala gár ni hup diirene a xirfuú úr ló'wa ale oo baloó faakaaká. ¹⁸Asma atén muruudá' gehhó' u ga/aawanaaká, ala muruú ta ga/aawaan a kudá' getlákw. Asma muruudá' gehhó' oo har qoomár niina kilós, ala kudá' getlákw al-hhe'esaywós i kaahh.

5 Asma atén a xuaán gídaabá heémaarén tí tawa hootaan baraa' yaamuuwo, gídaabá a slaqoorén, bira hhitirút, atén do' u koomaán gawaá dooriwo, kudaadá' Mungú aa tleéhh. Do'wí a doó al-hhe'esay wásl, oo taa tleehhiiká ar dabaá muu. ²Asma qoomaarír hamí atén tawa hootaan baraa slaqooká' wa ale, a /ifaán, asma slaqoorén kudá' gawaá doori i ló'wa ilatleeruusaán kiwa tsiitaan. ³Ala bar slaqoorén kudá' uuntsuusaro kaa hhe'eés, atén daqaní ti ariiká tawa /aankwets. ⁴Ala qoomaarí atén tawa baraa heémaarír slaqooká' wa hootaan, atén an /ifaán as huwarí illoo ar ta gagariimaan. Asma slaqooká' qaren i sla'aanaaká kiwa duuxaan. Ala slaqoodá' /aben i sla'aán kiwa da-haasaan daanduú kudá' qarén wa ale, as gadaádár gwa'ara kawa gu/i nee slafiingw. ⁵Mungú inós an kudá' atén taa amohhe'es as tawa adoorír warqawaan, nee inós Qeeruuwós nguna atén i haniís tawa arhaáni. ⁶Gawaá adoorihe atén deelo sleémeero haraxu'uti a koomaán, nee slám a xuaán gídaabá qoomaarí atén tawa hootaan baraa slaqooká' wa ale, atén dí Aakoowo a kahhaán. ⁷Asma baraa' atén an hootaán ar haratlintaao, a gídaabaheeká muruuwí ugwa araán. ⁸Atén haraxu'uti a ló'wa koomaán, nee gár ta sla'aan ló'wa ale a masók hotaangwí oo slaqoorén kuwa mawaan, tari hootaán dí Aakoowo. ⁹Alaá tí sleémeerowo gár ta ak sla'aan a tidá' inós i slai kawa tleehhaan, atén dí ta hootaan tam a baraa' yaamu laqaá gawaá doori. ¹⁰Asma atén sleémeero gár tiwa hariím an sihhiitaán dí geerá Kristó i alé, as tiwa sakwasleemuuti nee inós, as masók umuúqo heewo kuwa bui ar tlehhemi'iiwós kudá' aa tlehhít baraa slafiingós oo baraa' yaamuuwo, barnaxes ki hho' laqaá ki tlakw. ¹¹Gawaá adoorihe atén Mungú un ilaiwawa/aán baraa muneerene umuúqo daqto. Gaarí an gár muu atén kus afa /asliimaan amór Mungú i alé. Mungú atén ti ló'wa xuu' adór atén tay diriiaan, nee slám aníng a haraxuú' gídaabá kuungá' sleeme baraa munerhunge atén taa tsahhé' gídaabá atén a múk adoomá. ¹²A gídaabaheeká atén daxta tin malé xu'utisán dirhúng i alé. Ala gár ta sla'aan a kuungá' gaa kawa sleera' ar tir xirfayeemisa' as atén. Adoorí an sla'aan as kuungá' masók a /aymuú koondá' oo ta oa' dí mukdá' ti kilooín xirfayeemisa' as muruú tsee/a, ala oo baraa muneerooká. ¹³Atén barnaxes aga slarhhamuutaán, ana slarhhamuutaán as Mungú. Laqaá barnaxes fuquraangw u koomaán, fuqurangwrén u koomaán as

kuungá'. ¹⁴ Asma sla'aarír Kristo atén tin harakeemís, asma atén aga tsaahhaán gídaabá heé wák ina gwaá' as muu sleémeero, gawaá adoorihe muu sleémeero ina qaatl. ¹⁵ Nee slám inós ina gwaá' as daanduú muu sleémeero, as mukdá' slaáf matawa kumiít hotaango as inooín kilooín, ala ta hooti as kudaádá' aa gwaá' nee iri waasleé/ as inooín. ¹⁶ Gawaá adoorihe atén hee u tsatsahhaamaanaaká daxta ar adór slaqwa. Aáng atén Kristo una tsaahhaán ar adór slaqwa, ala tam adoorihe hamí u adoodár tsatsahhaamanaaká. ¹⁷ Gawaá adoorihe, hee bir baráá Kristó i diríi', inós a heé /abén. Tidá' qaren aa waaráhh, ga/aawee, ar /aben naa hardát. ¹⁸ Ala muruúwí sleémeero amór i dahhi a amór Mungú. Inós atén tina haraki/ís nee inós ar loohír Kristo, nee gadiyér haraki/imis ngiri diirén i haniís. ¹⁹ Gídaabárós a tí, "Mungú muu guna haraki/ís nee inós ar baráá Kristo, as muu munguwa tlakweemaín i harafaár. Nee slám axweesantá haraki/isa ngaa qaás baráá muneerén i alé." ²⁰ Gawaá adoorihe atén a ya/abuúsér Kristo. Atén bar axweesaán, a adór Mungú in gurbu'ún ar afeerén. Gawaá adoorihe atén kuungá' nun firiimaán as daanduú Kristó wa ale gídaabá, kuungá' tundu haraki/isi nee Mungú. ²¹ Heedaádá' tlakweemaá xuaaká, Mungú heedaádá' guna tlakweema tleéhh as atén, as atén tiwa gan'amu i harafaari dír geerá Munguhe ar loohír inós.

6 Atén a gadiyuusaán dinkwa nee Mungú. Gawaá adoorihe atén kuungá' nu gurbu'uumaán sleeme, gídaabá kuungá' tsuuqaá Mungú kudá' taa ilaoté' mi qwaareesara'. ² Asma Mungú i kaahi, "Qoomaadár gurtleemuwo aníng kuúng una iíar i qaás. Nee bál ba/amaro aníng kuúng una alee/iís." Ga/aawee, qoomár gurtleemu an hamí nee slám baalár ba/ama an laari. ³ Baráá umuúqo gaaro atén hee u dukuutsmoó i qaasanaaká, as gadiyeérén makawa niqimís. ⁴ Ala baráá umuúqo gaaro atén tin laqaqamaán gídaabá atén a sagadiyuúsér Mungú. Atén an qitqliimaán ar qitluú yaariír baráá haleeleeamituwo nee baráá slahha'amaaye nee tam baráá dae. ⁵ Atén taa muúx sleeme nee tiri tsegiít, nee tiri i hara tlatláy nee muu. Atén gadiyeét ana ló'wa tlehhiitaán, nee slám ana dalaa'aán, nee ana qwarkwár hootaán. Baráá muruúwí sleémeerowo atén ana qitqliimaán. ⁶ Atén tin laqaqamaán tawa sagadiyuúsér Mungú ar adoodá' tara hootaán ar slafíngw hhoohó', nee ar xu'uti, nee ar qitla, nee hhoeeema, nee ar Qeeruú hhoohhoó' kuwa koomaan, nee tam sla'aaridár ló'. ⁷ Nee slám tin laqaqamaán tawa sagadiyuúsér Mungú ar looeema kiwa alki/iitaan, nee ar /uuruú Mungú. Gan'amu an xooslaarén ar slaqwara' ar kawa ar slaqwaan, nee ar tiwa baqamiimaan. ⁸ Nee slám atén ti adoodár laqaqamaán barnaxes muu ti xirfayeemiis, laqaá barnaxes ti murekeemiis, nee barnaxes ti muruú tlákw i káh, laqaá barnaxes a muruú hhó'. Atén tiwa xui nee muu, atén a al/aguuse, ala laati atén a múk looeemaá káh. ⁹ Atén tiwa xui a múk xuawaslén, ala laati atén a múk ta xua hhe'eesi nee muu sleémeero. Atén a adór múk aa qaatl,

ala laati atén a slafaán. Atén ti muxaaxín, ala ti tsu/iiká. ¹⁰ Atén ti gurhaamír i qamín, ala laati atén a múk qwalalaa/ umuú deélooro. Atén a liitlakuuse, ala laati atén múk yaariír ugwa daqaari'iitisaán. Atén a múk gaa wásl, ala laati atén mura' sleémeero u koomaán. ¹¹ Kuungá' múk Korinto, atén kuungá' nun i axweesaán ar axweesanoó /awák. Atén muneerén ka /awak dirhunge. ¹² Atén afér muneerén aga gweeraán dirhúng i alé, ala kuungá' afér munerhúng aga tsegé' diirene. ¹³ Án daxta a axweés nee kuungá' adór baabá nee na/iíwós, kuungá' afér munerhúng gweeraak sleeme diirén i alé, adoodár atén toorén ngira dirhúng i gweeraán. ¹⁴ Kuungá' mutunduwa altsegiít ingitír wák i alé dinkwa nee mukdá' aa haratlinti'iiká, as tawa gadiyusa' dinkwa nee inooín. Asma adoorí i ya/aandaaká. Asma gan'amu nee dee/aanu adór tir slaya' a adoomá? Slám gwa/ateema nee giwti adór tir slaya' a adoomá? ¹⁵ Nee slám Kristo nee Neetlaangw adór tir axweesani slaya' a adoomá? Laqaá heé aa haratlinti' nee kudá' aa haratlinti'iiká, gár tiwa slaya' a milá? ¹⁶ Slám Mungú nee munga'áa hatlá' awa murslaaqat, adór tir slalsay a adoomá? Asma atén an Doó Mungú kudá' slaáf. Asma Mungú ina oó, "Aníng a baraaín wa hoót, nee nay baráá tla/angw'ín wa hi'iimiít. Aníng tari Mungúín, nee inooín tari muk'éé." ¹⁷ Gawaá adoorihe Aako i kaahi, "Ti'iité' baráá tla/angw'ine, nee ti partle' dir'ine. Muruú slasla/arén muu kwatmiitara'. Daqaní án kuungá' nu ya/aám, ¹⁸ nee daqaní aníng tari Baabuúhúng, nee kuungá' tari daaqay'éé' nee dasueé'. Adoorí an adoodá' Aakoó Aleesleemusmoó mura' sleémeero aa oó'."

7 Sla'aaruuser'éé', axweesantí sleémeero a toorén. Gawaá adoorihe, atén ti kilootén hhoohhooeesaán baráá umuúqo slasla/aruwo oo gawaá slaqwa nee oo baráá qeeruwo. Nee tawa hootaan ar slafíngw hhoohó' ló'wa ale, Mungú kuwa da'ayuumiitaan. ² Kuungá' munerhúng haniisare' amoorén i alé. Atén tam heé wák ugwa gár tlaákw i tleehhaniiká. Atén heé taa qwaareesaán i kaahh, laqaá heé atén taa al/ayaán i kaahh as atén slaasláw kawa slawaan. ³ Aníng adoorí a kaahaaká as kuungá' nuwa sakwasleemuut. Asma án kuungá' naa qaroó ádbáw gídaabá kuungá' a baráá muneerén i dir'á'. Atén nee kuungá' a dinkwa baráá slafiingo nee tam baráá gwa'araaro. ⁴ Aníng a xurumiitaaká daandeemoohunge. Aníng ti ló'wa xirfayeemiis as kuungá'. Gawaá adoorihe aníng taa ló'wa gorkwa/ás, nee qwal/amayér ló'wa ur aga sláw baráá slahha'amaayerén tí ta koomaana. ⁵ Tam qoomár atén niwa hardahaán yaa-maá Makedoniár i aleeró, amohhooa aga slawaniiká. Ala atén slahha'amu una slawaán umuúqo bihheero. Tsee/awo gár dáw a gila, baráá muneerene gár dáw a dae. ⁶ Ala Mungú, kudá' múk aa haleeleeiit gu gorkwa/amís, inós atén tina gorkwa/ás as adoodá' Tito niwa hardáh. ⁷ Ala a as hardahamuuwós kiloseeká, ala tam gorkwa/amisuudá' inós aa dirhúng wa sláy. Asma inós

iidíguuhúng nguna diirén i alki/iít gídaabá, kuungá' a ló'wa sla'á' aníng iwa aanda', nee slám adór kuungá' tar gurhaamutá', nee adór kuungá' aníng ir aleekal/aandá'. Gawaá adoorihe, aníng niri ló'wa qwalaá/. ⁸Ala tam barwaádá' kuungá' naa gurhaamír ar eeri, ala aníng a gurhaamuutaaká as adoodá' ngiwa gooiím. Án geeraawo alók a gurhaamuút qoomár ngiwa ár gídaabá, barwár'éé' kuungá' naa gurhaamír ar eér, tam har qoomár niinawe. ⁹Ala aníng hamí a qwalalaá/. Ala a as gurhaamirhungeeká. Ala gár nis qwalalaa/ a gídaabá, gurhaamirhúng tidá' hhu'u'ungw nguna húp baraá munerhunge. Asma gurhaamirhúng a adoodá' Mungú aa slaá'. Gawaá adoorihe slahha'amaayér kuungá' taa sleeré' i káhh as adoodá' atén taa tleehhaán. ¹⁰Asma gurhaamír adoodá' Mungú aa slaá', gár i huwahup a hhu'u'ungwdá' ba/amár huwahuúw. Heé gurhaamír adór tí gaa slay, inós i ooiiká gídaabá aníng gurhaamír geera alók ana slawiiká. Ala gurhaamír adoodá' yaamu i slaiya', gár i hup a gwa'ara. ¹¹Ga/aawaagáy, gurhaamír Mungú naa slaá' adór Mungú ngira ar gadiyuús dirhunge. Asma gurhaamír gár naa húp dirhunge a ilakaaharuú úr, nee tiwa ló'wa aleekal/aanda', nee slám muruú tlákw kuwa i buhhabuhha' nee kuwa da'ayuumita'. Nee slám kuungá' ana ló'wa slaé' aníng niwa hardah. Kuungá' ilakaaharu una ló'wa tlehhé', tam tlakweema ina sakwasleemuté'. Gawaá adoorihe baraá umuúqo gaaro kuungá' tin laqaandá' gídaabá, adór hho' aga tlehhé' baraá kaangwihe. ¹²Gawaá adoorihe, aníng tam barwaádá' ngaa gooiimi, aga gooiimiiká as heedá' aa dakuus, laqaá aga gooiimiiká as heedá' taa sadakuús. Ala aníng ana gooiím as ngiwa laqaam dír geerá Munguhe adór kuungá' atén tir ló'wa sla'á'. ¹³Gaari an gár atén tisa gurkwa/amís. Ala a tí kiloseeká. Atén qwal/amaayér ur ana ló'wa slawaán, asma adoodá' Tito iwa qwalaá/. Asma kuungá' sleémeero Tito ngwa ló'wa gurkwa/asé' baraá muunaá-wose. ¹⁴Ala bar án kuungá' naa xirfayeés dír geeraawós wa ale, aníng taa mureekesiiká. Asma axweesanayrén kudá' kuungá' nura xirfayeemisaán dír geerá Titó wa ale, aa geehhooúy gídaabá a axweesanoó ló', adoodá' axweesanaydá' sleémeero atén naa dirhúng i kaahaán adór tar ló' sleeme. ¹⁵Kuungá' inós una ilaiwa/amér i tlehhé', nee una ilaoté' ar dae nee daaraxaay. Inós qoomár adoorí birngaa insláy, sla'aarirós dirhunge i ló'wa tlahhatláhh. ¹⁶Aníng a qwalalaá/ asma aníng a insareehhír koomaaká daandeemoohunge baraá umuúqo gaaro.

8 Hháe, atén a sla'aán kuungá' kawa xua' gadiyeédá' taa tleéhh nee tsuuqaá Mungú dír múk Kríshaanáy oo baraá yaamaá Makedonia sleémeerowo. ²Inooín kaa ló'wa iiaara' ar slahha'amuudá' yaariir oo taa slasláy. Ala tam adoorihe qwal/uuín ina ló'wa tlaáhh, tam ohomér yaariir kari ló'wa duxún, ala tam inooín a narkuutér kilae. ³Adoorí aníng a lamabu'uúm gídaabá inooín ohomeedá' kawa duxún, kaa duxuniká ar adoodá' aleesleemuuín kilós, ala kana ló'wa duxún ar adoo-

dá' aleesleemuuín ba/a. Slám kana duxún ar sla'aarir'ín kilós. ⁴Inooín atén tina harhheehhe'eemisiyé' nee tiri firiné' gídaabá, inooín sleeme qwal/uudá' ku slay oo alee/isaydá' kuwa haniisi dír múk hhohhó' oo Mungú i alé. ⁵Inooín adoodá' taa tleéhh a adoodá' atén ta haraxuaniiká. Asma gár har geera a inooín tina kilooín haniisiyé' dír Mungú i alé, nee slám tiri haniisiyé' dirtén i alé ar adoodá' Mungú aa slaá'. ⁶Tito inós an heé gadiyeéeri gaa iimu/un. Gawaá adoorihe atén inós kuri harakeesaán, as inós iwa kumiiti gadiyeérihe, nee tlehhemuúwí oo sla'aari nguwa boo/eesi dirhunge. ⁷Kuungá' a ló'wa daqaare baraá umuúqo gaaro, baraá haratlintaaoro, nee baraá axweesanaay, baraá xu'uti nee baraá ilakaaharu sleémeero, nee baraá sla'aarirhúng, tidá' atén tiwa sla'a'a. Gawaá adoorihe kuungá' laqaamaak adór kuungá' tar daqaare baraá ohomeesing ta hanisa'a sleeme. ⁸Aníng adoorí a kaa-haaká as nuwa hara'ayiyiim. Ala aníng iidíguú múk hatlá' un káh, adór inooín ilakaaharu kura tlehihiit baraá alee/isaywihe. Iidíguuwí aníng una káh as sla'aarirhúng ngiwa tsaahh adór tar ar ló'. ⁹Asma kuungá' gurtleemuú Aakoorén Yesu Kristo u xuá' gídaabá, inós geeraawo a daqaarmo, ala iri narkutmo tlehihiit as kuungá', as kuungá' tawa daqaari'ita' ar narkuúwós. ¹⁰Gár án ni kah a tí, a tsiní dirhunge gadiyeéeri kurkú /isá' taa iimu/uundé' kawa alhhe'esa' daxta. Kuungá' a múk aa giirin tleehhamooro, ala a baraá tleehhamo kiloseeká, ala tam a múk aa giirin sleeme tleehhamooro kawa sla'a'. ¹¹Gawaá adoorihe kuungá' daxta gár tunduwa hariim, a gadiyeéeri taa iimu/uundé' an alhhe'eesá'. Ohomeeri alhhe'eesaak duxuungo ar adoodá' muruudá' ta koonda'. ¹²Asma kuungá' gaa barnaxes a slá' du-uxaro, yaareema nee niinaweema a gaarooká. Mungú gár i slai a tidá' kuungá' ta koon kawa hanis, a gídaaba-heeká tidá' kuungá' ta koondaaká. ¹³Aníng adoorí a kaa-haaká as inooín amohhooa ngiwa slaya', nee kuungá' slahha'amu kuwa sleera'. Ala masók mura' sleémeero i alqón. ¹⁴Kuungá' qoomaarihe muruú yaariir u koondá'. Gawaá adoorihe a gár hariim kuungá' inooín kiwa alee/isa', kudá' baraá slahha'amaayér i diriá'. Asma qoomarkaaro kuungá' wané a slahha'amaayér koondá', daqani inooín bir muruú koná', inooín nu alee/iisiyá'. Gawaá adoorihe sleémeero tari qoondá'. ¹⁵Adoorí an adoodá' Gooi i kat sleeme, gídaabá, "Heé muruú yaariir gwa burumbuur, inós muruúwós aa tlahhiiká, nee kudá' muruú niiná gwa burumbuur, inós gár gu wa /aaruur i káhh." ¹⁶Aníng Mungú un sluufimiis, kudá' Tito gwa muunuú i haniis oo kuungá' nuwa alee/iimisi adór atén wa ale. ¹⁷Inós atén una firiimaán niwa amorhúng i hardahi, nee inós iri ya/án. Ala atén tam qoomár nguwa firiimaniikahe, inós inqo tawó daqeemuú slaá' kilós alé. ¹⁸Hhiyaako sleeme ngun ya/aawaán dinkwa nee inós. Kwí an kudá' taa xirfayeés nee Kríshaanáy sleémeero, as gadiyeédá' i tlehiiti ar Ya/abtór hho' ngiwa alki/iiti. ¹⁹Ala a har tí kiloseeká, ala inós kuna tsawaár nee Kríshaanáy sleémeero as

iwa aa'aa kay dinkwa nee atén, qoomár bar alee/isaywí oo sla'aari bur huuwaán, alee/isaywí atén ta sagadiyusaan. Adoorí kana tleéhh as Aako iwa xirfuuti, nee as sla'aarirén niwa geehhoouur gídaabá adór alee/iimis kur sla'aán. ²⁰ Adoorí atén gár kasa tleehhaán a axweesanoó muu un baqamiimaán gídaabá matawa oó', alee/isaywí úr ku amohhe'esiiká ar loohír hariím. ²¹ Gár atén ta sla'aan diirihe a adoodá' hhoo' an tleehhaán, ala a dír ilaá Mungú kiloseká, ala tam dír ilaá muu sleeme. ²² Hhiyoó hatlá' ngu malé ya/aawaán dinkwa nee inooín. Inós atén ngwa araán daqtá yaarire, kuri tsaahhaán gídaabá inós a heé ilakaahaár. Nee qoomaarihe ilakaaharuuwós aa ak ló'wa doogín, asma haraxu'utír ur ga kón dirhunge. ²³ Gawaá daanduú Titowo án gár ni oo' a tí gídaabá inós a alee/isusmooeé' oo gadiyér tleéhh dinkwa nee aníng as kuungá'. Hhaerén kudá' hatlá', inooín a múk tinda ya/aáw nee Kríshaanáy sleémeero, nee Kristo xirif gu sláy as inooín. ²⁴ Gawaá adoorihe múk Kríshaanáy daxta ngi ar, adór kuungá' inooín kir ló'wa sla'á'. Nee ngiwa tsaahhiya' sleeme gídaabá adoodá' atén naa ooaán a ar ló', qoomár kuungá' nuwa xirfayeemisaán geeraaín wa ale.

9 Geeraawo a gár hariimaaká barwá ngiwa gooiim amorhúng i alé as daanduú ohomeedá' ta haniisi tawa alee/isoó múk hhohhó' oo Mungú. ² Asma aníng a xuú' adór kuungá' muuná kur koondá' oo alee/isaywí kuwa hanisa'. Slám án kuungá' nuna xirfayeés díř geerá múk yaamaá Makedoniár i alé gawaá kaangwihe, niwa oó' gídaabá, "Múk Akaya tina amohhe'eés alee/isaay haniisaro iimír kurkú /isá'." Muunuúhúng kwisíng múk yaariir baraine gaa ilakaaharuú i qaás. ³ Ala án hamí hhaeká' ngin ya/aáw as axweesanayrén kudá' atén kuungá' nuwa xirfayeemiisaán gawaá kaangwihe, miwa axweesanoó tawo tleehhiít, ala masók a kuungá' tina amohhe'esé' adoodá' kara kaahaán. ⁴ Asma múk Makedonia barnaxes naa al hardahaán nee aníng, kari ár gídaabá kuungá' aga hhe'eesi'iká, atén daqaní aga muruutaán as adoodá' kuungá' nuwa haraxuaán. Ala mureerí a tooín kiloseká, ala tam kuungá' sleeme. ⁵ Gawaá adoorihe aníng ana ár gídaabá, a gár gídaabár koom hhaeká' ngiwa firiim iwa giirina' hardhamu amorhunge, as alee/isaywí kuwa amohhe'esa', kudá' kuungá' naa qaroó al'axwesé' gídaabá u hanisá'. Asma alee/isayhúng barnaxes ngwa qaroó amohhe'esé' qoomár án binda hardáh, gár i laqaqaan a gídaabá kuungá' kiloohúng ana slaé' kawa hanisa', nee gídaabaheeká an hanimisá' ar qahaangw. ⁶ Kuungá' adoorí inslawaak gídaabá, "Heé dahaasingw niiná qamiím, inós bu'úngw i slay sleeme ku niiná. Nee heé dahaasingw yaariir qamiím, inós bu'úngw i slay sleeme ku úr." ⁷ Umuúqo heewo gár kuwa hariím a inós kilós gan aldaakw baraá muunaáwós i alé gídaabá gár i haniisi a milá. Daqaní gadá' ngi haniisi ar sla'aarirós ar kilá', ala ar /uurutisarooká. Asma heé hanmiís ar qwal/amaaye, inós ku slaa' nee Mungú. ⁸ Nee Mungú i aleesleemuú kón oo kuungá' nuwa tsuuqi ar yaareema ar umuúqo

loohiro. Adoorí gan tleehh as kuungá' umuúqo deeloroo nee baraá umuúqo loohiro masók mura' sleémeero u koondá', kudá' ta sla'a' baraá slafingwhunge. Nee slám a muruudá' kuungá' ta sla'a' kiloseeká, ala dirhunge in tlaahh, as kuungá' kawa aleesleera' umuúqo gadiyér hho' kawa alee/isa'. ⁹ Asma Gooi i kat, "Inós gaa tawó qasmiís, gari liitlakuusér i hanmiís. Hhooeemaawós i hootiyá' ay alhhe'eesay wasle." ¹⁰ Mungú kudá' dahaasingw gu hanmiís díř dahaasusmo, nee oo mikaáte ga hanmiís as /ayma, inós dahaasingw ngu amorhúng i haniis, nee balangwdá' guri ureemiis. Slám inós bu'úngw guri dook as daqaní kuungá' kawa aleesleera' múk hatlá' kuwa alee/iimisa' ar bu'úngwdá'. ¹¹ Mungú kuungá' nu daqaari'itis, as kuungá' kawa aleesleera' ar yaariir kawa duxa' ar baraá umuúqo loohiro. Gawaá adoorihe múk yaariir Mungú guri sluufimiis as gadiyeéri taa tleehhaán. ¹² Asma gadiyeéri ta tlehhiitaan gár i huwahup a tí kiloseeká, gídaabá múk Mungú kudá' baraá slahha'amaayér i dirií' alee/isaay gwa sláy. Ala gár i huwahup a tí sleeme, gídaabá múk yaariir Mungú gu sluufimiis as alee/isaywí. ¹³ Alee/isaywí gár i laqaqaan a haratlintaarhúng. Nee inooín Mungú ngun sluufimisiyá' as haratlintaarhúng. Asma haratlintaaroori a gídaabaheeká Ya/abtór Kristo an tawó katá', ala ana iialooeemisé' sleeme. Asma muruudá' ta koonda' una hanimisé' ar yaareema dířín i alé tam díř muu sleémeero. ¹⁴ Gawaá adoorihe inooín tsuqaá Mungú awa waa/oo/amór koomá' ki tsaahh, kudá' naa amorhúng i haniís, nee kuungá' tunduri aleefiriirín nee tunduri ló'wa sla'á'. ¹⁵ Mungú i xirfuuti asma tsuuqaawós kuká'. Nee tsuuqaawós ki ló'wa ur tam ki aleeslayká alki/ituwo.

10 Ánuú Paulo kuungá' nun harhheehhe'eemiís, ar tsatsaa'areema nee ar hhooeema ar adoodár Kristo. Kuungá' a kata' gídaabá, aníng a heé da'ayusmo qoomár aníng bar díř geeraahúng i dirií', ala aníng a heé xaraásl qoomár án bir ti saáw dirhunge. ² Aníng kuungá' nu firiím gídaabá, aníng mi harakeesara' xarasleemaeé' ngiwa laqaam qoomár binda amorhúng i hardáh. Asma aníng a xuú' gídaabá xarasleema i aleesláv díř mukdá' kaaha gídaabá, atén adór ta tleehhiitaan a adór múk Munguheeká. ³ Ar ló', atén a muu oo baraaká' yaamu, ala atén a slaqwanaaká adór slaqwarár múk baraaká' yaamu. ⁴ Xooslaadár slaqwara ar atén tar slaqwaan a tidár múk baraaká' yaamuuwooká, ala a xooslaadár slaqwara ar Mungú, tidár /uuruú koom. Xooslaarí an tidár koo/idár /uuruú koom ar gixsa kar fee/aan. Gár atén ta fee/itaan a axweesanayduú lama, kudá' Mungú tlaampa'aamiís. ⁵ Nee slám gár atén ta fee/itaan a umuúqo inslawaywo, kudá' iil/aám, oo daara/ángw koóm, oo taa tleéhh as hee iidíguú Mungú munguwa xuú'. Atén umuúqo inslawaywo un ohiimaán, nee kuwa iialooetisaan díř Kristo i alé. ⁶ Nee kuungá' bar aga hhe'esé' iialooémisuuwo, atén daqaní a ya/aamaán umuúqo tlehhemuudá' iialooemis wásl kuwa sakwasleemuutaan. ⁷ Kuungá' muruudá' oo díř

geeraahúng i dirií' na ga/aawaak. Xáy, hee i deéro oo ti haraxuú' gídaabá inós a heé Kristo? Bir deer, adoosíng i qoón. Ala inós gár kuwa hariím a kaangwí nguwa aldakw gídaabá, atén sleeme a múk Kristo adór inós wa ale. ⁸ Asma aníng adoorí a murér wa ara'araaká gídaabá. Aníng dooqa aga harwaaraáhh tiwa kilooeé' xirfayeemiis, as aleesleemuudá' tinda haniís nee Aako. Ala aleesleemuuwí una sláw as kuungá' nuwa kwa/amis, a gídaabaheeká as nuwa fe/iit. ⁹ Kuungá' ma oora' gídaabá, aníng gár ni slaa' a kuungá' nuwa dae tlaaq ar barwaduueé'. ¹⁰ Asma kuungá' daqtakaaro laqaá a katta' gídaabá, "Paulo baraá barwaduuwose a heé xaraásl nee oo /uuruú koóm. Ala inós bar i dinkwa nee atén, inós a heé da'ayusmo, nee slám axweesantós gár i koon i káhh." ¹¹ Heé adoorí axwees ngi xui gídaabá, kangwdá' ni gooiim baraá barwaduueene, aníng qoomár birti saáw dirhunge, an kangwdá' ni tleehh barnaxes naa hardáh amorhúng i alé. ¹² Atén a qitlanaaká tiwa alqoomeesaan nee mukwí ti kilooín xirfayeemiis, laqaá tiwa amorín i harafaaraan. Inooín a daktana, asma ti kilooín alqoomeemesiyá' ar har qoomayín kilooín, nee ti kilooín slaqamisiyá' ar slaqsayín oo kilá'. ¹³ Ala atén birti kilootén xirfayeemisaán, xirfuurén i harki/isoó kón. Harki/isaydá' Mungú guna qaás as gadiyeéren, nee kuungá' a baraá harki/isaydá' i dir'á'. ¹⁴ Asma atén a múk aa giirin hardahamuú dirhunge, as Ya/abtór hho' ar Kristo ngiwa alki/ituú awaán. Gawaá adoorihe qoomár atén barnaxes ti xirfayeemisaán as kuungá', a gídaabaheeká atén harki/isayrén una wa waarahhaán. ¹⁵ A hariímareneká atén tiwa xirfayeemisaan daanduú gadiyér múk hatlá' aa tleehhiit didár tsee/aá harki/isayrene. Ala gár atén ta haraxuaan a gídaabá, haratlintaorhúng bira ureér, atén daqaní pa/aangw u slawaán oo gadiyér ak ur kawa tleehhaan dirhúng wa ale, baraá harki/isaydá' Mungú naa atén i qaás. ¹⁶ Daqaní atén Ya/abtór hho' alki/ituúwo a aleeslawaan baraá yaamaá ak saawe ta koohunge. Ala a dahaanaaká baraá yaamaá heé hatlá' gadiyeét ngiwa iimu/ún, as atén mitiwa xirfayeemisaán as gadiyér taa tleéhh nee heé hatlá'. ¹⁷ Gooi i kat, "Heé ti xirfayeemiis, a inós ti xirfayeemisi as Aako." ¹⁸ Asma heé ti kilós xirfayeemiis, inós ku ya/anká nee Aako, ala heé ta ya/an a kudá' Aako aa xirfayeés.

11 Aníng qoomár bar dakti'iimar'eé' káh, alók geera án kuungá' in sa qiqtliindá'. Ar ló', án kuungá' i tsubír sa qiqtliindá'. ² Aníng gura' iga óh as kuungá'. Guruuwí aníng iga oh, amór i dahhi a amór Mungú. Asma kuungá' a adór /amatlito'ór hhoohhoo' ar taa kwatiitiiká. Aníng al'axweesani aga haniís, /amatlito'oorí ngiwa haniis dí'r hhawaatuú wák. Nee hhawaatuuwí an Kristo. ³ Aníng a da'ayumiit gídaabá kuungá' tundu al/aay baraá inslawayhunge, tam kuungá' sla'arirhúng tidá' ur ar hhoohhoo' ar Kristo kuwa sla'a' kari geexeerá', adoodár dayshimooduú al/aymusmo aáng Efa ngira al/aáy. ⁴ Asma kuungá' umuúqo heewo oo naa hardah amorhúng un sa qiqtliindá', kudá' iidíguú Yesú hatlá' gu

alki/iit. Yesudá' inooín ta alki/iiti a kudá' atén taa alki/itaniiká. Slám kuungá' qeeruú hatlá' u ya/a/aandá'. Inós a Qeeruudá' hhoohhooeká oo kuungá' taa ilaoté'. Nee slám kuungá' Ya/abtór hho' ar hatlá' an ilaoohiindá'. Ya/abtoorí a tidá' atén naa alki/itaniiká dirhúng i alé. ⁵ Án ngi slaá' ya/abuserhúng tidá' ló'wa uren gár aníng iwa ba/ i káhh. ⁶ Ala tam aníng axweesani alki/ituúwo tam a xuaakahe, ala iidíguudá' aníng ni axwees u xuú'. Gaarí atén nga gwa/atisaán dirhunge umuúqo daqto nee ar umuúqo loohiro. ⁷ Qoomár aníng Ya/abtór hho' ar Mungú ngiwa alki/iit dirhunge, gár aníng naa ilaóh dirhúng wa ale i káhh, aníng tina niinaweés as kuungá' tawa múk urén tleehhita'. Aníng ana dakuúsi as adoorí naa tleéhh? ⁸ Qoomár aníng gadiyeét ngiwa tleéhh tla/angwhúng wa ale, aníng tina qáy nee Kríshaanoó dimbadimbé oo yaamaá hatlá'. Adoorí naa tleéhh a gídaabáhe aníng inooín ina malguús? ⁹ Qoomár aníng niwa amorhúng i dirií', gár iwa /aaruú bir deer, aníng heé naa daawitimís dirhunge i kaahh. Asma hhaeedá' Makedoniár dahhá', muruudá'sleémeero aníng naa slaá' nguna huwiyé'. Aníng ilakaaharu una ló'wa tleéhh as aníng kuungá' munduwa diitsakwár ar áw. Nee slám aníng an adoodár kumaamiit. ¹⁰ Adoodár looeemaá Kristo ir baraaé' i dirií'ya', xirfuuwí ku baloó hingsesiká dir'eene baraá yaamaá Akaya sleémeerowo. ¹¹ Asma milá gár adoorí án ngis kah? A gídaabáhe aníng kuungá' nun sla'aaká? Aasla'áy. Mungú ga xuu' adór aníng kuungá' nur slaa'. ¹² Ala aníng a kumiit adoorí ngiwa tleehhiit, as masók mukduú hatlá' pa/aangw munguwa sláy, oo tiwa kilooín xirfayeemisiya' gídaabá, "Atén gadiyér Mungú an tleehhiitaán adoodár inooín wa ale." ¹³ Asma múk adoorí a ya/abusér loeká, ala a ya/abusér lama. Inooín a múk gadiyér tleéhh ar al/ayma, nee slám inooín kilooín tin slaqsoó ya'abusér Kristó tleehhiitiyá'. ¹⁴ Ala a gár waa/oo/amoorooká. Asma tam Neetlaangw inósuú kilá' tin warqeemiis tawa slaqsoó malaykamoó qwa/ateema. ¹⁵ Gawaá adoorihe a gár waa/oo/amoorooká sleeme sagadiyuuseerós tiwa warqeemis tawa adór sagadiyuusér gan'amu. Ala alhhe'esaywo inooín sakwasleema kan sláy, tidá' hariím as gadiyérín wa ale. ¹⁶ Aníng kuungá' nu malé firiím gídaabá, kuungá' ma kaahara' aníng a daktani. Ala adoosíng bar katá', aníng ya/aamaré' tawa daktani, as pa/aangw nguwa slaw tiwa kilooeé' xirfayeés gár ninawe. ¹⁷ Asma gaarí án ni kah i amór Aakoó dahhká, ala xirfayeemisueé' kwí aníng tiwa kilooeé' xirfayeemiis, un tleehhiit adór daktantá wa ale. ¹⁸ Asma múk yaariir i deer oo ti kilooín xirfayeemiis as muruú baraaká' yaamu, ala tam aníng sleeme tin adoodár xirfayeemiis. ¹⁹ Asma kuungá' a ló'wa sla'á' daktana kawa sa qiqtliindá', kuungaasingá' ló'wa sagalooár koomá'. ²⁰ Kuungá' a qiqtliindá' hee kuungá' burnaa lawaale tleéhh, laqaá hee bira daqaari'iit ar daqaari'iimarhúng, laqaá hee bur naa ohín, nee laqaá hee bur naa waaqqaá', nee laqaá hee bur naa tlaaqarma' muúx. ²¹ Aníng adoorí an káh ar mure, asma atén qoomár tawa amorhúng i diriiaan,

adoorí tlehmuuwo aga qitlaniiká. Aníng daxta an oo' adór daktantá wa ale gídaabá, Hee bir deer oo qítl oo ti kilós xirfayeemiís gawaá umuúqo gaaro, aníng sleeme a qítl tiwa xirfayees. ²²Inooín a múk Ebraniáro? Tam aníng sleeme. Inooín a múk Israeliwo? Tam aníng sleeme. Inooín a xwaylár Abrahamúwo? Tam aníng sleeme. ²³Inooín a sagadiyuusér Kristówo? Aníng daxta an axweés adór daktantá wa ale, aníng a sagadiyusmoó Kristo oo ak hhoó' ta inooiné. Aníng gadiyeét ana ak tleéhh ta inooiné. Aníng tina tsegiít daqtá yaarire ta inooiné. Nee slám aníng tina ak muúx ta inooiné. Aníng afkwá gwa'ara ngun wa kikií/ daqtá yaarire ta inooiné. ²⁴Tina muúx sagaáwa kooán wa ale nee múk Yahudi, qaway mibeeri tám nee gwaleél umuúqo muxtaaro. ²⁵Tina muúx sagaáwa tám wa ale nee múk Rumi, ar hhara, nee tina tlaquút ar tlaa/e sagaáwa wake. Sagaáwa tám miringamoa ina qeqtín baraá tlawto. Looarka wake aníng ana hoót baraá maáy wa ale, xweera nee tlaatla/aango. ²⁶Baraá aaiieé' awa yaarire tsaxwaá yaariir in wa /akumaamiít, tsaxwaá yau, nee tsaxwaá malguuseb, tsaxwa as múk xooror'éé', nee as múk xoordaá hatlá' sleeme, tsaxwaá baraá gixsadu nee tsaxwaá baraá darma, tsaxwaá baraá tlawi, tsaxwa as mukdá' káh gídaabá a hhae, ala laatí inooín a hhae-wooká. ²⁷Aníng aga daawimaamiít as gadiyér yaariir. Daqtá yaarire ana dalaá', nee slám ana slahhahhá' as qwari nee waxe. Daqtá yaarire muruú /ayma ugwa slawiiká, ana slahhahhá' as tsaqwa nee /aankwets. ²⁸Tí sleémeero bar mawaana, huwár hatlá' ar ni koom i deer umuúqo daqto as daanduú Kríshaanáy sleémeero. ²⁹Asma heeko bur ku daqaatlaákw baraá haratlintaaoorose, aníng sleeme ti daqaatlaákw. Laqaá barnaxes kookoo aa huú' baraá tlakweemaá i alé, aníng a ló'wa gurhaamuút. ³⁰Aníng barnaxes gár tiwa hariím, a tin xirfayees, aníng tin xirfayees as daqaatlakwer'éé'. ³¹Mungú, Baabuú Aako Yesu, kudá' xiríf ay alhhe'esay wasle, inós ga xuu' gídaabá aníng lama a kaahaaká. ³²Qoomár aníng niwa baraá gixsár Dameski, ga/aawusmoó waawutmo Areta inós gixsár Dameski gana xún as án tiwa oohi. ³³Ala aníng tiri aweeriís ar lakwaanti ar pa/ángw baraá koo/ír gixsár ar alé, gawaá adoorihe niri ba/ám baraá dabaawose.

12 Aníng gár tiwa hariím tin kilooeé' xirfayeemiís, tam adoorí gár i bu' i kahha. Ala daxta aníng a kumiít axweesanto iidíguú iigu'utu nee gee-hhooemisuuduú Aako naa aníng i laqán. ²Aníng heeko wák u xuu' oo baraá Kristo. Kureeraá mibá nee tsiyáhh naa waarahhiyé' heewí kuna ar tláy gawaá doori ay baraá dooraá tám. (Inós qoomaadae tim slaqwtá kón, aníng a xuaaká, laqaá tim slaqwtá konká, aníng a xuaaká, Mungú ga xuu'.) ³Aníng heewí u xuu'. (Ala inós tim slaqwtá kón, laqaá tim slaqwtá konká, aníng a xuaaká, Mungú ga xuu'.) ⁴Aníng a xuu' adór inós kura ar tláy ay didá' amohhoo'. Axweesanoó ooro ta aleeslayká guri axamiís, axweesanaydá' tawa ya/ anká hee nguwa axweesi. ⁵Daanduú heewihe aníng ti

xirfayeemiís, ala aníng ti kilooeé' xirfayeemisaaká, ala aqo har daqaatlakwer'éé' kilós. ⁶Ala aníng tam ti kilooeé' xirfayeemisa, a gídaabaheeká aníng a adór daktani, asma gár aníng ni oo' a ar ló'. Ala aníng ti máw kilooeé' xirfayeemisuwo, as hee miwa oo' gídaabá aníng ti ak úr ta adoodá' i ara'ari, nee i axamiisi dir'eene. ⁷Geehhoeemisuudá' urén oo tinda aníng i haniís i ló'wa waa/oo/amór kón. Gawaá adoorihe laqaymo kunguna gawaá slaqwté'eé' dahaás, as aníng mawa daar/uút as daanduú geehhoeemisuudá'. Laqaymoowí naa sláw a malaykamoó Neetlaangw, oo tinda ya/aáw as aníng iwa tlaaqarmo slahhi, as aníng mawa daara/uút. ⁸Gawaá daanduú gaarihe aníng Aako una firiím sagaáwa tám wa ale, as gaarí iwa qutl dir'eene. ⁹Ala Aako iri báy, "/Uuruueé' i bu'uut diroge. Asma /uuruueé' ku ak úr, kuúng burtu daqaatlaákw." Gawaá adoorihe aníng tin xirfayeemiís ar qwal/uú yaariir as daqaatlakwer'éé', as /uuruú Kristo iwa baraaé' wa hooti. ¹⁰Gawaá adoorihe aníng a qwalaá/ aníng barnaxes ti daqaatlaákw, laqaá tam ti muruú tlákw i tlehhiít, laqaá tam a daawimiít, laqaá tam ti gusiisín, nee laqaá tam ti slahhe'eemiís as Kristo. Asma aníng barnaxes ti daqaatlaákw, daqaní aníng a /uuruú koóm. ¹¹Aníng niwa adoorír axweés a adór daktani. Ala kuungá' aníng ina harakesé'. A hariímarhúng geeraawo aníng iwa xirfayeemisa'. Asma aníng tam a gaarookahe, ala gár aníng iga wa /aaruur i káhh ta ya/abuserhúng tidá' urene. ¹²Qoomár aníng gadiyeét ngiwa tleéhh tla/angwhúng wa ale, tlehheemí'idá' sleémeero ina tleéhh ar qiqtlilingw, kudá' aníng i laqaqaamá' gídaabá aníng a ya/abusmo. Layadu ina tleéhh, nee tlehheema'aá waa/oo/amór koomá', nee tlehheema'aá aleesleemuú laqaqaamá'. ¹³Gár dirhunge aníng naa /itiím i káhh, baraá tidá' naa haniís dír múk Kríshaanáy oo yaamaá hatlae. Ala aqo har tí kilós gídaabá kuungá' naa huwár ar awiiká. Án gurtlawaré' as nuwa sadakuús adoorír alé. ¹⁴Qaytsité', gaarí a sagaáwa tám aníng niwa daqeemuú slaa' amorhúng i alé. Nee án kuungá' nu huwár ar awaaká. Asma aníng gár ni leelehhiit a muruhungeeká, ala a kuungá'. Asma a hariímarooká na'/ii mura' nguwa burumburina' as xwaylité, ala a xwaylité mura' gun burumburiín as na'/ii. ¹⁵Aníng bartéene a qwalaá/ muruueé' sleémeero nguwa haniis, nee slám ánuú kilá' tiwa haniis as munerhúng. Xáy, kuungá' sla'aarhúng i /aaruúra dir'eene, as adoorí án kuungá' nuwa ak ló'wa slaa'? ¹⁶Ala kuungá' a kata' gídaabá, "Ar ló', kuúng taa huwár ar eeriiká. Ala as kuúng tawa al/aymusmo, kuúng atén taa al/ák ar lamtók." ¹⁷Ahaá, garhúng ar aníng naa sláw i qo deéro dír dabaá mukdá' aníng naa amorhúng i ya/aawi? ¹⁸Aníng Tito una firiím niwa amorhúng i daqay, nee hhiyaaduú hatlá' una ya/aáw dinkwa nee inós. Xáy, Tito gár dirhunge aa sláy i deéro? Qeeruú hhoohhoó' kudá' aníng i geerahara-haár, a kudá' inós sleeme gu geerahara-haáraake? Nee slám hotaangós a adór kwe'eeneekáhe? ¹⁹Án ngi slaá' qoomaari sleémeero kuungá' a kata' gídaabá atén gár

tas adoorír axweesaan a atén tin kilootén aleekal/aa-maán dí r geeraahunge, aasla'áy, a adoosingeeká. Tí ta axweesaan, an axweesaán ar baraá Kristo, dí r geerá Mungú wa ale. Ala sla'aaruuser'eé', tí sleémeero ana axweesaán as kuungá' tunduwa tleehhi. ²⁰ Asma aní ng gár ni da'ayumiit a tí gídaabá, án binda hardáh amorhú ng i alé, án kuungá' adoodá' nur slaa' dooqa nu adoodá' i awaaká. Nee slám a da'ayumiit gídaabá kuungá' aní ng i aandá' ar adoodá' kuungá' ta sla'aaká. A da'ayumiit gídaabá dooqa án kuungá' dí r ni aw a baraá gila, nee gur'ee nuwa ohiin, nee xaraasleema, fola, tloqomis, kaantiingw, daara/aangw nee tlaahhi. ²¹ Aní ng a da'ayumiit gídaabá aní ng binda malé hardáh amorhú ng i alé, Mungúeé' aní ng i malé mureekes dirhunge, nee aní ng niri gurhaamuút as mú k yaariir oo aa hhu'u'unká tam ay hamí, kudá' tlakweema gaa tleehhiit iimír qoomaadá', tari kumiit baraá slasla/aruuine, nee baraá tsaatu'uumaro nee tam baraá fuqti'ín tidá' taa tleehhiiti.

13 Daxta gaarí a sagaáwa tám niwa amorhú ng i hardah. Gooi i kat gídaabá, "Ar afér lamabu'uuser tsár laqaá tám umuú qo sakwasleemaro ka tsaat." ² Á n kuungá' nuna gurbuú' qoomár niwa amorhú ng i diri' sagaáwa tsare. Nee slám hamí án kuungá' nun malé gurbuú' dí r án nira amorhú ng i hardahiiká. Aní ng mukdá' tlakweema gaa tleehh qoomaadae, nee mú k hatlá' sleeme, un gurbuú' gídaabá aní ng binda malé hardáh, án kuungá' nu gurtlawaaaká. ³ Asma kuungá' gár ta leelehhita' a layár ga laqaqaam gídaabá Kristo i axwees ar aní ng. Kuungá' aqo aandá' gídaabá inós ku daqatlaakweeká qoomár bundu sakwasleemuut, ala /uuruuwós gun laqán dirhunge. ⁴ Ar ló' inós kuna kikií' gawaá msalaábár i alé as daqaatlakwe, ala inós i slaaf

ar /uuruú Mungú. Adoorí an adór atén tay diriiaan sleeme. Atén ti daqeetlák w adoodár inós wa ale, ala a hootaán dinkwa nee inós ar /uuruú Mungú. Adoorí kuungá' aqo aandá'. ⁵ Kuungá' ti kiloohú ng aldakute', xáy, a baraá haratlintaar i dir'á a? Kuungá' ti kiloohú ng iade', laqaá kuungá' a tsahha'aakáhe gídaabá Yesu Kristo i baraahú ng i diri'? Ala bir kaahh, daqaní a gídaabá kuungá' tunda sií'. ⁶ Ala aní ng a haraxuú', kuungá' kawa tsahha' gídaabá atén taa sií'iká. ⁷ Atén Mungú un firiirimaán gídaabá kuungá' masók gár tlaakw an tlehha'aaká. Atén a adoorí firiirimanaaká, as mú k hatlá' ngiwa tsaahhi gídaabá atén aga waarahhaán. Gár atén ta firiirimaan a tí gídaabá, kuungá' masók tidá' hhoo' an tlehhitá', ala tam atén taa ari gídaabá aga waarahhaniiká. ⁸ Asma atén a aleeslawanaaká looeema kiwa tlaampa'aamisaan, ala atén gár tiwa hariím a tidá' nee looeema ti slaslaawá' an tlehhiitaán. ⁹ Asma kuungá' bar /uuru u koondá', dirtene a qwala/ tam atén ti daqeetlakwene. Gár atén ta firiirimaan a tí gídaabá, kuungá' masók a mú k ganaa' tleehhitá'. ¹⁰ Gaarí an gár aní ng tí ngisa gooiím, dí r aní ng nira hardahiiká amorhú ng i alé, as aní ng qoomár binda hardáh munduwa i buú hh, slám aleesleemuudá' Aako naa aní ng i haniís muwa ar gadiyuús. Aleesleemuudá' aní ng una slá w kuungá' nuwa kwa/ amis, a gídaabaheeká kuungá' nuwa fe/iit. ¹¹ Há m daxta, hhaee'eé', aláhhooá' ngi geexá w. Kumiité' baraá gan'amuuwo. Gurbu'uungw ya/aa/amaak. Ti axweesani axamise'. Hooté' ar wayda. Nee Mungúduú sla'aari nee oo wayduú hanmaamiís i dinkwa nee kuungá'. ¹² Kuungá' ti intsihhiimise' ar ma'amisuuduú hhohhó', adoodá' mú k hhohhó' oo Mungú i tlehahhiti. ¹³ Mú k hhohhó' oo Mungú sleémeero kuungá' nu intsihhiimiis.

GALATIA

¹ Ánuú Paulo barwaári ngina gooíím. Aníng a ya/abusmo. Aníng múk iga ya/aaw i kaahh, laqaá heé iga ya/abusmo tleehh i kaahh. Ala án heé iga ya/abusmo tleehh a Yesu Kristo inósuú kilá'. Slám nee Mungú Baabá, kudá' Yesu Kristo ngwa waaslee/atis baraá múk aa qaátl wa ale. ² Aníng nee hhae sleémeero kudá' diirí diriíá' barwaári ngina gooíimaán dír múk Kríshaanáy sleémeero oo baraá yaamaá Galatia. ³ Mungú Baabá nee Aakoorén Yesu Kristo kuungá' nu tsuuqi nee nu waydí haniisi. ⁴ Aakoorén Yesu Kristo adoodá' Mungú Baabá aa slaá' gana tleéhh, tiri haniís as daanduú tlakweemaarén, as atén tiwa ba/amisi baraá yaamuuká' tlaakwe awa de'emuuká'. ⁵ Inós i xirfuuti ay alhhe'esay wasle. Amin. ⁶ Aníng a ló'wa waa/oo/amiím as kuungá'. Asma kuungá' Mungú ugwa geexeeré' ar gaanslaay, kudá' kuungá' naa ateet as gurtleemuú Kristo, nee kuungá' ya/abtór hho' ar hatlá' kari i warqeere'. ⁷ Ala ya/abtór hho' ar hatlá' i káhh. Mukko oo kuungá' nu daawitimiís i deer, oo Ya/abtór hho' ar Kristo ga warqeemiís. ⁸ Ala bar atén laqaá tam malaykamoó gawaá dooraá daáhh barnaxes ya/abtór hho' ar hatlá' nga alki/iít, ar nee tidá' atén naa alki/iitaán ti slaslaawa'aaká, inós ku lu'usi nee Mungú. ⁹ Adoorí ngina ooaán, nee ala hám ngin malé inkii/aán gídaabá, umuúqo heewo oo ya/abtór hho' ar hatlá' ngaa alki/iít, ar nee tidá' kuungá' taa ilaoté' ti slaslaawa'aaká, inós ku lu'usi nee Mungú. ¹⁰ Kuungá' ka xua', aníng axweesanaywí un axweesa, as muu aníng iwa ya/an? Laqaá a gídaabáhe gár ni leelehhiit a Mungú aníng in ya/án? Kuungá' ka xua' aníng gár ni leelehhiit a sla'atísar múko? Án barnaxes tam hamí a kumiít muu nguwa sla'atimis, daqaní aníng a sagadiyusmoó Kristowooká. ¹¹ Hhae'eé', aníng gár ni xu'utísar wa slaá' dirhúng i aleeró a tí, gídaabá, Ya/abtoodá' hho' naa dirhúng i alki/iít a gár hee aa iimu/uniká. ¹² Slám aníng ngaa ilaooihiiká dír heé wa ale, nee án heé iga intsaahhatis daanduú Ya/abtoorihe i kaahh. Ala a Yesu Kristo ngina aníng i geehhootís. ¹³ Kuungá' iidíguueé' u xuá', adór nira hoót qoomaadá' án tawa heé diinír Yahudi. Aníng múk Kríshaanáy una ló'wa gusiisiím, tam gurtleemu ugwa koomiiká. Ilakaaharu una tleéhh as ngiwa qwaareesár wa slaá'. ¹⁴ Aníng niri kumiít baraá diinír Yahudiro ta múk yaariír ba/a baraá qartadár tlahhay'eene. Aníng ilakaaharu una tleéhh ló'wa ale asma unuudá' baabi'iirén. ¹⁵ Ala Mungú aníng ina tsawaár iimír aníng tiwa laqwaaliiká, iri ateét as gurtleemuuwós, as aníng inós nguwa sagadiyuus. ¹⁶ Qoomaadá' inós aa qaás iwa bó/, Garmaawós nguri

geehhooútís dir'eén i alé, as aníng Ya/abtór hho' ar daanduuwós ngiwa alki/iit dír múk xoordaá hatlá', nee aníng heé naa yaahaás i kaahh qoomaadae. ¹⁷ Laqaá tam aga tsa/amiiká amór Yerusalemu, amór ya/abuseedá' gadiyeét gaa geerí iimu/uun. Ala ana tláw ay yaamaá Arabuni. Aluuwo niri malé kií/ ay Dameski. ¹⁸ Kureeraá tam niwa waarahhiyé', niri tsa/ám Yerusalemu, as nee Kefa tiwa slawaan. Niri hoót dír do'ós wa ale deelo mibá nee kooán. ¹⁹ Ala ya/abusmoó hatlá' oo naa ár i kaahh, aqo har Yakobo kilós, hhiyoó Aako. ²⁰ Ga/aawaak tí ni gooíim kuungá' i alé a ló' tam geerá Munguhe. ²¹ Aluuwo ana tláw ay yaamaá Shamu nee Kilikia. ²² Ala gitsee/aaeé' kaa ariiká nee múk Kríshaanáy oo baraá yaamaá Yudea. ²³ Ala inooín kaa tawó axaás gídaabá, "Heedá' aáng atén taa gusiisin, daxta i Ya/abtór hho' alki/iit, ar haratlintaaoodá' aáng aa qwaareesár wa slaá'." ²⁴ Inooín Mungú kuri xirfayeemiís as aníng.

² Kureeraá mibá nee tsiyáhh niwa waarahhiyé', aníng niri malé tsa/aám ay Yerusalemu dinkwa nee Barnaba. Tito sleeme nguri harahuúw. ² Aníng ana daqáw asma Mungú ina i geehhooúy gídaabá niwa daqaw. Dinkwa ana tleehhaán nee geeraharuusér múk Kríshaanáy kiloorén. Ya/abtór hho' tidá' ni alki/aa/iit dír múk xoordaá hatlá' i alé, ngari dir'ín i alki/iít. Aníng ana xu'utír wa slaá' gídaabá, gadiyé'eé' tidá' naa tleéhh, nee tí ni tleehh, a tawóro laqaá a idoomá. ³ Ala Tito kudá' nee aníng dinkwa, inós tam heé Yunaniro, inós kwa harakeesiiká al/utlooro. ⁴ Ala hhaeekaari awa loeká, inooín ngina iinuusiye' gídaabá Tito ku al/utli. Ala inooín laati tina qawti dahaasiyé' baraá dinkwaadá' i alé, as amohhooaadá' atén ta koomaan baraá Kristo Yesuwo ngiwa tsee/aarina'. ⁵ Ala atén adoodá' inooín i slaiya' atén aga ya/amaniiká tam siiwár wák. Atén gár taa sla'aán a looeemaá Ya/abtór hho' masók in kumitiyá' dirhúng wa ale. ⁶ Ala mukdá' tawa kaahi a geeraharuuse, inooín gár hatlá' taa doók i káhh gawaá tidá' aníng naa intsaahhatimisi. Ala inooín tam i uroó kon'a a gaarooká dir'eene, asma Mungú i uroó heé fadiitiiká. ⁷ Ala inooín kari tsaáhh gídaabá Mungú aníng ina aleesleemuú i haniís oo Ya/abtór hho' ngiwa alki/iit dír múk xoordaá hatlae, adoodá' Petro sleeme ngura aleesleemuú i haniís oo Ya/abtór hho' ngiwa alki/iiti dír múk Yahudiro. ⁸ Asma Aakoodá' Petro gwa aleesleemuú i haniis tawa Ya/abusmoó múk Yahudi, an kudá' aníng iga aleesleemuú i haniis sleeme, tawa ya/abusmoó múk xoordaá hatlá'. ⁹ Yakobo nee Kefa nee

Yohana inooín a uheemaá múk Kríshaanáy. Inooín aleesleemuudá' taa aníng i haniis nee Mungú, kuri tsaáhh. Gawaá adoorihe tiri /uyay leehhiyé' aníng nee Barnaba, as tawa múk gadiyuús dinkwa nee inooín. Tari al'axweesaán gídaabá aníng nee Barnaba a tlawaán amór múk xoordaá hatlá', nee inooín i tlaye' amór múk Yahudi. ¹⁰ Ala /aymuú wák kilós nguna ooíyé' gídaabá, "Múk narkuute alee/iimisaak." Nee gaarí a gár án ni tlehhaahhiit ló'wa ale. ¹¹ Kefa niwa hardáh Antiokiár i alé, aníng nguri iigahhamiít dí' geerá múk wa ale, asma tlehhiimi'iwós nguwa sakwasleemuutiyé'. ¹² Inós ina al/ayín nee múk xoordaá hatlá', mukko niri hardáh oo tinda ya/aáw nee Yakobo Yerusalemúr wa ale. Mukdá' niwa hardáh, Petro tiri paraátl dí' mukduú xoordaá hatlae, dí' /ayma gari geexáy, asma i múk Yahudír da'ayumiit, kudá' káh gídaabá, múk xoordaá hatlá' ku al/utlin. ¹³ Múk Yahudi oo didaádá' i diri' tiri paraátl, hhaahhalingwduú Petro kuri eehaár, tam Barnaba sleeme hhaahhalingw'ín kudá' guri eehaár. ¹⁴ Aníng ngiwa tsaáhh gídaabá tlehhe'ii'ín nee looeemaá Ya/abtór hho' ti slaslay'aaká, Petro nguri iigahhaát dí' geerá muu sleémeeró wa ale, nguri baw, "Kuúng a heé Yahudi, kuúng an hót tawa adór heé xoordaá hatlá', a adór heé Yahudirooká. Ala kuúng adór múk xoordu kur harakeemis a idoomá, ar tawa hooti adór múk Yahudír aleeró." ¹⁵ Ar ló', atén a múk Yahudi baraá laqwalamko, a múk xoordaá hatlaeeká, kudá' tlakuuse. ¹⁶ Ala atén a xuaán gídaabá, hee ku gan'amuú i harafaariiká as hara'aya ngiwa eehaár, ala hee kun gan'amuú i harafaar as Yesu Kristo nguwa haratlintií'. Atén sleeme Kristo Yesu una haratlintiaán as tiwa gan'amuú i harafaari asma Kristo kuwa haratlintiaán, ala as tlehhma'aá hara'ayaarooká. Asma Gooi i kat, "Hee ku gan'amuú i harafaariiká asma hara'aya ngiwa eehaár." ¹⁷ Atén awa kilá' Kristo una haratlintiaán as tiwa gan'amuú i harafaari. Ala bar aga araán gídaabá atén aga dakuusaán, nee gídaabá atén a ba/amanaaká bar hara'aya aga eeharaniiká, daxta an ooána gídaabá atén Kristo tina qwaareés? Aasla'áy, a adooriheeká. ¹⁸ Ala a adoorí, aníng geera a tlakusmo barnaxes tidá' aáng naa sií' aga malé inkii' tlehmmuwo, tidá' hara'aya ngiwa eeharahaar as tiwa gan'amuú i harafaari. ¹⁹ Asma aníng hara'aya iga qaroó gás. Gawaá adoorihe amór hara'aya eeharto aníng a heé aa gwaa', as niwa slaaf dí' Munguhe. ²⁰ Án nee Kristo tina alkikií'. Aníng daxta a slafaaká, ala Kristo in slaaf baraaé' wa ale. Slafiingwí nir hoot baraa'á yaamuuwo a kudá' nir hoot baraá haratlintaaór Garmoó Mungú nguwa haratlintií'. Asma inós aníng ina slaá', slafiingós guri haniís as aníng. ²¹ Aníng gurtleemuú Mungú u siaasiiaaká. Ala barnaxes hee ku gan'amuú i harafadiit as hara'aya ngiwa óh, daqaní Kristo gár isa gwaa' a tawo.

3 Kuungá' múk Galatia, kuungá' a daktana. Heé kuungá' naa da/aarin a heemá? Iidiguú Yesu Kristo kunguna alkii/iit dirhúng i alé ar geehhooeemaá kilá', adór inós kura kikií'. A adór una aandé' ar ilaahúng awa

kilá'. ² Án kuungá' nu yaahaás /aymuú wake, kuungá' Qeeruú hhoohhoó' una ilaotí'i as hara'aya kawa eehadé', laqaá as Ya/abtór hho' kawa axasé' nee kari haratlintié'. ³ Kuungá' masaa adoorír daktu'uté? Kuungá' slafingw /abén una iimu/uundé' ar baraá Qeeru. Ala daxta mas alhhe'eemisuú sla'a' ar baraá /uuruuhúng. ⁴ Tidá' sleémeero ar taa sleeré' daxta gár i hup i káhha dirhunge? Aasla'áy, ala aníng ngi sla'a' i kakhká. ⁵ Mungú Qeeruú hhoohhoó' ngun hanmiis amorhúng i alé, nee muruú xuawaslén nguwa tlehhiiti tla/angwhúng wa ale. Kuungá' ka xua' adoorí gan tlehhiiti as kuungá' hara'aya kawa eehadé? Ala a adoorí gan tlehhiitií'ke as kuungá' Ya/abtór hho' kawa axasé' nee kari haratlintié'? ⁶ Adoorí an adoodá' Gooi i kat daanduú iidiguú Abrahamuwo gídaabá, "Mungú guna haratlintií', gawaá adoorihe kuri gan'amuú i harafaar." ⁷ Gawaá daanduú axweesantihe kuungá' a tsahhá' gídaabá múk aa haratlintií' an na/aá kilá' awa Abrahamu. ⁸ Gooi gana geerí aán gídaabá, Mungú múk xoordu gu gan'amuú i harafaar as haratlintaaor'ín. Ya/abtoorí hho' Gooi gaa alki/ít geerí alé, iri ó' dí' Abrahamu gídaabá, "Baraawoge xoordu sleémeero ki tsuuq." ⁹ Abrahamu iri haratlintií' nee kuri tsuúq. Nee gawaá adoorihe kudá' sleémeero awa Mungú ngwa haratlinti'iye' ki tsuuq adoodár alé. ¹⁰ Ala kudá' sleémeero awa tlehhma'aá hara'aya ngaa i tlinti'iye' kaa lu'ús. Asma Gooi i kat, "Heé tidá' sleémeero ar taa gooín baraá kitaabuú hara'ayár Musawo gaa boo/eesiiká, ku lu'usi." ¹¹ A gár geehhoo' gídaabá hee i kaahh oo ta gan'amuú i harafaari dí' geerá Munguhe ar loohír hara'aya. Asma kaa gooín gídaabá, "Heé gan'amuú koóm, slafiingw gu kón as haratlintaa." ¹² Ala hara'aya iidiguú haratlintaa gu katká. Ala hara'aya gár i kat a tí, "Heedaádá' hara'aya sleémeero gaa oh, slafiingw gun sláy as tlehhe'ii'iwós." ¹³ Kristo atén tina tuú/ baraá lo'oodár hara'ayaaro, qoomár lo'oorén tidá' inósuú kilá' ngiwa gagaár. Asma kaa gooín gídaabá, "Umuúqo heewo oo taa kikií' gawaá xa'anoó i alé kwaa lu'ús." ¹⁴ Kristo inós adoorí gana tleéhh, as tsuuqaadá' Mungú aa al'axweés dí' Abrahamu, xoordu ngiwa i hardahiya' ar loohír Kristo Yesu ar alé. Nee sleeme adoorí gana tleéhh as atén Qeeruú hhoohhoó' kudá' Mungú naa diirén i al'axweés, kuwa slawaan ar loohír haratlintaa. ¹⁵ Hháe, án slaqsoó wák ngun oó' oo baraá slafiingwrén oo umuúqo daqisleém. Múk tsár bira al'axweés, heé al'axweesantadá' ga geeqáw laqaá ga warqeés i kaahh, ala al'axweesantadá' gár gaa tlehh tam muko. ¹⁶ Ala Mungú alqadoorós gana oó' dí' Abrahamu nee xwaylitmoowós. Alqadoorí i katká, "dí' xwaylarós." Gawaá adoorihe a dí' múk yaariireeká. Ala alqadoorí gár i kat a "dí' xwaylitmoowós." Gídaabá a heé wák, nee heewí an Kristo. ¹⁷ Gár án ni kah a tí, "Alqado kaa qaroó tleéhh iimír aáng wa ale nee Mungú. Hara'aya niri hardát alaá kureeraá tsiire tsiyáhh nee mibeeri tám. Ala gawaá adoorihe hara'ayaarí alqadoodá' warqeesaro ga aleesleeraaká, nee tam al'axweesantadá' ngiwa hinges,

tidá' taa qaroó geerí oó." ¹⁸Atén aali an slaslawaán as Mungú al'axweesantós ngiwa boo/eés. A gídaaba-heeká aali an slaslawaán as hara'ya kawa eehara-haraán. Asma Mungú aali gana amór Abrahamú i haniís, as gana alqadín amoorós i alé. ¹⁹Ala gár hara'aya kingisa haniís a milá? Hara'aya kingina doók daanduú al'axweesantadí alé as dakuús ngiwa laqaan, nee iwa kumit ay díř Kristo i hardahi. Inós an xwaylit-moó Abrahamu oo al'axweesantadá' gaa slay. Mungú hara'yaarí gana haniís díř malayke. Malayke gari hanís díř muu. ²⁰Ala har'ohusmo barnaxes i deer, inós a har'ohusmoó heé wakeeká, ala Mungú inós a wak. ²¹Daxta bar adoorí, an ooána gídaabá hara'ayár Mungú nee al'axweesantá Mungú ti slaslay'aaká? Aasla'áy, a adooriheeká. Ala geera barnaxes hara'ayár aleesleemuú koom bar kinga haniís, ar muu gu slafingw i haniís, geera alók muu gan'amu gu sláy as hara'aya ngiwa óh. ²²Gooi ngaa geehhooés alki/ituwo gídaabá tlakweema naa baalíné' díř muu sleémeerowo. Adoorí kana geehhooés as mukdá' Yesu Kristo gwa haratlintii', aalidá' taa alqadín ngiwa slay asma haratlintaor'ín. ²³Qoomár haratlintaao niwa hardatiká, atéń a baráá tseegamór hara'ayár i diriiaán, ay díř haratlintaoodá' hardah i geehhoouur. ²⁴Gawaá adoorihe hara'aya diirene a adór geeraharusmo oo atéń ti geeraharahaár amór Kristo i alé, as atéń tiwa gan'amkuú i harafaari ar loohír haratlintaao. ²⁵Ala hamí haratlintaao naa hardát, nee atéń ti malé geeraharahariiká nee geeraharusmoodá'. ²⁶Asma kuungá' sleémeero a na/aá Mungú asma Yesu Kristo ugwa haratlintié'. ²⁷Asma kuungaasingá' sleémeero awa taa haragaás nee Kristo ar loohír baatiismo, kuungá' Kristo ugwa tsité' adór inqwaarír wa ale. ²⁸Ala daxta gár diimbé i káhh díř heé Yahudi nee heé Yunaniro. Laqaá tam díř heé lawaalmo nee heé lawaalmoowooká. Nee slám gár dimbé i káhh sleeme díř hhawaata nee /ameeni, asma kuungá' sleémeero a adór heé wák baráá Kristo Yesuwo. ²⁹Ala kuungá' bar múk Kristo, kuungá' a xwaylár Abrahamu sleeme. Gawaá adoorihe aalidá' ar Mungú a toohúń asma al'axweesantadá'.

4 Gár án ni kah a tí, aalusmo qoomár tawa na/aay inós a dimbeheeká díř lawaalmoowo, tam mura' sleémeero a kose. ²Inós i dabaá múk urén nee múk saayuuuse ay díř qoomaadá' baabá aa hara'ayín i bo/. ³Tam atéń sleeme qoomár tawa na/i, atéń a adór lawaale tawa baráá /uuruú aleesleemuudá' waawuti'i'ím baráaká' yaamuuwo. ⁴Ala qooma iwa bó/, Mungú Garmaawós nguna ya/aáw, kuri laqwaál nee /ameeni, kuri laqwaál didár hara'aya i sa waawuti'in, ⁵as kudá' sleémeero awa baráá lawaali'imár hara'ayár i diriia' ngiwa tu/i, as atéń tawa na/aá Mungú tleehhitaan. ⁶Asma adoodá' kuungá' tawa na/iwós, Mungú Qeeruú Garmaawós nguna ya/aáw baráá muneerén i aleeró, kudá' ateetiim, "Baabá, Baabá." ⁷Ala bar adoosíń kuúń daxta a lawaalmoowooká, ala kuúń a garma. Ala kuúń bar garma, kuúń a aalusmo

sleeme, oo taa aalusmo tleéhh nee Mungú. ⁸Qoomaadá' aáńg kuungá' Mungú kuwa xui'iká, kuungá' a lawaalér munguaá hatlá', ala inooín a munguiwooká. ⁹Ala hám daxta kuungá' Mungú ugwa xué', laqaá an oo', hám daxta kuungá' Mungú naa xuú'. Kuungá' adór tara ki/é' a adoomá baráá /uuruú muruudá' liitlakwén nee oo /uuruú koomaaká? Asma gár kuungá' ta sla'a' a lawaali'imár muruudá'. ¹⁰Kuungá' iidíguú deelo nee slahheeri un ló' wa eeharahadá', nee qooma nee kureeri sleeme. ¹¹Aníń aga da'ayuút kuungae. Aníń ngi slaá' gadiyér naa tleéhh as kuungá' a tawo. ¹²Hhae'eé', án kuungá' nu harhheehhe'eés, kuungá' masók a adór aníń, asma aníń sleeme a adór kuungá'. Kuungá' gár tlaakw ar naa aníń i tlehhé' i káhh. ¹³Kuungá' a insleerá' gídaabá án Ya/abtór hho' gár ngisa alki/iít har geeraawo dirhunge a adoodá' niwa wananaa'. ¹⁴Ala tam adoorihe án kuungá' iga waaqai'iká laqaá aga xin'i'iká as adoodá' aníń ni diri'. Ala ina ilaoté' adór malaykamoó Mungú wa ale, nee adór Kristo Yesu inosuú kilá'. ¹⁵Qwal/uuhúń kudá' úř oo qoomadae ta koonda' i amá daxta? Asma aníń a insláv gídaabá qoomadae kuungá' a ya/aandá' ilaahúń ngiwa tu/a' bar áđ garka ya/aama ngiwa aníń i hanisa'. ¹⁶Ala hamí aníń aga wakusmo tleehhiiti asma looeema ngiwa dirhúń i alki/iít? ¹⁷Mukqáqá' gár i slai masók kuungá' tundun uuruux amor'ín i alé, ala gár adoorí kas slai ar hho' i káhh. Gár inooín ta slai masók kuungá' tundun paraatl dir'eene as inooín kuungá' kiwa eehada'. ¹⁸A gár hho' muu kuungá' nuwa sa daawimiiti, tam qoomár aníń niwa kaahh, barnaxes a baráá umuúqo gár hhoee. ¹⁹Na/iieé' awa sla'aaruúse, aníń a slahhahhaá' ló'wa ale as kuungá', nuwa malé laqwaal, ay díř Kristo i geehhoouy barahúń wa ale. ²⁰Gár án ni slaá' masók án a dinkwa nee kuungá' hamí, as axweesante'eé' ngiwa warqees ar adór hatlá'. Áń kuungá' adór nu laaq a xuaaká. ²¹Kuungaasingá' awa hara'ayár slaá' nuwa sa waawuti'i'in, án kuungá' nu yaahaás, kuungá' hara'aya gár i kat aga axasí'i? ²²Asma kaa gooín gídaabá Abrahamu na/i' ngi kon a tsár. Na/oó wák oo /ameenidár lawaalo'o nee oo hatlá' oo /ameenidár lawaalo'oorooká. ²³Ala na/ayduú /ameenír lawaalo'o kuna laqwaál ar adoodár na/aá hatlá' kir laqwalaalín, ala na/ayduú /ameenír lawaalo'oorooká kuna laqwaál asma al'axweesantá Mungú tidá' aa geerí oó. ²⁴Muruuwi sleémeero aa tleehharuut i gídaabár hatlá' kón sleeme. Asma /ameenaarí tsár a adór alqadaá tsár. Ar wák amór ni dahh a amór tloomár Sinai, nee na/aá i laqwaliin a lawaale. Tí an Hajiri. ²⁵Asma Hajiri inós a adór tloomár Sinai, tidár baráá yaamaá Arabunír i diri'. Inós aa slaqás nee gixsár Yerusalemu, tíř hamí. Asma inós i baráá lawaali'imár i díř nee na/iwós. ²⁶Ala gixsár Yerusalemu tidár gawaá doorí diri' i baráá lawaali'iimaarooká. Inós an aayoorén. ²⁷Asma kaa gooín gídaabá, "Kíńg qwalaá/, kíđár kampeeri, kíđá' aga laqwaliká, tseé' ar afór ur, qwalaá/, kíđá' slah-

ha'amaayér xwayla gaa aandiiká. Asma na/aá /ameenidá' hhawaatuú koomaaká ki yaariir, ta tidá' hhawaatuú kooma." ²⁸ Hám daxta, kuungá' hhaee'eé', kuungá' a adór Isaka, asma kuungá' a na/aá Mungú as al'axweesantós tidá' aa geerí oó'. ²⁹ Qoomaadae kudá' taa laqwaál ar /uuruú Qeeruú Mungú kuna gusiisín nee kudá' taa laqwaál adór na/aá hatlá' wa ale. Nee adoorí an adoodá' tam hamí tleehharuut. ³⁰ Ala Gooi gár i kat a milá? I kat, "/Ameenirí ar lawaalo'o guuseek, nee garmaawose. Asma garmoó lawaalo'o daqaari'iima ga aaliiká dinkwa nee garmaadá' oo /ameenidár lawaalo'oorooká." ³¹ Gawaá adoorihe, hhaee'eé', atén a na/aá /ameenidár lawaalo'oorooká.

5 Kristo atén tina gweér baraá lawaali'iimaaro as atén tawa hootaan adór múk lawaaleerooká. Gawaá adoorihe sihhiité, ma ya/aamara' tunduwa malé tseegi baraá lawaali'iima. ² Iia qaasaak, ánuú Paulo gár ni oo' a tí! Kuungá' burtunda al/utlín, Kristo gár nuwa bui i káhh. ³ Án /aymuuwí ngu malé inkií/ nee nguri gawdeés gídaabá, umuúqo heewo oo taa al/uútl, gár kuwa hariím a hara'aya sleémeero gan boo/ees. ⁴ Kuungá' bar gan'amuú leelehhitá' ar hara'aya kawa eeharahada', kuungá' taa qaroó partlé' nee Kristo, nee aga qutlé' díř gurtleemuú Munguhe. ⁵ Ala atén, haraxu'utirén a gídaabá Mungú atén ti gan'amuú i harafaar. Gaarí an gár ta daamaaramaan ar haratlintaao ar /uuruú Qeeruú Mungú. ⁶ Asma hee barnaxes i baraá Kristo Yesu, dirose al/utlo a gaarooká, laqaá tam kwa al/utliiká a gaarooká. Ala gár gídaabár koom a haratlintaao, tidá' ti laqaqaam ar sla'aari. ⁷ Kuungá' ana kumité' ar adór hhoo' baraá slafingwhúng oo Krishanu'uumaro. Ala hee kuungá' naa ilaa/ a heemá, ar tawa kumita', looeema kiwa ilaiwawa/a'. ⁸ Ala tam a heemá hee kuungá' naa harhheehhe'ees, heesíng amór naa daáhh a amór Munguhecká, Mungúdá' kuungá' nu ateetiím. ⁹ Gadaáadá' mikaáte ir sluufasluf tam ka niiná, tam /aarmoó yaariir sleeme gu sluuftís. ¹⁰ Atén sleémeero a wak baraá Aakoowo. Gawaá adoorihe aníng kuungá' nu xurumiitaaká, ala gár ni xuu' a tí gídaabá, kuungá' sleeme axweesante'eé' tí a siaasia'aaká. Ala heedaáadá' kuungá' nu sagaqwaareés, inós sakwasleemaarós ga sláy, inós tam heemahe. ¹¹ Ala hhaee'eé', án barnaxes iidíguú al/utlo un alki/iít gídaabá a gár hariím, ala waáy, án misti gusiisín? Ala án geeraawo bar iidíguú al/utlo un alki/iít gídaabá i hariín, geera alók hee dukuutsmo i slay i kaahh gawaá alki/ituueé', daanduú msalaábaro. ¹² Ala mukwí kuungá' nu tlaahhír i qamiím, alók masók tin kilooín tuu'uutiyá'. ¹³ Ala kuungá', hhaee'eé', kuungá' tunduna ateét baraá lawaali'iimár Neetlángw wa ale as tawa hota' ar amohhooa. Ala a gídaabaheeká amohhooarhúng tising an ar hotá' as ilatleerír slaqwa kawa eeharahada'. Ala ti sagadiyuse' ar sla'aari. ¹⁴ Asma hara'aya sleémeero kaa haragaás gawaá /aymuuwí wák i alé, gídaabá, "Inslaawmoowók slaek adór kuúng tir kilók sla'." ¹⁵ Ala kuungá' miti a'aawara' tiwa kikiha' nee tiwa tluu'uun-

da', asma adoorí bara tlehhé, ti kiloohúng hhaamisá'. ¹⁶ Ala gár án ni kah a tí, Qeeruú Mungú slafingwhúng ngu geerahaari, daqaní kuungá' nu aleesleemuú i haniis oo kángw slaqwa i sla' kuwa sia'. ¹⁷ Asma slaqwa kángw i ilatleerus a kudá' Qeeru i slaiiká, asma Qeeru nee slaqwa tin tlaampa'aamisiyá', tam kuungá' adoodá' ta sla'a' a aleesleera'aaká tleehhamooro. ¹⁸ Ala kuungá' Qeeru burnu geeraharahaar, daqaní kuungá' hara'aya nu sa waawuti'ii'indaaká. ¹⁹ Tlehhma'aá slaqwa ki geehhoo', a kuká', slí'ima, tlehhma'aá slasla/aren, tsaatu'uuma, ²⁰ gár tawo kawa haratlintati' hariímár Mungúduú ló' wa ale, da/ari, wakaari, gila, da/i, buhhta, fola, tlaahhi qamiingw, partlito, ²¹ tloomatloong, oonitime, hheehha, nee muruú hatlá' oo nee kwí slaqamiimis sleeme. Adoodá' naa qaroó geerí oó' dirhúng i alé ngin malé oó', gídaabá múk adoorí /imaamiís, waawuti'iimár Mungú ga baloó aaliiká. ²² Ala gár Qeeru i laqwaali baraá slafingw heewo a sla'aari, qwala/, wayda, qitla, hhooeema, gurrhooa, inkihhimu, ²³ tsaeema, harqoomaay. Gawaá daanduú muruú adór kwihe hara'aya i káhh. ²⁴ Múk Kristo Yesu slaqooín gaa kikií' dinkwa nee sla'aarír tlakw ar slaqwa nee ilatleeri. ²⁵ Qeeru atén taa slafingw i haniís, gawaá adoorihe hotangwrén Qeeru ngu geerahaari. ²⁶ Atén xirif muwa leelehhiitaán tam atén kilootén tiri giirimiisaán nee tari tloomatloomaán.

6 Hhaee'eé', hee bira huú' baraá tlakweemakaarí alé kuungaasingá' awa Qeeru hee adoodá' gan'aasaak ar tsatsa'aareema. Ala kuungá' kilá' ti harmagahhe', kuungá' sleeme mutunduwa iiaara'ár. ² Ti alee/iimise' umuúqo heewo huuwár heewós ngi gagaari. Ala adoorí bara tlehhé, daqaní hara'ayaarí ar Kristo aga boo/esé'. ³ Hee bir baraá muunuúwós i kaahi gídaabá, "Aníng a hee gídaabár koóm," ala laatí inós a hee gídaabár koomaaká, hee adoorí tin kilós al/agín. ⁴ Ala umuúqo heewo gadiyeérós ngi kilós alqaytsiiti adór kar hhoohhoó', nee ngi xui baraá muunuúwós kilós i alé, ala mitiwa alqoomeemeés nee hee hatlá'. ⁵ Asma umuúqo heewo gár kuwa hariím aqo huwaarós gan kilós gagaar. ⁶ Umuúqo hee ta intsaahhatimisi axweesantá Munguhe, intsaahhatusmoowós ngu qay tidá' hho' sleémeerowo. ⁷ Miti kiloohúng al/agiimara'. Mungú ku al/agaaginká. Umuúqo gár hee i dahaasin, an tidá' i bu'un. ⁸ Asma tlehhema'aá hee a adór dahaasingw. Ala hee baraá slafiingose gár aa dahaasín bar tidá' slaqwa i sla', gár i bu'un a gwa'ara. Ala gár aa dahaasín bar tidá' Qeeru i slai, gár i bu'un a slafingw alhe'esay wásl. ⁹ Mawa slaaqataán hhooeema tlehhtuowo. Bar aga mune sianiiká, bu'uungw u slawaán qooma bira xeér. ¹⁰ Gawaá adoorihe atén qoomaarí tawa baraaká' yaamuú i diriiaan, hhooeema ki tlehhiitaán díř muu sleémeerowo, ak alé díř kudá' haratlintaauuse. ¹¹ Ga/aawaagáy, gooírí ni gooim ngina gooím ar gooír uren ar dakw'eé' oo kilá'. ¹² Mukdá' sleémeero oo kuungá' nu harakeemiís as tunduwa al/utlin, inooín nun harakeemisiyá' as muu nguwa sla'atisiyá'. Gár adoorí

ngis tlehhiitiya' a wak kilós, gídaabá mikiwa slah-he'eemiís as msalaábár Kristo. ¹³ Asma tam mukwí al/utlór iinuús, inooín awa kilá' hara'aya ngi eeharahari-aaká. Gár inooín i slaiya' a masók kuungá' tundun al/utlín as inooín tiwa kilooín xirfeemiisiya' as al/utlorhúng. ¹⁴ Ala aníng ti baloó xirfeemiisaaká gawaá umuúqo gaaro, aqo har msalaábár Aakoorén Yesu Kristo. Gawaá msalaábarihe muu sleémeero kwa kikií' dir'eene, nee aníng taa kikií' dír muu sleémeerowo. ¹⁵ A

gaarooká hee burkwa al/uútl, laqaá barnaxes kwa al/uutliiká, ala gár gidaabár koom a hee kuwa heé /abén tleehhi. ¹⁶ Mungú wayda ngu haniisi, nee gurtleemu, dír kudá' sleémeero naa ya/ane' कांगwí eeharto baraá slafingw'ine, tam dír múk Mungú sleémeerowo. ¹⁷ Iimír hamí aníng hee miwa sangw daawiitiís, asma aníng a mulkoó Yesú koóm gawaá slaqhte'eene. ¹⁸ Hhaee'eé', Aakoorén Yesu Kristo munerhúng ngi tsuuqi. Amin.

EFESO

¹ Ánuú Paulo, Ya/abusmoó Yesu Kristo as sla'aarír Mungú, barwaarí ngina gooíim amór múk Mungú oo baraá Efeso, kudá' Yesu Kristo ngwa haratlinti'iye'. ² Mungú Baabuúren nee Aako Yesu Kristo kuungá' nu tsuuqi nee nu waydí haniisi. ³ Mungú i xirfuuti, Baabuú Aakoorén Yesu Kristo. Inós atén tina tsuúq ar baraá Kristo ar tsuúqa sleémeero awa qeeru, baraá yaamaá qeeru. ⁴ Inós iimír yaamu ngiwa tleehhiiká, atén tina qaroó tsawaár ar baraá Kristo, asma tawa múk taa hhoohhooeés tleehhitaan, oo tlakweemaá koomaaká díir geeraawose. ⁵ Asma baraá sla'aarirose atén tina tsawaár iimír aáng wa ale tiwa na/iwós tleehhi ar loohír Yesu Kristo. Adoorí an adoodá' inós aa slaá' baraá muunaáwose. ⁶ Adoorí gana tleéhh as atén tsu-uqaawós kuká' xiríf kiwa ló'wa ilaiwawa/aan, as adoodá' inós tira ló'wa tsuúq, qoomár Garmaawós kuduú sla'aarusmo nguwa atén i haniís. ⁷ Atén tina gweér baraá lawali'iimár Neetlaango, hingeemisuú tlakweema kway slawaán ar loohír gwa'arár Kristo. Gawaá adoorihe gurtleemuwós ku ló'wa úr diirene. ⁸ Gurtleemuwí nguna atén i tlahhás. ⁹ Inós atén tina sla'aarirós i laqán, tidá' taa luú/, tidá' aa slaá' boo/ eesaaro. Adoorí gana tleéhh ar baraá sagalooarós nee xu'utirós sleémeero. Al'axweesani gana oó' adoorí ngiwa boo/eesi ar baraá Kristo. ¹⁰ Sla'aarirós iimír aange a mura' sleémeero nguwa haragaasi ar baraá Kristo, kuduú baraá yaamu nee oo gawaá dooriwo, qoomaadá' bál bira bób/, Kristo tay saga. ¹¹ Tam atén sleeme baraá Kristowo tina aaluuse tleéhh, adoodá' inós aa qaroó slaá', inósuudá' mura' sleémeero gu tleehhiit ar sla'aarirós. ¹² Asma a sla'aarirós atén tawa xirfuuwós tleehhitaan baraá Kristowo, ateédá' Kristo ugwa haraxu'utirén i qaasaan geerí alé. ¹³ Kuungá' sleeme baraawose iidíguú looeema ugwa axasé', iidíguudá' hhó' oo ba/amarhúng. Slám inós ugwa haratlintié', Qeeruuduú al'axweesani, kudá' Hhoohhoó', nuri dugunoó i qaás. ¹⁴ Qeeruuwí inós a arhaánir aalirén. Inós ngin xu'utimis diirén i aleeró gídaabá atén ti gweér, ateédá' mukós. Gawaá adoorihe inós kuri xirfayees. ¹⁵ Aníng aga axaás adór kuungá' Aako Yesu kura haratlintié', nee adór muu sleémeero oo taa hhoohhooeés kur sla'a'. ¹⁶ Gawaá adoorihe án Mungú un sluufimiís umú deellooro as kunngá' baraá firor'eene. ¹⁷ Mungú Aakoorén Yesu Kristo, Baabuú xirfuú koóm, aníng un firiiriím, kuungá' nu Qeeruuwós i haniisi, Qeeruuduú sagaalooa nee gwa/atamaaye ngu haniisi dirhúng i alé, as inós kuwa xua'. ¹⁸ Aníng a firiir-

iím inós ilaahúng awa qeeru ngi gweeri, as haraxu'utidár ateetmorhúng kawa tsahha', nee daqaari'iimár xiríf ar aalirós adór i diri' baraá múk taa hhoohhooeesi. ¹⁹ Slám kawa xua' hhoohhooaarír uroó aleesleemuwós baraá ateéká' haratlintatia'a. ²⁰ /Uuru-udá' gadiyeét ga tleéhh baraarén wa ale an /uuruudá' Mungú ira gadiyuús qoomár Kristo nguwa waaslee/ atís baraá múk aa qaátl wa ale, guri qaás dakós oo doó /iyáy gawaá dooriwo. ²¹ Guri waawuti'iimár i haniís daanduú waawitá sleémeero, nee kudá' sleémeero awa aleesleemuú koomá', nee baaluuse, nee kudá' /uuruú koomá'. Inós kwaa qaás daanduú ume sleémeero ar mukdá' aleesleemuú koóm, kudá' baraá yaamuuká' i diriíá', nee kudá' baraá yaamaá hardahá' sleeme. ²² Mungú mura' sleémeero gwa gawaá dabaawós i qaás. Slám inós gun uráy haniis, as inós tawa ságw mukdá' inós gwa haratlintii', ²³ nee mukdá' tawa slaqwtós. Mukwí sleémeero aa haáts inose, inósuudá' umuúqo gaaro ga boo/eemiís baraá muu sleémeerowo.

² Aáng kuungá' aga qatlé' baraá munerhunge asma ilaiwa/ame waslerhúng nee tlakweemaahúng. ² Qoomaadae kuungá' loohír tlaakw ana oté', tidár yaamuuká'. Kuungá' waawutmoó qeeruudá' oo neetlaame, kudá' gawtí dirií', una eehadé', qeeruudá' gadiyuús hamí baraá múk Mungú gwa sí' wa ale. ³ Tam atén sleémeero aáng aqo an adoodá'. Ana hootaán ar ilatleerír slaqoorén kawa eeharaharaan, nee sla'aarirós kawa tleehhaan. Gawaá adoorihe atén qoomaadae gár tiwa hariím, a sakwasleemár Mungú an slawaán, adoodár múk hatlá' sleeme. ⁴ Ala Mungú gurtleemuwós ku úr, nee sla'aarirós ka ur diirene, ⁵ asma inós atén tina slafís dinkwa nee Kristo, qoomár atén tawa múk aa qaatl baraá muneerene as tlakweemaarén. Gár tundusa ba/amís a gurtleemuú Mungú. ⁶ Tina waaslee/atís dinkwa nee inós, nee tina iwiitiís gawaá doori dinkwa nee inós, ar baraá Yesu Kristo. ⁷ Adoorí gana tleéhh as ngiwa laqan díir qari sleémeerowo ar hardah adór hhoeeemaawós nee gurtleemuwós kur úr diirene baraá Kristo Yesuwo. ⁸ Gár tundusa ba/amís a gurtleemuú Mungú ar loohír haratlintaao. A gadiyérhungeeká, ala a gár Mungú naa tawó haniís. ⁹ Gawaá adoorihe hee mitiwa tawó xirfeemiís asma a tlehhmuú gadiyeéroseeká. ¹⁰ Asma atén a gadiyér Mungú. Inós atén tina tleéhh ar baraá Kristo Yesu, as atén tlehhma'aá hho' kiwa tleehhaan, kudá' Mungú aa qaroó amohhe'eés as atén kiwa eehaaraan. ¹¹ Gawaá

adoorihe inslawiimé' kunngá' a múk adoomá aáng. Qoomaadae kuungá' a múk xoordu baraá tlahhaywo. Mukdá' taa hheehhe'eés ar al/utlór slaqwa nuna babáy kuungá' a múk taa hheehhe'eesiiká. ¹² Slám inslawaaq qoomaadae kuungá' tunda paraatl díř Kristowo. Asma kuungá' a múk Israeliwoóká. Nee baraá alqadoodár Munguhe kuungá' a kakhá', tam baraá al'axweesan-tadá' taa haragaasi nee alqadoodae. Kuungá' tawa hoté', a haraxu'utír koonda'aaká, slám Mungú u koon-da'aaká baraá slafingwhúng oo baraaká' yaamuuwo. ¹³ Ala hám daxta, baraá Kristo Yesuwo, kuungaadá' aáng saawá' bál geeraawo, tunda tseeweés as gwa'arár Kristo. ¹⁴ Asma Kristo a wayduurén. Inós múk Yahudi nee múk xoordaá hatlá' giri wák tleéhh, nee wakaari gari hingeés, tidá' aa sihhit adór baqa tla/angw'ín i alé. ¹⁵ Qoomár wakaari ngiwa hingeés, an qoomaadá' dabe ngiwa hingeés dinkwa nee hara'ayaro, ar slaqwtós. Gawaá adoorihe baraá mukwí tsaraawo heé /abén oo wák guri tleéhh ar baraawós. Wayda guri tleéhh ar adoorí. ¹⁶ Inós ina gwaá' gawaá msalaába as wakaari ngiwa hingeesi. Gawaá adoorihe múk Yahudi nee múk xoordaá hatlá' giri wák tleéhh ar slaqwtá wák ar gawaá msalaába, giri ki/ís amór Mungú. ¹⁷ Kristo niri hardáh, Ya/abtór hho' ar wayda ngiri alki/iit díř kuungaásingá' saawá' awa xoordaá hatlá', nee díř kudaadá' tseewá' awa múk Yahudi. ¹⁸ Asma baraá Kristowo ateéká' tsaraawo loohi ana slawaán ar Baabá kuwa i tseewuwaan ar baraá Qeeruú wák. ¹⁹ Ala daxta kuungá' a dahaayeerooká, slám a múk waarahhaaká, ala an yaamu loouuse dinkwa nee múk hhohhó', slám a múk doó Mungú. ²⁰ Kuungá' tunduna tleéhh gawaá ihhafi-iridá' taa qaás nee ya/abuuse nee aaruuse, nee Kristo Yesu inósuú kilá' an tlaa/adá' ur ar do' ir gawduduy. ²¹ Inós do' sleémeero gun kón, nee gun tlehhiit, as iwa doó Mungú oo hhoohhoó' tlehhiiti ar baraá Aako. ²² Baraawose kuungá' tundu tlehhiit dinkwa nee inooín, tawa doó Mungú oo iwa hooti ar Qeeruuwós.

3 Gawaá adoorihe ánuú Paulo, án kuungá' nu aleefiriiríim, anuúwí taa tseék nee Kristo Yesu as daanduú kuungaásingá' múk xoordu. ² Án ngi slaá' kuungá' aga axasé' gídaabá Mungú aníng iga ló'wa tsuúq as gadiyeérí ngiwa aníng i haniís, ar kuungá' nuwa sagadiyuus. ³ Mungú lu/aaráywós kudá' i tlehhemuú wa slai nguna geehhooutís, nguri xu'utís díř'eén i alé. Nee án lu/aaráydá' ngwa dirhúng i gooíim diirihe ar /ayma'aá niina. ⁴ Kuungá' bura soomusé', a tsahhá' adór lu/aaráydá' oo Kristo án ngura xuú'. ⁵ Qoomár aa waarahhi lu/aaráywí kwa laganiká díř múk i alé. Ala daxta kwa geehhooutís nee Qeeru díř ya/abuuseerós ar hhohho' nee díř aaruuse. ⁶ Lu/aaráy a kwí, baraá Kristo Yesuwo múk xoordu kwaa aaluuse tleéhh dinkwa nee múk Yahudi. Inooín a diqoó slaqwtá wák. Al'axweesantá Mungú a tooín sleeme, ar loohír Ya/abtór hho'. ⁷ Mungú aníng ina tsuúq, tiri sagadiyusmoó Ya/abtór hho' tleéhh, qoomár inós gadiyeét ngiwa tleéhh baraá slafingw'eé' wa ale ar aleesleemuwós.

⁸ Aníng ti niiná ta múk Mungú sleémeerowo. Ala tam adoorihe Mungú aníng ina tsuúq, gadiyeét ngiri aníng i haniís, ar Ya/abtór hho' ngiwa alki/iit díř múk xoorduwo. Ya/abtoorí a iidíguú daqaari'iimár Kristo tidá' faarooro ta aleeslayká. ⁹ Nee án gár tiwa hariím a lu/aaráydá' Mungú i tleehhamór wa slai, loohír ir tleehharuuti aníng an gwa/atimís díř múk i alé. Iimír iimu/uungo Mungú, kudá' mura' sleémeero gwa tleehh, कांगwí guna luú/. ¹⁰ Gár geeraawo ngusa luú/, a as sagaalooarós ar yaariir ngiwa xu'utisi qoomaarihe díř waawitá nee díř kudá' aleesleemuú koomá' baraá yaamaá qeeruwo ar loohír mukdá' inós gwa haratlintii'. ¹¹ Mungú tí sleémeero gana qaás iimír iimu/uungo baraá muunuúwós i alé, as ngiwa boo/eesi ar baraá Kristo Yesu, Aakoorén. ¹² Gawaá adoorihe atén Kristo bura haratlintiaán, daqaní atén a da'ayumitanaaká Mungú i tseewuwto ar baraawós, nee tari axweesaán nee Mungú ar wayda. ¹³ Ala án kuungá' nu firiím ma mune siaara' as adoorí án tiwa slahhe'eemisi as kuungá'. Asma slahha'amaayerí a xirif díř kuungae. ¹⁴ Gawaá adoorihe gaarí an gár Baabá án ngusa i tum-barara'aáta nguri firiiríim. ¹⁵ Inós a Baabuú ló' oo na'/ii sleémeero awa gawaá doori nee awa baraá yaamuuwo. ¹⁶ Án Mungú u firiiríim as /uuru nguwa kuungá' i haniisi ar Qeeruuwós, baraá munerhunge, ar har qoomoó daqaari'iimár xirfuuwós, ¹⁷ as Kristo iwa baraá munerhúng wa hooti ar haratlintaa. Án Mungú u firiiríim gídaabá kuungá' masók dee/aruuhúng nee ihhafi-irrhúng i baraá sla'aari, ¹⁸ as sla'aarír Kristo kawa tsahha' dinkwa nee múk Mungú sleémeero, adór sla'aarirós kar úr, bihhe nee tleenaango, nee tleenángx gawa, nee tleenángx baraywo. ¹⁹ Nee slám kawa tsahha' sla'aarirós tidá' xu'uti sleémeero ga baa/ as kawa yaariir. Gawaá adoorihe Mungú inósuú kilá' kuungá' nu ló'wa hatsiisi munguiimarose. ²⁰ Mungú inós i xirfuuti, kudá' muruú waa/oo/amór yaariir gu tlehhiit ar /uuruudá' baraarén wa gadiyuús, ta kudá' sleémeero oo atén ta firiiriimaana laqaá ta inslaslaawaan. ²¹ Mungú i xirfuuti baraá mukose, as adoodá' atén tiwa haragaás nee Kristo Yesu. I xirfuuti umuúqo qarto ay alhhe'eesay wasle. Amin.

4 Áníng kuungá' nun ló'wa firiiríim, aniíwí taa tseék as Aako, hooté' ar adoodá' hariím as ateetamoodá' Aako kuungá' nura ateét. ² Umuúqo daqto masók ti ninaweemisá' nee tawa múk tsatsa'arén, nee oo qiqitliím, tam tiwa sa qiqitliinda' ar baraá sla'aari. ³ Wak-leeli'iimarhúng ló'wa harmagahhaak, tidá' Qeeru naa haniís ar kuungá' kiloohúng tawa baraá wayduú wa hota'. ⁴ Slaqwa a wak, tam Qeeru a wak, adoodá' kuungá' tundura ateét nee Mungú, as haraxu'utír wák kawa sleera'. ⁵ Aako a wak, nee haratlintaa a wak, nee slám baatiismo a wak. ⁶ Mungú a wak, nee inós a Baabuú muu sleémeero. Inós i gawtí dirií' díř muu sleémeerowo, nee i gadiyuus baraá muu sleémeeró wa ale, slám i baraá muu sleémeeró i dirií'. ⁷ Ala umuúqo heewo diirene kwaa tsuúq ar har qoomaydá' Kristo aa

haniís. ⁸Gaarí an gár Gooi is kat gídaabá, “Ina tsa/án gawtí alé, múk taa baál baraá slaqwarár wa ale, nguri ar tsa/án, muu guri tsuqaá i hanmiís.” ⁹Ala /ay-muuwí gídaabárós a milá, kwí tawa kaahi, “Ina tsa/án”. Gídaabárós a ina ala geerí aweér sleeme baraá yaamaá baraay. ¹⁰Kudá’ aa aweer an kudá’ aa tsa/an sleeme. Ina tsa/án gawtá kilá’ i alé, doori sleémeero gay waaraáhh, as mura’ sleémeero nguwa hatsiisi, as inós iwa deér. ¹¹Inós aleesleemuú Qeeru ngwa haniís, bahh’alé tawa ya/abuuse nee bahh’alé tawa múk ya/abtór amór Mungú daáhh ga axweemamiís, nee bahh’alé tawa múk Ya/abtór hhó’ alki/iít. Nee slám bahh’alé tawa de’eamuuse nee intsaahhatuuse. ¹²Gadiyér’in a tí, múk hhohhó’ oo Mungú kuwa amohhe’eemisi, as inooín Mungú nguwa sagadiyusiya’, as slaqwtá Kristo kawa kwa/amisi. ¹³Nee gawaá adoorihe atén sleémeero wakleeli’iima a i hardahaán as Garmóo Mungú ugwa haratlintiaán nee ugwa xu’uti hhe’eesaán, tam atén tari kwa/aán baraá heeuumarene, ar uraydá’ ta slawaan as tawa ganaa’aan baraá Kristowo. ¹⁴Daqaní atén a kumiitanaaká adór na’/aá ninákw wa ale, tiwa kwakwaahhi nee gwanduú ma’aay umuúqo barto, nee tiwa huwahuwi nee fur’ár intsaahhatimisuú dimbadimbé oo lama, oo mukdá’ ti al/agíím. Inooín an kudá’ atén ti qwaareesár wa sla’á’ ar al/aymar’in. ¹⁵Ala atén gár tiwa hariím masók an hootaán ar baraá loeema ar loohír sla’aari. Gawaá adoorihe an uraarawaán ay dí’r Kristo ngway i hardahaan. Nee inós an saga. ¹⁶Inós slaqwa sleémeero gan haragaas dinkwár i alé, gari dinkwár i nighhitis ar kanuúdá’ Mungú naa haniís. Inós umuúqo diqto gan aleesleemuú i hanmiís, gadiyeérós tidá’ taa haniís ngiwa tlehh. Gawaá adoorihe slaqwa sleémeero in uraareér, nee tiri kwa/amís ar baraá sla’aari. ¹⁷Gawaá adoorihe án kuungá’ nun baw, slám nun gurbu’uúm kángw kilá’ wa ale ar baraá umuú Aako, gídaabá, ma kumiitara’ tawa hota’ adór múk xoordaá hatlá’ ar alé. Asma inooín inslaway’in a tawo, ¹⁸nee fuqurangw’in i baraá giwtír i dirií’. Inooín dir’in i káhh baraá slafingwdá’ Mungú i haniisi. Asma inooín gár i xuiya’ i káhh, slám ta ilaiwa/amér konká. ¹⁹Inooín mure kaa máy, baraá slafingw’ine. Tari hoót baraá tlehhema’aá slisla/arén wa ale, ilatleerir’in kari eeharahaár, ala taa ilaa/ií’iiká. ²⁰Ala kuungá’ iidíguú Kristowo tunda adoosír intsaahhatimisiiká. ²¹Kuungá’ iidíguú Kristo ugwa axasé’. Looeemaadá’ baraawós i dirií’ kingari dirhúng i intsaahhatimís, asma kuungá’ tawa eeharuuseerós. ²²Gawaá adoorihe gár kuungá’ tunduwa hariím a slafingwhúng kudá’ oo aáng un meerá’. Munerhúng na warqesaak, ta adoodár aange, asma munerhúng aáng i baraá hhitiruumit as ilatleerír al/ayma. ²³Munerhúng nee sla’aarirhúng ka /abeemaá i ki/isi. ²⁴Munér /aben slawaak, ar taa tleéhh ar tlehhemuú Mungú, tidá’ ti laqaqaam ar slafingw ganaá’ nee oo hhoohhoó’, slafingwdá’ looeemaá wa hariím. ²⁵Gawaá adoorihe, lama mawaak. Kuungá’ looeema kilooín na axweesaak baraá

tla/angwhunge. Asma atén sleémeero a diqoó slaqwtá wák, tidár Kristo. ²⁶Kuungá’ bar aga buhhabuhhé’, ti harmagahhé’, tlakweema mi tleehhara’. Nee buhhtaasing mindiwa baraá munerhúng wa kumiitiyé’ nee looa iri dát. ²⁷Neetlaangw pa/aangw munguwa sláy oo ir dahi baraahúng i alé. ²⁸Heé fisaasiím, fiiso ngi may, ala inós gár kuwa hariím gadiyér hhoo’ gan tleehh ar dabaawós awa kilá’, as gaa ngiwa slay ar liitlakuuse ngir alee/iisi. ²⁹Axweesanoó tlákw mu kaahara’, ala masók a axweesanoó gídaabár koóm, kudá’ muu gu kwa/amís, nee kudá’ amogwaareemisaaká. Gawaá adoorihe axweesanayhúng i tsuuqaá huuwi dí’r mukdá’ kuungá’ nu ií’r i qamiima. ³⁰Qeeruú hhoohhoó’ oo Mungú mu gurhaamír ar awaara’. Asma Qeeruúwós an duguno diirene ar atén tir tsaahhi gídaabá atén a mukós, bál deeloodá’ ar inós atén tiwa gweeri. ³¹Ala kuungá’ magoódár baraahúng i dirií’ hingsaak, nee xarslamaaye sleémeero, nee buhhta, nee kaantiingw nee /ooslisliingw, nee tlakweema sleémeero awa hatlá’ mindiwa deeruutiyé’. ³²Kuungá’ masók a múk tsatsa’arén, nee tiwa sla’aasla’a’ kiloohúng alé. Ti kiloohúng gurtlatleere’ adoodá’ Mungú kuungá’ nura gurtláy baraá Kristowo.

5 Kuungá’ a na’/aá Mungú, kudá’ inós i slai. Gawaá adoorihe inós na eeharaak. ²Hooté’ ar sla’aari, adoodá’ Kristo atén tira slaá’, tiri kilós haniís as atén, ilahhooár Mungú wa ale, tidá’ ta da/i, ar xarángw tsuú koom. ³Ala tsaatu’uuma nee slasla/areemaá dimbadimbé, nee ilatleeri, muruúwí mukuwa baloó oó dirhunge, as kuungá’ tawa múk hhohhó’ oo Mungú. ⁴Tam axweesanoó ilaiwa/ame wásl nee axweesanoó daktí’iima nee axweesanoó slasla/arén i harinká sleeme dirhunge. Ala gár kuungá’ tundu wa hariím, Mungú un sluufimisá’. ⁵Kuungá’ /aymuuwí u xu’uti hhe’esá’, gídaabá, heé tsaatusmo waawuti’iimár Kristo nee Mungú ga baloó aaliiká, laqaá tam heé slafiingós slasla/arén, laqaá tam heé ilatleerusmo sleeme, asma inós i munguaá hatlá’ kón. ⁶Hee munduwa al/aáy ar /ayma’aá gídaabár kooma’aaká. Asma múk ilaiwa/ame wásl sakwasleemár Mungú gun i hardarat as tlehhema’aá adoorí. ⁷Nee múk adór kwí ma aldinku’uumisaara’. ⁸Asma aáng kuungá’ a giwti, ala hamí a gwa/ateema asma kuungá’ tawa múk Aako. Hooté’ adór múk baraá gwa/ateema kuwa hariím hootaango. ⁹Asma didár gwa/ateema i dirií’iya’ gár tleehharumiit a hhoeeema sleémeero nee gan’amu nee looeema. ¹⁰Gawaá adoorihe kuungá’ tsaahhaagáy gídaabá gár Aako gu sla’atimis a milá. ¹¹Ma aldinku’uumisaara’ nee mukdá’ tlehhema’aá giwtír tlehhíit, kudá’ gídaabár kooma’aaká. Ala tlehhemi’iidá’ na geehhooeesaak. ¹²Asma muruudá’ ta tlehhahiti baraá lu/aaráy wa ale, tam kuwa axweesi a mure kángw kilá’ wa ale. ¹³Umuúqo gaaro ar tinda huúw dí’r gwa/ateemaá i alé, adór i diri’ ka geehhooees. Nee umuúqo gaaro ar ta i gwa/aát nee gwa/ateema, i warqeér tari gwa/ateema. ¹⁴Gaarí an gár tasa oó’, “Tláw, kuúngu-

udá' guaiím, waasleé/ baraá múk aa qaátl wa ale, daqaní Kristo kuúng u i gwa/aat." ¹⁵ Gawaá adoorihe, adór baraá slafingwhunge tar hota' alqaytsitaak. Ma hootara' adór múk daktanár ar alé, ala masók a adór múk sagaaloén. ¹⁶ Qoomaari ta koonda' ar gadiyuusaak, asma de'emaaká' a de'emaá tlakweema. ¹⁷ Gawaá adoorihe ma daktana tleehhitaara', ala masók an xuá' gídaabá Aako gár i slai a milá ar ta tlehha'. ¹⁸ Xuftaaro ma kumiitara', asma bar xufitá', slafingwhúng sleémeero u qwaaresá'. Ala masók tundun hatsiis Qeeruú hhoohhooe. ¹⁹ Nee axweesé' kiloohúng alé ar wara'ami nee daa'ángw bara/, nee daa'ángw baraá Qeeru. Daaé' nee ta bar/á' baraá munerhunge as Aako. ²⁰ Nee Mungú Baabá ku sluufimisá' daqisleém as mura' sleémeero ar baraá umuú Aakoorén Yesu Kristo. ²¹ Kuungá' kiloohúng ti ilaiwawa/e' as adoodá' Kristo kur ilaiwawa/a'. ²² Kuungá' tlaáwaay, hhawaateehúng ilaiwawa/aak, adór Aako kur ilaiwawa/a'. ²³ Asma hhawaata a ságw hare, adoodár Kristo tar ságw mukós. Nee inós a Ba/amusmooín sleeme, nee inooín an slaqwtós. ²⁴ Gawaá adoorihe, tlaawaay gár kuwa hariím, a hhawaateein gin ilaiwawa/ baraá umuúqo gaaro, adoodár múk Kríshaanáy Kristo ngur ilaiwawa/i. ²⁵ Kuungá' hhawaáte, /ameenarhúng sla'aak, adoodá' Kristo mukós ngura slaá' sleeme, slafiingós guri duúx as inooín. ²⁶ Adoorí gana tleéhh as mukós nguwa hhoohhooeesi nee nguwa hamaatli ar ma'aay ar /uuruú axweesantós. ²⁷ Asma inós gár i slai a múk xirfuú koóm gun sláy, oo hhohhó', nee oo tlakweemaá koomaaká, kudá' gár slasla/aar ga koomaaká, kudá' /ootsoo ga koomaaká, laqaá muruú dimbadimbé oo tlákw oo adór kwí, ala alók a múk hhohhó' oo xaslx-aanslír koomaaká. ²⁸ Gawaá adoorihe hhawaate gár kiwa hariím a /ameenar'ín kawa slai adór slaqooín kir slai. Asma heé hareerós ga slaá', inós ti kilós slaá'. ²⁹ Heé slaqwtós gaa aahh i kaahh. Ala gan /aymiis, nee gan amohhe'eemiis. Adoorí an adoodá' Kristo mukós ngur amohhe'eemisi. ³⁰ Asma atén a diqoó slaqwtós. ³¹ Asma Gooi i kat, "Gaari an gár hee baabuúwós nee aayoorós ngis geexay, nee tari hoot nee hareerós. Nee kuká' tsár tari slaqwtá wák." ³² Lu/aaráywí ku úr. Ala án gár ni axwees a iidíguú Kristo nee mukós. ³³ Ala iidíguuwí i kuungá' wa harín sleeme. Umuú heewo hareerós ngi slai adoodá' inós kilós tir slai. Nee hare hhawaatuuwós ngu ilaiwawa/.

6 Kuungá' ná'ii, xwaylitérhúng ilaiwawa/aak ar baraá Aako. Gaari an gár hariím. ² "Baabuúwók nee aayo ilaiwawa/EEK." Hara'ayaari an hara'ayaadár geera, tidá' al'axweesantá koom. ³ Al'axweesani a tí, "as amohhooa kawa sleer tawa hot deelór yaariire baraaká' yaamuwo." ⁴ Kuungá' xwaylité, na'iihúng mi buhhtimisara', ala geeraraharaak ar baraá ilaiwa/ame, nee kiwa naanaqá' ar baraá Aako. ⁵ Kuungá' lawaále, kuungá' daqaarerhúng tidá' ta sagadiyusa' ilaiwawa/

aak, ar muunuú /awaák, ar dae nee daaraxaay, adoodá' geera Kristo kur sagadiyusa'. ⁶ Kuungá' masók a adór lawaaleedá' ilaá maaqumiisaaká. Ti harafade' tawa lawaalér Kristo, kudá' sla'aarír Mungú ngi tlehhiitá' ar muunuú /awaák. ⁷ Gadiyérhúng tleehhaak ar muunuú hhoó', masók a adór lawaalér múk sagadiyuusaaká, ala masók a adór lawaalér Aakoó sagadiyuus. ⁸ Inslawaak gídaabá umuúqo heewo oo hhoeeema gaa tleehh, slasláwarós ga slay dír Aakoowo, barnaxes a lawaalmo, laqaá tam lawaalmoowooká. ⁹ Kuungá' daqaaré, gár kuungá' tunduwa hariím sleeme, aqo tí an tlehhá' sleeme dír lawaalerhunge. Lawaalerhúng ma dae tlaaqara'. Nee xuaak gídaabá kuungá' nee inooín Aakoohúng a wak. Inós i gawaá doorí dirii'. Dirose barqaanti i káhh. ¹⁰ Gimsé', ilakaaharu tleehhaak baraá Aakoowo, nee baraá aleesleemuú /uuruuwose. ¹¹ Xoslaá slaqwarár Mungú sleémeero oohaak, as al/aymár Neetlaangw daqaní ila/aaro a aleesleerá'. ¹² Asma wakuusér nee atén slaqwá' a mukooká, ala a waawitá' nee kudá' aleesleemuú koomá', kudá' waawuti'iimá' daanduú yaamuuká' giwtír kooma'a, nee neetlaamér tlakw ar baraá yaamaá qeeru. ¹³ Gawaá adoorihe xoslaá slaqwarár Mungú sleémeero oohaak. Deeloodá' tlaakw bál binda hardát, daqaní wakusmoodá' u aleesleerá' kuwa baqa', nee arba/ato bura hhe'esé', ta sihhitano hhe'esá'. ¹⁴ Gimsé', ti amohhe'esé'. Siinootayhúng a looeema. Gaambór ta da/eewár qoomesa' a gan'amu. ¹⁵ Nee ya/ataá ta dahasa' a sla'aaridá' Ya/abtór hho' ar wayda kawa alki/ita'. ¹⁶ Nee gaambór ta koonda' umuúqo qoomaaro masók a haratlintaao, nee gaamboósinge daqaní kuungá' maheeri sleémeero awa Neetlaangw, kudá' asltá koomá', i aleesleerá' baqto. ¹⁷ Ba/ama oohaak sleeme, tawa kofiíyár gawit ar ta ságw i qasa'. Nee paángár Qeeru oohaak, an axweesantá Mungú. ¹⁸ Muruuwí sleémeero tlehhiitaak ar baraá firo, tawa firiiriinda' umuúqo daqto ar /uuruú Qeeruú hhoohhoó'. Gawaá adoorihe dalaaé' tawa kumita' baraá firooro, múk hhohhó' oo Mungú sleémeero kuwa aleefiriiriinda'. ¹⁹ Aníng sleeme aleefiriiriimaaré', as axweesanoó ni oo' nguwa slaw nee aleesleemu, oo lu/aaroó Ya/abtór hho' nguwa alki/iit ar pihhu'uuma. ²⁰ Aníng a ya/abusmoó Ya/abtoorí hho', ala tam taa tseegi. Gawaá adoorihe, án aleefiriiriimaaré' as Ya/abtoorí hho' ngi axwees ar pihhu'uuma adoodá' án iwa hariím. ²¹ Iidíguueé' bur sla'á' nee adór nir kumiit, Tikiko ngu alki/iiti. Asma inós a hhiya' oo sla'aarsumo, slám i inkihmuúb kón baraá gadiyér Aakoowo. ²² Án inós ngun amorhúng i ya/aáw as kuungá' iidíguurén kuwa axasa' nee nuwa gurkwa/asi. ²³ Wayda masók i dír hhae sleémeero, nee sla'aari nee haratlintaao, kudá' amór Mungú Baabá daáhh, nee amór Aakoorén Yesu Kristo. ²⁴ Mungú muu sleémeero ngu tsuuqi, kudá' Aakoorén Yesu ngu sla'á' ar sla'aarír faakaaká.

FILIPI

¹ Ánuú Paulo nee Timoteo, sagadiyuusér Kristo Yesu, barwaári ngina gooiimaan amór múk hho' oo Mungú sleémeero oo baraá Kristo Yesu oo baraá Filipír i dirií', dinkwa nee geeraharuuser'ín nee sagadiyuusér múk Kríshaanáy. ² Mungú Baabuúren nee Aako Yesu Kristo kuungá' nu tsuuqi nee nu waydí haniisi. ³ Án Mungú un sluufimiís umuúqo qoomár barnaxes kuungá' naa insláv. ⁴ Qoomár barnaxes a firiir-iím, án kuungá' sleémeero nun aleefiraariím ar qwala/. ⁵ Asma kuungá' aga dinku'uusé' nee aníng Ya/abtór hho' alki/ituuwo iimír bál geera nee tam ay laarí sleeme. ⁶ Gár án ni haratlintatií' a tí gídaabá, kudá' gadiyér hho' gaa iimu/un baraá munerhúng wa aleeró, inós gadiyeédá' ga alhhe'ees ay bál deelór Kristo nay xeer. ⁷ A gár hariím dir'eene adoorí ngiwa inslaw daanduuhunge, asma kuungá' a baraá muunuúeé' dir'á'. Asma kuungá' sleémeero tsuuqaá Mungú iga sleeré' adór aníng wa ale qoomár aníng tiwa tseék, nee tam qoomár Ya/abtór hho' ngiwa aleekal/aám nee looeemaawós ngiwa laqaqáám. ⁸ Mungú ga xuu' adór án kuungá' sleémeero nur artá wa slaá', asma nuwa ló'wa slaá' ar sla'aaridár amór Kristo Yesú daahh. ⁹ Gár aníng kuungá' nuwa aleefiriiriim a tí, gídaabá sla'aarirhúng i kumit iwa ló'wa doogiigiin dinkwa nee sagaalooa nee xu'uti sleémeerowo, ¹⁰ as kuungá' sakwasleemár ganaa' kawa aleesleera' tsatto baraá umuúqo gaaro. Daqaní kuungá' a múk hho' oo xaslaanslír koomaaká bál deeloódár Kristo birna hardát. ¹¹ Nee kuungá' tundu hatsiis gan'amuwo, kudá' Kristo i tlehhiiti baraá munerhúng wa ale, as ilaiwa/ amér Mungú nee xirfuuwós. ¹² Hhaee'eé', gár ni slaá', kuungá' masók an xuá' gídaabá slahha'amaayeedá' sleémeero aníng naa sláv Ya/abtór hho' gaa ila/iká, ala gana alee/ís tsiyaayaaxaro. ¹³ Asma aníng gár tisa tseék a as tawa eeharusmoó Kristo, nee adoorí aa xu'utit dír askaári nee muu sleémeero oo diirí dirií'. ¹⁴ Nee tseeg-amor'eé' hha'aá yaariir awa Kríshaanáy gaa haratlintaao gawdés baraá Aakoowo, tari uraaráy baraá pihhu'uumaaro ar Ya/abtór hho' kawa alik/iiti ar dae wasle. ¹⁵ A gár xu'uti gídaabá muu bahh'alé i deer oo iidíguú Kristo gu alki/iit as da/i nee gila, ala tam adoorihe awa hatlá' i dayá' sleeme awa iidíguú Kristo ngu alki/iitá' ar muunuú hhoó'. ¹⁶ Kuká' iidíguuwí ngun alki/iitiyá' as sla'aari, asma ka xuu' gídaabá aníng tina qaás as Ya/abtór hho' ngiwa aleekal/aam. ¹⁷ Ala kudá' hatlá' a gídaabaheeká iidíguú Kristo nguna alki/iitiyá' ar muunuú hhoó', ala as fola. Inooín ka xui a slahha'amaayer'eé'

kan dook baraá tseegamooro. ¹⁸ Ala a gaarooká. Aníng a qwalalaá', asma iidíguú Kristo kuqo alki/iit umuúqo loohiro, barnaxes ar muunuú tlaákw laqaá ar muunuú hhoó'. Nee slám aníng a kumiit qwal/amaayeero, ¹⁹ asma aníng a xuú' gídaabá alhhe'eesaywo án ti gweer, as án kuungá' iwa aleefiriiriinda' nee as Qeeruú Yesu Kristo aníng iwa alee/iimisi. ²⁰ Gár án ni haraxuu' nee ar ni harahhiif a tí gídaabá, aníng a baloo muruutaaká baraá umuúqo gaaro. Haraxu'utir'eé' a tí gídaabá umuúqo gaaro ar án ni slaw xirfuú Kristo gu laqaán ar gee-hhooeema dír muu sleémeerowo, adoodá' Kristo kura xirfayeés aáng, nee tam hamí sleeme kuqo xirfayeés, as muruudá' án ni slaw barnaxes ar slafingw'eé' laqaá ar gwa'arar'eé'. ²¹ Asma dir'eene slafiingw an Kristo, nee gwa'ara gár ak hho' ngi húp. ²² Ala án bar kumiit hotaango, pa/aangw u koóm oo gadiyeerí ar gídaabár úr koom ngiwa koom tleehhamooro. Ala gawaá adoori-he ar ni tsawaar a xuaaká, slafiingw nee gwa'araro. ²³ Aníng a baraá baraatsarár i dirií'. Aníng a ló'wa slaá' niwa tlaw, niwa hotángw aw amór Kristo, asma adoorí a tsiní kángw kilá' wa ale. ²⁴ Ala aníng niwa kumiit slafiingo a gár gídaabár koom ak alé as kuungá'. ²⁵ Aníng kaangwí u xuú'. Gawaá adoorihe a xuú' gídaabá aníng a kumiit slafiingo, dinkwa nee kuungá' sleémeero as kuungá' nuwa alee/iis, nee qwal/uuhúng nguwa dook baraá haratlintaaooro. ²⁶ Aníng binda amorhúng i hardáh malé alé, pa/ángw yaariir daqaní u koondá' oo Kristo Yesu kuwa xirfayeemisa' as aníng. ²⁷ Daxta gár gídaabár koom a kuungá' masók an hotá' ar adoodá' Ya/abtór Kristo kawa hariím. Án barnaxes naa hardáh amorhúng, laqaá barnaxes naa hardahiiká, gár án ni slaá' masók an axaás gídaabá kuungá' aga sihhitano hhe'esé' baraá haratlintaaooro ar wakleeli'iimár baraá Qeeru, nee haratlintaaoor Ya/abtór hho' kawa aleeslaqwa' ar muunuú wák. ²⁸ Wakuuserhúng ma da'ayuumitaara' baraá umuúqo gaaro. Kuungá' bar pihhu'uumár koondá', gaarí a laya dir'ine gídaabá inooín i qwaariyá'. Ala dirhunge a laya gídaabá kuungá' a ba/aandá'. Nee layaari amór i dahh a amór Mungú inósuú kilá'. ²⁹ Kuungá' qeemu ugwa sleeré' oo Kristo kuwa haratlintié'. Ala a har qeemuuwí kiloseeká, ala tunduna slahhe'eemiís sleeme as inós. ³⁰ Asma kuungá' sleeme a slaqwa' baraá slaqwaraarí aníng ni slaqwa. Kuungá' aáng aníng iga aandé', niwa slaáqw, nee hamí aga axasé' adór aníng nir kumiit slaqwaraarihe.

² Slafingwhúng baraá Kristoowo i /uuruú huwahúwi? Sla'aarirós nu gurkwa/amísa?

Dinku'uumár baraá Qeeru i deéro? Hhooa nee gurtleemu i koondá'a? ² Ala bar adoosíng, muunuú wák koomaak, as qwal/uueé' iwa boo/i. Kuungá' kiloohúng ti sla'aslae', dinku'uumár baraá qeeru koomaak, nee umuúqo daqto ti axweesanaay axamise'. ³ Umuúqo gaaro ma tleehhiitara' ar fola, laqaá ar daara/aangw. Ala masók umuúqo heewo tin kilós niinaweemiis. ⁴ Muruú múk hatlá' i slai na leelehhiitaak, ala a muruudá' kuungá' ta sla'a' kiloseeká. ⁵ Kuungá' masók muunuú adór kuduú Kristo Yesu un koondá'. ⁶ Inós iimír iimu/uungo tlehhemuwós a adór kuquú Mungú. Inós nee Mungú i qoná'. Ala inós ina ya/án qoomtidá' nee Mungú tawa qon ngiwa geexay. ⁷ Baraá sla'aarrose uraydá' tawa adór Mungú guri geexáy, iri adór lawaalmo tleehhiít. Iri hee tleehhiít adór atén wa ale; Iri geehhooúy ar slaqsoó hee. ⁸ Tiri kilós niinaweés, iri hoót ar ilaiwa/ame ay gwa'araarós, eeít, gwa'araadár gawaá msalaába. ⁹ Gawaá adoorihe gaarí an gár Mungú nguwa gáwtí tsaa/asa hhe'eés, nee guri umuudá' úr i haniís, umuudá' umee sleémeero ga baá/. ¹⁰ Asma muu sleémeero umuúwí ngu i tumberara'atia, mukdá' gawaá doorí i dirií' laqaá mukdá' baraá yaamí dirií' nee tam kuduú baraá gi'i. ¹¹ Nee umuúqo heewo ngi ooi gídaabá, "Yesu Kristo a Aako," as Mungú kuwa xirfayeesi. ¹² Sla'aaruuser'eé', án qoomár niwa dirhúng i dirií', kuungá' axweesantaeé' ana ilaiwawa/é' umuúqo daqto. Ala a gár gídaabár koom tawa adoodár kumita' tam qoomár án niwa kaahh. Gadiyeét tleehhaak ar dae nee ar daaraxaay, as ba/amarhúng kawa boo/esa'. ¹³ Asma Mungú in baraahúng wa gadiyuus. Inós nun munér i hanmiis ar muruudá' i slai kuwa sla'a' tleehhamooro. Nee /uuru sleeme ngun hanmiis oo tidá' inós i slai kawa tleehha'. ¹⁴ Umuúqo gaaro bar tlehhita', ma tlehhitaara' ar qununu/aay nee tlaampa'aamis. ¹⁵ Gawaá adoorihe heé kuungá' nu dakuusár i ara'ár i kaahh, as kuungá' tawa na/aá Mungú tleehhita' awa ta dakuusár i faditiiká, laqaá awa al/ayma wasl, nee awa xaslaanslír kooma'aaká baraá tla/ángw qartír sageegawden ar aa amooqwat. Kuungá' baraá tla/ángw qartihe tundu gehhó' tawa adór tsatse/uú gawaá doorí dirií', ¹⁶ asma kuungá' Ya/abtór hho' ar slafiingw an alki/itá' dir'ín i alé. Gawaá adoorihe kuungá' a xirfuueé' bál deeloodár Kristoowo, asma aníng aga tawó tí'iimiiká, laqaá aga tawó daawiimiitiiká gadiyeede. ¹⁷ Haratlin-taorhúng a ilahhooár án ni hanmiis dír geerá Mungú i alé. Bar adór garka tseerer'eé' iwa ku'uta gawaá daanduú ilahhooarí, aníng a qwalaá/ sleeme. Slám qwal/uueé' kwí ngway qasiís dirhúng i alé. ¹⁸ Qwalaala/é' kuungá' sleeme, qwalaala/é' dinkwa nee aníng. ¹⁹ Án haraxu'uti a koóm baraá Aako Yesuwo Timoteo nguwa ya/aaw ar gaanslaay iwa amorhúng i hardahi, as muunuúeé' iwa qwalaala/i iidíguuhúng bura axaás. ²⁰ Heé hatlá' i kaahh oo nee aníng ti कांगw slawá' oo inós gu baá/, slám heé hatlá' i kaahh oo kuungá' nu sa daawiimiít adór inós wa ale. ²¹ Awa hatlá' sleémeero muruú ta leelehhiiti a muruúin kilooín ala a gadiyér

Yesu Kristoowooká. ²² Ala kuungá' Timoteo u xuá' adór ir inkihhimuú kón. Inós gadiyeét gaa tleehhaahhiít ar Ya/abtór hho' dinkwa nee aníng, adór baabá nee garmaawós. ²³ Kwí an kudaádá' án ni ya/aawár wa slaa' amorhúng i alé ar gaanslaay, barnaxes adór kwasleemar'eé' aga xuú'. ²⁴ Nee aníng haraxu'uti a koóm sleeme baraá Aakoowo, gídaabá anuú kilá' ni hardáh amorhúng i alé deeloórí tseewe. ²⁵ Gár án naa ár ar hariím a hhiyaarén Epafradito ngun ya/aaw amorhúng i alé. Inós nee aníng aga algadiyuusaán, slám inós a slaqwarusmoó wák dinkwa nee aníng. Inós kuungá' nguna ya/abé' amor'eé' alé as aníng iwa sagadiyuusi, nee tidá' án ni slaa' ngiwa hanmiisi. ²⁶ Inós kuungá' sleémeero nuna ló'wa inslasláy, iri ló'wa daawiimiít as kuungá', asma adoodá' kuungá' kara axesé' gídaabá inós i tiíq. ²⁷ Ar ló', inós aa ló'wa tiíq, afkwá bohoongw ngun wa kií/. Ala Mungú inós guri gurtláy. Tam aníng sleeme Mungú ina gurtláy, as gurhaamir'eé' miwa doogiín. ²⁸ Gawaá adoorihe ilakaaharu una ló'wa tleéhh inós nguwa ya/aaw amorhúng i alé, as kuungá' tawa qwal/a' bura aandé', nee slám as gurhaamir'eé' iwa /aaruur. ²⁹ Gawaá adoorihe, inós ilaooahaak ar qwal/uú yaariír, adór hhiya' oo baraá Aako. Múk adór inós ilaiwawa/aak. ³⁰ Asma inós ina dáh baraá tsaxwa, iri nakaá/ gwa'araaro as gadiyér Kristo, as aníng iwa alee/iisi, alee/isaydá' kuungá' taa harslaaqaté.

3 Alhhe'esaywo gár án ni oo', hhaee'eé', qwalala/é' baraá Aakoó wa ale, aníng a slaqaataaká gooiro tidá' naa qaroó dirhúng i gooím, asma dirhunge i gídaabár koón ngiwa inkii/. ² Ti harmagahhe' nee mukdá' oo adór seeaawe, sagadiyuuseedár muruú tlákw inslaaslaw, mukdá' slaqoo gi tlaquú wa slaá' ar al/utlo. ³ Ala múk taa al/utlín a atén, ar al/utloodár ló'. Qeeruú Mungú atén ti gan'aamiis baraá sluufayrene. Atén xirif un ara'araan as Kristo Yesu kilós. Gár hatlá' ar ta haraxuaan i káhh ar tlehhema'aá tawo. ⁴ Tlehhema'aá tawo geera bir bu'utiyá', aníng gár ni da'ayuumiit i káhh. Umuúqo heewo geera bar tlehhema'aá tawo gin haraxu'utír wa slaa', geera alók aníng i baá/. ⁵ Aníng tina al/uútl qoomár tawa na/aay, bál dakaát. Aníng a heé xoorór Israeli, heé tlahhoó Benyamini, aníng a heé Ebrania, tam xwaylitér'eé' a múk Ebrania. Iidíguú hara'aya ooharo aníng a heé Farisayo. ⁶ Ilakaaharu una ló'wa tleéhh gawaá daanduú hara'aya ooharo, tam múk Kríshaanáy nguri gusiisiím. Geera barnaxes gan'amu kun slaasláy ar hara'aya boo/eesa, geera alók aníng a tlakweemaá koomaaká. ⁷ Ala muruudá' sleémeero aáng naa harafaár tawa slaasláw dir'eene, hám daxta muruudá' u harafadiít tawa /aareema dir'eene as Kristo. ⁸ Ala a muruúwí kiloseká. Mura' sleémeero un harafadiít tawa /aareemaá kilá' asma Kristo Yesu Aakooeé' nguwa xuú', gaarí a gár gídaabár koom ta muruú hatlá' sleémeero ba/a. Mura' sleémeero una geexáw as inós, mura' sleémeero una harafaár tawa xwaansloó tawo, as Kristo nguwa slaw, ⁹ nee niwa haragwaa' dirós i alé. Daxta aníng gan'amuú ni koom

as hara'aya ngiwa boo/eés, i kaahh. Gan'amuú ni xuu' a kudá' kilós oo hee i slay as Yesu Kristo nguwa haratlin-tií', gan'amuudá' amór Mungú daáhh, as haratlintaa. ¹⁰ Gár án ni léelehhiit a wak kilós. A tí gídaabá Kristo nguwa xuu', /uuruú waasle/uuwós nguwa slaw, nee ni-wa haragwaa' nee inós baraá slahha'amaayeerós i alé. Nee aníng tawa adór inós baraá gwa' araarose. ¹¹ Asma gár án ni haraxuu' masók a niwa waaslee/ baraá múk aa qaátl wa ale. ¹² Aníng a kaahaaká gídaabá aníng amoodá' ta i qwaatlaan aga i hardáh qaroó alé, slám a kaahaaká gídaabá gan'amu ugwa qaroó sláw. Aasla'áy. Ala ilakaaharu un tlehhiit niwa kumiit as niwa hardah nee gadaadá' ngiwa oh, tidaadá' ar Kristo Yesu isa ateét, qoomár iwa óh. ¹³ Hháe, aníng a xuú' gídaabá gadaadá' aga i hardahiiká. Gár án ni tlehhiit a tí kilós, muruudá' naa alí geexáw un gunqareemiís, nee kuduú geeraaeé' i dirií' un i tí'iíim. ¹⁴ A ló'wa naagamiís as amoodá' ta i qwaatlaan ngiwa i hardah, as slaasláwadá' Mungú isa ateét ar loohír Yesu ngiwa slaw, tidá' niwa hoot gawaá doorí wa ale. ¹⁵ Ateéká' sleémeero awa ganaa'á, gár tiwa hariím a adoorí an inslaslaawaán. Ala kuungá' bar adór hatlá' aga inslasleeré' gawaá umuúqo gaaro, Mungú muruudá' ngu kuungá' i geehhooutis. ¹⁶ Ala atén sleémeero gár tiwa hariím masók an kumiitaán ar digir wakeetingwdá' tara iimu/uumaán. ¹⁷ Hhaee'eé', kuungá' sleémeero adoorí án nir hoot nar hootaak. Asma atén a slaqsaay dí' kuungae. Ga/ aawaagáy ló'wa ale kudá' hootá' adór atén nir hootaan. ¹⁸ Asma án kaangwí ngwa qaroó oó' geerí ale daqtá yaariire, ala hám daxta ngun malé inkií/ oaro ar hhirhheeri, gídaabá múk yaariir adór ir hooti a adór wakuusér gwa'arár Kristo ar gawaá msalaába. ¹⁹ Inooín i loohír i dirií'iyá, tidár baraá qwanoó kaw. Mungúin a gura'. Muruú tir xirfayeemisi a kuduú murér koóm. Muruú ta inslaslay oo baraká' yaamu kilós. ²⁰ Ala atén a yaamuloouusér gawaá doori. Slám atén Aakoorén Yesu Kristo u daamaaramaán niwa hardahi gawaá doorí wa aleeró, tiwa ba/amisi. ²¹ Inós slaqoorén kuká' hhitirutá' giri warqees nee giri tleehh tawa adór slaqwtós tidár xirfuú koom. Inós adoorí tleehhamooro ga aleesláy. Asma inós /uuru gu kón oo mura' sleémeero nguwa qaasi baraá aleesleemuwós i alé.

4 Gawaá adoorihe, hhaee'eé' awa sla'aaruuse, ma alí ki/aara' ala kwa/é' baraá slafingwhúng oo baraá Aakoowo. Sla'aaruúse, án kuungá' nun ló'wa inslasláv. Kuungá' a qwal/uueé'. Asma gadiyér'eé' gár ira geehhoouúr a kuungá'. ² Aníng Euodia nee Sintike in firiím tiwa haraki/iyá, masók muunuú wák ngun koná' baraá Aakoowo. ³ Nee kuúng sleeme, sla'aarusmooeé' oo sagadiyusmo dinkwa nee aníng, án kuúng u firiím, /ameenaasíng alee/iiseek. Asma inooín Ya/abtór hho' ngina sa slaqwiyé' nee aníng, nee Klementiwo, dinkwa nee kudá' hatlá' awa gadiyeét ngaa tleehhiye' nee aníng. Inooín umer'ín kaa gooín baraá kitaábuú slafingw. ⁴ Qwalaala/é' daqisleém baraá Aakoó wa ale, slám nun malé baw, qwalaala/é'. ⁵ Hhooeemaahúng

masók i geehhoouyá' dí' muu sleémeerowo. Aako naa nakaá/. ⁶ Ma daawiimitaara' baraá umuúqo gaaro. Ala umuúqo gaaro ar ta sla'a'a Mungú na adbawaak, kuwa firiiriinda' nee kuwa sluufimisa'. ⁷ Nee wayduú Mungú, kudá' tsaahharo ta aleeslawanaaká sagaalooarene, munerhúng ngi de'en, nee inslawayhúng baraá Kristo Yesuwo. ⁸ Alhhe'eesaywo, hhaee'eé', muruú kuungá' tunduwa hariím inslaslaango a kwí, muruudá' sleémeero oo ló', nee kudá' ilaiwa/amér koóm, muruudá' sleémeero oo gan'amuú koóm, nee kudá' hhohhó', slám muruudá' sleémeero oo sla'atimís nee oo hhooeemaá koóm, nee tlehhemí'idá' sleémeero awa hhohho' nee awa xirfuú wa hariimá'. ⁹ Muruudá' taa dir'eé' wa intsahhé' nee kudá' taa ilaoté' tleehhaak, kudá' taa aandé' nee oo taa axesé' dir'eé' wa ale. Daqaní Mungú wayduú koóm i dinkwa nee kuungá'. ¹⁰ Aníng aga ló'wa qwalaá/ baraá Aakoowo, asma kuungá' aleesleemu ugwa malé sleeré' daxta, tam aníng iri insleeré' as alee/isaywí ni slaa' naa hanisé', adoodá' aáng ngur hanmaamisa'. Baraá tla/angwihe a gídaabaheeká án kuungá' ina gunqaresé'. Ala a gídaabá gár ta koon-da' in káhh. ¹¹ Aníng adoorí a kaahaaká as niwa gaa slaa'. Asma aníng umuúqo adooro aga intsaáhh. ¹² Aníng bar aga /aarúw, gár tlaakw i káhh, barnaxes slaasláv iga wa tláhh, gár tlaakw i káhh sleeme. Umuúqo barto án ti amohhoó'. Bar aáx, laqaá bar qwariít, nee tam mura' bira wa tlaáhh, laqaá bira /aarúy, aníng ti amohhoó'. ¹³ Mura' sleémeero u aleesláv baraá kudaadá' aníng i /uuruú i hanmiisa. ¹⁴ Ala kuungá' adór hhoo' aga tlehhe' ar aníng iwa alee/ isé' baraá slahha'amaayer'eé' tihe. ¹⁵ Ala kuungá' múk Filipi, kuungá' kilá' kaangwí u xuá', qoomaadár geeraawo Ya/abtór hho' ngiwa alki/iít, nee yaamaá Makedonia ngiwa geexáw, múk aa aldinku'uus nee aníng baraá mura' slaslaango nee hanmisuuwo a kuungá' múk Filipi kiloohúng. Múk Kríshaanoó amór yaamaá hatlae oo adoorí gaa tleehh i kaahh. ¹⁶ Tam qoomár aníng niwa Tesaloníkér i dirií', alee/isaay nguri hubé' qoomaadá' án nguwa slaa', tam a sagaáwa wakeeká. ¹⁷ Kuungá' ma kaahara' gídaabá aníng gár ni leelehhiit a ilahhooaadá' amorhúng daahh. Ala gár ni leelehhiit a slaqweedá' kuungá' ta sleera' asma tlehhemí'idá' naa aníng i tlehhe'. ¹⁸ /Aymi'iká' ni gooim ngi laqaqaná' gídaabá ilahhooarhúng aga ilaóh. Nee ilahhooarí ka ló'wa ur. Daxta umuúqo gaaro ar ló'wa bu'ut a koóm, alá Epafradito ilahhooarhúng ngiwa huúw. Ilahhooarhúng tidá' naa hanisé' dí' geerá Munguhe a adór ilahhooadár xarángw tsuú' koom, tidá' Mungú i ya/a/an nee i ak slai. ¹⁹ Nee Mungúeé' kudá' xirfuú koóm baraá Kristo Yesuwo, tidá' sleémeero kuungá' ta sla'a' ngi haniis ar har qoomoó daqaari'iimarós. ²⁰ Mungúren i xirfuuti, Baabuúren ay alhhe'eesay wasle. Amin. ²¹ Umuúqo heewo kudá' hhooohhoó' oo Mungú intsihhiisaak, kudá' baraá Kristo Yesu i dirií'. Hhaeedá' nee aníng dinkwa kuungá' nu intsihhiimisiyá' sleeme. ²² Múk hhohhó' oo Mungú sleémeero kuungá' nu intsihhiimiis, ak alé múk

doó waawutmoó múk Rumi. ²³ Aakoorén Yesu Kristo
munerhúng ngi tsuuqi.

KOLOSAI

¹ Ánuú Paulo, ya/abusmoó Yesu Kristo ar sla'aarír Mungú, nee Timoteo hhiyaarén, barwaarí ngina gooiimaán ² amorhúng i alé, kuungá' múk hhohhó' oo Mungú baraá yaamaá Kolosai, kudá' hhaeerén awa inkihhiimuú koomá' baraá Kristowo. Mungú Baabá kuungá' nu tsuuqi nee nu waydí haniisi. ³ Deelo sleémeero atén Mungú un sluufimiisaán, Baabuú Aakoorén Yesu Kristo, qoomár burnu aleefiriimaán. ⁴ Asma aga axaasaán kuungá' adór Kristo Yesu kura haratlintié, nee adór múk hhohhó' oo Mungú sleémeero kura slaé. ⁵ Mungú un sluufimiisaán as haraxu'utidá' ta koonda', ar taa amohhe'eés gawaá doorí wa ale as kuungá'. Iidíguú haraxu'utirí una axasé' qoomár Ya/abtór hho' ar ló' niwa amorhúng i hardát. ⁶ Ya/abtoorí hho' in tsiyaayaaxát baraá yaamu sleémeerowo nee in tsuuqaá yaariir huwaahúp. Tam dirhunge sleeme a adoorí, iimír bál iidíguú tsuuqaá Mungú kuwa axasé, nee adór i diri'íya' kiri tsaahha hhe'esé. ⁷ Iidíguuwí kunguna dirhúng i intsaahhatimís nee Epafra, sla'aarusmoorén. Inós a lawaalmoó Kristo adór atén wa ale, slám an sagadiyusmoó Kristo oo inkihhiimuú koóm as atén wa ale. ⁸ Inós iidíguú sla'aarirhúng tidá' Qeeruú hhoohhoó' naa dirhúng i haniís, nguna diirén i alki/iít. ⁹ Gawaá adoorihe iimír kaangwí kuwa axaasaán, atén kuungá' naa mawaaniiká aleefirooro. An firiiriimaán gídaabá Mungú nuwa sagaalooár i haniisi nee aleesleemuú amor Qeeruú hhoohhoó' daáhh, as sla'aarirós kawa tsaahha hhe'esa'. ¹⁰ Daqaní a aleesleerá' tawa hota' ar adór hariím dí' Aakoowo, Aako kuri qwal/atisá, nee adoodá' inós i slai kari tlehhitá'. An malé firiimaán gídaabá kuungá' umuúqo gár hho' kawa tlehhitá', nee tawa kumita' Mungú kuwa tsatsahhaanda'. ¹¹ An firiiriimaán gídaabá Mungú baraá aleesleemuwós kudá' xirfuú kooma, kuungá' nuwa /uuruú i haniisi, as tawa qitla' baraá mura' sleémeero oo tí'imiita. ¹² Daqaní kuungá' Baabá kuri sluufimisá' ar qwal/amaaye, kudá' naa aleesleemuú i haniis oo tawa al dinku'uumisá' nee múk hhohhó' oo Mungú baraá waawuti'imár gwa/ateemaawo. ¹³ Inós atén tina ba/amís baraá /uuruú giwtír wa ale, tiri da-haás baraá waawuti'imár Garmaawós oo sla'aarusmo. ¹⁴ Asma Garmaawós kunguna haniís as atén tiwa gweeri baraá /uuruú giwtír wa ale, tlakweemaarén giri gurtláy. ¹⁵ Kristo an slaqsoó geehhoó' oo Mungúdá' geehhooeeká. Inós kuna geerí laqwaál nee Mungú, qoomár mura' sleémeero kuwa tlehhiiká, kudá' sleémeero oo taa tleéhh. ¹⁶ Mungú mura' sleémeero oo

gawaá doori nee oo baraaká' yaamu guna tleéhh ar inós, muruudá' geehhoó' nee muruudá' geehhooeeká, kudá' baraá yaamaá qeeruú i dirií, adór waawitá nee bariisee, baaluuse nee kudá' sleémeero awa aleesleemuú koomá'. Mura' sleémeero Mungú guna tleéhh ar Kristo, nee as tawa kós. ¹⁷ Inós i daadeer dí' iimu/úngw mura' sleémeerowo, nee baraawose mura' sleémeero in kumaamiit ar adoodá' ngura tleéhh. ¹⁸ Múk Kríshaanáy a slaqwtós, nee inós a saga. Inós an iimu/úngw Kríshaanáy. Inós an kudá' aa geeraá wa waaslee/ baraá múk aa qaátl wa ale, as inós iwa iimu/úngw umuúqo gaa tlehhiiti. ¹⁹ Mungú gana slaá' iwa hooti nee Munguiimarós sleémeero baraá Garmá wa ale. ²⁰ Mungú mura' sleémeero guna haraki/isár wa slaá' amoorós i alé ar baraá Garmaawós ar alé. Wayda guri tleéhh ar gwa'arár Garmaawós ar gawaá msalaaba. Gawaá adoorihe Mungú mura' sleémeero guna ki/ is amoorós i alé, kuduú baraá yaamu, nee oo dooriwo. ²¹ Aáng kuungá' tunduwa saáw dí' Munguhe, baraá munerhúng nee inslawayhunge kuungá' a wakaaru-useerós, asma tlehhe'íihúng ki tlakw. ²² Ala hám daxta kuungá' sleeme naa haraki/is amoorós i alé ar Garmaawós. Asma Garmaawós ina hoót iri gwaá' as kuungá' nuwa amohhe'eesi, tawa sihhita' dí' geeraawós i alé, tawa múk hhohhó' oo xaslxaanslír koomaaká, tam oo hhasaám wásl. ²³ Ala kuungá' gár tunduwa hariím masók an kumitá' baraá haratlintaaooro, tawa sihhita' ar gawdeema gawaá ihhafiirir gawit i alé, nee tawa qutla'aaká baraá haraxu'utir taa sleeré' qoomár Ya/abtór hho' kawa axasé. Ya/abtoorí hho' kaa alki/iít baraá yaamu sleémeero, nee aníng Paulo tina sagadiyusmoowós tleéhh. ²⁴ Hám daxta a qwalalaá/ asma tiwa slahhe'eemisi as kuungá'. An baraá slaqwté'eene birti slahhe'eemiis, a slahhe'eemisuú Kristo un boo/eemiis, kudá' aa meet baraá slahhe'eemisuuwós as slaqwtós. Slaqwtós gídaabárós an múk Kríshaanáy. ²⁵ Mungú aníng ina sagadiyusmoó múk Kríshaanáy tleéhh. Gadiyér afhamít ngina aníng i saayín as kuungá'. Gadiyeér an Ya/abtór Mungú ngiwa gwa/atisa hhe'ees dirhúng i alé. ²⁶ Ya/abtoodá' a lu/aaroó Mungú oo taa luú/ dí' qartadá' aa geerí waarahhi, baraá kureeraá yaariir naa waarahhi'i, ala hám daxta kingina geehhooutís dí' mukós oo hhohhoe. ²⁷ Asma Mungú gana slaá' ngiwa gwa/atisi dirín i alé adór lu/aaráydá' ir daqaari'imár kón nee xirif baraá múk xoorduuwo. Lu/aaráy an kwí gídaabá, Kristo i baraahúng i dirií. Gawaá adoorihe kuungá' haraxu'uti a koondá' ar xirfuú Mungú

kuwa sleera'. ²⁸Inós an kwí ni alki/iitaan, muu sleémeero un gurbu'uumaán. Umuúqo heewo un intsaahhatimiisaán ar sagaalooa sleémeero tidá' Mungú ni amoorén i hanmiisi. Asma gár ta sla'aan a umuú heewo un amohhe'eemisaán iwa sihhiiti dí' geerá Mungú i ale, iwa heé qoóm tleehhiti baraá Kristo. ²⁹Aníng a gadiyuús nee a slaáqwa as tí ngiwa boo/ees, ar baraá /uuruudá' úr oo Kristo ni aníng i hanmiisi, /uuruudá' ló'wa gadiyuús baraaéé' wa ale.

2 Gár ni slaá' masók kuungá' an tsahha' adór aníng nir daawiimiit as kuungá', nee as múk yaamaá Laodikia, nee as kudá' hatlá' sleémeero awa aníng iga ari'iká. ²Gár ni slaá' masók muner'ín kan gurkwa/as, nee inooín kiwa aldinku'uumisi baraá sla'aarír i alé, as xu'utír baraá qeeru ngiwa slaya', lu/aaroó Mungú kuwa tsaahha hhe' eesi. Nee lu/aaroó Mungú an Kristo. ³Sagaalooár Mungú sleémeero nee xu'utirós sleémeero i baraá Kristo i dirí'. ⁴Tí án ngina dirhúng i oó' as gídaabá hee munduwa al/aáy ar axweesanoó tawo oo lama. ⁵Ala án tam kahha dirhunge slaqwtó, ala a al dinkwa nee kuungá' ar baraá qeeru. Aníng a ló' wa qwalalaá/ asma aga tsaáhh adór slafingwhúng kur hhohhó', nee haratlintaorhúng adór ir /uuruú koón baraá Kristoowo. ⁶Kuungá' Kristo una ilaoté' tawa Aako. Nee ala daxta hooté' baraá slafingwhunge, tawa aldinku'uumisa' nee inós. ⁷Dee/aruhúng masók ku gawít baraawose, slafingwhúng gawaawós wa tlehhiitaak, kuungá' masók an kwa/aakwa/á' baraá haratlintaorhunge ar adoodá' tundura intsaahhatimís, nee tawa hatsa' sluufaywo. ⁸Ti harmagahhe', hee munduwa naáxw ar axweesanaywós oo tawo oo gídaabár koomaaká oo al/ayma. Asma axweesanaydá' amór naa daáhh a amór unaá muu, a amór Kristoowooká. ⁹Mungú nee munguiimarós sleémeero i baraá Kristó wa hoot, gídaabá baraá slaqwtós. ¹⁰Tam kuungaádá' aga dinku'use' nee inós, slafíngw haáts ugwa sleeré'. Inós ku úr dí' baaluuse sleémeerowo nee kudá' sleémeero awa aleesleemuú koomá' ar baraá qeeru. ¹¹Kuungá' nee inós tawa aldinku'uumisé' tunduna hheehhe'eés, ala ar hheehhe'eemisuudú slaqwtóoká, ala aqo ar hheehhe'eemisuú Kristó kilá', slaqwtahúng tidár tlakweema kawa hingesé'. ¹²Asma qoomár tunduwa baatiís, tunduna al foól dinkwa nee Kristo. Slám qoomár tunduwa baatiís tunduna waaslee/atís sleeme dinkwa nee inós, asma /uuruú Mungú kuwa haratlintié', kudá' Kristo ngwa waaslee/atís baraá múk aa qaátl wa ale. ¹³Kuungá' aáng a tu'u, as tlakweemaahúng wa ale, nee asma sleeme tunduna hheehhe'eesiiká, asma kuungá' tawa múk xoordaá hatlá'. Ala hám Mungú kuungá' sleeme naa slafís dinkwa nee Kristo. Mungú tlakweemaarén sleémeero gina gurtláy, ¹⁴nee dugunoó iinarén guna fiíts, kudá' geera atén ti inuús tlehheema'aá jaarire. Guri hingeés, guri kikií' gawaá msalaába. ¹⁵Gawaá msalaábaro Kristo baaluusér neetlaame /uuruuín guna hingeés, nee kudá' aleesleemuú koomá' aleesleemuín guna

hingeés. Nee inós inooín sleémeero ngiwa baál, gari geehhooútís adór i dirií'ya'. ¹⁶Ma ya/aamara' as hee nuwa tawó sakwasleemuuti as muruú /ayma nee muruú wahaangw, laqaá as deelór uren, laqaá as deelór slahhaangw niwa tí'íft, laqaá as deelór hungu/uuma. ¹⁷Asma mura' sleémeero oo adór kwí a geehhantamoó tawo oo kudá' hardáh. Ala gár kilá' an Kristo. ¹⁸Mukko i deer, oo ti kilooín niinaweemiís ar al/ayma, nee adoorí ngi sa qwalala/iyá', slám i malaykér firiiríná'. Nee tin kilooín xirfayeemisiyá' as iigu'utuúin, gár tas daara/an ar kilá' i káhh, a inslaway'ín oo tlákw. Múk adór kwí munduwa al/aáy nee tooqeemuuhúng guri hayoh. ¹⁹Inooín taa mayé' tawa aldinku'uumisi nee Kristo, kuduú saga. Baraá geerahartá Kristowo slaqwa sleémeero kan /aymiis, nee diqiyaawós sleémeero, kin dinkwár i nighhitis ar kanee. Adoorihe slaqwa sleémeero /uuru gun sleér, iri uraareér adoodá' Mungú ngir slai. ²⁰Kuungá' aga alqatlé' dinkwa nee Kristo, tiri paratlé' nee aleesleemu sleémeero oo yaamuuká'. Ala asma milá mas ya/a/aandá' kuungá' tunduwa hara'ayiyin, adór múk oo slafíngw yaamuuká', gídaabá, ²¹"Ma taatahaaar, ma tsaqaar, ma kwatiitaar." ²²Muruu'wí sleémeero a muruú hhitiruút burku sagadiyuus. Gawaá adoorihe hara'ayduudá' nee intsaahhatísadá' amór i dahhi a amór muu. ²³Bir ga/eér kwaáo a adór múk sageeloén. Asma inooín malayke ngin firiiríná', nee ti kilooín niinaweemiisiyá' ar al/aymár tawo. Slám slaqooín ngin slahhe'eemisiyá'. Ala tí sleémeero a gadiyér tawo, asma bira fák, aqo ilatleerír tawo ar kángw slaqo ngin boo/eemisiyá'.

3 Kuungá' tunda al waaslee/atís dinkwa nee Kristo. Gawaá adoorihe muruuduú gawaá doori na leelehhiitaak, amoodá' Kristo i dirií'i, aa iwiít dákw doó /iyáy oo Mungú. ²Muruú gawaá doori na inslaslaawaak umuú siiwaro, ala a muruú baraaká' yaamuwooká. ³Asma kuungá' aga qatlé' nee slafingwhúng kwaa luú/ dinkwa nee Kristo baraá Mungú. ⁴Kristo a slafingwhúng oo ló'. Inós bál binda male geehhooúy, kuungá' daqaní a geehhooúurá' dinkwa nee inós ar baraá xirif. ⁵Gawaá adoorihe kuungá' ilatleerír slaqwa gaasaak, dinkwa nee tlehmi'iiwós sleémeero, adór tsaatu'uuma nee slasla/aareema, ilatleerír tlakw nee inslawoó tlákw, tam da/i. Asma heé da/ita koóm, a heé munguaá hatlá' haratlintatií'. ⁶Gawaá adoorihe sakwasleemár Mungú nin hardát dí' mukdá' inós gu ilaiwawa/aaká as muru-uwí. ⁷Tam kuungá' kilá' aáng ana hoté' nee múk adór kwí, qoomár slafingwhúng kuwa baliiti nee ilatleerír adór tí. ⁸Ala daxta kuungá' muruuwí sleémeero hingeesaak dirhunge, buhhta nee xarasleema, magoót nee daanda axweesani, nee /ooslisliingw. ⁹Kuungá' kiloohúng miti lamtí tlaaqara'. Asma kuungá' munerhúng tidá' ar aáng aga warqesé', dinkwa nee tlehhe-mi'iiwós kudá' tlakwe. ¹⁰Munér /aben kari sleeré'. Muneerí /aben baraahunge ka /abeemiimiis umuú daqto nee Mungú, tleehharusmoowós, ar slaqsoó Mungú. Gawaá adoorihe munerhúng in kumit Mungú

nguwa tsaahha hhe'es. ¹¹Ala baraá slaifiingwí /abene, barqaanti i káhh díř heé Yahudiro nee heé Yunani, laqaá díř heé taa al/uútl nee heé taa al/uutliiká, laqaá hoomoo, laqaá /aarusmo, laqaá lawaalmo nee kuduú lawaalmooooká. Ala Kristo inós a mura' sleémeero nee i baraá muu sleémeero. ¹²Kuungá' a múk Mungú aa tsawaár, mukós oo hhohó' oo i slai. Gawaá adoorihe muunuú gurtleemu koomaak, nee hhoeeema, ti kiloohúng niinaweemise', nee tsatsaa'areema koomaak, nee qiqitliingw. ¹³Kuungá' kiloohúng ti sa qiqitliinde', nee ti gurtlatleere' hee bar kuqá' gwa sa dakuús. Gár kuungá' tunduwa hariím a tin kiloohúng gurtlatleerá' adoodá' Aako kuungá' nura gurtláy. ¹⁴Ala ak aleeró ti sla'aslae', asma sla'aari an gár mura' sleémeero gu haragaamiis ar baraá wakleeli'imár ganaa'. ¹⁵Nee wayduú Kristo i baalin baraá munerhunge, asma kuungá' tunduna ateét as wayduuwí qoomár tunduwa diqoó slaqwtá wák tleéhh. Slám kuungá' masók a múk sluufóó koóm. ¹⁶Axweesantá Kristo masók i baraahúng wa hót ar yaareema. Ti intsaahhatimise' nee tiwa naanaqa' ar sagaalooa sleémeero. Mungú sa daa'aak ar sluufaay baraá munerhunge ar daa'ángw bara/, nee oo sluufaay, nee ar daa'ángw baraá qeeru. ¹⁷Nee umuúqo gaaro ar ta tlehha'a ar axweesani laqaá ar tlehhma, sleémeero ka tlehhá' ar umuú Aako Yesu, nee Mungú Baabá kuwa sluufimisa' ar inós. ¹⁸Kuungá' tlaáwaay, hhawaateehúng ilaiwawa/aak, adór kuungá' tunduwa hariím baraá Kristoowo. ¹⁹Kuungá' hhawaáte, tlaawayhúng sla'asla'aak, slám mu buhhtimisaara'. ²⁰Kuungá' ná'ii, xwaylitérhúng ilaiwawa/aak baraá mura' sleémeerowo. Asma adoorí Aako gu sla'atimis. ²¹Kuungá' xwaylité, na'iihúng mi buhhtimisaara', as matawa mune sií' as axweesanayhúng. ²²Kuungá' lawaále, daqaarerhúng tidá' ta sagadiyusa', ilaiwawa/aak baraá mura' sleémeerowo. Kuungá' masók a adór lawaaleedár ilaá maaqumiisaaká, tidá' ti tawó sla'atimis díř múk i alé. Ala masók an gadiyusa' ar muunuú /awaák, as adoodá' kuungá' Aako kuwa ilaiwawa/a'. ²³Umuúqo gaaro ar ta tlehha', tleehhaak ar muunuú /awaák. Ala masók a adór lawaalér Aakoó sagadiyuus, ala ar mukooká. ²⁴Kuungá' a xuá' gídaabá slaaslawarhúng ar aali a sleerá' díř Aakoowo. Asma Aakoó ta sagadiyusa' a heewooká, ala an Kristo. ²⁵Ala umuúqo heewo oo tidá' ganaa' gaa tleehhiiká, inós slaaslawarós ar hariím gan sláy, slám ar barqaanti wasl.

4 Kuungá' daqaáre, lawaalerhúng muruú ganaa' ti tlehhte', nee tidá' inooín kiwa hariím. Slám xuaak gídaabá kuungá' sleeme Aako u koondá' gawaá dooriwo. ²Kumiité' ló' wa ale baraá firooro, nee ta dal'a'

baraá firooro nee baraá sluufaaywo. ³Atén sleeme ti aleefiriiriinde' gídaabá Mungú pa/aangw ngu haniisi, oo ya/abtoorós ar lu/aaroó Kristo kawa alki/iitaan. Lu/aaráywí an kudá' aníng tisa tseék. ⁴Firiiriime' as aníng iidíguú lu/aaráywí nguwa axwees ar geehhooeema adoodá' aníng tiwa hariím. ⁵Sagaalooa koomaak díř mukduú haratlintaaoór koomaakahe, umuúqo pa/ángw taa sleeré' ar gadiyusaak. ⁶Axweesanayhúng umuúqo daqto masók a axweesanoó tsatsaa'arén, nee oo gídaabár koóm, as umuúqo heewo oo gár yaahamiís, gaarós tidá' i yaahamiisi ngiwa tsaahhi ar hariima. ⁷Tikiko iidíguueé' sleémeero ngu oo' dirhúng i alé. Inós a hhiyaarén oo sla'aarusmo, slám a alee/iisusmoó inkihmuúb koóm. Inós i gadiyér Aakoó tleehh dinkwa nee até. ⁸Aníng nguna ya/aáw amorhúng i alé as kuungá' iidíguurén sleémeero kuwa xua', nee inós nuwa gurkwa/asi. ⁹Onesimo nee inós ti koná', hhiyaarén oo inkihmuú koóm, slám a sla'aarusmo. Nee inós a heehúng. Inooín iidíguú diirí até. ¹⁰Aristarko, kudá' taa tseék dinkwa nee aníng, kuungá' nu intsihhiimiis, nee Marko sleeme, hhiyoó Barnaba. Kuungá' iidíguú Marko ugwa qaroó sleeré' gídaabá birna hardáh ku ilaotá'. ¹¹Yesu sleeme, kudá' ta babay Yusto, kuungá' nu intsihhiimiis. Inooínaká' in gadiyér tleehhiyá' dinkwa nee aníng as waawuti'imár Mungú. Slám aníng in ló'wa gurkwa/amiisiyá'. Díř Kríshaanáyda' oo baraá múk Yahudiro heé gadiyuús dinkwa nee aníng i kaahh, aqo kuká' tám kilooín. ¹²Epafra kuungá' nu intsihhiimiis. Inós a heehúng. Slám a lawaalmoó Kristo Yesu. Umuúqo daqto inós kuungá' nun aleeslaaqw baraá firooro, as gídaabá kuungá' tawa sihhita' nee tawa kwa/a' baraá haratlintaaooro, nee umuúqo gár Mungú i slai kawa tsahha' nee kawa eehada'. ¹³Ánuú kilá' un lamabu'uúm gídaabá i ló'wa daawiimiit as kuungá' nee as kudá' baraá Laodikiár i diriia' nee slám awa baraá Hierapoli. ¹⁴Luka, kuduú qwaslaarmo oo sla'aarusmo, kuungá' nu intsihhiimiis, nee Dema sleeme. ¹⁵Hhaeedá' baraá Laodikiár i diriia' intsihhiisaak. Nee Nimfa intsihhiisaak, nee múk Kríshaanáy kudá' baraá doós i burumbuuriimaamiit. ¹⁶Barwaári barkaa soomuús dirhunge, ka soomuusi sleeme díř múk Kríshaanáy kudá' baraá Laodikiár i dirií'. Nee barwaádá' taa amorín i gooín kuungá' ka soomusá' sleeme. ¹⁷Arkipo ku beera', "Gadiyeérók tidá' tinda haniís baraá Aakoowo ga/aaweek, as kawa boo/es." ¹⁸Intsihhiisantí ánuú Paulo ngina gooím ar dakw'eé' oo kilá'. Ma gunqaruutara' gídaabá aníng taa tseék. Mungú kuungá' nu tsuuqi.

1 TESALONIKE

¹ Ánuú Paulo nee Silwano nee Timoteo barwaári ngina gooiimaán amór múk Kríshaanáy oo baraá yaamaá Tesalonike, kudá' baraá Mungú Baabá i dirií' nee oo baraá Aako Yesu Kristo. Mungú kuungá' nu tsu-uqi nee nu waydí haniisi. ² Umuúqo deellooro Mungú un sluufimiisaán as kuungá' sleémeero, nuwa aleefiri-iriimaan baraá saalingwrene. ³ Umuúqo deellooro an inslawiwiimaán dí' geerá Mungú Baabuúrene, adór haratlintaorhúng ira geehhoouúr ar baraá tlehheemí'i, nee adór sla'aarirhúng nura tliw/iín as gadiyeét kawa ló'wa tlehha', nee haraxu'utirhúng baraá Aako Yesu Kristoowo adór qitla ngura hanís. ⁴ A xuaán gídaabá Mungú kuungá' nu slaa' nee adór nura tsawaár, ⁵ asma qoomár atén Ya/abtór hho' ngiwa amorhúng i hu-uwaán, ngaa huuwaaniiká ar axweesanaay kilós, ala ngina huuwaán ar /uuruú Qeeruú hhoohhoó', nee ataá kilá' qoomaadae a hatsaán haratlintaao' /uuruú kooma. Slám kuungá' kilá' a xuá' adór atén tara hootaán tla/angwhúng wa ale as kuungá' as tawa slaqsaay tleehhitaan. ⁶ Nee adór atén tara hootaán, kuungá' kari eehadé'. Gawaá adoorihe tari eeharuusér Aako tleehhité'. Kuungá' slahha'amaayér yaariir ana sleeré'. Ala tam adoorihe axweesantadá' ana ilaoté' ar qwala/, tidá' Qeeruú hhoohhoó' naa haniís. ⁷ Gawaá adoorihe kuungá' tari slaqsaay tleehhité' dí' muu sleémeerowo oo aa haratlintií', kuduú baraá yaamaá Makedoniár i dirií', nee oo baraá Akáyuwo. ⁸ Asma axweesantá Mungú kaa axaás amorhúng wa ale, a baraá yaamaá Makedonia nee Akaya kiloseeká, ala iidíguú haratlintaorhúng dí' Munguhe aa tsiyaayaax-aát umuúqo diiro. Gawaá adoorihe atén gár ta ooaan i káhh. ⁹ Asma muu inooín awa kilá' iidíguuhúng ngu alki/iitiyá', adór kuungá' atén tira ilaoté', nee adór kuungá' mungi'ihúng kira geexeeré', tari warqeeré' amór Mungú i alé, as Mungúdá' slaáf oo ló' kuwa sagadiyusa', ¹⁰ nee Garmaawós Yesu kuwa daamaraanda' gawaá doorí alé, kudá' Mungú aa waasle/atís baraá múk aa qaátl wa ale. Yesuwí an kudá' atén ti ba/amís baraá sak-wasleemaadá' sangw hardaha.

² Hháe, kuungá' kilá' a xuá' gídaabá atén niwa hardahaán ayaahúng i alé, hardahamuurén kudá' a tawoorooká. ² Kuungá' a xuá' adór atén tira slahhe'eemiís nee tiwa niqimís baraá yaamaá Filipír wa ale qoomár niwa hardahaaniiká ayaahúng i alé. Ala Mungú tiri /uuruú i haniís, Ya/abtór hho' ngari kuungá' i alki/iitaán, tam dukuutsér yaariir aga slaaslawaani. ³ Asma atén Ya/abtór hho' gár ngis alki/iitaan a gídaabaheeká

atén ana dakuusaán, slám a alki/iitanaaká as inslaslángw slasla/arén, laqaá as hee kuwa al/aymár wa sla'aan. ⁴ Ala Mungúdá' muneerén ga xuú', inós Ya/abtór hho' ngina atén i saayín. Atén Ya/abtoorí an alki/iitaán ar adoodá' inós i slai. Atén heé ta sla'atimisan i kaahh, ala heé ta sla'atimisan a Mungú kudaádá' muneerén ga xuú'. ⁵ Asma kuungá' a xuá' gídaabá atén axweesanoó muu gu sla'atimís ugwa baloó axweesaniiká dí' kuungae. Nee slám aga axweesaniiká as slaaslaw kawa slawaan. Mungú a lamabu'usmoorén. ⁶ Atén xirfuú muu ugwa leelehhiitaniiká, tam dirhunge, laqaá tam dí' múk hatlae. ⁷ Ala geeraawo a gár hariím atén ar yaariir kawa sla'aan dirhúng i alé as atén tawa ya/abuusér Kristo. Ala qoomár atén tawa tla/angwhúng i diriiaan, atén a múk tsatsaa'arén dirhunge, adoodár aayo na/iíwós ngir amohhe'eemamis ar tsatsaa'areema. ⁸ Atén kuungá' nuna ló'wa sla'aán. Gawaá adoorihe Ya/abtór hho' ngina haniísar wa sla'aán dirhúng i alé. Ala a har tí kiloseeká, ala tam ataá kilá' tina haniísar wa sla'aán sleeme. ⁹ Hháe, án ngi slaá' kuungá' a insleerá' adór atén gadiyeét kara tleehhaán ar ilakaaharu. Asma qoomár atén Ya/abtór hho' kawa alki/iitaán dirhúng i ale, atén gadiyeerén an tlehahhitaán tlaatla/aangw nee xweeraawo as slaaslawarén kawa slaslaawaan, as umuúqo heewo dirhunge muwa diitsakwaár ar awaán. ¹⁰ Kuungá' a lamabu'uuseerén, tam Mungú sleeme, gídaabá atén ana hootaán tla/angwhúng wa ale, kuungaádá' haratlintaauuse, ar slafíngw hhoohó' nee oo ganaá', nee slám aga daku-usaniiká. ¹¹ Kuungá' a xuá' adór atén umuúqo heewo dirhunge ngura amohhe'eemaamiisaán, adoodár baabá na/iíwós ngir amohhe'eemaamisi. ¹² Nuna gurkwa/amiisaán nee nuri naanaaqaaán, nuri harhhehe'eemiisaán as tawa hota' ar slafíngw hariím dí' Munguhe, kudá' kuungá' naa ateet tawa data' baraá waawuti'iimaarós tidá' xirfuú koom. ¹³ Gár hatlá' ar Mungú kuwa sluufimiisaan daqisleém a tí. Qoomár atén Ya/abtór Mungú ngiwa dirhúng i alki/iitaán, kuungá' Ya/abtoodá' kari iiar i qasé', nee kari ilaoté'. Kawa ilaoté' a adór Ya/abtór heewooká ala ar Mungú. Ala ar ló' a ar Mungú. Nee inós an kudá' gadiyér tleéhh baraahúng wa aleeró, kuungaásingá' aga haratlintie'. ¹⁴ Kuungá' hhaee'eé', gár kuungá' taa sleeré' a adór tidár múk Kríshaanáy oo baraá yaamaá Yudeár i dirií' aa sláy, mukdá' Yesu Kristo gwa haratlintií'. Kuungá' slahhe'eemisuú taa sleeré' dí' xoororhúng ar kilá' wa ale, an adór slahhe'eemisuú inooín taa sláy dí' múk

Yahudír wa ale. ¹⁵ Múk Yahudi an kudá' Aako Yesu gwa gaas, nee aaruuse, nee atén sleeme tiri slah-he'eemisiyé'. Inooín sla'aarír Mungú kaa leelehhiitiiká. Slám a wakuusér muu sleémeero. ¹⁶ Asma inooín atén tin ila/aná' as Ya/abtór hho' mawa alki/iitaán dír múk xoordu, as gídaabá matawa ba/án. Gawaá adoorihe inooín harqoomayduú tlakweemaaín kun hatsimiis. Ala hám daxta sakwasleemár Mungú gaa i hardát. ¹⁷ Hháe, atén nee kuungá' tina paraatlaán har qoomár niinawe, ala ar slaqwa kilós, a gídaabaheeká ar baraá mune. Qoomaadae ana sla'aán nee ana ilatleeruusaán kángw kilá' wa aleeró tiwa araan nee kuungá'. ¹⁸ Gawaá adoorihe ana sla'aán niwa daqawan. Ánuú Paulo har geeraawo daqeemu una iíár, ay sagaáwa tsár sleeme. Ala Neetlaangw tiri ilaá/. ¹⁹ Kuungá' ka xua' haraxu'utirén nee qwal/uurén nee xirfuurén a milá dír geerá Aakoorén Yesuwo qoomár inós binda hardáh, ahaá, a kuungaáééke? ²⁰ Eeít, kuungá' an xirfuurén nee qwal/uurén.

3 Alhhe'eesaywo qitla nguri harslaaqataán. Tari al'axweesaán tawa diirír Athénér i meetaan atén kilootén. ² Hhiyaarén Timoteo kuri ya/aawaán. Inós a sagadiyusmoó wák oo Mungú dinkwa nee atén baraá gadiyér Ya/abtór hho' ar Kristo kawa alki/iitaan. Inós atén nguna ya/aawaán as kuungá' nuwa gurkwa/asi nee haratlintaaorhúng ngiwa gawdeesi, ³ asma baraá tla/angwhunge hee miwa deeruút oo alí kií/ as slah-he'eemisuuwí. Kuungá' kilá' a xua' gídaabá, slah-he'eemisuú adór kwí atén gár tiwa hariím aqo un slawaán. ⁴ Qoomaadá' atén tawa dirhúng i kahhaan, atén kuungá' naa qaroó ádbawaán gídaabá slah-he'eemis u slawaán. Nee adoorí an adoodá' aa tlee-hharut hamí, adoodá' kuungá' kara xué'. ⁵ Gaarí an gár aníng Timoteo ngusa ya/aáw, asma aníng qitla una harslaaqaát, ana xu'utír wa slaá' gídaabá, xáda xáy haratlintaaorhúng Neetlaangw gura bá/i, kudá' kuungá' nu iiaarár, laqaá gadiyeédá' atén taa tlee-hhaán sleémeero aa gadiyér tawo tlee-hhít. ⁶ Ala Timoteo niwa amorhúng wa wayaá', iidíguú haratlintaaorhúng nguri huúw, nee oo sla'aarirhúng. Atén tina báy gídaabá kuungá' atén ti ló'wa inslasleerá' umuúqo daqto, nee gídaabá atén ti artá wa sla'á' adoorír atén kuungá' nur artá wa sla'aan. ⁷ Gawaá adoorihe, hháe, atén tam baraá slahha'amaayér úr i diriiana, ala iidíguú haratlintaaorhúng atén taa ló'wa gurkwa/ás. ⁸ Kuungá' bar aga gawduuré' baraá Aakoowo, atén slafingwrén daqaní ku amohhoó'. ⁹ Sluufóo bu'uút oo ta Mungú i haniisaan as kuungá', dír kway leehhaan a xuanaaká, nee as qwal/uudá' yaariir oo ta koomaan dír geerá Munguhe as kuungá'. ¹⁰ Xweera nee tlaatla/aango Mungú un ló'wa firi-iriimaán as gitsee/erhúng ngiwa malé araan, nee kawa tlee-hhaan tidá' aa /aaruur baraá haratlintaaorhunge. ¹¹ Mungú Baabá inós u kilá' nee Aakoorén Yesu atén ti geerahaari amorhúng i alé. ¹² Aako inósuú kilá' sla'aarirhúng ngi ak doogi tiwa kiloohúng sla'asla'a', nee muu sleémeero kuwa sla'a', adoodá' atén kuungá'

nur sla'aan. ¹³ Inós kuungá' nu /uuruú i haniisi, tawa múk hhohhó' oo xaslaansli wásl geerá Mungú Baabuúrene ay dír qoomaadá' Aakoorén Yesu i hardahi, dinkwa nee mukós oo hhohhó' sleémeero.

4 Hháe, kuungá' aga intsahhé' diirén wa ale adór kuungá' tunduwa hariím hotaango as Mungú kuwa sla'atisa'. Adoorí an adoosíng hám tar hota'. Ala hám daxta atén kuungá' nun firiimaán nee nun gurbuaán ar umuú Aako Yesu gídaabá, slafíngw adór kwisíng ba/a ar hootaak. ² Kuungá' hara'ayadá' naa haniisaán a xuá', tidár amór Aako Yesú daahh. ³ Mungú gár i slai masók a kuungá' an hotá' ar slafíngw hhohhó', nee tsaatu'uuma sleémeero kari meerá'. ⁴ Umuúqo heewo dirhunge gár kuwa hariím a slaqwtós gan aleesláy ila/aango, slaqwtós ngiwa ilaiwawaa/i, nee ngiwa harmagaahhi iwa hot baraá hhoohhooaarír wa ale. ⁵ Ala kuungá' ma hootara' ar ilatleerír tlakw, adoodár múk xoordu ir hooti, kudá' Mungú xua'aaká. ⁶ Umuúqo heewo dirhunge hhiyaawós munguwa al/aáy, laqaá munguwa sadakuús baraá kaangwihe. Asma heé adoorí gaa tlee-hh ku sakwasleemuut nee Mungú, adoodá' ngira qaroó geerí gawdeesaán dirhúng i alé. ⁷ Asma Mungú atén taa ateetika' as slafíngw tsaatu'uuma kuwa ar hootaan, ala tina ateét as slafíngw hhohhó' kuwa ar hootaan. ⁸ Umuúqo heewo oo intsaahhasarí gaa sii', a gídaabaheeká hee guna sií', ala a Mungú guna sií', kudá' Qeeruuwós oo hhoohhoó' ngu hanmiís dirhúng i alé. ⁹ Ala gawaá daanduú hhae kiwa sla'asla'a', aníng gár kuungá' nus i gooim i káhh. Asma kuungá' kilá' tunduna intsaahhatimis nee Mungú tiwa sla'asla'a'. ¹⁰ Asma kuungá' sla'aari aga tlehhité' dír hhae sleémeero, kudá' baraá yaamu sleémeero awa Makedonia. Ala hháe, kuungá' nun firiimaán tawa kángw kilá' wa ak kumita' baraá sla'aariro. ¹¹ Slamtí ilakaaharu tlee-hhaak baraá tsatsaa'areemaawo. Muru-uhúng oo kuungá' nuwa hariím umuúqo deelloro tleh-hitaak, nee gadiyeét kawa tleh-hita' ar dabaahúng awa kilá', adoodá' nura hara'ayiimaán. ¹² Gawaá adoorihe daqaní kuungá' tundu ilaiwawaa/ nee múk xoordu, nee umuúqo heewo u diitsakwaár ar eera'aaká. ¹³ Hháe, atén a sla'anaaká iidíguú mukdá' aa qaatl kuungá' kuwa xua'aaká. As gídaabá kuungá' ma gurhaamuutara' tawa adór mukduú hatlá' oo haraxu'uti wásl. ¹⁴ Atén a haratlintiaán gídaabá Yesu ina gwaá', niri waasleé/. Gawaá adoorihe tí sleeme a haratlintatiaán gídaabá mukdá' aa qaatl oo Yesu gwa haratlintii', Mungú gu hu-uw dinkwa nee inós. ¹⁵ Atén iidíguuwí ta kaahaan a kudá' Aako aa oó', gídaabá ateéká' slafá' bál Aako binda kií/, atén a giirimanaaká mukdá' aa qatli. ¹⁶ Asma Aako inós u kilá' i aweer gawaá doorí wa ale, afór ur ar hara'aya kari axaas, nee afór malaykamoó úr, nee tarumbeétár Mungú iri /aa/amiín. Mukdá' aa qaatl ar baraá Kristo kuri geerí waaslee/atis. ¹⁷ Aluwo ateédá' slafá', ateédá' aga meetaan tiri xaampoois dinkwa nee inooín ar baraá hunkáy, as Aako kuwa al'awaan gawtí alé. Nee gawaá adoorihe atén nee Aako a dinkwa ay al-

hhe'eesay wasle. ¹⁸Ala kuungá' ti kiloohúng gorkwa/amise' ar /aymí'iká'.

⁵ Hháe, ala iidíguú qooma nee siiwa ar muruuwí i tleehharuuti gár ngis kuungá' i gooiim i káhh. ² Asma kuungá' kilá' a xuá' gíddabá deelór Aako ni hardát adoodár fisusmo nir hardahi xweeraawo. ³ Qoomaadá' tawa kaahi, "Wayda i deer nee amohhooa," qoomaadá' an tidár hhitiru'uuma nur hhaawis, adoodá' /ameenír tsiiháy asltá xwayla ngir i hardararat. Ala guway ku aleeslayká. ⁴ Ala kuungá' hháe, kuungá' a baraá giwtirooká. Gawaá adoorihe a hariímaarooká deeloódá' kuungá' nuwa ar sleer adór fisusmór alé. ⁵ Asma kuungá' sleémeero a múk gwa/atamaaye, nee múk tlaatla/aangw. Atén a múk xweeraawooká, laqaá a múk giwtirooká. ⁶ Gawaá adoorihe atén gár tiwa hariím masók an guanaaká adoodár múk hatlá' sleémeero wa ale, ala masók an dalaa'aán nee tawa múk qoomoó koóm. ⁷ Asma mukdá' guú', i guaain a xweera, nee mukdá' ooniimiít, i oonimaamiti a xweera. ⁸ Ala ateéká' múk tlaatla/aangw, atén masók an múk qoomoó koóm. Atén masók haratlintaao nee sla'aari an da/ewár baqaán adór gaamboórén wa ale. Nee haraxu'utír ba/ama an dahaasaán adór kofiíyár gawít wa ale. ⁹ Asma Mungú atén taa tleehhiiká as sakwasleemaarós kawa slawaan, ala tina tleéhh as ba/ama kawa slawaan ar loohír Aakoorén Yesu Kristo. ¹⁰ Inós atén tina sa gwaá', as atén tawa hootaan dinkwa nee inós, barnaxes a dalaa'aán laqaá barnaxes a guaán. ¹¹ Gawaá adoorihe kuungá' ti kiloohúng gorkwa/amise', nee ti kwa/amise', adoosír hamí ta tlehhaahhita'. ¹² Hháe, a sla'aán kiwa tsahha' kudá' ti daawitimisá' as kuungá', nee nu

sageesihimiitá' ar baraá Aako, nee nu gurbu'uumá'.

¹³ Múk adór kwí ilaiwaa/a hhe'eesaak ar sla'aari as gadiyér'ín. Kuungá' wayda ar hootaak. ¹⁴ Hháe, atén kuungá' nu firiimaán, mukdá' gadiyér sla'aaká naanaaqaak, gorkwa/asaak múk daér koóm, mukdá' haratlintaao niiná alee/iimiisaak, slám kuungá' masók a múk qitluú koóm dír muu sleémeerowo. ¹⁵ Ga/aawaak, umuúqo heewo dirhunge magoót mingiwa buú', ala umuúqo daqto ti hhooeemaá i tlehhite' kuungá' kiloohúng nee dír muu sleémeerowo. ¹⁶ Qwalaala/é daqisleém. ¹⁷ Firo ma baloó mawaara'. ¹⁸ Mungú sluumimisaak baraá umuúqo gaaro. Gaarí an gár Mungú i slai dír kuungaásingá' awa baraá Kristo Yesu i diriia'a. ¹⁹ Qeeru mu xasltisaara' as kuwa siasia'. ²⁰ Axweesanoó ya/abtór amór Mungú daahh mu waaqaqa'aara' baloó alé. ²¹ Mura' sleémeero iiaaraagáy, oo hhó' ku otá'. ²² Ti paratlé' dír umuúqo gár tlaakwe. ²³ Mungú inós u kilá', kudá' atén ti wayduú i hanimiís, inós kuungá' nu hhoohhooeesi kángw kilá' wa ale. Nee slám inós munerhúng nee qeeruuhúng nee slaqoohúng ngi xun as gár tlaakw munduwa sleér, ala kuungá' masók a múk xaslxansli wásl ay bál deeloódár Aakoorén Yesu Kristo nay hardat. ²⁴ Inósuudá' kuungá' nu ateetiím i inkihhiimuúá kón, nee inós adoorí ga tleehh. ²⁵ Hháe, atén ti aleefiriiriinde'. ²⁶ Hhae sleémeero intsihhiisaak ar ma'amis, adoodár múk hhohhó' oo Mungú tir ma'amaamisi. ²⁷ Án kuungá' nu hara'ayiím ar umuú Aako gídaabá, barwaá' ka soomusá' dír hhae sleémeerowo. ²⁸ Aakoorén Yesu Kristo kuungá' nu tsu-uqi.

2 TESALONIKE

1 Ánuú Paulo nee Silwano nee Timoteo barwaári ngina gooiimaan amór múk Kríshaanáy oo baraa yaamaa Tesalonike, kudá' baraa Mungú Baabá i dirií' nee baraa Aako Yesu Kristo. ²Mungú Baabá nee Aako Yesu Kristo kuungá' nu tsuuqi nee nu waydí haniisi. ³Hháe, atén gár tiwa hariím a Mungú un sluufimiisaán umuúqo deellooro as kuungá'. A gár hariím adoorí atén kawa tleehhaan, asma haratlintaorhúng aa ló'wa tláhh, nee slamtí aga ló'wa uraareeré' baraa slá'arír kuungá' tiwa kiloohúng slá'sla'a'. ⁴Gaarí an gár ataá kilá' xirif kus ara'araan daanduuhunge dí'r múk Kríshaanáy oo baraa yaamaa hatlae. Atén xirif un ara'araan as adoodá' kuungá' tawa kumita' baraa haratlintaaooro. Asma gusisiingw sleémeero u qiqitli-indá' nee slahhe'eemisuudá' ta slasleera'. ⁵Gaarí gár i laqaqaan a gídaabá Mungú sakwasleemár ganaa' ga tleehh. Sakwasleemará' gár i laqaqaan a gídaabá kuungá' a hariindá' waawuti'iimár Mungú kawa sleera'. Asma kuungá' tunduna slahhe'eemiis as waawuti'iimará'. ⁶Mungú gan'amu gun tleehh. Mukdaádá' kuungá' naa slahhe'eemiis, inós gun slahhe'eemiis tawa bu'utuuín. ⁷Nee kuungaásingá' tunda slahhe'eemiis, inós amohhooa ngari dirhúng i haniis, dinkwa nee atén. Adoorí in tleehharút qoomár Aako Yesu burkwa geehhooeés gawaá doorí wa ale dinkwa nee malaykeerós ar aleesleemuú koom. ⁸Qoomaadae tsángw asla iri deeruut. Inós mukdaádá' Mungú gwa xuiiká guri sakwasleemuut, nee kudá' Ya/abtór hho' ar Aakoorén Yesu nga ilaiwawa/i'iká. ⁹Sakwasleemará' in a kin qwaarees ay alhhe'eesay wasle, gídaabá kin paraatl dí' gitsee/aá Aakoowo nee xirfuú aleesleemuuwós. ¹⁰Adoorí in tleehharút bál deelloodá' ure, qoomár inós binda hardáh as inós kuwa diidi'iimisi nee mukós kudá' hhohhó', nee kuwa xirfeemisi nee mukdá' sleémeero oo inós gwa haratlintií'. Kuungá' sleeme a deer baradae, asma kuungá' lamabu'ungwrén una haratlintié'. ¹¹Gawaá adoorihe gaarí an gár kuungá' atén nus aleefiriimaan umuúqo deellooro, gídaabá Mungú kuungá' nu harafaari tawa hariinda' ateetamoorose. Kuungá' a hhooeemaá slá'a'. Atén Mungú un firiiriimaan gídaabá inós hhooeemaasing ngi boo/eesi baraa munerhunge. Nee slám gadiyérhúng tidá' sleémeero ar haratlintaao ngiwa boo/eesi. ¹²Gawaá adoorihe umuú Aakoorén Yesu ku xirfayeesi baraaahúng wa ale, nee kuungá' tundu xirfayeesi baraaawós wa ale, ar loohír gurtleemuú Mungúrén nee Aako Yesu Kristo.

2 Ala hám daxta, hháe, iidíguú hardahamuú Aakoorén Yesu Kristo u alqaytsitaán, nee adoodaádá' atén tar burumburiitaan dí'r geeraawós i alé. Atén kuungá' nun firiimaan ²gídaabá mutunduwa hhaawiis ar gaanslaay, laqaá mutunduwa dae tsaát ar iidíguudá' káh gídaabá deelloodár Aako hamí i hardát. Múk adoorír axweés, inooín ka xui aaru'uuma kana ár, laqaá axweesanaay kuna axaás oo amoorén daáhh, laqaá barwár kah ar gídaabá i amoorén dáhh. ³Umuúqo heewo munduwa al/aáy ar umuúqo loohiro. Asma deelloodá' i hardatká ay dí'r dee/aanuudá' Mungú kuwa sí'i ay dí'r ni iimu/un, nee Heedá' Tlaákw, kudá' ta sakwasleemuuti, ay dí'r i geehhooúy. ⁴Inós a Wakaarusmo, inós tin oo úr tlehhit dí'r muruudá' sleémeero muu i sluufimiisi adór mungí'i'ín wa ale. Slám ti ureemiis dí'r muruudá' sleémeero oo hhohhoe. Nee inós in baraa Doó Mungú i iwtanángw aa'áy, iwa kaahi, "Aníng a Mungú." ⁵Ahaá, kuungá' a insleera'akáhe? Baré muruúwí aníng nguna kuungá' baw qoomár án tawa dinkwa nee kuungá'. ⁶Gár inós gu ila/aam i deer gídaabá mindiwa geehhooúy qoomaarihe. Ala gár gu ila/aam kuungá' a xuá'. Qoomaadá' taa qaás barnaxes aa bó/, Heedaádá' Tlaákw iri geehhooúy. ⁷Ala Heedá' Tlaákw i gadiyér tleehh ar baraa lu/aaráy tam hamí, ay dí'r heedaádá' ga ila/aám kway hngeesi. ⁸Qoomaadá' an qoomár Heedá' Tlaákw tiwa geehhooeesi ar gaanslaay. Qoomaadae Aako Yesu niri hardah iri geehhooúy ar baraa xirif, nee Heedá' Tlaákw guri gaas ar hiinsluú afkós. ⁹Heedá' Tlaákw nin hardah ar /uuruú Neetlaangw, nee inós umuúqo gár waa/oo/amór koom ga tleehh, nee layaá al/ayma. ¹⁰Nee umuúqo loohír al/ayma gari tleehh as ngiwa qwaareesi kudá' sleémeero awa baraa loohír qwanáy i diriíá'. Inooín tan qwaar asma looeema kaa slaiiká ilaoharo, looeemaadá' geeraawo inooín ngi ba/amisá'. ¹¹Gaarí an gár Mungú inooín ngisa ya/án kiwa qwaareesi, asma inooín lama kana haratlintií' hariímár looeemaá wa ale. ¹²Gawaá adoorihe kudá' sleémeero awa tlakweema ngaa sa qwalaala/iye' kin sakwasleemuut, asma looeema nga haratlintií'i'iká. ¹³Hháe, kuungá' Aako nu slaa', nee atén gár tiwa hariím a Mungú un sluufimisaán umuúqo daqto as kuungá'. Asma Mungú kuungá' nuna tsawaár iimír iimu/uungo as ba/ama kawa sleera' ar loohír Qeeruú hhoohhoó', kudá' kuungá' nu hhoohhooeemiis, nee ar loohír looeema kiwa haratlintié'. ¹⁴Mungú kuungá' nuna ateét as tí kawa sleera' ar loohír Ya/abtór hho' ar atén naa kuungá' i alki/iitaán, as kuungá' xirfuú

Aakoorén Yesu Kristo kuwa sleera'. ¹⁵ Gawaá adoorihe, hháe, kuungá' gawduwé' baraá haratlintaaooro. Intsaahhasa sleémeero oohaak, tidá' atén naa kuungá' i intsaahhatimisaán baraá alki/ituurén nee baraá barwaárene. ¹⁶ Aakoorén Yesu Kristo inós u kilá' nee Mungú Baabuúren, kudá' atén ti slaa', nee slám gurkwa/asár warqawaaká ngaa haniís ar baraá sla'aarirós, nee haraxu'utír hhoo', ¹⁷ inós munerhúng ngi gurkwa/asi, nee nuwa /uuruú i haniisi as umuúqo gár hhoo' kawa tlehhita' nee kawa axwesa'.

3 Alhhe'eesaywo, hháe, atén ti aleefiriiriinde'. Firiiri-imé' as axweesantá Aako iwa geerí hi'it ar gaanslaay, nee kawa ilaoohi ar ilaiwa/ame ar adoodá' kuungá' kara ilaoté'. ² Firiiriimé' sleeme as atén tiwa ba/amisi dí'r múk muruú ganaa'aaká gu leelehhahhiit, mukdá' tlákw. Asma a muu sleémeerowooká oo haratlintaao' koóm. ³ Ala Aako i inkihhimuúá kón. Kuungá' inós nu /uuruú i haniis, nee nu de'en dí' kuduú tlakusmoowo. ⁴ Asma atén a haraxu'utír koomaán baraá Aakoowo gídaabá, tidá' atén ni hara'ayiimaan a tlehhita' nee slám a kumitá' kawa tlehha'. ⁵ Aako munerhúng ngi gan'aamisi as Mungú kuwa sla'a', nee as Kristo kuwa daamaraanda' ar qiqitlingw. ⁶ Hháe, atén kuungá' nu hara'ayiimaán ar aleesleemuudá' taa atén i haniís nee Aako Yesu Kristo, ti paratle' nee hhae sleémeero awa tli/uuse, kudaádá' hara'ayaarén ngaa sí'iyé'. ⁷ Asma kuungá' kilá' a xuá' gídaabá gár kuungá' tunduwa hariím a an hotá' ar adoodá' atén tara hootaán. Qoomár tawa hootaán nee kuungá', atén aga tli/uusaniiká. ⁸ Asma atén umuúqo doó hee tawa /ayi-

imaani, heedaádá' bu'uto ugwa mawaaniiká. Ala atén ana ló'wa gadiyuusaán nee ana daawimiitaán tlaatla/aangw nee xweeraawo as umuúqo heewo dirhunge muwa diitsakwaár ar awaán. ⁹ Geeraawo a gár hariím atén kuungá' tiwa /aymisa'. Ala atén adoorí aga sla'aaniiká, asma gár atén ta sla'aan a masók atén an slaqsaay tleehhitaán dirhunge, as kuungá' tiwa eehe-da'. ¹⁰ Qoomár atén tawa dinkwa nee kuungá' hara'aya ngina haniisaán gídaabá, "Heé gadiyér sla'aaká, miwa /ayín." ¹¹ Ala daxta hamí aga axaasaán gídaabá baraá tla/angwhunge mukko i deer oo tli/uuse. Inooín gadiyér i tleehhiya' i káhh, ala gár i tleehhiya' a gadiy-eedá muu ngin amoqwaaremisíyá'. ¹² Muksíng un hara'ayiimaán nee un naanaqaán ar baraá umuú Aako Yesu Kristo gídaabá, ta hooti ar tsatsaa'areema, nee gadiyeét kawa tleehhi as muruú /aymar'ín kuwa slaslay. ¹³ Ala kuungá' hháe, ma baloo slaaqataara' tidá' ganaa' kawa tlehha'. ¹⁴ Heé axweesanoó baraá barwaári gwa sii', heé adoorí ga/aawaak, ma aldinku'uusara' nee inós as dakuúsarós ngiwa tsaahhi. ¹⁵ Ala mu harafadiitara' tawa wakusmo, kuungá' naanaaqaak adór hhiyaahúng wa ale. ¹⁶ Aako inós u kilá' oo wayduú hanmiís, wayda ngu haniisi dirhunge daqisleém ar baraá umuúqo loohiro. Aako masók i dinkwa nee kuungá' sleémeero. ¹⁷ Ánuú Paulo gooirír alhhe'eesaay ngina gooiím ar dakw'eé' oo kilá'. Gaarí an layar'eé' baraá umuúqo barwár ni gooiima gídaabá amór i dakh a amor'eé'. Adoorí an adór án nir gooaaiim ar dakw'eé'. ¹⁸ Aakoorén Yesu Kristo kuungá' sleémeero nu tsuuqi.

1 TIMOTEO

1 Ánuú Paulo barwaárí ngina gooíím. Aníng a ya/abusmoó Kristo Yesu ar hara'ayár Mungú Ba/amusmoorén nee Kristo Yesu haraxu'utirén. ² Barwaárí ngina gooíím amoorók Timoteo, garmaaeé' oo kilá' oo baraá haratlintaao. Mungú Baabá nee Aakoorén Kristo Yesu kuungá' nu tsuuqi, nee nu gurtlay, nee nu waydí haniisi. ³ Qoomár án niwa Makedoniár kaw, án kuúng una firiím gídaabá Efeso awa hootek. Hám daxta un malé firiím. Asma kuúng muu bahh'alé kuwa hara'ayiyi-in as intsaahasár hatlá' mingiwa huúw. ⁴ Slám inooín tiita makawa eeharahaár nee yaeemaá tlet awa tlahhi' kiwa fadiiti, asma muruúwí gár i huwahuuwi a partlito. Slám gár i bui i káhh dír geeraharusmoó gadiyér Munguhe, asma iimu/úngw gadiyér Mungú a haratlintaao. ⁵ Gár hara'ayaarí ngisa haniís masók sla'aari i doogigiín, tidá' baraá muunuú hhoohhoó' daahh, nee afór hho' ar baraá muunaá, nee haratlintaao waaqoodár koomaaká. ⁶ Ala muu bahh'alé baraá loohír ganaa' gaa geexáy, inslawoó muu kudá' gídaabár koomaaká kuri eehaár. ⁷ Inooín ka slaa' tawa intsaah-hatuusér hara'ayár Mungú. Ala inooín awa kilá' axweesanaydá' ta axweesi ku xuuiiká, nee slám inslawaydá' ta aleekal/an ku tsatsahhanká. ⁸ A xuaán gídaabá hara'aya ka hhoo', hee bir ngir gadiyuus ar loohír ganaa'. ⁹ Gár atén tiwa hariím masók an tsaahhaán gídaabá hara'aya kaa qaasiiká as múk hhó'. Ala kana qaás as múk aa dee/aanuut, nee mukdá' hara'aya gaa sii'. Slám kana qaás as múk Mungú gwa haratlinti'iká nee múk tlakweemaá tlehahhiit, nee slám mukdá' hho-hhoeeká, kudá' slasla/arén. Nee slám hara'aya kana qaás as múk baabi'ii'ín tsuú/ nee amuín, nee tsu/utu-usér hatlá'. ¹⁰ Nee kana qaás as fuquuse nee as hhawaateedá' fuquusá' nee hhawaataá hatlá', laqaá /ameenár fuquus nee /ameenár hatlá', nee slám kana qaás as mukdá' múk fisiisiím nee lamuuse, nee mukdá' tawó lo'ór huwahuúw. Nee hara'aya kana qaás as daanduú umuúqo /aymuuwo oo nee intsaahasár ló' ti slaslaawa'aaká. ¹¹ Intsaahasarí a tidá' tinda aníng i haniís, as ngiwa alki/iit, intsaahasarí a Ya/abtoodá' hho' daanduú iidíguú xirfuú Mungú kudá' tsuuqaá koóm. ¹² Aníng Kristo Yesu Aakoorén un sluufimiís, kudá' aníng iga /uuruú i haniis. Slám un sluufimiís asma aníng ina harafaár tawa heé inkihhiimuú koóm, iri qaás baraá gadiyeérós i alé, ¹³ aniídá' aáng geeraawo inós ugwa /ooslaasliim, nee ugwa gusiisiim, nee ugwa slahhe'eemiis. Ala Mungú aníng ina gurtláy, asma tí sleémeero ana tleéhh as xuawasler'eeé'. Asma

qoomaadae aníng Yesu ugwa haratlinti'iká. ¹⁴ Aníng gurtleemuú Aakoorén una ló'wa sláw, dinkwa nee haratlintaao nee sla'aari tidá' ta koomaan baraá Kristo Yesuwo. ¹⁵ Kaangwí a oo ló', oo hariím haratlintaaooro, slám i ló'wa harín ya/aamaro gídaabá Kristo Yesu nina hardáh baraaká' yaamí alé as múk tlakuuse nguwa ba/amisi. Nee aníng a tlakusmoó úr ta tlakuuse sleémeerowo. ¹⁶ Gawaá adoorihe gaarí an gár án gurtleemu ngusa sláw, as Yesu Kristo qiqitlingós nguwa laqán dir'eeé' alé, aníng tawa heé geera, as aníng niwa slaqsaay tleehhiit dír múk hatlá' oo aluú wa haratlintiia, nee slafíngw alhhe'eesay wásl kuwa slay. ¹⁷ Waawutmoó alhhe'eesay wásl kudá' baloó gwaa'aaká, kudá' geehhoeeká, inós kilós an Mungú. Ilaíwa/ame a tós nee xirif a kós ay alhhe'eesay wasle. Amin. ¹⁸ Timoteo, garmaaeé', án hara'ayaarí ngi kuúng i haniís asma nee aaru'uomadá' ti slaslayá', tidá' taa daanduúwók i oó' geerí alé. Aaru'uomadá' eehareek, nee slaqwaradá' hho' ka slaqw. ¹⁹ Mungú haratlintatieek, nee afoodá' hho' ar baraá muunuúwók kawa eeharahat. Kumiit baraá haratlintaaooroge nee afoodá' hho' ar baraá muunuúwók na iíar i qamimeek. Asma mukko i deer oo afór hho' ar baraá muner'ín gaa sii', haratlintaaoor'ín dukuutse gari sleér, kari qwaareés. ²⁰ Baraá tla/angw'ine Himenayo nee Iskanda i dayá'. Ala inooín aníng iga paraátl amór Neetlángw i alé, as ngiwa tsaahhiya' Mungú mukuwa /ooslislín.

2 Gár ni gawdeemiis ta muruú hatlá' sleémeerowo a tí, firo nee saaliingw nee aleefiro nee sluufaay, muruúwí sleémeero i tleehharuuti as muu sleémeero. ² Waawitá aleefiriiriimaak nee kudá' aleesleemuú koomá' sleémeero, as atén tawa hootaan ar slafíngw amohhooa nee oo wayda, Mungú kuwa haratlintatiaan nee tawa hootaan ar adoodá' hariim. ³ Adoorí ka hhoo', slám Mungú Ba/amusmoorén gu sla'atimís. ⁴ Inós muu sleémeero gu slaa' iwa ba/an nee looeema ngiwa xuiya'. ⁵ Mungú a wak. Nee har'ohusmo a wak sleeme, kudá' har'ohiím tla/ángw Mungú wa ale nee muu. Inós a hee, Kristo Yesu. ⁶ Inós kilós tina haniís tawa bu'utuú gweermór muu sleémeero. Inós an lamabu'úngw muruúwí. Kuna ya/aáw nee Mungú qoomaadá' Mungú aa qaroó qaás iwa bó/. ⁷ Nee aníng tina qaás tawa alki/itusmoó iidíguuwí nee tawa Ya/abusmo. Tí ar ni kah ar ló', lamtá ni kah i káhh. Tina qaás múk xoordaá hatlá' nguwa intsaahhatimis daanduú haratlintaao nee looeemaawo. ⁸ Gár án ni slaa' hhawaate masók an múk daba' hhoohhó' nee oo buhhabuhhaaká nee múk tlaam-

pa'amisaaká. Ala umuúqo diiro hhawaataá adoorí masók dabaain ngin gawtí tleemisiyá' baraa firooro. ⁹Tam /ameena sleeme an hara'ayiyiim gídaabá, masók inooín a múk qoóm nee oo tsatsaa'arén as tsitay'ín. Tsi-tay'ín masók a tsitoó qoóm. Slám mitiwa parootusiyé' ar se'eengw kuwa hhutliiti, laqaá ar kwaslaá tlaxo gawden, nee tlaabá tlaxo gawden. ¹⁰Ala parootir'ín masók an tlehhema'aá hho'. Asma adoorí an adór hariim dí /ameenár kaaha, "Atén a Mungú ilaiwawa/aán." ¹¹Baraa intsaahhasaro /ameena i intsaahhahhaan ar tsatsaa'areema nee ilaiwa/ame. ¹²Aníng /ameena a ya/aámár i haniisaaká iwa intsaahhatimis laqaá ar hhawaata nguwa bal, ala gár kawa hariim a in xaslít. ¹³Asma Adamu an heé taa geerí tleéhh, nee Efa kari aluudá' wa tleéhh. ¹⁴Slám Adamu kwa al/ayiiká, ala a /ameeni kana al/aáy, tlakweema giri tléhh. ¹⁵Ala /ameena inós ka ba/amis as xwaylar'ín, barnaxes taa kumiit baraa slafíngw haratlintaaooro nee sla'aari nee hhoohhooeema, dinkwa nee muunuú qoomoó koóm.

3 Axweesantí i looeemaá koón, tí kah gídaabá, "Hee bar gadiyér muu nguwa geeraharahari ga leelehhiit, a gadiyér ló'wa hhoó' gan slaa'." ²Geeraharusmo gár kuwa hariim masók a heé ta muruú tlákw i kaahiká, inós masók hareerós a wak. Masók a heé qoóm nee oo sagaaloó', heé muruú qoomemeés, heé dahi'imis, oo intsaahhatisa ga baál. ³Inós masók a heé ooniitus-moowooká, heé múk muxaaká, masók a heé tsá', masók a heé kaanganusmoowooká, slám masók a heé peésár ilatleerusaaká. ⁴Inós masók a heé do'ós gu ló'wa sageesihhiimíit, oo na/iíwós gi hara'ayiyiim, adór hariimár alé. ⁵Asma heé do'ós geeraharto gu aleeslaslawaaaká, adór múk Mungú geeraharto ngur aleeslay a idoomá? ⁶Slám inós masók a heé aa ba/aniká deelloorí /abene, as miwa daar/uút, iri huu', kuri sakwasleemuut adór Neetlángw wa ale. ⁷Slám inós gár kuwa hariim masók kun lamabu'úngw hhoó' i kah nee múk hatlá', as mukuwa daanda axweés muruú tlákw i alé, nee kuri oh nee tsaaxweelír Neetlaangw. ⁸Alee/isuusér múk Kríshaanáy sleeme inooín masók a múk ilaiwa/amér koóm. Inooín masók a múk axweesanay'ín warqaqawaaká, nee slám masók a múk xuufiitaaká. Slám inooín peésár loohír ganaa'aaká masók ka slaiiká. ⁹Inooín masók intsaahhasadár ló' ar haratlintaaoorén, tidá' taa geehhooeés ngi oohiyá' ar munér hho'. ¹⁰Alee/isuuseerí sleeme ka ala iari, ala gár daanduine taa ár bir káhh, gadiyeét ngi tleehhiye'. ¹¹Tlaaway'ín sleeme masók a /ameenár ilaiwa/amér koom, masók a takaahuuseerooká. Inooín masók a múk qoóm, nee masók ta inkihhimuúb kón baraa mura' sleémeerowo. ¹²Alee/isuusér múk Kríshaanáy inooón masók a múk tlaaway wakét, múk na/ií'ín gi hara'ayiyiim gan'amúr alé, nee múk maray'ín gi aleesláv geeraharahaduwo. ¹³Múk gadiyér hho' ga tleehhiit dí múk Kríshaanaye, ilaiwa/ame ga sláy, gawaá adóorihe ku iíar i qamín nee muu, qoomár haratlintaaoorén ar baraa Kristo Yesu bar ka alki/iit. ¹⁴Aníng hamí barwaári ngiwa amoorók i

gooiim, a slaá' niwa amoorók i hardah deelloorí tseewe. ¹⁵Ala tam adoorihe barwaári an gooiim asma aníng binda tliik hardahamuwo, kuúng kawa xu' adór umuúqo heewo kuwa hariim hootaango baraa dinkwár múk Munguhe. Dinkwaári an múk Kríshaanáy oo Mungúdá' slaáf, mukdá' looeemaá Mungú gi xuúm nee gi harmagagaáhh. ¹⁶Ar ló', lu/aaroó haratlintaaoorén ku ló'wa úr. Mungú kuna geehhootís ar slaqsoó hee. Gan'amuuwós kuna laqán nee Qeeru. Inós kuri ár nee malayke. Iidíguuwós kuri alki/iit dí xoorduuwo, inós kuri haratlinti' baraa yaamuwo, kurir tláy gawaá doori.

4 Qeeruú hhoohhoó' adoorí gaa ló'wa xu'utís gídaabá qoomaadár alhhe'eesaay binda hardát, baldá' muu i deer oo haratlintaao ga máw. Inooín intsaahhasár dimbadimbé ar al/agigiim kari eehaar, nee intsaahhasár neetlaame. ²Intsaahhasarí amór i dahh a amór mukduú lamuuse. Afoodá' hho' ar baraa munér'ín aa hhitirút adór gár taa daá/ ar muqslír da/a/aam. ³Mukwí in intsaahhatimis gídaabá duuxo ka tlaakw. Slám ta kaahi muruú /aymarka ku tlaákw /aymaaro. Ala Mungú muruú /ayma sleémeero guna tleéhh as kuwa /ayi ar sluufaay nee mukdá' aa haratlinti', kudá' looeema gaa tsaahh. ⁴Umuúqo gaaro ar Mungú aa tleéhh ka hhoó'. Ar si'imá wa hariim i káhh. Ala umuúqo gaaro gár kawa hariim masók a kan ilaoh ar sluufaay. ⁵Asma axweesantá Mungú nee firo muruúwí sleémeero gwa hhoohhooés dí geerá Munguhe. ⁶Intsaahhatisarí sleémeero alki/iiteek dí hhae. Daqaní kuúng a sagadiyusmoó hhoó' tleehhiit oo Kristo Yesu. Asma kuúng qeeruúwók un /aymís axweesantá haratlintaaooro nee intsaahhasadár ló', tidá' kuúng ta eehát. ⁷Ala kuúng ti harmagahh nee tiitadár slasla/aren, tiitadár amami'i, tidá' hariimaaká alki/ituwo. Kuúng intsaahhaám Mungú kuwa ilaiwawa/ baraa slafingoge. ⁸Asma slaqwa iwa intsaahhaan neetoro as /uuru nguwa sleer, a gár gídaabár koom. Ala qeeru iwa intsaahhan ilaiwa/amér Munguhe, a ak gár gídaabár koom kángw kilá' wa ale. Asma adoorí bara tléhh, al'axweesantá slafingwí i deer, nee ar slafingwdá' aluú wa hardáh sleeme. ⁹Kaangwí oo ló', oo hariim haratlintaaooro, slám i ló'wa harín ya/aamaro. ¹⁰Gaarí an gár atén tas daawimiitaan nee tas ló'wa gadiyuusaan, asma haraxu'utirén aga qaasaan gawa Mungúduú slaáf. Inós a Ba/amusmoó muu sleémeero, ak alé oo mukdá' gwa haratlinti'. ¹¹Muruuwí hara'ayiimeek nee intsaahhatimiseek. ¹²Hee masoomb'iimarók mingiwa waaqaá, ala kuúng na slaqsaay tleehhiit dí mukdá' aa haratlinti'i ar baraa axweesanaywók nee baraa tlehhe-mi'iíwók nee slám ar baraa sla'aari nee haratlintaao nee hhoohhooaari. ¹³Qoomaári án niwa hardahiiká, ilakaa-haru tleehheek oo muu kuwa axweesantá Mungú i soomus, nee kuwa naanaq, nee kuwa intsaahhatimis. ¹⁴Kuúng aleesleemuú Qeeru u koón baraawoge, kudá' taa sleér qoomár aaruuse iwa aaririín nee bariisee uwa dákw i qás. Ala aleesleemuusing mu mawaar kuwa ar

gadiyus. ¹⁵ Muruwí na aldakuuteek nee kuwa tlehhit ar ilakaaharu, as muu ngiwa tsaahhi adór kuúng tar geerí kumit. ¹⁶ Adór kuúng tar hot ga/aaweek nee muruudá' ta intsaahhatimis ga/aaweek sleeme, kumiít muruwí sleémeero kuwa tlehhit. Asma adoorí bara tléhh, daqaní kuúng kilók ti ba'amís, nee mukdá' sleémeero oo kuúng u iiarí qamiím sleeme.

5 Aakoó úr mu iigahhamiitaar, ala gurbueek adór baabá ar alé, nee masoomba adór hhaewók ar alé. ² Amami'i gurbueek adór aayírók ar alé, nee /ameenár ninakw adór hhaewók awa dasú wa ale, ar baraá hhoohhooari sleémeero. ³ /Ameenár kwaeeli ilaiwawa/eek, tidá' ló' wa kwaeeli. ⁴ Ala kwaalo'o barnaxes i na'/aá koón, laqaá na'/aá naangós, na'/iiká' gár kiwa hariím a hariímar'ín ngin xuiyá' ar múk dooín nguwa amohhe'eemisiya', nee xwaylitér'ín ngiwa ga/aya'. Asma tí ka hhoohhoo' dír geerá Mungu. ⁵ Kwaalo'ór ló' a tidá' taa kilós geexáy. Inós haraxu'utirós gaa amór Mungú i hanís, slám i hót baraá firór wa ale nee saaliingo tlaatla/aangw nee xweeraawo. ⁶ Ala kwaalo'oodár ilatleerirós eeharahaar, inós aa gwá' tim slafa. ⁷ Muruwí na hara'ayiimeek sleeme dir'ín i alé, as inooín mikiwa daanda axweés aluwo. ⁸ Ala umuúqo heewo oo mukós gu amohhe'eemisaaká, ak alé múk do'ós oo kilá', heé adoorí haratlintaao gaa sií', nee inós a heé tlaákw kángw kilá' wa aleeró ta kudá' aa haratlinti'iká ba/a. ⁹ Kwaalo'ór ta gooiin a tidár kureeraá mibeeraá lahoó' gaa eer. Nee slám inós masók hhawaatuú gaa duux a wak. ¹⁰ Slám inós masók kaa lamabu'ún tlehHEMA'aá hhoé. Masók na'/ii nga umiín, nee dahaaye gaa dahi'iimís, slám masók ya'aá múk Mungú nga hamtlít, nee múk taa slahhe'eemiís ngwa alee/iimís, nee slám tlehHEMUÚ hhoó' gwa tlehHít ar ilakaaharu. ¹¹ Ala /ameenár kwaeeli ar ninakw ma ya/aamaar gooiro. Asma ilatleerir'ín ar slaqwa bira tláhh, ta quutl dír Kristowo, tari duuxór áy. ¹² Nee daqaní inooín kiri sakwasleemuut as al'axweesantaín tidár geera nga si'iyé'. ¹³ Slám inooín waaweeraay ngun deliitiyá' nee gawaá adoorihe tli/a ngiri intsaahhiyá'. Ala a har tli/a kiloseká. Tam niri takaahuuse tleehhitiyá'. Nee sleeme tawa darahi baraá muruú muu, kudá' inooín wa hariimaaká. ¹⁴ Án ngi slaá' /ameenár kwaeeli ar ninakw a tsiní barka malé duxuút, nee na'/ii ngiwa laqwal, nee iwa maráy wa daawimit, as wakaarusmo pa/aangw munguwa sláy oo kiwa daanda axweesi muruú tlakwe. ¹⁵ Asma bahh'alé baraaine naa qaroó warqayé', Neetlaangw kuri eehaár. ¹⁶ Ala /ameenár aa haratlintii' barnaxes i deer, ar kwaeelaá koom dír do'ose, kwaeelidá' ngi alee/is inósar kilá', as múk Kríshaanáy mukuwa diitsakwaár ar áy. As múk Kríshaanáy /ameenadár kwaeeli ló' wa ale ngiwa alee/iisi. ¹⁷ Bariisér gadiyér'ín ar geeraharahat ga tleehh adoodá' ir qoon, ka ilaiwa/amér i haniisi ló'wa ale, ak alé tidá' ti daawitimis ar muu kuwa axweesantá Mungú i alki/iiti nee kuwa intsaahhatimisi. ¹⁸ Asma Gooi i kat, "Awuú gadiyuús mu afa tseegaar," nee slám i kat, "Heé gadiyuús i harín slaqwe ngiwa slay." ¹⁹ Sakwasleemár

daanduú geeraharusmoó múk Kríshaanáy ma ya/aa-maar, aqo ay dír ki axas dír afér múk tsár wa ale, laqaá tám. ²⁰ Kudá' tlakweema gaa tleehh iigahhaateek dír geerá muu sleémeero wa ale as awa hatlá' i da'ayuu-tiye'. ²¹ Án kuúng u hara'ayiím dír geerá Mungú wa ale nee dír geerá Kristo Yesu, nee dír geerá malaykeerós tidá' hhoohho' gídaabá, hara'ayaaarí na eehareek baraá umuúqo gaaro ar barqaanti wasle dír umuúqo heewo. ²² Hee dákw i qaasaro ma gaanslihaar. Slám tlakweemaá múk hatlá' mi eeharaar. Kuúng kumiít baraá hhoohhooemawo. ²³ Iimír hamí ma'aay kilós mi wa-haamaar, ala difaaír niina wahaameek as guruuwók as tiqtising kuúng u daawitimaamis daqtá yaarire. ²⁴ Tlakweemaá muu bahh'alé ki gehho', nee tlakweemaain naa geerí hardahiyé' dír kwasleema ta inooin. Bahh'alé tlakweemaain ki getlakw, ala i aluú wa gehhooyá'. ²⁵ Gawaá adoorihe tlehHEMA'aá hho' sleeme ki gehho'. Ala nee tam kudá' gehhoeká ki aleeslayká lu/uto ay alhhe'eesaay.

6 Mukdá' sleémeero oo lawaale ka xui gídaabá daqaarer'ín a múk hariím ilaiwa/ameero, as umuú Mungú mukuwa /ooslislín, nee intsaahhasarén sleeme. ² Daqaareedár haratlintaauuse lawaaler'ín mingiwa waaqaqá' as tawa hhae. Ala lawaaleedá' gár kawa hariím a gin sageegadiyús kángw kilá' wa ale. Asma daqaareedá' ta alee/iimisi nee gadiyér lawaaleedá', inooín a haratlintaauuse, slám a sla'aruuser'ín. Muruwí na gawdeeseek baraá intsaahhasaroge. ³ Umuúqo heewo kudá' sagaaloóar hatlá' ga intsaahhatimis, slám axweesanoó Aakoorén Yesu Kristo kuduú ló' gu ya/a/anká, nee intsaahhasár haratlintaaoorén, ⁴ heé adoorí i daara/án, nee slám heé adoorí gár i xui i káhh. Heé adoorí gár i slai ka tlaakw, asma inós gár i slai a tlaampa'amisuú axweesani nee kaangaani. Nee muruwí gár ni huwi a da/i, nee gila, nee daanda axweesani, nee inslawoó tlákw daanduú heewo, ⁵ nee tlaampa'amisuú baloó faakaaká. Muruwí sleémeero kun tlehhiit nee múk fuqurangw'ín aa hhitiruut, slám mukwí daxta looema tsaahharo gi aleeslayká. Inooín ka xui díni a gár slaasláwár úr huwahuu. ⁶ Ala ar ló', ilaiwa/amér Mungú i slaasláwár yaariir huwahúp dír heewo, hee barnaxes ku yaanda hhoó' baraá tidá' i kona. ⁷ Asma atén niwa hardahaán baraaká' yaamu, gár ta koomaan i káhh, slám yaamu bir geexawaán, gár tar tlawaan i káhh. ⁸ Gawaá adoorihe atén barnaxes muruú /ayma u koomaán, nee inqwar, masók atén ti yaanda hhoó' muruuihe. ⁹ Ala múk daqaari'iimár leelehhiit, inooín ta dah baraá iiaara'at, kuri uhín nee tsaaxweelaay, asma ilatleerir yaariir ar tlakw nee ar daktu'uuma. Ilatleerirí muu gu /aytís baraá hhitiru'uuma nee qwanaay. ¹⁰ Asma ilatleerir peésa an iimu/úngw umuúqo gár tlaakw. Muu bahh'alé haratlintaao gaa máy, gurhaamír yaariir kari sláy asma ilatleerir peésa. ¹¹ Ala kuúng a heé Mungú. Kuúng ti paratl nee muruú adór kwí. Gan'amu na eehareek, nee ilaiwa/ame nee haratlintaao, sla'aari nee qiqtlingw nee tsatsaa'areema. ¹² Slaqwaraadá' hho'

ar haratlintaao ar slaqweek. Slafingwduú alhhe'eesay wásl ooheek, kudá' Mungú kuúng usa ateét. Asma tí kuúnguú kilá' aga lamabu'uún, qoomár lamabu'uungók oo hhoó' kuwa ó' dír geerá lamabu'uusér yaariir wa ale. ¹³ Án kuúng u hara'ayiím dír geerá Mungú wa ale, kudá' mura' sleémeero gu slafíngw i hanmiís, nee dír geerá Kristo Yesu, kudá' lamabu'uungós oo hhohhó' gwa oo' dír geerá Pontio Pilató wa ale. Án kuúng un adoorír hara'ayiím. ¹⁴ Hara'ayaarí na ooheek, ar xaslx-aansli wasle nee ar tlakweema wasle ay bál deeloódá' Aakoorén Yesu Kristo nay hardahi. ¹⁵ Asma qooma bira bó/, inós kungu geehhooes nee Mungú. Mungú inós a baalusmo, kudá' ta xirfaayeemisi, inós kilós an baalusmo, Waawutmoó waawitá nee Aakoó bariisee. ¹⁶ Inós kilós in gwaaiiká, dír i hooti a didá' gwa/ateemaá ta baloó i tseewuyká, slám inós heé gwa ar i kaahh, nee slám heé gu baala wa ár i kaahh. Xirif an kós, nee aleesleemu, ay dír alhhe'eesay wasle. Amin. ¹⁷ Mukdá'

daqaari'iimar'ín baraaká' yaamu ga koóm ádbaweeek matawa daara/án. Daqaari'iimar'ín tí makawa haraxuú', asma i fák. Ala masók inooín Mungú ngun haraxuiyá', kudá' mura' sleémeero oo ta sla'aan ngu hanmiís ar yaareema. ¹⁸ Inooín masók hhooeema kin tleehh, slám masók tlehHEMA'aá hho' awa yaariir ki tlehhiit, nee masók a múk gurhhó' oo múk qaqáw muruúine. ¹⁹ Gawaá adoorihe inooín ti daqaari'iimár i slayá', daqaari'iimár ló'wa hho' ar qoomaadá' xaw, as slafíngw ló' kuwa slay. ²⁰ Timoteo, kuúng tidá' sleémeero tinda dirók i saayín harmagaahheek. Ti paratl nee axweesanayduú gídaabár koomaaká, kuduú múk Mungú haratlintatiaaká. Slám ti paratl nee tlaampa'amisuuduú múk ti sagaalooár i harafadiít. Ala sagaalooar'ín a sagaalooár loeká. ²¹ Asma muu i deer oo haratlintaao'ín gaa geexay as sagaalooarí kawa ee-haár. Mungú kuungá' sleémeero nu tsuuqi.

2 TIMOTEO

¹ Anuú Paulo barwaári ngina gooíim. Aníng a ya/abusmoó Kristo Yesu, ar adoodá' Mungú aa slaá', as slafingwdá' taa geerí al'axweés nguwa alki/iit, kudá' baraá Kristo Yesu i dirií'. ² Barwaári ngina gooíim amoorók Timoteo, garmaaeé' oo sla'aarusmo. Mungú Baabá nee Aakoorén Kristo Yesu kuúng u tsuuqi, nee u gurtlay, nee u waydí haniisi. ³ Mungúwí ni sagadiyuus ar muunuú hhoohhoó' iimír taati'ieé' wa ale un ló'wa sluufimiís. Aníng kuúng u baloó gunqareesaaká aleefirooro tlaatla/aangw nee xweeraawo. ⁴ Hhírhheeriwók bira insláv, aníng gár ni slaá' ló'wa ale a kuúng un ár, as kahhoó' muunuúéé' i haats qwal/uuwo. ⁵ Asma aníng a xuú' adór kuúng Mungú kura haratlíntí' ar haratlíntaaór waaqooda wasl. Haratlíntaaorí geeraawo aamaarók Loisi gan koón, nee aayoorók Eunike. Slám aníng a xuú' adór kuúng kar koón sleeme. ⁶ Gawaá adoorihe aníng kuúng u inslawtís gídaabá aleesleemuuduú Qeeru oo baraawók i dirií' dukeek i doogin, kudá' Mungú naa dirók i haniís qoomár aníng kuúng uwa dabaaéé' i qaás. ⁷ Asma Mungú muunuú dae ngwa atén i haniisiiká. Gár naa haniís a muunuú tawa kumiitaan /uuruú ar alé, nee oo sla'aari nee oo qoomoó koóm. ⁸ Aakoorén lamabu'uungo mu sa murumiitaar, tam aníwí taa tseék as inós mi sa murumiitaar sleeme. Ala burtu slahhe'eemiis asma Ya/abtór hho', kuúng qítl adoorír aníng wa ale, ar /uuruú Mungú. ⁹ Inós atén tina ba/amís, tiri ateét ar ateetamór hhohho'. Adoorí gana tleéhh, a gídaabaheeká as tlehhemi'iirén, ala gana tleéhh as adoodá' inós aa slaá', nee as gurtleemuuwós. Gurtleemuuwós kwí nguna haniís ar baraá Kristo Yesu iimír qoomaadá' gár taa iimu/ún iwa kahh. ¹⁰ Hamí gurtleemuuwí kunguna gehhooutís as hardahamuú Ba/amusmoorén Kristo Yesu. Inós gwa'ara gana baál, slafiingw nee hhituru'uuma wasle giri gwa/atís ar Ya/abtór hho'. ¹¹ Ya/abtoorí hho' an tidá' aníng tisa qaás tawa alki/itusmo nee ya/abusmo nee intsaahhatusmo. ¹² Gaarí an gár án nis adoorír slahhahhaa'. Ala aníng a murumiitaaká as slahha'amkwí, asma heedaádá' aníng naa haratlíntí' u xuú'. Nee slám aníng a xuú' gídaabá gadaádá' inós naa aníng i haniís, de'eengo ga aleesláy ay bál alhhe'eesaay. ¹³ Intsaahhatimisuuuduú ló', kudá' taa dir'eén wa axás ilaoheek, ku adoodár intsaahhatimís. Baraá slafiingoge hoót ar Yesu Kristo kuwa haratlíntati' nee kuwa sla'. ¹⁴ Muruudá' hho' oo tinda kuúng i saayín nee Mungú harmagahheek ar /uuruú Qeeruú hhoohhoó', kudá' baraarén wa hoót. ¹⁵ Kuúng a xuú' adór mukduú

baraá yaamaá Asia ira geexáy sleémeero, tam Figelo nee Hermogene sleeme. ¹⁶ Aako múk doó Onesiforo ngu gurtleemuú i haniisi. Asma daqtá yaarire inós aníng i gorkwa/mamis, tam tsegmueé' kwí aníng tiwa tseék gusa murumiitiiká sleeme. ¹⁷ Qoomár inós iwa Rumír i hardáh, ina leelehhahhiít, iri sláy. ¹⁸ Kuúng a ló'wa xuú' adór inós aníng ira sagadiyuumaamiís baraá yaamaá Efesooro. Aako inós ngu gurtleemuú i haniisi Bál alhhe'eesaywo, gurtleemuudá' amór Aakoó daáhh.

² Ala kuúng, garmaaeé', Mungú kuúng u tsuuqaá i hanmiis ar baraá Kristo Yesu. Gawaá adoorihe, kuúng masók a heé /uuruú koóm ar tsuuqaaká'. ² Kuúng aga axás tidá' sleémeero aníng naa intsaahhatimís dír geerá múk wa ale. Kuúng intsaahhasarí ka qás dír dabaá múk inkihhimuú koóma i alé, kudá' aleesleemuú koóm oo múk hatlá' intsaahhasaro gu aleesláv. ³ Qiqtlíim baraá slahha'amuú wa aleeró dinkwa nee aníng, tawa adór askaaromoó hhoó' oo Kristo Yesu. ⁴ Askaarmoó baraá slaqwarár i dirií', i dahiiká baraá daawitimér muruú hatlae, asma gár i slai a geeraharusmoowós kudá' úr kilós gun sla'atimis. ⁵ Tam heé qwaatl baraá neetooro, slamaangw gu slayká barnaxes aa qwaatliiká ar adór hariím. ⁶ Dooslusmoodá' gadiyeét gaa tleehh ar /uuru, inós gár kuwa hariím a bu'ungwduú gadiyeérós gun geerí /aay. ⁷ Tí án ni kah aldakuuteek, asma Aako sagaalooa ngi haniis dirók i alé ar mura' sleémeero kur tsahh. ⁸ Yesu Kristo na inslaweek. Inós a heé tlahhoó Daudi, nina waasleé/ baraá múk aa qaatl wa ale. Gaarí a Ya/abtór hho' ar aníng ni alki/aa/iit. ⁹ Aníng tin slahhe'eemiis as Ya/abtoorí hho', slám taa tseék tawa adór heé tlaákw. Ala axweesantá Mungú kaa tseegiiká. ¹⁰ Gawaá adoorihe aníng umuúqo gaaro an qiqtlíim as múk taa tsawaár oo Mungú, asma inoóin sleeme masók alhhe'eesaywo ba/amadár baraá Kristo Yesu i dirií' ngiwa slaya', dinkwa nee xirfuudá' alhhe'eesay wásl. ¹¹ /Aymuúwí i harín haratlíntaaoro gídaabá, "Atén bar ana alqatlaán dinkwa nee inós, a alhootaán dinkwa nee inós sleeme. ¹² Atén bar aga qíitlaán, a alwaawuti'iimaán dinkwa nee inós sleeme. Atén inós bura sa tlaankaán, inós sleeme atén ti sa tlaank. ¹³ Atén bar inkihhimuúb koomanaaká, ala inós inkihhimuwós i baloó faakiiká, asma inós kilós ti aleeslayká sa tlaankuuwo." ¹⁴ Mukók inslawtiseek muruúwihe, naanaqeeek dír geerá Mungú wa ale gídaabá, axweesanoó tlaampa'aamis kuwa may. Asma tlaampa'aamis i gídaabár konká, slám mukdá' axamiís gu qwaarees. ¹⁵ Kuúng ilakaaharu tleehheek as tawa sihhit

dír geerá Mungú i alé, tawa adór sagadiyusmoó taa ya/án nee inós, sagadiyusmoodá' mure wásl daanduú gadiyeérose, sagadiyusmoodá' axweesantá looeema gaa intsaahhatimis ar adoodá' hariim. ¹⁶ Kuúng ti paratl nee axweesanoó gídaabár koomaaká, kudá' múk Mungú gwa haratlinti'íiká i axweemaamisi. Asma múk adoorí tan ak sawees díř Munguhe. ¹⁷ Nee intsaahasar'ín in geerí kumít adór inkahhoó sooní. Baraá tla/ángw mukwihe Himenayo nee Fileto i dayá'. ¹⁸ Inooín loohidár looeema ngaa mayé. Asma inooín ta kaahi gídaabá, "Waasle/ naa qaroó hardáh." Nee gawaá adoori-he haratlintaao muu bahh'alé kari qwaareés. ¹⁹ Ala iimu/úngw haratlintaao aa sihiit, kudá' Mungú aa qaroó qaás. Iimu/uungwí layár kway goóin a tí, "Aako mukós gu xuu'," nee slám "Umuúqo heewo oo umuú Aako gu ateetiím, tlakweema ngi may." ²⁰ Baraá doó ure xooslár dáu a tidár miisli nee muqsla kiloseká, ala tam xooslár peehháý sleeme i deer, nee ar hhape. Xosluuká' taa geerí oó, kaa qaás as gadiyér xirfuú koom, nee kuká' hatlá' kaa qaás as gadiyér ak xirfuú koomaaká. ²¹ Ala hee bir taa hhoohhooeés nee tiri paraatl nee muruúwí tlákw kwí naa alki/iít, inós daqaní a xoosmoó taa qaás as gadiyér xirfuú koom, kudá' taa hhoohhooeés, oo Aakoó do'dá' wa hariím, nee slám a kudá' hariím baraá umuúqo gadiyér hhooe. ²² Ala kuúng ilatleeridár masoombi'iima ilaguweek. Ilakaa-haru na tleehheek gan'amu kuwa sleer, nee haratlintaao, sla'aari nee wayda. Adoorí na tleehheek dinkwa nee mukdá' Aakoó ateetiím ar muunuú hhoohhoó'. ²³ Ala kuúng ma haragwaa'ar baraá tlaampa'amisuú dakti'iima, kudá' sagaalooa wásl, asma a xú' gídaabá tlaampa'amisuúwí gár i huwi a gila. ²⁴ Ala lawaalmoó Aako miwa gilá a'áy. Ala masók a heé hhoó' díř umuúqo heewo. Slám masók a intsaahhatismusó hhoó', nee heé qiqtlíngw baál. ²⁵ Slám masók inós a heé tsatsa'aár, qoomár bar i mukdá' qwatsín, oo inós gu tlaampa'amiís. Asma Mungú dooqa mukwí gu hhu'u'úngw i haniis, nee looeema ngiri tsaahhiyá'. ²⁶ Gawaá adoori-he inooín sagaalooa ka slay, nee tawa ti'iiti baraá tsaaxweelidár Neetlaango. Asma inooín kaa tsegiit baraá tsaaxweelidá' i alé, as sla'aarír Neetlaangw ngiwa tlehhiitiyá'.

3 Ala axweesanaywí xueek gídaabá, bál deelór alhe'eesaay binda naká/, qoomár slafíngw gawít i hardát. ² Asma qoomaadá' binda hardát, muu a múk ti kilooín slaá'. Slám muu a múk peésár slaá', nee a múk ti kilooín xirfayeemiís. Muu a múk daara/aám, nee a múk múk /ooslisliím, nee múk xwaylitér'ín ilaiwawa/aaká, nee múk sluufaay wásl. Nee slám a múk hhohhoeká. ³ Slám a múk múk maray'ín sla'aaká, a múk wayduú sla'aaká tlehmmuuwo. Nee slám inooín a múk /ay-seenuuse, múk slaqooín ila/aamaaká, múk xaraásl, múk hhooeemaá sla'aaká, ⁴ múk múk sakikií/, múk siduuse nee daar/uuse, múk muruú baraaká' yaamu gu ak slaá' ta Munguhe. ⁵ Inooín bir ga/eér a adór múk Mungú, ala /uuruú Mungú ku ya/a/anká. Kuúng ti

paratl díř múk adór kwihe. ⁶ Asma baraá múk adór kwihe, hhawaate i dayá' awa ti dahamiísá' baraá maraá múk i alé, nee /ameenár daktanaay kawa afa /aslin, tidá' tlakweema ngaa al'iilouye', nee kiwa uuruxun nee ilatleerír dimbadimbé. ⁷ /Ameenár adór tí daqisleém gár inooín ta slai a intsaahhasa. Ala xu'utír looeema i hardaharo ka baloo aleeslayká. ⁸ Adoodár aáng Yane nee Yambre tira tlaampa'aamisiyé' nee Musa, adoorí an adór hhawaateeká' sleeme tir tlaampa'aamisiyá' nee looeema. Mukwí a múk aa fuqureema hhitiruumiit, slám haratlintaao'ín i qoondaaká. ⁹ Ala inooín geerí kumita ka aleeslayká ak alé. Asma daktu'uumar'ín i gee-hhoouúr díř muu sleémeerowo, adór daktu'uumadár Yane nee Yambre ira geehhoouúr. ¹⁰ Ala kuúng aníng iga eehát baraá intsaahasar'eene, nee digir wakeetingw'eene, nee adoodá' án ni slaa' baraá slafíngw'eene. Nee slám haratlintaao'ee' aga aán, nee daamaarangw'ee', nee sla'aarir'ee' nee qiqtlíngw'ee'. ¹¹ Nee slám án kuúng ina eehát baraá gusingw'eene nee baraá slahha'amaayer'eene, adór muruudá' naa sláw baraá yaamaá Antiokiár wa ale, nee baraá Ikonio, nee baraá Listra. Gusingw yaariír una sláw. Ala Aako aníng ina ba/amís baraá muruúwí sleémeerowo. ¹² Mukdá' sleémeero oo hotángw ilaiwa/ame gu slaá' nguwa ar hootiya' baraá Kristo Yesuwo aqo kin gusisín. ¹³ Ala múk tlákw nee al/aymuuse ta ak geerí kumiit baraá tlakweemaawo. Inooín in al/aginá', nee slám inooín awa kilá' kaa al/aáy. ¹⁴ Ala kuúng a inkihhimuú koón baraá looeemaadá' tuwa intsaahhatimisi nee kudá' kuúng taa ya/aán, asma kuúng a xú' gídaaá heé kuúng uga intsaahhatimis a heemá. ¹⁵ Asma iimír na/u'uumaroge kuúng Gooír hhohho' a xú', tidá' sagalooa ngi kuúng i hanmiis, as ba/ama kawa sleer ar loohír Kristo Yesu kuwa haratlinti'. ¹⁶ Gooi sleémeero i hiinsluú Mungú koón, nee i hariín muu nguwa looeemaá i intsaahhatimis, nee muu nguwa afa dukuun nee nguwa naanaq, nee slám muu nguwa geeraharahat as slafíngw ganaá' kuwa ar hooti. ¹⁷ As daqaní heé Mungú iwa boo/i nee kuwa amoohe'eemisi as umuúqo gadiyér hhoó' ngiwa tlehhi.

4 Aníng kuúng u hara'ayiyiím díř geerá Mungú wa ale nee díř geerá Kristo Yesu, kudá' múk slaáf gu sakwasleemuút, nee kudá' aa qaatl. Slám u hara'ayiyiím asma hardahamuúwós nee waawuti'iimarós gídaabá, ² Axweesani alki/iiteek, tiwa amohhe'es qoomaadá' hariima nee qoomaadá' hariimaakahe. Tlakweemaá muu geehhooutiseek, iigahhamiiteek, naanaqeeq ar qitla sleémeero, nee kiwa intsaahhatimis. ³ Asma qooma i hardát ar muu intsaahhatimisuuduú ló' nguwa si'i. Aluuwo intsaahhatuuser'ín ar yaariir kari leeleehh ar adoodá' inooín ta slai, as intsaahhatimisuudá' inooín ta slai kuwa axamisi. ⁴ Inooín kari sii' tidá' ló' axaasaro, nee tiitár lama kari i warqáy. ⁵ Ala kuúng masók tin haragáhh baraá mura' sleémeerowo as tidá' ló' kawa eehat. Kuúng qiqtlíím baraá slahha'amuú ta sleera. Ya/abtór hho' alki/iiteek tawa gadiyeérók. Gadiyeérók boo/

eeseek. ⁶ Asma aníng daxta ti ilahhooár wa haniis, nee qoomár gwa'arar'ee' naa hardát. ⁷ Slaqwarár hhoó' aga slaáqw, qwaatlo aga faák, nee haratlintaao aga xuúm. ⁸ Nee hám daxta gár aa met a slamangwduú gan'amu kunguwa tseegi, oo taa aníng wa amohhe'eés, kudá' Aako ni haniisi Baldae. Inós a sakwasleemusmoó ganaá'. Ala heé slamangwí gu sláw a aníng kilooe-neeká, ala tam kudá' sleémeero awa hardahamuuwós ngu haraxuuá' ar qwal/amaaye. ⁹ Ilakaaharu tleeheek niwa amor'ee' hardat ar gaanslaay. ¹⁰ Asma Dema murú yaamu guna slaá', aníng iri geexáy, iri tláy ay Tesalonike. Kreske aa yaamaá Galatiár i tláy. Tito sleeme aa yaamaá Dalmatiár i tláy. ¹¹ Luka kilós in diirí, an heé aa dir'eení meet. Marko leelehhang, nee kuúng ni alhardatá', asma inós a alee/isusmoó hhoó' dir'eene. ¹² Ala Tikiko ugwa ya/aáw Efeso. ¹³ Hiyay'ee' kudá' naa geexáw dír Karpo baraá yaamaá Troa, bindi amoorí keér, huwang, nee kitaabi'idá' sleeme, ak alé kudá' kaahari. ¹⁴ Iskanda, kuduú kareermo, adór tlaakw gaa ló'wa tleéhh dir'eene. Maweeek Aako gu li/áyc buu' as tlehhe-

mi'iiwós kudaádá'. ¹⁵ Ala kuúng ti harmagahh dír heesinge, asma inós axweesanayrén guna ló'wa sií'. ¹⁶ Heé aníng iga lamabu'un i kaahh tam oo wák baraá kwasleemar'eene bál har geeraawo. Ala sleémeero ina geexayé'. Ala tlakweemaaká' mikiwa daandeemooín i harafaár. ¹⁷ Ala Aako ina sihiít dinkwa nee aníng, aníng iri /uuruú i haniís. Asma Aako gár i slai a Ya/abtór hho' sleémeero kawa alki/iiti nee aníng, as múk xoor-du sleémeero ngiwa axaasi. Aníng tiri ba/amís baraá afkwá dirángw wa ale. ¹⁸ Aako aníng i ba/amis baraá umuúqo /aymuú tlaakwe, nee iwa amohhe'eemisi ay dír ni hardah baraá waawuti'iimarós ar gawaá doori. Inós i xirfuuti ay alhhe'eesay wasle. Amin. ¹⁹ Priska nee Akila intsihhiiseek, nee múk doó Onesiforowo. ²⁰ Erasto ina meét yaamaá Korintór i alé. Trofimo una geexáw yaamaá Mileto, asma i tiiq. ²¹ Kuúng ilakaaharu tleeheek niwa hardat dír qoomár tsaakwa nira xeeriká. Eubulo i kuúng intsihhiimiis, nee Pude, nee Lino, nee Klaudia, tam hhae sleémeero. ²² Aako muunuúwók ngu de'en. Aako kuungá' nu tsuuqi.

TITO

¹ Ánuú Paulo barwaárí ngina gooíím. Aníng a sagadiyusmoó Mungú nee ya/abusmoó Yesu Kristo. Aníng tina tsawaár nee tina ya/aáw as múk Mungú aa tsawaár nguwa alee/iis iwa haratlintii'í nee iidíguú looeema nguwa xuiya', kudá' hariím as Mungú kuwa ilaiwawa/i, ² nee sleeme as haraxu'utír slafíngw alhe'eesay wásl kawa slay, kudá' Mungú aa qaroó geerí al'axweés iimír iimu/úngw wa ale. Mungú lama gaa ooiká. ³ Gawaá adoorihe, qoomaadá' iwa bó/, Mungú Ya/abtoorós gari geehhooeés, tidá' tinda aníng i saayín nee Mungú Ba/amusmoorén as ngiwa alki/iit. ⁴ Tito, kuúng a garmaaeé' oo kilá' baraa haratlintaaoorí ta koomaana. Aníng barwaárí ngina amoorók gooíím. Mungú Baabuúren nee Kristo Yesu, Ba/amusmoorén, kuúng u tsuugi, nee u waydí haniisi. ⁵ Án kuúng una yaamaá Kretér i geexáw as gadiyeédá' aa met kawa alhe'es, ak alé bariisee kawa qas baraa umuúqo gixsaro, ar adoodá' aníng kuúng ura hara'ayíím. ⁶ Geeraharusmoó múk Kríshaanáy masók a heé xaslaansli wásl. Heé hare wák, nee na/iwós masók a na/aá haratlintaaoor koomá', awa ta daanda kaahiiká muruú tlakwe. Inooín masók a fuquuseerooká laqaá kudá' ilaiwa/amér kooma'aaká. ⁷ Asma geeraharusmoó múk Kríshaanáy inós gadiyér Mungú kaa dabaawós i qaás. Gawaá adoorihe a gár hariím inós tawa heé xaslaansli wásl. Inós masók a heé ti kilós sla'atimisaaká, nee a heé buhhta inslaahheeká, masók a xuufutusmoowooká nee a gilusmoowooká. Nee slám masók a heé slaasláwár mure ga sla'aaká. ⁸ Ala inós masók a heé múk dahi'iimís, nee heé hhooeemaá slaá'. Nee masók a heé qoomoó koóm, nee heé gan'amuú koóm. Nee slám masók a heé hhooohhoó' oo ti kilós harmagagaáhh. ⁹ Inós masók a heé axweesantá haratlintaao gaa oh, adoodá' kura intsaahhatimís, as muu nguwa aleeslay gurbu'uungo ar axweesantadár ló', nee múk axweesantadá' ga siaasii' nguwa ar ba/i. ¹⁰ Asma dirhunge múk yaariir i deer oo ilaiwa/ame wásl, ak alé kudá' taa al/utlín. Inooín axweesanoó lamtá tawo kun axweemaamiis, as múk hatlá' kuwa al/agin. ¹¹ Mukwí ku afee tseegi. Asma inooín múk maraá muu ngun sageeqwaareemisiyá' as intsaahhasár lama ngiwa intsaahhatimisiyá' ar mure wasl, as inooín slaasláw kawa slay. ¹² Heé ayaaín, nee slám a aarusmooin oo kilá' ina oó', "Múk Krete a lamuuse umuúqo deelooro, inooín a makaá tlakw, slám a hheehhuusér tli/uuse." ¹³ Tí aarusmoowí aa oó' ar ló'. Gawaá adoorihe, kuúng inooín iigahhaateek ló'wa ale ar xaraasleema, as inooín masók a múk aa kwaa/ baraa

haratlintaaooro, ¹⁴ nee tiitár múk Yahudi makawa iiar i qamín, laqaá hara'ayár muu makawa eeharahaár, kudá' looeema gaa sii'. ¹⁵ Mura' sleémeero ku hhohhó' díř mukdá' hhohhoe, ala gár hhoohhoo' i káhh díř mukdá' slasla/arene, kudá' haratlintaaoor kooma'aaká. Asma fuqurangw'ín kwaa slasla/aareés, nee muner'ín sleeme. ¹⁶ Inooín ta kaahi atén Mungú u xuaán, ala inooín Mungú ku siaasii' ar tlehhemi'ii'ín. Inooín a múk aa dee/aanuut ló'wa ale, tam múk hatlá' in xinanii' as inooín. Tam gár hhoo' tleehhamooro ar i aleeslaya' i káhh.

² Ala kuúng axweesanaydá' intsaahhasár looeemaá wa hariím intsaahhatimiseek. ² Bariiser aa uraareer ka beer, ar tunduwa hariím masók an danqamisuu koondá', nee masók a múk ilaiwa/amér koóm, nee sagaalooa. Nee slám masók a múk aa uraray baraa haratlintaaooro, nee baraa sla'aariro, nee tam baraa qiqitlingo. ³ /Ameenár aa uraareer ka beer sleeme, gár tunduwa hariím masók an hotá' ar adoodá' múk hho'hó' oo Mungú ir hotaatin. Nee slám kuungá' daandeemaá muu mi kaahara', nee xufta ma intsaahhara'. Ala kuungá' masók tidá' hho' an intsaahhatimísá', ⁴ as sagaalooa kawa hanisa' díř /ameenár ninakw. Ka intsaahhatimísá' hhawaateein ngiwa slaiya', nee na/i'ín sleeme, ⁵ nee tawa /ameenár danqamisuu koom, nee ar hhohho'. Slám ka intsaahhatimísá' tawa /ameenár gadiyér tleehh díř maray'ín wa aleeró tawa /ameenár hho', nee hhawaateein ngiwa ilaiwawa/iyá', axweesantá Mungú makawa biibisín. ⁶ Tam masoomba sleeme naanaqeeek gídaabá masók a múk danqamisuu koóm. ⁷ Ala kuúnguú kilá' masók an slaqsoó hhoó' tleehhit ar baraa tlehhema'aá hho' sleémeero, nee ar baraa intsaahhatimisuuwo, kawa intsaahhatimis ar ilaiwa/ame nee ar looeema. ⁸ Axweesantók sleémeero masók a axweesantadá' hariim ar ta waaqaaiiká, as mukdaádá' atén ti tlaampa'aamisuú wa slaá', masók gár tlaakw ar ta ari i káhh daandeemoorene. ⁹ Lawaale bariiser'ín ngi ilaiwawa/ nee nigwa sla'atimis baraa umuúqo gaaro. Axweesantá bariiser'ín mingiwa warqeeemís, ¹⁰ slám muruú bariiser'ín munguwa fisisiín. Ala inooín gár kiwa hariím masók inkihhimua ngun laqaqaná' umuúqo deelooro, as intsaahhatimisuu Mungú Ba/amusmoorén kuwa xirfeemisi baraa umuúqo gár i tleehhiia. ¹¹ Asma gurtleemuú Mungú kwa geehhooutís as muu sleémeero kuwa ba/amisi. ¹² Gurtleemuuwí atén tin intsaahhatimis tlakweema kiwa siaan, nee ilatleerír tlákw adór tidár múk aa

haratlintii'iká. Nee slám atén tawa hootaan ar danqamis nee gan'amu nee ar Mungú kuwa ilaiwawa/aan hamí baraaká' yaamuwo, ¹³qoomár boo/emisuú haraxu'utirén kuwa daamaaramaan. Haraxu'uti an tí gí-daabá Mungúrén oo úr nee Ba/amusmoorén Yesu Kristo nin hardah ar baraá xirif. ¹⁴Inósuú kilá' slafiingós nguna haniís as daandeemoorén, as atén tiwa ba/amisi baraá tlakweema sleémeerowo, nee atén tiri múk hho'hó' tleehh, nee atén tawa mukós kudá' tlehHEMA'aá hho'hó' ngi tlehhiitá' ar ilakaaharu. ¹⁵/Aymi'iiká' intsaahhatimiseek, muu kuwa gorkwa/amis nee kuwa naanaq ar aleesleemu sleémeero. Kuúng hee muwa waaqaá'.

3 Muu inslawtiseek iwa ilaiwa/amér kon dír geerá múk aleesleemuú kooma, nee kudá' /uuruú kooma'a, nee ta iialooeesi nee tiwa amohhe'eesiya' umuúqo gadiyér hhoee. ²Inooín muu mukuwa daandeemo axweés, ala inooín masók a múk wayda nee oo hho', nee umuúqo daqto masók a múk tsatsaa'arén dír muu sleémeerowo. ³Aáng atén sleeme a daktana, slám ilaiwa/ame a koomanaaká. A múk aa qwaar, nee atén a lawaalér ilatleeri nee qwal/uú dimbadimbé. Atén ana hootaán baraá tlakweema nee da/i, muu una buhhtimisaán, nee ngiri aahhaán. ⁴Ala qoomár hhoeeemaá Mungú Ba/amusmoorén kiwa geehhoeés, nee sla'aarirós, ⁵inós atén tiri ba/amís. Ala gár tisa ba/amís a gídaabaheeká atén tlehHEMA'aá ganaa'á' ina tleehhaán, ala tina ba/amís as gurtleemuuwós. Mungú tina slafís ar hamtlitór laqwali'iimár /aben, tina /abeemiís ar

Qeeruú hhoohhoó', ⁶oo yaariír, kudá' naa atén i ku'uús, ar loohír Yesu Kristo, Ba/amusmoorén. ⁷Tina gan'amuuse tleéhh as gurtleemuuwós, nee atén tina aaluusér slafíngw alhhe'eesay wásl tleéhh, adoodár haraxu'utirén i kat. ⁸Tí sleémeero ar naa oó' ar ló'. Nee án gár ni slaa' muruuwí masók un gawdés ooaro, as mukdá' Mungú gwa sangw haratlintii' ki slai, tlehHEMA'aá hho' kiwa tlehhiiti. Adoorí ka hho' nee slám i gí-daabár koón dír muko. ⁹Ala kuúng ti paratl nee muruuduú dakti'iima, kudá' tlaampa'aamisuú huwahuúw, nee faarór digir wakeetíngw tlahhi'iwo, nee gila. Slám ti paratl nee tlaampa'amisuú daanduú hara'aya. Asma muruuwí alee/iisoó i huuwi i kaahh, nee slám gídaabár i kon i káhh. ¹⁰Heé partlór huwahuúw bir deer, naanaaqeek har geeraawo, tam sagaáwa tsár sleeme. Ala bira sií, sieek. ¹¹Asma a xú' gídaabá heé adoosíng a heé aa hhitiruut. I tlakweemaá tlehhiit, nee slám gi xuu'. ¹²Qoomár Artema laqaá Tikiko burngwa ya/aáw amoorók i alé, ilakaaharu tleehheek ar niwa amor'éé' hardat baraá gixsár Nikapoli. Asma aníng gár ni slaa' an hotángw áw didá' i alé qoomár tsaawaro. ¹³Sena, kudá' hara'ayár xuú', nee Apolo alee/iiseek ar ilakaaharu baraá aaii'ine, matawa gaa /aarúy. ¹⁴Nee mukrén sleeme gár kuwa hariím masók gan intsaahh ar tlehHEMA'aá hho' kiwa tleehhi didaádá' kiwa hariím, as matawa tawó hoót baraá slafíngw'ine. ¹⁵Muu sleémeero oo nee aníng dinkwa kuungá' nu intsihhiimiis. Mulqeerén tidá' atén ti slaa' ar baraá haratlintaao intsihhiiseek. Mungú kuungá' sleémeero nu tsuuqi.

FILEMONI

¹ Ánuú Paulo oo taa tseék as Kristo Yesu barwaári ngina gooiím dinkwa nee Timoteo hhiyaarén, amoorók Filemoni, sla'aarusmoorén, oo gadiyér tleéhh dinkwa nee atén, ² nee amór Afia, hho'oorén, nee amór Arkipo, askaarmoó Kristo adór aníng wa ale, nee amór múk Kríshaanáy kudá' baraá do'ók wa burumburi-imamiít. ³ Mungú Baabuúren nee Aako Yesu Kristo ku-ungá' nu tsuuqi nee nu waydí haniisi. ⁴ Deelo sleémeero án Mungú un sluufimiís as kuúng, nee un inslasláv baraá firor'eene, ⁵ asma iidíguú sla'aarirók u axamiís nee haratlintaar ta koon dír Aako Yesuwo nee dír múk hhohhó' sleémeerowo. ⁶ Án kuúng gár uwa aleefiriirim a tí gídaabá kuúng masók haratlintaaróok an lamabu'uún dír múk hatlá' i alé. Gawaá adoorihe atén sleémeero tsuuqadá' sleémeero masók ki tsaahha hhe'eesaán, kudá' ta koomaan baraá Kristowo. ⁷ Asma qwal/uú yaariir ugwa sláv nee gurkwa/asa, as sla'aarirók, asma munér múk taa hhehhe'eés kaa qwal/atís nee kuúng, hhiyaaéé'. ⁸ Gawaá adoorihe, baraá Kristowo aníng geeraawo a aleesláv ar kuúng uwa hara'ayim tidá' kuúng tawa hariin tleehhamooro. Ala a sla'aaká kuúng uwa hara'ayim. ⁹ Ala án kuúng u firiím adoorí kawa tlehh as sla'aari. Ánuú Paulo a aako, nee slám a baraá tsegma as Kristo. ¹⁰ Aníng kuúng u firiím as na/ay'eé' Onesimo. Inós aníng una laqwaál ar baraá Yesu baraá tsegmoó wa ale. ¹¹ Inós bál geera kuúng uga gaa wa buuiiká, ala hamí u ló' wa gaa wa buu', kuúng nee aninge. ¹² Hamí ngun ki/ís amoorók i alé inós u kilá', nee inós a adór muunuúéé' oo kilá'. ¹³ Aníng ana slaá' iwa amor'eé' wa hooti, as aníng iwa sagadiyu-

usi daanduuwók wa ale, baraá tsegmuuwí ni diriia as Ya/abtór hho'. ¹⁴ Ala aga slaiiká gaa ngiwa kilooéé' tlee-hh, aqo adór kuúng ta kat, asma sla'aarirók mawa harakeés masók a adór kuúng ta sla'. ¹⁵ Gaarí dooqa an gár kusa paraátl diroge qoomár niinawe, as kuwa malé sleer, tay al hotá' ay alhhe'eesay wasle. ¹⁶ Iimír hamí inós a adór lawaalmoowooká, ala a lawaalmo ba/a. Inós a hhiya' oo sla'aarusmo. Ar ló' aníng u slaá', ala kuúng u ak slá' asma a heewók, nee hamí a hhiyaawók baraá Kristowo. ¹⁷ Ala kuúng aníng bira tsáhh adór tar dinku'usmoowók baraá haratlintaaróoro, inós ilaoohéek adór ánuú kilá' wa ale. ¹⁸ Nee kuúng bura /aytín, laqaá kuúng bur iinús gaaro, gaasíng daandueé' gooiimeek. ¹⁹ Aníng Paulo al/axweesantí ngina gooiím ar dakw'eé' oo kilá', gídaabá aníng ngi buú'. A mak sla'aaká uwa inslawtis ar gídaabá kuúng a iinar'eé' koón. Iinadá' a slafiingók oo kilá'. ²⁰ Ala hhiyaaéé', gár ni slaa' bu'utuu-wo a tí, Alee/iisáng gawaá कांगwihe ar loohír hariím baraá Aakoowo. Muunaáéé' qwal/aseek ar baraá Kris-to. ²¹ Tí ngina kuúng i gooiím asma ngiwa xuu' ar gí-daabá kuúng adoodá' án naa firiím a tléhh, nee kari harwaaráhh. ²² Aníng kuúng u firiím, dír hotaeé' amo-hhe'eeseek, asma aníng aga haraxuú' gídaabá, Mungú án i alee/iis ar niwa amorhúng i hardah adoodá' kara firiindé' dír Munguhe. ²³ Epafra kuúng u intsihhiimiis, kudá' taa tseék dinkwa nee aníng asma Kristo Yesu. ²⁴ Tam Marko nee Aristarko nee Dema nee Luka, kudá' nee aníng algadiyuusá', kuúng u intsihhiimisiyá' sleeme. ²⁵ Aakoorén Yesu Kristo munerhúng ngi tsuuqi.

EBRANIA

¹ Mungú aáng aa axweés díř baabi'iirén ar afér aaruuse ki/imaá yaarire nee slám ar adór dimbadimbé. ²Ala de'emaarén kuká' alhhe'eesayhe aa di-irén i axweés ar Garmaawós, kudá' aa aalusmoó wa qaás oo mura' sleémeero, slamí mura' sleémeero guna baraá inós ar tleéhh. ³Inós an gwa/ateemaadá' miiri/a' awa xirfuú Mungú. Inós an slaqsoó Mungú kilá. Inós mura' sleémeero gun amohhe'eemaamiis ar axweesan-tós tidá' aleesleemuú koom. Inós tlakweema hamaat-laro ngiwa hhe'eés, iri iwiít bihhaá dák w doó /iyáy oo Mungú Alesleemusmo gawaá dooriwo. ⁴Iri ló'wa xirfuút malayke ba/a, as umuudá' aa aál oo tawa Garma kuwa ló'wa xirif ta ak oo malaykeero. ⁵Asma Mungú tam iimír aange aa ooiiká díř malaykamo tam oo wák gídaabá, "Kuúng a Garmaaeé', án kuúng laarí una laqwaál." Nee slám aa ooiiká gídaabá, "Aníng a baabá tleehhiít dirose, nee inós díř'eene tari Garma." ⁶Nee malé alé qoomár Garmaawós oo baris nguwa huwtá wa slai baraá yaamuú i alé, ina oó', "Malaykér Mungú sleémeero ngu i tumarara'at." ⁷Nee daanduú malaykeero i kaahi, "Malaykeerós gaa tleéhh ar adór fur'a, nee sagadiyuuseerós ar adór tsángw asla." ⁸Ala díř Garmaawo i kaahi, "Mungú, kitaangók oo waawuti'iima ku alhhe'eesay wásl, nee waawuti'iimarók a waawuti'iimár gan'amu. ⁹Kuúng gan'amu una slá' nee dee/anu una sí. Gawaá adoorihe, Mungú, inós a Mungúwók, inós kuúng ugwa qwal/uú i haniís oo tuwa qaás waawutmoó alé ta hhaeewoge." ¹⁰Nee slám i malé kaahi, "Kuúng, Aáko, iimír iimu/uungo yaamu ina ihháf, nee doori a gadiyér dabaawók. ¹¹Muruuwí i hhitiruut, ala kuúng a kumít. Muruuwí sleémeero i qarúy adór inqwaruú wa ale. ¹²Kuúng u mutuutúk adór inqwaruú wa ale. Muruuwí sleémeero ku kwaahh adór inqwaruú aa qaátl wa ale, as inqwaruú /abén kuwa tsiiti. Ala kuúng a balóó warqeeraaká, nee kureeriwók hartsatitar'ín i káhh." ¹³Asma Mungú tam iimír aange aa ooiiká díř malaykamoowós tam oo wák gídaabá, "Iwiít bihhaá dakwe'éé' oo doó /iyáy ay díř wakuuseerók ngay qaas baraá dabaawók i alé." ¹⁴Gawaá adoorihe malayke sleémeero a qeeru. Inooín kaa ya/aáw nee Mungú as mukdá' ba/ama ga sláw nguwa sagadiyuusiya'.

² Gawaá adoorihe atén gár tiwa hariím ya/abtoodá' taa axaasaán an ak alqaytsimiitaán ló'wa ale, as gídaabá atén mawa paslaán baraá loohirene. ²Asma tam Axweesantadá' taa oó' nee malayke, a Axweesantá /uuruú koom. Nee umuúqo hee oo axweesantadá' gaa ee-harahaariiká, laqaá oo gaa ilaiwawa/iiká, inós sak-

wasleema gari sláy adoodár inós wa hariím. ³Gawaá adoorihe atén sakwasleemaro adór tar /uwaan a adoomá, bar ba/amár ur ar adór tí a gaár i xuanaaká. Ba/amarí geeraawo kana alki/iít nee Aako inósuú kilá. Nee aluuwo kingiri diirén i xu'utís nee kudá' nga ax-aasiye' gídaabá ar ló'. ⁴Tam Mungú inósuú kilá' sleeme ba/amarí gari lamabu'ún ar loohír laya nee muruú waa/oo/amo nee tlehhema'aá dimbadimbé awa /uuruú koomá', nee ar aleesleemuú dimbadimbé oo Qeeruú hhoohhoó' kuwa hanmiisi ar adoodá' inós i slai. ⁵Iidiguú diirihe ta axweesaan a iidiguú yaamuudá' xaawá. Mungú yaamuudá' gaa dabaá malaykér i qaasi-iká as ngiwa sa waawuti'i'iin. ⁶Adoorí heeko wák gaa lamabu'ún baraá Gooiro gídaabá, "Hee a gár milá, tam kuúng kuwa inslasleer? Laqaá na/oó hee a gár milá, tam kuúng inós kuwa sa daawimit? ⁷Qoomarka ninawe inós una qás tawa heé niiná díř malaykeero. Kuúng una slamángw i dahás oo xirif nee oo ilaiwa/ame. ⁸Mura' sleémeero una gawaá dabaawós i qás." Qoomár Mungú mura' sleémeero nguwa dabaawós i qaás, gár aa geexáy i káhh qaasaro, ala mura' sleémeero kuna gawaá dabaawós i qaás. Ala atén mura' sleémeero ugwa araaniiká gídaabá kwaa dabaawós i qaás. ⁹Ala heé taa araán a Yesu. Inós qoomarka ninawe kuna qaás tawa heé niiná díř malaykeero, ala hamí kwaa slamángw i dahaás oo xiríf nee oo ilaiwa/ame, as slahha'amuuduú gwa'ara aa sláy. Mungú adoorí gana tleéhh as Yesu gwa'ara ngiwa tsaqi as daanduú umuúqo heewo. ¹⁰Mungú inós an kudá' mura' sleémeero gwa tleehh, nee slám inós an kudá' mura' sleémeero gu amohhe'eemiís. Slám Mungú gana slaá' na/aá yaariir ngiwa hardahaasi díř xirfuú i alé. Gawaá adoorihe, dirose a gár hariím Yesu nguwa boo/eesi ar loohír slahha'amaaye. Asma Yesu an kudá' muu gu geerahaár amór ba/amár i alé. ¹¹Inós muu gu hhoohhooeemiis tlakweemaaine. Inós nee mukdá' taa hhoohhooeemiís Baabuún a wak. Gawaá adoorihe inós i murumiitiiká inooín ngiwa hhaeewós ar ateetin. ¹²I kaahi, "Aníng umuúwók u alki/iít díř hhae'eene. Aníng kuúng u xirfayeemiís ar daa'aangw baraá tla/ángw mukók wa ale." ¹³Nee i malé kaahi, "Aníng Mungú un haratlintií." Nee malé alé i kaahi, "Aníng a di-irí dirií dinkwa nee na/iidá' Mungú naa aníng i haniís." ¹⁴Na/ií tseerer'ín a wak, nee slaqwtáin a wak. Gawaá adoorihe inós sleeme muruuwí guna sláy adór inooín wa ale. Adoorí gana tleéhh as gwa'ara ngiwa slay. Asma ar loohír gwa'araarose inós gár i slai a /uuruú Neet-

laangw nguwa hhitin, kudá' úr oo gwa'ara. ¹⁵ Gawaá adoorihe inós gár i slai a muu nguwa gweeri, kudá' taa tsegiít baraá lawali'iimár daér gwa'ara baraá slaf-ingw'ín sleémeerowo. ¹⁶ A gár geehhoo' gídaabá inós naa hardahiiká as malayke ngiwa alee/iisár ay. Ala gár nisa hardáh a xwaylár Abrahamu ngina alee/iisár áy. ¹⁷ Gawaá adoorihe inós gár kuwa hariím, a inós kuwa adór hhaewós tleehhi baraá mura' sleémeerowo. Gár kusa adoorí laáq a inós masók a geeraharusmooín oo úr oo saaliingw, kudá' gurtleemuú koóm nee inkih-himua baraá kángw Munguhe, as tlakweemaá mukós ngiwa hingsesi. ¹⁸ Asma inósuú kilá' kwaa slahhe'eemiís nee kuri iiaara'ár. Gawaá adoorihe inós kudá' sleémeero awa ta iiaara'ari gi aleesláy alee/iisaro.

3 Hhaee'eé', kuungá' awa hhohho', kuungá' sleeme tunda ateét nee Mungú. Yesu ga/aawaak. Inós an ya/abusmo nee an geeraharusmoó úr oo saaliingw, kudá' atén ta lamabu'uumaan gídaabá u haratlintiaán. ² Inós i inkihhimuúb kón díř Munguhe, kudá' inós gwa qaas baraá gadiyeérós i alé. Adoodár Musa sleeme ira inkihhimuút baraá doó Mungú sleémeerowo. ³ Yesu i xirfuú kón ló'wa ale ta Musawo. Asma umuúqo heé doó tleéhh, xirfuuwós ku úr ta xirfuú do'dá' aa tleehhi. ⁴ Umuúqo do'o i tleehharusmoowós kón, ala Mungú inós mura' sleémeero guna tleéhh. ⁵ Musa inós a heé inkihhimuú koóm baraá doó Munguhe, asma inós tawa sagadiyusmo. Inós muruudá' Mungú i alki/iiti aluwo guna lamabu'ún. ⁶ Ala Kristo inós i inkihhimuú kón asma inós tawa Garma. Inós kwaa qaás gawaá daanduú doó Mungú sleémeerowo as nguwa baali. Atén an do'ós, barnaxes a kumiitaán baraá pihhu'uumarene nee haraxu'utirene, haraxu'utirén kawa diidi'iimisaan ay alhhe'eesaay. ⁷ Gawaá adoorihe Qeeruú hhoohhoó' i kaahi, "Laarí bar afór Mungú aga axasé', ⁸ munerhúng ma gawdeesara', adoodá' taa tlehhé' qoomár aníng iwa sié' baraá xanxáy wa ale, qoomár iwa iiaara'adé'. ⁹ Baabi'iíhúng tlehhemi'iieé' ngaa ariyé', kudá' naa baraá xanxáy wa tlehhíit kureeraá mibeeraá tsiyahhe. Ala tam adoorihe inooín aníng ina iiaara'ariyé' nee iri daawitisiyé'. ¹⁰ Gawaá adoorihe aníng qartadá' ana i buúhh, niri oó', 'Mukwí deelo sleémeero a múk muner'ín aa qwat, nee slám loohir'eé' kaa baloó xuiiká.' ¹¹ Aníng ana buúhh, lo'o ngiri huúw gídaabá, 'Inooín i baloó dahiaaká baraá amohhooar'eéni alé.' ¹² Hhaee'eé', ga/aawaak. Tam heé wák baraá tla/angwhunge miwa deeruút oo muunaá tlaákw nee oo haratlintaao wásl, tam iri qwaar as Mungúdá' slaáf nguwa geexáy. ¹³ Ala kuungá' umuúqo deelooro ti gurbu'uunde' díř /aymuuwi "laarí" ir kumiiti, as tam heé wák baraá tla/angwhunge miwa ya/án kuwa al/ayi nee tlakweema, nee iri gawdúy. ¹⁴ Asma atén sleémeero a alqaatuusér Kristo, barnaxés atén aga kumiitaán ar pihhu'uumarén tidá' ta koomaan iimír iimu/uungo. ¹⁵ Gaarí an gár Gooi is kat, "Laarí bar afór Mungú aga axasé', munerhúng ma gawdeesara' adoodá' taa tlehhé' qoomár aníng iwa sié'." ¹⁶ Múk afór Mungú gaa ax-

aas, inós kuri sií', a ín heemá? A mukdáeeke sleémeero oo Misrír daáhh, kudá' taa geerarahahaár nee Musa. ¹⁷ Mungú múk aa i buhhabuúhh kureeraá mibeeraá tsiyahhe a ín heemá? Múk aa i buhhabuúhh a kudáeeke tlakweema nga tleehhiye', kudá' aa qaatl baraá xanxáy i alé. ¹⁸ Nee slám múk Mungú aa lu'ús gídaabá i dahiiká baraá amohhooarós i alé, a ín heemá? Ar ló', a mukdá' inós gwa sií'. ¹⁹ Gawaá adoorihe aga araán gídaabá dahmu ngwa aleeslay'iiká, asma Mungú ngwa haratlinti'iíiká.

4 Tam hamí al'axweesantadá' i deer gídaabá tawa dahaan baraá amohhooár Mungú. Gawaá adoorihe, atén ti harmagahhaán, as heé wák baraahunge miwa deeruút gídaabá amohhooarí gaa dakuús. ² Asma Ya/abtór hho' diirene kinga alki/iít adoodá' kara alik/iít díř mukduú aange. Ala Ya/abtoodá' inooín gár ngiwa gaa bú' i káhh. Asma kaa axaás, ala kaa haratlinti'iíiká baraá muner'ine. ³ Ala ateéká' aga haratlintiaán, atén a dahaán baraá amohhooadá' i alé. Asma Gooi iidíguú amohhooarí gu kát gídaabá, "Aníng aga buúhh, lo'o ngiri huúw gídaabá, 'Mukwí i baloó dahiiká baraá amohhooar'eene.'" Mungú adoorí gana oó', tam gadiyeérós sleémeero gaa geehhooeesi iimír yaamu kiwa tleehhi. ⁴ Asma dirkaaro adoorí gana oó' daanduú deelór faanqw gídaabá, "Bál faanqw Mungú ina hungu/uús baraá gadiyeeduwós sleémeerowo." ⁵ Diirihe sleeme kaa gooín gídaabá, "Mukwí i baloó dahiiká baraá amohhooar'eene." ⁶ Gawaá adoorihe a gár xu'utír koom gídaabá múk dáh baraá amohhooarí i alé i deer. Ala mukdá' Ya/abtór hho' gaa geerí axaas, inooín dahmu ngwa aleeslay'iiká, asma Ya/abtór hho' nga haratlinti'iíiká. ⁷ Gawaá adoorihe Mungú deelór hatlá' gari qaás, deeloodá' gari báy "Laarí". Iidíguú deeloórí guna alki/iít ar afór Daudi alaá kureeraá yaariir niwa waarahhiyé'. Iidíguuwí kwa gooín baraá gooirí taa qaroó ooaán gídaabá, "Laarí bar afór Mungú aga axasé', munerhúng ma gawdeesara'." ⁸ Yoshua geeraawo bar muu ngwa dahaás baraá amohhooár i alé, Mungú geera iidíguú deelór hatlá' ngwa ooiká. ⁹ Gawaá adoorihe amohhooár deelór hungu/uma i deer, ar taa amohhe'eés as múk Mungú. ¹⁰ Asma heé aa dah baraá amohhooár Mungú, inós aa hungu/uús baraá gadiyeérose, adoodár Mungú sleeme ira hungu/uús baraá gadiyeeduwose. ¹¹ Ala atén gár tiwa hariím a ilakaaharu un tleehhaán tawa dahaan baraá amohhooadá' i alé, nee umuúqo heewo dahma mingiwa dakuús baraá amohhooadá' i alé as dee/aanu, adoodá' inooín tara dee/aanuút. ¹² Asma axweesantá Mungú i sláf. Nee slám i /uuruú koón. Nee i xarásł ló'wa ale tam paángár afe tsár ga bá/. Axweesantá Mungú i dát baraá heé i alé, qeeru nee muuná giri parátł, tam fadu nee waeemoowós giri parátł sleeme. Nee slám axweesantá Mungú inslawoó hee gu sakwasleemút, nee umuúqo gár i slai baraá muunaáwose. ¹³ Umuúqo gaaro ar Mungú i harslaaqati arto i káhh. Mura' sleémeero i kístí dirií', nee ku geehhoó' díř ilaawose,

nee díř geeraawose atén sleémeero faaro a tleehhaán daanduú slafingwrene. ¹⁴Gawaá adoorihe atén haratlintaaoorén tidá' ta koomaan masók an ló'wa oohaán. Asma atén Geeraharusmoó úř oo saaliingw u koomaán. Inós aa waaraáhh ar tla/ángw doori ay díř geerá Mungú i alé. Inós an Yesu, Garmoó Mungú. ¹⁵Geeraharusmoorén kudá' úř oo saaliingw, inós atén ti gurtleemuú wa ara'ar baraá liitlakweerene. Asma in-ósuú kilá' kuna iia'ar adór atén wa aleeró baraá mura' sleémeerowo, ala tlakweema gaa tleehhiiká. ¹⁶Gawaá adoorihe atén masók an tseewuwaán ar pihhu'uuma amór kitángw Mungú, didá' tsuuqaá Mungú kiwa slay, as tiwa gurtleemuú i haniisi, nee /uuru kuwa slawaan, kudá' atén ti alee/iimiís qoomár hariím wa ale.

5 Umuúqo geeraharusmoó úř oo saaliingw múk Yahudi kun tsawaar baraá tla/ángw múk wa ale. Kuri qaas tawa heé Mungú sagadiyuús daandeemooín wa ale. Inós muruudá' muu naa ilahhooár wa huúw guri huuw díř geerá Mungú, nee hikwaadá' tinda huúw sleeme, kudá' ta tsu/i as tlakweema. ²A gár ya/aam in-ós tawa heé tsatsa'aár díř mukdá' liitlakwene nee oo aa dakuus. Asma inósuú kilá' ku liitlaákw baraá muruú yaarire. ³Gawaá adoorihe gár inós kuwa hariím, ilahhooa gan haniis as tlakweemaawós kilós sleeme, ala a as tlakweemaá muu kilooineeká. ⁴Hee i kaahh oo ilaiwa/ameerí ga óh, tawa geeraharusmoó úř oo saaliingw. Ala aqo har kudá' taa ateét nee Mungú, adoodár Haruni kura ateét. ⁵Tam Kristo sleeme inós taa kilós xirfeesiiká tiwa Geeraharusmoó úř oo saaliingw tleehhi. Ala a Mungú guna ilaiwa/ameerí haniís, iri oó, "Kuúng a Garmaaeé, aníng kuúng laarí una laqwaál." ⁶Slám díř hatlae i malé kaahi, "Kuúng a geeraharusmoó saaliingw ay alhhe'eesay wasle, ar adoodár Melkisedeki." ⁷Qoomár Yesu iwa baraa'k' yaamuú wa hoót, Mungú guna i /aa/amín ar afór ur, nee ar hhirhheeri, guri firiirín nee nguwa ateetin. Asma Mungú inós gu aleesláy nguwa ba/amisi baraá gwa'araaro. Inós kuri iia'ar i qaás nee Mungú asma adoodá' tiwa niinaweés, nee adoodá' Mungú nguwa ilaiwawaá/. ⁸Inós a Garmoó Mungú. Ala tam adoorihe in-ós iia looemis guna intsaatsaáhh, as adoodá' kuwa slahhe'eemiís. ⁹Gawaá adoorihe inós kuri bu'uutiís nee Mungú. Bu'uutisaro kuwa hhe'eés, inós tari heé ba/amár alhhe'eesay wásl ngaa huuw díř mukdá' sleémeero oo inós ngu iia looemisa'a. ¹⁰Nee slám Mungú guri Geeraharusmoó úř báy oo saaliingw ar adoodár Melkisedeki. ¹¹Gawaá daanduú कांगwihe atén /ayma'aa yaariir i koomaán awa ni dirhúng i kaahaan. Ala ooaro a gár gawit, asma kuungá' tundu gawdén gaa tsaahharo. ¹²Dirhunge geera a gár hariím kuungá' tawa intsaahhatuuse, asma deeloóri sleémeero aa waarahh iimír kuungá' tunduwa ba/amís. Ala kuungá' hamí a intsaahhatuusér sla'á' malé ale, ar nu intsaahhatimis muruuduú geera baraá axweesantá Munguhe. Kuungá' geera gár tundus hariím a muruú /aymár gawdén, ala hám daxta kuungá' gár ta sla'a' a

ilwa. ¹³Umuúqo heewo oo ilwaá slaá', inós a na/aay, nee iidíguú gár ganaa' nee ar tlaakw ga tsaahhiiká. ¹⁴Ala muruú /aymár gawdén a oo múk urén. Asma in-ooín muruú hhó' nee oo tlákw kwaa intsaáhh tsatsahhaango.

6 Gawaá adoorihe intsaahhasadá' sleémeero ar iimu/uuma daanduú Kristowo masók an alí geexawaán, nee tari geerí kumiitaán baraá intsaahhasadár hee gu kwa/as baraá slafingw qeeruuwo. Atén a sla'aanaaká kawa malé inki/aan intsaahhasadár iimu/uuma, gídaabá, hee iwa hhu'u'un as tlehhma'aa slafa'aaká ngiwa may, nee Mungú nguwa haratlintií'i; ²nee intsaahhasár daanduú baatiísmo nee ar dákw i qaasa; nee intsaahhasár daanduú waasle/ nee sakwasleemár alhhe'eesay wásl. ³Ala ta tihe, atén gár tiwa hariím an geerí hi'iitaán. Adoorí an tleehhaán, bar Mungú ngaa slaá'. ⁴Asma múk aa qaroó alí kii/, adór kungur ki/isi baraá hhu'u'úngw i alé a adoomá? Asma inooín kingina dahaás baraá gwa/ateemaá Mungú i alé, tsuuqaá Mungú kudá' gawaá dooraá dahhá' kiri tsaáq, Qeeruú hhoohhoó' kuri én, ⁵axweesantá Mungú kari tsaáq, adór kar hhoó', nee /uuruú yaamuudá' xaawá' kuri tsaáhh. ⁶Nee aluuwo tari alí kii/. I ya/aan-daaká múk adoosíng kuwa ki/isi baraá hhu'u'úngw i alé, asma inooín Garmoó Mungú ku malé kiki'ín gawaá msalaábár i alé, nee ku murekeemiis geerá múk wa ale. ⁷Yaamaá ta du'umiís nee tluwaay daqtá yaarire, nee bu'úngw hhó' nguri laqwaaliyé', oo gídaabár koóm díř dooslusmoowo, yaamaá adoorí tsuuqaá Mungú ngi slayá'. ⁸Ala yaamuudá' gár naa laqwaliyé' bar laqaya' nee fuquráy, gár i buiya' i káhh. Yaamaá adoorí kaa nak/aás lu'usaro nee Mungú. Alhhe'eesaywo ki da/a/án baraá asla. ⁹Ala atén tam adoorí kaahana, sla'aaru-user'eé', atén a xuaán daandeemoohunge gídaabá, kuungá' a tsiní, nee kuungá' ba/ama a harahi'itá'. ¹⁰Asma Mungú inós i ganaa'. Slám gadiyérhúng tidá' taa tlehhé' ga gunqareesiiká, nee sla'aarirhúng tidá' taa dirós i geehhooesé' ar loohír múk hhohhó' oo Mungú kuwa sagadiyusé' nee slám tam hamí a kumitá' kuwa sagadiyusa'. ¹¹Gár atén ta ló'wa sla'aan masók umuúqo heewo dirhunge in adoodár kumiit ar inkihiimu ay al-hee'eesaay, as muruudá' ta haraxua' kuwa sleera'. ¹²Atén a sla'aanaaká kuungá' tawa tli/uuse, ala kuungá' masók a adór mukdá' aa haratlintií', kudá' qiqtlíim, nee kawa sleera' tidá' Mungú naa al'axweés. ¹³Qoomár Mungú al'axweesani ngiwa oó' díř Abrahamu, lo'o gari huúw gídaabá tidá' aa oó' i tleehharút. Lo'oodá' gari huúw ar umuúwós inósuú kilá', asma oo úř oo inós gu baá/ i kaahh, oo lo'o ngir huwi. ¹⁴Ina oó', "Ar ló', án kuúng u tsuúq, nee u xwaylár yaariir i haniís." ¹⁵Gawaá adoorihe Abrahamu iri qiqtlín, nee gadaadá' Mungú aa al'axweés, gari sláy. ¹⁶Hee barnaxes lo'o ga huuw, lo'oodá' gan huuw ar umuú kudá' úř oo inós gu baá/. Gawaá adoorihe kaangaani sleémeero díř muko gár ga tsaat a lo'o. ¹⁷Gawaá adoorihe Mungú sleeme lo'o gana huúw qoomár al'axweesantós ngiwa gawdeesár wa

slaa' dír mukdá' al'axweesnatadá' ga aál, gídaabá inós i baloo warqayká baraá tidá' aa al'axweesi. ¹⁸ Gawaá adoorihe Mungú muruúwí tsár gwa huúw, al'axweesantós nee lo'o. Muruúwí i baloo warqayká, nee Mungú lama ga baloo ooiiká daanduú muruúwihe. Ateéká' inós ugwa i guwaan, muruúwí atén tin ló'wa gurkwa/amis, as kawa ooahan haraxu'utidá' geeraarén i dirií'. ¹⁹ Haraxu'utirí a toorén. Haraxu'utirí muneerén gaa ló'wa ót as miwa qwát. Adoodár miringamo kur baraá ma'áy i ila/aa/an ar tlaa/a, as mukuwa tliw/in nee gwaanduú ma'aay. Haraxu'utirén tí alhhe'eesaywós dír kay tseék a gawaá doori, dír ira waaráhh a dír baquú baraá doó Mungú i dirií'. ²⁰ Yesu ina dáh baraadí alé tawa heé giiriím dír atene, nee tawa saayusmoorén. Asma inós an geeraharusmoorén oo saaliingw ar adoodár Melkisedeki ay alhhe'eesay wasle.

7 Melkisedeki inós a waawutmoó Salemu. Slám inós a geeraharusmoó saaliingw oo Mungúduú gawtí dirií'. Melkisedeki Abrahamu guna al'áy qoomaadár Abrahamu iwa slaqwarár dahhi, waawitá nguwa tsuú/. Abrahamu kuna tsuúq nee Melkisedeki. ² Abrahamu ilahhooa gari haniís dír Melkisedeki. Gár aa haniís a gár wák baraá umuúqo muruú mibaango kudá' i kona. Umuú Melkisedeki gídaabárós ar geera a "Waawutmoó Gan'amu." Nee slám inós a waawutmoó Salemu, gídaabárós an "Waawutmoó Wayda". ³ Inós i baabuú konká, slám i aayór konká, slám tlahhaywós i kaahh. Iimu/úngw deeloórós i kaahh, slám alhhe'eesoó slafingós i kaahh. Ala inós a adór Garmoó Mungú. Inós a geeraharusmoó saaliingw ay alhhe'eesay wasle. ⁴ Ga/aawaak heewí adór kur úr. Asma baabuúréen Abrahamu ilahhooa gana haniís amór heewí i alé. Baraá muruudá' sleémeero naa hayohi, gár wák gana haniís baraá muruú mibaango. ⁵ Baraá na'aá Lawiwo bahh'alé a geeraharusmoó saaliingw. Inooín hara'aya gaa ádbeér gídaabá ilahhooa ka ohín, gár wák baraá umuúqo muruú mibaango, dír múk wa ale. Muruúwí dír kuwa ohin a dír hhaeén, ala tam inooín a xwaylár Abrahamuwo. ⁶ Melkisedeki inós a heé baraá tlahhaydá' dahhaaká. Ala tam adoorihe inós ilahhooa gana óh dír Abrahamú wa ale, gár wák baraá umuúqo muruú mibaango. Slám inós Abrahamu guri tsuúq, kudá' al'axweesantá Mungú gaa slay. ⁷ Ala gaarí a gár taa sí'iká gídaabá kudá' tsu-uqa gi hanmiís ku úr ta kudá' taa tsuuqi. ⁸ Na'aá Lawi inooín i ilahhooár ohiná' ar gár wák baraá umuúqo muruú mibaango. Ala tam adoorihe inooín a múk qaátl. Ala Melkisedeki inós a heé taa lamabu'un nee Gooi gídaabá inós tam hamí i slaaf. ⁹ Slám i ya/aán ooaro gídaabá Lawi sleeme, kudá' ilahhooár ohaahiím, inósuú kilá' ilahhooa gaa haniís sleeme, gár wák baraá umuúqo muruú mibaango, qoomár Abrahamu ilahhooa ngiwa haniís. ¹⁰ Asma qoomár Abrahamu kuwa al'áy nee Melkisedeki, Lawi qoomadae i baraá slaqwtá Abrahamú i kaahh. ¹¹ Ala hám daxta hara'aya sleémeero, tidá' taa amór múk i haniís, iimu/uungós a hara'ayaadá' taa haniís daanduú geeraharu'uumadár

saaliingw ar tlahhoó Lawi. Ala gár yaahasár slaa' i deer diirihe. Barnaxes geeraharu'uumarí ar saaliingw ar tlahhoó Lawi bir gan'amuú huwahúp, geeraharusmoó saaliingw oo adór hatlá' gár nisa hardáh a milá? Asma geeraharusmoowí a adór Haruniwooká, ala a adór Melkisedeki. ¹² Asma geeraharu'uumár saaliingw bira warqeér, hara'aya sleeme gár kawa hariím aqo in warqeér. ¹³ Heé taa axweesantí káh an Aako Yesu. Nee inós a heé tlahhoó hatlá'. Slám baraá tlahhaywose heé gadiyér meésár ilahhooa gaa tleehh i kaahh. ¹⁴ A gár xu'utiit gídaabá Aakoorén tlahhaywós a tlahhoó Yuda. Slám Musa iidiguú geeraharusmoó saaliingw nguwa axweés, gár aa oó' i káhh gawaá daanduú tlahhaywihe. ¹⁵ Gaarí kaa geehhooesa hhe'eés ar adoorí gídaabá, Geeraharusmoó saaliingw oo diimbé naa tí'it. Inós a adór Melkisedeki. ¹⁶ Inós gár isa geeraharusmoó saaliingw tleehhiít a hara'ayár mukooká, tidár daanduú tlahhaay. Ala gár isa geeraharusmoó saaliingw tleehhiít a /uuruú slafingwdá' baloo warqawaaká. ¹⁷ Asma Gooi iidiguuwós gu kát gídaabá, "Kuúng a geeraharusmoó saaliingw ay alhhe'eesay wasle, ar adór Melkisedeki." ¹⁸ Gawaá adoorihe hara'ayaadár geera kaa hingeés, asma i /uuruú koondaaká, slám gár i bu' i káhh. ¹⁹ Asma hara'ayaadár Musa gár aa aleesleér i káhh boo/eesaro. Ala daanduú hara'ayaadae haraxu'utirí ak hho' kingina haniís. Ar loohír haraxu'utiríhe a aleeslawaán Mungú kuwa i hardahaan. ²⁰ Gaarí iwa tleehharút, Mungú lo'o gana huúw. Geeraharusmoó saaliingw ar aáng kawa qamín, Mungú lo'ór aa huúw i káhh. ²¹ Ala Yesu kuna geeraharusmoó saaliingw wa qaás ar lo'o. Asma Mungú guna adoorí báy, "Aako lo'o gana huúw, slám ga baloo amohhu'unká, 'Kuúng a geeraharusmoó saaliingw ay alhhe'eesay wasle.' " ²² Gawaá adoorihe alqadoorí ka ló'wa hhoo' ta tidár aange, as adoodá' Yesu tawa lamabu'usmoowós. ²³ Nee slám gár hatlá' ar dimbé i deer. Geeraharusmoó saaliingw ar aáng, inooín ki yaariir, asma inooín kumiita ngaa aleeslay'iiká as adoodá' inooín tawa múk qaátl. ²⁴ Ala Yesu inós i slaaf ay alhhe'eesay wasle, nee geeraharu'uumarós ar saaliingw ka baloo haniisiiká heé hatlá' i alé. ²⁵ Ala gawaá adoorihe kudá' Mungú ngu i daqawá' ar loohír inós, inós gi ló'wa aleesláy ba/amisaro, asma inós i slaaf daqisleém as ngiwa aleefiriirín. ²⁶ Gawaá adoorihe Yesu an geeraharusmoó úr oo saaliingw oo atén ti gaa wa buú'. Asma inós ku hhoohhoó'. Nee slám inós i tlakweemaá konká, nee xaslaanslír i kon i káhh. Nee slám kwaa paraátl dír tlakuuseero, nee kwaa tsa/aás ay gawaá daanduú doori. ²⁷ Inós a adór geeraharusmoó hatlaeká ar saaliingw. Asma inós ilahhooa gár ngis duxun umuúqo deelooro i káhh, adoodá' geeraharusmoó aáng ngira duxuún. Inooín ilahhooa kana geerí duxún, as tlakweemaáin awa kilá', aluwo as tlakweemaá muu. Ala inós ilahhooár wák kilós gana haniís sagaáwa wák wa ale qoomár inós kilós tiwa haniís. ²⁸ Asma hara'ayár Musa muu gun qamiín, tawa geeraharusmoó saaliingw, inooín tam a múk tlakweemaá kooma. Ala axweesan-

tadá' taa haniís ar lo'o, slám kana haniís alaá hara'ayár Musa wa aleeró, axweesantí Garma guna qás geera-harusmoó saalingw wa ale, kudá' taa bu'utiís ay alh-he'esay wasle.

8 Gár ak ur baraá muruwí taa axweesani a tí gí-daabá, atén geeraharusmoó úr oo saaliingw oo adoorí hamí u koomaán. Inós aa iwiít dák w doó /iyáy oo kitángw aleesleemu oo Mungúduú aleesleemuú koóm oo gawaá doori. ²Inós an geeraharusmoó úr oo saaliingw. Dír iwa gadiyuusi an didá' ak hhoohhoo', gí-daabá baraá heémaadár ló', tidá' Aako aa tleéhh. Slám a gár hee aa tleehhiiká. ³Umuúqo geeraharusmoó úr oo saaliingo kwaa qaás as ilahhooa ngiwa hanmiisi dí Munguhe, tam hikwa ngiwa tsu/i ilahhooár wa ale. Gawaá adoorihe geeraharusmoorén kwí sleeme gár kus hariím masók gár i duuxi in deer as ngiwa duuxi ilahhooár wa ale. ⁴Inós geera barnaxes in baraaká' yaa-mu, geera alók inós a geeraharusmoó saaliingooká. Asma geeraharuséer saaliingw i deer, ar ilahhooár han-mamiis ar taa hara'ayín adoodár hara'ayár Musa i kat. ⁵Inooín gadiyeét ngin tleehhiyá'. Gadiyér'ín tidá' an adór slaqsaay nee hhaantamo oo muruú gawaá doori. Gawaá adoorihe inooín an adór Musa. Asma Musa heé-ma ngiwa tleehhamór wa slaá', kuna hara'ayín nee Mungú gídaabá, "Ga/aaweek, umuúqo gaaro kawa tlehh ar adór slaqsaydá' taa kuúng i laqán gawaá tloomár wa ale." ⁶Ala hám daxta gadiyér geeraharu'uumar saaliingw, tidá' Yesu aa sláy, ka ló'wa hhoó' ta tooine. An adoodá' alqadoodá' inós aa tleéhh, sleeme ka ak hhoó' ta tidár geeraawo, asma alqadoorí kaa qaás gawaá al'axweesantá ak hho'. ⁷Alqadoodá' geeraawo barnaxes i dakuúsár koondaaká, geera alók alqadór hatlá' gár kas leelehhiiti nee Mungú i káhh. ⁸Asma Mungú gaa ár gídaabá mukós aa dakuús, iri oó', "Aako i kaahi. Ga/aawaak, deelo i hardát ar aníng alqadór /aben ngiwa tleehh nee múk Israeli, tam nee múk tlahhoó Yuda sleeme. ⁹Alqadoorí a adór tidár aangeeká, tidá' naa alqadiím dí baabi'iihúng, qoomár ngiwa duúx ar dakw'eé' baraá yaamaá Misír wa ale. Asma inooín alqador'eé' kaa eeharahariiká. Gawaá adoorihe aníng inooín ngiri máw sadaawimituuwo. Axweesanaywí Aako guna káh. ¹⁰Aako i malé kaahi. Hám daxta, alqadoorí an tidá' ni tleehh nee múk Israeli alaá deeloorihe, gídaabá. Aníng hara'ayar'eé' an qaás baraá inslaway'ín i alé, nee ngiri gooíim baraá muner'ín i alé. Slám aníng tari Mungúin nee inooín tari muk'eé'. ¹¹Hee i kaahh oo inslaawmoowós gu intsaahhatimis, laqaá hhiyaawós, nguwa bay gídaabá, 'Aako na xueek.' Asma sleémeero án ti xuu', iimír heé niiná tam ay heé úr. ¹²Asma aníng tlehhmí'ii'ín awa tlakw i gurtláv, nee tlakweemaín ngiri baloó inslawaaaká." ¹³Diirihe Mungú iidíguú alqadór /aben gwa axweés. Gawaá adoorihe gí-daabárós gár i laqaqaan a alqadoodár geera ina díin. Ala gaa barnaxes aa qaruúr, nee aa díin, gadaádá' qwanaywo aa naká/.

9 Alqadoodár geera inós i dabeerós koón gawaá daanduú saaliingo. Slám dirós tidá' hhoohhoo' ar saaliingw i deer ar taa tleéhh nee muu. ²Heémarka i deer ar matla/erdaá tsár koom. Matla/aangós oo geera a kudá' ta babay Didá' Hhoohhoo'. Muruú baraadí diri' an tsaa'asi nee meésa, nee mikaáteedá' taa qaás as Mungú. ³Alaá baquuwo matla/ángw hatlá' i deer, oo ta babay Didá' ak ló'wa Hhoohhoo'. ⁴Baraadane meésa i deer ar taa tleéhh ar miisli. Meésaarí gadiyeérós a kan ilahhooár i qamaamín ar muruú xarángw tsuú' koóm kuwa da/a/an. Gár hatlá' baraadane a sandakmooduú alqado, oo taa tuntuúk ar miisli umuúqo barto. Muruú baraá sandakmoowihe dáw, an sirwír miisli, tidá' muruudá' ta babay maána ga koom, nee hhartá Haruni, tidá' naa harma/, nee tlaa/eedá' tsár awa taa axweesantá alqadór i gooín. ⁵Gawaá daanduú sandakmoowihe kitángw gurtleemu i deer, nee gawaawose malaykér tsár ar xirfayen i deer, ar taa tleéhh ar slaqsaay, nee ar kitángw gurtleemu gwa tuntuk ar hhampe'eeri'ín. Malaykeerí gár i laqaqaan a gí-daabá Mungú i deer diirihe. Ala daxta pa/aangw i kaahh oo umuúqo gaaro kawa wakeetimaan alki/ituuwo. ⁶Adoorí an adór muruwí sleémeero kura qamín. Nee geeraharuséer saaliingw in dararát umuúqo daqto baraá matla/angwduú geera oo heéma, as gadiyér'ín ar saaliingw kawa tleehhi. ⁷Ala baraá matla/amgwduú tsár oo heémaaro, heé daraaráh a geeraharusmoó úr oo saaliingw kilós. Slám i dahiiká tawó alé barnaxes tseere i káhh. Tseereerí gan duux dí Mungú as daanduúwós nee as daanduú tlakweemaá muu, kudá' taa xuiiká. ⁸Gawaá adoorihe Qeeruú hhoohhoo' gaa laqaqán gídaabá, loohír tar dahi baraá matla/angwduú tsár oo heéma oo ta babay Didá' ak Hhoohhoo' kaa gweeriiká, asma ay hamí matla/angwduú geera oo heéma i kumiit. ⁹Gaari a slaqsaay oo qoomaari ga laqaqaám. Gídaabárós a tí, ilahhooár ta harmiisi dí Mungú i alé ar loohirí, nee hikwaá ilahhooa, muunuú heedaádá' saaliím hhoohhooeesaro gu aleesleeraaká. ¹⁰Asma hara'ayár loohirí an hara'ayár tlehhema'aá slaqo kilós, daanduú muruú /ayma nee wahaangw nee hamtlór slaqwa. Hara'ayari kana duúx ay dí qoomaadá' Mungú loohír /aben ngi qaasi. ¹¹Ala Kristo inós naa hardáh. Inós an geeraharusmoó úr oo saaliingw as muruudá' hhó', kudá' ni hardáh. Inós ina waaraáhh ar baraá heémaadá' ak ur, tidá' ak qoom, heémaadá' taa tleehhiiká ar dabér muu. Gídaabárós a heémár baraá yaamuuwooká. ¹²Slám inós aa dahiiká baraá heémár i alé ar tseerér gurtaawe nee ar damaay, ala ina dáh sagaáwa wák kilós baraá didár hhoohhoo' i alé ar tseereerós ar kilá'. Gawaá adoorihe ba/amár alh-he'esay wásl gana tleéhh. ¹³Asma tseerér gurtaawe nee ar awee, nee da/arár damaá hikwa barnaxes kaa tsifaqamiís gawaá slaqwaá mukdá' ta har meetín i alé, mukdá' guri hhoohhooés, ¹⁴xáy, tseerér Kristo tí ga ló'wa bá/áke? Asma inós tina kilós haniís dí Mungú i

alé ar /uuruú qeeruú alhhe'eesay wásl as tawa ilah-hooár xaslaansli wasl. Tseereerós muneerén ga hamátl nee tlehhema'aá slafingw kooma'aaká, as masók atén Mungúdá' slaáf kuwa sagadiyuusaan. ¹⁵ Asma aáng Mungú al'axweesani gana haniís dír múk i alé gídaabá aalír alhhe'eesay wásl kawa slay. Ala muu Mungú guna sadakuús qoomár alqadoodár geeraawo. Kristo iri gwaá' as muu nguwa gweeri dír tlehhemi'ii'ín kudae. Gawaá adoorihe Kristo an haraki/isusmoó alqadór /aben, as mukdá' taa ateét nee Mungú al'axweesantadá' Mungú aa oó' kawa slay ar adoorí. ¹⁶ Gídaabárós a tí, alqadoorí a adór alqadór aali. Alqadór aali bir deer, al'axweesantadár aali kawa haniisi i /uuruú koondaaká ay dír gwa'arár heedaadá' alqadoodá' gaa oo' i xu'utit. ¹⁷ Asma qoomár inós bir slaaf, alqadoodá' i /uuruú koondaaká. ¹⁸ Gawaá adoorihe tam qoomár alqadoodár aáng kawa alqadín, tseere i deer. ¹⁹ Asma Musa adoorí gana tleéhh, gár har geerá a hara'ayár Mungú sleémeero gana alki/iít dír mukdá' aa burumburiit. Aluuwo tseerér damaay nee ar gurtaawe gari taataáhh, dinkwa nee ma'aay, tseere gari tsifaqamiís ar se'éngw bee/aangw oo da/atén nee loo/ór hisoópo, dír Kitaábu nee dír muu sleémeerowo, ²⁰ iri káh, "Gaarí a tseerér alqadoodá' Mungú naa hara'ayín dirhúng i alé." ²¹ Slám tseere gari malé tsifaqamiís dír heémaadá' nee dír xoosla sleémeero ar tara gadiyuús baraá saaliingo. ²² Slám hara'aya i kat gídaabá, mura' sleémeero kun hhoohhooeemiis ar tseere. Ala bar tseere aa ku'utiká, gurtleemu i kaahh. ²³ Muruúwí a slaqsoó muruuduú gawaá doori. Gawaá adoorihe gár kuwa hariím aqo kun hhoohhooees ar ilahhooadá' ak hhoo'. ²⁴ Asma Kristo inós aa dahiiká baraá doó hhoohhoó' i alé, oo taa tleéhh ar dabaá muu. Asma do'wí taa tleéhh ar daba', an slaqsoó do'duú kilá' oo hhoohhoó'. Ala inós ina dáh gawaá dooraá kilá', as tiwa laqaaqan hamí dír geerá Mungú i alé as atén. ²⁵ Slám Kristo inós aa darahiiká daqtá yaarire as tiwa haniisi, adoodár geeraharusmoó úr oo saaliingw ir dararahi umuúqo kurko ar tseerér hikwaá ilahhooa. ²⁶ Asma geera barnaxes a adoorí, geera Kristo gár kuwa hariím a gwa'araarós gan inkaakii/ daqtá yaarire iimír yaamu kiwa tleéhh. Ala hamí qoomaarír alhhe'eesaywo inós nina hardáh baraaká' yaamu sagaáwa wák kilós as tlakweema ngiwa hingsesi ar gwa'araarós, tiwa kilós haniís ilahhooár wa ale. ²⁷ Muu gár kuwa hariím a in qaatl sagaáwa wák wa ale, nee alaá gwa'araaro tari sakwasleema. ²⁸ Adoorí an adoodár Kristo sleeme ku laqi. Inós kuna ilahhooár wa haniís sagaáwa wák wa ale as tlakweemaá múk yaariir ngiwa hingsesi. Inós nin malé ti'iit baraaká' yaamuuwo sagaáwa tsár wa ale. Ala gár nis hardahi a tlakweema hingsesarooká, ala a mukdá' inós gu daamaaraám nguwa ba/amisi.

10 Hara'ayár Musa a geehhantamoó tawo oo muruudá' hhó' oo hardáh, ala a muruudá' oo kil'eeeká. Asma hikwaá ilahhooa kin adoodá' ar harmamiis umuúqo kurko. Ala gawaá loohír adoorihe hara'ayár

Musa muu boo/eesaro gu aleesleeraaká, kudá' ilahhooadá' ga hanmamiís. ² Ala geera bar ngi aleesleeér, geera alók inooín ilahhooadá' kaa qaroó máy hanmisu-uwo. Asma mukdá' ilahhooár makaay ga hanmiís, geera barnaxes tlakweemaain kaa qaro hamaátl sagaáwa wák wa ale, geera alók tlakweemaá hamaatlar sla'á' i kahhiyá' baraá muner'ine. ³ Ala ilahhooarí ar hikwa hanmisuwo a muu gun inslawtimís umuúqo kurko iidíguú daanduú tlakweemaawo. ⁴ Asma tseerér awee nee ar gurtaawe tlakweema hingsesaro gi baloó aleesleeraaká. ⁵ Gawaá adoorihe, qoomár Kristo niwa dahmaá slai baraaká' yaamí alé, iri oó' dír Mungú gídaabá, "Kuúng gár ta slá' a ilahhooarooká, laqaá hikwaá ilahhooarooká. Ala slaqwa ngina aníng i hanís. ⁶ Kuúng ilahhooa aga slaiká, tidár hikwaá ilahhooa kiwa adoodá' alda/i gawaá meésár ilahhooár i aleeró. Slám ilahhooaduudá' ta hanmamisi as tlakweema iga slaiká. ⁷ Ala aníng niri oó', 'Mungú, aníng a deer, as tidá' kuúng ta slá' ngiwa tleehh adoodá' kara gooín daanduueé' wa ale baraá kitaábuú hara'ayár Musawo.'" ⁸ Gár geeraawo aa oó' a tí, "Kuúng ilahhooa a sla'aká, slám hikwaá ilahhooa sleeme i sla'aká, laqaá hikwaá ilahhooa awa ta adoodá' alda/i, laqaá ilahhooár taa hanmiís as tlakweema. Ilahhooarí sleémeero kuúng u sla'atimiská." Inós adoorí gana oó', ilahhooarí sleémeero tam ka hanmamiisi ar adoodá' hara'ayár Musa i kat. ⁹ Inós iri malé oó', "Mungú, aníng a deer, as tidá' kuúng ta slá' ngiwa tleehh." Gawaá adoorihe Kristo ilahhooadár geera ar hikwa gana hingseés, as tidá' /aben ngiwa qaasi ar tiwa kilós haniisi. ¹⁰ Yesu Kristo gana tleéhh tidá' sleémeero ar Mungú aa slaá'. Gawaá adoorihe atén taa hamaátl as adoodá' Yesu Kristo slaqwtós ngiwa ilahhooár wa haniís sagaáwa wák wa ale. ¹¹ Umuúqo geeraharusmoó saaliingw múk Yahudiro gadiyeérós gan tlehhahhiit umuúqo deellooro ar ilahhooadá' ar kilá' ngiwa hanmaamisi umuúqo daqto. Ala ilahhooarí tlakweema hingsesaro gi baloó aleesleeraaká. ¹² Ala Kristo ilahhooár wák kilós gana haniís as tlakweema. Ilahhooarí an tidá' hoot ay alhhe'eesay wasle. Adoorí tlee hhamooro ngiwa hhe'eés, iri iwiit bihhaá dákw /iyáy oo Mungú. ¹³ Diirí an didár wakuuseerós ngiwa daa-maaran kawa baali nee Mungú, nee kawa baraá dabaawós i qaasi. ¹⁴ Asma ar ilahhooár wák kilós, tidá' aa haniís, inós mukdá' aa hhoohhooeés gwa múk ganaá' tleéhh ay alhhe'eesay wasle. ¹⁵ Asma Qeeruú hhoohhoó' sleeme i lamabu'ún. Geeraawo gár i kaahi a tí, ¹⁶ "Aako i kaahi, Gaarí an alqadoodá' án ni tleehhamór wa slaa' nee inooín alaá deeloodá' sleemeerowo. Aníng hara'ayar'ee' an baraá muner'ín i qaás, nee an baraá inslaway'ín i gooíim." ¹⁷ Nee iri malé oó', "Aníng tlakweemaain nee tlehhemi'ii'ín kudá' tlakw i baloó inslawaaaká." ¹⁸ Gawaá adoorihe, tlakweema barnaxes kaa gurtláy, ilahhooár tlakweema gár kas malé haniisi i káhh daqaní. ¹⁹ Gawaá adoorihe, hhaee'eé', atén a aleeslawáán tawa dahaan ar pihhu'uuma ay Didá' ak Hhoohhoo' ar tseerér Yesu. ²⁰ Inós slaqwtós

ngiwa haniís, loohír /aben gana gweér ar slafingw koom. Atén an waaraahhaán ar loohirí, ar baraa baqu-uduú doó Mungú ay amór Mungú. ²¹ Atén geeraharusmoó úr oo saalingw u koomaán oo múk doó Mungú sleémeero gu ga/áw. ²² Tlakweemaá muneerén kaa hamaátl, nee muneerén kaa hhoohhooeés. Slám slaqoorén kaa hamaátl ar ma'aa hhoohho'. Gawaá adoorihe atéén Mungú ku haratseewuwaán ar haratlintaaór ló', ar xure wasl. ²³ Haraxu'utirén tidá' taa lamabu'uumaán ka oohaán nee mawa baloó geexawaán. Asma Mungú al'axweesantós ngaa haniís, nee inós i inkihhimuú kón. ²⁴ Atén masók ti kilootén ga/aawaán nee ti alee/iimisaán as tawa hootaan ar sla'aari nee ar tlehheema'aa hho'. ²⁵ Slám atéén dinku'uumarén mawa mamaawaán, adoodá' muu bahh'alé i tlehhahhiti, ala masók tin kilootén harakeemisaán, ak alé as deeloódá' kawa tsahha' gídaabá naa naká/. ²⁶ Atén xu'uti barnaxes aga slawaán daanduú iidíguú looeema, aluuwo tlakweemaá sidoót kiri malé tleehhaán, ilahhooár tlakweemaadá' gi hengees i káhh daqaní. ²⁷ Ala aqo an daamaaraamaán ar daér ur, ay qoomár sakwasleema nee buhhtaá Mungú awa xaraasla'. Buhhtaadá' umuúqo heewo oo Mungú gwa sii' ngu /ayiyá' adór astlá wa ale. ²⁸ Heé hara'ayár Musa gaa sii', inós gár kuwa hariím a in gwaa', ku gurtlayká, barnaxes múk tsár, laqaá tám, tlakweemaawós ngaa lamabu'uné'. ²⁹ Ala heé Garmoó Mungú gwa kalaa/ a adoomá? Sakwasleemarós ka ak ureéke? Asma inós tseerér alqadór Mungú gaa waaqaá, tidá' inós gwa hhoohhooes, nee inós Qeeruú Mungú guri malé /oosliislín, kudá' tsuuqa gi hanmaamiís. ³⁰ Asma inós u xuaán kudá' aa oo', "Li/aayd a daanduueé, aníng li/aay u buú." Nee aa malé oó', "Aako mukós gu sakwasleemuut." ³¹ A gár dae tlaaq kángw kilá' wa ale bara huuaán baraa dabaá Mungú slaáf i alé. ³² Kuungá' inslawaaak muruudá' taa sleeré' aáng. Asma qoomár kuungá' gwa/ateemaá Mungú kiwa sangw sleeré', qoomaadae ana ló'wa qiqtlaatliindé' baraa tlaampa'amisuú urene, nee slahha'amaayér yaariir ar taa sleerí'i. ³³ Daqtakaaro kuungá' kilá' tunduna niqimís, tunduri slahhe'eemiís, nee tunduri /oosliislín dí'r geerá múk wa ale. Nee siiwarkaaro kuungá' ana dinku'umisé' nee múk hatlá' oo taa adoorí laqán. ³⁴ Kuungá' ana slahhahhaé' dinkwa nee mukdá' taa tsegiít. Slám muu muruuhúng nguwa hayohín, kuungá' adoodá' ana ya/aandé' ar qwal/amaaye. Asma kuungá' aga xué' gídaabá daqaari'iimarhúng ar hatlá' i deer, tidá' baloó faakaaká. ³⁵ Gawaá adoorihe, pihhu'uumarhúng ma qwaareesara', asma gídaabár ak ur ga koón. ³⁶ Kuungá' gár tunduwa hariím a an qiqtliindá', as adoodá' Mungú aa slaá' kawa tlehhta', nee gadaadá' inós aa oó' baraa al'axweesantose kawa sleera'. ³⁷ Asma Gooi i kat, "Alaá deelór niinawe kudá' hardáh niqo hardah, inós i kwahhaasiiká. ³⁸ Ala hee'éé' kudá' gan'amkú koóm, inós gár ir slafi a haratlintaaó. Ala barnaxes aa alí kií/, muunuúeé' i qwalala/iiká as inós." ³⁹ Atén a kahhaán baraa tla/ángw mukdá' alí kikii/a, tari qwaaraán. Ala

atéén dí'r tay diriiaan a baraa tla/ángw mukdá' haratlintaaór koóm, tari ba/amán.

11 Haratlintaaó bar koomaán a ló'wa xuaán gídaabá gadá' ta haraxuaan i tleehharút, slám a tsaahhaán gídaabá muruudá' ta araanaaká i deer. ² Baabi'iirén awa aáng kaa hhooeemaá i lamabu'ún asma haratlintaaor'ín. ³ Haratlintaaó bar koomaán a tsaahhaán gídaabá, yaamu kina tleéhh ar axweesantá Mungú. Muruudá' gehhoó' kuna tleéhh ar muruú gehhooeká. ⁴ Habili Mungú guna haratlintií', ilahhooár ak hhoó' ta tidár Kainiwo gari amór Mungú i haniís. Mungú ilahhooár Habili gari ya/án, gari ilaóh. Gawaá adoorihe Mungú Habili gway lamabu'ún as haratlintaaorós, gídaabá a heé ganaá'. Habili tim aa gwaai ala tam laarí inós i kumiit axweesanto ar haratlintaaorós. ⁵ Henoko sleeme a heé haratlintaaór koóm. Gawaá adoorihe kuna loohatis nee Mungú ay baraa slafingw hatlá', nee aa gwaaiiká. Kaa gooín gídaabá, "Kwaa ariiká malé alé, asma Mungú gura tláy." A xuaán gídaabá gaarí ina tleehharút asma haratlintaaorós. Asma Gooi i malé kat gídaabá, qoomár inós kuwa ar tlayká, inós Mungú gwa qwal/atís. ⁶ Ala heé haratlintaaór koomaaká, Mungú qwal/atísaro gu aleeslayká. Asma heé amór Mungú káw, gár kuwa hariím a in haratlintií' gídaabá Mungú i deer, nee gídaabá Mungú mukdá' inós gu leelehhiít, gu slaasláwár i haniis. ⁷ Nuhu inós a heé haratlintaaór koóm. Inós kuna gurbuú' nee Mungú daanduú iidíguú muruú hardáh oo geetlaákw qoomaadae. Adoodá' Mungú aa oó' gari ilaiwawaá/, miringamo guri tleéhh as múk doós nguwa ba/amisi. Múk aa haratlintií'iká kuna sakwasleemuút as haratlintaaorós. Inós gan'amu guri sláy as haratlintaaorós. ⁸ Abrahamu sleeme inós a heé haratlintaaór koóm. Inós kuwa ateét, ateetamór Mungú gari iiar i qaás, iri tláy dí'r yaamuuwós wa ale, iri hardáh ay dí'r yaamuudá' Mungú aa al'axweés dirós i alé gídaabá i sleér. Slám iri tláy yaamuuwós wa ale, ala amór i kay gaa xuiiká. ⁹ Iri hoót ar haratlintaaó baraa yaamuudá' Mungú aa amoorós i al'axweés. Ala inós a adór dahaaymo baraa yaamuudae. Ina hoót baraa heémár wa ale dinkwa nee Isaka nee Yakobo. Inooín sleeme al'axweesantadá' Mungú aa oó' kaa sláy. ¹⁰ Asma Abrahamu inós gár i haraxui, a gixsadá' Mungú aa geerí al-dakuút gídaabá ngiwa tleehh, nee gari tleéhh, gixsadá' ihhafiirír hhoó' ga koom. ¹¹ Tam Sara sleeme inós i haratlintaaór koón. Gawaá adoorihe inós /uuru guri sleér, iri tsít, inós tam aa diindi. Asma inós al'axweesantadá' Mungú aa dirós i oó' gana haratlintí', gídaabá inós ga boo/ees. ¹² Gawaá adoorihe Abrahamu xwayla gari sláy, inós tam a adór heé aa gwaai. Nee heewí wák xwaylarós ka yaariir tam faarooro ka aleeslayká. Faaroorós a adór tsatse/uú gawaá doori nee adór hhasángw baraa afaá tlawi. ¹³ Mukwí sleémeero ina qaátl, tawa baraa haratlintaaór i dirií'i. Ala muruudá' Mungú aa al'axweés inooín kwaa slayká. Kuna ár amór saáw i alé, kuri sa qwalaalaá/. Nee tari ya/án gídaabá

inooin a dahaaye nee aauese baraá yaamuwo. ¹⁴ Múk axweesantá adór tí ga axweemaamiís, ga laqaqán gí-daabá inooín ayaáin oo kilá' ku leelehhiit. ¹⁵ Geeraawo bar yaamaá ta leelehhiiti an kudá' ta dahhi, geera alók pa/aangw ku sláy oo tar ki/i. ¹⁶ Ala a yaamuudaEEKá. Ala yaamaá inooín ta leelehhiiti an yaamuudá' ak hhoó', an yaamaá gawaá doori. Gawaá adoorihe Mungú i murumiitiiká kuwa babay a Mungúín. Asma inós gixsár inooín ta hooti gaa tleéhh. ¹⁷ Abrahamu inós a heé haratlintaaór koóm, tam garmaawós oo kilós Isaka guri ilahhooár wa haniís, qoomár Mungú Abrahamu nguwa iiár, Abrahamu inós an kudá' Mungú aa al'axweesantós i haniís. Ala Abrahamu ina ya/án garmaawós oo kilós nguwa ilahhooár wa haniisi, ¹⁸ kudá' Mungú aa i axweés aáng iwa oó', "Xwaylár Isaka an tidá' ta babay xwaylarók." ¹⁹ Asma Abrahamu ga xuu' gídaabá, Mungú i /uuruú kón oo hee nguwa waaslee/atisi baraá múk aa qaátl wa ale, nee ar ló', Isaka nguwa malé sláy a adór heé naa sláy baraá waasle/uú wa ale. Adoorí ina tleehharút ar slaqsaay. ²⁰ Isaka sleeme inós a heé haratlintaaór koóm, tam Yakobo nee Esau giri tsuúq. Asma tsuugaadá' aa al'axweés a daanduú muruudá' aluú wa hardáh. ²¹ Yakobo i haratlintaaór kón. Qoomár inós iwa afkwá gwa'arár i dirii'i, na/aá Yosefu giri tsuúq tsaraawo, ságw hhartós guri i tlintií', iri Mungú sluufimiís. ²² Tam Yosefu sleeme a heé haratlintaaór koóm. Qoomár gwa'araarós iwa naká', inós iidíguú t'ínángw múk Israeli baraá yaamaá Misriro guri alki/iit, hara'aya gari haniís daanduú faduwoose gídaabá adór ki laqi. ²³ Xwaylitér Musa a múk haratlintaaór koóm. Na/ay'ín Musa kuri luú/ har afi qoomár slahheeraá tám alaá xwaylarose. Asma na/aay kuri tsaáhh gídaabá a na/ oó hhoohhoó' kángw kilá' wa ale. Gawaá adoorihe taa da'ayuutiiká tam hara'ayár waawutmo si'imaawo. ²⁴ Musa sleeme inós a heé haratlintaaór koóm. Inós qoomár tawa heé úr, iri sií' kuwa ateetin gídaabá a na/oó dasír Farao. ²⁵ Iri tsawdín slahha'amaaye ngiwa slaslay dinkwa nee múk Mungú, ta iwa qwalaala/i ar har qoomár niina baraá tlakweemaá wa ale. ²⁶ Inós gana ár gídaabá, niqimis kuwa slay as Kristo, a gár gídaabár koom ló'wa ale ta daqaari'iimár Misri sleémeerowo. Asma inós gár i haraxui a bu'utuudá' i aluú wa slay. ²⁷ Musa ina yaamaá Misrí wa tláy ar haratlintaaó, tam xaraasleemaá waawutmo gaa da'ayuutiiká. Asma ina kumiit ar pihhu'uuma adór heé Mungúdá' geetlaákw gu ga/áw. ²⁸ Musa deelmoó Pasaáka guri gaás ar haratlintaaó, muu guri hara'ayín gídaabá tseere ka sliki gawaá duuxuute, as malaykamoodá' tsu/uút na/aá baris baraá múk Israeliwo mingiwa tsuú/. ²⁹ Tari waaraáhh ar haratlintaaó ar baraá tla/ángw tlawtá Shamu adór yaamaá kaahaár wa ale. Múk Misri adoodá' múk Israeli aa tleéhh kawa iiár eeharto, kiri guú/ nee ma'aay. ³⁰ Múk Israeli koo/ír gixsár Yeriko kana harwediit. Alaá deelo faanqwe koo/ idá' iri hú' as haratlintaaoodá'. ³¹ Rahabu, /ameenidár tsaatuso'o, inós sleeme i haratlintaaór koón. Inós kaa

gaasiiká dinkwa nee mukdá' aa dee/aanuut. Asma inós mukdá' aa tsee/aaringw ay guna dahi'íse ar wayda. ³² A adoomá, gár án ni dook a milá daxta? Asma qooma i bu'utaká ar iidíguú Gideoni nguwa alki/iit, nee iidíguú Baraáka nee Samsoni nee Yefta nee Daudi nee Samweli nee iidíguú aaruuse. ³³ Mukwí a múk haratlintaaór koóm. Inooín waawituú yaamaá hatlá' ngurir ba/iyé', adór ganaa' ngiri tleehhiyé', ngiri tsaahhiyé' gídaabá al'axweesantá Mungú kaa boo/eés. Slám inooín afér direeri ngiri tseegiyé', ³⁴ aslaá xaraasla' kiri tsuú/, nee slám inooín tana ba/án pangadaá xaraasla'a as mikiwa tsuú/. Inooín a múk slaqootlakwén, aluuwo /uuru nguri slayé' as haratlintaaó. Tari slaqwaruusér xaraasl tleehhiit, slaqwaruusér hooma kari gusiisín. ³⁵ /Ameena bahh'alé muk'ín kudá' aa qaatl guna sleér, tinda waasleé/ baraá múk aa qaátl wa ale. Bahh'alé kiri slahhe'eemiís kángw kilá' wa ale, tam kiri tsuú/, ala kaa slaiiká kiwa ba/amisi asma gár ta slai a waasle/uudá' ak hhoó' kun sláy. ³⁶ Nee bahh'alé iara'aduú niqimis nguna slayé' nee muxta, tam kiri tsegiit ar píngu, kiri dahamiís baraá doó tseegamo. ³⁷ Kina tlaquút ar tlaa/e, nee kina siiqíft ar masumenadu, kina iara'ár nee kiri tsuú/ ar pangadu. Inooín tana harweeriirín tawa tlaabá bee/ángw dahamiisi nee tlaabá aara. Inooín a múk liitlakwén oo ta slahhe'eemiisi nee oo ta muruú tlákw i tleehhiiti. ³⁸ Yaamuuká' i harina'aaká mukwí nguwa kona'. Inooín tana harweeriirín didá' muu iwa kahhi nee gawaá tlom'i. Tana hoót baraá mar'o nee baraá boh'ee. ³⁹ Mukwí sleémeero kuna ya/án nee Mungú as haratlintaaór'ín, ala gadaadá' Mungú aa al'axweés ngaa slay'iiká. ⁴⁰ Asma Mungú gár ak hhoó' gaa amohhe'eés iimír aáng wa ale as atén. Inós gár i slai a boo/eesár axweesantós inooín makawa i giirín hardahamuuwo ta atene, ala masók an al i hardahaán.

12 Ala atén taa harweér nee lambu'uuseerí yaariir adór hunkár alé. Gawaá adoorihe atén sleeme gár tiwa hariím a muruudá' sleémeero oo atén ti ilooeemiís un kwahhaán, nee tiwa paratlaan nee tlakweemaadá' sleémeero awa atén taa oohiye', nee slám atén tawa geerí ta'aaiman ar qitla baraá qwaatloodá' taa dír geeraarén i qaasi. ² Atén gár tiwa hariím masók a Yesu un ga/aawaán umuúqo siiwaro. Asma inós an iimu/úngw haratlintaaorén, nee slám inós haratlintaaorén ga boo/ees. Inós qwal/uudá' inós gu daamaaraám guna ár. Gawaá adoorihe gwa'arár msalaába gari qiqtlín, tam murér gwa'arár adoorí ga gaár i xuiiká. Nee hamí aa iwiit bihhaá dákw doó /iyáy oo kitangwduú aleesleemu oo Mungú. ³ Kuungá' inós inslawaa, adór inós tlaampa'amisuú xaraasl oo múk tlakuuse ngura sa qiqtlín. Gawaá adoorihe kuungá' ma slaqataara' nee ma mune siaara'. ⁴ Kuungá' an slaqwa' nee tlakweema, ala tam hamihe heé taa gaás i kaahh baraahunge as slaqwaraarí. ⁵ Ahaá, axweesantadá' Mungú ar gurkwa'amisuú koom, kuungá' aga gunqaresí'i, tidá' tinda amorphúng i gooín as kuungá' tawa na/iwós, axweesantadá' kah, "Garmaaeé', gurbu'utá

Aako maa waaqa'ar, nee slám ma mune siaar burtu iigahhamiit nee inós. ⁶ Asma Aako umuúqo heé i slai aqo gun iigahhamiit, nee umuúqo garmoo aa slaá' aqo gun muux." ⁷ Kuungá' gár tunduwa hariím a slahha'amaayeerí an saqiqtliindá' as tunduwa intsaahhatimisi nee Mungú. Asma Mungú kuungá' nun adoorí laqán as kuungá' tawa daaqaywós. Garma i deéro oo ta muxiiká nee baabuúwós? ⁸ Ala kuungá' burtundu muxiiká, ar adoodá' umuúqo heewo is harin, daqdá' kuungá' a na/aá dorooáy, slám a na/aá kil'eeeká. ⁹ Baabi'iirén awa slaqwa atén tina muxiyé, nee atén inooín ngiri ilaiwawa/aán. Ala gawaá adoorihe a tsiniheéke Baabuúduú muneerén bura ak ilaiwawa/aán, nee tari slafaán. ¹⁰ Baabi'iirén awa slaqwa baraaká' yaamuwo atén tin muxaxiná' as slafiingwí oo har qoomár niina. Slám tina muxiyé' ar har adoodá' inooín taa ár. Ala Mungú inós atén tin muux ar adoodá' atén ti gaa waa buu', asma inós gár i slai masók atén hhohhoaarirós tidá' an slawaán. ¹¹ Qoomár hee burku muux, muxta dirose a gár qwal/uú koomaaká, ala a gár gurhaamír koom. Ala aluuwo muxtaadá' gár ni hup a slafingw ganaá' oo wayduú koóm dí'r heedaadá' muxtaadá' gaa slayi. ¹² Gawaá adoorihe, daberhúng tidá' aa wananaut gawtí gan'aasaak, nee gurunge'eerihúng kudá' /uuruú kooma'aaká kwa/asaak. ¹³ Lohudaá ya'aahúng qwat-saak, as yaaeedá' aa sol'ot miwa qét, ala masók a kan hungu/uus. ¹⁴ Wayda leeleehhaak, tawa hota' ar wayda nee muu sleémeerowo. Nee hhoohhooeema leelehhi-taak, asma heé Mungú gu ár i kaahh, hhoohhooeema bir kahhiyá. ¹⁵ Ga/aawaak, hee tsuuqaá Mungú mingi-wa sií'. Slám ga/aawaak, magoót miwa deeruút baraá tla/angwhunge, nee nuri hhitín. Asma magoót ar adoorí ga aleesleér múk Kríshaanáy sleémeero nguwa qarkwí qas. ¹⁶ Slám heé tsaatusmo miwa deeruút. Slám hee mukuwa baál nee qeeruú adór kuduú múk baraaká' yaamu, adoodár Esaú wa ale. Asma inós aalirós ar barisi'iima gana weeriís as muruú /aymár wák kilós. ¹⁷ Nee kuungá' a xuá' gídaabá, inós aluuwo tsuuqaá baabuúwós ngiwa leelehhiit, kuri sií'. Asma in-ós pa/ángw hhu'u'uungw gwa slayká, tam ngwa leelehhiiti kángw kilá' wa ale ar hhirhheeri. ¹⁸ Asma tloomár kuungá' taa i hardaté' a tloomár kwatiitaro ta aleeslayká dabaawo, a tloomár Sináirooká, tidár múk Israeli aa i hardáh aáng. Slám kuungá' asltadá' gawaadá' wa oh aga i hardati'iiká, laqaá tlaangídá' bo/ ar gawaadá' i dirii', nee giwti nee baambao, ¹⁹ nee slám /aa/aá tarumbeéta, nee afór axwees. Asma afoodá' ina adoodár axwés, tam mukdá' axamiís iri firín gídaabá, afoodá' mindiwa malé ilawáts dir'ín i alé. ²⁰ Asma inooín qitla kwaa aleeslayká hara'ayaadá' taa amor'ín i oó' gí-daabá, "Kudá' tloomarí ga kwatiit aqo kun tlaquut ar tlaa/e tam barnaxes a makiito'o." ²¹ Muruudá' taa ár a muruú dae tlaaq kángw kilá' wa ale. Tam Musa iri oó', "Aníng aga ló'wa da'ayuút, tam nay daaraxaát." ²² Ala kuungá' tloomár taa i hardaté' a tloomár Sayuni, nee gixsár Mungúdá' slaáf, gídaabá Yerusalemudá' gawaá

doorí dirii', nee amaqawár yaariir ar malayke. ²³ Ku-ungá' dí'r tay dir'a' a baraá boo/oó mukdá' qwal/uú koóm, dinkwaadár na/aá Mungú, kudá' baris. Umer'ín kaa gooín gawaá dooriwo. Kuungá' dí'r tawa sihhimita' a dí'r geerá Mungú, kuduú sakwasleemusmoó muu sleémeero, nee dí'r geerá qeereemaá mukdá' ganaá', kudá' taa hhoohhooeés. ²⁴ Kuungá' nina hardaté' dí'r Yesu. Inós an harki/isusmoó alqadoodá' /aben. Tam tseereerós tidá' hhoohhooeemiis i ak axwés ta tseereedár Habiliwo. ²⁵ Ala qaytsité', Yesudá' nee ku-ungá' axweés mu siaara'. Mukdá' Mungú gwa sií' iiar i qaasaro, qoomár iwa axweés baraá yaamu ar afór Musa, mukdá' aa ba/anká. Ala atén adór tar ba/aman a adoomá, atén barnaxes inós ugwa siaán, kudá' gawaá doorí wa axweés? ²⁶ Qoomaadae afór Mungú yaamu gi-na diingís. Ala hamí al'axweesani ngaa haniís gídaabá, "Yaamu in diingiís malé ale sagaáwa wake, ala a yaamu kiloseeká, tam doori sleeme." ²⁷ /Aymi'iidá' "malé ale sagaáwa wake" gídaabár i laqaqana' a tí: Muruudá' di-ingisaro ta aleeslay, ku hengees. Gídaabá'ós a muru-udá' sleémeero oo taa tleéhh. Ala muruudá' diingisaro ta aleeslayká, i kumiit. ²⁸ Waawuti'iimár atén ta slawaan a tidá' ta diingisiiká. Gawaá adoorihe atén gár tiwa har-iím, a Mungú un sluufimiisaán ar adoodá' inós i slai, ar tiwa niinaweemisaan nee kuwa ilaiwawa/aan. ²⁹ Asma ar ló', Mungúrén an asltá mura' sleémeero gu /aay.

13 Kuungá' kumiité' tiwa sla'asla'a' adór hha'aá baraá Kristó wa ale. ² Ma gunqaruutara' dahaaye kawa dahi'iimisa' baraá marayhunge. Asma awa adoorí ngaa tlehhiitiye', daqtakaaro malaykér Mungú ngaa dahi'isiyé', ala inooín kaa xuiiká. ³ Mukdá' taa tsegiit baraá doó tseegamór i aleeró, inslaslaawaak. Kuungá' sleeme masók an adór múk taa tsegiit dinkwa nee in-ooín. Tam mukdá' ta slahhe'eemisi sleeme in-slaslaawaak, asma kuungá' sleeme a múk slaqwaá koóm adór inooín wa ale. ⁴ Muu sleémeero duuxo ngi ilaiwawa/i. Hhawaata nee hareerós masók a múk inkih-himuuf koóm baraá duuxor'ine. Asma Mungú fuquuse nee tsaatuuse ga sakwasleemuut. ⁵ Kuungá' ti harma-gahhe' gawaá sla'arír peésaro, ala muruudá' kuungá' ta koonda' i bu'uuti dirhunge. Asma Mungú inósuú kilá' ina oó', "Aníng kuúng u gaa wa /aaruwaaká, slám u baloó mawaaká." ⁶ Gawaá adoorihe atén adoorí ooaro a aleeslawaán ar haratlintaao gídaabá, "Aako an alee/iisusmooeé', a da'ayumiitaaká. Hee gár i aníng i tleehhi a umós?" ⁷ Kuungá' geeraharuuserhúng inslawaak, tidá' axweesantá Mungú ngaa dirhúng i alki/it. Slafin-gw'ín kuungá' inslawaak adór inooín tara hoót, nee adór tara qaátl, haratlintaao'ín na eeharaak. ⁸ Yesu Kristo inós an kuduú isá/ nee laarí tam ay alhhe'esay wasle. ⁹ Kuungá' intsaahhasár dimbadimbé ar hatlá' munduwa paslís baraá loohír ganaa'a. Asma gár muneerén ga gawdees a tsuuqaá Mungú, ala a hara'ayár dimbadimbeheeká ar daanduú muruú /ay-ma. Asma mukdá' hara'ayaarí gaa eehaar, alee/isoó taa sláy i kaahh dí'r hara'ayaarihe. ¹⁰ Atén meésár ilahhooa

a koomaán. Geeraharuusér salíngw múk Yahudi, tidá' gadiyuus baraá heémár wa ale, ya/aám ka konká ar muruuduú gawaá daanduú meésaarén tí nguwa /ak. ¹¹ Geeraharusmoó úr oo saalíngw múk Yahudi tseerér hikwaadá' taa tsuú/ ilahhooár wa ale, gan haahuuw baraá heéma ay Didá' ak Hhoohhoo', as ilahhooár tlakweemaá wa ale. Ala slaqwaá makaydá' kin da/aa/aa/ án dír tsee/aá gixsár wa ale. ¹² Gaarí an gár Yesu kusa gaás dír tsee/aá afkuú gixsár i alé, muu nguwa hhoohhooeesi ar tseereerós ar kilá'. ¹³ Gawaá adoorihe qwalaasé', atén u i daqawán amór tsee/aá gixsár i alé, atén sleeme mure kawa slawaan dinkwa nee inós. ¹⁴ Asma baraaká' yaamuuwo gixsár ak hoot a koomanaaká, ala atén gixsadá' hardah an leelehhi-itaán. ¹⁵ Gawaá adoorihe atén masók Mungú un ilahhooarén i hanmiisaán ar xirif umuúqo daqto ar loohír Yesu. Gídaabárós a Mungú un xirfayeemisaán ar afeerén. ¹⁶ Kuungá' ma gunqaruutaara' tlehhma'aá hho' kiwa tlehha' nee tiwa alee/iimisa', asma gaarí an ilahhooadá' Mungú gu ak qwal/atimis. ¹⁷ Kuungá' geeraharuuserhúng ilaiwawa/aak, nee adoodá' inooín ta kaahi tlehhhiitaak. Asma inooín munerhúng ngin ga/aayá' xweera nee tlaatla/aango. Asma faarór gadiyér'ín ngi ooiyá' dír Mungú i alé. Kuungá' bar iga ilaiwawa/é', inooín daqaní gadiyér'ín ngi tleehhiyá' ar qwala/, ala ar gurhaamirooká. Ala barnaxes kan tleehh ar gurhaami

gadiyér'ín daqaní gár dirhunge i bu' i káhh. ¹⁸ Kuungá' kumiité' atén tiwa aleefiriiriinda'. Atén a xuaán gídaabá atén munér hho' a koomaán. Asma atén gár ta sla'aan a tidá' ganaa' kawa tleehhaan umuúqo deellooro. ¹⁹ Án kuungá' nun ló'wa harhhehhe'eemiís aníng iwa aleefiri-iriinda' dír Mungú wa ale, as Mungú aníng iwa ki/isi amorhúng i alé ar gaanslaay. ²⁰ Aakoorén Yesu inós an de'eamusmoó úr oo bee/aangw. Mungúduú wayduú koóm Yesuwí guna waaslee/atís baraá múk aa qaátI wa ale, ar /uuruú tseereedár alqadór alhhe'eesay wasl. ²¹ Mungúwí umuúqo gár hho' ngi kuungá' i haniisi, as kuungá' sla'aarirós kawa tlehha'. Inós tidá' i slai ngi tleehhi baraá muneerene ar loohír Yesu Kristo. Inós i xirfuuti ay alhhe'eesay wasle. Amin. ²² Hháe, án kuungá' nun harhhehhe'eemiís, kuungá' axweesantír gurbu'uungw na ilaoohaak ar inkihhimu. Asma barwaárí naa kuungá' i gooím axweesanoó yaariír oo i koon i kaahh. ²³ Án kuungá' nu xu'utisár wa slaá', gídaabá hhiyaarén Timoteo kwaa gweér baraá tseegamooro. Ala inós bar naa hardáh ar gaanslaay, án nee inós ti al koomaán niwa amorhúng i hardahaan. ²⁴ Geeraharuuserhúng sleémeero intsihhiisaak, dinkwa nee múk hhohhó' oo Mungú sleémeero. Hhaeadaadá' yaamaá Italiár dahhá' kuungá' nu intsihhiimisiyá'. ²⁵ Mungú kuungá' sleémeero nu tsuuqi.

YAKOBO

¹ Anuú Yakobo, lawaalmoó Mungú nee oo Aako Yesu Kristo barwaári ngina gooíím amór tlahha'áá mibá nee tsár awa naa diyaya/aatiye' baráá yaamaá dimbadimbé. Laawaay. ² Hhaee'eé', kuungá' iara'aduú dimbadimbé bura sleeré', kuungá' harafaaraak tawa qwal/uú úr dirhunge. ³ Asma kuungá' a xuá' gídaabá haratlintaorhúng barka iara'ár, gár i huwahup a qiqtlingw. ⁴ Ala qiqtlingw gadiyér ganaa' ngi tleehhi, as kuungá' masók a múk ganaa' baráá umuúqo gaaro, nee tam tawa múk qóóm, slám kuungá' a /aaruura'aaká. ⁵ Ala baráá tla/angwhunge hee barnaxes sagaalooa gu wa /aaruúr, gár kuwa hariím a Mungú gun firín, kudá' muu sleémeero gu tsuuqaá i hanmiís ar yaareema, slám i gahhamiitiiká. Inós sagaalooa ngi haniis. ⁶ Ala i firin ar haratlintaao ar xure wasle. Asma heé xurumiít a adór gwaanduú ma'aay oo baráá tlawi, kudá' ta gusiisin nee fur'a nee kuwa kwakwaahhi umuúqo bihihiwo. ⁷ Asma heé adór kwí inós miwa haraxuú' dí'r Aakoowo gídaabá iwa gaa slay. ⁸ Asma inós a heé badu tsár oo baabaqaamiís baráá lohuduuwós sleémeerowo. ⁹ Hhiya' kudá' uroó koomaaká i qwalaa/i asma kwaa uráy i haniís nee Mungú. ¹⁰ Nee kuduú daqaarmo, inós i qwalaa/i asma kwaa niinaweés. Asma daqaarmo in adór /ayór sla/atá wa qwaar. ¹¹ Asma tsee/amuú xaraás sla/a gan da/aa/án, gari kaahas, /ayorós iri hú', hhoohhooartós iri fák. Tam daqaarmo sleeme aqo in adoodár /oots iri qwaar baráá daawitimeerós sleémeerowo. ¹² Heé amohhoó' an kudá' iara'at gu sa qiqtliím. Asma iara'at bungura ar baá/, aluuwo slamaangw gu sláy. Slamaangwí an slafingwdá' Mungú aa al'axweés nguwa haniisi dí'r kudá' sleémeero awa inós ngu sla'á'. ¹³ Hee burku iara'ar, miwa káh, "Aníng tin iara'ar nee Mungú." Asma Mungú ku baloó iara'ariiká nee tlakweema. Slám inósuú kilá' hee gu baloó iariiká. ¹⁴ Ala umuúqo heewo kun iara'ar nee ilatleerirós ar kilá', tidá' tlakw, kun uuruxún nee kun al/agín. ¹⁵ Aluuwo ilatleerirós bira tsít, iri laqwál tlakweema. Nee tlakweemaadá' binda kwa/iyé', gwa'ara ngiri laqwaaliyá'. ¹⁶ Hhaee'eé' awa sla'aaruúse, mutunduwa al/aáy. ¹⁷ Umuúqo gár hhoó' nee umuúqo gár ganaa' amór kingiwa hanmiisi a gawaá doori. Amór Mungú ngin dáhh, kudá' gwa/ateemaá gawaá doori gaa tleehh. Asma inós i warqaaqayká, slám atén ti baráá giwtír i geexayká. ¹⁸ Gawaá sla'aarirose inós atén tina laqwaál ar axweesantá looeema. Adoorí gana tleéhh as atén tawa adór bu'uungós tleehhitaan, kudá' aa giirin, baráá muuruwós kudá' sleémeero oo aa tleehhi. ¹⁹ Hhaee'eé' awa

sla'aaruúse, tí xuaak gídaabá, umuúqo heewo masók ku inslaáhh gaa axaasaro, ala miwa gaanslín ilawatsto, laqaá buhhtaawo. ²⁰ Asma buhhtaá hee gan'amuú Mungú ngu tlehhiitiaaká. ²¹ Gawaá adoorihe, slasla/aru sleémeero hingsaak, nee tlakweema sleémeerowo, nee axweesantadá' tinda dahaás baráá munerhúng i alé kawa ilaota' ar tsatsa'areema, axweesantadá' ba/ amisaro ga aleeslaw. ²² Kuungá' adoodá' axweesani i kat na tlehhiitaak, ala ma tawó axamiisara', nee tin kiloohúng al/agiindá'. ²³ Asma hee bar axweesani ga tawó axamiis, ala gár i tlehhiiti i káhh, heé adoorí a adór heé gitsee/aawós gaa i qaytsiit ar baráá looa. ²⁴ Tina i qaytsiit, ala iri tláy, tiri gunqaarees adoodá' i dirií'. ²⁵ Ala heé hara'ayár ganaa' gaa i qaytsiit, tidár muu gu gweer baráá lawaali'iimaaro, nee iri baraadá' wa hoot, heedaadá' tidá' aa axaás ga gunqaareesiiká, ala a gan tlehhiit. Heewí daqaní a heé amohhoó' baráá tidá' sleémeero i tlehhiiti. ²⁶ Hee bir kaahi, "Aníng a diínir koóm," ala inós tsifraangós gu il/anká, heewí a muunuúwós kilós gun al/agín. Diínir heé adoorí i hariindaaká. ²⁷ Diínir hhoohhoo', ar slasla/areeká dí'r geerá Mungú Baabahe, a tí, panaay nee /ameenár kwaeeli kiwa qaytsuú aeera' baráá slahha'amuine, nee tiwa harmagahha' nee tlakweemaá yaamu.

² Hhaee'eé', kuungá' Aakoorén Yesu Kristo ugwa haratlintié', kudá' baráá xirfuú wa hoót. Gawaá adoorihe kuungá' bar alhotá' nee muu, barqaanti ma tlehhiitara'. ² Gawaá slaqsaywo múk tsár bar naa hardáh baráá doohúng oo saaliingw. Oo wák inqwaruú hhoohhó' ngwa tsiit, nee munga'aá miiri/á' ngaa dahaás. Oo tsár a liitlakusmo, slám inqwaruú naa dahaás ku slasla/arén. ³ Kuungá' heedaáduú inqwaruú hhoohhó' ngwa dahaas, una ilaiwa/é', kuri beera', "Qwaláng, diiri hhoohhoo' i iwiiteek." Ala heedá' oo liitlakusmo kuri beera', "Kuúng diísing i sihhiiteek," laqaá, "Qwaláng, diirir ya'aaé' i iwiiteek." ⁴ Ala kuungá' adoorí bara tlehhé', a barqaanti ana tlehhé' baráá tla/angwhunge, sakwasleemár ganaa'aaká kay tlehhé' ar sla'aarirhúng tidá' tlakw taa eehadé'. ⁵ Hhaee'eé' awa sla'aaruúse, iia qaasaak. Ahaá, Mungú liitlakuusér baraaká yaamu gaa tsawaáriike, tawa daqaarér haratlintaao, nee aaluusér waawuti'iima, tidá' aa al'axweés haniisaro dí'r mukdá' inós gu slaá'. ⁶ Ala kuungá' liitlakusmo una murekesé'. Múk kuungá' nu slahhe'eemiís nee tunduri huwahuuw amór maraá kwasleema, a daqaareérooke? ⁷ Slám múk umuuhúng gu /ooslisliím a inooíneéke, umuuhúng kwisíng hhoohhoó' oo Mungú naa haniís. ⁸ Ala bar ku-

ungá' dabeedár waawuti'iima aga boo/esé, tidá' taa gooín gídaabá, "Inslaawmoowók slaek, adoodár kuúng tir kilók slá," kuungá' daqaní adór hhoó' aga tlehhé. ⁹Ala bar kuungá' muu ugwa barqaantusé, tlakweema iga tlehhé, nee dabe nuri sakwasleemút, kuungá' tawa múk dabe gaa sií' eeharto. ¹⁰Hee bar dabe sleémeero gaa óh, ala hara'ayár wák gari sií', inós dabe sleémeero gaa sií'. ¹¹Asma kudaáadá' aa oo', "Ma fuquusaar," a kudaáadá' aa oo', "Hee mu gaasaar" sleeme. Ala kuúng tam aga fuqusiká, ala bar aga tsu/út, kuúng dabe sleémeero aga sí'. ¹²Axweesanayhúng nee tlehhemi'iíhúng masók a adór mukdá' ta sakwasleemuuti ar dabeedár muu gu gweer baraá lawaali'iimaro. ¹³Asma sakwasleema i gurtleemuú koondaaká dí'r heedaadá' gurtleemu gwa tleehhiikahe. Ala heedaadá' gurtleemu gwa tleehh, gár i da'ayumiiti i káhh dí'r geerá kwasleemaro. ¹⁴Hhaee'eé', hee bir kaahi, "Aníng a haratlintaao' koóm," ala barnaxes tlehhema'aá haratlintaao' laqaaqaamá' gi konká, haratlintaao' gár i bu' a milá? Xáy, haratlintaao' gu ba/amísa? ¹⁵Gawaá slaqsaywo an ooaan gídaabá hhiyaako wák laqaá hho'orka wák gár aa tsít a inqwaruú slaxareemo, nee muruú /ayma gu koondaaká. ¹⁶Ala heé wák baraá tla/angwhunge binga báy, "Tláv ar wayda, inqwaruú tsaqwa ga ilaá/ tsiiteek, /ayma aweek," ala barnaxes gár taa hanisé i káhh ar slaqwtós ga gaa wa buu', alee/isoó aa sleér a milá daqaní? ¹⁷Haratlintaao sleeme a adoosíng. Barnaxes haratlintaao aa geehhoouriiká ar baraá tlehhemi'i, haratlintaao' a gár aa gwa'. ¹⁸Laqaá daqtakaaro heeko i ooi, "Kuúng gár ta koon a haratlintaao, aníng gár ni koom a tlehhemi'i." Ala gár án ni oo' a tí gídaabá, "Haratlintaao'orók tidá' tlehhema'aá koomaaká laqaamang, gídaabá tawa haratlintaao'oró' ló', nee daqaní aníng haratlintaao'eé' ngi laqaám ar loohír tlehhemi'i, gídaabá tawa ar ló'." ¹⁹Kuúng a haratlintaat' gídaabá Mungú a wak. Adoosíng i qoon. Tam neetlaame sleeme adoosíng ga haratlintaat', nee ta daararaax sleeme as dae. ²⁰Kuúng a daktani. Kuúng a xu'ukáhe gídaabá haratlintaao' tlehhema'aá koomaaká, gár i bu' i káhh. ²¹Ahaá, baabuúren Abrahamu kuwa gan'amuú i harafaár, gár kusa gan'amuú i harafaár a tlehhemi'iwookáhe, qoomár garmaawós nguwa ilahhooár wa haniís. ²²A ga/eéaáke, haratlintaao gadiyeét gana tléhh dinkwa nee tlehhemi'iwós, nee ar gídaabá haratlintaao'orós iri bó/ ar loohír tlehhemi'i. ²³Gawaá adoorihe Goidá' iri bó', tidá' aa kat gídaabá, "Abrahamu Mungú guna haratlinti', inós kuri gan'amuú i harafaár as haratlintaao," slám inós kuri báy a mulqumoó Mungú. ²⁴Gawaá adoorihe a ga/eéaáke adór hee kur gan'amuú i harafadiiti as tlehhemi'i ala as haratlintaao kiloseká. ²⁵Tam Rahabu sleeme, tidár tsaatuso'o, an adoodá'. Inós ya/abuuseedár aáng gana dahi'ísa nee gari dúx ar loohír hatlá'. Inós kaa gan'amuú i harafaáriike as tlehhemi'iidá? ²⁶Asma muuná bira /eét, slaqwa aa gwá'. Gawaá adoorihe tlehhemi'i bir kahhiyá' sleeme, haratlintaao aa gwá'.

³ Hhaee'eé', múk yaariir baraahunge matawa intsaahhatuuse tleehhimiit, asma a xuá' gídaabá ateéká' intsaahhatuuse sakwasleemarén ka gawit ló'wa ale ta tidár múk hatlae. ²Asma atén sleémeero a daku-maamiisaán baraá muruú yaarire. Heé dakumiisaaká baraá axweesanto, inós a heé ganaá', a heé slaqwtós sleémeero ila/aro ga aleesláv, nee geeraharto. ³Atén him'e a qamiimaán gawaá taqeesamá faras, as geerahartarén ngiwa ya/ana', gawaá adoorihe slaqooín sleémeero warqeesaro i aleeslawáan. ⁴Slám malé alé miringamoób úr ga/aawaak, ala tam ku ure, nee tam ku huwahuwi nee fur'ár xaraasla, ala ku aleesláv warqeesaro nee xooslmoodá' niiná oo madit amoodár geeraharusmo ngur slai huwto. ⁵Tsifraangw sleeme an adoorí. Inós tam xooslmoó niinawe, ala muruú inós tir xirfeemisi ku ló'wa urén. Qaytsité' tsitiito'ór niina ar asla adór gartá ur ló'wa ale ngir ohaahiin. ⁶Nee tsifraangw a adór asla. Inós a adór yaamaá naa hatsiye' tlakweemaawo. Inós i baraá slaqoorén i dirii', an kudá' slaqwa sleémeero ga tlakweemár a'áv, slaflingw sleémeero guri oohiis ar asla, nee inósuú kilá' asltós amór i dahh a baraá asltá daqisleém. ⁷Asma umuúqo makaá dimbadimbehe, nee tsir/o, nee ya'aawasle nee makaá baraá tlawtí diriiá', de'eengo ki aleesláv, slám kaa qaroó de'én nee muu. ⁸Ala heé tsifraangw de'eengo gu aleesláv i kaahh. Inós a adór tlakweemaá lakiita'aaká, inós aa haáts qarkwá gwa'arar huwahuwa. ⁹Atén Mungú, kudaáduú Aako nee Baabá, un dii-di'imisaán ar tsifraangwí. Slám ar tsifraangwí oo kilae mukdá' taa tleéhh ar slaqsoó Mungú un lu'umisaán. ¹⁰Gawaá afkwihe gár ti'imiit a tsuuqa nee lo'o. Gawaá adoorihe hhaee'eé', muruú adór kwí miwa tleehharuút. ¹¹Kutli i káhh ar ma'aá tsuuá' duxuum, iri ma'aá qarqará' dúx sleeme baraá tsinqár wák wa ale. ¹²Hhaee'eé', /aantsí i deéro ar mamaá miseituni gi laqwaal? Laqaá xa'anoó sabiibu i deéro oo /aantsí ga laqwaal? Gawaá adoorihe sleeme kutltá ma'aá diwtá koom, ma'aá tsuuá' ngi duxká. ¹³Baraá tla/angwhunge heé sagaalooár koóm nee oo xu'utír koóm i deéro? Ala bir deer, inós gár kuwa hariím i hooti ar hotángw hhoohhoó', nee sagaalooarós ngi laqan ar tlehhemi'i, ar tsatsa'areemaadá' baraá sagaalooár dahhá'. ¹⁴Ala kuungá' barnaxes da/itá tlarara/aay a koondá' baraá munerhunge, nee barnaxes ti kiloohúng sla'á, ma daara/aamara' tiwa kiloohúng xirfayeemisa' ar lama, loeema kari siá'. ¹⁵Sagaalooarí a tidá' naa gawaá doorí wa awetká, ala a tidár baraá yaamu, a ar qeeruuwooká ala ar Neetlaangw. ¹⁶Asma didár da/i iwa deér, nee muu tiwa kiloóin slai, tlaahhi i kahhká, nee umuúqo tlehhema'aá tlakw i dayá' didaádae. ¹⁷Ala sagaalooadá' gawaá dooraá daahh a adoorí, gár har geerá ka hhoohhoó'. Slám i wayduú koón, nee ka tsatsa'ar. Nee slám fola i kaahh dirose, laqaá hhaahhafiingw. ¹⁸Mukduú loo/ír qamiím ar wayda, gadiyér'ín gár i huwahup a gan'amu.

4 Slaqwararí sleémeero nee gilaká' sleémeero baraá tla/angwhunge amór i dahhiya' a amá? A baraá ilatleerirhungeéke, tidá' slaqwa baraá slaqoohúng wa ale. ² A ilatleeruusá', ala gár ta koonda' i káhh. A tsu/utá' nee a da/itá ara'aandá', ala gár ta slasleera' i káhh. A mak slaqwá' nee a muxutá'. Gár ta koonda' i káhh asma a firiiriinda'aaká. ³ A mak firiiriindá', ala a slasleera'aaká asma firorhúng ka tlakw. Asma an firiiriindá' as ilatleerirhúng kawa boo/esa'. ⁴ Kuungá' tunda inkihhimuc wás! Kuungá' a xua'aakáhe gí-daabá, hee bar mulqumoó múk aa haratlintií'iká, inós a wakuemo dír Munguhe. Gawaá adoorihe heedaádá' ga slaá' tawa mulqumoó múk aa haratlintií'iká, inós tin wakuemo tleehhiit dír Munguhe. ⁵ Laqaá kuungá' ka xua' Gooi in tawó axwésa, tidá' kah gídaabá, "Mungú qeeruudá' aa baraarén i qaás, gun ilatleeruus ló'wa ale, as masók tawa kós kilós." ⁶ Ala tam adoorihe tsu-uqaadá' ni atén i hanmiisi ki ak ló'wa ur. Gawaá adoorihe Gooi i malé kat, "Mungú múk daara/aám gu sii", ala mukdá' ti niinaweemiís gu gurtláy. ⁷ Gawaá adoorihe Mungú ilaiwawa/aak, Neetlaangw na siiaak, nee inós kuungá' nuqo ilagoow. ⁸ Mungú na haratseewuwaak, daqaní inós kuungá' nu haratseewúy. Dabaahúng hhoohhooeesaak, kuungaásingá' tlakuuse. Nee munerhúng hamaatlaak, kuungaásingá' badu tsaré. ⁹ Gurhaamuuté', nee tsuunqumisé', nee /aa/amiimé'. Qasengwhúng i warqay tawa tsuunqumis, nee qwal/uuhúng i warqay tawa gurhaami. ¹⁰ Ti niinaweese' dír geerá Aakoowo, nee daqaní inós kuungá' nu ureemiis. ¹¹ Hháe, miti /aysanáy i tlaaqara'. Heé hhiyaawós gu /aysantí tlaáq, laqaá gu sakwasleemuút, heewí a hara'aya gan /aysantí tlaaq laqaá gan sakwasleemuut. Ala kuúng hara'aya bara sakwasleemút, kuúng a heé hara'ayár eeharaharaaká, ala aga sakwasleemusmo tleehhiit. ¹² Kudá' hara'aya gaa haniis nee kuduú sakwasleemusmo a wak kilós. Inós an kudá' hee ba/amisaro gu aleesláv, laqaá nguwa qwaareesi. Kuúng a heemá tam heé hatlá' kuwa sakwasleemut? ¹³ Ala iia qaasaak. Bahh'alé baraahunge a kata', "Laarí laqaá matlo a dahaán baraá gixsarka, nee tari hootaán baraadá' wa ale kurkú wake, halaanu'uuma kari tleehhaán nee slaaslávár yaariir kari slawaán." ¹⁴ Ala tam adoorihe kuungá' a xua'aaká ar matlo tleehharuut. Slafingwhúng a gár milá? Asma kuungá' a adór wahaamuú qoomár niina, ala siiwár niina bira waaráhh iri ilaá wa qwaar. ¹⁵ A tsiní geera bar kata', "Aako biringa slaá', a slafaán nee adoorí ngay tleehhaán, laqaá tí." ¹⁶ Ala hám daxta kuungá' a daara/aandá', nee ti kiloohúng xirfayeemisá'. Ala daara/aangw sleémeero oo adór kwí ku tlaákw. ¹⁷ Heedaádá' gár hhoó' tleehhamooro ga xuú', ala gari tleehhiiká, heedaádá' tlakweema gaa tleéhh.

5 Iia qaasaak, kuungaásingá' daqaare, /aa/é', tsuunqumiisé', as slahha'amuúwí kuungá' ta sleera'. ² Daqaariíimarhúng aa díx, nee tsitayhúng kwaa /aáy nee sisbú. ³ Miisliirhúng nee lapiyárhúng kuútu gaa óh.

Kuútusíng in lamabu'uungw tleehhiit oo kuungá' nu sakwasleemuút. Asma kuútusíng fu'unaá slaqoohúng gi /aay adór asltá wa ale. Kuungá' daqaariíima ana qasé' qoomaarír alhhe'eesoó yaamuuwo. ⁴ Kuungá' slaqwér mukdá' aa bu'un baraá qamuuhúng wa ale aga bui'iká. Slaqwér mukwí i tseeamiín, nee /aa/aá mukdá' aa bu'un naa dahiyé' baraá iiaá Aakoó xoordu. ⁵ Kuungá' baraá slafingwhunge ana hoté' ar hheehha nee ar qwal/uú ilatleeri. Kuungá' munerhúng ana wahhaareemisé' deeloódar tsu/utaaro. ⁶ Kuungá' heedá' gan'amuú koóm una sakwasleemuté' kuri gasé', ala inós kilós taa aleekal/anká. ⁷ Gawaá adoorihe, hhaee'eé', qiqtliimé' ay dír hardahamuú Aako. Qaytsiité', dooslusmo adór ir qiqtlaatlin qoomár bu'uungós oo gídaabár koóm nguwa daamaaran baraá qaymoorós i alé. In qiqtlaatlín iimír tluwoó saxi ay tluwoó buhaare. ⁸ Kuungá' sleeme qiqtliimé', munerhúng gawdeemisaak, asma hardahamuú Aako naa nakaá/. ⁹ Hháe, kuungá' miti sa qununu/aara' as mutunduwa sakwasleemuút. Qaytsiité', sakwasleemusmo naa hardáh, aa sihihiit afkuú doó i alé. ¹⁰ Hháe, aaruuseedá' aa axwes ar aleesleemuudá' Aako aa dir'ín i haniís, inooín masók a slaqsaay dirhunge, as adoodá' niwa qiqtliné' qoomár slahha'amu nguwa slayé. ¹¹ Ga/aawaak, mukdá' aa qiqtlaatlin ay alhhe'eesaay atén un babawaan a múk amohhoó'. Kuungá' iidíguú qiqtlingw Ayubu ugwa axasé', nee aga aandé' tidá' Aako aa tleéhh dír Ayubú i alé alhhe'eesaywo. Aako guruuwós i tlatláy nee inós i haats gurtleemuuwo. ¹² Ala alaá tí sleémeerowo, hhaee'eé', kuungá' lo'o ma huwahuwara'. Miti lu'umisaara' ar doori, laqaá ar yaamu, laqaá miti lu'umisaara' ar umuúqo gaaro. "Ka hhoó'" bara oé', masók an "Ka hhoó'," nee "Aasla'áy" bara oé', masók an "Aasla'áy," as sakwasleemár Mungú kuungá' munduwa sleér. ¹³ Hee baraahunge slahha'amu bunga sláy, inós Mungú ngu firin. Hee bir qwalalaa/, inós Mungú ngu diidi'iimisi. ¹⁴ Hee baraahunge bir tiiq, inós bariisér múk Kríshaanáy ngi ateeti, nee inooín ngu aleefirine', nee nguwa slikiya' ar di/i ar aleesleemuudá' Aako aa dir'ín i haniís. ¹⁵ Aleefiroorír hararlintaao' koom tiqtusmoodá' gu alee/ís, nee Aako heedaádá' guri hungu/uus. Nee bar tlakweema ngaa tleéhh, ki gurtláy. ¹⁶ Gawaá adoorihe, kuungá' ti kiloohúng i hhu'u'uunde', nee ti kiloohúng aleefiriiriinde' as tunduwa hungu/uusi. Firór heé gan'amuú koóm i ló'wa gaa bú'. ¹⁷ Eliya inós a heé adór atén. Inós ina ló'wa firiirín as tluwaay miwa tluúw. Nee tluwaay niri taxaatiiká yaamí alé har qoomár kureeraá tám nee slahheeraá lahhoee. ¹⁸ Aluuwo iri malé firín, tluwaay iri tluúw, yaamu niri laqwaaliyé'. ¹⁹ Hhaee'eé', heehúng bira qwaár baraá looemaawo, nee bar heé hatlá' ngwa ki/ís, ²⁰ kuungá' xuaak gídaabá, heé heé tlakusmo ngwa ki/ís, nee niri kií/ baraá loohír qwanáy wa ale, inós qeeruú tlakusmoodá' gwa ba/amís baraá gwa'arár wa ale, slám tlakweemaá yaariir awa heedaádá' kaa gurtláy as inós.

1 PETRO

¹ Ánuú Petro, ya/abusmoó Yesu Kristo, barwaári ngina gooiím amór múk taa tsawaár oo Mungú, oo aa diyaayaa/aat, oo hoót baraá yaamaá da-haayi'iimár wa ale, baraá yaamaá Ponto nee Galatia nee Kapadokia nee Asia nee Bitinia. ² Kuungá' tunduna tsawaár as adoodá' Mungú Baabá inósuú kilá' aa slaá', as kuungá' tunduwa múk hhohhó' tleehhi ar Qeeru-uwós, nee as Yesu Kristo kuwa ilaiwawa/a' nee tunduwa tseerér Yesu Kristó i tsifaqamiisi. Tsuuqaá Mungú nee wayduuwós i ló'wa doogine' dirhunge. ³ Mungú Baabuú Aakoorén Yesu Kristo i xirfuuti. Inós atén tina sagaáwa tsár wa laqwaál ar gurtleemuuwós oo yaariír qoomár Yesu Kristo nguwa waaslee/atís baraá múk aa qaátl wa ale, as atén haraxu'utír slafiingw kawa slawaan. ⁴ Gawaá adoorihe atén aalír hhitiruutaaká a slawaán. Tidá' slasla/aruutaaká, slám i /otská. Tidá' taa amohhe'eemiís gawaá doorí wa ale as atén. ⁵ Kuungá' tundun de'én nee /uuruú Mungú ar loohír haratlintaao, as ba/amadá' taa qaroó amohhe'eés kawa ilaota', tidá' tindi geehhooutisi bál deelór alhhe'eesaywo. ⁶ Gawaá adoorihe kuungá' a ló'wa qwalaala/á', ala tam gurhaa-muta'a qoomaári niinawe as iara'aduú dimbadimbé, asma adoorí i pa/aká. ⁷ Iara'aduúwí gídaabárós i deer. A haratlintaaoorhúng kan iara'ar, gídaabá xáda xáy haratlintaaoorhúng tising ar lóe? Miisli a gár qwaar, tam kaa iari ar baraá asltadár miislír hhoohhooeemiis. Ala haratlintaaoorhúng i gídaabár koón kángw kilá' wa ale ta miisliro. Asma haratlintaaoorhúng barkaa iiar, gár kawa hariím kan diidi'iimiis nee kan xirfeemiis nee kan ilaiwawaa/ qoomár Yesu Kristo burkwa geehhooutís. ⁸ Kuungá' inós u sla'á' tam ugwa aandi'iikahe. Slám inós u sageeqwalaala/á' ar qwal/uú xirfuú koóm, kudá' alki/ituuwo ta aleesleera'aaká, ⁹ asma haratlintaaoorhúng gár i huwaahup a ba/amár munerhúng. ¹⁰ Ba/amari an tidá' aaruuse aa leelehhít nee aa tsee/aariín. Aaru-seedá' ina aaririín iidíguú ba/amadá' kuungá' nu i hardah, ¹¹ qooma gari leelehhít gídaabá qoomár muru-uwí i tleehharuuti a gaalá, nee a qoomár adoomá. Asma Qeeruú Kristo, kudá' baraaín i dirií, iidíguú qoomaadá' gwa qaro geerí oó, nee slahha'amaayér Kristo i slay gari diriín i lamaabu'ún, nee xirfuú i slay aluudae. ¹² Kaangwí kuri diriín i gwa/atís gídaabá in-oóin iidíguuwí gár kus kaahi a inooinéeká, ala as kuungá'. Nee hám daxta iidíguuwí kunga oó' dirhunge nee mukdá' Ya/abtór hhoó' ngaa alki/iit dirhúng i alé ar loohír Qeeruú hhoohhoó', kudá' tinda ya/aáw gawaá

doorí wa ale. Muruúwí tam malayke sleeme gun ilatleerús nguwa artá wa sla'. ¹³ Gawaá adoorihe in-qwaruuhúng siinootaak, nee ta dal'á'. Kuungá' masók tsuuqaadá' tindi haniisi qoomár Yesu Kristo burkwa geehhooeés, in haraxuá' ló'wa ale. ¹⁴ Kuungá' masók a na/aá ilaiwa/amér koomá', slám ma kumiitara' tunduwa uuruxun nee ilatleerirhúng, tidá' taa eehadé' qoomár gár ta xua' iwa kahh. ¹⁵ Kudá' kuungá' naa ateet ku hhoohhoó'. Gawaá adoorihe kuungá' sleeme masók a múk hhohhó' baraá muruudá' sleémeero ta tlehhta'a. ¹⁶ Asma Gooi i kat, "Kuungá' masók a múk hhohhó', asma aning ti hhoohhoó'." ¹⁷ Kuungá' Mungú bur firiiri-indá', un Baabúr ateetiindá', inósuudá' umuúqo heewo gu sakwasleemuút ar adoodá' tlehheemi'iwwós ar barqaanti wasle. Gawaá adoorihe, kuungá' hooté' ar Mungú kuwa ilaiwawa/a' baraá qoomaári tawa hota' baraaká' yaamuú wa ale adór dahaaye. ¹⁸ Kuungá' a xuá' gídaabá gár kuungá' tundura tlaáxw a muruudá' hhitiruumitaaká, a lapiyaheeká, laqaá miislirooká, as kuungá' niwa ti'ita' baraá tlehheemi'i'húng kudá' hari-ima'aakahe, kudá' taa ilaoté' amór baabi'i'húng wa ale. ¹⁹ Ala gár kuungá' tundura tlaáxw a tseerér gídaabár koom, tidár deelmoó bee/i, kudá' slasla/areeká, nee kudá' xaslaanslír koomaaká, gídaabá ar Kristo. ²⁰ Gaarí an gár inós kusa tsawaár nee Mungú iimír yaamu kiwa tleehhiiká, nee hamí baraá deeloór alhhe'eesaywo kuna geehhooutís as kuungá'. ²¹ Kuungá' Mungú ugwa haratlintié' ar inós, Mungúdá' inós gwa waaslee/atís baraá múk aa qaátl wa ale, guri xirfuú i haniís. As kuungá' Mungú kuwa haratlintia' nee kuwa haraxua'. ²² Kuungá' taa hhoohhooesé' asma looeema iga ilaiwawa/é', as tawa hota' ar sla'aarír hhaahhafiingw wasl dí' hhaewo. Gawaá adoorihe kuungá' ti sla'aaslae' ló'wa ale ar mune sleémeero. ²³ Asma kuungá' tunda laqwaál sagaáwa tsare, ar xwaylár slaqwtóoká, ala ar xwaylár qeeru. Xwaylarí ina tleehharút ar /uuruú axweesantá Mungú, tidár slafingw koom, nee slám i hotaatiín ay alhhe'eesay wasle. ²⁴ Asma Gooi i kat, "Muu sleémeero a adór gitso, nee hhohhoarir'ín sleémeero a adór /ayór gitso. Gitso in kát, nee /ayo iri páhh. ²⁵ Ala axweesantá Aako in hotaatiín ay alhhe'eesay wasle." Axweesantí an tidá' taa dirhúng wa alki/iit baraá Ya/abtór hhoó'.

² Gawaá adoorihe tlaakweema sleémeero hingeesaak, lama nee hhaahhafiingw sleémeero, da/i nee /ayseeno sleémeero. ² Adoodár na/aá qaweero ilwa ngir ilatleeruusiya', kuungá' sleeme ilwá

geeru, ilwaadá' kilá', ilatleeruusaak, as kuungá' tawa uraareera' ay dí' ba/ama kay i hardata', ³kuungá' bar aga tsaqé' gídaabá Aako ku hhoó'. ⁴Qwalaasé' amoorós, inós a tlaa/adá' slaaf. Inós kwaa si' nee muu, ala dí' geerá Munguhe inós a tlaa/adá' taa tsawaár, tidá' gídaabár koom. ⁵Kuungá' kilá' sleeme masók a adór tlaa/aá slafá', tundu tleehhi tawa doó qeeru tleehhita'. Kuungá' masók a geeraharuusér saaliingw tleehhita', tidá' hhohho', nee ilahhooár qeeru kawa huba', tidá' ta ya/an nee Mungú ar loohír Yesu Kristo. ⁶Asma kaa gooín baraá Gooiro gídaabá, "Ga/aaweek, aning tlaa/ár ur ar do' ir gawduy, tidá' taa tsawaár nee ar gídaabár koom, a qaás gawaá Sioni. Umuúqo heewo oo inós gwa haratlinti' ku murekeesiká." ⁷Gawaá adoórihe inós i xirif tleehhiit dí' kuungaásingá' aga haratlinti'i'i. Ala dí' kudá' naa haratlinti'i'ikahe a adór "tlaa/aadá' tleehharuuse aa sí' aa tlaa/ár ur tleehhít ar koo/i." ⁸Nee kaa malé gooín gídaabá tlaa/ará' a, "tlaa/ár inoone a dukuutsmo, nee tlaa/ár inooin ta i huui." Inooin Axweesantadá' haratlintaaooro kan siaasii'. Gawaá adoórihe axweesantadá' iri dukuutsmo tleehhít dí'ine, asma gaarí an gár Mungú aa slaá' daandeemaaine. ⁹Ala kuungá' a xoorór taa tsawaár, geeraharuusér saaliingw ar doó waawutmo, xoorór hhoohho', xooroodár Mungú aa tós tleéhh, as kuungá' tlehhe-mi'iwós kudá' xirfayen kuungá' kiwa alki/ita', kudá' inós aa tleéhh. Inós kuungá' nuna ateét baraá giwtír wa ale, nuri dahaás baraá gwa/atamaayeerós tidár waa/oo/amór koom. ¹⁰Asma kuungá' aáng geeraawo a xooroorooká, ala hám daxta a xoorór Mungú. Kuungá' aáng gurtleemuú Mungú ugwa sleeri'iká, ala hám daxta gurtleemu ugwa sleéré'. ¹¹Sla'aaruuser'éé', kuungá' a adór múk waaraáhh nee adór dahaaye tawa hota' baraaká' yaamuwo. Ala án kuungá' nu gurbuú', kuungá' ti harmagahhe' nee ilatleeri sleémeero ar slaqwa, asma i sláqw nee qeeru. ¹²Slafingwhúng masók i tleh-hema'aá hhohho' laqaaqán dí' geerá múk xoorduwo. As qoomár inooin bartundu /aysaní tlaaq, gídaabá a muruú tlákw tleehhitá', ala inooin tlehhe-mi'ihúng awa hhohho' birkaa araár, daqaní inooin Mungú ku xirfayees bál inós birna hardáh. ¹³Kuungá' iialooemisé' as Aako dí' muu sleémeero oo aleesleemuú koóm, kudá' taa uráy hanmiís nee muu. Iialooemisé' dí' waawutmoowo, asma inós i aleesleemuú kón ta muu sleémeerowo. ¹⁴Iialooemisé' dí' ga/awuuseerose, asma inooin a múk tinda ya/aáw nee inós, as mukdá' tlakweema gaa tleehhiit kuwa doohhomiisi, nee kudá' tleh-hema'aá hhohho' gaa tleehhiit kuwa diidi'iimisi. ¹⁵Asma gár Mungú i slai a tí gídaabá, kuungá' bar hhoeeema iga tlehhé', daqaní múk axweesantá dakti'iimár axweés u xasltisá'. ¹⁶Kuungá' a múk taa gweér baraá lawaali'iimár wa ale. Gawaá adoórihe gweermoosíng tunduwa gweér masók a Mungú un sageegadiyusá', ala a gídaabaheeká a tlakweema in tleehhitá' ar tawa axwesa' gídaabá atén taa gweér. ¹⁷Muu sleémeero ilaiwawa/aak. Hhae sla'asla'aak, Mungú ilaiwawa/aak.

Waawutmo ilaiwa/ame ti hanise'. ¹⁸Kuungá' lawaáale, iialooemisé' dí' daqaarerhunge ar ilaiwa/amér yaariir. Ala a gídaabaheeká kudá' hho' nee kudá' tsatsa'aren kilooín, ala tam kudá' xaraaslá' sleeme. ¹⁹Daqaní Mungú kuungá' nu tsuuq, asma Mungú ku sla'atimis nee heé slahha'amu gu sa qiqtlaatliím as gan'amu. Heé qiqtliím as Mungú baraá slahha'amaayeedá' inós wa hariimaaká, inós ku tsuuq nee Mungú. ²⁰Ala heé qiqtliím baraá slahha'amaayeedá' inós wa hariima as tlakweemaadá' aa tleéhh, inós gár kus xirfeemisi a milá? Ala kuungá' adór ganaa' bar ana tlehhé', slahha'amu kuri qiqtliindá', daqaní tundu tsuuq nee Mungú. ²¹Gaarí an gár kuungá' tundusa ateét. Asma Kristo inós kuna slahhe'eemiís as kuungá', inós iri slaqsaay tleehhiit as kuungá' digiruwós kuwa eehada'. ²²Inós tlakweemaá aa tleéhh i kahhiyá', slám lama gaa baloo ooiiká. ²³Inós qoomár kuwa /ooslisín, /ooslima gaa taqár buiiká. Qoomár kuwa slahhe'eemiís, mukdá' gwa slahhe'eemiis gwa dae tsatiiká, ala tiri qaás dí' dabaá Mungú, kudá' sakwasleemár ganaa' ga tleéhh. ²⁴Kristo inósuú kilá' tlakweemaarén gina gagaár ar gawaá slaqwtós ay gawaá msalaába, as atén masók a adór múk aa qaatl baraá muruú tlakweemaawo, nee slám atén masók a múk slaáf baraá muruú gan'amuuwo. Kuungá' tunduri hungu/uús as inkahhi'idá' inós aa sláy. ²⁵Kuungá' aáng a adór bee/ángw aa qwaar, ala hám daxta naa ki/é' amór de'eamusmo nee xuumusmoó munerhúng.

3 Kuungá' tlaáwaay sleeme, iialooemisé' dí' hhawaateehunge, asma tam hhawaateehúng kudá' axweesantá Mungú ngaa haratlinti'i'iká, ngi haratlinti'i'iyé' as tlehhe-mi'ihúng, tam kaa ádbaykahe. ²Asma slafingwhúng kwa ár, adór kur hhohho', nee adór ir ilaiwa/amér kon. ³Kuungá' tlaáwaay, hho-hhoaari ma leelehhitara' ar parootír slaqwa, adór se'eengw kuwa hhutlita', nee tiwa parootusa' ar muruú tloxór gawden, nee ar inqwaruú hhohho'. ⁴Ala hho-hhoaarihúng masók a hhohhoaariidár baraá muuná, tidá' geetlaakw, slám i hhitirutaká. A hhohhoaariidár muunuú tsatsa'aár nee amoohhoa. An tidár gídaabár koom ló'wa ale geerá Munguhe. ⁵/Ameenaadá' hho-hho' ar aáng hhohhoaari adór ngira leelehhiit an adoóri. Inooin Mungú kuna haraxuú', tam iri iialooemis dí' hhawaateeine. ⁶Sara adoóri gana tléhh. Inós ina iialooemis dí' Abrahamuwo, guna Aakoowós ar ateetiín. Kuungá' bar tlehhe-mi'aá hhohho' iga tlehhé' awa adór kuká', nee bar hotá' ar dae wasle, daqaní kuungá' a na/i'iwós. ⁷Kuungá' hhawaáte, nee tlaawayhúng hooté' ar sagaalooa, kiwa ilaiwawa/a' as inooin tawa múk /uuruú koomaaká ta kuungane, asma inooin nee kuungá' a al aaluusér slafingw alhhe'esay wásl, kudá' tinda tawó haniís amorhúng i alé. Adoosíng tleehhaak as firorhúng makawa baáq. ⁸/Aymuú alhhe'esaa a kwí, "Kuungá' sleémeero masók a múk ti कांगw axamiís, nee múk gurtleemuú araár, nee slám hhae na sla'asla'aak. Kuungá' masók a múk gurtleemuú

koóm, nee múk ti kilooín niinaweemiís. ⁹ Tlakweema mi kuqá' ar bu'uumara', laqaá burtunda /ooslín, /oosli ma tiqá' ar bu'uumaara'. Ala kuungá' masók tsuuqaá Mungú in hanmisá'. Asma gaarí an gár Mungú kuungá' nusa ateét sleeme as tsuuqa kiwa sleera'. ¹⁰ Asma kaa gooín gídaabá, 'Umuúqo heewo oo slafiingós gu slaá', nee oo deelór qwal/amaaye ga leelehhiít, inós tsifraangós ngu ilaa/i tlakweema mingiwa ooín, nee afkós ngu ilaa/i lama mingiwa káh. ¹¹ Inós tlakweema ngi may nee tlehheema'áa hho' ngi tleehhi. Wayda ngu leelehhi ar ilakaaharu. ¹² Asma Aako mukdá' gan'amuú koóm gun ga/áy, nee firor'ín ga axamiis umuúqo siiwaro. Ala gitsee/aá Aako i daanduú mukdá' tlakweemaá tlehiít. Asma Aako mukdá' tlakweemaá tlehiít gu sii.' " ¹³ Ala heé kuungá' nu aleesláv slahhe'eemisuwo a heemá bar kuungá' gár ta sla'a' a hhoeeema in tlehhá'. ¹⁴ Ala kuungá' bartundun slahhe'eemiis as gan'amu kuwa tlehiíté', kuungá' daqaní a múk amooohó'. Kuungá' mutunduwa tawó dae tlaáq, laqaá ma tawó amoqwaqwadiimara'. ¹⁵ Ala Kristo na xirfeemisaak baraá munerhunge tawa Aakoohúng. Umuúqo siiwaro kuungá' masók taa amohhe'esé' ar heé yaahamiis kuwa i ilawatsa', as iidíguú haraxu'utidár baraahúng i dirii' kuwa alki/ita' dirós i alé. ¹⁶ Ala adoorí tleehhaak ar tsatsa'areema nee ilaiwa/ame, as munerhúng masók ka hhohho'. Gawaá adoorihe mukdá' kuungá' nu daanda kaantiím as slafingwhúng oo Krishaanu'uuma, inooín ki murekeesi as kaantingw'ín kudá'. ¹⁷ Asma a tsiní burtu slahhe'eemiis as tlehheema'áa hhohho', barnaxes a sla'aarír Mungú, ta tuwa slahhe'eemisi as tlehheema'áa tlakw. ¹⁸ Tam Kristo sleeme inós ina gwaá' as tlakweema. Ina gwaá' sagaáwa wák wa ale as tlakweema sleémeero. Inósuudá' gan'amuú koóm kuna slahhe'eemiis as mukdá' gan'amuú koomaaká, as inós atén tiwa huuwi amór Mungú. Slaqwtós kana gaás, ala kuri waaslee/atís ar Qeeru. ¹⁹ Slám iri tláy ar baraá Qeeru ay dí' muneedár baraá tseegamór i dirii', gari i dahareemiís. ²⁰ Mukwí an kudá' Mungú gwa sii' qoomár de'emaá Nuhuwo. Qoomaadaádae Mungú ina daamarán ar qiqtlingw qoomár miringamoó úr kuwa tleehhahhiiti. Baraá miringamoodae múk niiná ina ba/án ar baraá ma'aay, inooín a dakaát kilós. ²¹ Ma'aydá' a slaqsoó baatiísmo, kudá' kuungá' nu ba/amiimís de'emakaákae. Baatiísmo a gídaabaheeká slasla/aruú slaqwa gun hingeemiis, ala baatiísmo a gídaabá hee Mungú gun firirín as muunuú hhoó' nguwa slay, ar /uuruú waasle/uú Yesu Kristo, kudá' aa iwiit dákw doó /iyáy oo Mungú. ²² Inós ina tsa/án gawaá doori, nee malayke nee kudá' aleesleemuú koomá' nee kudá' /uuruú koomá' kaa gawaá dabaawós i qaás.

⁴ Kristo slahhe'eemisuú slaqwa gwa sa qiqtlín. Gawaá adoorihe kuungá' sleeme gár tunduwa hariím a inslawó adoorí un koondá' gídaabá, heedaádá' slahhe'eemisuú slaqwa gwa sa qiqtlín, inós taa paraátli dí' tlakweemaawo. ² Gawaá adoorihe qoomár aa meti

baraá slafingwhúng baraaká' yaamuuwo, kuungá' gár tunduwa hariím an hotá' ar sla'aarír Mungú kawa tleehha', ala a gídaabaheeká an hotá' ar ilatleerír muu kawa eeharahada'. ³ Asma qoomaadá' aa waarahhi kuungá' sla'aarír múk Mungú xuaaká ana eehadé'. Ala a ido daxta. Qoomaadae ana hoté' ar slafingw slasla/arén oo mure wásl, nee ar ilatleerír tlakw. Ana hoté' ar oonitime nee hheehha nee layda, nee slám ana hoté' ar munguaá hatlá' kiwa sluufimisa' adoodár hariimaaká. ⁴ Inooín i waa/oo/amór ara'ariyá' asma kuungá' tawa daqaqeerá'aaká daxta baraá tlehheemí'iín kudá' slasla/arene, kudá' hariima wasle. Gawaá adoorihe tundu /ooslislín. ⁵ Ala inooín iidíguú slafingw'ín ku alki/iit dí' geerá kudá' muu gu sakwasleemuút. Inós taa amooohhe'eés as múk slaáf nee múk aa qaatl nguwa sakwasleemuuti. ⁶ Asma Ya/abtór hho' kana alki/iit dí' múk aa qaatl, as inooín masók tan slaaf baraá qeeruwo, ar adoodá' Mungú ir slafi, ala tam inooín sakwasleemár slaqwa nga slay'i adoodár muu kuwa hariím. ⁷ Alhhe'eesoó mura' sleémeero aa nakaá/. Gawaá adoorihe kuungá' masók a múk ti ila/aám nee múk dalaá', as kuungá' tawa múk Mungú fiririím. ⁸ Ala gár gídaabár koom ta muruúwí sleémeerowo a tí, kuungá' kiloohúng ti sla'aslae'. Asma sla'aari tlakweemaá yaariir gi tuntúk. ⁹ Nee slám kuungá' kiloohúng ti dahi'iimise' ar qununu/ay wasle. ¹⁰ Kuungá' ti kiloohúng sagadiyuumise' ar adoodá' Qeeruú hhoohhoó' umuúqo heewo ngway aleesleemuú i haniís, kuungá' masók tawa adór sagadiyuusér hho' ar tsuuqaá dimbadimbé awa Mungú gi koom. ¹¹ Heé axweesantá Mungú alki/iit, ngi alki/iiti adoodá' axweesantá Mungú i kat. Heé gadiyuús, i gadiyuusi ar /uuruudá' Mungú aa haniís dirós i alé, as Mungú iwa xirfuuti baraá mura' sleémeerowo ar loohír Yesu Kristo. Xirif nee aleesleemu a kós tam ay alhhe'eesay wasle. Amin. ¹² Sla'aaruuser'eé', kuungá' ma waa/oo/amiimara' as slahha'amuú yaariir kwising ta slasleera', oo adór iara'aduú asla, tawa kata' a gár waa/oo/amór koom. ¹³ Ala kuungá' qwalala'é' as adoodá' slahha'amaayér Kristo kawa tsaqé', as kuungá' tawa qwal/amaaye hhe'esa', qoomár xirfuuwós kuwa gehhooútis. ¹⁴ Kuungá' bar tundun /ooslislín as Kristo, kuungá' daqaní a múk amooohó'. Asma Qeeruú Xiríf, gídaabá Qeeruú Mungú, i gawaahúng i dirii'. ¹⁵ Ala hee baraá tla/angwhunge mukuwa slahhe'eemiis as iwa tsu/uút, laqaá as tlehmuú tlákw ngwa tleéhh, laqaá as tawa heé ti dahamiis baraá muruú múk i aleeró. ¹⁶ Ala bar hee kun slahhe'eemiis as inós tawa Krishaanmo, inós miwa muruút. Ala inós Mungú ngu xirfeesi as adoodá' inós kuwa Krishaanmo babay. ¹⁷ Asma qooma naa xeér ar sakwasleema iwa iimu/uun dí' múk Mungú wa ale. Ala barnaxes sakwasleema in iimu/uún diirén wa ale, ala alhhe'eesaywós a idoomá dí' mukdaádá' Ya/abtór hho' ar Mungú gaa si'i. ¹⁸ Asma Gooi i kat, "Ala ba/amár heedaáduú gan'amuú koóm barnaxes a gár gawit, xáy, a adoomá dí' heedaádá' Mungú ilaiwawa/aakahe nee oo tlakusmoowo." ¹⁹ Gawaá adoori-

he mukdaádá' ta slahhe'eemisi ar adoodá' Mungú i slai, muner'ín ngi dabaá Mungú i qaasiye', asma inós a tlee-hharusmooín oo inkihhimuúa koóm, nee inooín tawa qiqtlín baraá tlehhema'aá hho' wa ale.

5 Kuungá' bariisee, án kuungá' nu gurbuú'. Asma aníng sleeme a aakoó adór kuungá'. Slám aníng a lamabu'usmoó slahha'amaayér Kristo. Tam xirfuudá' ta geehhooeesi a kwe'eé' sleeme. ² Gawaá adoorihe án kuungá' nu gurbuú', gídaabá. Kuungá' múk Mungú de'eemaak, kudá' taa dabaahúng i saayín, nee kawa sageesihhimita'. Ala adoorí ma tleehhara' as tunduwa harakeemisi, ala masók an tlehhá' ar sla'aarirhúng ar kilá', asma an adoodá' Mungú i slai. Slám ma tleehhara' as peesa kawa sleera' kilós ala na tleehhaak ar muunuú /awaák. ³ Nee slám kuungá' miti baaluuse tlehhiitara' daanduú kudá' taa amorhúng i saayín, ala masók kuungá' an slaqsaay tleehhitá' dir'ine. ⁴ Nee de'eamus-moodá' úr qoomár burkwa geehhooeés, kuungá' slamangwduú xiríf u sleerá', kudá' baloó hhitiruutaaká. ⁵ Kuungá' masoómba sleeme, iialooemisé' dír múk ure-ne. Kuungá' sleémeero niinaweema ya/aamaak, as tiwa kiloohúng sagadiyusa'. Asma kaa gooín gídaabá, "Mungú múk daara/aám gu sii', ala mukdá' ti ninaweemiís gu gurtlý." ⁶ Gawaá adoorihe, ti ninaweese' baraá dákw Mungú, kudá' /uuruú koóm, as inós nuwa uráy i haniisi, qoomaaroós bira xeér. ⁷ Daaw-itimerhúng sleémeero gawaawós ti qase', asma inós ti daawitimis as kuungá'. ⁸ Kuungá' masók a múk qoóm.

Dalaaé', asma waku-smoohúng, Neetlaangw, i har-weerirín adór dirángw wa ale, kudá' aahhamiím, as heé i gu/i nguwa leelehhiiti. ⁹ Ala kuungá' kwí siaak, tawa ló'wa sihita' baraá haratlintaaoro. Asma kuungá' a xuá' gídaabá, slahha'amuú adór kwí kuungá' ta slasleera', hhaeéhúng sleeme ngu slaslayá' umuúqo dír i dirií'ia baraaká' yaamuuwo. ¹⁰ Mungúdá' tsuuqa sleémeero gi tawó hanmiís, inós kuungá' naa ateét as xirfuuwós kudá' alhhe'eesay wásl kuwa sleera' ar loohír Kristo. Kuungá' burtunda slahhe'eemiís deelór niinawe, daqaní Mungúdá' oo kuungá' naa ateet, gadiyeéros ga alhhe'ees baraahúng wa ale. Inós kuungá' nu aleesleemuú i haniis nee nu gawdees, nu /uuruú i haniis, nee nu sihitis baraá haratlintaaoro. ¹¹ Aleesleemu a kós ay alhhe'eesay wasle. Amin. ¹² Án barwaári naa amorhúng i gooiimi a Silwano ina alee/iís. Inós a hhiy-oó inkihhimuúb koóm ló'wa ale. Barwaári ngina gooiím as kuungá' nuwa gurbuu' nee nuwa lamabu'uum gídaabá gaarí a gurtleemuú ló' oo Mungú. Ala gawaá adoorihe, gawduwé' baraá gurtleemuuwí wa ale. ¹³ Múk Kríshaanáy kudá' baraá yaamaá Babélír i dirií' kuungá' nu intsihhiimiis. Mukwí kwaa tsawaár adór kuungá' wa ale. Nee garmaaeé', Marko, sleeme kuungá' nu intsihhiimiis. ¹⁴ Kuungá' ti kiloohúng intsihhiimise' ar ma'amisuú sla'aari, ar adoodá' múk hhohhó' oo Mungú tir ma'amaamisi. Mungú kuungá' nu waydí haniisi, kuungaasingá' sleémeero awa baraá Kristó i dirií'. Amin.

2 PETRO

1 Ánuú Simoni Petro, lawaalmóó Yesu Kristo nee ya/abusmoowós, aníng barwaári ngina gooíim amor mukdá' haratlintaar gídaabár koom gaa slay, adór atén wa ale, ar loohír gan'amuú Mungú nee Ba/amusmoorén Yesu Kristo. ² Tsuuqaá Mungú nee wayduuwós i ló'wa doogine' dirhunge, as iidíguú Mungú nee oo Aako Yesu kuwa xua'. ³ Mungú atén tina ateét ar xirfuuwós nee /uuruuwós. Inós atén nguri xuaán. Aluuwo inós mura' sleémeero nguri atén i haniís ar /uuruuwós kuduú munguiima, muruudá' sleémeero atén ta slá'aan as tawa hootaan ar slafíngw Mungú kuwa ilaiwawa/aan. ⁴ Gawaá adoorihe tam al'axweesanoó urén nee oo gídaabár koóm atén ugwa slawaán ar xirfuuwós nee /uuruuwós. Kuungá' al'axweesanaywí bura haratlintié', hhitiru'uumar baraaká' yaamu daqaní ilagowto a aleesleerá', nee tlehhmuú munguiima u sleerá'. ⁵ Gawaá adoorihe kuungá' ilakaaharu tleehhaak, as kuungá' baraá haratlintaarhunge hhoeeema kiwa laqaqaanda', nee baraá hhoeeemaahunge xu'uti kawa laqaqaanda', ⁶ nee baraá xu'utirhunge kuungá' kilohúng tiwa ila/aanda', nee baraá ila/angwhunge qiqtlíngw kuwa laqaqaanda', nee baraá qiqtlingwhunge Mungú kuwa ilaiwawa/a', ⁷ nee baraá ilaiwa/amerhunge hhae kiwa slá'asla'a', nee baraá slá'arír hhaeewo muu sleémeero kuwa slá'a'. ⁸ Ala muruuwí sleémeero barnaxes i deer dirhunge, nee bira doogigín, kuungá' daqaní a tawó iwiwita'aaká, nee slám slafíngwhúng daqaní muruú hho' ngu huuw, nee Aakoorén Yesu Kristo u ló'wa xu'uti hhe'esá'. ⁹ Ala heé muruuwí gu koomaaká, inós a heé ila' naa boo/aye', nee a taampa. Asma aa gunqaruút gídaabá tlakweemaawós kudá' aáng kaa hamaátl. ¹⁰ Gawaá adoorihe, hhae, ilakaaharu ló'wa tleehhaak as ateetamorhúng kawa gawdesa', nee tsawdorhúng. Ala kuungá' bar aga hoté' ar adoorí, kuungá' daqaní gár dirhunge dukutsmo tleehhiit i káhh. ¹¹ Gawaá adoorihe kuungá' daqaní tundu ya/aámár i haniís ló'wa ale tawa data' baraá waawuti'iimár alhe'esay wasl, tidár Aakoorén nee Ba/amusmoorén Yesu Kristo. ¹² Gawaá adoorihe, aníng gár ni slaa' a kuungá' nun inslawtimís daanduú muruuihe umuúqo daqto. Ala tam kuungá' muruuwí ugwa xui'i, nee tam aga gawduuri'i baraá looeemaadá' taa ilaoti'i. ¹³ Án ngi slaa' a gár hariím aníng kuungá' nuwa inslawtimis umuúqo daqto daanduú muruuihe qoomaari án niwa slaaf. ¹⁴ Asma aníng a xuú' gídaabá qooma aa naká/ ar aníng slaqwtí ngiwa geexaw. Asma Aakoorén Yesu Kristo aníng iga ádbáy. ¹⁵ Gawaá adoorihe aníng ilakaaharu

un tleehhiit as kuungá' muruuwí ku inslasleerá' daqisleém, tam qoomár aníng bara gwaá' sleeme. ¹⁶ Asma atén tiitár tawo ar sagaalooa aga eehara-haraaniiká qoomár atén iidíguú /uuruú Aakoorén Yesu Kristo nguwa dirhúng i alki/iitaán, nee iidíguú ki/imaawós. Ala atén awa kilá' inós una araán ilaarene, nee xirfuuwós oo munguiima. ¹⁷ Asma Mungú Baabá guna ilaiwa/amér i haniís nee xirif, qoomár afoodá' baraá xirfuú úr daahh nguwa i hardát, tidá' kah, "Kwí an Garmaaeé', slá'aarusmooeé', oo aníng iga qwal/atis." ¹⁸ Atén awa kilá' afoorí ana axaasaán iwa gawaá dooraá dáhh, qoomaadá' atén tawa dinkwa nee inós gawaá tloomadá' hhoohhooe. ¹⁹ Gawaá adoorihe atén axweesantadá' aaruuse aa alki/it an ló'wa haratlintiaán. Kuungá' adór hho' aga tlehhé' barnaxes axweesantadá' aga alqaytsité'. Asma axweesantadá' a adór tsaa'astá baraá giwtír wa oh, ay dír iimi i /awaakuur, nee ay dír tsatsee/ír Haymú i geehouur baraá munerhúng wa ale. ²⁰ Ala kuungá' /aymuuwí xuaak gídaabá, aaru'uuma i káhh baraá Gooír hhoohhooe ar hee i ilaharmiisi ar adoodá' inós i slai. ²¹ Asma axweesantá aaru'uuma kinga baloó huuwiiká as adoodá' hee i slai. Ala muu axweesantá Mungú gana axwees kiwa geeraharahaár nee Qeeruú hhoohhoó' baraá muner'ine.

2 Ala tam qoomaadae sleeme aaruusér lama i deer baraá tla/ángw muko. Tam baraahunge sleeme intsaahhatuusér lama i hardát. Inooín intsaahhasár hhiita ngin dahaasiyá' ar baraá naaqo, tam Aakoodá' inooín gaa tlaaxw nguri sa tlaankiyá'. Ala gawaá adoorihe inooín tin harakeemisiyá' baraá qwanáy i alé ar adoorí. ² Múk yaariír inooín gi eehaar baraá slafíngw'ín kudá' slasla/aare, nee loohidár looeema ka /ooslisín as inooín. ³ Inooín ta haats ilatleerír peésaro. Lameemá tawo kin tawó tlaaq as peésa ngiwa slaya' dirhúng wa ale. Ala iimír aáng sakwasleemar'ín kaa qaro tsaát, nee inooín amor i kaya' a baraá qwanaay. ⁴ Asma Mungú malaykeedá' tlakweema gaa tlehh, gaa gurtlayká, ala gana kwaáhh baraá bohóngw qwanaay. Tan baraadá' wa hoot, kawa tsegiit nee kawa xun baraá giwtír wa ale, as Deeloodár sakwasleema kawa daamaaran. ⁵ Mungú múk aáng gwa gurtlayká sleeme, ala tluwoó da/atén nguri huúw daanduú yaamaá múk tlákw. Heé aa ba/an a Nuhu kilós, kudaadá' iidíguú gan'amu gu alki/aa/iit, nee múk faanqw oo hatlá' iri ba/án sleeme dinkwa nee inós. ⁶ Nee slám Mungú gixsár Sodoma nee Gomora gari sakwasleemuút, gari daá/ ar asla, gari slaqsaay tleéhh oo dae tlaaq dír múk tlakwe, oo aluuká' wa i

tláw, gídaabá inooín adór ki laqi an adoodá' sleeme. ⁷Ala Mungú Lutu guna ba/amís. Inós a heé gan'amuú koóm. Inós kuna daawitimiís nee slafíngw slasla/arén oo mukdá' tlákw oo yaamuudá' wa hoót. ⁸Heewí gan'amuú koóm nee oo Mungú ilaiwawaá/, inós ina hoót baraá tla/ángw mukdá' wa ale, umuúqo deellooro kuri slahhe'eemiís baraá muunuúwose, as muruudá' tlákw sleémeero oo aa ga/áy nee aa axamiís. ⁹Tí gár i laqaqaan a gídaabá Mungú ga aleesláy múk inós ilaiwawaá/ nguwa ba/amisi baraá iara'aduwo. Slám ga aleesláy múk tlákw nguwa baraá tseegamór i ilaa/i, ay dír sakwasleema ngay slaya' bál deelór sakwasleemaro, ¹⁰ak alé mukdá' ilatleerír slasla/aren ar slaqooín ga eeharahaár, kudá' aleesleemuú Mungú waaqaqaá'. Intsaahhatuuseerí ar lama inooín a afaka-haruusér sidór koom, slám a takaahuuse, slám ta daaraxiiká, ala tam malaykeedár aleesleemuú koom kan /ooslislín. ¹¹Malayke ka uren nee i /uuruú koón ta intsaahhatuuseedae. Ala tam adoorihe malayke i qigtli-indaaká inooín ngiwa /ooslisliin qoomár birki sakwasleemuut dír geerá Mungu. ¹²Ala intsaahhatuuseerí muruú ta xuiiká kun /ooslislín. Inooín a adór makaá fuqurángw kooma'aaká, kudá' taa tleéhh as kiwa oohi nee kiwa qwaareesi. Inooín sleeme ki qwaarees adoorír aleeró, asma hhitiru'uumar'ín taqá'. ¹³Inooín ki slahhe'eemiís asma adoodá' inooín ngira slahhe'eemisiyá'. Tam qoomár tlaatla/aangw inooín ta qwalalaa/ as hheehha. Mukwí bar nee kuungá' a al iwitá' dír muruú /aymaaro, inooín barta /ayín ar bí'iri, gaarí a gár múk Kríshaanáy gu slasla/areemiís nee gu murér i qamiim. ¹⁴Inooín gár hatlá' ta ilatleeruus i káhh, aqo har /ameenár tsaatuuse kilós, slám inooín i hhe'eesiaaká tlakweemaawo. Inooín múk aa kwa/iiká baraá haratlintaaooro ngun qwaareemiisiyá'. Inooín a múk peésár slaá' ló'wa ale. Gawaá adoorihe inooín kaa lu'ús nee Mungú. ¹⁵Asma inooín loohidá' ganaa' kaa geexáy, tari qwaár. Asma inooín loohír Balaamu kana eehaár, garmoó Beori. Inós gár ganaa'aaká gana tleéhh as peésa ngiwa slay. ¹⁶Ala inós kuri iigahhaát as tlakweemaawós kudá'. Asma daqwaydá' axweesani ga aleeslawaaká, iri axweés ar afór hee, aarusmoowí guri ilaa/ baraá tlehhemuúwós kuduú sagawasleero. ¹⁷Mukwí a adór tsinqa'aá naa /one', nee slám a adór hunkoó ta gusisin nee fur'a. Mungú hotangw'ín gwa amohhe'eés didár ma/amír wa ale. ¹⁸Asma inooín axweesanoó urén kun kah oo gídaabá wásl. Inooín ilatleerír slaqwa kan ar gadiyuus as múk aa sangw haratlinti' kuwa al/ayi, mukdá' baraá tla/ángw tlakuuse ngwa sangw geexay. ¹⁹Inooín gár ta al'axweés dík múk i alé a gídaabá ki gweer baraá lawaali'iimaro. Ala laati inooín awa kilá' a lawaalér tlehHEMA'aá hhitiru'uuma. Asma hee burkwa baál nee gaa, inós a lawaalmoó gadaáda'. ²⁰Mukwí geeraawo tina paraátl dík slasla/aruú baraaká' yaamuwo, qoomár Aakoorén nee Ba/amusmoorén Yesu Kristo kuwa xuú'. Aluuwo kuri malé uuruúx tari kií/ baraá slasla/aruudí alé, kiri baál nee

slasla/aruudá'. Gawaá adoorihe tlehhemuúin kwí oo al-hhe'eesaay ku ló'wa tlaákw ta kuduú geera ba/a. ²¹Geeraawo a tsiní dir'ine barnaxas loohidár ganaa' bar kaa baloó xuiiká, ta kawa xui, aluuwo hara'ayadá' hhoohhoo' tidá' taa dir'ín i haniís kari máy. ²²Inooín a adór axweesantadár múk urén ar kah gídaabá, "Seeaay wa/ariwós gaa sakií/," nee ar hatlá' i kat, "Baynimo bura hamátl, inós i malé kii/ baraá baa/ír i ale."

3 Sla'aaruuser'eé'. Barwaarí án ni kuungá' i gooim ar tsár. Gawaá barwaduuká' tsaraawo aníng muru-uwí nguna inslawtimís, as inslawoó hhoohhó' nguwa daarkitis baraá munerhunge. ²Asma gár kuungá' tunduwa hariim a /aymí'idá' awa aaruusér aáng ar hhoohhó' in insleerá', nee hara'ayaadá' Aako nee Ba/amusmo, tidá' tinda amorhúng i huúw nee ya/abuserhúng. ³Gár har geerá a tí gídaabá baraá deelloodár al-hhe'eesaywo muu ni hardah oo ilatleerir'ín eeharahaár. Inooín kuungá' nuri niqimiisiyá', ⁴tawa kaahi gídaabá, "Inós al'axweesani ngina haniísiike gídaabá niwa ki/i, ala i amá? Baabi'iirén naa qaroó qatliyé', ala mura' sleémeero u ga/eerá'aáke i adoodaádí kaahh, adoodár aáng iimír yaamu kiwa tleéhh." ⁵Múk adoorí káh, kaa gunqareés gídaabá, iimír aáng doori nee yaamu kina tleéhh ar axweesantá Mungú. Kina tleéhh ar ma'aay nee ar baraá ma'aay. ⁶Ala yaamuudá' geera kina qwaareés sleeme ar ma'aay, ar ma'aydá' tluwoó da/atén. ⁷Doori nee yaamu kuká' hamí daawá' kina amohhe'eés nee kin xún ar axweesantá Mungú sleeme, nee in kumiitiyá' ar adoorós tidá' i diri'iya' ay bál deelloodár sakwasleema. Baldá' bira xeér, kiri daa/ ar asla, nee múk tlakuuse kuri sakwasleemuut nee kuri qwaarees. ⁸Sla'aaruuser'eé', gaarí wák ma gunqareesara'. Dík Aakoowo deelór wák a adór kureeraá kumuú wák, nee slám kureeraá kumuú wák a adór deelór wák dirose. ⁹Muu bahh'alé i kaahi, Aako al'axweesantós boo/eesaro i tligatliik. Ala a adoosingeeká. Ala inós kuungá' nun sageeqigtlín. Asma gu slaiiká tam heé wák iwa qwaari. Ala masók sleémeero tlakweemaain ngiwa hhu'u'una'. ¹⁰Ala deelór Aako i hardát adór fisusmoó ar alé. Baldá' doori ni ilaa' wa qwaariyá' ar kududuhoó úr, nee tsatse/ asla gu ót nee iri weeq. Yaamu nee muruú baraawós i dirií' sleémeero niri qwaariyá'. ¹¹Ala mura' sleémeero barqo in adoorír weeq, kuungá' gár tunduwa hariim masók an hotá' ar slafíngw hhoohhó' nee oo Mungú kuwa ilaiwawa/a', ¹²qoomár deelloodár Mungú kawa daamaraanda' nee kawa harakeemisa'. Ala deelloodá' bál binda hardát, doori asla gi ót nay weeqiyá', nee tam tsatse/ i weeq as asla. ¹³Ala Mungú al'axweesani ngina diirén i haniís, dooraá /aben kiwa slawaan, nee yaamaá /aben. Baraadaádae gár dáw a gan'amu. Nee atén muruúwí un haraxuaán. ¹⁴Sla'aaruuser'eé', kuungá' muruúwí u daamaraanda'. Gawaá adoorihe ilakaaharu tleehhaak tawa wayduú koonda', nee tawa sihhita' dík geeraawós i alé tunduwa hhoohhó' nee tawa múk xaslxanslír koomaaká. ¹⁵Nee kuungá' xuaak gídaabá, qigtlíngw Aakoorén gár ni huwi

dirhunge a ba/ama. Tam hhiyaarén, kuduú sla'aarusmo, Paulo, adoorí sleeme ngaa gooín amorhúng i alé. Inós kuna geeraharahaár nee sagaaloodá' aa sláy dír Mungú wa ale. ¹⁶ Adoorí an adoodá' i kaahi baraá barwaduuwós kudá' sleémeerowo, qoomár bar i iidíguuwí alki/iit. Baraá barwaduuwose muruuko ku gawdén tsaahharo. Múk xu'utír koomaaká nee múk aa kwa/iiká muruuwí gun warqeemiis, adoodár muruú hatlá'

sleeme oo baraá Gooi ngur warqeemaamisiya'. ¹⁷ Ala kuungá' sla'aaruuser'éé', kuungá' adoorí aga qaroó xué'. Gawaá adoorihe ti harmagahhe'. Ma ya/aamara' tunduwa uuruuxi baraá haratlintaarhúng tidá' taa oti'i, nee tunduri qwaarees nee múk tlákw. ¹⁸ Kuungá' uraarawé' Aakoorén nee Ba/amusmoorén Yesu Kristo kuwa xua', nee tawa gawduura' ar loohír tsuuqaawós kudá' ni tawó hanmamiisi dirhúng i alé.

1 YOHANA

¹ Kángw axweesantá slafiingw ngun gooiimaán amorhúng, axweesantadá' qaroó daadáw iimír iimu/uungo, tidá' taa axaasaán, nee taa araán ar ilaaren, tidá' taa ga/aawaán kay kwatimiitaán ar dabaaren. ² Slafiingwí nina geehhooúy, atén kway araán, slám ngun dirhúng i lamabu'uumaán nee ngun alki/iitaán slafingwdá' alhhe'eesay wásl, kudá' geeraawo amór Mungú Baabá i dirií', tinda amoorén i geehhootís. ³ Tidá' taa araán nee taa axaasaán ngin dirhúng i alki/iitaán, asma kuungá' niwa haragwa'a' dirén, dír dinku'uumaaren, tidá' ar dinkwa nee Baabá, nee Garmaawós Yesu Kristo. ⁴ Tí ngin amorhúng i gooiimaán asma qwal/amaayerén iwa bo/. ⁵ Iidíguú taa dirós wa axaasaán oo ni kuungá' i alki/iitaan an kwí, Mungú a gwa/ateema, tam giwtír baraawose dáw i káhh. ⁶ Atén bar kaahaan a al dinku'uumiisaán nee Mungú, amorqae atén a baraá giwtír wa kumiitaán, daqaní a lama an kaahaán, nee adór ló' a tlehhiitanaaká. ⁷ Atén bar baraá gwa/atamaayér wa kumiitaán, adoodár inós ir baraá gwa/atamaayér i dirií', daqaní atén an kilootén dinku'uumisaán, nee tseerér Garmaawós Yesu, tlakweemaaren sleémeero gin hamátl. ⁸ Atén bar kaahaan tlakweema i koomanaaká, ti kilootén al/agiimaán, tam looeema baraarene i kahhiyá'. ⁹ Tlakweemaaren bira hhu'u'uumaán, inós an kudá' axweesantós boo/eemiís, nee kudá' gan'amuú koóm, inós tlakweemaaren aqo gin gurtlý, tiri hamaatl muruú tlákw sleémeero kudá' ta tlehahhitaana. ¹⁰ Atén bar kaahaan tlakweema iga tleehhaniiká, inós una lamusmo tleehhaán, tam axweesantós i káhh baraarene.

² Laqwalor'éé' ar ninakw, tí ngin kuungá' i gooiím as kahhoó' tlakweema mi tleehhara'. Ala hee bar tlakweema gaa tleéhh, heé ti aleefiriiriím dír Baabahe u koomaán, an Yesu Kristo, kudá' gan'amkuú koóm. ² Inós an kudá' taa haniís as atén tiwa haraki/isi nee Mungú as tlakweemaaren, ala as tlakweemaaren kilooineeká, ala nee tlakweemaá muu sleémeero. ³ Hara'ayaarós bara oohaán, daqaní aga tsaahhaán gídaabá ugwa xuaán. ⁴ Heé káh "Aníng inós ugwa xuú," ala hara'ayaarós ga ohinaká, inós a lamusmo, tam looeema i kahhiyá' baraawose. ⁵ Ala heé axweesantá Mungú gaa oh, baraawose sla'arír Mungú aa tleehharút ló'wa ale, adór atén tar hootaan dinkwa nee Mungú, kay tsaahhaán. ⁶ Heé káh, inós nee Mungú a dinkwa, gár kuwa hariím, a adoodár Kristo inós sleeme gan ar hoot. ⁷ Sla'aaruuser'éé', hara'ayár ni kuungá' i

gooiím ar /abeneeká, ala a hara'ayaadá' ta xua' qaroó alé iimír iimu/uungo. Hara'ayaadá' ta qaroó xua' a axweesantadá' taa axasé'. ⁸ Ala inós ka /aben sleeme, axweesantadár ló' baraawose nee baraahunge, tidá' kah, giwti i waaráhh, nee gwa/ateemaadá' awa ló' naa qaroó gwa/aatiyé'. ⁹ Heé káh, aníng a baraá gwa/ateema, ala inós hhiyaawós gwa aáhh, inós i baraá giwti tam hamí. ¹⁰ Heé hhiyaawós gu slaá', i baraá gwa/ateema. Baraawose gár gu hariaw i káhh. ¹¹ Ala heé hhiyaawós gwa aáhh, i baraá giwti, slám i baraá giwtír wa hi'imiit, ala amór i kay ga xuiiká. Asma giwti ilaawós gaa taampuúr. ¹² Tí ngin kuungá' i gooiím, kuungá' laqwalór ninakw, asma tlakweemaahúng kaa gurtlý as Yesu. ¹³ Tí ngin kuungá' i gooiím, kuungá' ín baabá, asma kudá' daadáw iimír iimu/uungo ugwa xué'. Tí ngin kuungá' i gooiím, masoómba, asma kudá' tlaákw ugwa ar ba/é'. ¹⁴ Tí ngina kuungá' i gooiím, láqwalo, asma Baabá ugwa xué'. Tí ngina kuungá' i gooiím, kuungá' ín baabá, asma kudá' daadáw iimír iimu/uungo ugwa xué'. Tí ngina kuungá' i gooiím, masoómba, asma a /uuruú koondá', nee axweesantá Mungú i baraahúng wa hót, nee kuungá' kudá' tlaákw ugwa ar ba/é'. ¹⁵ Yaa-mu mi sla'aara', tam muruú baraá yaamuú i dirií'. Hee bar yaamu gaa slaá', sla'arír Baabá baraawose i káhh. ¹⁶ Asma umuúqo gár baraá yaamuwo, gídaabá, ilatleerír slaqwa, nar ila', nee muruú urén oo muu gwa daara/ángw ar ay baraá slafingw'ine, muruuwí i amór Mungú dahhiiká, ala a muruú baraá yaamuuká'. ¹⁷ Ala yaamu i waarahhiyá' dinkwa nee ilatleerir'ín, ala heé adoodá' Mungú i slai ga tlehhiit i kumamiit ay kureér. ¹⁸ Láqwalo, gaarí a qoomár alhhe'eesaay, adoodá' kara axasé' gídaabá, wakuemoó Kristo ni hardah. Tam hamí wakuusér Kristo ar yaariir aa qaroó deerút. Ala adoori-he gaarí a qoomár alhhe'eesaay. ¹⁹ Mukwí ina diirén wa tláy, ala asma inooín awa bartareneká. Inooín geera bar awa bartarén, geera taa al hoót nee atén. Ala tana tláy as kiwa tsaahha hhe'eesaan adór tar awa bartareneká. ²⁰ Ala kuungá' tunda Qeeruú hhoohhoó' i haniís nee kudá' Hhoohhoó', gawaá adoorihe mura' sleémeero u xuá'. ²¹ Tí ngina kuungá' i gooiím, as gídaabaheeká kuungá' looeema i xua'aaká, ala a as gídaabá looeema i xuá', sleeme a xuá' gídaabá, baraá looeemaawo lama tam ar niiná i káhh. ²² Heé lamusmoó kilá' an kwí káh, Yesu a Kristowooká. Kwí an Wakuemoó Kristo, kudá' Baabá nee Garmaawo gi sa tlaank. ²³ Heé Garma gwa tlaank, tam Baabá gwa tlaánk sleeme, oo Garma gwa ya/an, tam Baabá gwa ya/án

sleeme. ²⁴ Tidá' kuungá' taa qaroó axasé' iimír iimu/ uungo masók i baraahúng wa iwiiwít. Tidá' taa qaroó axasé', bir baraahúng wa iwiiwít, kuungá' daqaní sleeme a baraá Garmá wa iwiiwítá' nee baraá Baabá. ²⁵ Al'axweesantá inós naa diirén i oó' aa tí, slafíngw alhhe'eesay wásl kuwa slawaan. ²⁶ Kaangwí nguna dirhúng i gooíim daanduú mukdá' kuungá' nu qwaareemisa. ²⁷ Kuungá' tunda Qeeruú hhoohhoó' i haniís. Nee Qeeruúwí hhoohhoó' tinda kuungá' i haniís, inós bir baraahúng i dirii', daqaní hee kuungá' gár nus intsaahhatimisi i káhh. Asma Qeeruudá' tinda kuungá' i haniís, inós mura' sleémeero ngu kuungá' i intsaahhatimisi. Nee gár ni kuungá' i intsaahhatimisi a looeema, a lamtooká. Tidá' kuungá' nuwa intsaahhatimisi oohaak, ta baraawós wa hotá'. ²⁸ Kuungá' laqwalór ninakw, baraawós wa hootaak, as qoomár Kristo birna hardáh, burkwa geehhooeés, atén mitiwa mureekeés dír geeraawós wa ale, ala ku ilaooahaán ar qwala/. ²⁹ Kuungá' a xuá' adór inós tar kudá' gan'amkuú koóm. Gawaá adoorihe xuaak sleeme gídaabá, umuúqo heé gan'amkuú tlehhiít, kwaa laqwaál nee inós.

3 Sla'arír Baabá adór kar úr áx ga/aawaak, tí ar atén tiwa na/aá Mungú ar ateetin, anqo adór hamí ta i diriiaan. Gaarí an gár múk aa haratlinti'íiká atén tis tsatsahhanká, asma Baabá sleeme kwa tsaahhiiká. ² Sla'aaruúse, daxta atén a na/aá Mungú, ala adór alu-uwo ta laqaan hamírihe naa gehhoouuriká, ala tí a xuaán gídaabá Yesu bir na wayaá', atén a adór inós tleehhitaán. Asma un araán adoodá' inósuú kilá' i dirii'. ³ Ala umuúqo heé haraxu'utír adoorí ga koóm gawaá Yesuwo, tin hhoohhooeemiis adoodá' Yesu kur hhoohhoó'. ⁴ Umuúqo heé tlakweemaá tlehhiít, a hara'ayár Mungú eeharto gana sií'. Asma hara'ayár Mungú barkaa sií' eeharto, an tlakweema. ⁵ Kuungá' a xuá' gídaabá Yesu kunguna geehhoooutís tlakweema ngiwa hingeesi, asma inós i tlakweemaá konká. ⁶ Heé baraawós wa hoót i tlakweemaá tlehhiitiiká. Heé tlakweemaá tlehhaahhiít, kwí Yesu gwa ariiká, nee gwa tsaahhiiká sleeme. ⁷ Laqwalór ninakw, hee munduwa al/aáy. Heé gan'amkuú tlehhaahhiít, an heé ganaá' adoodá' Yesu ir ganaai. ⁸ Heé tlakweemaá tlehhaahhiít a oo Neetlaangw, asma Neetlaangw i qaroó tlakweemaá tlehhaahhiít iimír iimu/uungo. Garmoó Mungú kunguna geehhoooutís, as gadiyér Neetlaangw ngiwa hhitin. ⁹ Umuúqo heé taa laqwaali nee Mungú, tlakweema gi tlehhaahhiitiiká, asma dahaasingw Mungú i baraawós i dirii'. Slám i kumiitiiká tlakweema tlehhituwo, asma inós a na/oó Mungú. ¹⁰ Gawaá adoorihe na/aá Mungú ki geehhoo', tam na/aá Neetlaangw sleeme. Asma heé tlakweemaá tlehhaahhiít kwa laqwaaliiká nee Mungú, tam kudá' hhiyaawós ahhiít sleeme. ¹¹ Asma iidíguuwí ugwa qaroó axasé' iimír iimu/uungo, gídaabá, "Atén ti kilootén sla'asla'aané'." ¹² Atén mawa adór Kaini tleehhitaán, kuduú bartá Neetlaangw, oo hhiyaawós gwa gaas. Kaini hhiyaawós gár ngusa gaás a milá? Gár ngusa gaás a tlehhe'íiwós kin

tlakw, ala awa hhiyaawós in ganaaiyá'. ¹³ Hhaee'eé', ma waa/oo/ara' múk aa haratlinti'íiká bur na aáhh. ¹⁴ Atén a xuaán adór gwa'ara ngira geexawaán nay waarahhaán amór slafiingw. Tí an xuaán asma hhaeerén i sla'aán. Heé sla'aari wásl i baraá gwa'arár i kaahh. ¹⁵ Umuúqo heé hhiyaawós gwa aahh, an kudá' múk tsu/a/iím. Nee kuungá' a xuá' gídaabá heé múk tsu/a/iím slafíngw alhhe'eesay wásl gu konká baraawose. ¹⁶ Atén daxta sla'aari aga tsaahhaán, asma Yesu slafiingós guna duúx as atén. Gawaá adoorihe atén sleeme gár tiwa hariím a slafingwrén un duuxaán as hhaeerén. ¹⁷ Ala heé muruú baraaká' yaamu gu koóm, bar hhiyaawós oo gár koomaaká gun tawó ga/áy, ala gu alee/iimisiiká, xáy sla'arír Mungú iqo deéro baraá heé adoorihe? ¹⁸ Laqwalór ninakw, sla'arirén miwa axweesantá tawo tleehhiít, ala masók sla'arirén an sla'arír tlehheema'aá koom, nee ar looeema. ¹⁹ Gawaá adoorihe daqaní a xuaán adór atén tar múk looeema, muneerén kay tsaeesaán adoorír alé dír geeraawose, ²⁰ gawaá umuúqo gaaro ar muneerén tiwa sakwasleemuta, asma Mungú ku úr ta muneerene, nee inós mura' sleémeero gu xuu'. ²¹ Sla'aaruúse, muneerén bar atén ti sakwasleemutaká, daqaní dír Munguhe a da'ayumiitanaaká. ²² Nee umuúqo gár ta dirós i firimana a slawaán, asma hara'ayaarós kawa eeharaharaan, nee adoodá' inós i slai kawa tlehhiitaan. ²³ Hara'ayaarós a tí, "Garmaawós Yesu Kristo ku haratlintiaán, nee atén nee hhaeerén ti sla'asla'aané' adoodá' tira hara'ayín." ²⁴ Heé hara'ayaarós ga eeharahaar, in baraá Mungú wa hoot, nee Mungú baraawós. Gawaá adoorihe a xuaán gídaabá inós i baraarén wa hoot, ar Qeeruú hhoohhoó' oo naa atén i haniís.

4 Sla'aaruúse, umuú gár ta kaahi ma haratlintati-aara', tlaampa'aasaak ala alé, áx amór i dahh a amór Mungúhe. Asma múk yaariír naa ti'iimiít baraá yaamuuwo oo káh, "Atén a aaruuse," ala a loeeká. ² Qeeruú Mungú adór kur tsahha' a adoorí, "Umuúqo heé káh, Yesu Kristo nina hardáh ar iwa slaqwa tlehhiít, tí amór i dahh a amór Mungú." ³ Umuúqo gár ta kaahi ar Yesu kuwa siasi'í i amór Mungú dahhaká. Kangwsíng an oo kudá' Kristo ngwa si'íye', kangwdá' taa axasé' tawa kaahi, "Ni hardah, nee hamí naa qaroó baraá yaamí hardáh." ⁴ Laqwalór ninakw, kuungá' awa Mungú, nee kuungá' mukdá' káh atén a aaruuse, ala a lama, kuungá' mukdá' ugwa ar ba/é', asma Mungú i baraahúng i dirii', nee inós ku úr ta Wakusmoó Kristo oo baraá yaamí diriia. ⁵ Kuká' awa baraá yaamu, muruú ta axweesi oo baraá yaamu, nee yaamu tooín ngi axamiisiyá'. ⁶ Atén awa Mungú, umuúqo heé Mungú gu xuú', axweesantarén ga axamiis, múk Munguheeká axweesantarén ga axamiisiiká. Adoorihe a tsaahhaán tidár ló' nee tidá' tlakw. ⁷ Sla'aaruúse, ti sla'asla'aané'. Asma sla'aari amór i dahh a amór Mungú. Kudá' sla'arír koóm, a kudá' taa laqwaál nee Mungú, nee inós Mungú gwa tsaáhh. ⁸ Heé sla'arír koomaaká, Mungú gwa tsaahhiiká, asma Mungú a sla'aari.

⁹Adoorihe sla'aarír Mungú kinga amoorén i gee-hhooútís, gídaabá, Mungú Garmaawós oo kilós ngwa ya/aáw baraá yaamuú i ale, asma inós kuwa slafíngw ar slawaan. ¹⁰Sla'aari an tí, gídaabá Mungú atén tina slaá', a gídaabaheeká atén inós una sla'aán. Garmaawós nguna ya/aáw asma atén nee Mungú tiwa haraki/isi, nee wayda nguwa tleehhi as tlakweemaarén. ¹¹Sla'aruúse, bar Mungú atén taa slaá' adoorír ale, atén gár tiwa hariím masók tin sla'asla'aán sleeme. ¹²Heé Mungú gwa baloó ar i kaahh. Atén birti sla'asla'aán, Mungú i baraarén wa hoot, sla'aarirós iri ganá' baraarene. ¹³Adoorihe kari xuaán gídaabá atén a baraawós wa hootaán, asma atén inós taa qáy Qeeru-uwose. ¹⁴Atén aga araán kay lamabu'uumaán gídaabá, Baabá Garma nguna ya/aáw tawa Ba/amusmoó yaamu. ¹⁵Hee bira ya/án gídaabá Yesu Kristo a Garmoó Mungú, Mungú i baraawós i dirii'. Nee inós i baraá Mungú. ¹⁶Atén adór Mungú tira slaá', aga tsaahhaán, nee sla'aarirós kari haratlintiaán. Mungú a sla'aari. Kudá' baraá sla'aarír wa hoót, in baraá Mungú, nee Mungú i baraawós. ¹⁷Adoorihe sla'aari kana gan'aás baraarene, as kahhoó' bál Deelór Sakwasleemaaro a da'ayumiitanaaká. Asma adoodá' inós i dirii'i, an adór atén ti diriiaan baraá yaamuukae. ¹⁸Baraá sla'aariro dae i káhh. Ala sla'aarír ganaa' dae gan hingés. Asma dae i sakwasleemár koón. Heé daér koóm, baraá sla'aariro aa ganaiiká. ¹⁹Atén Mungú un sla'aán, asma inós atén tina slaá' geerí ale. ²⁰Hee bir kaahi, "Mungú án u slaá'," ala hhiyaawós gu slaiiká, inós a lamusmo. Asma hee bar hhiyaawós kudá' i ga/ay gwa harslaaqaát sla'atiro, Mungú oo aa ariiká gu aslayká sla'atiro. ²¹Inós tina adoorír hara'ayín gídaabá, "Heé Mungú gu slaá', gár kuwa hariím a hhiyaawós gun slaá' sleeme."

5 Umuúqo heé adoorí gaa haratlintii' gídaabá, Yesu a Kristo, heewí kwa laqwaál nee Mungú. Heé baabuú na/aay gu slaá', na/aydá' baabá aa laqwaál gu slaá' sleeme. ²Adoorihe na/aá Mungú adór kir sla'aan a tsaahhaán, bar Mungú u sla'aán, nee dabeerós bara eeharaán. ³Asma dabeerós bar eeharaharaán, tí gár i laqaaqaan a gídaabá, atén Mungú u sla'aán. Slám bur sla'aán, dabeerós eeharto ka gawideká. ⁴Heé taa laqwaál nee Mungú, yaamu gir baa/. Mungú bura haratlintiaán, haratlintaaoorén tí an gár yaamu gir baa/. ⁵Heé yaamu gir baá/ a heemá, aqo har kudá' aa haratlintí'iíke gídaabá, Yesu a Garmoó Mungú. ⁶Yesu

Kristo an kwí naa hardah ar ma'aay nee tseere. Naa hardihiiká ar ma'aay kilooín, ala nina hardáh ar ma'aay nee tseere. Qeeru an kudá' gu lamabu'uúm, asma Qeeru a looeema. ⁷Asma awa ngu lamabu'uumá' a tám [gawaá dooriwo, a Baabá, nee Axweesani, nee Qeeruú hhoohhoó', ala kuká' tám a wak. ⁸Awa tám i dayá' baraá yaamuwo, awa ngu lamabu'uumá']. Qeeru, nee ma'aay, nee tseere. Kuká' tamaawo lamabu'ungw'ín a wák. ⁹Atén lamabu'ungw muu u ya/aa/amaán, ala lamabu'ungw Mungú ku ak úr. Lamabu'ungw Mungú a kwí oo Garmaawós nguwa lamabu'un. ¹⁰Heé Garmoó Mungú gwa haratlintii', lamabu'uungwí gu kón baraa-wose. Heé Mungú gwa haratlintii'iká, a Mungú guna lamusmo tleéhh, asma lamabu'uungwí Mungú Garmaawós nguwa lamabu'un, gwa haratlintii'iká. ¹¹Lamabu'uungw an kwí, Mungú slafíngw alhhe'eesay wásl nguna haniís. Slafiingwí naa haniís i baraá Garmaawós i dirii'. ¹²Heé Garmoó Mungú gwa haratlintii', slafiingwí gu kón, oo Garmoó Mungú gwa haratlintii'iká, slafiingwí gu konká. ¹³Kaangwí nguna kuungá' i gooíím, asma kawa xua' adór slafíngw alhhe'eesay wásl kur koon-da', kuungaádá' Garmoó Mungú ugwa haratlintie'. ¹⁴Adoorihe a haraxu'utír koomaán dirose gídaabá bar ugwa firiimaán ar adór inós i slai, ti axaas. ¹⁵Atén bara xuaán gídaabá ti axamiis, daqaní umuúqo gár kuwa firiimana, a xuaán gídaabá aga slawaán. ¹⁶Hee bar hhiyaawós gwa ár, i tlakweemaá tleehhiit, ala a tlakweemaá gwa'arár kooma'aaká, ngu aleefirin, nee Mungú gu slafíngw i haniis. Ala firoorí a har dír mukdá' tlakweemaá gwa'ara nga tleehhi'iiká. Tlakweemaá gwa'arár koomá' i dayá'. Aníng a kaahaaká ngu aleefirin as tlakweemaaká'. ¹⁷Umuúqo gár ganaa'aaká a tlakweema, ala tlakweemaá gwa'arár kooma'aaká i dayá'. ¹⁸Atén a xuaán gídaabá heé taa laqwaál nee Mungú i tlakweemaá tleehhiitiiká, ala inós ku harmagagaahh nee Garmoó Mungú, tam Neetlaangw gu kwatiitiiká. ¹⁹A xuaán gídaabá atén a múk Mungú, ala yaamu sleémeero kudá' tlaákw gin baliit. ²⁰Garmoó Mungú adór nira hardáh, atén a xuaán, nee inós fuquraangw ngwa haniís oo inósuuduú Mungú ló' kuwa xuaan. Nee atén a baraá inósuuduú ló' i diriiaán, as tawa baraá Garmaawós Yesu Kristo. Kwí an Mungú ló' nee slafíngw alhhe'eesay wásl. ²¹Laqwalór ninakw, munguaá lamto ti harmagahhe'.

2 YOHANA

¹ Anínguú Aako barwaárí ngina amoorók i gooíim, kíng, aáyo, kídá' taa tsawaár, nee amór na/iíwók, kudá' naa slaá' ar baraá looeema. Heé nu slaá' a aníng kilooeeneeká, tam awa hatlá' sleémeero kudá' looeema ngi xuá' sleeme nu slaiyá'. ²Asma looeemaaká' baraatén i diriiá', slám alhhe'eesay'ín i kaahh, aqo nee atén an alhotaatimaán. ³Mungú Baabá nee Garmaawós Yesu Kristo atén ti tsuuqi, nee ti gurtlay, nee ti waydí haniisi ar baraá looeema nee sla'aari. ⁴Ana qwalaá/ ló'wa ale asma na/iíwók bahh'ale i baraá looeemaá i dirii'yá', adoodá' Baabá tira hara'ayín. ⁵Aáyo, daxta i firiím, a gídaabaheeká in hara'ayár /abén i haniís, aqo tidá' ta qaroó koomaan iimír iimu/úngw wa ale, tidá' kah gídaabá ti sla'asla'ané'. ⁶Sla'aari a tí, "Ta hootaán ar adoodá' Mungú tira hara'ayín. Tí an tidá' tin-da hara'ayín, adoodá' kara axasé' qaroó alé iimír iimu/uungo gídaabá, 'Hooté' baraá sla'aarír wa ale.'" ⁷Al/ay-muusér yaariir asma naa tí'ít baraá yaamuuwo, ar kah,

Yesu Kristo a slaqwa tleehhiitiiká. Kwí an kuduú al/ay-musmo, nee Wakusmoó Kristo. ⁸Kuungá' ti harmagah-he', gadiyérhúng tidá' taa tlehhé' bu'utuuwós miwa qwaár, as kahhoó' kuungá' bu'utuudá' hariím kuwa adá wa sleera'. ⁹Heé baraá intsaahhasár Kristó wa kumi-itaaká, ala iri harwaaraáhh, heé adoorí Mungú baraa-wose i kaahh. Ala heé baraá intsaahhatisár Kristó wa kumaamiít, kwí Baabá gu kón nee Garmaawo. ¹⁰Hee birna amorhúng káy, inós bar intsaahhastí ngi amorhúng i huwahuwiká, mu dahi'isaara', nee mu taaqweesara' sleeme. ¹¹Asma heé gu taaqweemiís, a kudá' tlehhemi'iíwós kudá' tlakw gi tlehhíít. ¹²Muruú yaariír oo ni ooár wa slaá' i deer, ala nguwa gawaá barwár i gooíim ar wiíno u sla'aaká. Gár ni slaá' a nin amorhúng i hardáh, nuri i axweés ar afa, asma qwal/amaayeerén iwa bo/. ¹³Na/aá hho'oorók tidá' taa tsawaár i intsihhiimisyá'.

3 YOHANA

¹ Anínguú aako, barwaárí ngina amoorók i gooíim, sla'aarusmooeé' Gáyo. Aníng kuúng un slaá' ar baraá looeema. ²Sla'aarusmooeé', án kuúng un aleefiriiriím as adór hhoo' kawa ar hot, nee slaqwtók masók ka hhoo', adoodá' muunuúwók kur hhoó'. ³Aníng ana ló'wa qwalaá/, asma hhaeekaari niwa hardihiyé', iidíguuwók nguri lamabu'uné' diirene adór kuúng looeema kira ót, nee adoodá' kuúng tar hot baraá looeemá wa ale. ⁴Qwal/amaayér ur ar tí ga baa/ i káhh, tí naa axaás ar gídaabá na/iieé' i baraá looeema. ⁵Sla'aarusmooeé', kuúng tu iialoó' baraá umuú gadiyér taa tlehhi as hhae, tam as hhaeedá' dahaayeero sleeme. ⁶Inooín hhooeemaawók kina alki/iít dír múk Kríshaanáy. Xa, inooín alee/iiseek, adór hariím dír geerá Munguhe, as iwa kumiitiya' baraá aaii'ine. Daqaní adór hhoo' aga tléhh. ⁷Asma inooín tindina tláy as Yesu, nee gár taa sláy i káhh amór múk xoordaá hat-lae. ⁸Gár atén tiwa hariím a múk adór kwí un ilaohi-imaán, as gadiyér'ín tidár looeema aga haratlaa/aán. ⁹Kángw naa gooíim amór múk Kríshaanáy i deer, ala

Diotrefe, kudá' uroó slaá' dir'ine, inós atén taa aleeya/aniká. ¹⁰Aníng bir na hardáh, kaangós kudá' aa tleéhh ngu dirhúng i alki/iít, adór inós axweesanoó tlákw oo dakti'iima ngura daanduurén i aain. Slám a har tiheeká, asma inós hhae gina sií ilaoharo, tam mukdá' gi ilaohár wa slaá' guna ilaá/ sleeme, guri paraátl dír múk Kríshaanayhe. ¹¹Sla'aarúsmo, tlehhma'aá tlakw mi eeharaar, awa hho' na eehareek. Heé tlehhma'aá hho' gi tlehhiít a heé Mungú. Ala heé tlehhma'aá tlakw gi tlehhiít, Mungú gwa ariiká. ¹²Demetrio ku lamabu'úngw hhoó' i kah nee muu sleémeero. Tam looeemaá kilá' sleeme ngu lamabu'uná'. Ala atén sleeme un lamabu'uumaán, nee kuúng a xú' adór gár atén ta kaahaan tar ar ló'. ¹³Muruú yaariír oo ni kuúng i ooár wa slaá' i deer geeraawo. Ala ngu ooaaká ar nguwa gooíim ar wiíno nee kalaámu. ¹⁴Asma baraá deeloóri tseewe aníng ni hardahamuú slaá' amoorók i alé, daqaní a afér ar axweesaán. ¹⁵Wayduú Mungú masók i dirók. Mulqeerén i kuúng intsihhiimís. Mulqeerén intsihhiiseek, umuú heewo ar umuúwós.

YUDA

¹ Ánuú Yuda a lawaalmoó Yesu Kristo nee slám a hhiyoó Yakobo. Aníng barwaárí ngina gooíim díř mukdá' taa ateét nee Mungú, kudá' taa slaá' nee Mungú Baabá, nee kiri amohhe'eemiís as Yesu Kristo. ² Gurtleemu nee wayda nee sla'aari masók kingi dook dirhunge. ³ Sla'aruúse, aníng iidíguú ba/ama nguwa dirhúng i gooíim una ló'wa slaá'. Nee ba/amarí a toorén atén sleémeero. Ala aníng ana tsaáhh gídaabá gár hariím gooíro a kuungá' nun gurbuú'. Gurbu'ungw'eé' a kwí gídaabá kuungá' haratlintaao sageeslaqwaak, tidá' Mungú aa saayín amór mukós sagaáwa wák wa ale. ⁴ Asma muu i deer oo aa qawti dah. Mukwí kuna sakwasleemari i gooín iimír aáng wa ale. Inooín a múk Mungú da'ayuumitaaká, slám a múk tsuuqaá Mungú harneét ar hotángw tlákw. Nee inooín kudá' úr oo kilós, Aakoorén Yesu Kristo, ngu sa tlaankiyá'. ⁵ Iidíguuwi ngun inslawtisár wa slaá' dirhúng i alé, ala tam ugwa geerí xui'i gídaabá, Aako mukós guna ba/amís baraá yaamaá Misrír wa ale, aluuwo mukdá' inós gwa haratlinti'íiká guri qwaareés. ⁶ Nee malayke sleeme tidá' taa uráy i haniís, uray'ín kudá' taa sláy kwaa gaár i xuiiká, ala didár hotaín wa hariim kari geexáy. Gawaá adoorihe Mungú gari tseék baraá giwti ar tseegamór alhhe'eesay wasl, as kiwa sakwasleemuuti bál deelór sakwasleemár ure. ⁷ Múk gixsár Sodoma nee Gomora inslawaa sleeme, nee múk gixsadaá hatlá' awa bihheedá' i tsewen. Inooín sleeme adoodár malaykeedá' kana tleéhh, tsaatu'uuma kana eehaár, ilatleerír tlakw baraá slaqooine ina baaliín, tam tsaatu'uumadár tlakw ar irangeét kana tlehhíft. Mukwí kwaa sakwasleemuút as tawa slaqsaay tleehhiti díř múk hatlae, kiwa slahhe'eemisi baraá asltá alhhe'eesoó koomaaká. ⁸ Tam mukwí naa tla/angwhúng i dah sleeme aqo adoodá'. Inooín baraá tlataín awa tawooro slaqooín kin slasla/areemiis, tan siaasii' kiwa baliiti nee Mungú, nee kudá' xirfayen awa gawaá doori kin /ooslislín. ⁹ Ala tam Mikaeli, malaykamoodá' úr, qoomár tiwa tlaampa'aasiyé' nee Neetlaangw daanduú slaqwtá Musá wa ale, aa qíitliiká sleeme nguwa /ooslin, aqo ina oó, "Aako kuúng u iigahhaati." ¹⁰ Ala mukwí muruudá' ta tsatsahhanká kun /ooslislín. Nee muruudá' slaqo oo iimír iimu/ uungw ta tsatsahhan, kudá' makaá fuqurángw kooma'aaká sleeme i tsatsahhana', mukwí slaqooín gin hhiitiitín ar muruudá'. ¹¹ Mukwí a tsaxwa sakwasleemari'ín ngiwa wa /akuuti. Asma inooín loohír Kaini kana eehaár. Tari /eét baraá dakuúsadár Balaa-mu, as tawa bu'utú slai, inooín tari qwaár baraá dee/

aanuú adór kuduú Kora. ¹² A múk hhitár huwahuúw baraá dinku'uumarhúng tidár muruú /aymár sla'aariro. Tan al /ayín nee kuungá' ar mure wasle. Inooín kilooín tin xuiyá'. Inooín a adór hunkoó tar hii'imiiti nee fur'a, ala i tluwoó konká. Slám inooín a adór xaa'aá mamaá kooma'aaká qoomár hariímár mamaá xaiwo, kudá' taa dee/aruú al tuú/ nee niri kahiyé' niri slupuutiyé'. ¹³ Inooín a adór gwaanduú tlawi, kudá' ila/aaro ta aleeslayká, mureewasler'ín ka geehhoo' adór sloorór gwaanduú baraá tlawi. Inooín a adór tsatse/uú tawó qwaqwadiím, kudá' dir'ín taa amohhe'eés ay alhhe'eesay wásl baraá ma/ami. ¹⁴ Nee Henoko a heé faanqw alaá Adamuwo. Inós aari gana oó daanduú mukwihe iwa kaahi, "Qaytsité', Aako naa hardáh nee malaykeerós ar hhohho' ar kumér kúm. ¹⁵ Inós nina hardáh as sakwasleema ngiwa tleehhi gawaá daanduú muu sleémeero. Mukdá' sleémeero oo Mungú gwa ilaiwa/iiká guri doohhimiis, as gawaá daanduú tlehhemi'íi'ín kudá' sleémeero awa qwanaay taa tlehhíft, kudá' Mungú kuwa ilaiwawa/iiká. Kiri malé doohhimiis as gawaá daanduú axweesanaydá' xaraásl sleémeero awa tlakuuseedá' Mungú ilaiwawa/aaká aa kát daanduuwós i alé." ¹⁶ Mukwí a múk tawó qununuú/ nee oo naeetuús. Nee laati inooín a múk ilatleerir'ín eeharahaár. Mukwí axweesanoó daara/aangw gun ar axwees, nee bartakaaro tin sla'atimisiyá' díř múk urén as slaasláw kawa dir'ín wa slay. ¹⁷ Ala kuungá' sla'aruúse, inslawaa /ayma'aá taa káh aáng nee Ya/abuúsér Aakoorén Yesu Kristo. ¹⁸ Inooín tana oó, "Qoomár alhhe'eesaywo waniquuse i deerút awa ilatleerir'ín tidár qwanaay ngi eeharahará'." ¹⁹ Mukwí an múk wakaarír huwahuúw. Inooín muruú ta eeharahari a muruú baraaká' yaamu kilós, muruú qeeru ku eeharahariiká. ²⁰ Ala kuungá' sla'aruuser'eé', ti kwa/ase' baraá haratlintaorhúng tidá' hhoohhooe, nee tawa firiiriinda' baraá /uuruú Qeeruú hhoohhooe. ²¹ Kuungá' kumiité' baraá sla'aarír Munguhe, nee slafíngw alhhe'eesay wásl kuwa daamaaraanda', kudá' Aako Yesu Kristo ni haniisi ar gurtleemuuwós. ²² Múk xurér koóm baraá muner'ine, gurtlatlaawaak. ²³ Awa hatlá' ba/amisaak ar kiwa baraá asltá wa dafimita'. Bahh'alé i dayá' awa ta gurtlatleera', ala ar dae. Tam inqwaruúin aahhaak kudá' taa slasla/aareés nee ilatleerír slaqwa. ²⁴ - ²⁵ Mungú kilós, inós a Ba/amusmoorén ar baraá Yesu Kristo Aakoorén. Inós kuungá' nu aleesláy nuwa de'en as dukuutsmo munduwa tuú', slám nuri sihitis díř geerá xirfuuwós tawa múk xaslaansli wásl, nee tawa múk baraá qwal/

uú úr. Inós xirif a kós, nee uraay, nee aleesleemu, nee /uuru, iimír iimu/uungo ay hamí, tam ay alhhe'eesay wasle. Amin.

GEEHHOEEMAÁ

¹ Gaarí a gár Mungú aa geehhoeés díř Yesu Kristo, as Yesu Kristo muruudá' hardáh ar gaanslaay nguwa laqan díř sagadiyuuseerós i alé. Kristo malaykamoowós guri ya/aáw amór sagadiyusmoowós Yohana, as muruúwí nguwa dirós i laqan. ² Nee Yohana muruudá' sleémeero aa ár guri alki/iít. Inós axweesantá Mungú gari lamabu'ún, nee lamabu'úngw Yesu Kristo sleeme. ³ Heé amohhoó' a kudá' axweesantá aaru'uumarí ga soomuús. Nee múk amohhoó' a kudá' ga axamiís nee gari oh tidá' taa baraká' i gooín. Asma qooma aa naká/. ⁴ Ánuú Yohana muruúwí una gooíim díř múk Kríshaanáy oo baráá gixsadaá faanqw awa baráá yaamaá Asia. Mungú kuungá' nu tsuuqi nee nu waydí haniisi. Inós an kudá' dáw, nee kudá' daadáw nee kudá' hardáh. Nee slám gurtleemu nee wayda amór i dahhi a amór qeeruudá' faanqw, kudá' díř geerá kitaangós oo aleesleemuú i dirií', ⁵ nee amór Yesu Kristo. Inós an lamabu'usmoodá' inkihimuúa koóm, nee slám inós an heé geera oo naa waaslee/ baráá múk aa qaátl wa ale. Nee slám inós a waawutmoó waawitá sleémeero baráá yaamuuwo. Inós atén tin slaa', nee tina gweér baráá lawaali'imár tlakweemaá wa ale ar tseereerós. ⁶ Inós atén tina waawuti'iimár i sláy, tiri geeraharuusér saaliingw tleéhh, as atén Mungú, Baabuúwós, kuwa sagadiyuusaan. Xirif nee aleesleemu i dirós ay alhhe'esay wasle. Amin. ⁷ Qaytsiít, inós ni hardah ar baráá hunkáy. Umuúqo heewo guri ar ar ila', tam mukdá' inós gwa mutin sleeme guri ar. Nee muu sleémeero oo baraká' yaamu iri /aa/amín ar gurhaami as inós. Eeít, adoorí an adoodá' tleehharuut. Amin. ⁸ Aakoó Mungú i kaahi gídaabá, "Aníng an Alfa nee Omega, aníng an iimu/uungw nee alhhe'esaaay." Aníng an kudá' dáw, kudá' daadáw, nee kudá' hardáh, kuduú Aleesleemusmoó mura' sleémeero. ⁹ Aníng a Yohana, hhiyaahúng, kudá' aa al dínku'uus nee kuungá' baráá slahha'amaayeero, nee baráá Waawuti'iima, nee baráá qiqtliingw baráá Yesuwo. Qoomarkaaro aníng ana hardáh baráá yaamaá kaahaar awa tla/ángw tlawi, awa ta babay Patmo. Gár nisa didá' i hardáh a axweesantá Mungú ana alki/iít nee Yesu una lamabu'uúm. ¹⁰ Bál Deelór Aakoowo Qeeru aníng ina i hardáh, afór ur ngiri axaás ar axwees aluueé' wa ale. Afoorí a adór afór tarumbeéta. ¹¹ Afoorí ina beér, "Gár kuúng ta aan gooimeek baráá kitaábuú i alé, nee daqaní kay ya/áp amór múk Kríshaanáy oo baráá gixsadaá faanqw, gídaabá amór kuduú Efeso, nee Smirna, nee Pergamo, nee Tiatira, nee Sardi, nee Filadelfia, nee Laodikia." ¹² Aníng

niri warqáw as afoodá' amor'eé' i axwees ngiwa ar. Nee qoomár niwa warqáw, kiteeraá faanqw awa tsa'asoó koomá' ina ár, awa taa tleéhh ar miisli. ¹³ Nee baráá tla/ángw kiteeridá' tsa'asoó kooma'a, heeko una ár oo adór slaqsoó garmoó hee. Hiiyoó naa dahaás aa hardáh ay baráá ya'a', nee tla/aangós gwa tseék ar himú miisli. ¹⁴ Se'éngw sagós ku /awák adór se'éngw bee/aangw oo ló'wa /awák, nee adór tlaa/aá tluwaay. Nee ilaawós i gwa/aatiyá' adór tsángw asltá wa ale. ¹⁵ Nee ya'aawós a adór muqslír tlaxo ur, ar taa hamaatla hhe'eés ló'wa ale ar baráá asla. Nee afoorós a adór ma'aá yaariir awa wa/amiimá' baráá wa/ángw i alé. ¹⁶ Nee baráá dakós oo doó /iyayhe i tsatse/uú faánqw kón, nee paángár afa xaraasl badu tsaraawo i baráá afkós wa tí'imít. Slám gitsee/aawós i gwa/aatiyá' adór tsee/amaá wa ale qoomár tsee/amá bira siirií/. ¹⁷ Aníng qoomár nguwa ár, niri huú' díř ya'aawós i alé adór heé aa gwaa'. Dakós oo doó /iyáy nguri qaás gawaaéé' i alé, iri oó', "Ma dá'yuumitaar. Aníng a kudá' oo geera nee kudá' oo alhhe'esaaay, ¹⁸ kudá' slaáf. Aníng geeraawo aga gwaá', nee qaytsiít hamí a slaáf ay alhhe'esay wasle. Nee slám aníng gweermo a koóm ar gwa'ara nee ar didár múk aa qaatlb. ¹⁹ Gawaá adoorihe, muruudá' kuúng taa aán gooimeek, kudá' dáw nee tam kudá' sangw hardáh sleeme. ²⁰ Lu/aaroó tsatse/uudá' faanqw, kudá' kuúng taa aán baráá dakw'eé' oo doó /iyáy, nee oo kiteeridá' faanqw awa miisli awa tsa'asoó koomá', gídaabárós a tí, tsatse/uudá' faanqw a malaykér múk Kríshaanáyduú baráá gixsadaá faanqw. Nee kiteeridá' faanqw awa tsa'asoó koomá' a múk Kríshaanáyduú baráá gixsadaá faanqw."

² "Gooimeek amór malaykamooduú múk Kríshaanáy oo baráá Efesór i dirií', "Axweesantí díř i dahh an díř kudá' tsatse/uú faanqw gwa oh ar dakós oo doó /iyáy, kudá' hí'imiít baráá tla/ángw kiteeridá' faanqw awa miisli awa tsa'asoó koomá'. ² Aníng iidíguú tlehheemí'iwók u xuú', nee daawitimeerók nee qiqtlingók. Nee slám a xuú' gídaabá múk tlákw sa qiqtlingo u aleesleeraaká. Slám mukdá' ugwa iíát, kudá' káh gídaabá, inooín a ya/abuuse, ala laati a ya/abuuseerooká, kiri tsáhh gídaabá a lamuuse. ³ Slám kuúng ana qiqtliín nee slahha'amaayér yaariir ana slaasleér as aníng, slám aga slaacaqatiká.' ⁴ Ala aníng axweesantaka a koóm daanduuwoqe gídaabá, 'Kuúng sla'aarirók tidár geera aga meér.' ⁵ Gawaá adoorihe, inslawee didá' kuúng tawa hú', hhu'u'uúm, nee tlehheemí'iwók kudá' geera ta tlehahhit ki tléhh. Ala adoorí barnaxes aga

tlehhiiká, aníng niqo hardáh amoorók, nee aníng daqani kitaangók kudá' tsa'astá koóm u hingedirós tidá' i diri'i, bar kuúng aga hhu'u'uundiiká. ⁶Ala kuúng gár hho'o diroge a tí gídaabá, kuúng tlehheema'aá múk Nikolai iga áhh. Aníng sleeme tlehheemi'iín iga aáhh." ⁷"Heé iaá koóm, axweesantí ngi axaasi, tí Qeeru i kaahi dír múk Kríshaanáy, " 'Heedaádá' arba/ati ga sláw, aníng u ya/aámár i haniís ar mamaác xa'anooduú slafiingw ngiwa /ayi, kudá' baraá asalmoo Mungú i diri'." ⁸"Gooimeek amór malaykamooduú múk Kríshaanáy oo baraá Smirnár i diri', " 'Axweesantí dír i dahh a dír kuduú geera nee oo alhhe'eesaay. Inós geeraawo ina gwaá' ala iri slaáf. ⁹Aníng slahha'amaayeerók a xuú', nee liitlakweerók. Ala kuúng a daqaarmo. Nee slám a xuú' /ooslislingw mukdá' káh, atén a múk Yahudi, ala laati a inooneeká, ala inooin laati a múk Neetlangw eeharahaár. ¹⁰Slahha'amaayeedá' kuúng ta sleer ma da'ayuutaar. Ga/aaweek, Neetlaangw kuungá' bahh'alé nu tsegiit baraá doó tseegamo, as tunduwa iari. Nee kuungá' slahha'amu u sleerá' deelo mibaangw. Kuúng masók a inkihhiimuú koón tam ay gwa'ara, daqani aníng slamangw slafiingw ngu haniís." ¹¹"Heedaádá' iaá koóm axweesantí ngi axaasi, tí Qeeru i kaahi dír múk Kríshaanáy, " 'Heé arba/ati ga sláw, inós ku slahhe'eesiiká nee gwa'araadár tsár." ¹²"Gooimeek amór malaykamooduú múk Kríshaanáy oo baraá Pergámó i diri', " 'Axweesantí dír i dahh a dír kudá' paángadá' afa xaraasl badu tsaraawo ga koóm. ¹³Kuúng dír ta hot aníng a xuú'. Kuúng dír ta hot a didár kitangw aleesleemu oo Neetlaangw. Ala án kuúng iga sa tlankká, slám ana kumamít aníng iwa haratlinti' tam qoomár de'emaá Antipa tawa lamabu'usmooeé', slám a lamabu'usmooeé' oo inkihhiimuú koóm. Inós kuna gaás baraá tla/angwhúng i alé, didár Neetlangw i hooti. ¹⁴Ala aníng axweesanoó niiná u koóm daanduuwo. Kuúng mukko u koón diroge, oo intsaahhatimisúu Bal-aamu gu eeharahaár. Inós an kudá' Balaki gwa intsaahhatimis adór múk Israeli ngur al/ayi, as masók inooin fu'unaydá' kiwa /ayi, kudá' taa ilahhooár wa haniís dír munguaá murslaaqat, nee slám tawa fuqusi. ¹⁵Nee slám malé alé kuúng mukko u koón oo intsaahhatimisúu múk Nikolai gu eeharahaár. ¹⁶Gawaá adoorihe, hhu'u'uúm. Nee bar hhu'u'uundaaká, aníng ni hardáh amoorók, nee aníng niri slaáqw nee inooin ar paangár gawaá afkueé' daahh." ¹⁷"Heé iaá koóm, axweesantí ngi axaasi, tí Qeeru i kaahi dír múk Kríshaanáy, " 'Heedaádá' arba/ati ga sláw, aníng maánadá' taa luú/, tidá' gawaá dooraá daahh, a haniís. Nee tlaa/anoó /awaák nguri haniís. Nee gawaá daanduú tlaa/anoodae umuú /abén kwaa gooín, oo ta baloo tsaahhiiká nee hee, aqo har heedaádá' gu sláw." ¹⁸"Gooimeek amór malaykamooduú múk Kríshaanáy oo baraá Tiatírár i diri', " 'Axweesantí dír i dahh a dír Garmoo Mungú, kudá' ilaawós gwa/aatá' adór tsangw asla, nee ya'aawós a adór muqslír tlaxo ur, tidá' ló'wa gwa/aat. ¹⁹Aníng tlehheemi'iíwók i xuú', nee sla'aarírók, nee

haratlintaaoorók, nee gadiyeerók nee qiqtlilingók. Nee slám a xuú' gídaabá tlehheemi'iíwók kudá' alhhe'eesaay ki ak yaariir ta kudá' geeraawo. ²⁰Ala aníng axweesantaka a koóm daanduuwo ge gídaabá. /Ameenidá' ta babay Yesebeli a aleeya/a/aán. Inós ti babeer a aarusó'o, nee sagadiyuuser'ee' gari intsaahhatimis nee gari qwaarés as tawa fuqusi, nee fu'unaydá' kiwa /ayi awa taa ilahhooár wa haniís dír munguaá murslaaqat. ²¹Aníng pa/aangw una haniís dirós i alé as iwa hhu'u'uun. Ala fuqtós tidá' ga sla'aká nguwa hhu'u'uun. ²²Qaytsiít, aníng inós a qaatís ar tiqti, nee mukdá' nee inós alfuquusá' u slahha'amkwaá yaariir i haniís, inooin barnaxes ta hhu'u'unká nee tlehheema'aá /ameenidá' birkaa mayká. ²³Nee aníng na/iíwós i faák tsu/utaaro. Nee múk Kríshaanáy sleemeero gari xuú' gídaabá aníng an kudá' munér muu ga tsee/ariim nee inslawaywo. Nee aníng umuúqo heewo baraahunge un buú' ar adoodá' inós wa hariim as tlehheemi'iíwós kudá' aa tlehhiít." ²⁴" 'Ala kuungaasingá' aga mete' dír Tiatira, kuungá' intsaahhatimisuuwí tlákw ugwa eehadiiiká. Kuungá' muruudá' ugwa xui'iiká, kudá' inooin tawa kaahi a lu/aaroó muruú Neetlaangw. Án kuungá' nu baw gídaabá án huuwár hatlá' ngi qaasaaká daandeemoohúng i aleeró. ²⁵Ala a tising ta koonda' na ooha hhe'eesaak ay dír án ni hardah. ²⁶Heedaádá' arba/ati gaa slay, nee adoodá' aníng ni slaá' gari tlehhehhiit ay alhhe'eesaay, aníng heewí u waawutmoó wa qaás daanduú múk xoorduwo. ²⁷Nee inós múk xoordu guri sawaawuti'iín ar hhartá muqslí, nee guri parhhamiis adór qaambeesamá wa ale. Asma tam aníng waawuti'iimarí ana sláw dír Baabuúee' wa ale. ²⁸Nee slám aníng tsatsee/idár matlatle a dirós i haniís." ²⁹"Heé iaá koóm, axweesantí ngi axaasi, tí Qeeru i kaahi dír múk Kríshaanáy."

3 "Gooimeek amór malaykamooduú múk Kríshaanáy oo baraá Sardír i diri', " 'Axweesantí dír i dahh a dír kudá' qeereemadá' faanqw oo Mungú gu koóm, nee tsatse/uudá' faanqw. Aníng iidíguú tlehheemi'iíwók u xuú'. Kuúng tuwa xui a sláf, ala laati kuúng aga gwá. ²Gawaá adoorihe, daarkiit. Slafingwdá' niiná oo aa meet baraawoge /uuruú i qaaseek dír ira faakiiká. Asma aníng tlehheemi'iíwók iga ár i ganaaiiaaká dír geerá Mungúeene. ³Gawaá adoorihe axweesantadá' adór kara ilaót nee adór kara axamís inslaweek, nee kaót, ta hhu'u'uún. Ala kuúng bar aga dal'iká, aníng ni hardáh amoorók i aleeró adór fisusmo, ala qoomaadá' aníng ni hardah kuúng a xu'uká. ⁴Ala kuúng múk niiná u koón baraá Sardíro, oo tlabaaín gaa slasla/areemisiiká. Inooin ta al hi'iimiit nee aníng, tlabaaín awa /awak kaa dahaás, asma inooin i hariná. ⁵Heedaádá' arba/ati gaa slay, inós ku tlabá awák i dahaas, nee umuúwós u baloo fiitsaaká baraá kitaabuuduú slafiingo. Nee slám aníng umuúwós un ya/aám dír geerá Baabuúeene nee dír geerá malaykeerós gídaabá inós an kwe'ee'." ⁶"Heé iaá koóm, axweesantí ngi axaasi, tí Qeeru i kaahi dír múk Kríshaanáy." ⁷"Gooimeek amór malaykamooduú

múk Kríshaanáy oo baráá Filadelfiár i dirií, " 'Axweesantí díř i dahh a díř kudá' Hhoohhoó', kudá' looeemaá axweés, kudá' gweermór Daudi ga koóm. Inós afkuú do' bar ngwa gweér, heé tseegaro gu aleesláv i kaahh. Nee inós bar ngwa tseék, heé gweermooro gu aleesláv i kaahh. ⁸ Aníng iidíguú tlehheemí'iiwók u xuú'. Qaytsiít, aníng afkuú do' oo taa gweér ngwa qaás díř geeraawók i alé, ala heé tseegamooro gu aleesláv i kaahh. Aníng a xuú' gídaabá /uuruú niiná u koón, nee slám kuúng axweesante'eé' aga ót, nee aníng iga si'íká. ⁹ Ga/aaweeek, mukko i deer oo Neetlángw eeharahaár. Inooín ta kaahi atén a múk Yahudi, ala laati a loeká, ala inooín a lamuuse. Aníng mukwí ngu /uurutís as iwa amoorók i hardahi, nee iwa tumbarara'aati díř geeraawók i alé, as inooín ngiwa tsaahhiya' gídaabá aníng kuúng u slaá'. ¹⁰ Kuúng axweesante'eé' tidá' daanduú qiqtlingw aga ót. Gawaá adoorihe aníng kuúng u xuúm qoomaadár iara'aduwo, tidá' hardah baráá yaa-mu sleémeerowo, as muu sleémeero oo baraká' yaa-mu kuwa iari. ¹¹ Aníng ni hardáh ar gaanslaay. Tidá' ta koon ooha hhe'eeseek, as hee slamaangók munguwa hayóh. ¹² Heedaádá' arba/ati gaa slay, aníng inós un uhumoó Doó Mungúeé' tleéhh, nee baraadaádae iri ti'itiiká baloo ale. Nee gawaawose aníng umuú Mungúeé' un gooiím, nee umuú gixsár Mungúeé', Yerusalemudá' /aben, tidá' awdiit gawaá dooriwo amór Mungúeé' wa ale. Nee slám aníng umueé' kudá' /abén u gooiím.' " ¹³ "Heé iaá koóm axweesantí ngi axaasi, tidá' Qeeru i kaahi díř múk Kríshaanáy." ¹⁴ "Gooimeek amór malaykamooduú múk Kríshaanáy oo baráá Laodikiár i dirií, " 'Axweesantí díř i dahh a díř kudá' ta babay Amin. Inós an lamabu'usmooduú inkih-himuúe koóm nee oo looeemaá axweés. Inós an iimu/úngw muruudá' sleémeero Mungú aa tleéhh. ¹⁵ Aníng iidíguú tlehheemí'iiwók u xuú', adór kuúng tur tsatsa'aareeká nee slám adór tar da/a/aandaaká. Geeraawo alók a tsini kuúng barnaxes tun tsatsa'areema hhe'eés, laqaá barnaxes an da/a/aán. ¹⁶ Ala daxta kuúng hám a tawó matlaxw. Kuúng tu tsatsa'aareeká, nee slám a da/a/aandaaká. Gawaá adoorihe aníng kuúng u waá/gawaá afkwe'eene. ¹⁷ Kuúng a kat, "Aníng a daqaarmo. Án tina kilooeé' daqaaritiís, slám gár iwa /aaruur i káhh." Ala laati kuúng a xu'uká gídaabá kuúng a liit-lakusmo, kuúng a heé gurtleemuú slaá', nee a narkut-mo, nee heé taampa, nee slám a /aankwets. ¹⁸ Gawaá adoorihe gár kuúng uwa hariím a adoorí an tléhh, Miislidá' taa hamaátl ar baráá asla dir'eé' tiwa tlaxw, as kuúng tawa daqaarmo tleehhit, nee tlabaadá' /awak ki-wa tlaxw, nee kiwa dahas, as /aankwetsuuwók kudá' murér koóm mukuwa araár. Nee slám maasáy na tlaxweek, ilaawók kiri slík, as kuúng tawa xumis. ¹⁹ Mukdá' sleémeero aníng ni slaá' un iigahhamiít nee un muúx. Gawaá adoorihe kuúng ilakaaharu tleehheek, hhu'u'uúm. ²⁰ Ga/aaweeek, aníng a sihhimiít afkuú dó' wa ale, a ateetiím. Hee barnaxes afor'eé' gaa axaás, nee afkuú dó' guri gweér, aníng a dáh amoorós,

aníng niri al/ayiím nee inós, nee inós iri al/ayín dinkwa nee aníng. ²¹ Heedaádá' arba/ati gaa slay, aníng inós u iwiitiís dinkwa nee aníng baráá kitangw'eé' kuduú aleesleemu, adoodá' aníng arba/ati ngira sláv, niri iwiít dinkwa nee Baabuúeé' baráá kitaangós kuduú aleesleemu.' " ²² "Heé iaá koóm, axweesantí ngi axaasi, tidá' Qeeru i kaahi díř múk Kríshaanáy."

4 Alaá muruúwí sleémeerowo aníng niri malé qaytsiít, nee ga/aaweeek, afkuú dó' taa gweér una ár gawaá dooriwo. Nee afoodá' aa axwes nee aníng qoomaadár geeraawo, tidá' adór tarumbeéta, aníng iri beér, "Amoorí tsa/amang, nee muruudá' hardahamuuwo aluuwo hariím, aníng ngu laqaám amoorók i alé." ² Qoomaadár kilae Qeeru aníng iri i hardáh. Nee gawaá dooriwo Kitángw aleesleemu kwaa qaás, nee heé wák naxés aa iwiít gawaá kitangwdá' i aleeró. ³ Nee heedaádá' aa iwiit, inós bura ga/eér, i miirii/ adór tlaa/edá' tlaxo ur ta babay yaspi nee akiki. Nee ga/alér tluwaay kitangwduú aleesleemu gwa harwét, kalaywós a adór tlaa/anoodá' ta babay sumaridi. ⁴ Kitangwduú aleesleemu kiteeraá mibeeri tsár nee tsiyáhh awa hatlá' awa aleesleemu nguna harweeriye'. Nee gawaá kiteeridá' mibeeri tsár nee tsiyáhh bariisér mibeeri tsár nee tsiyáhh i gawaadá' wa iwiíwít. Inooín tlaabá /awak ngaa dahamiisiye', nee gawaá sager'ine gár naa dahasiye' a slam'eeraá miisli. ⁵ Nee gawaá kitangwduú aleesleemuwo gár ti'imiit a mankari nee xuuraai nee kududuhaay. Nee díř geerá kitangwduú aleesleemuwo tsa'asoó faanqw i díř geeraadá' wa oh. Tsa'asaywí a Qeeruú faanqw oo Mungú. ⁶ Nee díř geerá kitangwduú aleesleemuwo tlawi i deer ar slaqás adór looa, nee ar xumiis adór looar wa ale. Nee baráá tla/ángw kitángw aleesleemuwo nee bihhe sleémeero ar kitangwdae muruú slaáf oo tsiyáhh i deer. Muruúwí aa haáts ilaawo amór geera nee amór aluuwo. ⁷ Nee baráá muruudá' slafa gár geera a adór diraangw. Nee gár tsár a adór awu, nee gár tám i gitse/aá koón adór heé wa ale. Nee gár tsiyáhh a adór gwareesír gawtí tlatlaw. ⁸ Nee muruúwí slaáf tsiyahhaawo umuúqo gaaro hhampe'eeraá lahhoó' gi koón. Nee hhampe'eeriká kaa harweér nee ila', nee tam baráá guruú hhampe'eeriwo. Muruúwí i daa' xweera nee tlaatla/aangw, ta hungu/uumisiiká sleeme. Gár ta daai a tí, "Aakoó Mungú Aleesleemusmo inós ku hhoohhoó', ku hhoohhoó', ku hhoohhoó'. Inós an kudá' daadáv, nee an kudá' dáv, nee kudá' sangw hardáh sleeme." ⁹ Muruúwí slaáf xirif nee ilaiwa/ame nee sluufaay kun hanmiis díř kudá' gawaá kitángw aleesleemuú i dirií, kudá' slaáf ay alhhe'eesay wasle. ¹⁰ Qoomár inooín barta adoorí tlehhiit, umuúqo daqto bariiseedá' mibeeri tsár nee tsiyáhh in tumbarara'amítf díř geerá kudá' gawaá kitángw aleesleemuú i dirií. Inooín kudá' slaáf ay alhhe'eesay wasle kun sluufimiis. Nee inooín slam'eeri'ín kin kwakwaahh díř geerá kitangwduú aleesleemu, ta kaahi, ¹¹ "Kuúng Aakoórén nee Mungúrén, kuúng a hariín xirif kuwa ilaot, nee ilaiwa/ame nee aleesleemu. Asma kuúng mura' sleémeero

una tléhh. Nee mura' sleémeero ina deeruút nee kuna tleéhh as sla'arirók."

5 Aluuwo kitaábu una ár. I baraá dákw doó /iyáy oo kudá' aa iwiit gawaá kitangwduú aleesleemu. Kitaábuudá' i gooír kón baraá guruuwo nee gawaá daanduwo sleeme. Nee slám kitaábuuwí kwaa tseék ar kufúlaay faanqw. ² Malaykamoó aleesleemuú koóm nguri ár. Inós ina axweés ar afór ur, iri oó', "Heé hariím a heemá kitaábuuwí nguwa gweeri nee kufúlaywose?" ³ Ala hee i kaahh gawaá dooriwo, laqaá tam baraá yaamuwo, laqaá baraá guruú yaamuwo oo kitaábuudá' gwa aleeslay gweeraro, laqaá tam nguwa i qaytsiiti. ⁴ Aníng niri /aa/amiím ar gurhaami as adoodá' heé taa ár iwa kahhi, oo hariím kitaábuudá' gweeraro laqaá nguwa i qaytsiiti. ⁵ Nee heé wák baraá bariiseedae aníng ina báy, "Ma /aa/amiimaar. Qaytsiít, Dirángw tlahhoó Yuda i deer, oo hhay Daudi. Inós arba/ati gaa sláy. Gawaá adoorihe inós i harín kitaábu nguwa gweeri nee tam kufúlaywós kudá' faanqw sleeme." ⁶ Hamtidae Deelmoó bee/i una ár aa sihiít dír tla/ángw kitangwduú aleesleemuú i alé, nee tla/ángw muruudá' slaáf oo tsiyáhh, nee tla/ángw bariiseedá' mibeeri tsár nee tsiyáhh. Deelmooduú bee/i bura ga/eér, inós a adór deelmoó taa gaás. Inós xareemaá faanqw gi kón, nee ilaá faanqw. Ilaadá' faanqw a Qeeruú faanqw oo Mungú, kudá' taa ya/aáw baraá yaamu sleémeero. ⁷ Deelmooduú bee/i niri hardáh, kitaábu guri taataáhh gawaá dákw doó /iyáy wa ale oo kudá' aa iwiit gawaá kitangwduú aleesleemu. ⁸ Qoomár kitaábuudá' nguwa taataáhh, muruudá' tsiyáhh oo slaáf nee bariiseedá' mibeeri tsár nee tsiyáhh tari tumberara'aát dír geerá Deelmoó bee/i. Umuúqo heewo baraine i marímbár úr kón, nee slooqa'á miisli awa muruú xarángw tsuú' koomá' oo ta da/a/an ilahhoóar wa ale. Muruúwí xarángw tsuú' koóm an firór múk hhohhó' oo Mungú. ⁹ Inooín daa'ángw /abén ngun daaiyá', gídaabá, "Kuúng a hariín kitaábu kuwa taatahh nee kufúlaywós kuwa gwet, asma kuúng tuna gaás, nee muu una tláxw dír Mungú i alé ar tseereerók, múk umuúqo tlahhaywo nee umuúqo tsifriro, nee umuúqo mar'eefo nee umuúqo xoororo. ¹⁰ Kuúng inooín kiri waawuti'iimár i sleér, nee kiri geeraharuusér saaliingw tléhh as Mungúrén kuwa sagadiyuusi. Nee inooín yaamu ngiwa sa waawuti'i'ina'." ¹¹ Aníng niri qaytsiít, afór malaykér yaariir ana axaás. Malaykeedá' kitangwduú aleesleemu gwa harwét, nee muruuduú tsiyáhh oo slaáf, nee bariiseedá'. Nee faaror'ín a kumér kúm. ¹² Inooín tari daá' ar afór ur ta kaahi, "Deelmoó bee/i, kudá' taa gaás, inós i harín aleesleemu nguwa slay, nee daqaari'iima, nee sagaalooa, nee /uuru, nee xirif, nee ilaiwa/ame nee tsu-uqa." ¹³ Aluuwo aníng afór mura' sleémeero kudá' taa tleéhh ana axaás, kuduú gawaá doori nee kuduú baraá yaamu, nee tam kuduú baraá guruú yaamu, nee kuduú baraá tlawi sleeme. Muruúwí sleémeero aníng una axamiís tawa daai, ta kaahi, "Kudá' aa iwiit gawaá kitangwduú aleesleemu, nee Deelmoó bee/i, inooín tsuuqa a

kooín, nee xirif, nee ilaiwa/ame nee aleesleemu ay al-hhe'esay wasle." ¹⁴ Nee muruudá' tsiyáhh oo slaáf iri oó', "Amin." Nee bariisee iri tumberara'át, iri sluufimis.

6 Aluudae Deelmoó bee/i nguri ár qoomár inós kufúlidár geera ngiwa gweér baraá kufúlaydá' faanqwe. Nee gár wák baraá muruudá' tsiyáhh oo slafa ana axaás i axwés ar afór adór kududuhaay, i kat, "Qwaláng." ² Aníng niri qaytsiít, faraásír /awaak ana ár. Heé faraásidá' gaa i tsa/an i ga/alér kón. Nee inós kuri slamángw i haniís. Iri tí'it ar baali, nee iri baalír áy. ³ Nee Deelmoó bee/i kufúlidár tsár ngiwa gweér, aníng afór gár tsár baraá muruudá' tsiyáhh oo slafa ana axaás, i kat, "Qwaláng." ⁴ Faraásír hatlá' ar daa/aat adór asltá wa ale niri tí'it. Nee heé faraásír gaa i tsa/an kuri aleesleemuú i haniís oo wayda nguwa hingeesi baraá yaamuwo, as muu tiwa kilooín tsu/i. Nee paángár ur kari inós i haniís. ⁵ Nee Deelmoó bee/i kufúlidár tám ngiwa gweér, aníng afór gár tám baraá muruuduú tsiyáhh oo slafa ngiri axaás, i kat, "Qwaláng." Niri qaytsiít, faraásír boo/ ngiri ár. Heé faraásír gaa i tsa/an xoolmoó qoomeemes gu kón baraá dakose. ⁶ Afoo ngiri axaás sleeme, ar baraá tla/ángw muruudá' tsiyáhh oo slaáf daahh. Afoorí i kat, "Angaáno oo har qoomoó slooqomoó wák, tlaxoorós a slaqwér tlaatla/ángw wák. Balángw shayíri oo har qoomoó slooqa'á tám, tlaxoorós a slaqwér tlaatla/ángw wák. Ala di/i nee difaái ma hhiitiimaar." ⁷ Deelmoó bee/i kufúlidár tsiyáhh ngiwa gweér, aníng afór gár tsiyáhh baraá muruudá' tsiyáhh oo slafa ngiri axaás, i kat, "Qwaláng." ⁸ Aníng niri qaytsiít, faraásír hatlá' ngiri ár ar bahbahay. Heé faraásír gaa i tsa/an umuúwós a Gwa'ara, nee didár múk aa qaatlg nee inós tina al koomakoné'. Inooín kiri aleesleemuú i haniís baraá yaamuwo daanduú barakár wák ar baraá baduudá' tsiyahhawo, as muu kuwa tsu/i ar paánga, nee ar giyeét nee ar pu/i, nee ar makaá xaraaslá' awa baraaká' yaamu. ⁹ Nee Deelmoó bee/i kufúlidár kooán ngiwa gweér, aníng qeeruú muu una ár baraá guruú meésár ilahhooa. Mukwí an kudá' taa tsuú/ as axweesantá Mungú nee as lamabu'ungw'ín kudá' taa lamabu'ún. ¹⁰ Inooín tari tseemín ar afór ur ta kaahi, "Aáko, kuúsíng hhoohhoó' nee oo looeemaá axweés, kuúng ta daamaraaraan ay xaylá? Kuúng sakwasleema ka tlehh a xaylá, as tseereerén kawa li/áy bú' dír mukdá' baraá yaamuú wa hoota?" ¹¹ Umuúqo heewo baraine kuri hiyoó tleér i haniís oo /awaák. Kiri báy, "Kuungá' iwiitwité', deelór niiná kilós i káhh, ay dír faarór sagadiyuusér adór kuungá' nee ar hhaeéhúng i bo/, kudá' ta tsu/i adoodá' kuungá' tundura tsuú/." ¹² Nee aníng Deelmoó bee/i nguri ár qoomár inós kufúlidár lahhoó' ngiwa gweér. Kunseelír ur niri hardát, looa iri boo/eér adór guniár taa tleéhh ar se'eengw, slahhaangw sleémeero iri tseere tleehhiít. ¹³ Tsatse/ iri paáhh yaamí alé adoodár na'aá /aantsí awa naa hamaari'iiká kir pahhamaamisi qoomár bar ka diingiís nee bambaór yaariir. ¹⁴ Doorí niri quutliyé' adór slambaree/i kar waageqaaqay. Nee umuúqo tloomaro kari

loohatís dirós tidá' i dir'a. Nee slám umuúqo yaamaá kaahaare awa baraa tla/ángw tlawtí diriia'a kiri loohatís sleeme. ¹⁵Qoomaadae waawitú baraa'á yaamu nee múk urén, nee geeraharuusér slaqwara, nee múk daqaare, nee múk aleesleemuú koóm, nee umuúqo heewo, oo lawaalmo nee oo lawaalmoowooká, sleémeero tari nahhaát baraa' mar'i, nee baraa' gur'ér tla/u ar baraa' tlom'í dirií'. ¹⁶Inooín tari tseé' ar afór ur, dí' tlom'i nee dí' tla/u, ta kaahi, "Atén ti harahue', até' ti lu/e', dí' geerá gitsee/aá kudá' aa iwiiti gawaá kitangwduú aleesleemu, nee dí' Deelmoó bee/iro. ¹⁷Asma Deeloodá' ur naa hardát ar Mungú nee Deelmoó bee/i sakwasleema kawa tleehhi, nee heé sihiit bál deeloodae a heemá?"

7 Alaá tihe aníng malaykér tsiyáhh ngiri ár aa sihiit bihhe tsiyáhh ar yaamu. Inooín fur'adá' tsiyáhh ar yaamu kan ila/án, as fur'adá' miwa fukukueeliín baraa' yaamuú i alé, laqaá tam gawaá daanduú tlawi, nee laqaá tam gawaá umuúqo xa'anoowo. ²Nee malaykamoó hatlá' nguri malé ár oo tsa/a/ám amoodá' looa niwa tsiirarihh. Inós i layár kón ar Mungú slaáf. Inós malaykeedá' tsiyáhh gari i tseé' ar afór ur, tidá' aleesleemu gwa sleer yaamu ngiwa hhtiin nee tlawi. ³Malaykamoodá' iri oó, "Yaamu mi kwatiitara', laqaá tlawi, laqaá tam xai, ay dí' laya ngay hhe'eesaan qaasaro gawaá gitsee/ér sagadiyuusér Mungúrén." ⁴Mukdá' taa layár i qamín aníng faaror'ín ana axamiís. Faaror'ín a múk kume tsiiruú wák nee mibeeraá tsiyáhh nee tsiyáhh oo taa layár i qamín baraa' tlahhi'iidá' múk Israeliwo. ⁵Múk tlahhoó Yuda kume mibá nee tsár oo taa layár i qamín. Oo tlahhoó Reubeni kume mibá nee tsár. Oo tlahhoó Gadi kume mibá nee tsár. ⁶Oo tlahhoó Asheri kume mibá nee tsár. Oo tlahhoó Naftali kume mibá nee tsár. Oo tlahhoó Manase kume mibá nee tsár. ⁷Oo tlahhoó Simeoni kume mibá nee tsár. Oo tlahhoó Lawi kume mibá nee tsár. Oo tlahhoó Isakari kume mibá nee tsár. ⁸Oo tlahhoó Sabuloni kume mibá nee tsár. Oo tlahhoó Yosefu kume mibá nee tsár. Oo tlahhoó Benyamini kume mibá nee tsár oo taa layár i qamín. ⁹Alaá tihe aníng niri qaytsiit, boo/oó yaariir ló'wa ale nguri ár, oo hee faarooro i baloo aleeslayká. Mukwí dí' i dahhi a baraa' umuúqo xoorooro nee umuúqo tlahhaywo nee umuúqo mar'afto nee umuúqo tsifriro. Taa sihiit dí' geerá kitangwduú aleesleemu, nee dí' geerá Deelmooduú bee/i, kaa tsiitiís ar tlaabá /awak, nee slám i haleemaá slaanslár koná' gawaá dabaaine. ¹⁰Inooín tari tseemín ar afór ur, ta kaahi, "Ba/ama amór i dahh a amór Mungúrén kudá' aa iwiit gawaá kitangwduú aleesleemu, nee amór Deelmoó bee/i." ¹¹Nee malayke sleémeero taa sihiit umuúqo bihiwo, kitangwduú aleesleemu gwa harwét, nee bariiseedá' nee muruudá' tsiyáhh oo slaáf sleeme kaa harweér. Malayke iri tumberara'át dí' geerá kitangwduú aleesleemu, Mungú guri xirfayeemís, ¹²iri kát, "Amin. Mungú an kudá' tsuuqaá koóm, nee xirif nee sagaalooa nee sluufaay, nee ilaiwa/ame nee

aleesleemu nee /uuru ay alhhe'eesay wasle. Amin."

¹³Aakoó wák baraa' bariiseedae aníng iri yaahaás, "Ahaá, mukwí taa tsiitiís ar tlaabá /awak a ín heemá? Nee inooín amór i dahhiya' a amá?" ¹⁴Aníng nguri baw, "Aáko, kuúng i xú." Iri báy, "Mukwí amór i dahhi a baraa' slahha'amaayeedá' ur. Nee inooín inqwaruúin kuna hhuúnts nee kuri /awakeemiís ar tseerér Deelmoó bee/i. ¹⁵Gawaá adoorihe inooín i geerá kitángw aleesleemuú i dirií'iyá' oo Mungú. Nee inooín i Mungú sagadiyuusiyá' baraa' do'ós wa aleeró tlaatla/aangw nee xweeraawo. Nee kudaádá' aa iwiit gawaá kitangwduú aleesleemu, heémarós ga hhaaf gawaáin wa aleeró. ¹⁶Inooín qwari ku baloo ariiká, nee slám ta waxiitiiká, slám tsee/amá gi baloo slayká, laqaá tam siiree/ir gi baloo slaw i káhh. ¹⁷Asma Deelmoó bee/i kwí tla/ángw kitángw aleesleemuú i dirií', inós inooín gi de'én, giri geeraharahaar didár kutltá ma'áa slafíngw koomá' i dirií'. Nee Mungú hhirhheeri'ín sleémeero gi fiits baraa' ilaaine."

8 Deelmoó bee/i kufúlidár faanqw ngiwa gweér, tari xasliit gawaá dooriwo har qoomár niinawe. ²Aníng malaykeedá' faanqw, tidá' sihiimiit geerá Mungú wa ale ngiri ár. Malaykeedá' kari tarumbeétar faánqw i haniís. ³Malaykamoó hatlá' niri hardáh iri sihiit dí' geerá meésar ilahhooa. Inós xoosmoó miisli gu kón oo muruudá' xarángw tsuú' koóm ku i da/a/an ilahhooár wa ale. Muruudá' xarángw tsuú' koóm oo yaariir kuri inós i haniís, as nguwa haragaasi dinkwa nee firór múk hhohhó' oo Mungú gawaá meésar ilahhooa, tidár miisli. Meésaari dí' i diri' a dí' geerá kitángw aleesleemu. ⁴Nee quuir muruudá' xaraangw tsuú' iri tsa/aán dí' geerá Mungú dinkwa nee firór múk hhohhó' oo Mungú. Quuirí dí' i dahh a dí' dákw malaykamo. ⁵Nee malaykamo xooslmoodá' ilahhooa ka i da/a/an guri taataáhh, guri dalaá/ aslto, tidá' gawaá meésar ilahhooár i dirií'. Xooslmoodá' guri kwaáhh gawaá yaamuú i alé. Qoomaadár kilae kududuhaay niri hardáh, nee afoo nee mankari nee kunseeli. ⁶Nee malaykeedá' faanqw, tidá' tarumbeétar faanqw ga koom, inooín tiri amohhe'eesiyé' as tarumbeéta kawa ufaahhi. ⁷Malaykamoó geera tarumbeéta gari ufaáhh. Tluwoó tlaa/e iri tluúw, nee asltá taa aleedoók nee tseere, muruúw kuri kwaáhh baraa' yaamuú i alé. Bartaka wák baraa' baduudá' tame awa yaamu asla gari /ák. Bartá wák ar xai sleeme asla gari /ák, baraa' baduudá' tame awa xai. Nee gitsór naa/ sleémeero asla gari /ák sleeme. ⁸Malaykamoó tsár tarumbeéta gari ufaáhh. Gár adór tloomár ur ar asltá wa oh kari kwaáhh baraa' tlawi. Bartá wák baraa' baduudá' tám awa tlawi iri tseere tleehhit. ⁹Muruudá' slaáf oo baraa' tlawi daqtá wák iri qátl baraa' daqooroo tame. Nee miringeedá'h baraa' tlawtá wa hi'imiit daqtá wák kari hhitín baraa' daqooroo tame. ¹⁰Malaykamoó tám tarumbeéta gari ufaáhh. Tsatsee/ir ur niri hú' gawaá doorí wa ale. Tsatsee/idá' i ót adór tsaa'astá wa ale. Tsatsee/idá' iri hú' gawaá yaudá' baraa'á yaamu. Ala a yau

sleémeerowooká. A yaaér wák baraá umuúqo yaudá' tame. Nee slám iri hú' gawaá kutloó ma'aay. ¹¹ Umuú tsatsee/idá' ku babay "Qarqaraay." Nee bartá wák baraá baduudá' tame awa ma'aay iri qarqarút. Múk yaariir iri qaát' as ma'aydá' asma adoodá' ma'aydá' kiwa qarqareés. ¹² Malaykamoó tsiyáhh tarumbeéta gari ufaáhh. Bartá wák baraá baduudá' tám awa tsee/amahe kari óh, iri gíp, nee awa slahhaangw nee awa tsatse/sleeme. Gwa/atamaayér tlaatla/aangw bartá wák iri /aaruúr baraá baduudá' tame. Nee gwa/atamaayér xweera sleeme iri adoodár /aaruúr. ¹³ Aníng gwareesi ngiri ár ar tlatlaw ar baraá tla/ángw doorír alé, ngiri axaás i tseeamiín ar afór ur, i kat, "Múk baraá yaamuú wa hoót, a tsaxwa sakwasleemar'ín ngiwa wa /akuuti, qoomár malaykeedá' tám ar aa met tarumbeétar'ín binga ufáhh. Asma malaykeedá' taa amohhe'es kawa ufaahhi."

9 Malaykamoó kooán tarumbeéta gari ufaáhh. Aníng tsatsee/ír naa gawaá doorí wa /et ngiri ár, iri hú' gawaá daanduú yaamu. Tsatsee/irí gweermór bohongwdá' aa tsarere'eet gari sleér. ² Tsatsee/irí bohongwdá' nguwa gwét, quui niri baraá bohongwdá' wa tíít adór quuír baraá bohóngw asltá ur. Tsee/amá nee doori kiri giwís nee quuír baraá bohongwdá' daahh. ³ Ingigi niri tíít baraá quuidá' wa ale, iri hardát gawaá yaamí alé. Ingigidá' kari aleesleemuú i haniís oo adór aleesleemuudá' oo xeeraawe i koon, baraaká' yaamuwo. ⁴ Kiri báy gídaabá, "Gitsór yaamu ma hhiitimara', laqaá umuúqo gár naa/a, laqaá tam umuúqo xa'anoowo, ala a mukdá' layár Mungú ga koomaaká gawaá gitsee/er'ine." ⁵ Ingigidá' kari hara'ayár i haniís gídaabá mukdá' munguwa tsú/, ala ngu slahhe'eemis har qoomár slahheeraá kooane. Slahhe'eemisuúin kudá' a adór slahhe'eemisuú xeeraangw, hee bunga kiíhh. ⁶ Qoomaadae muu gwa'ara ga leeleehh, ala ka baloó ariiká. Nee inooín ka ilatleerus tawa qatli, ala gwa'ara gi ilagóp. ⁷ Tlehhemuú ingigirí a adór faraásír taa amohhe'eés slaqwarár wa ale. Gawaá sager'ine gár i kona' a gár adór slamángw miisli. Nee gitsee/er'ín a adór gitsee/ér muu. ⁸ Se'engw'ín a adór se'engw /ameena. Nee sihhinaaín a adór sihhinaá diraangw. ⁹ Gaambór'ín ar da/eewa a adór gaambór muqsli. Nee afór hhampe'eeri'ín a adór afór gaarduudá' faraási i uuxuna' bir slaqwarár ayá. ¹⁰ Nee inooín hhayser'ín i laqeelaá koón adór tidár xiiraawe. Nee /uureemooín awa muu ngur slahhe'eemisiya' slahheeraá kooane i gawaá hhayser'ín. ¹¹ Nee inooín i waawutmoó koná'. Waawutmoowí a malaykamoó bohongwdá' aa tsarere'eet. Umuuwós tsifrír Ebraniaro a Abadoni, nee tsifrír Grikiro a Apolioni, gídaabárós a Hhirusmo. ¹² Slahha'amuú geera aa waaraáhh. Ga/aawaak, slahha'amuú tsár aa meét, i lawee'. ¹³ Malaykamoó lahoó' tarumbeéta gari ufaáhh. Afór wák ngiri axaás. Afoorí amór i dahh a amór xareemaadá' tsiyáhh awa gawaá meésadár ilahhooa, tidár miisli, ar geerá Mungú i dirií'. ¹⁴ Afoorí malaykamooduú lahoó', kudá' tarumbeétár

koóm, guri beér, "Malaykeedá' tsiyáhh gweereek, tidá' taa tseék dí' yaaedá' ur ta babay Frati." ¹⁵ Malaykeerí kana amohhe'eés as qoomaadá' nee baaladá' nee slahhangwdá' nee kurkudá'. Malaykeerí tsiyáhh kari gweér as gídaabá daqtá wák ar muu ngiwa tsu/ baraá daqoorayduú tám oo múk baraaká' yaamu. ¹⁶ Askaáridá' aa tsa/aan gawaá faras i alé, faaror'ín a kume mibeeri tsár sagaáwa kume mibaangw. Aníng faaror'ín ana axaás. ¹⁷ Baraá iigu'utueene faras nee mukdá' aa gawaadá' i tsa/an una ár. Mukdá' gawaá farás i dirií' gaambuín awa da/eewe ki da/aten adór asltá wa ale, slám ki qurbo/, nee slám ki qurtsee/atayen. Sagér farásuudá' a adór sagér direeri, nee baraá afer'ine gár tí'imiit a asla nee quui nee asltá xaraasl ar kiberiti. ¹⁸ Daqtá wák kana tsuú/ ar muxtaarí tám baraá daqooraydá' tame oo múk baraaká' yaamu. Kuna tsuú/ ar asla nee ar quui nee ar asltá xaraasl ar kiberiti. Muruúwí nina tí'imiit baraá afér farsuú wa ale. ¹⁹ Asma /uuruú farsuúwí i baraá afer'ín nee baraá hhayser'ín. Hhayser'ín a adór dayshe, i sagér koón. Nee inooín i slahhe'eemisiya' ar hhayser'ín. ²⁰ Nee múk aa meet, oo taa tsu/iiká ar muxtaarí, gadiyeédár dabaáin kaa hhu'u'unká, neetlaame kaa mayká xirfayeemisuwo. Nee slám munguaá murslaaqat kaa mayká haratlin-taaooro, kudá' taa tleéhh ar miisli nee ar lapiyá nee ar muqsla nee ar tlaa/e nee xaai. Mungi'iiká i xumisiiaaká nee i axamisiiaaká, slám i hi'iimitiiaaká. ²¹ Mukwí tsu/utar'ín sleeme gaa hhu'u'uniká, nee da/ari'ín kudá', nee tsaatu'uumar'ín nee fiisor'ín sleeme.

10 Malaykamoó hatlá' nguri ár oo aleesleemuú koóm, i awdiit gawaá doorí wa ale, kwaa tsiitiís ar hunkáy. Nee gár gawaá sagós i dirií' a ga/alér tluwaay. Slám gitsee/awós a adór tsee/amá. Nee ya'aawós a adór uheemaá asla. ² Baraá dakose gár i kon a kitaábuú niiná oo taa gweér. Yaaeerós ar doó /iyáy gari qaás daanduú tlawi. Nee yaaér doó basáy gari qaás gawaá daanduú yaamu. ³ Malaykamoowí iri tseé' ar afór ur adór aahhór diraangw. Nee qoomár iwa tseé' kududuhoó faanqw iri axweés. ⁴ Qoomár kududuhoó faanqw iwa hhe'eés axweesanto, aníng ana slaá' /ay-mí'idá' ngiwa gooim. Afoo niri hardát ar gawaá dooraá daahh, iri beér, "Aymi'iising taa axweés nee kududuhoó faanqw kufúlír tseegeek ki lú/, mi gooimaar." ⁵ Malaykamoodá' naa ár, kudá' aa sihhimiit daanduú tlawtá wa ale, nee daanduú yaamu, inós dakós oo doó /iyáy guri gawtí tleés gawaá doori. ⁶ Inós lo'o gari huúw ar Mungú kudá' slaáf tam ay alhhe'esay wasle. Inós an kudá' doori gaa tleehh, nee muruudá' oo baraadá' i dirií'. Slám yaamu gina tleéhh, nee muruudá' baraadá' i dirií'. Nee tlawi gana tleéhh, nee muruudá' baraadá' i dirií' sleeme. Malaykamoodá' lo'o ngiwa huúw, iri oó', "Daxta qooma aa fák. ⁷ Ala bál afór malaykamooduú faanqw bar kaa axaás, qoomár tarumbeétarós barnga ufaáhh, qoomaadá' an qoomár muruudá' Mungú aa slaá' kudá' taa luú/ kuwa boo/eesi, adoodá' inós ngira alki/iit dí' sagadiyuuseerós tidár aaruuse." ⁸ Afoodá'

aníng naa axaás gawaá doorí wa ale, iri amor'éé' axwés malé alé iri beér, "Tláv, kitaábuudá' niiná oo taa gweér taataahheek oo dákw malaykamoó i dirií', malaykamoodá' aa sihiit daanduú tlawtí alé nee daanduú yaamu." ⁹ Malaykamoodá' nguri daqáw nguri báv, "Kitaábuusíng niiná haniisang." Aníng iri báý, "Taataahheek, ku /ák. Inós i qarqaar baraá guruuwoqe, ala baraá afkoge i nuqunuq adór danú wa ale." ¹⁰ Kitaábuudá' niiná nguri taataáhh gawaá dákw malaykamoodá' wa ale, nguri /aáy. Ala gawaá afkueene i nuqunuq adór danú wa ale. /Aymaaro nguwa hhe'eés, iri qarqaruút baraá guruueene. ¹¹ Aluudae aníng tiri báý, "Gár kuúng uwa hariím a aaru'uuma an malé dúx daanduú múk yaarire, nee daanduú xoordaá yaarire nee slám daanduú tsifrír yaarire nee waawitú yaarire."

11 Hhartá daai kingiri aníng i haniís, aníng tiri báý, "Tláv, Doó Mungú qoomeeseek, nee meésaadár ilahhooa, nee múk baraadá' wa sluufimiís ku fát. ² Ala afeenidá' tsee/aá Doó Mungú i dirií' maweeek, ma qoomeesaar. Asma afeenidá' kaa múk xoorduú i haniís. Nee inooín gixsár Mungú ka adarah ar ya'aáin slahheeri mibeeri tsiyáhh nee tsár. ³ Nee aníng lamabu'uuser'éé' ar tsár a ya/aámár i haniís. Inooín tari aarirín deelo kumuú wák nee tsiire tsár nee mibeeri lahhoó'. Inooín kaa tsiitiís ar gunyadu." ⁴ Lamabu'uuseerí tsár a xaiidá' ta babay miseitúni, kudá' tsár. Nee slám a tsaa'asaydá' tsár, kudá' sihhimiít dír geerá aakoó yaamuú wa ale. ⁵ Nee hee bingi slahhe'eemisuú wa slaa', asla in baraá afer'ín wa tí'imít, nee wakuuser'ín tidá' gari /ák. Gawaá adoorihe, hee bingi slahhe'eemisuú wa slaa', inós kun gaas ar adoorí. ⁶ Lamabu'uuseerí i hara'ayár koón ar doori ngiwa tsek, as tluwaay miwa tluúw qoomaadár aaru'uumar'íne. Nee slám i hara'ayár koná' ar ma'aay kiwa tseere tleehhi nee yaamu ngiwa muxiya' ar umuúqo muxtaaro ar qoomaadá' inooín ta slai. ⁷ Ala inooín lamabu'ungw'ín bar ngwa hhe'esiyé', Makito'oodá' baraá bohóngw aa tsarere'éét daahh, iri sláqw nee inooín, nee inooín giri bá/ nee gay tsú/. ⁸ Nee tu'uín kiri geexáy baraá loohidár gixsár ur. Gixsadá' baraá qeeruwo umuúwós ta babay Sodoma nee Misri. Nee slám gixsarí an tidá' Aakooín kwa i kikií' gawaá msalaábár i alé. ⁹ Gawaá deelór tám nee tlaqto muu tu'uká' kiri didá' wa ara'ar. Mukwí amór i dahhi a baraá umuúqo mar'afto nee tlahhaywo nee tsifríro nee xoro. Nee mukwí ta ya/anká tu'uín kiwa fooli. ¹⁰ Nee múk baraá yaamuú wa hoót i qwalalaa/ nee iri baraa/ as inooín, nee tiri kilooín ilahhooár i hanmisiyá'. Asma aaruuseerí tsár mukdá' baraá yaamuú wa hoót guna slahhe'eemís. ¹¹ Deeloórí tám nee tlaqi iwa waaráhh, qeeruú slafíngw koóm oo amór Mungú daáhh tu'udá' giri i dáh. Inooín tari sihhiít ar ya'aáin. Nee mukdá' xumiís daér yaariir guri eér. ¹² Aluuwo aaruuseedá' tsár afór ur kari axaás ar gawaá dooraá daahh, giri beér, "Tsa/amaré' ay amoorí." Tari tsa/án gawaá doorí aleeró baraá hunkáy. Nee wakuuser'ín tidá' giri ga/eér. ¹³ Qoomaadár kilae kunseeli niri

hardát, bartá wák ar gixsa iri hú', baraá baduudá' mibaango awa gixsa. Múk kumér faanqw kuri tsuú/ nee kunseelidá'. Nee múk aa meet dae guri eér, Mungú doori kuri xirfayeemiís. ¹⁴ Slahha'amuú tsár aa waaraáhh. Ga/aaweeek, slahha'amuú tám i lawee' ar gaanslaay. ¹⁵ Malaykamoó faanqw tarumbeéta gari ufaáhh. Afór yaariir ar uren iri ilawáts gawaá doorí wa ale, iri ó', "Waawuti'iimár baraá yaamu daxta ar Aakoorén nee Kristowós. Nee inós a waawutmo ay alhhe'esay wasle." ¹⁶ Nee bariiseedá' mibeeri tsár nee tsiyáhh, tidá' dír geerá Mungú wa iwiiwiit baraá kiteeraa aleesleemuwo, tari tumbarara'amiít dír geerá Mungú i alé, Mungú kuri sluufimiís, ¹⁷ tari ooín, "Atén kuúng u sluufimiisaán, Aakoó Mungú Aleesleemusmoó mura' sleémeero. Kuúng a kudá' dáv nee kudá' daadáv iimír aange sleeme. Asma kuúng aleesleemuwók kudá' úr ugwa ót nee aga waawuti'íin. ¹⁸ Múk xoordu ina buúhh. Ala xarasleemaawók naa hardahiyé'. Nee slám qooma naa hardát ar múk aa qaatl kuwa sakwasleemuuti. Nee slám qooma naa hardát ar sagadiyuuseerók kawa slaqwe'ín i haniisi, sagadiyuuseerók tidár aaruuse, nee mukók kudá' hhohhó', tam mukdá' sleémeero oo kuúng u ilaiwawaá/, barnaxes a múk ninákw laqaá barnaxes a múk urén. Nee slám qooma naa hardát ar mukdá' yaamu gi hhititiím kuwa hhitin." ¹⁹ Aluuwo Doó Mungú, kudá' gawaá doorí dirií' kuri gweér, nee sandakmooduú alqadór Mungú iri geehhoúy baraá do'ós wa ale. Mankari iri werere'eliín, afoo kari axaás, xuuraai iri xuurú', kwarara/a iri kwarará/, nee tluwoó yaariir oo tlaa/e iri tluúw.

12 Layár ur iri geehhouúr gawaá doorí wa ale. Layaarí a /ameenír taa tsiitiís ar tsee/amá, nee slahhaangw i baraá tsa/a'aá ya'aawós i dirií'. Nee gár gawaá sagós a slamángw tsatse/uú mibá nee tsár. ² /Ameenirí inós a tsiiháy, i /aa/amiín asma asltá xwayla nee as slahha'amaayér xwayla. ³ Layár hatlá' iri geehhouúr gawaá doorí wa ale. Layaarí a dayshimoó yangaariir oo daa/aát. Dayshimoowí sagér i kon a faanqw nee xareemi a mibaangw. Nee gawaá sageerose gár i kon a slam'aá faanqw. ⁴ Hhaysaá dayshimoowí tsatse/uú gawaá doori nguna duuruxuné' nguri kwakwaahhiyé' gawaá yaamí alé. Tsatse/uú taa duuruxún a bartá wák baraá baduudá' tám awa tsatse/uú doori sleémeerowo. Dayshimoodá' iri sihhiít dír geerá /ameenidá' xwaylár slaa', as na/aywós nguwa gu/i qoomár inós bar na/aay ngwa sangw xwayluúr. ⁵ /Ameenidá' na/oó garma guri laqwál. Na/aywí an kudá' xoordu sleémeero gi de'eém ar hhartá muqslí. Na/aywós kurir tláy hamtidár kilae ay amór Mungú, ay amór kitaangós kuduú aleesleemu. ⁶ /Ameenidá' iri góp ay baraá xanxaay. Amoodae dirós kaa amohhe'eés nee Mungú as kawa amoodá' wa /aymiisi deelo kumuú wák nee tsiire tsár nee mibeeraá lahhoó'. ⁷ Gawaá dooriwo slaqwara niri tí'it. Mikaeli nee malaykeerós tari slaáqw as dayshimoodá' úr kuwa baali. Dayshimoodá' úr dinkwa nee malaykeerós tari slaáqw sleeme

nee inooín. ⁸Ala dayshimoodá' nee malaykeerós taa baalinká, pa/angw'ín iri qwaár gawaá dooriwo. ⁹Dayshimoodá' úr kunguri kwakwaáhh, dayshimooduú aáng, kudá' ta babay Ibilisi nee Netlaangw. Inós an kudá' muu sleémeero gi al/agagiím. Kunguri kwaáhh baraá yaamu. Malaykeerós sleeme kingiri kwaáhh dinkwa nee inós. ¹⁰Aníng afór ur ngiri axaás gawaá doorí i alé, i kat, "Iimír hamí ba/ama nee /uuru nee waawuti'iima a ar Mungúren, nee aleesleemu a oo Kristowós. Asma sakwasleemusmooduú hhaerén kwaa yaamí kwaáhh, kudá' inooín gi sakwasleemaamuút dír geerá Mungúrene tlaatla/aangw nee xweeraawo. ¹¹Inooín sakwasleemusmoodá' kuna arbaá/ ar /uuruú tseerér Deelmoó bee/i nee ar axweesantá lamabu'ungw'ín. Asma inooín slafingw'ín ngwa slai'iiká, tam gwa'ara sleeme ngaa ilaguwi'iiká. ¹²Gawaá adoorihe, kuungá' doóri, bara/é', nee kuungaasingá' sleémeero awa baraasing wa hootá' sleeme. Kuungá' yaamu nee tlawi, a tsaxwa sakwasleemahúng kawa wa /akuta'. Asma Neetlaangw, inós naa amorhúng i aweér. Inós i xaraaslamaayér yaariír kón, asma gaa xuú' gídaabá deeloóros ar aa met ka ureeká." ¹³Dayshimoodá' ngiwa ár gídaabá kwaa kwaáhh baraá yaamí alé, /ameenidá' na/oó garma gwa laqwal gari gusiisín. ¹⁴/Ameenidá' kari hhampe'eeraá tsár i haniís awa gwareesidá' ur, as inós iwa /akut ay baraá xanxaay, ay dirós tidá' inós kawa /aymaamisi qoomár kureeraá tám nee tlaqi. Didá' ka saaw dír dayshimoodae. ¹⁵Dayshimoodá' ma'áa adór yaae giri duúx baraá afkós wa ale alaá /ameenidá' wa ale, as yaaedá' /ameeni ngiwa hayot. /Ameenidá' kari ale/iis nee yaamu. ¹⁶Yaamu afa nguri awaatliyé, yaaedá' kari guú/, tidá' dayshimo aa duúx baraá afkós wa ale. ¹⁷Dayshimoodá' /ameenidá' gari i buúhh, iri slaqwarár áy díx xwaylár /ameenidá', tidá' aa met. Inooín a mukdá' hara'ayár Mungú gaa oh, nee a mukduú lamabu'ungw Yesu gu koóm. ¹⁸Dayshimoodá' iri sihiit gawaá hhasángw afaá tlawi.

13 Aluuwo makito'o ana ár i baraá tlawtá wa ti'iimít. Xareemiwós a mibaangw nee sage ngi koon a faanqw. Nee gár gawaá xareemiwós a slam'i mibaangw. Nee gár gawaá sageerós a umér /ooslislingw. ²Makito'oodá' naa ár slaqsaywós a adór du'uma. Ya'aawós a adór kudá' makito'ór ta babay duúbu. Afkós a adór afkwá diraangw. Dayshimoodá' úr makito'oorí gari /uuruú i haniís, nee kitaangós oo aleesleemu, nee gari aleesleemuú yaariír i haniís. ³Nee sagós oo wák una ár a adór ságw taa tliqiís ar tliqsantá gwa'ara, ala inkahhayduú gwa'ara kwa hungu/uús. Yaamu sleémeero makito'oodá' ngiri sa waa/oo/iyé', kari ee-harahaár. ⁴Dayshimoodá' úr kuri xirfayeemiís asma adoodá' makito'oodá' ngiwa aleesleemuú i haniís. Makito'oodá' sleeme kari xirfayeemiís, tari káh, "Heé slaqás nee makito'oorí a heemá? Nee slám heé makito'oorí ga aleesláv slaqwaraaro a heemá?" ⁵Makito'oodá' kari afkwá i haniís oo /ayma'áa uren awa /ooslislingw ngiwa ar axwes. Slám aleesleemu guri sleér oo gadiyeét

ngiwa tlehh slahheeri mibeeri tsiyáhh nee tsár. ⁶Makito'oodá' afa guri awátl, Mungú guri /ooslisliín, nee umuú Mungú sleeme, nee hotángw Mungú, nee tam kudá' sleémeero awa gawaá doorí wa hootá'. ⁷Slám kari ya/aámár i haniís as iwa slaqw nee múk hho'hó' oo Mungú nee nguwa ar ba/. Aleesleemu guri sleér gawaá umuúqo tlahhaywo nee umuúqo muko nee tsifiro nee umuúqo xoorooro. ⁸Muu sleémeero oo baraá yaamuú wa hoót makito'oodá' ka i tumbarara'aat, kudá' umer'ín taa gooiniká baraá kitaábuuduú slafingw iimír iimu/úngw yaamuuwo. Kitaábuuwí oo slafingw a oo Deelmoó bee/i, kudá' taa gaás. ⁹Hee bar iia ga kón, i axaasi. ¹⁰Hee bar kwa tseegamór i gooín, aqo kun tseek. Nee hee bar kwa gaasár i gooín ar paánga, aqo kun gaas ar paánga. Baraá कांगwihe múk hho'hó' oo Mungú gár i slai a qitla nee haratlintaao. ¹¹Aluuwo makito'ór hatlá' ngiri ár. Makito'oorí i ti'iimít yaamuú wa ale. Makito'oorí xareemiwós a tsár, a adór xareemaá deelmoó bee/i. Makito'oorí bir axwés afoorós a adór tidár dayshimoó úr. ¹²Makito'oorí aleesleemuudá' sleémeero oo makito'oodár geera gun ar gadiyús díx geerá makito'oodár geerá wa ale. Makito'oorí yaamu gina harakeemis, nee múk baraá yaamuú wa hoót sleémeero, as makito'oodár geera kawa i tumbarara'ati. Makito'oodár geera ar tliqsantá gwa'ara gaa sleer, iri hungú/. ¹³Makito'oodár tsár layaá uren gin tlehhít, tam asla in awét gawaá doorí wa ale ay baraá yaamu, díx geerá múk i alé. ¹⁴Nee inós múk baraá yaamuú wa hoót gun paslimís ar layuwwós kudá' i tlehhít díx geerá makito'oodár geerá wa ale. Inós mukdá' gawaá yaamuú wa hoót gun babeer gídaabá, "Murslaaqat tlee-hhaak oo slaqsoó makito'oodá' taa inkahháy i qaás ar paánga, nee iri male sláf." ¹⁵Makito'oodár tsár aleesleemu guri malé sleér oo murslaaqatuudá' nguwa hiinsluú i qas, as murslaaqatuudá' iwa axweesi. Nee slám aleesleemu guri sleér oo iwa hara'ayiyiin gídaabá mukdá' sleémeero oo murslaaqatuuwí gwa sií' i tumbarara'ataro, inooín ki tsu/i. ¹⁶Nee inós muu sleémeero guri hara'ayiyiin gídaabá kuwa layár i qaasi baraá dákw doó /iyáy i alé, laqaá gawaá gitsee/a. Múk aa hara'ayiin a múk ninákw nee oo urén, daqaare nee narkuute, múk lawaale nee kudá' lawaaleerooká sleeme. ¹⁷Nee slám iri hara'ayiyiin gídaabá heé layaarí ga koomaaká, inós gaa mingiwa tlaáxw laqaá mingiwa weeriís. Layaarí an umuú makito'oodá' laqaá faarór umuwwós. ¹⁸Diirí an díx sagaalooár slaa'. Heé fuqurángw koóm faarór makito'oorí ngi faari. Asma faaroorós a faarór hee. Nee faaroorós a tsiire lahhoó' nee mibeeraá lahhoó' nee lahhoó'.

14 Aníng niri qaytsiít, Deelmoó bee/i nguri ár aa sihiit gawaá tloomár Sayuni. Nee múk kume tsiirúú wák nee mibeeraá tsiyáhh nee tsiyáhh aa sihiit dinkwa nee inós. Gawaá gitsee/ér mukwihe gár taa gooín a umuú Deelmoó bee/i nee umuú Baabuwwós. ²Aníng afoo ngiri axaás ar gawaá dooraá daahh. Afoodá' a adór afór ma'áa yaariir awa wa/amiimá' baraá

wa/ángw i alé, nee a adór afór xuuraír ur. Afoorí naa axaás a adór afór múk marímbár muúx, qoomár inooín marímbárín ngiwa muxiya'. ³Inooín daa'ángw /abén kuna daá' dí r geerá kitangwduú aleesleemuú wa ale, nee dí r geerá muruudá' slaáf oo tsiyáhh, nee dí r geerá bariiseedá'. Ala heé daa'angwdá' intsaahharo gwa aleeslay i kaahh, aqo har mukdá' kume tsiiruú wák nee mibeeri tsiyáhh nee tsiyáhh, kudá' taa tlaáxw baraá yaamuú wa ale. ⁴Mukwí an kudá' taa slasla/aareemisi-iká dí r /ameenaaro. Inooín taa duuxuxunká. Inooín Deelmoó bee/i kun eeharahaar amór inós iqo kaya. Inooín kaa tlaáxw baraá múk wa ale as tawa bu'ungw geera oo Mungú nee oo Deelmoó bee/i. ⁵Nee gawaá afer'ine lama i káhh. Asma inooín tlakweema kaa tlee-hhiiká. ⁶Malaykamoó hatlá' nguri malé ár, i gawtí dirii' baraá tla/ángw doori. Malaykamoowí i Ya/abtór hhó' kón ar alhhe'eesay wasl, ar i alki/ituú ay dí r múk baraá yaamuú wa hoót, dí r umuúqo xoorooro nee tlahhaywo nee umuúqo tsifriro nee muko. ⁷Iri tseé' ar afór ur iri oó', "Mungú ilaiwawa/aak, nee xirfayeemisaak. Asma siiwa naa hardát ar inós sakwasleema ngiwa tleehhi. Gawaá adoorihe, inós i tumbarara'amiitaak, asma inós an tleehharusmoó doori nee yaamu nee tlawi nee kut-loó ma'aay." ⁸Aluuwo malaykamoó hatlá', oo tsár, alu-udá' ngiri haár, iri oó', "Gixsadá' ur ar Babeli aa hú'. Gixsarí an tidá' xoordu sleémeero gaa wahamis ar wahangwduú tsaatu'uumarós. Wahangwdá' i buhhtaá Mungú huwahuu." ⁹Malaykamoó hatlá', oo tám, niri aluudá' haár, iri tseé' ar afór ur iri oó', "Umuúqo heewo oo makito'oorí ga i tumbarara'aát nee murslaaqatu-uwós kudá', nee oo layár makito'o gaa slay gawaá git-see/awose laqaá gawaá dakós, ¹⁰heé adoorí wahángw buhhtaá Mungú gu wah, kudá' taa baraá xoosmoó buhhtaawós i tleéhh, slám kwa aleedoogiiká nee ma'aay. Nee slám heé adoorí ku slahhe'eemiis ar asla nee ar asltadá' xaraasl ar kiberíti dí r geerá malaykeedá' hhohhó' wa ale, nee dí r geerá Deelmoó bee/i. ¹¹Quuir slahhe'eemisuú in tsa'aán gawtí alé ay alhhe'eesay wasle. Mukdá' makito'oodá' gaa i tumbarara'amiit, nee murslaaqatuuwose, nee umuúqo heewo oo umuú makito'oodá' gwa slay tawa layarós, inooín amohhooár ta slay i káhh tlaatla/aangw nee xweeraawo." ¹²Baraá कांगwihe múk hhohhó' oo Mungú, kudá' hara'ayár Mungú gaa oh nee oo aa kumiit Yesu haratlintaaooro, inooín gár ta slai a qitla. ¹³Aluuwo afór gawaá dooraá daahh ngiri axaás i kat, "Gooiimeek, 'Múk amohhoó' a kudá' qaátl baraá Aakoó i alé iimír hamí.' " Qeeru iri oó', "A ló', asma inooín ta hunguu/alaá daawitimer'ine. Asma mamaá tlehheemí'iín ti alkoná' nee inooín." ¹⁴Aníng niri qaytsiít, hunkír /awaak ngiri ár. Nee gawaá hunkirihe oo wák aa iwiít. Inós a adór Garmoó hee. Gawaá sagose gár i kon a slamángw miisli, nee baraá dakose gár i kon a tsatoó xaraásl. ¹⁵Malaykamoó hatlá' niri ti'íit baraá Doó Mungú wa ale, iri tseemín ar afór ur amór kudá' aa iwiit gawaá hunkidá' i alé iri oó', "Tsataywók taataahheek, ar

bu'uumeek, asma qoomár bu'uungw aa xeér, asma balángw baraá yaamu aa hamaár." ¹⁶Nee kudá' aa iwiit gawaá hunkír i alé, tsataywós guri ya/aáw baraá yaamuú i alé, yaamu kiri bu'ún. ¹⁷Malaykamoó hatlá' niri ti'íit baraá Doó Mungú wa ale, do'duú gawaá doorí i dirii'. Malaykamoowí sleeme i tsatoó xaraásl kón. ¹⁸Malaykamoó hatlá' niri ti'íit baraá meesaadár ilah-hooár wa ale. Malaykamoowí inós a kudá' aleesleemuú asltá koóm. Kwí iri tseé' ar afór ur amór kudá' tsatoó xaraásl koóm, iri oó', "Tsataywók kudá' xaraásl taataah-heek, /ar'aá na/aá xa'anooduú sabiibu oo baraá yaamu bu'uumeek, asma na/aá sabiibu naa ló'wa hamaariyé." ¹⁹Malaykamoodá' tsataywós guri ya/aáw yaamí alé, na/aá xa'anooduú sabiibu oo baraá yaamu giri bu'ún. Na/iidá' sabiibu giri kwaáhh baraá bohongwdá' na/aá sabiibu kiwa tsoo/iti, bohongwdá' ú r oo buhhtaá Mungú. ²⁰Na/aá sabiibu kiri baraá bohongwdá' wa tsoo/iít, tsee/aá gixsár wa ale. Tseere niri baraá bohongwdá' wa wá/, iri hardát ay afi qoomár afér faras, bihheero a adór kilomeétár tsiire tám.

15 Aluuwo layár hatlá' ana gawaá doorí wa ár. A layár ur nee ar waa/oo/amór koom. Layaarí a malayke faanqw ar muxtar faanqw ga koom. Muxtaarí faanqw a tidár alhhe'eesaay. Asma buhhtaá Mungú naa boo/iyé' ar muxtaarí. ²Aluuwo garka ngiri ár, a adór tlawtá gwa/aat adór kioór wa ale, ar taa aleedoók nee asla. Mukdá' makito'oodá' gara baa/, nee murslaaqatu-uwós kudae, nee faarór umuúwós kudá', mukwí sleeme una ár. Inooín taa sihhiit afaá tlawtadá' gwa/aat ar adór looar wa ale. Inooín ta marímbár Mungú kón. ³Nee slám inooín daa'ángw ta daai a oo Musa, sagadiyusmoó Mungú, nee daa'ángw Deelmoó bee/i, ta kaahi, "Aakoó Mungú, Aleesleemusmoó mura' sleémeero, tlehheemí'iwók ki uren, nee i wa/oo/amór koná'. Waawutmoó xoordu sleémeero, kuúng lohuwók i ganaaiyá' nee slám awa ló'. ⁴Aáko, heé kuúng u da'ayumiitaaká a heemá, nee heé umuúwók xirfayeemiisaaká a heemá? Asma oo hhoohhoó' a kuúng kilók. Xoordu sleémeero ni hardahiyá' nee niri dí r geeraawók i tumbarara'amitiyá', asma tlehheemí'iwók awa ganaa'á' naa geehouyé'." ⁵Alaá muruuihe niri qaytsiít, Doó Mungú nguri ár, kuwa gweér. Do'wí a heemadár lamabu'ungw, tidár gawaá doorí i dirii'. ⁶Malaykeedá' faanqw, tidá' muxtaadár faanqw koom, niri ti'íit baraá Doó Mungú wa ale. Inooín kaa tsiitimiís ar inqwaruú /awák ló'wa ale, oo miirií/. Nee slám gawaá da/eewer'ine gár taa tsegiít a him'ér miisli. ⁷Nee oo wák baraá muruudá' slaáf oo tsiyáhh slooqa'aá faanqw awa miisli giri hanmiís dí r malaykeedá' faanqw. Slooqi'iká' naa hatsiyé' buhhta Munguhe. Inós an kudá' slaáf ay alhhe'eesay wasle. ⁸Doó Mungú iri haats quuiro, tidá' amór xirfuú Mungú daahh nee amór aleesleemuúwós. Slám heé dahmuú baraá Doó Mungú gwa aleeslay i kaahh ay dí r malaykeedá' faanqw muxtaadá' faanqw ngay hhe'es.

16 Aníng afór ur ngiri axaás baraá Doó Mungú i alé. Afoorí malaykeedá faanqw gari beér, “Tlawse’, slooqi’iidá faanqw awa buhhtaá Mungú gawaá daanduú yaamu ti ku’use’.” ² Malaykamoó geera iri tláy, slooqomoowós guri ku’uús gawaá daanduú yaamuú i alé. Mukdá’ layár makito’oodá’ ga koóm, nee oo murslaaqatuwós kudá’ gwa i tumbalara’amiit, mukwí um’aá tlakw nguri ayé, awa slahhe’eemisá’. ³ Malaykamoó tsár slooqomoowós guri ku’uús baraá tlawi. Nee ma’aá tlawi niri tseere tleehhitiyé’ adór tseerér heé aa gwaa’. Nee mura’ sleémeero kudaádá’ slaáf oo baraá tlawi iri qaátł. ⁴ Malaykamoó tám slooqomoowós guri ku’uús baraá yau nee baraá kutlaay. Ma’aay niri tseere tleehhitiyé’. ⁵ Aníng malaykamooduú aleesleemuú koóm daanduú ma’aaywo nguri axaás i kaahi, “Kuúsing hhoohhoó’, kuúng a kudá’ dáu nee a kudá’ qaroó daadáu. Kuúng a gan’amuú koón asma kuúng kwasleemár adoorí kawa tléhh. ⁶ Asma inooín tseerér mukdá’ hhoohhó’ oo Mungú, nee ar aaruuse kana ku’uús, nee hám kuúng inooín iga tseerér i hanís kawa wahi. Nee adoorí a adór hariím dir’ine.” ⁷ Aluuwo afoo ngiri axaás ar baraá meésár ilahhooár daahh, i kat, “Aakoó Mungú, Aleesleemusmoó mura’ sleémeero, sakwasleemarák ar ló’ nee i gan’amuú koón.” ⁸ Malaykamoó tsiyáhh slooqomoowós guri ku’uús gawaá daanduú tsee/amaá i alé. Tsee/amaá ya/aám gari sláy ar muu nguwa da/a/an ar asla. ⁹ Muu kuri da/a/án ar da/a/ángw urén, ala tam adoorihe inooín umuú Mungú nguri /oslisliné’, kudá’ aleesleemuú koóm daanduú muxtaarihe, nee slám taa hhu’u’unká, nee Mungú kwa xirfuú i haniisiiká. ¹⁰ Malaykamoó kooán slooqomoowós guri ku’uús gawaá daanduú kitangwduú aleesleemu oo makito’oodá’. Waawuti’iimarós kari giwtír i kwaáhh. Muu tsifreerí’in giri kikiíhh as slahha’amu, ¹¹ Mungú oo gawaá doori kuri /ooslislin as slahha’amuúin kudá’, nee as um’idá’ naa slaslayé’, slám tlehhemi’ii’in kudá’ kaa hhu’u’unká. ¹² Malaykamoó lahhoó’ slooqomoowós guri ku’uús baraá yaaedá’ ur ar ta babay Frati. Ma’aá yaaedá’ niri kahiyé’, as waawituú da/aá daáhh loohir’ín kawa tleehhi. ¹³ Aluuwo qeeruú tám oo slasla/arén nguri ár, oo slaqás nee amaxupai. Qeeruúwí amór i dahhi a baraá afkwá dayshimoodá’ ur, nee baraá afkwá makito’oodá’ nee baraá afkwá aarusmooduú lama. ¹⁴ Qeeruúwí a qeeruú neetlaame, kudá’ layár tleehhiit. Inooín tan tlatláy amór waawitá sleémeero oo baraá yaamu, as nguwa dinkwár i haragaasi as slaqwara. Slaqwararí i tleehharut a baalaadá’ ur ar Mungú Aleesleemusmoó mura’ sleémeero. ¹⁵ “Qaytsiít, aníng ni hardáh adór fisusmoó ar alé. Heé amohhoó’ a kudá’ dalaá’ nee oo tsitaywós gu amohhe’eemiís as miwa hi’iimiit ar /aankwets, tam muu alsi’imuuwós munguwa ár.” ¹⁶ Qeeruudá’ waawitádá’ guri burumbuúr didá’ ta babay Harmagedoni tsifrír Ebraníaro. ¹⁷ Malaykamoó faanqw slooqomoowós guri gawtí tsifaaqaás. Afór ur niri baraá Doó Mungú dáhh baraá kitangwduú aleesleemu. Afoorí iri ó’, “Aa

hhoeeér tleehharuutaro.” ¹⁸ Qoomaadár kilae mankari niri hardát, nee xuuraai nee kududuhaay. Nee kunseelír ur niri hardát. Kunseelírí ka ló’wa ur, tam kunseelír ur ar adór tí naa baloo tí’itiká iimír hee kuwa tleehhi baraaká’ yaamuuwo. ¹⁹ Gixsadá’ ur kari qasmiís badu tám, nee gixsadaá xoordu niri yaamí paahhiyé’. Mungú gixsadár Babeli, tidá’ ur, gari insláy, gari xoosmoó wahángw i haniís oo buhhtaawós. ²⁰ Umuúqo yaamaá kaahaar awa tla/ángw tlawtí diriia’ niri ilaá wa qwaariyé’, nee tlom’i sleeme kari ariiká. ²¹ Tluwoó tlaa/e oo úr ló’wa ale oo gawaá dooraá daáhh, iri tluúw gawaá múk i alé. Tlaa/aá tluwaywí iloeemaawo a adór kilór mibeeraá kooán. Muu Mungú guri /ooslislin asma muxtaadár tluwoó tlaa/e, asma muxtaarós tí ka ló’wa ur kángw kilá’ wa ale.

17 Malaykamoó wák niri hardáh. Inós a malaykamoó wák baraá malaykeedá’ faanqw, tidá’ slooqa’á faanqw kooma. Inós iri axweés dir’eé’ i alé iri oó’, “Qwaláng amoorí. Aníng sakwasleemár tsaa-tuso’oodá’ ur ngi laqaám dirók i alé. Inós a tidá’ aa iwit gawaá ma’aá yaariír i alé. ² Waawituú baraá yaamu aa fuquús nee inós. Nee mukduú baraá yaamaá hoót kwaa oonitimís ar wahángw tsaatu’uumarós.” ³ Malaykamoodá’ aníng iri ar tláy ar baraá qeeru ay baraá xanxaay. /Ameení ngiri ár aa iwit gawaá makito’ór daa/aat ló’wa ale. Makito’oorí i háts umér /ooslislingo. Sagér faanqw ga koón nee xareemi mibaangw. ⁴ Nee slám /ameenidá’ kaa tsiitiís inqwaruú siira/atene nee oo da/atén. Inós kaa parootuús ar miisli nee ar tlaa/edá’ tlaxo uren nee ar kwaslaá hhoohhó’. Inós i xoosmoó koón oo miisli baraá dakose. Xoosmoowí aa haáts muruú tlakwe nee umuúqo slasla/aruú tsaatu’uumarose. ⁵ Nee baraá gitsee/awose umuú lu/aaráy kwaa gooín gídaabá, “Gixsár Babeli ar ur, aayór tsaatuuse sleémeero nee aayór slasla/aru sleémeero oo baraá yaamu.” ⁶ Aníng ngiri tsaáhh gídaabá /ameenidá’ kaa oonitiís nee tseerér múk hhoohhó’ sleémeero oo Mungú nee ar tseerér mukdá’ taa tsuú/ as Yesu kuwa lamabu’ún. Aníng inós ngiwa ár niri waa/oó/ ló’wa ale. ⁷ Malaykamoodá’ aníng iri báy, “Gár ta waa/oo/amiin a milá? Aníng lu/aaroó /ameenirí ngu oó’ dirók i alé, nee oo makito’oorí /ameenirí ga gagariim, makito’oorír sage faanqw nee xareemi mibaangw. ⁸ Makito’oodá’ taa aán inós geeraawo i deer, ala hamí i káhh. Nee inós i tí’ít baraá bohongwdá’ aa tsarere’eét wa ale, nee iri tleér amór qwanaay. Nee múk baraá yaamuú wa hoót, kwí umer’ín taa gooinká baraá kitaabuú slafiingw iimír yaamu kiwa tleehhiiká, inooín ta waa/oo/ qoomár makito’oodá’ bar kaa ár. Asma makito’oorí geeraawo i deer, ala hamí i káhh, nee aluuwo i hardát. ⁹ “Baraá kaangwihe gár ta slai a fuquraangw, kuduú sagaalooár koóm. Sageedá’ faanqw a tlom’aá faanqw awa /ameenidá’ aa al iwít. Nee slám sageedá’ a waawitaá faanqw. ¹⁰ Waawituú kooán kwaa daraáhh qaroó alé, nee oo wák i deer. Oo hatlá’ naa hardahiiká. Kwí bir naa hardáh, inós deelór iwa hooti ka ureeká. ¹¹ Nee

makito'oodá' geeraawo dáw nee hamí i káhh, inós an waawutmooduú dakaát. Nee slám inós an waawutmoó wák baraá wawitaádá' faanqwe, nee inós i baraá qwanoó káy. ¹² "Xareemidá' mibaangw awa taa aan a waawitaá mibaangw. Inooín waawuti'iima kaa slayká. Ala inooín waawuti'iima ka sláy tawa adór waawitá ar har qoomár looár wák dinkwa nee makito'oodá'. ¹³ Inooín axweesantaín a wak. Gár inooín ta slai a makito'oodá' kan /uuruuín i haniís nee aleesleemuúin. ¹⁴ Inooínaká' ta slaqwe nee Deelmoó bee/i. Ala Deelmoó bee/i inooín gi ar baa/, asma inós a Aakoó bariisee, nee slám inós a Waawutmoó waawitá. Nee mukós kudá' taa ateét nee oo taa tsawaár nee oo inkihiimuúj koóm, inooín baali ngi slayá' dinkwa nee inós." ¹⁵ Aluuwo malaykamoodá' iri báy, "Ma'aydá' taa aan, kudá' /ameenidá' tsaatuso'o aa al iwít, a muu nee boo/aay nee xoordu nee tsifri. ¹⁶ Nee xareemidá' mibaangw awa taa aan, nee makito'oodá', kuká' /ameenidá' tsaatuso'o ngi aahhiyá'. Inooín /ameenidá' ka liitlakuso'o tleehh nee kari /aankweetsiis, fu'unaywós kiri /aay, nee kari xaawúy ar asla. ¹⁷ Asma Mungú inslawaywí gwa qaás baraá munerín i aleeró as kawa tleehhi tidá' inós i slai, nee inooín tiwa axweesani slaslava' gídaabá waawuti'iimarín kawa haniisi díř makito'oodá', ay díř axweesanoó Mungú i boo/i. ¹⁸ "Nee /ameenidá' taa aan a gixsadá' ur, tidá' waawuti'iimár koom daanduú waawituú baraaká' yaamuwo."

18 Alaá muruuihe malaykamoó hatlá' nguri ár. Malaykamoowí i awdiit gawaá doorí wa ale. Inós aleesleemuú ur gu kón. Yaamu kiri gwa/atís xirfuu-wose. ² Malaykamoowí iri tsee' ar afór ur iri oó, "Babelidá' ur aa hú'. Inós aa hotángw neetlaamér tlakw tleehhít, nee slám a mar'ír neetlaameedá' slasla/aren, nee a mar'ír umuúqo tsir/ír tlaakw, tidá' ta ahiiti. ³ Asma múk xoordu sleémeero wahangwduú tsaatu'umarós gwa wáh. Wahangwdá' i buhhtaá Mungú huwahuu. Nee waawituú baraá yaamu aa fuquús nee inós. Nee múk halaanu'uumár tleehhiít baraá yaamuwo, aa daqaari'íit ar daqaari'iimarós tidá' ur ar har qoomay wasl." ⁴ Aníng afór hatlá' ngiri axaás ar gawaá dooraá daahh. Afoorí i kat, "Muk'éé, kuungá' ti'íité' baraawose, as ma dinku'uumisaara' nee inós baraá tlakweemaawose, nee slám as kuungá' mutunduwa muúx ar muxtaarós tidá' inós kawa muxi. ⁵ Asma tlakweemaawós naa tlahhiyé' nay hardahiyé' gawaá doorí alé. Nee Mungú tlakweemaawós sleémeero gaa insláy. ⁶ Kuungá' inós buaak ar adoodá' inós ira bu'uún. Ka buá' sagaáwa tsár wa ale ar tlehhe'iiwós kudá'. Inós wahaasaak ar wahaangw oo adór kudá' inós muu ngura wahamís, ala dirose doogaak sagaáwa tsár wa ale. ⁷ Slahha'amu nee gurhaami dirós i haniisaak ar adoodá' inós tira xirfayeemís, nee ira hót ar slafíngw diihhoa. Asma inós i kat baraá muunuúwós i aleeró gídaabá, 'Aníng a waawuto'o, slám a kwaalo'orooká. Aníng gurhaami a baloó araaká.' ⁸ Ala as inós iwa adoórí kat, muxtaarós i baraá looár wák i hardát, pu/i

nee gurhaami nee giyeét. Inós kari xaawúy kángw kilá' wa aleeró ar asla. Asma Aakoó Mungú oo inós gaa sakwasleemuut, inós i /uuruú kón." ⁹ Nee waawituú baraá yaamu, kudá' aa fuquus nee inós, nee oo aa aldiih-houus nee inós, inooín tari tsuunqumiis qoomár quuír asltá inós gaa xaawuur bar kaa ár. ¹⁰ Inooín tari amór saáw i sihhiit as tawa da'ayumiiti slahhe'eemisuuwós kudae. Tari ooi, "Gixsadá' ur ar Babeli, gixsadá' /uuruú koom, hhiintluuwók ku gawít, asma gawaá looár wake sakwasleemarók naa hardát." ¹¹ Nee mukdá' halaanu'uumár tleehhiít baraá yaamuwo, inooín sleeme ta /aa/amín nee ta tsuunqumiis as inós. Asma heé muruúin kudá' gu tlaxuúm i kaahh daxta. ¹² Muruúin kudá' ta tlaxwaaxun a kwí, miisli nee lapiyá, tlaa/eedá' tlaxo uren nee kwasluudá' tlaxo uren, inqwaruudá' /awák oo hohhó' nee kudá' siira/atén, inqwaruudá' natsatsá' nee kudá' da/atén, umuúqo xa'anoó xaraangw tsuú', nee umuúqo xoosmoó taa tleéh ar xareemaá daawe, umuúqo xoosmoó taa tleéh ar xa'anoó tlaxo úr, nee kudá' taa tleéh ar muqsla, laqaá ar muqslár da/aten, laqaá ar tlaa/eedá' tlaxo uren awa ta babay marimári. ¹³ Nee slám qafoodá' xa'ano awa xaraangw tsuúá', xa'anoodá' ta babay mdalasini, nee muruudá' xaraangw tsuú' oo ta baraá di/itá i qamaamin, xwatsoodá' ta da/a/an awa xaraangw tsuúá', nee di/itadá' xaraangw tsuú', nee di/itadá' na/amo, tidá' xaraangw tsuú'. Nee slám difaái nee di/itá xa'anoodá' ta babay miseituni, puuruú /awák nee balángw angaáno, hikwa nee bee/aangw, faras nee gaardu, lawaale nee tam múk hatlá' sleeme. ¹⁴ Án kííng i baw, "Na/aá xaai kudá' muunuúwók i slai naa ilaawók wa qwaariyé'. Muru-uwók sleémeero kudá' tlaxo urén nee kudá' xirfuú koóm, aa ilaawók wa qwaár sleeme. Nee slám muruúwí muu gu baloó ariiká." ¹⁵ Mukdá' halaanu'uumár tleéh ar muruúwí, kudá' daqaari'iima gaa slay ar Babeli, tari amór saáw i sihhiit as slahhe'eemisuuwós kuwa da'ayumiiti, tari /aa/amín nee tari tsuunqumiis. ¹⁶ Tari ooi, "Hhiintluuwós ku gawít, Gixsadá' ur, tidá' taa tsiitiis ar inqwaruú /awák oo hohhó', nee inqwaruú siira/atén nee oo da/atén, tidá' taa parootuús ar miisli nee ar tlaa/edá' tlaxo uren nee ar kwaslaá hohhó'. ¹⁷ Asma daqaari'iimarí sleémeero aa qwát gawaá looár wák i alé." Nee umuúqo heewo oo miringér gan'aamiís baraá tlawto, iri sihhiit amorqá' saáw i ale, nee mukdá' sleémeero oo aa'aá káw ar baraá tlawi ar miringe, nee tam kudá' sleémeero oo baraá miringér wa gadiyuús, kuká' sleémeero tari sihhiit amór saáw i alé. ¹⁸ Mukwí iri ló'wa /aa/amín qoomár quui kawa ár ar gixsár Babeli asla ngiwa al ót. Tari oó, "Gixsár ur ar adór tí i deéro?" ¹⁹ Hhape kari kwakwaáhh gawaá sagerín i aleeró, tari /aa/amín ar afór ur nee tari tsuunqumiis, tari ooi, "Gixsadá' ur hhiintluuwós ku gawít. Asma muu sleémeero oo miringér koóm ar baraá tlawtá wa h'iimi-it, inooín tana daqaari'íit ar daqaari'iimár gixsarí. Ala hamí daqaari'iimarós sleémeero aa qwát gawaá looár wák i alé." ²⁰ Kuungá' doóri, nee kuungá' múk hohhó'

oo Mungú, nee ya/abuuse nee aaruuse, kuungá' qwalala/é' as inós. Asma Mungú gixsarí gaa sakwasleemuút as tlehhe'mi'iwós kudá' inós naa kuungá' i tlehhiit. ²¹ Malaykamoó wák oo /uuruú koóm tlaa/ano guri taataáhh oo adór tlaa/ár xoosliingw. Tlaa/anoowí guri kwaáhh baraá tlawtí alé, iri oó', "Gixsár ur ar Babeli, kíng ti kwaahh ar /uuruú adór tlaa/anoowí ar alé, nee slám ti ariiká baloó alé. ²² Nee slám mukdá' marím-badá muúx, nee tam múk /ayluuse nee múk filímbír ufhháám nee múk tarumbeetár ufhháám, afor'ín ka malé axaasiiká baraawoge baloó ale. Nee slám mukdá' gadiyér dimbadimbé ar daba' ga xuú', inooín ki baloó ariiká baraawoge. Nee slám afór tlaa/ár xoosliingw ka baloó axaasiiká baraawoge. ²³ Nee slám gwa/ateemaá tsaa'asi ki baloó ariiká baraawoge. Nee afór garmoó duuxuxuúm nee ar dasír ta duxuuti ka baloó axaasiiká baraawoge malé alé. Asma mukók kudá' ha-laanu'uumár tleéhh, inooín a múk aleesleemuú koóm baraá yaamuwo, nee xoordu sleémeero kina al/agín ar da/ariwók." ²⁴ Baraá gixsarihe tseerér aaruuse kaa ár, nee ar múk hhohhó' oo Mungú, nee ar mukdá' sleémeero oo taa tsuú/ baraá yaamuwo.

19 Alaá muruwihe afór ur ngiri axaás ar adór afór boo/oó yaariir oo gawaá doori. Afoorí iri ó', "Haleluya. Ba/ama a ar Mungúrén, nee xirif nee /uuru. ² Asma sakwasleemarós a ar ló' nee i ganá'. Inós tsaa-tuso'oodá' ur, tidá' yaamu gaa hhitiin ar tsaatu'uumarós, gaa sakwasleemuút. Mungú inós gana sakwasleemuút asma inós sagadiyuusér Mungú gana tsú/." ³ Tari malé oó', "Haleluya. Quuirós i gawtí tlatleér ay alhhe'eesay wasle." ⁴ Bariiseedá' mibeeri tsár nee tsiyáhh, nee muruudá' slaáf oo tsiyáhh tari tumbarara'amiit díir geerá Mungú i alé, kudá' aa iwiit gawaá kitángw aleesleemu. Mungú kuri sluufimiis, tari ooín, "Amin. Haleluya." ⁵ Afór baraá kitángw aleesleemuú daahh iri ó', "Mungúrén na diidi'iimisaak, kuungaás-ingá' sleémeero awa sagadiyuuseerós, kuungaásingá' Mungú ilaiwawa/á/, múk ninákw nee múk urene." ⁶ Afoo ngiri axaás ar adór afór boo/oó yaariir, nee adór afór ma'á yaariir awa wa/amiimá' baraá wa/ángw i alé, nee slám adór afór xuuraar /uuruú koom. Afoorí iri ó', "Haleluya. Asma Aakoó Mungúrén, Aleesleemusmoó mura' sleémeero, inós waawuti'iima gaa sláy. ⁷ Gimsé', qwalaa/aré', baraa/aré', Mungú u xirfuú i haniisaán. Asma qoomár duuxór Deelmoó bee/i aa xeér, nee dasidár duuxo taa qaró amohhe'és. ⁸ Nee slám Mungú dasidá' gaa ya/aámár i haniis kawa tsiitisi ar inqwaruú /awák oo hhohhó', kudá' ló'wa gwa/aát." Inqwaruudá' /awák oo hhohhó' a tlehhe'mi'iidá' ganaa'á' awa múk hhohhó' oo Mungú. ⁹ Inós aníng iri báy, "/Aymi'iká' gooiimeek, gídaabá, 'Múk amohhó' a kudá' taa dahí'is baraá duuxór Deelmoó bee/i." Iri malé báy, "Axweesanaywí a axweesanoó ló' oo Mungú." ¹⁰ Aníng niri tumbarara'aát díir ya'aawós i alé as inós nguwa sluufimiis. Ala inós aníng iri báy, "Adoosíng ma tlehhiitaar. Asma aníng sleeme a sagadiyusmo dinkwa nee kuúng nee hhaee-

woge, kudá' sleémeero awa lamabu'úngw Yesu ngu koomá'. Ala kuúng Mungú na sluufimiiseek." Asma lamabu'úngw Yesu an qeeruú aaru'uuma. ¹¹ Aluuwo doori ngiri ár naa gweeriitiyé'. Nee faraasír /awaak ngiri baraadá' wa ár. Nee heé faraasidá' gaa i tsa/an ku babay Inkihhimusmok nee Loousmo. Inós sakwasleema ga tleehh nee slaqwara ar gan'amu. ¹² Ilaawós a adór tsángw asla, nee gár gawaá sagós a slam'áa yaariir. Inós kwaa umuú i gooín oo hee i xuiiká, aqo har inós kilós. ¹³ Inós kwaa tsiitiis ar inqwaarír taa tumquús ar baraá tseere, nee umuwós ku babay Axweesantá Mungú. ¹⁴ Nee boo/oó gawaá doori díri' guri eehaár, taa tsa/án gawaá farsuú /awák. Inooín inqwaruú kaa i tsiitimiis a inqwaruudá' /awák oo ló'wa hhohhó'. ¹⁵ Nee paángár xaraasl i baraá afkós wa ti'iimít, as inós múk xoordu nguwa darahhi ar paán-gadá'. Inós inooín gi sawaawuti'ín ar hhartá muqsli. Nee inós bohongwduú na/aá sabiibu kiwa tsoo/iti gu adarah, bohongwduú wahángw buhhtaá Mungú Aleesleemusmoó mura' sleémeero gu koóm. ¹⁶ Nee inós kwaa umuú i gooín baraá inqwaarirose nee gawaá kutl/umooowose gídaabá, "Waawutmoó waawitá nee Aakoó bariisee." ¹⁷ Aluuwo malaykamoó wák ngiri ár aa sihiit gawaá looa. Inós iri tseé' ar afór ur iri oó' díir tsir/o sleémeero ar gawtí tlatlaw, "Qwalaasé', burumburiitaré' díir muruú /aymaadá' ur oo Mungú. ¹⁸ Qwalaasé', fu'unaá waawitá /ayaak, nee fu'unaá geer-aharuusér askaári, nee fu'unaá askaári, nee tam fu'un-aá faras, nee awa mukdá' farsuú i tsa/a/ám, nee fu'un-aá muu sleémeero, awa múk lawaale nee múk lawaaleerooká, awa múk ninákw nee múk urene." ¹⁹ Aluuwo makito'oodá' ana ár, nee waawituú baraá yaamu nee askaárir'ín. Inooín tana burumburiit as tawa slaqwi nee kudá' gawaá daanduú faraasír i díri' nee askaárirose. ²⁰ Makito'oodá' kari óh dinkwa nee aarusmooduú lama. Aarusmoowí a kudá' tlehhe'ma'áa waa/oo/amór koomá' gaa tlehhiit geerá makito'oodá' wa ale. Nee slám inós muu guna al/agín ar tlehhe'mi'ii-wós kudá'. Múk taa al/aáy a kudá' layár makito'o gaa ilaoh nee oo murslaaqatuú makito'oodá' gwa i tumbarara'aat. Kuká' tsaraawo kiri kwaáhh slaf i alé baraá tlawtadá' asla iwa ohahiin ar kiberiti. ²¹ Nee mukdá' aa meet kuri tsuú/ ar paángár kudá' aa iwiit gawaá daanduú faraási. Paángarí díir i dahh a gawaá afkós. Nee tsir/o sleémeero iri áx fu'unay'ine.

20 Aluuwo malaykamo ngiri ár, i awdiit gawaá doori wa ale. Malaykamoowí dakose gár i kon a gweermór bohongwdá' aa tsaree', nee himuú muqsli oo taa tlaatlaáw. ² Dayshimoodá' úr guri óh, dayshimooduú aáng. Inós an Ibilisi nee Neetlaangw. Guri tseék kureeri kumuú wák, ³ guri kwaáhh baraá bohongwdá' aa tsaree'. Bohongwdá' guri tseék, guri kufúlír i qaás, as inós múk xoordu munguwa malé al/agín ay díir kureeridá' kumuú wák i boo/iya'. Ala aluuwo gár kuwa hariím a kun gweer har qoomár niinawe. ⁴ Aluudane kiteeraá aleesleemu ngiri ár, nee muu gaa i

iwiit. Mukwí kwaa aleesleemuú i haniís oo sakwasleema kawa tleehhi. Nee slám qeeru nguri ár oo mukdá' taa sagetlaaq as Yesu kuwa lamabu'ún nee as axweesantá Mungú. Mukwí an kudá' makito'oodá' gaa i tumbarara'atiiká, tam murslaaqatuuwós kudae, nee slám layaadá' kaa ohiiká gawaá gitsee/er'ine, laqaá tam baraá daber'ine. Mukwí iri slafíngw i kií/, tari waawuti'ii'ín dinkwa nee Kristo kureeri kumuú wák. ⁵ Nee múk aa meet baraá mukdá' aa qaát i alé, aa múk slaáf tleehhiitika tam ay dí' kureeridá' kumuú wák i boo'iyá'. Gaarí an waasle/uú geera. ⁶ Heé amohhoó' nee heé hhoohhoó' a kudá' dáw baraá waasle/uú geeraawo. Gawaá mukwihe gwa'arár tsár i /uuruú koondaaká. Ala inooín in geerharuusér saaliingw tleehhiitiyá' dí' Munguhe nee dí' Kristowo. Nee slám inooín tari waawuti'ii'ín dinkwa nee inós kureeraá kumuú wake. ⁷ Nee kureeriká' kumuú wák barnaxes naa faakiyé, Neetlaangw baldá' ku gweer baraá tseegamoorós tidá' wa ale. ⁸ Inós niri tí'it as xoordu ngiwa al/agin, kudá' baraá bihheedá' tsiyáhh ar yaamuú i diriíá', kudá' ta babay Goógu nee Magoogu. Xoorduuká' kiri burumbur as slaqware. Faaror'ín a adór hhasángw baraá tlawtí dirií'. ⁹ Inooín tari tsa/án ar baraá yaamu sleémeero, nee maraydá' múk hhoohhó' oo Mungú kiri harweér, nee tam gixsadá' Mungú i sla'a'an. Ala asla niri gawaá doorí wa /ét, mukdá' guri /ák. ¹⁰ Nee Neetlaangw, kudá' muu gu al/agagiím, inós kuri kwaáhh baraá tlawtadá' asla iwa ohahiin ar kiberiti. Diirí an didá' makito'oodá' nee aarusmooduú lama sleeme i dirií'iyá'. Inooín kiri slahhe'eemiis tlaatla/aangw nee xweeraawo ay alhhe'eesay wasle. ¹¹ Aluudae kitángw aleesleemu oo úr oo /awaák nguri ár, nee kudá' aa gawaadá' i iwiit. Doorí nee yaamu gitsee/aawós ngiri ilaguwiyé, nee pa/angw'ín iri kahhuút. ¹² Múk aa qaatl nguri ár, oo urén nee oo ninakwe. Inooín taa sihiit dí' geerá kitangwduú aleesleemu. Nee didádae kitaabi'í kiri gweér. Kitaábuú hatlá' sleeme kuri gweér. Kitaábuuwí an kitaábuú Slafiingw. Nee mukdá' aa qaatl kuri sakwasleemuút ar har qoomoó tlehheemi'ii'ín ar adoodá' kara gooín baraá kitaabi'iidá' i alé. ¹³ Tlawi múk aa qaatl nguri dúx baraawós wa ale. Gwa'ara nee didár múk aa qaatl múk aa qaatl nguri baraáín wa duxuné. Mukwí kuri sakwasleemuút umuúqo heewo ar har qoomoó tlehheemi'iiwós. ¹⁴ Gwa'ara nee didár múk aa qaatl kiri kwaáhh baraá tlawtadá' asla iwa ohahiin. Tlawtí asla iwa ohahiin an gwa'arár tsár. ¹⁵ Nee Umuúqo heewo oo umuúwós taa gooiniká baraá kitaábuudú Slafíngw i alé, inós kuri kwaáhh baraá tlawtadá' asla iwa ohahiin.

21 Aluwo dooraá /aben ngiri ár, nee yaamaá /aben. Asma dooridá' geera nee yaamuudá' geera naa waarahhiyé, slám tlawtá malé dáw i káhh. ² Gixsadá' hhoohhoo' ngiri ár, Yerusaleémur /aben, i gawaá doorí wa awdí, amór Mungú wa ale. Gixsadá' kaa tsiitiís adór dasír ta duxuuti, ar taa parootuús as garmaadá' duuxuxuúm. ³ Aníng afór ur ngiri axaás ar baraá kitangwduú aleesleemuú daahh. Afoorí i kat,

"Ga/aawaak, hotángw Mungú dí' i dirií' a dí' tla/ángw muu. Inós iri hoot tla/angw'ín wa ale, nee inooín tari mukós. Nee Mungú inósuú kilá' tari dinkwa nee inooín. ⁴ Nee inós hhirhheeri sleémeero gi fiits gawaá ilaaine. Nee slám gwa'ara didae i káhh, tam tsuunquumis, nee tam /aa/ee, nee slahhe'eemis sleeme i kaahh. Asma muruuduú geera aa qaroó waaraáhh." ⁵ Kudá' aa iwiit gawaá kitangwduú aleesleemu iri oó, "Ga/aawee, aníng mura' sleémeero u /abeemaá i ki/ís." Nee iri malé báy, "Gooimeek. Asma /aymi'iká' a /ayma'aá ló' nee awa hariimá' haratlintaaooro." ⁶ Nee inós aníng iri báy, "Aa tleehharút. Aníng an Alfa nee Omega, iimu/uungw nee alhhe'eesaay. Heé waxiit aníng u ma'aá slafíngw i haniís, as ngiwa wahi, slám awa bu'utu wasl. ⁷ Heé arba/ati ga sláw, inós muruúwí sleémeero gu aal. Daqaní aníng tari Mungúwós nee inós tari garmaaeé'. ⁸ Ala mukduú da'ayuuse, nee kudá' naa haratlinti'ii'iká, nee kudá' buhhtimiisá, nee mukdá' múk tsuú/, nee múk fuquuse, nee da/aluuse, nee múk munguaá hatlá' haratlintaatií, nee lamuuse sleémeero, dir'ín a baraá tlawtadá' asla iwa ohahiin ar kiberiti. Gaarí an gwa'arár tsár." ⁹ Malaykamoó wák aníng iri i hardáh. Inós an malaykamoó wák baraá malaykeedár faanqwe, tidá' slooqa'aá faanqw gi koom. Slooqi'iidá' i hatsiyá' muxtaadá' faanqw ar alhhe'eesaay. Malaykamoowí iri axweés nee aníng, iri oó, "Qwaláng amoorí, aníng dasiidár duuxo ngi laqaám, harér Deelmoó bee/i." ¹⁰ Inós aníng iri ar tláy ar baraá Qeeru ay gawaá tloomár ur ar tleerantleer. Gixsár Yerusalemu ngiri laqán, gixsadá' hhoohhoo', i awdí gawaá doorí wa ale amór Mungú. ¹¹ Gixsarí xirfuú Mungú gu koón. Nee gixsarí iri gwa/át adór tlaa/anoodá' ló'wa gwa/aát, kudá' tlixo úr, kudá' ta babay yaspi oo gwa/aát adór looa. ¹² Gixsadá' koo/ír ur ga koón ar tleerantleer. Koo/irí afe ngi koon a mibá nee tsár. Nee malaykér mibá nee tsár afeerí mibá nee tsár gana de'eén. Nee gawaá afeerihe umér mibá nee tsár kaa gooín, ar tlahhi'iidá' mibá nee tsár awa múk Israeli. ¹³ Afér tám i bihhaá da/aáw i dirí, nee bihhaá /iya afe tám, bihhaá basa afe tám, nee bihhaá /uwa afe tám sleeme. ¹⁴ Koo/ír gixsadá' gaa harwet kana iihhaáf ar tlaa/aá mibá nee tsár. Nee gawaá tla/uká' mibá nee tsare umér ya/abuuseedá' mibá nee tsár ar Deelmoó bee/i kana gooín. ¹⁵ Nee kudá' aa axweés nee aníng, inós i daaír kón ar taa tleéhh ar miisli, as gixsadá' ngiwa qoomeesi ar daaidá', nee afeerós nee koo/irose. ¹⁶ Gixsadá' tlenangós nee tlenángw bihheero a gár wák. Inós gixsadá' gari qoomeés ar daaír aáng. Har qoomaywós a adór kilomeetár kume tsár nee tsiirér tsár nee mibeeri tsár. Tlenangós nee tlenángw bihhe nee tlenángw gawa sleémeero a wak. ¹⁷ Koo/irós sleeme ngiwa qoomeés, gár aa sláy a dabe tsiiruú wák nee mibeeri tsiyáhh nee tsiyáhh, ar har qoomoodá' hee /iisí ir qoomameesi. Nee qoomaywí an kudá' malaykamo sleeme ira qoomemeés. ¹⁸ Nee koo/idá' gár kara tleéhh a tla/uudá' hhoohho' awa ta babay yaspi. Nee gixsadá' gár kara tleéhh a miisli, tidá' hhoohhoo' ar gwa/aat

adór kioór hhoohhoo'. ¹⁹ Nee tla/uudá' koo/ír gixsa kara iihhaáf kaa parootuús ar tlaa/eedá' tlaxo uren awa da'aweemaá dimbadimbé. Tlaa/adár geera ar iihhafiiri a yaspi, ar tsár a yakúti tidá' sirboo/, ar tám a kalkedóni, ar tsiyáhh a sumarídi, ²⁰ ar kooán a sardoníki, ar lahhoo' a akíki, ar faanqw a krisolíti, ar dakaát a sabarajádi, ar gwaleél a yakúti tidá' qantsaar, ar mibaangw a krisoprásó, ar mibá nee wak a hiakinto, nee ar mibá nee tsár a ametísto. ²¹ Nee afeedá' mibá nee tsár a kwaslaá mibá nee tsár, umuúqo afko gár kura tleéhh a kwaslaaslr wák. Nee loohír baraá gixsa gár kara tleéhh a miisli, tidá' hhoohhoo', tidá' gwa/aat ar adór looa. ²² Ala Doó Mungú oo naa ár baraá gixsadae i kaahh. Asma Mungú Aleesleemusmoó mura' sleémeero, nee Deelmoó bee/i, inooín an Doó Mungú. ²³ Tsee/amá nee slahhaangw gixsarí gár ngis gwa/atimiisi i káhh, asma xirfuú Mungú i baraadá' wa gwa/aat, nee tsaa'astós an Deelmoó bee/i. ²⁴ Múk xoordu tari hí'iimiit ar gwa/ateemaá gixsadá'. Nee waawutuú baraá yaamu xirfuúin nguri baraadá' i huwahuu. ²⁵ Nee afér gixsadá' ka baloó tseegiiká qoomár tlaatla/aango, asma xweera baraadae i kahhiyá'. ²⁶ Xirfuú múk xoordu kunguri baraá gixsadá' i huuw, nee ilaiwa/amer'ín sleeme. ²⁷ Ala gár slasla/aar ar baraadá' i dah i káhh. Nee slám heé muruú slasla/arén tlehahhiit, nee heé lamusmo i baloó dahiiká baraadá' i alé. Ala múk baraadá' i dáh, a mukdá' umer'ín taa gooín kilós baraá kitaábuuduú slafiingw oo Deelmoó bee/i.

22 Aluuwo malaykamoodá' yaaér ma'aá slafingw koom ngiri laqán. Yaaeedá' ma'aywós i gwa/atiyá' adór looa. Yaaeerí dír i dahh a baraá kitangwduú aleesleemu oo Mungú nee oo Deelmoó bee/i, ² nee iri waaráhh ar baraá tla/ángw loohír gixsa. Nee dír afaá yaaero, bihhaá bartaqá' nee bihhaá bartihe xa'anoó slafiingw i deer. Xa'anoowí i laqwalín sagaáwa mibá nee tsár gawaá kurkú wake. Na/iwós giri hamaareemiis umuúqo slahhaango. Nee loo'ór xa'anoowí múk xoor-du gun hungu/uumís. ³ Gár taa lu'ús nee Mungú ka baloó ariiká baraá gixsarihe. Ala kitangwduú aleesleemu oo Mungú nee oo Deelmoó bee/i i baraá gixsadá' i dirii'. Nee sagadiyuuseerós inós gu sagadiyús. ⁴ Inooín gitsee/awós ngi ga/ayá', nee umuúwós kwaa gawaá gitsee/er'ín i gooín. ⁵ Xweera baraadae i kahhiyá'. Gwa/ateemaá tsaa'asi inooín gár kis yaahamiisi i káhh, tam gwa/ateemaá tsee/amá sleeme. Asma Aakoó Mungú inós an gwa/ateemaáin, nee inooín tari waawuti'ii'ín ay alhhe'eesay wasle. ⁶ Alu-udae malaykamoodá' iri báy, "/Aymi'íiká' a awa ló' nee awa hariimá' haratlintaaro. Aakoó Mungú, Mungúduú qeeruú aaruuse, inós malaykamoowós ngwaa ya/aáw as muruudá' hardáh ar gaanslaay nguwa dír sagadiyuuseerós i laqan." ⁷ "Ga/aaweek, aníng ni hardáh ar

gaanslaay. Múk amohhoó' a kudá' axweesanoó aaru'uuma gwa oh, kudá' baraá kitaábuuwí i dirií'." ⁸ Ánuú Yohana muruúwí una axaás nee nguri ár. Nee muruúwí nguwa hhe'eés axaasaro nee arto, aníng niri tumbaraa'aát dír ya'aá malaykamoodá' muruúwí ngwalaqan, as inós nguwa sluufimiis. ⁹ Ala inós aníng iri báy, "Adoosíng ma tlehhiitaar. Asma aníng sleeme a sagadiyusmo dinkwa nee kuúng nee hhaeewók kudá' aaruuseero, dinkwa nee kudá' sleémeero awa axweesanoó kitaábuuwí ngwaa oohiye'. Ala kuúng Mungú na sluufimiseek." ¹⁰ Inós aníng iri báy, "Axweesanoó aaru'uuma oo kitaábuuwí mu tseegaar ar kufúli, asma qooma aa naká/. ¹¹ Heé malguumiis i kumiiti baraá malgu'uumarose. Heé slasla/aár i kumiiti baraá slasla/aruwose. Heé gan'amuú tlehahhiit i kumiiti gan'amu nguwa tlehhiiti, nee heé hhoohhoó' i kumiiti kuwa hhoohhoeemisi." ¹² "Ga/aaweek, aníng ni hardáh ar gaanslaay, nee slaqwer'éé' i dinkwa nee aníng, as umuúqo heewo nguwa buu' ar adoodá' tleh-hhemuúwós. ¹³ Aníng an Alfa nee Omega, kuduú geera nee kuduú alhhe'eesaay. Nee slám aníng an iimu/uungw nee alhhe'eesaay." ¹⁴ Múk amohhoó' an kudá' inqwaruúin gu hhuuntsiit. Asma inooín ki ya/aámár i haniis ar mamaá xa'anooduú slafiingw kiwa /ayi, nee tawa baraá gixsadá' i dahi ar afeerós. ¹⁵ Amór tsee/aá gixsaro seeaawe i deer, nee múk da/aluuse, nee múk fuquuse, nee tam mukdá' múk tsuú/ nee mukdá' munguaá hatlá' haratlintaatií', nee mukdá' sleémeero oo axweesantá lama ga slaá' nee oo ga axweemamiis. ¹⁶ "Ánuú Yesu malaykamooeé' nguna ya/aáw as muru-uúwí nguwa lamabu'un dirhúng i alé, kuungá' múk Kríshaanáy oo baraá gixsadaá dimbadimbé. Aníng a heedá' baraá tlahhoó Daudí daáhh. Aníng a xwaylár Daudi. Aníng a tsatsee/idá' gwa/aat ar matlatle ar ta babay Haymú." ¹⁷ Nee Qeeru nee dasiidá' ta duxuuti ta kaahi, "Qwaláng." Nee heé adoodá' gaa axaas i ooi, "Qwaláng." Nee heé waxiit ni hardahi, nee umuúqo heé ma'aá slafiingw gi slaá' ngi taataahhi awa bu'utu wasl. ¹⁸ Umuúqo heewo oo axweesanoó aaru'uuma gu axamiis, kudá' baraá kitaábuuwí i dirií', aníng inós u gurbuú' gídaabá. Hee barnaxes garka gaa doók gawaá axweesanaywí i alé, daqaní Mungú muxtaadá' taa gooín baraá kitaábuuwí i aleeró ga huuw daanduú heewí i alé. ¹⁹ Nee hee barnaxes garka gaa /aareés dír axweesanoó kitaábuuwí oo aaru'uumaro, daqaní Mungú hariimár heedá' ga hengees baraá xa'anoó slafi-ingo nee baraá gixsadá' hhoohhooe. Hariimá'arós ar ta hengeesi an tidá' iidíguuwós taa gooín baraá kitaábuwí i alé. ²⁰ Kudá' muruúwí gu lamabu'uúm inós i kaahi, "Eéit, aníng ni hardáh ar gaanslaay." Amin. Qwaláng, Aako Yesu. ²¹ Aako Yesu kuungá' sleémeero nu tsuuqi. Amin.